

שבוע פרשת נח

(27 October – 2 November 19)

כ"ח תשרי – ד' מרחשון תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי בָכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיחַ

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:
ב וַאֲמַרְנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וַאֲמַרְנָא
בֵּית־אֱהֱרֹן כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וַאֲמַרְנָא יִרְאִי
יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה
עָנְנִי בַּמֶּרְחֵב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִהַיֵּשׁוּעָה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשֵׁנָאִי:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּגִּדִּיכִים: י פִּלְגִּינִים
סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יא סִבְבּוֹנִי גַם־
סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יב סִבְבּוֹנִי כְּדַבּוּרִים
דַּעְכוּ כָּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יג דַּחַח
דַּחִיתִנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיְהִי־לִי לַיִּשׁוּעָה: טו קוֹל רָנָה וַיִּשְׁוַעַה בְּאַהֲלֵי
צַדִּיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה

וּמִמָּה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת
כִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרְנִי יְהוָה
וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעַר־צַדִּיק אֲבֹא
כָּם אֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אֹדֶד כִּי עָנִיתִנִּי וְתַהֲיִלִּי לַיִּשׁוּעָה:
כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגְלָה וְנִשְׁמַחַה בּוֹ:
כה אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָה
נָא: כו בָּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵים
עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵינוּ אַתָּה וְאוֹדֶד אֱלֹהֵינוּ
אֶרְוִמְכֶם: כט הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדוֹ:

קִיט

זה המזמור נכתב מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־י תְּמִימֵי־דָרֶךְ תְּהַלְכִּים בַּתּוֹרָה
יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדָתִיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ:
ג אֶף לֹא־פָעֲלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵּיו הַלְכוּ: ד אַתָּה

צִוִּיתָה פְּקֻדֶּיךָ לִשְׁמֹר מֵאֵד: ה אַחֲלִי יִכְנוּ דַרְכֵי
לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־
מִצְוֹתֶיךָ: ז אֹדֶד בְּיָשָׁר לִבִּי בְּלִמּוֹדִי מִשְׁפָּטִי

המשך בעמוד 9

נקודות משיחות קודש – מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

1-2 – ואני אראה בשונאי

הפירוש הפנימי ב"ואני אראה בשונאי"

ד. ...ויש לוומר בדרך אפשר, שאת זה הרבי פעל או ע"י שביאר (או ע"י שניהם יחד) תיכף לאחריו בשורת הגאולה את המאמר עה"פ "הוי' לי בעוזרי": מיד בתחילת המאמר מתעכב הרבי¹⁵ על לשון הפסוק "הוי' לי בעוזרי", ושואל שמכך משמע בהשקפה ראשונה "שהאדם יש לו עוזרים רבים והקב"ה הוא עמהם", והרי באמת¹⁶ ש"אין עוד מלבדו, ורק הוא לבדו ית' הבורא. . ועוזר לו בכל אשר לו, וכמ"ש הרמב"ם¹⁷ יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. . וכל הנמצאים. . לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו" (ובסוף המאמר מתרץ הרבי ש"עוזרי קאי על הבירורים המתבררים שהם העוזרים האמיתיים של האדם, וע"ד

המשך בעמוד 9

(15) ראה גם ד"ה הוי' לי בעוזרי בלקו"ת (שמע"צ פח, א). סה"מ תקס"ד ע' רכט.

(16) להעיר גם מראב"ע עה"פ כאן.

(17) ריש הל' יסוה"ת.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ג
- (ג) מאמר ד"ה מים רבים וגו'
שבת פרשת נח, ד' מרחשון, ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשכ"ט.. יב
- (ה) יום א', כ"ח תשרי, ה'תשכ"ט יט
- (ו) משיחת שבת פרשת בראשית, מברכים החודש מרחשון, ה'תשנ"ב כג
- (ז) משיחות ש"פ נח, ד' מרחשון ה'תשנ"ב לב
- (ח) לקוטי-שיחות פרשת נח כרך טו מא
- (ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מה
- (י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נח מו
- (יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נח מז
- (יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח פג
- (יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת נח פד
- (יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נח צא
- (טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צד
- שיעורי רמב"ם**
- (טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נח צז
- (יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נח קע
- (יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת נח קפט
- (יט) נביאים וכתובים
ירמיה פרק כג, קהלת פרק ט-י קצב
- (כ) משניות – מסכת זבחים
ביאור קהתי קצד
- (כא) עין יעקב מסכת מגילה רג
- (כב) מסכת נדה עם ביאורים
מדף ד עד דף י רד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רלב
- (כד) שולחן ערוך הלכות תפלה
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רלג
- (כה) תורה אור ויאמר ה' הן עם אחד
אדמו"ר הזקן רלה
- (כו) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רלט
- (כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רמ
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רמא
- (כט) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב רמב
- (ל) ספר המאמרים – ה"ש"ת
אדמו"ר מוהררי"צ רמב
- (לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהררי"צ רמג
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהררי"צ רמה
- (לג) חומש לקריאה בציבור רמו
- (לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רנג
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת נח רנד
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

נח - מלשון נִחָא דְרוּחָא⁴, נחת רוח, והטעם לכך ש'מים' של

טרדות שלכאורה מפריעות לעבודת ה' נקראים בכינוי חיובי, לשון המורה

על נחת ועונג, הוא כִּיּוֹן שְׁעַל־יָדָם נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת עִלּוּי כִּי הַצּוּרֶךְ

להתגבר על מניעות ועיכובים גורם לאדם להתאמץ ולהשתדל בעבודת ה'

ובאהבת ה' ביתר שאת. וְכַמֶּשֶׁל

הַיְדוּעַ (הַמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁵)

בתורת החסידות) מַמִּים

הַהוֹלָכִים וְזוּרִים כּו', שְׂכָאֲשֶׁר

יֵשׁ סְתִימָה כְּמוֹ סֹכֵר וּמַעֲצוֹר

שְׁמוֹנֶעַת אֶת הַיְלּוּף הַמִּים

וְהוֹרִימָה נַעֲצֵרָה, הִנֵּה סוּף-כָּל-

סוּף כְּשֶׁמַּצְטַבְרִים רִיבּוּי מִים

מֵאחֻרֵי הַסֹּכֵר, הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְדֹּ

שְׁהַמִּים בּוֹקְעִים אֶת הַסְתִּימָה

וְזוּרִים מִבְּעַד לַסֹּכֵר, אֲלֹא

אֲדַרְבָּהּ, שְׁעַל־יְדֵי הַסְתִּימָה

נַעֲשֶׂה הַיְלּוּף זִרְיַת הַמִּים

בְּתוֹקֶף יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר זִרְיַת הַמִּים

לִפְנֵי שֹׁכְנָה הַסֹּכֵר, וְעַד שְׁגָם

הַסְתִּימָה עֲצָמָה אוֹתָם אֲבָנִים אוֹ

עֵפֶר עֲצָמָם שִׁשְׁמִשׁוֹ מִעֲצוֹר מִפְּנֵי

זִרְיַת הַמִּים נִסְחָפִים בּוֹרֵם הַחֹזֶק

וְהַסְתִּימָה עֲצָמָה זֹרָמָת עִם הַמִּים

וּמוֹסִיפָה בְּתוֹקֶף הַלִּיכָת

הַמִּים הַדְּבָרִים הַנִּסְחָפִים עִם הַזֶּרֶם

מִגְבִּירִים אֶת עֲצָמָת הַזִּרְיַמָּה, וְנִמְצָא

שֶׁהַדְּבָר הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ לֹא רַק שְׁאִינוֹ

מוֹנֵעַ אֲלֵא מִגְבִּיר. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה

בְּנוֹגֵעַ לְהַעֲלֵם וְסְתִימָה

דְּ"מִים רַבִּים" הַנִּלְשָׁל שֶׁל

הַמְנִיעוֹת וְהַעִיכּוּבִים וְהַהֲעֵלְמוֹת

וְהַהֲסָתִירִים עַל עֲבוֹדַת ה', דְּקָאִי

הַכּוֹנֵה בְּ"מִים רַבִּים" הָאֲמוּרִים הִיא

עַל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית בְּכָלֵל עִצֵּם

הַעוֹבְדָה שֶׁלֹּא יֵשׁ נֶפֶשׁ בְּהִמִּית הִיא

כֹּכֵר מְנִיעָה וְהַפְרָעָה לַעֲבוֹדַת ה'

וְטָרְדוֹת הַפְּרִנְסָה בְּפֶרֶט שֶׁהֵם

מְנִיעָה עוֹד יוֹתֵר גְּדוּלָה וְחִמּוּרָה,

שְׂדוּקָא עַל־יָדָם עַל־יְדֵי הַמְנִיעוֹת

וְהַעִיכּוּבִים בָּאָה הַנְּשָׁמָה בְּסוּפּוֹ

שֶׁל דְּבַר לְמַדְרַגַּת הָאֱהָבָה

דְּ"בְכָל מְאֻדָּךְ⁶ אֲהָבָה בְּאוֹפֶן שֶׁל "מֵאֻד", לֵלֵא גְבוּל.

מִים רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא

יִשְׁטַפּוּהָ¹, כְּלוּמֹר, אֲהָבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נִמְשָׁלָה לֹא־

גְּדוּלָה וְחֻזְקָה שֶׁגַם מִים רַבִּים לֹא יִכְבוּ אוֹתָהּ וְגַם נִהְרֹת לֹא יִשְׁטְפוּ וַיִּבְטְלוּ

אוֹתָהּ, וּמְבָאָר רַבִּנוּ הַזֶּקֶן

בְּ"תוֹרָה אוֹר" סֵפֶר מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת

שֶׁלוֹ עַל פְּרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה בַּחוּמָשִׁים

בְּרָאשִׁית וּשְׁמוֹת דְּפָרָשְׁתָּנוּ² פְּרִשְׁת

נח (דִּי חֲסִידִישְׁע סְדְרָה פְּרִשְׁת

הַשְּׁבוּעַ הַחֲסִידִית) שְׁ"מִים רַבִּים"

הֵם כָּל טָרְדוֹת הַפְּרִנְסָה

וְהַמְחֻשְׁבוֹת שְׁבַעֲנִיגֵי עוֹלָם

הִנֵּה כּו' שְׁמַטְרִידוֹת וּמִיַּגְעוֹת אֶת

הָאָדָם וְגוֹרְמוֹת לוֹ קִשְׁיִים לְהִיטֵּי מִסּוֹר

לַעֲבוֹדַת ה', וְעַם כָּל זֶה לְמִרוֹת

שֶׁהַטְרִידוֹת רַבּוֹת "לֹא יוּכְלוּ

לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה", שְׁהִיא

בְּחִינַת הָאֱהָבָה לַה' הַמְסוֹתֶרֶת

שְׁבִדּוֹךְ כָּלֵל הִיא נַעֲלָמָה וְנִסְתָּרָה

שְׁיֵשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל

בְּטִבְעַ כּו' בְּשׁוּנָה מֵאֲהָבַת ה'

שְׁמַתְעוֹרֶרֶת וְנוֹלַדֶּת עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת

שֶׁל הָאָדָם (וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגֵעַ

לְאֱהָבַת הַקָּב"ה לְנִשְׁמוֹת

יִשְׂרָאֵל שֶׁגַם הִיא נִשְׁאֶרֶת בְּשִׁלְמוֹתָהּ

וְלֹא נִפְגַּמָּה לְמִרוֹת שֶׁבָּלָל ה"מִים

רַבִּים" הָאָדָם מִתְקַשֶּׁה לַעֲבוֹד אֶת ה'

וְה"מִים רַבִּים" הַנִּלְשָׁל

טְרִידוֹת הַפְּרִנְסָה וְעִנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה

לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר

הָאֱהָבָה לַה' הַמְסוֹתֶרֶת בְּלִבּוֹ שֶׁל כָּל

יִהוּדֵי מְלֵהוֹיּוֹת תְּמִיד בְּבְחִינַת

אֲהָבָה גְלוּיָהּ וְנִרְגַּשְׁתָּ כּו'.

וְאֲדַרְבָּהּ, לֹא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁ"מִים

רַבִּים" לֹא יִכְבוּ אֶת הָאֱהָבָה אֲלֵא

לְהִיפֹךְ, הֵם יִהְיוּ לְגוֹרֵם שְׁמֻחָה

וּמִגְבִּיר אֶת הָאֱהָבָה לַה' כִּי עַל־יְדֵי

ה"מִים רַבִּים" הַנִּלְשָׁל דּוּקָא

בְּגָלֵל שֶׁאֲהָבַת ה' וְהַהֲמַסְרוֹת לַעֲבוֹדַת

ה' הִיא עִם צוּרֶךְ לְהַתְגַּבֵּר עַל מְנִיעוֹת

וְעִיכּוּבִים נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת עִלּוּי

בְּעֻבְדָּהּ, שְׁלֹכֵן נִקְרָאִים ה"מִים רַבִּים" בְּשֵׁם "מִי נח"³,

(* ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 288 ואילך. 1) שה"ש ח, ז. 2) ח, ג ואילך. 3) ישעי' נד, ט. - הפטרת פרשתנו. 4) ראה זח"א נח, ב. ב"ר פ"ל, ה. 5) לקו"ת מסעי צא, ג. סה"מ תרצ"א ע' שמג. תרצ"ז ע' 244 ואילך. 6) ואתחנן ו, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהָיָה הַדֶּרֶךְ לָזֶה לְבֹא לִידֵי כַךְ (שֶׁלֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁה"מִים
2 רַבִּים" שֶׁל טַרְדוֹת הַפִּרְסָה וְעֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא יִכְבּוּ אֶת הָאֱהָבָה
3 לְאֻלּוּקוֹת, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, שִׁיעוֹרָרוּ הַהִפְרָעוֹת וְהַמְנִיעוֹת עֲצָמָן אֲהָבָה
4 עֲמוּקָה יוֹתֵר מִכִּפֵּי שֵׁשׁ בַּלְעֲדֵי זֶה) הִיא - "בֹּא אֶל הַתֵּבָה"⁷,
5 הֵינִי, לָבֹא וְלִהְיוֹת בְּעוֹמֵק
6 וּבְכוּנָה הַפְּנִימִית בְּתִבּוֹת בְּמִלִּים שֶׁל
7 הַתֵּפֶלָה⁸, כִּינּוֹן שֶׁתֵּפֶלָה לִפְנֵי
8 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁלָּה, הַתְּקַשְׁרוֹת
9 וְהַתְּחַבְּרוֹת שֶׁל הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל אֶל
10 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹעֵלֶת וּמַעֲוֹרֶרֶת
11 אֶת עֵינֵי הָאֱהָבָה. וְכַמְבָּאָר
12 בְּאֵרִיכוֹת וְכַמְבָּאָר בְּאֵרִיכוֹת בְּקוֹנִיטָרְס הָעֲבוּדָה⁹, שֶׁעֵיקָר
13 הָעֲבוּדָה⁹, מֵאֵת הַרְבֵּי הַרְשֵׁב
14 שֶׁעֵיקָר הָעֲבוּדָה הַנִּקְרָא הַעֲקִירִית
15 וְהַמְּרַכִּיזִת שֶׁל עֲבוּדַת ה' הוּא עֵינֵי
16 הָאֱהָבָה, וְכַדְּבָרֵי הַזֶּה הוּא דְלִית
17 פּוֹלְחָנָא פּוֹלְחָנָא
18 דְּרַחֲמִימוֹתָא¹⁰ שֶׁאֵין עֲבוּדָה
19 (חֲשׁוּבָה וְנִעְלִית) כְּעֲבוּדַת הָאֱהָבָה
20 (וְהֵינִי, שֶׁעֵינֵי הִירָאָה יֵרֵאת ה'
21 אֵינִי שֶׁיֵּף לְעֲבוּדַת הַתֵּפֶלָה
22 דּוֹקָא, שֶׁהִרֵאָה יֵרֵאָה צְרִיכָה
23 (וְיִכּוּלָה) לְהִיּוֹת כָּל הַיּוֹם וְאֵין
24 צוּרִךְ כְּעֲבוּדַת הַתֵּפֶלָה כְּדֵי לַעֲוֹר
25 וְלִהְיוֹלֵד' רִגְשׁ שֶׁל יֵרֵאת ה' וְאֵילֹ
26 עֲבוּדַת הַתֵּפֶלָה הִיא לַעֲוֹר
27 אֶת עֵינֵי הָאֱהָבָה שֶׁהוּא עֵינֵי נִעְלָה
28 יוֹתֵר, וְיוֹתֵר קֶשֶׁה לְהַגִּיעַ לִידֵי רִגְשׁ שֶׁל
29 אֱהָבָה לֹא מֵאִשֶּׁר לִירֵאָה).
30 (ב) וּמִמְשִׁיף בְּתוֹרָה אֹרִי
31 לְאִדְמוֹר' הוֹקֵן שֶׁם: וְזֶה טַעַם
32 ה'בְּעֲלֵי עֲסָקִים' הַטְּרוּדִים מֵאוֹד
33 בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁבְּדַעְתָּם
34 הַסְּבוּרִים בְּטַעַם שֶׁאֵין יְכוּלִים
35 לְהַתְּפַלֵּל בְּכוּנָה וּבְהַתְּעוֹרֶרֶת כָּל-
36 כֶּף בְּאוֹתָהּ מִידָה כְּמוֹ הַיּוֹשֵׁבִי
37 אֲהֵלִים' שֶׁאֵינֶם טְרוּדִים בְּעֵינֵי
38 הָעוֹלָם כְּמוֹ בְּעֲלֵי הָעֲסָקִים, כִּי
39 אֲדַרְבָּה, נִהְפֹךְ הוּא, הִיפֹךְ
40 הוּא חֲנוּךְ שֶׁהֵם בְּעֲלֵי הָעֲסָקִים דּוֹקָא בְּהַתְּעוֹרֶרֶת
41 וּבְכוּנָתָהּ הֵלֶב יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בְּעֲלֵי הָעֲסָקִים, כִּי יִתְרוֹן הָאֹרִי הוּא מִתּוֹךְ
42 הַחֲשֶׁף דּוֹקָא וְלֹכֵן דּוֹקָא מִי שֶׁמִּתְמוּדֵד עִם מְנִיעוֹת וְעִיכּוּבִים יִכּוֹל לְהַגִּיעַ
43 לְעֲבוּדַת ה' בְּתֵפִילָה בְּדִרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָה כו'.
- וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁתִּבּוֹת בְּאֶגְרַת הַקֶּדֶשׁ¹¹ שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיא לְאִדְמוֹר'¹⁴
הוֹקֵן שֶׁבְּשִׁפְתוֹת וְיָמִים-טוֹבִים שֶׁגַּם 'בְּעֲלֵי עֲסָקִים' יֵשׁ לָהֶם
פְּנָאִי שֶׁהִרֵאָה בִּימֵי שִׁבְחוֹת וְחֲגִים גַּם הֵם אֵינֶם טְרוּדִים בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, הִנֵּה
עֲלֵיהֶם עַל בְּעֲלֵי הָעֲסָקִים מוֹטֵל עֵינֵי עֲבוּדַת הַתֵּפֶלָה בְּיָתֵר שֶׁאֵת
וְיִתֵּר עֵז עוֹד יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר עַל "וְיִשְׁבִּי
אוֹהֵל" שְׁעוֹסָקִים בְּעֲבוּדַת הַתֵּפִילָה כֹּל
יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ. וּמִוֶּכֶן, שֶׁבְּכַדִּי
שֶׁתּוֹכֵל לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הַתֵּפֶלָה
כְּרֹאִי בְּשִׁפְתוֹת וְיָמִים-טוֹבִים,
בְּהִכָּרְחַ שֶׁתִּהְיֶה עֲבוּדָה זֶה גַם
בִּימֵי הַחֹל, שֶׁהִרֵאָה דּוֹקָא אִמְרוּ
חֲכָמֵינוּ ז"ל "מִי שֶׁשָּׁרַח בְּעֶרֶב
שֶׁבֶת יֹאכֵל בְּשֶׁבֶת"¹², הֵינִי
שְׁעֵינֵי הַשֶּׁבֶת דּוֹרְשִׁים הַכְּנָה מֵעֶרֶב
שֶׁבֶת, וְכִמּוֹ בְּנוֹגֵעַ לְאֲכִילָה
דְּשֶׁבֶת כְּפִשׁוּטָה שֶׁהִיא דּוֹרְשֶׁת
וּמַחֲיִיבָת הַכְּנָה לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת, כֶּף גַּם
בְּנוֹגֵעַ לְתֵפֶלָה דְּשֶׁבֶת שֶׁאֵין הִיא
דּוֹרְשֶׁת וּמַחֲיִיבָת הַכְּנָה לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת,
וְלֹכֵן כְּדֵי שֶׁעֲבוּדַת הַתֵּפִילָה בְּשֶׁבֶת
תִּהְיֶה כְּרֹאִי, יֵשׁ לַעֲסוֹק בְּעֲבוּדַת
הַתֵּפִילָה גַם בִּימֵי הַחֹל שֶׁהִרֵאָה
לְשֶׁנָּה שִׁיכּוֹת פְּנִימִית בְּתוֹכָן וּמֵהוּת
הַעֲנִינִים בֵּין תֵּפִלוֹת דְּשֶׁבֶת
וְסַעֲדוֹת דְּשֶׁבֶת, כְּמַבָּאָר
בְּחִסְדֵּי¹³ שֶׁתֵּפִלוֹת דְּשֶׁבֶת
הֵן בְּדוּגְמַת בְּרִכּוֹת עַל
הַסַּעֲדוֹת וְכַמְבָּאָר בִּדְרֹךְ מִצּוֹתֵי
לְאִדְמוֹר' ה'צִמַּח צִדִּק: "כְּמוֹ
שֶׁבְּאֲכִילַת כְּהִנִּים הֵיוּ צְרִיכִים לִכְרֹךְ
תַּחֲלָה, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה הַמְּשַׁכֵּת
אוֹר אֵין סוֹף, וְיִשְׁתַּיֵּחַ לוֹ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ
עַ"י הָאֲכִילָה. כְּמוֹ כֵּן כְּדֵי שִׁיכּוֹל
לְהַמְשִׁיךְ עַ"י עוֹנֵג שֶׁבֶת אֶת תְּעוּגָה
עֲלִיּוֹן הַנִּל צְרִיךְ מִקּוֹדֶם לְהַתְּפַלֵּל
בְּכוּנָה. שֶׁאֵם יֹאכֵל בְּשֶׁבֶת בְּלֹא תִפְלָה
בְּכוּנָה לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוֹם, וְיִתְפַּשֵּׁט
הַתְּעוּגָה הַגְּשָׁמִי שֶׁל הַמֵּאכֵל בְּחִיצוֹנוֹת
... וְזוֹלָתִי כֹאשֶׁר יִתְעוֹרֵר תַּחֲלָה בְּתֵפִילָה
בְּקִרְיָאֵת הַתֵּפִילָה בְּכוּנָה, אוֹי יִמְשִׁיךְ אַח"כּ בְּאֲכִילָתוֹ אֶת הָעוֹנֵג הָעֲלִיּוֹן. כְּמוֹ
שֶׁהִיא בְּבִשְׁר הַזּוֹכֵר דְּכַהֲנִים הַבְּרָכָה תַּחֲלָה, כְּמוֹ כֵּן בְּשֶׁבֶת הַקִּרְיָאֵה דְּתֵפִילָה
הוּא כְּמוֹ בְּרָכָה עַל מִצּוֹת הָאֲכִילָה בְּשֶׁבֶת" (וְלַעֲנִינֵינוּ — כִּשֶּׁם שֶׁסַּעֲדוֹת הַשֶּׁבֶת
דּוֹרְשׁוֹת הַכְּנָה מִלְּפָנֵי הַשֶּׁבֶת, כֵּךְ גַּם עֲבוּדַת הַתֵּפִילָה שֶׁל שֶׁבֶת דּוֹרְשֶׁת הַכְּנָה

(7) ע"פ לשון הפסוק פרשתנו ו, יח. ז, א. 8) ראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשס"ד) הוספות ט"ט. וש"נ. תו"א שם ט, א. 9) פ"א. פ"ג ואילך. 10) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. 11) ס"א. 12) ע"ז ג, א. 13) דרמ"צ מצות אכילת קדשי קדשים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בעבודת התפילה של ימות החול. ומזה מוכן, שגם בימי החול
2 צריכה להיות עבודת התפלה (גם אפילו אצל בעלי עסקים
3 שבימות החול טרודים בפרנסתם). אלא שבימי החול, בין שאין
4 להם פנאי להאריך בתפילה, איז העבודה אינה באריכות בזמן
5 כל-כך, והעיקר היא הפונה, טוב מעט בכונה בהתאם לפתגם
6 "טוב מעט בכונה מהרבה שלא
7 בכונה" וי"ש לומר אשר אף על
8 פי שעיקר האריכות בימות החול היא
9 בכונת הלב ולא דוקא אריכות בזמן,
10 מכל-מקום קצת אריכות (גם
11 בזמן) צריכה להיות גם בימי
12 החול, ורק לא ירדו לפני התבה, בין
13 שאינם יכולים להאריך כל-כך עד שיוציאו גם
14 אחרים ידי חובתם, דכיון שישנם כאלו שיש
15 להם פנאי להאריך יותר, כמו 'מלמדים' או
16 'סמוכים על שלחן אביהם', הרי מוטב שהם
17 יהיו העוברים לפני התבה].
18 ומזה מוכן הוראה נוספת, שאצל 'יושבי
19 אהלים' הנה מלכתחילה אין מקום
20 לטעות כזו, והינו, שרק אצל 'בעלי עסקים'
21 יכולה להיות טעות שאין יכולים להתפלל
22 כל-כך כמו ה'יושבי אהלים', אבל 'יושבי
23 אהלים', הנה אפילו אצלם גופא, אף שאדם
24 קרוב אצל עצמו¹⁴, לא יכולה להיות טעות כזו.
25 ואם ישנם 'יושבי אהלים' שאינם מאריכים
26 בתפלה, הנה מה'תורה אור' הנ"ל יודעים שאין
27 נתינת מקום לטעות כזו שאינם צריכים להאריך
28 בתפלה. ומה שיש כאלו שחושבים שפיון
29 שכבר משך זמן שאינם מאריכים בתפלה ואין
30 מוחים על זה, הרי זו ראיה שמספיקים עם
31 הנהגתם, הרי כבר הובהר הדבר מאז, על-ידי
32 רבנו הזקן ב'תורה אור', שאין נתינת מקום
33 לטעות כזה, והרי זה ענין שבינו ובין רבנו
34 הזקן. ואם יש לו טעמים להנהגתו - זאל ער
35 זיך אויס'טענה'ן עם רבנו הזקן, אם טענתו היא
36 אמנם תירוץ, או שאינה אלא אמתלא [ואם הוא
37 כזה שביקלתו אויס'טענה'ן זיך - הנה במקום לנצל זאת על ההמנעות
38 מעבודת התפלה, מוטב לנצל זאת על תוספת הבנה ב'חסידות כו']. ואכן
39 צריכה להיות אריכות בזמן. ואלו שחושבים שיכולים לפעול זאת במיעוט
- 1 בעבודת התפילה של ימות החול. ומזה מוכן, שגם בימי החול
2 צריכה להיות עבודת התפלה (גם אפילו אצל בעלי עסקים
3 שבימות החול טרודים בפרנסתם). אלא שבימי החול, בין שאין
4 להם פנאי להאריך בתפילה, איז העבודה אינה באריכות בזמן
5 כל-כך, והעיקר היא הפונה, טוב מעט בכונה בהתאם לפתגם
6 "טוב מעט בכונה מהרבה שלא
7 בכונה" וי"ש לומר אשר אף על
8 פי שעיקר האריכות בימות החול היא
9 בכונת הלב ולא דוקא אריכות בזמן,
10 מכל-מקום קצת אריכות (גם
11 בזמן) צריכה להיות גם בימי
12 החול, ורק לא ירדו לפני התבה, בין
13 שאינם יכולים להאריך כל-כך עד שיוציאו גם
14 אחרים ידי חובתם, דכיון שישנם כאלו שיש
15 להם פנאי להאריך יותר, כמו 'מלמדים' או
16 'סמוכים על שלחן אביהם', הרי מוטב שהם
17 יהיו העוברים לפני התבה].
18 ומזה מוכן הוראה נוספת, שאצל 'יושבי
19 אהלים' הנה מלכתחילה אין מקום
20 לטעות כזו, והינו, שרק אצל 'בעלי עסקים'
21 יכולה להיות טעות שאין יכולים להתפלל
22 כל-כך כמו ה'יושבי אהלים', אבל 'יושבי
23 אהלים', הנה אפילו אצלם גופא, אף שאדם
24 קרוב אצל עצמו¹⁴, לא יכולה להיות טעות כזו.
25 ואם ישנם 'יושבי אהלים' שאינם מאריכים
26 בתפלה, הנה מה'תורה אור' הנ"ל יודעים שאין
27 נתינת מקום לטעות כזו שאינם צריכים להאריך
28 בתפלה. ומה שיש כאלו שחושבים שפיון
29 שכבר משך זמן שאינם מאריכים בתפלה ואין
30 מוחים על זה, הרי זו ראיה שמספיקים עם
31 הנהגתם, הרי כבר הובהר הדבר מאז, על-ידי
32 רבנו הזקן ב'תורה אור', שאין נתינת מקום
33 לטעות כזה, והרי זה ענין שבינו ובין רבנו
34 הזקן. ואם יש לו טעמים להנהגתו - זאל ער
35 זיך אויס'טענה'ן עם רבנו הזקן, אם טענתו היא
36 אמנם תירוץ, או שאינה אלא אמתלא [ואם הוא
37 כזה שביקלתו אויס'טענה'ן זיך - הנה במקום לנצל זאת על ההמנעות
38 מעבודת התפלה, מוטב לנצל זאת על תוספת הבנה ב'חסידות כו']. ואכן
39 צריכה להיות אריכות בזמן. ואלו שחושבים שיכולים לפעול זאת במיעוט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ידי אריכות התפילה במיעוט זמן, על ידי כוונת הלב כדבעי אך בתוך זמן
2 קצר, בנימוק של טוב מעט בכונה - אין האמת פן, אלא לאמתו
3 של דבר באשר ממעטים בזמן, אזי חסר גם בכונה, ובאמת
4 כדי להגיע לכוונת הלב כדבעי יש צורך בהתבוננות הדורשת
5 אריכות זמן. והראיה שיש
6 חשיבות רבה לאריכות הזמן, מדברי
7 רבנו הזקן ב'אגרת הקדש' 11
8 שבספר התיאור 'שש להאריך
9 בתפלה בימות החול "ערך שעה
10 ומחצה, לפחות", ואם היו
11 יכולים לפעול זאת את התפילה
12 כדבעי בכוונת הלב במיעוט זמן,
13 לא היה רבנו הזקן דורש -
14 ובפרט בתוך פנה - דוקא
15 אריכות זמן.
16 ועוד זאת יש ענין נוסף בנושא
17 התפילה באריכות בנוגע ל'יושבי
18 אהלים' שאינם טרודים בפרנסתם,
19 שאם הם אינם מאריכים
20 בתפלה, הרי זה פועל גם על
21 אחרים שאינם "יושבי אהל"
22 שלמדים מהם 15 וסבורים שגם
23 הם לא צריכים להאריך בתפילה,
24 ובקל-וחמר: אם ה'יושב
25 אהלים' שיש לו פנאי,
26 מתפלל במשך זמן מסוים
27 שהוא זמן קצר ואינו מאריך בתפילה -
28 הרי מי שאין לו פנאי והוא
29 טרוד בעסקיו, יכולה להיות
30 תפלתו במשך זמן קצר מזה.
31 ג) ויש להוסיף בבאור דייק
32 הלשון במאמר של רבינו הזקן
33 ב'תורה אור' 'בעלי עסקים'
34 ו'יושבי אהלים' (לשון
35 רבים), ולא 'בעל עסק'
36 ו'יושב אהל' (לשון יחיד).
37 ובקדמה, שאף שאין זה
38 המאמר שבספר 'תורה אור' מה
- שכתב רבנו הזקן בעצמו ולכאורה אין מקום לדיוק לשון מסוג זה,
מפל-מקום בין שה'צמח צדק' בחר ה'נחות' אלו מאמרים
כתובים, דברים שנאמרו בעל-פה ו'הנחות' על גבי הכתב מבין מאמרים רבים
של אדמו"ר הזקן והדפיסם ב'תורה אור' ו'לקוטי תורה' 16,
הרי זה בודאי בדיוק. ובפרט
אשר (ב'אגרת הקדש'
ד'ה'צמח צדק' 17 אודות
המאמרים שבאו בספרים אלה) הרבה
מהם שם רבנו ז"ל אדמו"ר הזקן
בעצמו עין עינו עליהם
והגיהם ולכן למעשה כן ראוי לדייק
בלשונות של המאמרים הללו.
וביותר יש לדייק מה שכתוב
'יושבי אהלים', לשון רבים,
על-פי חסידות. דבשלמא
לכאורה היה הדבר מובן ומתקבל מה
שנאמר 'בעלי עסקים' לשון
רבים, הרי זה לפי שהעסקים
הם בעניני העולם, שזהו ענין
רשות הרבים, טורי
דפרודא 18, הרים של פירוד (כלשון
הזוהר לגבי הקליפות והסטרא אחרא
שאינם בטלים לאלוקות ואינם
באחדות) אבל (יושבי)
אהלים', שקאי הכוונה על
אהלים של תורה, הרי
התורה היא תורה אחת 19,
ענין של אחדות, ולמה נאמר
'אהלים' לשון רבים?
ויוכן בהקדם הבאור במה
שכתוב 20 ביעקב אבינו ויעקב

(15) ועד כדי כך, שפעם היו אומרים, שכדאי לישון חצי שעה תחת הטלית, כדי שהרואה יחשוב שהוא מתבונן בענין עמוק, ובגלל זה יעשה גם הוא כן. כלומר: גם כאשר חסר אצלו - יש להשתדל שתהי' הפעולה על הזולת (אף שלכתחילה הרי צריך להיות - כהסגנון הידוע (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' שגד. וש"נ): "יהי' שיפעול בי ובהשומעים"). מהנחה בלתי מוגה. (16) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' תקסא ואילך. "היום יום" יד אדר א. (17) הועתקה בהקדמת המו"ל לדרמ"צ. ולאח"ז - באגרות-קודש אדמו"ר הזקן ח"א ע' שלד. הועתק ב"היום יום" ג שבט. (18) ראה תניא ספ"ג. (19) בא יב, מט. ועוד. (20) תולדות כה, כז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 איש תם יושב אהלים, ופרשו רבותינו ז"ל²¹ שהאהלים בהם
 2 ישב יעקב אבינו הם אהלו של שם ואהלו של עבר, שהיו בתי
 3 מדרש ללימוד התורה ויעקב למד בהם, שפרמזו הביטוי 'אהלים' בלשון
 4 רבים גם על תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, כפי שמבאר
 5 ה'צמח צדק' ב'אור
 6 התורה'²² שאהלו של שם -
 7 קאי הכונה על תורה שבכתב,
 8 כמאמר חכמינו ז"ל דכל התורה
 9 שמוותיו של הקב"ה, ואהלו
 10 של עבר - קאי הכונה על
 11 תורה שבעל-פה, מלשון
 12 "עובר עלינו"²³, כלשון הכתוב
 13 שהאשה השונמית אמרה לבעלה
 14 אודות אלישע "כי איש אלוקים קדוש
 15 הוא, עובר עלינו תמיד", כלומר בא
 16 ומגיע אלינו, שהוא ענין המשכת
 17 וגילוי תורה שבכתב, ומלשון
 18 ה'תורה אור' בנוגע ל"טעות
 19 ה'בעלי עסקים' שבעצמם
 20 הסבורים בטעות שאין יכולים
 21 להתפלל פל-פך באריכות באותה
 22 מידה כמו היושבי-אהלים",
 23 שמדבר אודות 'יושבי
 24 אהלים' בסמיכות ובאותו
 25 סגנון כמו אודות 'בעלי
 26 עסקים', מוכן שבשניהם יש
 27 לימאמר אותה פונה. והיני,
 28 דכשם שבנוגע ל'בעלי
 29 עסקים' הפונה היא לא רק
 30 למי שיש להם פמה עסקים
 31 (לשון רבים) דוקא, אלא גם
 32 למי שיש להם רק עסק אחד
 33 וגם אותם המאמר' ממרין ומעורר
 34 להאריך בתפילה, כך גם בנוגע
 35 ל'יושבי אהלים' (שאצלים
 36 אין מקום מלכתחלה לטעות
 37 שאינם צריכים לחשוב בתפילה,
 38 פנ"ל) הפונה היא לא רק
 39 למי שיושב בשני האהלים
 40 ותורה שבכתב ותורה שבעל-
 41 פה שדוקא הוא חייב להאריך
 42 בתפילה, אלא גם למי שיושב
 43 רק באהל אחד, הינו,
 44 שלימודו בתורה הוא רק
- באופן אחד, בתורה שבעל-פה לבד או בתורה שבכתב
 לבד, הנה גם אצלם אין מקום מלכתחלה לטעות הנ"ל
 כלומר, החובה לעסוק בעבודת התפילה ולהתפלל באריכות לא מוטלת רק על
 'יושבי אהלים' שעוסקים בשני חלקי התורה אלא גם על כל מי ששייך לסוג
 זה של 'יושבי אהלים' גם אם הוא
 עוסק רק בחלק אחד בתורה.
 והנה, החלוקה ההבדל בין תורה
 שבכתב לתורה שבעל-פה
 הוא, שתורה שבכתב עיקרה
 אותיות, המילים עצמן, ולכן
 אפילו עם-הארץ שלא ידע
 מאי קאמר שאינו יודע מה הוא
 אומר, כלומר הקורא בתורה שבכתב
 ואינו מבין אפילו את המשמעות
 הפשוטה של המילים - מברך
 ברכת התורה בעצמותו
 לקריאה בתורה שבכתב²⁴,
 ואילו תורה שבעל-פה
 עיקרה הבנה והשגה, ולא
 נוגע פל-פך האותיות, אין
 חשיבות מיוחדת למילים, ואדרבה,
 הסימן וההוכחה שהבין את
 הענין בטוב בהבנה וקליטה טובה
 הוא דוקא באשר מבאר
 הענין באותיות במילים שלו
 ואינו חוזר בדיוק על המילים ששמע.
 והינו, שצריך להיות שמירת
 האותיות המילים גם בתורה
 שבעל-פה, ובכלל "חייב אדם
 לומר בלשון רבו"²⁵, כי
 בלשון הרב יש עוד פמה
 וכמה ענינים שלא השיג
 התלמיד עדין, ואם ידע את
 הענין רק בסגנון שלו, רק כפי
 שהדברים נקלטו בשכל ובהבנה שלו
 לא יהיו פלולים בזה כל
 הענינים הנ"ל שעדיין לא השיג,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אָבֶל יחד עם זה ולמרות שכאמור גם בתורה שבעל-פה צריכה להיות
2 'שמירת האותיות' של לשון הרב, מכל-מקום הסימן ההוכחה לָכֵן
3 שֶׁהַשִּׁיג שהתלמיד הבין עַל-כֵּל-פָּנִים לפחות חֵלֶק מִהָעֲנִינִים
4 הוא, בְּאֶשֶׁר מְבָאָר הָעֲנִין בְּאוֹתִיּוֹת בְּמִילִים שֶׁלֹּו דוֹקָא.
5 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר
6 הַהוּרָאָה מִלְשׁוֹן ה'תּוֹרָה
7 אור' "יוֹשְׁבֵי אֱהָלִים", לְשׁוֹן
8 רַבִּים. דְּהֵנָּה, יִשְׁנֵם הַחוּשְׁבִּים
9 בַּטָּעוֹת שֶׁבְּכָדִי לְהַתְפַּלֵּל
10 בְּאַרְיִכוֹת יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּרִיבּוֹי
11 מֵאַמְרִים שֶׁל חֲסִידוֹת דוֹקָא,
12 וְלִהְיוֹן אוֹתָם בְּטוֹב עַל-יָדֵי
13 לִימּוּד בְּעֵינֵי וְכו'. אָבֶל
14 בְּאֶשֶׁר מִכְּמָה סִיבּוֹת לִימּוּד
15 הַחֲסִידוֹת אָצֵלוֹ הוּא רַק
16 בְּאוֹפֶן ד'לִמְגָרִס', לֹא הִבְנָה
17 עֲמוּקָה, וְגַם לֹא לִמּוּד רִיבּוֹי
18 חֲסִידוֹת אֵלָּא מֵעַט יַחֲסִית - אָזִי
19 אֵינִי שֶׁיֵּשׁ לְעִבּוּדֵי הַתְּפִלָּה.
20 וְעַל זֶה בָּאָה הַהוּרָאָה מִדִּיק
21 הַלְשׁוֹן "יוֹשְׁבֵי אֱהָלִים" לְשׁוֹן רַבִּים
22 שֶׁהַהוּרָאָה לְהַאֲרִיךְ בַּתְּפִלָּה נִאֲמָרָה לֹא
23 רַק לְמִי שֶׁלֹּא מֵאֲמָרִים רַבִּים בְּעֵינֵי,
24 אֵלָּא שֶׁאֲפִילוֹ מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּאֱהָל
25 דְּתוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב בְּלָבָד, וְהֵינּוּ,
26 שְׁלֹמֹד חֲסִידוֹת בְּאוֹפֶן
27 ד'לִמְגָרִס', וְעַד לְאוֹפֶן שֶׁהוּא
28 עַל-דֶּרֶךְ אֲמִירַת אוֹתִיּוֹת אֲפִילוֹ
29 מִי שֶׁלֹּא חֲסִידוֹת בְּצוּרָה שֶׁל חוּרָה
30 עַל מִילִים בְּלָבָד וְהוּא רַחוּק מִהִבְנָה
31 טוֹבָה וְלִימּוּד עֵינֵי הֵנָּה גַּם אָצֵלָם
32 מוֹסֵס וּמוֹחֵלֵט בְּפִשְׁטוּת
33 גְּמוּרָה, בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין מְקוֹם
34 לְטָעוֹת, שֶׁיִּכְוָלִים לְעֲסוֹק
35 בְּעִבּוּדֵי הַתְּפִלָּה כְּמוֹ אֵלוֹ
36 שְׁלִימּוּד הַחֲסִידוֹת שֶׁלֹּא
37 הוּא בְּאוֹפֶן דְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל-
38 פֶּה, בְּעֵינֵי וְכִי־עֲמֻקָּה כו'.
39 וְעוֹד יֵשׁ לְלִמּוּד מִדִּיק הַלְשׁוֹן "יוֹשְׁבֵי
40 אֱהָלִים":
41 וְגַם זֶה הַיּוֹשֵׁב בְּאֱהָל דְּתוֹרָה
42 שֶׁבְּעַל-פֶּה, שֶׁיֵּשׁ לוֹ הִבְנָה
43 עֲמוּקָה בְּתוֹרָה אֵל יִטְעָה לְחֹשֶׁב
44 שְׂרִי בֶּכֶן - אֵלָּא גַּם הוּא מוֹכֵרֵךְ
- 45 לְעִבּוּדֵי הַתְּפִלָּה, וְכִמְאֻמָּר חֲכָמֵינוּ ז"ל²⁶ כָּל הָאוֹמֵר אֵין
46 לִי אֵלָּא תּוֹרָה כו' "אֲפִילוֹ תּוֹרָה אֵין לוֹ", כִּי-אִם צִירִךְ שֶׁמִּלְכָּד לִימּוּד
47 הַתּוֹרָה תְּהִיָּה תְּפִלָּה בְּאַרְיִכוֹת גַּם כֵּן²⁷.
48 (ד) וְזֶהוּ מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה גו',
49 שֶׁעַל-יָדֵי הָעֵסֶק בְּעִבּוּדֵי
50 הַתְּפִלָּה, הֵן אָצֵל "יוֹשְׁבֵי
51 אֱהָלִים" וְהֵן אָצֵל 'בְּעַלִּי
52 עֲסָקִים', כִּי שֶׁהוֹסֵבָר לְעִיל
53 בְּאַרְיִכוֹת שֶׁהוֹסֵבָר מוֹטֵל עַל כָּל הַסּוּגִים
54 הָאֲמֻרִים הֵנָּה לֹא זֹו בְּלָבָד
55 שֶׁמִּתְבַּטְּלִים ה"מִיָּם רַבִּים"
56 הַמֵּאִימִים לְכַבּוֹת אֶת אֵשׁ הָאֱהָבָה
57 לְאוֹקוֹת, כָּל הַטְּרָדוֹת
58 הַמְּבַלְבְּלוֹת וּמוֹנְעוֹת מִעִבּוּדֵי ה',
59 שֶׁיִּשְׁנֵם לֹא רַק אָצֵל 'בְּעַלִּי
60 עֲסָקִים' אֵלָּא גַּם אָצֵל "יוֹשְׁבֵי
61 אֱהָלִים" שֶׁגַּם הַמְּנִיעוֹת שֶׁאֵצֵלָם
62 עֲלוּלוֹת לְמַנּוּעַ מִתְּפִלָּה בְּאַרְיִכוֹת,
63 וְהַפְסוֹק אוֹמֵר שֶׁכָּל הַמְּנִיעוֹת יִתְבַּטְּלוּ,
64 אֵלָּא אֲדַרְבֵּה, בְּאֲמֹר לְעִיל,
65 שֶׁעַל-יָדֵי ה"מִיָּם רַבִּים"
66 נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת עִילּוֹי בְּעִבּוּדָה
67 כִּי עֵצֶם הַצּוֹרֵךְ לְהַתְּאֵמֵךְ וּלְהַתְּגַבֵּר עַל
68 הַמְּנִיעוֹת מִכִּיָּא כְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר לְתוֹסֶפֶת
69 בְּעִבּוּדֵי הַתְּפִלָּה.
70 וְזֶהוּ גַּם מֵה שֶׁכָּתוּב בְּסִיּוּם
71 הַכְּתוּב שְׁסוּף-כָּל-סוּף אַחֲרֵי
72 הַמֵּאֵמֵךְ לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת
73 מִכִּיָּאִים ה"מִיָּם רַבִּים"
74 הַמְּנִיעוֹת עֵצֶם לְיָדֵי כָּף שֶׁ"אִם
75 יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ
76 בְּאֱהָבָה" - אֱהָבַת "בְּכָל
77 מֵאֲדָרָךְ" - בּוֹז גו', כִּמְבָאָר
78 הָעֲנִין בְּתוֹרָה אור'²⁸ (וְלֵהֲלֵן,
79 מִקְצַת מִהַבִּיאָר: "בֵּיתוֹ הוּא בַּחֲנִינָה
80 חֲכָמָה [כְּכַתּוּב] בַּחֲכָמָה יִבְנֶה בֵּית. הוֹן
81 בֵּיתוֹ הוּא פְּנִימִיּוֹת ... בַּחֲנִינָה טַעְמִי
82 הַתּוֹרָה וְהוּא בַּחֲנִינָה גֵן עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן
83 וְתַחְתּוֹן ... וְאִם יִתֵּן אִישׁ בַּחֲנִינָה אִישׁ
84 מִלְחָמָה שֶׁלִּהְיוֹת בַּחֲנִינָה חֲכָמָה לְהִיּוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נהנין מויו השכינה בבחינת השגה הוא רק בחינת זיו והארה בלבד והוא ע"י
 בחינת איש מלחמה הוא רבוי הצמצומים עד שיוכל להיות בחינת חכמה זיו
 השכינה אבל בחי' אהבה הנ"ל ועמך לא חפצתי כו'. שלא על מנת לקבל פרס
 היינו עולם הבא גן עדן העליון וכו' כי אם ועמך למהותו ועצמותו יתברך ...
 ואיך יוכל למשוך בחינת מהותו
 ועצמותו, הוא על-ידי המצוות ... וזהו
 אם יתן איש את כל הון ביתו בחינת גן
 עדן העליון ותחתון בחינת חכמה טעמי
 התורה בוז יבזו לו שהוא רק בחינת
 זיו והארה בלבד אבל באהבה ועמך לא
 חפצתי ... אליו ולא למדותיו, למהותו
 ועצמותו יתברך".
 ועד שזה מביא להענין ד"אחות לנו קטנה"²⁹, שהוא
 ד"אחות לנו קטנה"²⁹ האמור
 בהמשך העניין ב"שיר השירים",
 שהוא ענין ההתאחדות של
 היהודי העובד את ה' עם אלוקות
 במדרגה ד"אחותי", שהיא
 מדרגה נעלית ביותר, והינו,
 שגם לאחר האהבה ד"בכל
 מאדך" עליה מדובר בפסוק "אם
 יתן איש את כל הון ביתו באהבה", כאמור לעיל, ישנן כמה מדרגות,
 הנה נוסף לזה שעל-ידי ה"מים רבים" באים לאהבה
 ד"בכל מאדך" כנ"ל, באים על-ידה גם לדרגה ד"אחותי"

הנעלית עוד יותר מ"בכל מאדך". ועד שבאים למה שכתוב (בסיום
 ה"כתוב")²⁹ "ביום שידיבור בך"³⁰ - שידיבור ממילא
 ומאליו, שענינו של הדיבור ממילא, בתפלה היא הדרגה
 ד"אדני שפתי תפתח ופי (רק) יגיד (וימשיך) תהלתך"³¹
 ממילא, כתוצאה מהפתיחה על ידי
 הקדוש-ברוך-הוא, ובתורה הרי
 זה ענין הדיבור ממילא, כדבר שלא
 נעשה מצד האדם וכבוד האדם,
 בחינת "אתמר" מלשון
 איתמר והוא התוכן הפנימי של
 הכתוב "עבודת הלויים ביד איתמר",
 שנלמד ממילא³² (כמבואר
 ב"לקוטי תורה": "פירוש איתמר הוא
 בחינת צירופי אותיות התורה שאיתמר
 הוא מלשון איתמר שבגמרא שהוא
 לשון דבר הנלמד מאליו כו', (בלשון
 אידיש עס איז גילערינט געווארן
 [הדבר נלמד] שהוא לשון איתמר
 שנלמד ממילא) והוא כמו שכתוב
 ואשים דברי בפין וגו' ודברי אשר
 שמי בפין וגו' שהוא דבר ה'
 המלוכש בהלכה שמדבר בפיו "...", כמו שכתוב³³ תען לשוני
 אמרתך, שהלומד תורה הוא בעונה אחרי הקורא³⁴ היינו שאלה הם
 דברי ה' שהלומד עונה ואומר אחריו.

התנא במשנתו היא 'המשמשת בעדים', שמשמע שאינו חובה
 לשמש בעדים אלא שאם שמש בעדים נחשב כפקידה, ואם כן
 אין לומר שבא להשמיענו במה שהזכיר את העד שקודם
 התשמיש שצריכה בדיקה קודם תשמיש ואחריו, ועל כרחך
 הזכירו כדי להשמיענו שגם עד זה נחשב כפקידה, ושוב קשה
 לשמואל שאמר שעד שקודם תשמיש אינו נחשב כפקידה.
 מתרצת הגמרא: תני במשנתנו 'משמשת בעדים', ולפי זה משמע
 שיש חוב לבדוק בשעת תשמיש, ואפשר לומר כמו שנתבאר
 שהתנא אכן בא להשמיענו גם דין זה שצריכה לבדוק קודם

(29) שה"ש שם, ח. 30) ראה תו"א שם ט, ג. יו"ד, ב. 31) תהלים נא, יז. וראה ד"ה אד' שפתי תרכ"ח. 32) כמבואר ב"לקו"ת
 פ' נשא (כב, ב. כה, ב.). 33) תהלים קיט, קעב. 34) ע"פ סוכה לח, ב. וראה תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מד, ב. ובכ"מ.

המשך ביאור למסכת נדה ליום שני עמ' א

תשמיש ואחריו.
 שנינו במשנה: המשמשת בעדים הרי זו כפקידה, וממעטת על יד
 מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה. הגמרא תבאר מה החידוש
 במה שממעטת על יד מפקידה לפקידה. מקשה הגמרא: השתא
 מעת לעת ממעטת - עכשיו ששנינו שבדיקה זו ממעטת על יד מעת
 לעת, שאם לא בדקה בתוך מעת לעת אלא בדיקה זו של תשמיש,
 אינה טמאה למפרע אלא מהזמן שאחר התשמיש ולא מעת לעת
 קודם לזמן הראייה,

1 התנא במשנתו היא 'המשמשת בעדים', שמשמע שאינו חובה
 2 לשמש בעדים אלא שאם שמש בעדים נחשב כפקידה, ואם כן
 3 אין לומר שבא להשמיענו במה שהזכיר את העד שקודם
 4 התשמיש שצריכה בדיקה קודם תשמיש ואחריו, ועל כרחך
 5 הזכירו כדי להשמיענו שגם עד זה נחשב כפקידה, ושוב קשה
 6 לשמואל שאמר שעד שקודם תשמיש אינו נחשב כפקידה.
 7 מתרצת הגמרא: תני במשנתנו 'משמשת בעדים', ולפי זה משמע
 8 שיש חוב לבדוק בשעת תשמיש, ואפשר לומר כמו שנתבאר
 9 שהתנא אכן בא להשמיענו גם דין זה שצריכה לבדוק קודם

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשכ"ט.

1... כיון שפירוש רש"י שידובר אודותיו ביום הש"ק זה הוא על הפסוק³⁵ "שם האחד פישון וגו' פרת", "שמימיו פרין ורביץ וכו'" – הנה בהתוועדות זו יסורו ההגבלות בנוגע לאמירת "לחיים", הן ההגבלה דג' כוסיות קטנים, והן ההגבלה דארבעים שנה³⁶, אבל בתנאי שיהי' בנחת, ולא באופן פראי ("אן ווילדקיט"), ורק בנוגע להתוועדות זו, ולא באופן שימשיכו זאת על כל השנה...

5 ובנוגע לכל השנה – תשאר ההגבלה, אלא שתהי' באופן של תענוג, עי"ז שתהי' הגבלה עצמית, שאינה הגבלה³⁷, ולכן הרי זה יכול להיות מתוך תענוג; ובעיקר – תענוג בלימוד התורה וקיום המצוות, ומתוך שמחה, שפורצת גדר³⁸.

*

9 יא. על הפסוק "שם האחד פישון וגו'", מפרש רש"י: "פישון – הוא נילוס נהר מצרים, וע"ש שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון, כמו ופשו פרשיו³⁹. ד"א פישון שהוא מגדל פשתן, שנאמר אצל מצרים ובושו עובדי פשתים⁴⁰. גיחון – שהי' הולך והומה והמייתו גדולה מאד, כמו וכי יגח⁴¹, שמנגח והולך והומה. חדקל – שמימיו חדין וקלין. פרת – שמימיו פרין ורביץ ומברין את האדם".

13 וצריך להבין:

14 מדוע הוצרך רש"י לפרש טעם למה נקראו ד' הנהרות בשמות אלו?!

15 ובהקדים – שיש מקומות שהתורה מפרשת טעם השמות (היינו, הקשר והשייכות של השם עם תוכן הדבר שנקרא בשם זה), וכמו השם "חיה", "כי היא היתה אם כל חי"⁴², וכן "קין", ע"ש "קניתי איש את ה'",⁴³ וכן "שת", "כי שת לי אלקים זרע אחר גו"⁴⁴;

18 ואעפ"כ, כאשר התורה אינה מפרשת טעם על שמו של "הבל", או "חנוך", וכן כל שאר השמות – לא מתעכב רש"י לבאר הטעם שנקראו בשם זה [וגם אינו אומר "לא ידעתי", כפי שכותב בכ"מ שבהם אינו יודע הפירוש ע"ד הפשט⁴⁵], כיון שבפשטות הכתובים אין הכרח לבאר טעמי השמות, וכדברי ראב"ע⁴⁶: "אל תבקש טעם לכל השמות כו'" (אף שבמדרשי חז"ל נתבארו טעמים לכמה שמות⁴⁷).

22 וא"כ, מדוע הוצרך רש"י בכלל לבאר טעם השמות של ד' הנהרות?!

23 וגם ללא ראי' מפסוקים אחרים – יוקשה מפסוק זה גופא:

24 באותו פסוק שבו נאמר "שם האחד פישון", נאמר גם "הוא הסובב את כל ארץ החוילה", ורש"י אינו מפרש טעם השם "חוילה" (אף שבמדרש מצינו טעם לדבר⁴⁸), כיון שבפשטות הכתובים אין צורך לבאר טעמי השמות; וא"כ מהו הצורך לפרש טעמי השמות של ד' הנהרות?!

27 והרי הדברים קל וחומר: ומה בנוגע לשם "הבל", שנזכר מיד לאחר השם "קין", ובין השם "חיה" שלפנ"ז והשם "שת" שלאח"ז, שבהם נתפרש טעם השם, לא הוזקק רש"י לבאר טעם השם – בפסוק דידן שבו נזכר גם "ארץ החוילה", ללא פירוש טעם השם, בודאי לא הוצרך רש"י לפרש טעם שאר השמות שבפסוק.

(43) שם ד, א.

(44) שם, כה.

(45) ראה לקו"ש ח"ה בתחלתו בשוה"ג הא'. וש"נ.

(46) נח יו"ד, ח.

(47) ראה – לדוגמא – תורה שלמה עה"פ בראשית ה, ט (אות מז) ואילך.

(48) ראה תורה שלמה עה"פ (אות קצו).

(35) פרשתנו ב, יא"ד.

(36) ראה תורת מנחם חל"ו ס"ע 351 ואילך. וש"נ.

(37) ראה סה"מ תרנ"ז ע' קנו ואילך. וש"נ.

(38) ראה שם ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(39) חבוקק א, ח.

(40) ישעי' יט, ט.

(41) משפטים כא, כח.

(42) פרשתנו ג, כ.

- יב. ונוסף לשאלה כללית הנ"ל – צריך להבין גם פרטי הדברים בפירוש רש"י זה:
- (א) רש"י מפרש ש"פישון הוא נילוס נהר מצרים", ומפרש ב' טעמים מדוע נקרא בשם "פישון": "על שם שמימיו מתברכין בו", ד"א (ע"ש) שהוא מגדל פשתן.
- וצריך להבין: מהו הטעם שהפירוש הראשון אינו מספיק, שלכן צריך להביא פירוש שני; ולאידך, גם הפירוש השני אינו מספיק, ואדרבה, הוא רחוק מפשוטו של מקרא יותר מהפירוש הראשון, שלכן מביאו תחילה.
- גם צריך להבין: במדרש איתא "פישון – שהוא מגדל פשתן, ומימיו מהלכין בשופי"⁴⁹, ובהמשך העניין⁵⁰: "פישון זו בבל, על שם ופשו פרשיו" [ולהעיר, שכיון ש"ופשו פרשיו" נאמר בנבואת חבקוק³⁹ על בבל, מסתבר לומר ש"פישון" הוא נהר ששייך לבבל]; ואילו רש"י מקדים לפרש ש"פישון הוא נילוס נהר מצרים", ונקרא בשם פישון "על שם שמימיו מתברכין". כמו ופשו פרשיו" (מלשון ריבוי) – שזהו התוכן ד"מימיו מהלכין בשופי", ולאח"ז "שהוא מגדל פשתן".
- (ב) בפירוש הא' מביא רש"י ראי' ממ"ש "ופשו פרשיו". ואינו מובן: מדוע הוצרך להביא ראי' מפסוק בחבקוק, בה בשעה שמצינו תיבה זו בחומש – בפ' תזריע, שבה נאמרה תיבת "פשה" ריבוי פעמים! ולא עוד אלא ששם לא פירש רש"י תיבה זו אפילו פעם אחת, כיון שמובנת בפשטות הכתובים: "הנגע עמד בעיניו לא פשה", "ואם פשה תפשה גו"⁵¹, היינו, ש"פשה" הוא מלשון ריבוי, שהנגע נתרכה ונתפשט.
- וא"כ, מדוע הוצרך רש"י להביא ראי' ("כמו") ממאורע שאירע לאחר ריבוי שנים, שחבקוק אמר בנבואתו על בבל: "ופשו פרשיו"?
- (ג) וכן צריך להבין בפ' הב' "שהוא מגדל פשתן" – "פישון" ע"ש "פשתן":
- ובהקדים – שהבן חמש למקרא למד כבר לפני הפירוש ד"שמים"⁵²: "שא מים, שם מים, אש ומים", היינו, שתיבת "מים" מופיעה בשלימותה בתיבת "שמים", ואילו האות ש' ("שמים") היא הר"ת דתיבת "שא" או "שם", או הס"ת דתיבת "אש".
- אבל בנוגע להפירוש ד"פישון" ע"ש "פשתן" – היכן נרמז בשם "פישון" "פשתן" בתוספת האות ת'?
- (ד) בנוגע לשמות "פישון" ו"גיחון" מביא רש"י ראיות לפירושו; ואילו בנוגע לשם "חדקל", "שמימיו חדין וקלין", לא מביא רש"י ראי' לפירושו?
- ולכאורה הי' יכול להביא ראי' ממ"ש להלן בפרשת נח⁵³: "הקלו המים".
- ובשלמא אילו הי' מדובר אודות ענין שהבן חמש למקרא למד כבר, הי' רש"י יכול לסמוך על הבן חמש שבודאי זוכר כל מה שלמד; אבל כיון שמדובר אודות פסוק בפרשת בראשית, בהתחלת החומש – אי אפשר לומר שרש"י סומך על כך שכאשר הבן חמש ילמד בפ' נח "הקלו המים", אזי יתפוס שממש יש ראי' לפירוש השם "חדקל", "שמימיו חדין וקלין", ובינתיים, ישאיר אותו ללא ראי'.
- (ה) בנוגע לשם "פרת" – מפרש רש"י: "שמימיו פריין ורביין ומברין את האדם". ולכאורה: בשם "פרת" מרומז רק הענין ד"פריין", וכפי שזוכר הבן חמש למקרא מה שפירש רש"י בפסוק⁵⁴ "פרו", "לשון פרי, כלומר, עשו פירות"; אבל בנוגע להמשך פירושו, "ורביין", וכן "ומברין את האדם" – היכן מרומז כל זה בהשם "פרת"?

(52) א, ח.

(53) ח, ח.

(54) א, כב.

(49) ב"ר פט"ז, ב. וראה גם תורת מנחם חמ"א ע' 201.

(50) שם, ד.

(51) תזריע יג, ה"ז. ועוד.

1 ולאח"ז ממשיך רש"י ומפרש "כוש ואשור" – כי, אע"פ ש"כוש" ו"אשור" נזכרו בפסוק לפני "פרת" (כדיוק המפרשים⁵⁵), משנה רש"י את הסדר ומפרש תחילה "פרת", כיון שרוצה לפרש תחילה את השמות של כל ד' הנהרות, ואח"כ חוזר לפרש "כוש ואשור". אבל, כאמור, הקושיא היא מדוע צריך רש"י בכלל לפרש את שמותיהם של ד' הנהרות דוקא, ומה גם שאינו מפרש את השם "ארץ החוילה" שבפסוק זה עצמו.

6 ועכצ"ל שכוונת רש"י לתרץ שאלה פשוטה שמתעוררת אצל הבן חמש למקרא בנוגע לשמות ד' הנהרות, שלכן לא צריך רש"י לפרשה, אלא לבאר מיד את התירוק, ע"י פירוש שמותיהם, וכפי שיתבאר לקמן.

9 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ושמחת בחגך" – כדי להשלים מה שהחסירו בענין זה בשמע"צ ושמח"ת].

* * *

12 יג. באגרת התשובה ילמדו עתה פרקים יא-יב, וכבכל ענין, יש דיוקים בפרטי הדברים, וגם ענינים כלליים שאינם מובנים:

14 בפרק י"א מבאר רבינו הזקן שבעבודת התשובה צ"ל "גם השמחה בה" .. ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות .. בטוח בה' כי .. חנון ורחום ורב לסלוח וכו'".

16 וממשיך לבאר הדיוק ד"המרב לסלוח", כי, "במדת בשר ודם, אם יחטא איש לאיש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו, קשה מאד שימחול לו שנית, ומכ"ש בשלישית ורביעית, אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים, כי .. מדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית, אלא בבחי' א"ס .. ולגבי בחי' א"ס אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול, דכולא קמי' כלא חשיב ומשוה קטן וגדול כו'".

21 וצריך להבין:

22 מצינו שאינו דומה חטא שנעשה פעם אחת לחטא שנעשה כמה פעמים – כפי שמביא רבינו הזקן לעיל⁵⁶ מ"ש בזהר⁵⁷ "כיון דחב ב"נ קמי קודב"ה זמנא חדא עביד רשימו כו', זמנא תליתאה אתפשט ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא כו'".

25 ועד"ז מבאר לעיל⁵⁸ בנוגע לעבירות קלות שהם "כמשל פגימת ופסיקת חבלים דקים", ש"כריבוי החטאים יכול להיות פגם כמו בלאו אחד שיש בו כרת או מיתה (שעי"ז נפסק לא רק "חבל הדק", אלא גם כללות החבל), ואפילו בכפילת חטא אחד פעמים רבות מאד".

28 ובכן: אם החילוק בין עשיית החטא פעם אחת לפעם שנית, שלישית ורביעית, הי' רק במספר הפעמים (בכמות), אזי מובן שלגבי הקב"ה "אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול"; אבל ע"פ המבואר לעיל נמצא שבפעם הג' הרי זה סוג אחר לגמרי מאשר בפעם הראשונה, וא"כ, מהי ההוכחה שכיון שהקב"ה מחל בפעם הראשונה, כשנפסק חבל הדק, בודאי שיחזור וימחול גם בפעם השלישית כו', כשנפסק כללות החבל?!

33 יד. גם צריך להבין במ"ש בהמשך הפרק בנוגע לענין השמחה – "ומ"ש וחטאתי נגדי תמיד⁵⁹, אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו, דהא כתיב .. תשמעני ששון ושמחה וגו'⁶⁰ ורוח נדיבה תסמכני וגו'⁶¹ .. אלא נגדי דייקא .. מרחוק .. לבלתי רום לבבו .. כשיהי' לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'.

(59) תהלים נא, ה.

(60) שם, יר"ד.

(61) שם, יד.

(55) ראה לב ארי (ווילהרמס-דאָרף, תל"ד) עה"פ.

(56) אגה"ת פ"ג.

(57) ח"א עג, ב.

(58) שם פ"ז (צז, ב).

- 1 ואדרבה, לענין השמחה יועיל זכרון החטא .. בכדי לקבל בשמחה כל המאורעות המתרגשות .. (וזו)
 2 עצה טובה להנצל מכעס ומכל מיני קפידא וכו'), וכמארז"ל⁶² הנעלבין ואינן עולבין וכו'":
 3 (א) מדוע הוצרך רבינו הזקן להביא ראיות על ענין השמחה משני פסוקים?
 4 (ב) בשלמא בפסוק הראשון נתפרש ענין השמחה – "תשמיעני ששון ושמחה"; אבל מהי הראי' מהפסוק
 5 "ורוח נדיבה תסמכני"?
 6 (ג) בהתחלת הפסוק השני שמביא רבינו הזקן, נאמר: "השיבה לי ששון ישעך". ולכאורה, אם רבינו
 7 הזקן רוצה להביא ראי' נוספת, הי' צריך להביא את התחלת הפסוק, ולא את סיומו, "ורוח נדיבה
 8 תסמכני", שבו לא נזכר כלל ענין השמחה?
 9 טו. וכן יש להתעכב על דברי רבינו הזקן בפרק י"ב, "כנודע ממ"ש בזוה"ק מענין עליות העולמות
 10 העליונים באתערותא דלתתא בהקרבנות עוף אחד, בן יונה או תור, ע"ג המזבח, או קומץ מנחה" – שתוכן
 11 ענין זה הובא גם במקומות נוספים בתניא⁶³, ויש להתעכב על פרטי השינויים שביניהם:
 12 בקונטרס אחרון, ד"ה דוד זמירות קרית להו"⁶⁴: "כל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק מצוה
 13 א', ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם כו'".
 14 ולפנ"ז – בסיום אגה"ק סי' כ', ד"ה איהו וחיהי חד⁶⁵: "מלאכים עליונים שבמרכבה פני שור ופני
 15 נשר נהנים מאד וניזונים ומסתפקים מרוח הבהמה והעוף העולה אליהם מהקרבנות שע"ג המזבח,
 16 וכדקדוק לשון הזוה"ק⁶⁶ ואתהניין מיסודא ועיקרא דילהון".
 17 וצריך להבין:
 18 (א) מדוע באגה"ת נזכר רק ע"ד "עליות העולמות העליונים", ולא כמו בקו"א: "כל העולמות העליונים
 19 ותחתונים כו'"?
 20 (ב) מדוע באגה"ת נזכר רק "עוף .. או קומץ מנחה", ולא "בהמה", כמו באגה"ק?
 21 (ג) מדוע לא נזכר באגה"ת ע"ד "מלאכים עליונים שבמרכבה פני שור ופני נשר", כמו באגה"ק?
 22 ובפרט שענין זה מתאים ביותר לתוכן הענין המבואר באגה"ת ע"ד "משל הילוך והעתקת הצל בארץ
 23 טפח לפי הילוך גלגל השמש ברקיע אלפים מילין", ובהמשך לזה הי' מתאים להביא ש"מלאכים עליונים
 24 שבמרכבה פני שור ופני נשר נהנים מאד וניזונים ומסתפקים מרוח הבהמה והעוף העולה אליהם
 25 מהקרבנות שע"ג המזבח", כיון ש"פני נשר ופני שור" הם השורש של הבהמה והעוף שלמטה, בדוגמת
 26 הילוך גלגל השמש ברקיע שהוא שורש הצל בארץ.
 27 והרי ידוע גודל הדיוק של רבינו הזקן בספר התניא, אפילו בנוגע לאות אחת, כידוע סיפור רבותינו
 28 נשיאינו⁶⁷ בנוגע לאות ו' שבתבת "ועיקרה" בהתחלת פרק מ"א, וכ"ש בנוגע לענין שלם שהוא בודאי
 29 בתכלית הדיוק. ובפרט כשמדובר אודות אגרת התשובה, שכיון שנדפסה מכת"ק של רבינו הזקן (ולא
 30 כמו אגה"ק שנדפסה "מהעתקות המפוזרים אצל התלמידים", לאחר ש"ספו תמו כתבי ידו הקדושה"),
 31 הרי בודאי שכל הענינים הם בתכלית הדיוק⁶⁸.

(66) בפ' פינחס * – זח"ג רמ, סע"ב ואילך. ושם מבאר גם
 בנוגע ל"פני ארי" שבמרכבה, ש"ארי" נחית ועאל באשא ואכיל
 ואתהני מתמן".

(67) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רלו. וש"נ.

(68) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ס"ע 72 ואילך.

(62) יומא כג, א. וש"נ.

(63) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות לס"ב" כאן (ע'
 פד).

(64) קס, סע"א.

(65) קלג, רע"א.

(*) ברשימת ההנחה נזכר גם פ' נח. ואולי הכוונה לזח"א סה, סע"א: "צדיקיא כפרה אינון דעלמא וקרבנא אינון בעלמא" – בנוגע ל"פני אדם"
 (נוסף על המבואר בזה פ' פינחס הנ"ל: "אדם עיקרא דכלא ומקריב תמן רוחי' ונשמתי' כו").

- 1 טז. המשך הביאור (בהמשך להמדובר בשיחת ש"פ האזינו⁶⁹) בסיום אגרת התשובה: "ודעת לנכון
2 נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב", ובהתחלת אגרת התשובה [כיון ש"מתכיפין התחלה להשלמה"⁷⁰, שבזה
3 מתבטא האין-סוף שבתורה, שלכן, מיד כשמסיימים את התורה מתחילים עוד הפעם מהתחלת התורה]:
4 "תניא בסוף יומא .. עכ"ל הבריתא" – נכלל בשיחת ש"פ האזינו.
- 5 [וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיש עוד כו"כ ענינים באגרת התשובה שצריך להתעכב עליהם, וככל
6 שילמדו, ימצאו ריבוי ענינים עד אין סוף].
- 7 יז. כמו"כ יש להתעכב על מ"ש רבינו הזקן בפרק ב'י⁷¹, ש"מצינו בכמה תנאים ואמוראים שעל דבר
8 קל היו מתענים תעניות הרבה מאד", ומביא ג' דוגמאות: (א) "כמו ראב"ע שהי' מתיר שתהא פרה יוצאה
9 ברצועה שבין קרני' וחכמים אוסרים, ופעם אחת יצאה כן פרתו של שכנתו ולא מיחה בו, והושחרו שיניו
10 מפני הצומות על שלא קיים דברי חביריו" (כדאיתא בירושלמי⁷²), (ב) "וכן ר' יהושע שאמר בושני
11 מדבריהם ב"ש, והושחרו שיניו מפני הצומות" (כדאיתא בחגיגה⁷³), (ג) "ורב הונא פעם אחת נתהפכה
12 לו רצועה של תפילין והתענה מ' צומות" (כדאיתא במו"ק⁷⁴). ולאחרי שמביא דוגמאות הנ"ל, מוסיף:
13 "וכהנה רבות".
- 14 וצריך להבין:
- 15 (א) לשם מה זקוק בכלל רבינו הזקן לדוגמאות; לכאורה הי' מספיק לכתוב "מצינו כמה תנאים
16 ואמוראים כו'", וכאשר יחפשו, ימצאו לבד דוגמאות, ולמה צריך לכתוב "כמו ראב"ע וכו'?"
- 17 (ב) גם אם רבינו הזקן רוצה להביא דוגמאות – מדוע בחר דוגמאות אלו דוקא; הרי ישנם עוד כו"כ
18 סיפורים במדרשי חז"ל אודות תנאים ואמוראים שהתענו ריבוי תעניות, כפי שכותב אדה"ז בעצמו "וכהנה
19 רבות",
- 20 – ולא צריך לחפש הרבה: כשמסתכלים בהסיפור אודות ר' יהושע במסכת חגיגה⁷³, רואים
21 שב"מסורת הש"ס" צויין למסכת נזיר⁷⁵ (וכן מציין הצ"צ בהגהותיו לאגה"ת⁷⁶) ששם מסופר אודות ר'
22 שמעון ש"הושחרו שיניו מפני תעניותיו" –
- 23 וא"כ, מדוע בחר רבינו הזקן שלשה דוגמאות, ודוגמאות אלו דוקא?
- 24 (ג) לשם מה צריך רבינו הזקן להביא את שמות התנאים והאמוראים – ראב"ע, ר' יהושע ורב הונא;
25 בנוגע לפרטי הסיפורים, מובן שצריך להביא אותם כדי להוכיח שהתענו גם על דבר קל, אבל שמות
26 התנאים והאמוראים אינם מוסיפים ביאור לכאורה בתוכן הענין המדובר. וע"ד ריש אגה"ת: "שלשה
27 חילוקי כפרה כו'", ואינו מעתיק שהן דר' ישמעאל.
- 28 יח. והביאור בזה:
- 29 בעבירות – ובמילא גם בהתשובה על העבירות – ישנם ג' סוגים: עבירות שבמחשבה, עבירות
30 שבדיבור, ועבירות שבמעשה.
- 31 וע"פ המוכרח בכ"מ⁷⁷, יש בכל סוג חומר מיוחד: מחד גיסא – מעשה הוא החמור ביותר, ועד שידוע
32 שעל מחשבה אין מענישין⁷⁸. אבל לאידך גיסא: מצד זה שמחשבה הוא לבוש היותר דק ("איידעלער")
33 – הרי מחשבה חמורה יותר, וכלשון חז"ל⁷⁹: "הרהורי עבירה קשים מעבירה" (ועד"ז יש חומר מיוחד
34 בדיבור שאינו במעשה).

(69) סט"ז ואילך; ס"ט ואילך (תורת מנחם חנ"ד ע' 72 ואילך; ע' 74 ואילך).

(70) "מרשות" לחתן בראשית.

(71) מכאן עד סוס"כ – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בהוספות ללקו"ש חל"ט ס"ע 181 ואילך. במהדורה זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(72) שבת ספ"ה (כפי שמציין הצ"צ – בקיצורים והערות לשם).

(73) כב, ב.

(74) כה, א.

(75) נב, ב.

(76) קיצורים והערות לתניא ע' לט.

(77) וראה גם תניא ח"א פי"א.

(78) ולהעיר ג"כ מפל"ז ואילך – בתניא ח"א.

(79) יומא כט, רע"א – הובא בתניא פי"א.

ובנוגע לענין המדובר כאן – תעניות שבאים במקום קרבן כדי "להפיק רצון מה'", "שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא" (בגלל שע"י החטא נעשה סילוק הרצון) – הרי מובן שנוגע ענין הדקות כו'. וכיון שמחשבה הוא לבוש היותר דק, יש מקום לומר, שבזה נוגע יותר ענין התענית.

ועפ"ז יובן מה שנקט רבינו הזקן ג' דוגמאות אלו, ובסדר זה דוקא: לכל לראש "ולא מיחה כו' שלא קיים" – מחשבה, "שאמר בושני מדברייכם ב"ש" – דיבור, ו"נתהפכה לו רצועה של תפילין" – מעשה. יט. ע"פ הנ"ל מובן גם מה שמביא שמות התנאים והאמוראים – ראב"ע, ר' יהושע ורב הונא: ראב"ע – ה' כהן, כדברי הגמרא⁸⁰ שהי' דור עשירי לעזרא. וכיון שהמדרגה היותר נעלית בג' הסוגים שישנם בבניי (כהנים לויים וישראלים) היא מדרגת הכהן, לכן הדוגמא בנוגע לענין המחשבה היא מכהן – ראב"ע – תכלית הדקות וקצה העליון.

ר' יהושע – ה' לוי, כי סתם ר' יהושע הוא ר' יהושע בן חנני⁸¹, שהי' "מן המשוררים"⁸². ולכן הדוגמא ממנו היא על דיבור, כי, לוי הוא ממוצע בין כהן לישראל – דוגמת הדיבור שהוא ממוצע בין מחשבה למעשה. – ולהעיר מזח"ג⁸³ "כהנא מוחא, לוי לבא, ישראל גופא". ושם⁸⁴, דכהנא שייך לסטרא דמחשבה, ולוי לארמא קלא.

ורב הונא – ה' ישראל⁸⁵ (ורב הונא שאודותיו מסופר בגמרא ש"פעם אחת נתהפכה לו כו'", הוא אותו רב הונא ש"ר' אמי ור' אסי הוו כייפי ליי"⁸⁶, כסיפור הגמרא⁸⁷ שר' אמי ור' אסי אמרו "לא הוה לן לדלויי רישין מיני").

[וגם לפי מ"ש בירושלמי⁸⁸ שהמדובר אודות רב הונא שבימי ר' חייא – הנה גם רב הונא זה ה' ישראל, שהרי הוא ה' "ריש גלותא"⁸⁹, וכל ראשי גלויות מוצאם משבט יהודה⁹⁰, ומהזכרים שבהם⁹¹]. ולכן, הדוגמא בנוגע למעשה היא מישראל – הסוג השלישי והאחרון בבניי, והלבוש השלישי והאחרון, לבוש המעשה, קצה התחתון.

כ. עפ"ז מובן גם הטעם שאינו מביא דוגמא מר"ש ש"הושחרו שיניו מפני תעניותיו" שבמסכת נזיר⁷⁵ – כי, אצל ר"ש ה' ענין של דיבור (שאמר על ר"ע "אם משמת חזר בו איני יודע"), ובנוגע לדיבור יש כבר הדוגמא מר' יהושע; וכיון שדיבור הוא בחי' ממוצע כנ"ל, בחר הדוגמא מר' יהושע שהי' לוי. ונוסף לזה: רבינו הזקן רוצה להביא כאן דוגמא שגם "על דבר קל היו מתענים כו'", ולכן אינו יכול להביא הדוגמא מר"ש, כיון שר"י אמר "אם משמת כו'" על ר"ע שהי' רבו, ובמילא אין זה דבר קל; משא"כ ר' יהושע וב"ש שהיו חברים.

[ויש לומר, שמטעם זה מוסיף בדוגמא הראשונה "על שלא קיים דברי חביריו" – דלכאורה מיותר – בכדי להדגיש שזהו דבר קל]⁹².

* * *

כא. הביאור בפירוש רש"י:

פ"ב.
(90) סנהדרין ה, א. פרש"י ויחי מט, יו"ד.
(91) תוד"ה דהכא – סנהדרין שם. וכו' בב"ר פל"ג, ג – לענין רב הונא ריש גלותא.
(92) כ"ק אדמו"ר שליט"א הביט בשעון, ואמר, שכיון שהשעה מאוחרת, וצריכים למהר לתפלת מנחה, הנה הביאור בכל שאר השאלות באגה"ת (הנ"ל סי"ג ואילך), ישאיר להזדמנות אחרת (כשישאר יותר זמן עד תפלת מנחה), ועתה יסיים רק הביאור בפירוש רש"י.

(80) ברכות כז, סע"ב.
(81) רש"י ד"ה ור' אליעזר – נזיר נו, ב. תוס' שם.
(82) ערכין יא, ב.
(83) רכז, ב.
(84) לט, א.
(85) רש"י ד"ה רב הונא – גיטין נט, ב.
(86) גיטין שם.
(87) מו"ק שם.
(88) הובא בתוד"ה ור' חייא – מו"ק שם.
(89) ירושלמי – הובא בתוס' שם. וראה גם אגרת דרש"ג ח"ג

- 1 כאשר הבן חמש למקרא לומד אודות ד' הנהרות, "שם האחד .. ושם הנהר השני וגו'" – מתעוררת
2 אצלו שאלה פשוטה: כיון שמדובר כאן אודות בריאת גן עדן קודם בריאת אדה"ר – מהו הצורך בקריאת
3 שמות לנהרות אלו, בה בשעה שאין מי שיקרא להם בשמות אלו?!
- 4 ושאלה זו מתרץ רש"י ע"י פירוש שמות הנהרות, שבהם מודגשת גודל מעלת גן עדן.
5 כב. ובהקדמה:
- 6 בפסוקים אלו מדובר אודות שבחו של גן עדן⁹³: "ויטע .. גן בעדן .. ויצמח .. (בו) כל עץ נחמד
7 למראה וטוב למאכל ועץ החיים גו' ועץ הדעת".
- 8 ועפ"ז יש לבאר מ"ש בנוגע ל"ארץ החוילה" (שזהו הסימן על הנהר "פישון" ש"הוא הסובב את כל
9 ארץ החוילה"), "אשר שם הזהב", ומוסיף: "וזהב הארץ ההיא טוב שם הבדולח ואבן השוהם" –
10 דלכאורה אינו מובן: למאי נפק"מ מה קורה ב"ארץ החוילה"?! – אלא כל זה הוא כדי להפליא גודל
11 שבחו של גן עדן, שנהר פישון שיצא ממנו והי' סובב את כל ארץ החוילה, פעל בארץ החוילה שיהי'
12 שם זהב, ולא סתם זהב, אלא זהב משובח ("זהב .. טוב"), וכן "בדולח" ו"אבן השוהם" – שכל זה הי'
13 מצד הנהר פישון שיצא מגן עדן!
- 14 ועפ"ז יתבאר גם מ"ש "ונהר יוצא מעדן גו' והי' לארבעה ראשים" – דלכאורה אינו מובן דיוק הלשון
15 "ראשים", ולא (כהלשון הרגיל בנוגע לנהרות) "יאוורים" וכיו"ב?
- 16 [ולהעיר מדברי המדרש⁵⁰: "ומשם יפרד והי' לד' נהרים אין כתיב כאן, אלא לד' ראשים, אלו ד'
17 גליות כנגד ד' ראשים כו'", אבל, זהו רק ע"ד הדרוש, ואינו שייך לפשוטו של מקרא].
- 18 והביאור בזה – שכיון שכאן מדובר אודות שבחו של ג"ע, הנה אם הי' כתוב "והי' לארבעה נהרות",
19 אזי הי' הבן חמש למקרא שואל: מהי ההפלאה שבדבר? – גם במדינת צרפת יכולים לראות נהר גדול
20 שנחלק אפילו לחמשה (ויותר) חלקים!
- 21 ולכן נאמר "והי' לארבעה ראשים" – כדי להדגיש את גודל ההפלאה של גן עדן, שהנהר שיוצא ממנו
22 מתחלק לארבעה נהרות שהם "ראשים", היינו, שהם המקור לכל הנהרות שבעולם.
- 23 כג. ובהמשך לזה מתרץ רש"י גם את שאלת הבן חמש למקרא מהו הצורך בקריאת שמות לד' הנהרות
24 – שגודל שבחו של גן עדן מתבטא גם בכך שממנו יוצאים ד' נהרות שיש בהם מעלות מיוחדות, כמודגש
25 בשמותיהם:
- 26 "שם האחד פישון" – "על שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון, כמו ופשו
27 פרשיו" ("פשו" מלשון ריבוי⁹⁴); או ע"ש "שהוא מגדל פשתן (כי בתיבת "פישון" ישנם ג' האותיות פ'
28 ש' ן' שבתית "פשתן"), שנאמר אצל מצרים ובושו עובדי פשתים", והיינו, שבמצרים הי' פשתן מצוי
29 לרוב⁹⁵, ועד כדי כך, שהסימן על המצריים הוא: "עובדי פשתים"⁹⁶.
- 30 "ושם הנהר השני גיחון" – "שהי' הולך והומה והמייתו גדולה מאד, כמו וכי יגח, שמנגח והולך
31 והומה". והטעם שרש"י צריך להביא ראי, "כמו וכי יגח" – כי, "גיחון" אינה תיבה שפירושה מובן
32 בלשון הקודש [ואדרבה: בהמשך הפרשה⁹⁷ נאמר "על גיחון תלך", שפירושו הוא להיפך ממעלת הנהר
33 שצריכה להתבטא בשם "גיחון", "שהי' הולך והומה וכו'"], ולכן מביא רש"י ראי' ממ"ש "וכי יגח",
34 שנגיחת השור היא מתוך רעש כו'.
- 35 "ושם הנהר השלישי חדקל" – "שמימיו חדין וקלין". וכאן אין צורך בפירוש כלל, כי "חד" ו"קל"
36 הם תיבות בלשון הקודש שפירושה מובן.
- 37 "והנהר הרביעי הוא פרת" – "שמימיו פריץ ורביץ ומברין את האדם".

(96) ראה פרש"י שם: "זורעי פשתים על הנהר".

(97) ג, יד.

(93) ב, ח ואילך.

(94) ראה פרש"י שם: "רבו פרשיו".

(95) ראה גם פרש"י משלי ז, טז.

ובהקדים:

- 1 על הפסוק "פרו ורבו"⁵⁴ מפרש רש"י: "אם לא אמר אלא פרו, הי' א' מוליד א' ולא יותר, ובא ורבו, 2
3 שאחד מוליד הרבה".
- 4 ובנדרו"ד: אם נפרש שהשם "פרת" מורה רק "שמימיו פרין", אינו מובן מהו החידוש וההפלאה בזה? 4
5 – ולכן בהכרח להוסיף גם "ורבין".
- 6 ורש"י מוסיף "ומברין את האדם" – כי, בנוגע לפעולה בארץ, הנה בשלמא בנוגע ל"פישון" ש"הוא 6
7 נילוס נהר מצרים", יש צורך בכך ש"מימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ", כיון שאין גשמים יורדים 7
8 במצרים אלא נילוס עולה ומשקה את הארץ⁹⁸; אבל בנוגע לנהר פרת, הרי השקיית הארץ היא ע"י 8
9 הגשמים [וכפי שפירש רש"י⁹⁹ שקודם בריאת האדם "לא המטיר ה' אלקים על הארץ", "לפי שאדם אין 9
10 לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם 10
11 וירדו, וצמחו האילנות והדשאים"], ועכצ"ל שפעולת הריבוי של נהר פרת ("שמימיו פרין ורבין") היא 11
12 – ש"מברין את האדם".
- 13 ועדיין צריך לבאר, מדוע מביא רש"י ראי' ממש"נ בחבקוק, ולא מתיבת "פשה" שנאמרה כו"כ פעמים 13
14 בפ' תזריע (שמזה מוכח, שהפירוש כאן אינו כמו בפ' תזריע), וכן מהו הצורך בב' פירושים – כפי 14
15 שיתבאר בהזדמנות אחרת (כיון שהשעה מאוחרת, וצריכים תיכף להתפלל מנחה).
- 16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להגבאי שי' לערוך "מכירת המצוות"¹⁰⁰].

בס"ד. יום א', כ"ח תשרי, ה'תשכ"ט

– ב"יחידות כללית" לאנ"ש שי' דכפר חב"ד, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

- א. כיון שנמצאים כאן באי"כח של תושבי כפר חב"ד וארץ ישראל בכלל, 1
– והרי אצל בני" בכלל, כשעומדים לאחרי חודש תשרי, ובפרט לאחרי שמח"ת, הנה בקשתם 2
הראשונה היא שיהי' "שלום בארץ"¹, ושלום של שמחה הקשור עם תומ"צ – 3
יעזור השי"ת שבודאי יתקבלו כל הבקשות שביקשו ממנו בני" בכל מקום שהם וכאן בפרט – בנוגע 4
לשנה טובה ומתוקה, שתומשך בפועל למטה מעשרה טפחים בכל המצטרך, 5
וכיון ש"שלום" הוא כלי להמשכת ברכתו של הקב"ה², הנה לכל לראש יהי' "שלום בארץ", ובכל 6
מושבותיהם של ישראל, ואז יוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות ולעסוק בעניני יהדות, מתוך מנוחה 7
והרחבה, 8
- ובפרט בנוגע לכפר חב"ד – שיהי' באופן הראוי לשמו, שיוכל להמשיך ולהוסיף בעניני חב"ד, בנוגע 9
לכל אחד בעצמו, בנוגע למשפחות, ובכל מקום שידו מגעת, הן בארץ הקודש והן בחוץ לארץ, 10
ולעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב. 11

*

(התוועדות א) דאשתקד ס"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 183). ור"נ.

(1) בחוקותי כו, ו.

(2) ראה עוקצין בסופה.

(98) פרש"י ר"פ מקץ. ויגש מז, יו"ד.

(99) פרשתנו ב, ה.

(100) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון

- 1 ב. ובפרטיות יותר – בנוגע לעניני כפר חב"ד:
- 2 יש כאלו שכבר עוררו אודות הצורך להשתדל בנוגע לבתי-כנסיות שם, שיוכלו להכיל את כל
- 3 המתפללים, שבשביל זה יש צורך להרחיב ולהגדיל אותם.
- 4 אמנם, ענין זה צריך להיות באופן שלא יתמעט מספר המתפללים בכל בית-כנסת ע"י איחוד וצירוף
- 5 המתפללים למקום אחד; יש להבטיח שכל מקום ומקום ישאר מקום תפלה ותורה, ואדרבה: ירחיבו
- 6 ויגדילו אותו עוד יותר.
- 7 ועד"ז גם בנוגע למוסדות שנמצאים שם³.
- 8 ובכל זה יש להתדבר עם ה"ועד" של כפר חב"ד, בקשר לתקציב וכו'.
- 9 – בנוגע לענינים שנוהלו ע"י המנוח ר' אברהם פאריז ע"ה⁴, יש למנות מאלו הנמצאים כאן את
- 10 המתאימים לזה, והיותר מתאים שבתוכם – ר' דובער חן⁵. ואם יצטרך סיוע – יעזרו לו בתקופה
- 11 הראשונה, עד שיתרגל בזה.
- 12 ג. וכמו"כ יש לעורר אודות הרחבת הבנינים בכלל בכפר חב"ד:
- 13 דובר כמ"פ שפלא גדול על תושבי כפר חב"ד, שיש ביניהם שחושבים שיחודו של כפר חב"ד הוא
- 14 רק בנוגע לרוחניות הענינים, ולכן, כשמדברים עמהם אודות ענין הדורש הוצאה, הנה מיד מתיראים שמא
- 15 יצטרכו להוציא עוד כמה לירות – בה בשעה שכיון שכפר חב"ד צריך להיות באופן הראוי לתפקידו,
- 16 בתור "מרכז" של כל ארץ הקודש⁶, הרי כשמדובר אודות ענין מרכזי, צריך לבסס את כל הענינים שבו,
- 17 הן הענינים הרוחניים, והן הענינים הגשמיים בפועל.
- 18 בודאי אין לבזבז מומן ללא כל תועלת וללא כל חשבון, אבל, בנוגע לכל מה שמוכרח כדי שיהי'
- 19 מקום מרכזי – אין להתיירא מפני ההוצאות הכרוכות בדבר. אלא שיש לערוך את החשבונות באופן
- 20 שההוצאות יתאימו גם עם ההכנסות שמקווים להשיגם, ולהתעסק במרץ להשיג את ההכנסות כדי שיוכלו
- 21 לכסות את ההוצאות.
- 22 ובתור דוגמא – בנוגע לשאלה שהתעוררה בקשר לביוב מרכזי:
- 23 לכל לראש – הרי זה ענין ע"פ שו"ע שנוגע לטהרת המקום.
- 24 ונוסף לזה, כאשר עושים דבר באופן שנעשה ענין מרכזי של כל הכפר כולו, הרי זה נעשה בשלימות
- 25 יותר, וממעט את פיזור הנפש של התושבים הפרטיים.
- 26 וכאמור, זוהי רק דוגמא, וכן הוא גם בנוגע לכמה ענינים.
- 27 *
- 28 ד. יש עוד ענין כללי שצריך למסור לכל תושבי הכפר:
- 29 ובהקדים – שכיון שתושבי הכפר באו ממקומות שבהם היתה הממשלה ביד גוים, הנה מצד דוחק
- 30 הפרנסה וכיו"ב הורגלו להתחכם בתחבולות ("דרייעריות") בנוגע לתשלום המסים וכיו"ב, כדי לחסוך כמה
- 31 רובלים שיוכלו להשתמש בהם לעניני תומ"צ, חינוך הבנים והבנות, נתינת צדקה וכיו"ב, וה"היתר" על
- 32 זה הי' מצד טעות גוי כו'.
- 33 אמנם, כשנמצאים בכפר חב"ד – הרי אין היתר של טעות גוי, וא"כ, עי"ז שמערימים בנוגע למסים,
- 34 הרי זה כמו שנוטלים מן הרבים, שזהו ענין חמור יותר ממה שנוטלים מן היחיד, שכאשר רוצה יש ביכלתו
- 35 לתקן זאת – לא רק ע"י התשובה כלפי הקב"ה, אלא גם עי"ז שמשיב לחבירו מה שמגיע לו, כמ"ש⁷

(6) ראה גם תורת מנחם חנ"ב ע' 79. וש"נ.

(7) ויקרא ה, כג.

(3) חסר קצת (המו"2).

(4) שנפטר בכ"ב אלול תשכ"ח.

(5) ראה גם מכתב ה' עשיית שנה זו (אג"ק חכ"ו בתחלתו).

1 "והשיב גו", משא"כ בנוגע לרבים, הרי זה באופן שאין לו השבה, כמבואר בגמרא⁸ חומר הדבר; ומה
2 גם שהממון של תשלום המסים מיועד עבור צרכי בני" – תיקון הדרכים וכיו"ב, וחלקו – גם עבור ענינים
3 הקשורים עם תומ"צ.

4 ולכן, יש למסור – בשמי, בשם השו"ע, כפי שירצו – לכל תושבי כפר חב"ד, אנשים ונשים, בנוגע
5 לכל ה"התחכמויות" ("קונצן") בעניני מסים⁹ – לא לשלם מאומה, לשלם פחות ממה שחייבים (ע"י
6 הטעיית הממונה להעריך ולשום את סכום המס), או לשלם באיחור זמן – שלא מדובר כאן אודות המעמד
7 ומצב שהי' ברוסיה, אמריקא או אנגליא; מדובר אודות תושב יהודי שחי בארץ הקודש שמתנהלת ע"י
8 שלטון יהודי, ולכן, בשביל לחסוך כמה פרוטות לא כדאי להכשל בענין של גזל הרבים (שהרי כל פרוטה
9 שלא נותנים, הרי זה כמו שנוטלים אותה); במקום לטעון ולהסביר כו' – מוטב לשלם את המס, מתוך
10 ידיעה שכאשר מקבלים ממנו את תשלום המס, עושים לו טובה גדולה יותר מהטובה שהוא עושה
11 ל"קופה" שבה נותן את הלירה שלו.

12 *

13 ה. כמו"כ יש להשתדל בחיזוק שיעורי תורה שנלמדים בכפר חב"ד, הן בנגלה והן בחסידות,
14 ולהבטיח שלא יהי' אחד מתושבי כפר חב"ד שאינו משתתף באחד השיעורים בנגלה ובחסידות,

15 וכל מי שראוי ויכול להשתתף ביותר משיעור אחד – תבוא עליו ברכה,
16 ובודאי שהקב"ה לא נשאר בעל-חוב עבור לימוד התורה, ובפרט לימוד התורה ברבים (ועד"ז בנוגע
17 לקיום המצוות), ומוסיף בברכותיו כמ"פ ככה, הן ברוחניות והן בגשמיות.

18 וכיון שדובר רבות¹⁰ – ובעזה"י ימשיכו לדבר – אודות אגרת התשובה של רבינו הזקן, יש להשתדל
19 שבין השיעורים הנלמדים ברבים יתקיימו מזמן לזמן שיעורים ברבים גם באגרת התשובה.
20 ובנוגע לכל אחד בפני עצמו – אם לא מספיק עבורו השיעור הנלמד ברבים, ימלא וישלים זאת
21 בלימודו לעצמו.

22 וכל זה נוגע לא רק לתושבי כפר חב"ד, אלא גם לכל אחד מישראל בכל מקום שנמצא, הן בארץ
23 ישראל והן בחוץ לארץ, ולא רק לבעלי עסקים, אלא גם ליושבי אוהל.

24 * * *

25 ו. כיון שביום רביעי, ר"ח מרחשון, תערך בכפר חב"ד חנוכת הבית של "מרכז לנוער"¹¹ – אבקשכם
26 למסור את השתתפותי, נוסף על הברכה בכלל, שתהי' באופן שיהי' לה אחיזה גם בגשמיות¹² – ע"י
27 בקבוק משקה (כ"ק אדמו"ר שליט"א הניח על השולחן בקבוק משקה, באמרו שהוא מההתוועדות של
28 שמח"ת, ששייך במיוחד לחנוכת הבית של המרכז הנ"ל), שיחלקו ממנו בין המסובים.

29 ועי"ז תומשך הברכה למטה מעשרה טפחים – שהבנין ימלא את תפקידו במילואו, ובקרוב ממש
30 יאמרו המתעסקים בעניני הבנין: "צר לי המקום"¹³, כיון שנתמלא בהלומדים ומשתמשים בו, ועד
31 שיצטרכו לחשוב אודות הרחבת הבנין בכמות, שע"ז יתוסף גם בהרחבת הבנין באיכות.

32 (כ"ק אדמו"ר שליט"א הניח על השולחן עוד בקבוק משקה, ואמר:)

(11) ראה גם מכתב בדר"ח מרחשון שנה זו (אג"ק חכ"ו ע'
(ז). וש"נ.

(12) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש
על הרקאנטי לך לך שם.

(13) ישע"י מט, כ.

(8) ראה בהנסמן באנציק' תלמודית (כרך ה) ערך גזל הרבים
(ס"ע תקט ואילך).

(9) ראה גם אג"ק חט"ז ע' קסה ואילך. ח"ח ע' תקד ואילך.
ועוד.

(10) ראה גם שיחת יום שמח"ת ס"ז (תורת מנחם חנ"ד ס"ע
190 ואילך). וש"נ.

- 1 ועוד בקבוק משקה עבור כללות עניני כפר חב"ד, כדי לערוך שם התוועדות כללית עבור תושבי
- 2 הכפר, וכן עבור התלמידים והתלמידות שבמוסדות החינוך, ולמסור להם נקודות מהענינים שנאמרו כאן,
- 3 ובאופן שיהיו דברים היוצאים מן הלב, שנכנסים אל הלב¹⁴ ופועלים פעולתם.
- 4 (כ"ק אדמו"ר שליט"א הניח על השולחן עוד בקבוק משקה, ואמר:)
- 5 ובקבוק משקה נוסף – אבקש מבאי"כ כפר חב"ד, ובאי"כ רוב המוסדות (שימנו הם), שימסרוהו
- 6 לידידנו מר שז"ר¹⁵, בשמי ובשם כפר חב"ד, ולברכו – נוסף על מה שכתבתי לו בכתב, גם בעל"פה –
- 7 באריכות ימים ושנים טובות ומאירות ב"נר מצוה ותורה אור"¹⁶, ויוכל לפעול עבור ביסוס והפצת היהדות
- 8 באופן דמוסיף והולך ואור, בשמחה ובטוב לבב, ומתוך הצלחה שלמעלה מדרך הטבע, "מידו המלאה
- 9 הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁷.
- 10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיקחו את בקבוקי המשקה ויערכו "גורל" בינם לבין עצמם].
- 11 ז. ויה"ר שכל הענינים ייעשו בשמחה ובטוב לבב, בשלימותם ובמילואם, ותמסרו מכאן בשורות
- 12 טובות, ותכתבו משם בשורות טובות.
- 13 וכיון שבעבר אירע שאחד סמך על השני כו', כך שעד היום לא יודעים פרטי הדברים כהוייתם –
- 14 כדאי שיבחרו מי שיכתוב לכאן אודות מילוי השליחות (אחד או שנים, שיכתבו ביחד, או שאחד יכתוב
- 15 פרטי ענין זה והשני יכתוב פרטי ענין נוסף), ומה טוב שיבחרו מיד – במהלך הטיסה, או בהיותכם עדיין
- 16 בניו־יורק, או מיד בבואכם לאה"ק, כל זמן שהענין עדיין באופן של חיות ("פריש").
- 17 והעיקר – שנשמע בשורות טובות שסוכ"ס נעשה "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹⁸, עד ל"נחלה
- 18 בלי מצרים"¹⁹, הן בגשמיות והן ברוחניות, ונלך לקראת משיח צדקנו בקרוב ממש.
- 19 *
- 20 ח. כיון שנמצאים כאן אלו שזכו בגורל, הנה נוסף על כל האמור לעיל, ימסרו לכל המשתתפים
- 21 בגורל – שרבים הם ואין צורך לפורטם – מהענינים שנאמרו בהתוועדויות, ולומר להם, שהדיבור עמכם
- 22 (עם הזוכים בגורל) מכוון גם לכל אחד ואחת מהמשתתפים והמשתתפות בגורל.
- 23 וימלא השי"ת משאלותם לטובה, שכל אחד מהם יוכל בעצמו ליסע ולבוא בעתו ובזמנו, מתוך הרחבה
- 24 ומתוך שמחה וטוב לבב.
- 25 [אמר עוה"פ לבאי"כ של "ועד" כפר חב"ד, שצריכים להשתדל שהכפר יהי' באופן הראוי
- 26 ("אָנהאַלטן דעם נאָמען") לרצונו של הרבי מייסד הכפר, בנוגע לכל פרטי הענינים, כולל גם ענין
- 27 ההרחבה בגשמיות, ועאכו"כ הרחבה ברוחניות].

(16) משלי ו, כג.
(17) ברכה הג' דברהמ"ז.
(18) ויצא כח, יד.
(19) שבת קיח, סע"א.

(14) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א. ועוד.
(15) ואח"כ הוסיף: לאחר שיודיעו לו אודות שליחות זו, ויקבעו את הזמן המתאים, ויבחרו את אלו שיבקרנהו מחברי ה"ועד", ואולי גם הרב בראשם (ראה גם אג"ק שם).

בס"ד. משיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מר-חשון ה'תשנ"ב.

תרגום מאידית

כמ"ש רז"ל בשביל התורה כו' ובשביל ישראל כו'. ולאחר מכן ממשיך רש"י: "ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו, בראשית בריית שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחושך וגו' (ואז הי') ויאמר אלקים יהי אור כו', שאין לך ראשית בתורה שאינו דבוק לתיבה שלאחריו".

ואינו מובן: מכיון ש"בראשית ברא" קאי בפשטות הכתובים על בריאת השמים והארץ, ורש"י עצמו אומר שהפירוש השני (ש"בראשית" קאי על הבריאה) הוא "כפשוטו", משא"כ הפירוש הראשון הוא "דרשוני" – מדוע מביא רש"י בכלל (שענינו של רש"י הוא פשוטו של מקרא) את הדרשה ש"בראשית" קאי על כוונת הבריאה (תורה וישראל) שהם קדמו ושלא בערך למעלה מהבריאה? ואפילו אם רש"י צריך (מאיזו סיבה) להביא דרשה זו, הי' לו עכ"פ להקדים את הפירוש "כפשוטו"?!

יתירה מזה: בנוגע לכללות פתיחת התורה ב"בראשית ברא גו'" מפרש רש"י (בפירושו לפני זה), ש"לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם²⁴ שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית כו'". ומזה מובן, שהתחלת התורה היא לא בענין תורה (ומצוות) וישראל, אלא בנוגע לבריאה עצמה ("כח מעשיו הגיד לעמו"²⁵). ואעפ"כ מביא אח"כ רש"י ש"בראשית" קאי (לא על הבריאה) אלא על התורה וישראל²⁶!

ג. ויש לומר הביאור בזה:

מלשון חז"ל ש"בראשית" היא כוונת ותכלית כל הבריאה – "בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית" – מובן, שזה

...ב. הענין יובן ביתר ביאור לפי דברי חז"ל בדיוק הלשון "בראשית" [מקדם ברא אלקים אין כתיב כאן, ומתחילה אין כתיב כאן, אלא בראשית¹⁸] – "בשביל התורה שנקראת¹⁹ ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו²⁰ ראשית תבואתו"²¹.

מכיון שדרשת חז"ל היא על תיבת "בראשית" – דקאי בפשטות הכתובים על ראשית בריאת שמים וארץ עם כל פרטי הבריאה (כמדובר בהמשך הכתובים) – מסתבר לומר, ובפרט על פי הידוע²² ששני פירושים בתיבה אחת יש ביניהם שייכות (וכפי שרואים זאת בלימוד מתיבת "שעטנז" – "שוע טווי ונוז"²³), שדרשה זו אינה שוללת את הפירוש הפשוט ב"בראשית" (דקאי על ראשית הבריאה), אלא היא באה להוסיף את הדרש דקאי על תורה וישראל שנקראו "ראשית".

לפי זה דרוש ביאור בשייכות בין פירוש חז"ל לפירוש הפשוט – בפשטות ה"ז שני פירושים שונים מן הקצה אל הקצה: לפי דרשת חז"ל אין תיבת "בראשית" מתייחסת לבריאת העולם אלא לתורה וישראל ("בשביל התורה כו' ובשביל ישראל") – שקדמו לבריאה והינם שלא בערך למעלה מהבריאה?

הקושיא מתחזקת יותר לפי פירוש רש"י על הפסוק, שמביא את שני הפירושים, וז"ל: "אין המקרא הזה ("בראשית ברא") אומר אלא דרשוני,

(18) תנחומא (באבער) בראשית ג. ועד"ז ביל"ש עה"פ (רמז

ב). מדרש לקח טוב עה"פ.

(19) משלי ח, כב.

(20) ירמ' ב, ג.

(21) פרש"י ורמב"ן עה"פ. – ובתנחומא שם: מהו בראשית אלו ישראל שנקראו ראשית (וראה שם ה בנוגע לתורה). וביל"ש שם: אלא בראשית בזכות ישראל ראשית. וכ"ה בלק"ט שם.

ובב"ר עה"פ (פ"א, ד): ששה דברים קדמו לבריאה"ע כו' וישראל כו' מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. ובויק"ר פל"ו, ד: שמים וארץ לא נבראו אלא בזכות ישראל דכתיב בראשית ברא אלקים ואין ראשית אלא ישראל. וביל"ש ירמ' רמז רסד: לא נברא העולם אלא בזכות ישראל שנאמר ראשית תבואתו וכתיב בראשית ברא אלקים.

(22) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

(23) נדה סא, ב.

(24) בא יב, ב.

(25) תהלים קיא, ו.

(26) אבל ראה תו"ח פרשתנו ד"ה בראשית הב' פ"ד (ח, א), שבזה מבאר רש"י שטעם הפתיחה עם "בראשית" (שאם יאמרו אוה"ע לישראל כו'), הוא מפני שבריאת העולם היא בשביל התורה ובשביל ישראל, ששלימות עבודתם היא בארץ ישראל. וראה לקמן ס"ה.

ולכן בחירה אמיתית שייכת רק בנוגע לגוף
ה"נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם": כאשר
מדובר על נשמתו של יהודי – אין שייך לומר "ובנו
בחרת", שהרי הנשמה היהודית, שהיא "חלק
אלוקה ממעל ממש"³¹, אין בה שום דמיון לאומות
העולם להבדיל, וממילא אין מתאים על זה הלשון
בחירה. ועד"ז בכללות – כאשר מדובר על יהודים
כפי שהם למעלה מכל עניני העולם ואומות העולם
– גם לא שייך לומר על זה הלשון בחירה. דוקא
על גוף היהודי, הנמצא למטה בין העמים,
ו"נדמה" לגופי אוה"ע – שייך הענין של "ובנו
בחרת", "בך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה
מכל העמים (דוקא)"³², "אתה בחרתנו (דוקא) מכל
העמים"³³.

יתר על כן: דיוק לשון התניא הוא "גוף החומרי
הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע", ולא "גוף הגשמי
הנדמה בגשמיותו" – שכן: גם הגוף הגשמי של
היהודי הוא שונה (גם) בגשמיותו מגופי אוה"ע
(מצד זיכון הגוף (דם ובשר) הנעשה ע"י כשרות
האכילה ושתי' (הנעשים דם ובשר כבשרו)³⁴),
וכיו"ב), ממילא אין שייך על זה (גוף הגשמי)
בחירה אמיתית, כי בזה שונה היהודי מהאינר-
יהודי; דוקא ב"גוף החומרי הנדמה בחומריותו
לגופי אוה"ע" – שחומריות היא הדרגה הכי
תחתונה [כפשטות הענין, שחומר יסודו מעפר,
היסוד והנברא התחתון ביותר, והכל דשין עלי'³⁵],
ולכן הוא "נדמה (בחומריותו) לגופי אוה"ע" – על
זה (זקוקים לבחירה ובוזה) ה' "ובנו בחרת מכל
עם ולשון", בחירת הקב"ה שלמעלה מטעם ודעת
ב"גוף החומרי" של יהודי.

[ולכן לא שייך שהכוכבים ומזלות של אוה"ע
ישאלו על כך: הרי גם אוה"ע הינם ברואיו של
הקב"ה (כמו היהודים) וגם הם צריכים לקבל
מזונם מהקב"ה ככל הנבראים (כולל היהודים),
ועד כפי שטענת ה'לעומת זה' היתה "הללו עובדי

1 שהתורה וישראל הם "ראשית" ("מחשבתן של
2 ישראל קדמה לכל דבר"²⁷) אין המדובר (רק) כפי
3 שהם לגמרי נעלים מהבריאה (כי אז לא מתאים
4 לומר שהם "ראשית" הבריאה, ושהבריאה נבראת
5 בשבילם, שזה מורה על שייכות ביניהם), אלא
6 (בעיקר) כפי שהם (התורה וישראל) (באים לידי
7 ביטוי גם למטה, כפי שהם) חלק מהבריאה – הם
8 "ראשית" הבריאה, שבשבילם נברא העולם.

9 וכפי שמוכן מהלשון "ראשית" גופא:
10 משמעותה של "ראשית" היא – "כמו" "ראשית
11 תבואתה" (דקאי על ישראל) – שה"ראשית" היא
12 מלכתחילה (אינה נפרדת משאר התבואה, אלא היא
13 נמצאת) ביחד כדבר אחד עם כל התבואה, ואח"כ
14 בוחרים בה כ"ראשית תבואתו".

15 ויובן לפי הביאור בתניא בלשון התפלה²⁸ –
16 "ובנו בחרת מכל עם ולשון":

17 אדמו"ר הזקן מבאר בתניא²⁹, ש"ובנו בחרת
18 מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה
19 בחומריותו לגופי אומות העולם". מכיון³⁰ שבחירה
20 שייכת דוקא בין שני דברים שונים זה לזה (בענין
21 המבוקש); בדברים שאין להם צדדים שונים, שאין
22 שום תכונות משותפות לשניהם, הם נמצאים בשני
23 מקומות או בשתי דרגות שונות, אין מתאים לומר
24 עליהם הלשון בחירה, שכן תלוי מה רוצים והיכן
25 נמצאים, וממה נפשך: או שהבוחר (ורצונו) נמצא
26 "במקומו" של הדבר הראשון, או "במקומו" של
27 הדבר השני.

28 בבחירה – זה שהוא בוחר באחד מהם (ולא
29 בשני) אין זה בגלל טעם כלשהו, אלא רק משום
30 שכן בחר. אם הוא בוחר דבר מסויים בגלל טעם
31 (בגלל מעלה הנמצאת בדבר) – גם זו אינה בחירה
32 אמיתית, בחירה חפשית – היות והטעם פועל
33 שתהי' נטי' אשר מכריחה אותו לבחור דבר זה;
34 בחירה אמיתית (בחירה חפשית) היא כאשר אין בה
35 שום טעם ושום נטי' כו', אלא בחירתו היא רק
36 משום שכן הוא רוצה.

(31) איוב לא, ב. תניא רפ"ב.

(32) ואתחנן ז, ו. ועד"ז בפ' ראה יג, ב.

(33) נוסח תפלת יו"ט.

(34) ל' התניא פ"ה (ט, סע"ב).

(35) ראה ב"ר פמ"א, ט ובמ"כ שם. וראה תו"א ויגש מג,

סע"ד.

(27) ב"ר שם.

(28) בברכת "אהבת עולם" דתפלת שחרית.

(29) פרק מט (סט, סע"ב ואילך).

(30) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 219. שיחת ש"פ ראה תשמ"ז

ס"ד.

[אך חילוק עיקרי יש בין תורה וישראל⁴⁵:
התורה, גם כפי שירדה למטה, הרי היא נשאת
בקדושתה⁴⁶, משא"כ גוף היהודי הוא יש נברא
גשמי וחומרי; ולאידך – ה"ובנו בחרת" (בחירת
העצמות) היא דוקא בגוף הגשמי של היהודי,
שמחשבתן של ישראל קדמה אפילו לתורה⁴⁷ (ולכן
אין התורה תנאי בבחירת העצמות בגוף)⁴⁸].

ד. עפ"ז מובן החידוש בפירוש חז"ל על
"בראשית" – "בשביל התורה שנקראת ראשית
ובשביל ישראל שנקראו ראשית":

עיקר החידוש בזה הוא – לא שהתורה וישראל
הינם "ראשית" בעצם (מצ"ע), למעלה לגמרי
מהבריאה, אלא – שגם כפי שהם בתוך הבריאה, עד
לגוף החומרי של היהודי, מתגלה שהם "ראשית" כל
הבריאה (שבשבילם נברא העולם).

וזהו התיווך בין שני הפירושים ב"בראשית"
(ראשית הבריאה, ותורה וישראל שנקראו ראשית
שלמעלה מהבריאה) – שענין זה שתורה וישראל הם
למעלה מהבריאה (ראשית), נעשה חלק מהבריאה
עצמה; היות ותורה וישראל נעשים חלק מהבריאה
("בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"
בפירושו הפשוט), עד לגוף החומרי (של ישראל)
ה"נדרמה בחומריותו לגופי אוה"ע" (ולולי ענין
הבחירה אין שום חילוק ביניהם) – ובדרגא זו גופא
(בבריאה) נתגלה וניכר בכל העולם שהם "ראשית"
של העולם (כפירוש הדרש).

ולכן מקדים רש"י את הפירוש ("דרשוני")
"בשביל התורה כו' ובשביל ישראל" – כי לא זו

1 ע"ז והללו עובדי ע"ז³⁶ – מדוע א"כ נבדלים
2 היהודים? אלא הסיבה לכך, כי "ובנו בחרת מכל
3 עם ולשון", ובחירה היא דוקא במקום שיש דמיון
4 בין שני דברים, והוא בוחר באחד מהם, בלי שום
5 טעם].

6 מזה מובן, שזה שישראל הם "ראשית" של
7 הבריאה אין זה רק בנוגע לנשמה (המובדלת
8 מהעולם) אלא גם בנוגע לגוף. ואדרבה: בגוף
9 החומרי של יהודי הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע
10 יש עליו לגבי המעלה שיש ליהודים מצ"ע (מצד
11 נשמתם או מצד תכונותיהם וגופם הגשמי כו') –
12 היות ודוקא בו (הגוף החומרי) נתגלתה בחירתו
13 של הקב"ה, ובחירה אמיתית היא רק בעצמות
14 ומהות³⁷ (שאין לו עלילה וסיבה שקדמה לו ח"ו³⁸).

15 וי"ל שכשם שזה בנוגע לישראל ה"ראשית"
16 הראשון), כך, מעין ובדוגמת זה, גם בנוגע לתורה³⁹
17 ה"ראשית" השני) – שלימות התורה היא דוקא
18 כפי שניתנה כאן למטה, ובאופן שהתורה לא
19 בשמים היא⁴⁰, ופסקי דיני התורה תלויים דוקא
20 בהכרעת השכל הגשמי של היהודים⁴¹. ועד
21 שהתורה "נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים
22 גשמיים וענייני עולם הזה שהן רוב מצוות התורה
23 ככולם והלכותיהן ובצירופי אותיות גשמיות בדיו
24 על הספר כו"⁴²; וכאשר התורה נמצאת למטה –
25 מתגלה בה מעלתה העצמית, ובלשון הפיוט⁴³:
26 "טוב סחרה מכל סחורה מפז ומפנינים יקרה",
27 שגם כפי שהתורה נמצאת ב"עולם הסחורה",
28 רואים כי "טוב סחרה מכל סחורה כו'", ושליומד
29 התורה אסור לאוה"ע⁴⁴, ע"ד המדובר לעיל בנוגע
30 לגוף החומרי של היהודי

(45) ראה סה"מ תש"ה ס"ע 122 ואילך.

(46) כמאחז"ל "אין דברי תורה מקבלין טומאה" (ברכות כב,
(א).

(47) ראה תדבא"ר "שני* דברים קדמו לעולם תורה וישראל
ואיני יודע איזה מהם קודם, כשהוא אומר צו את בני ישראל דבר
אל בני ישראל אומר אני ישראל קדמו".

(48) ראה סה"ש תנשא ח"ב ע' 816 ואילך.

(*) להעיר מהפיוט "אחד מי יודע" (ששייך לחג הפסח) – "תשנה מי
יודע... תשנה ירחי לידה", ועד"ו שאר המספרים, הן אלו שלפני
תשנה ("שמונה מי יודע" וכו' עד "אחד מי יודע"), והן אלו שלאחרי
תשנה, "עשרה", שור"ע "העשירי יח" קודש", "אחד עשר", שור"ע
"אחד עשר יום מחורב", בחי' שלמעלה מעשרת הדברות שניתנו
בחורב ("מחורב"), ו"שנים עשר", י"ב השבטים (כל יושבי עליו),
ו"שלשה עשר", בגימטריא אחד, שקשור עם "אחד אני יודע, אחד
אלקיני שבשמים ובארץ".

(36) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כת. ועוד.

(37) ראה לקו"ש שם. וש"נ.

(38) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(39) להעיר מנוסח ברכת ההפטרה: הבוחר בתורה ("על שם
ודעת מחרון נבחר" (משלי ח, י) – אבודרהם סדר שחרית של
שבת ופירושה) כו' ובישראל עמו.

(40) נציבים ל, יב.

(41) ראה ב"מ נט, ב. שבת פט, א. שמיר פט"ו, ב. וראה

ב"מ פו, א (וראה כס"מ לרמב"ם ה' טומאת צרעת ספ"ב).

(42) תניא פ"ד (ח, ב).

(43) פיוט "שישו ושמוחו בשמח"ת".

(44) עד שעכ"ס שעוסק בתורה ה"ז היפך מציאותו, "חייב

מיתה" (סנהדרין נט, רע"א. רמב"ם ה' מלכים פ"י ה"ט), ו"לא

יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד" (רמב"ם שם).

לישראל), אלא אפילו כפי שישראל נמצאים
בעוה"ז הגשמי והחומרי יחד עם אוה"ע (שאת
כולם "ברא אלקים" שווים בחומריותם, "כל הארץ
של הקב"ה היא" בשוה), ויש מקום לטענה
לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים",
בהיותה "נחלת גוים" שהקב"ה "ברצונו נתנה להם"
— שם נתגלה ש"אתה בחרתנו מכל העמים", ו"כח
מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", כי כשם
שהקב"ה בחר בישראל, כך הוא גם בחר — "ברצונו
נטלה מהם ונתנה לנו" — לתת את ארץ ישראל⁵⁵,
הארץ הנבחרת (מבין כל הארצות)⁵⁶ לעמו הנבחר.

ולהוסיף, שבוה ש"נתנה לנו" את ארץ ישראל
הגשמית (ברצונו ובבחירתו), באה לידי ביטוי
בגלוי בעוה"ז הגשמי והחומרי, בחירתו של
הקב"ה בעם ישראל (גם כפי שהם נמצאים
בחומריות העולם).

ויש לקשר זה גם עם המשך הפרשיות: לאחר
פ' בראשית ופ' נח (כנ"ל סוס"ד), מגיעים לפ' לך
לך, שבה מסופר איך הקב"ה אומר לאברהם "לך לך
מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר
אראך". הגם שאברהם נמצא בגשמיות וחומריות
העולם — "ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך" — ה"ה
צריך לצאת משם ולהנתק מזה וללכת "אל הארץ
אשר אראך", והקב"ה נותן לו אח"כ את ארץ
ישראל (את שבעה הארצות ואת הקיני קניזי
וקדמוני⁵⁷) כנחלת עולם⁵⁸ עבור בני". ועי"ז נעשה
"אראך" גם בפירושו הפנימי⁵⁹ — "אראה ואגלה
אותך בעצמך", שע"י שהיתה אצלו הליכה שלא
בערך, מגלה הקב"ה — ע"י בחירתו בבנ"י — את
מציאותו האמיתית של אברהם ושל כל יהודי (מי
הוא ומה הוא).

ו. ע"פ הנ"ל מובן גם העילוי של שבת
בראשית (כאשר קוראים בתורה את כל פ'
בראשית), אשר כפי ש"מתייציבים" בה — כך זה
נמשך:

יש לומר ששתי המעלות הנ"ל בבנ"י (כפי שהם
מצד נשמתם) למעלה מהעולם, ומעלתם בעולם

בלבד שאין זה סתירה למציאות העולם (הפירוש
הפשוט ב"בראשית ברא"), אלא אדרבה: בזה
מתבטאת שלימות העולם עצמה, וזה מגלה את
פנימיות הכוונה של מציאות העולם — שכל
הבריאה, "את השמים ואת הארץ", היא בכדי
לגלות את מעלת הבחירה בישראל (ותורה). ועד
שיורגש בעולם בפשטות המעלה שתורה וישראל
הינם "ראשית" בערך לשאר חלקי הבריאה⁴⁹.

ויש לקשר זה גם עם סיום פרשת בראשית
(נערץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן⁵⁰) — "ונח מצא
חן בעיני ה'": 'מצא חן' בעיני ה' ה"ז למעלה מכל
ענין של טעם כו'⁵¹, ע"ד ענין הבחירה. וע"פ הידוע
שזכירת נח "וגם את נח באהבה זכרת" (בפסוקי
זכרונות בראש השנה) הינה "מצד עצם מעלת
נשמות ישראל"⁵² (למעלה מטעם ודעת כו'), יש
לומר שיש לזה קשר להתחלת הפרשה "בראשית",
ב"שביל ישראל שנקראו ראשית". וכך זה נתגלה
בעולם — שבגלל ש"נח מצא חן בעיני ה'" הצילו
הקב"ה מהמבול. ועד שזה גם הביא למצב של
אלה תולדות נח נח⁵³, נייחא לעליונים ונייחא
לתחתונים⁵⁴, שגם בתחתונים (גשמיות וחומריות
העולם) נעשה נייחא.

ה. בזה יובן גם השייכות עם פירוש רש"י
הראשון על "בראשית" — "לא הי' צריך להתחיל
את התורה אלא מהחודש הזה לכם כו' ומה טעם
פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת
להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם
לישראל לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים,
הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא
בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם
וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו":

החידוש בזה הוא — לא שתורה וישראל הינם
למעלה מהעולם (כפי שזה בא בהדגשה במצוות
התורה מתחיל מ"החודש הזה לכם", שניתנו דוקא

(49) ראה תו"ח שבהערה 26 (ז, ג) שגם לפי פירוש השני
בפרש"י ("בראשית בריית שמים וארץ גו' ויהי אור") נרמז שזהו
בשביל התורה כו' ובשביל ישראל", שזהו"ע ד"ויהי אור" — אור
דתורה ומצוות.

(50) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(51) ראה לקו"ש ח"ה ריש ע' 46. וש"נ.

(52) המשך תער"ב ח"א ע' תח.

(53) ר"פ נח.

(54) ב"ר פ"ל, ה. וראה גם זח"א נח, ב.

(55) ראה תו"ח שבהערה 26.

(56) מכילתא בתחלתו.

(57) לך לך טו, יח ואילך.

(58) כמ"ש לפנ"ז (יג, טו) "לך אתננה ולזרעך עד עולם".

(59) תו"א לך יא, ב. וראה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 39 ואילך.

נמצאים בנ"י בדרגת "ראשית" למעלה מכל הענינים, 39
ואדרבה – בשבילם נברא הכל, בהיותם העם 40
הנבחר, בהם בחר הקב"ה (שבבחירה זו אין שייך 41
שום שינוי). 42

[אילו היתה מתבטאת כל המעלה של היהודי 43
כ"ראשית" רק במעלת הנשמה ובמעלת תכונות 44
נפשו וגופו לגבי אוה"ע – ה' אז מקום לומר, שזה 45
רק במצב ובתנאי שהנשמה מאירה בגלוי, אך לא 46
במצב של העלם והסתור על גילוי הנשמה, כבזמן 47
הגלות; אך מכיון ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון 48
הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי 49
אוה"ע", הרי הבחירה קיימת תמיד]. 50

מהנ"ל מובן, שאפילו כאשר יהודי נמצא בגלות 51
תחת שעבוד מלכיות, "מפני חטאינו גלינו 52
מארצנו" 62 – הנה הגם שאין רואים בגלוי איך 53
שהנשמה היא בדרגת "ראשית" – הרי הגוף הגשמי 54
והחומרי של היהודי נמצא בדרגת "ראשית", בגלל 55
בחירתו של הקב"ה בגוף. ולכן מובן, שלא זו בלבד 56
שאין היהודים נמצאים תחת השליטה של אוה"ע 57
ח"ו (לא רק מצד נשמותיהם אלא גם מצד הגופים 58
שלהם) 63, אלא אדרבה: (גם בזמן הגלות) הם 59
"ראשית" כל הבריאה, ובשבילם נבראו כל אוה"ע 60
ושאר חלקי העולם. [ועד שגדלות אומות העולם 61
תלוי ביהודים, כדאיתא 64, ש"בכל דור ובכל זמן, 62
אומה שישראל תחתם בגלות מתנשאת על כל 63
הגוים"]. 64

ואע"פ שבגלות נמצאים יהודים ב"שעבוד 65
מלכיות" 65, וישנו ציווי של "דינא דמלכותא 66
דינא" 66, ו"לא ימרדו באומות" 67, אל תתגרה 67

1 מצד "אתה בחרתנו" הרי בזמני השנה ה"ז בא
2 לידי ביטוי (בכללות) בהבדל בין חודש תשרי
3 לשאר חדשי השנה: בחודש תשרי, המרוכה
4 במועדות, בא לידי ביטוי בגלוי (בעיקר) איך
5 שיהודים נמצאים למעלה מהנהגת העולם,
6 ובמיוחד בשמע"צ ושמח"ת (סיום המועדים) –
7 כאשר קיים המצב של "היו לך לבדך ואין לזרים
8 אתך" 60, "אנא ומלכא בלחודוהי" 61, ורואים איך
9 שמחים יהודים עם התורה, כשהם למעלה מכל
10 הענינים; ובשאר חדשי השנה העבודה היא
11 (בעיקר) בתוך העולם.

12 ובשבת בראשית (הסיום של חודש תשרי
13 וההתחלה של חדשי השנה מתחיל משבת מברכים
14 חשון) ישנם שני הענינים: המעלה של תורה
15 וישראל כפי שהם "ראשית" בעצם (למעלה
16 מעולם), וכפי שהם "ראשית" של העולם. ולכן
17 מקבלים אז את הכח, אשר עוד טרם שיוצאים
18 מחודש תשרי לעשות את העבודה בעולם, כל אחד
19 בשליחותו הפרטית בחיי היום יום, קוראים בתורה
20 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ",
21 שהכוונה ב"בראשית" היא "בשביל התורה
22 שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית"
23 – שזה נותן את הכח אשר כפי ש'מתייצבים' בשבת
24 בראשית כך ימשך במשך כל השנה, שגם בתוך
25 העבודה בעובדין דחול בגשמיות וחומריות העולם,
26 תורגש המעלה של בנ"י כעם הנבחר "אתה בחרתנו
27 מכל העמים".

28 ז. ע"פ הנ"ל – שמעלת בנ"י כעם הנבחר באה
29 לידי ביטוי בגלוי (ואדרבה – דוקא) כפי שהם
30 נמצאים בעוה"ז הגשמי והחומרי – יש מזה 'נפקא
31 מינה' בפועל, שהיא עיקר ויסוד באופן איך צריך
32 יהודי לעשות את עבודתו, ובפרט בזמן הגלות:

33 מכיון שהכל – כל העולם – נברא "בשביל
34 ישראל", וזה בא לידי ביטוי גם בעוה"ז הגשמי
35 והחומרי בזה ש"ובנו בחרת" בגוף החומרי של
36 היהודי "הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע" – הרי
37 מובן שבכל מעמד ומצב, בכל זמן ובכל מקום,
38 אפילו במצב חומרי ביותר, אפילו בזמן הגלות –

(62) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(63) ומה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"רק גופתינו נמסרו
לגלות ושעבוד מלכיות" (שיחת ג' תמוז תרפ"ז – סה"ש תרפ"ז
ע' 169. סה"מ תרפ"ז ע' קצו. ובכ"מ) – הפירוש בזה בנוגע
להענינים שבהם "דינא דמלכותא דינא" וכיו"ב, ובנוגע לזה
שבזמן הגלות חלק מהשפעת החסדים לישראל עובר להם
באמצעות אוה"ע, כדלקמן בפנים.

(64) תו"ח לך צב, א. וראה חגיגה יג, ב. מכיתא בשלח יד,
ה. ועוד.

(65) ראה ברכות לד, ב. וש"נ. ועוד.

(66) גיטין י, ב. וש"נ. וראה בארוכה אנציקלופדי' תלמודית

בערכו (כרך ז ע' רצה ואילך). וש"נ.

(67) כתובות קיא, רע"א.

(60) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג.

(61) ראה זח"ג לב, א. וראה זח"א רח, ב. – וראה סה"מ

מלוקט ח"א ע' שסג. וש"נ.

ולמעלה מאוה"ע, וזה שישנו ציווי "דינא דמלכותא"
דינא" אין זה בגלל שהוא תחת שעבוד וממשלת
אוה"ע⁷⁶, אלא משום שכך קבע הקב"ה את הסדר
בגלות ("מפני חטאינו").

ומזה מובן גם שהחסדים שישראל מקבלים ע"י
חסידי אוה"ע בזמן הגלות, ואשר לכן צריכים
להודות להם, עד ש"ודרשו את שלום העיר גו' כי
בשלומה יהי' לכם שלום"⁷⁷ – אין זה בגלל
שיהודים זקוקים לחסדיהם ח"ו, דאדרכה: "חסד
לאומים חטאת"⁷⁸; וכאשר מקבלים מהם חסדים
שמסייעים ליהודי בעניני תומ"צ – אין זה "חסד
לאומים", אלא חסד מהקב"ה (הממשיך זאת
ליהודים ע"י אומות העולם, משום שכך רוצה
הקב"ה שיהי' הסדר בזמן הזה), ובמילא אין זה
"חטאת" ח"ו.

ח. ולהוסיף, שהענין הנ"ל בשבת בראשית
מודגש ביתר שאת ובגלוי בשנה זו – ה'תשנ"ב,
אשר יהודים מציינים זאת כר"ת: "הי' תהא שנת
נפלאות בה", ו"נפלאות בכל" ("בכל מכל כל")⁷⁹.

"נפלאות" – נו"ן פלאות⁸⁰ – מבטא שלימות
בגילוי בחי' פלא, שאפילו פעם אחת פלא הריהו
מובדל ומופרש מענינים אחרים, ועאכו"כ נ'
פלאות. ולהוסיף, שנ' קשור גם עם יובל שנים,
הנקרא "עולם"⁸¹ (נצחיות).

ו"הי' תהא שנת נפלאות בה" מרמז, אשר נוסף
ל"שנת אראנו נפלאות" בשנה שעברה – שבודאי
נפעל בזה בשנה זו הענין ד"מעלין בקודש"⁸² –
נוסף בשנה זו ששנה זו תהי' (באופן של תהא –
בהוייתה תהא⁸³) "נפלאות בה" – הנפלאות יהיו

בגוים⁶⁸, וכיו"ב – הרי הטעם לכך הוא, לא בגלל
שליהודים יש מורא ופחד מפני אוה"ע (בזמן הגלות)
ח"ו, שכן אדרכה: יהודים הם בבחי' "ראשית"
שבשבילים נבראו אוה"ע, אלא הפירוש בזה הוא,
ע"ד הציווי "אל תצר את מואב ואל תתגר במ
מלחמה"⁶⁹ (ועד"ז בנוגע לעמון⁷⁰), שאין זה (כאילו
עצה טובה) בגלל שבנ"י צריכים לירא מהם (בגלל
כוחם) וזקוקים להם, אלא כפי שמפורש בפסוק⁶⁹
הטעם: "כי לא אתן לך מארצו ירושה כי לבני לוט
נתתי את ער ירושה". זאת אומרת: כך קבע הקב"ה
את הסדר, כשם ש"ברצונו נתנה לנו" את ארץ
ישראל, כך "ברצונו נתנה להם" את ארצות עמון
ומואב, ולא לבנ"י, ולכן "אל תתגר במ מלחמה"⁷¹.
ועד"ז בנוגע ל"אל תתגרה באומות" ו"דינא
דמלכותא דינא" (וכיו"ב), הרי אין זה בגלל פחד⁷²
ח"ו, אלא משום שכך קבע הקב"ה וציווה שכן צריך
להיות הסדר בזמן הגלות; אך מובן ופשוט שאין
זה נוגע כלל וכלל בכך שישראל (גם בזמן הגלות)
הם העם הנבחר, ה"ראשית" של כל העולם וכל
אוה"ע.

זאת אומרת שנוסף לזה ש"דינא דמלכותא
דינא" ה"ז רק בנוגע לענינים גשמיים מסויימים
(דיני ממונות, מיסים וארגוניות⁷³ וכיו"ב), אך לא
בנוגע לעניני תורה ומצוות שעליהם יש הוראה
ברורה בתורה⁷⁴ [ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁵:
נשמותינו לגלות לא גורשו ולשעבוד מלכיות לא
נמסרו] – הרי גם בנוגע לגופים וגשמיות
(וחומריות) של יהודי, נשאר הוא תמיד "ראשית"

(68) ראה פסחים ק"ג, א.

(69) דברים ב, ט.

(70) שם, יט.

(71) ועפ"ז מובן מה ש"לא אסר להם על מואב אלא מלחמה
אבל מיראים היו אותם כו', אבל בבני עמון נאמר ואל תתגר במ
שום גריו בשכר כו'" (פרש"י שם, ט). וגם מה ש"עמון ומואב
טיהרו בסיתון" (גיטין לח, א) – כי האיסור הוא מפני ציווי ה'
"אל תתגר במ מלחמה", אבל באופן המותר "מיראים היו אותם",
ועד שאפשר לכובשם (ע"י סיחון).

(72) ולהעיר ממאחז"ל (ברכות ז, ב): א"ר יוחנן משום רשב"י
מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה כו'.

(73) ראה שו"ע חו"מ סס"ט ס"ח. שו"ע אדה"ז הל' גזילה
וגניבה ס"ט. מקומות שבהערה הבאה.

(74) ראה ספר השיחות תש"ג ע' 83 (ושם, שכן הוא בנוגע
למנהג ישראל, שתורה הוא). וראה ויק"ר ספ"ג, הובא בפרש"י
דניאל ג, טז (בנוגע למסים וארגוניות). ובבחי' ר"פ מטות (בנוגע
לכל התומ"צ).

(75) שיחה שבהערה 63.

(76) כמ"ש "עבדי הם", "ולא עבדים לעבדים" (בהר כה, מב.
ב"מ י, א). וכידוע דברי מהר"ל (גבורות ה' פס"א) שבגאולת
מצרים קיבלו בני"ו מעלה עצמית דבני חורין, ואין המקרה דגלות
שלאח"ז מבטל זה כלל.

(77) ירמ' כט, ז. וראה אבות פ"ג מ"ב: הוי מתפלל בשלומה
של מלכות כו'. ועוד.

(78) משלי יד, לד. וראה ב"ב י, ב. וראה תניא ספ"א.

(79) ראה קונטרס משיחות ש"פ נציבים תנש"א סעיף י (לעיל
ע' 20).

(80) זח"א רסא, ב.

(81) קידושין טו, א. מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו.

(82) ברכות כח, א. וש"נ.

(83) ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. יז, ריש ע"ב. בכורות ד,

ב. ובכ"מ.

ובתחלת שנה זו (שנת נפלאות בה) – בנוגע להיתר
היציאה והסיוע ממדינה ההיא בעליית אחינו בני"י
לארץ ישראל, כנ"ל.

ויש לומר שהדרך בכל זה נסללה ע"י הפעולות
של גדולי ישראל במשך הדורות עם אוה"ע,
ובמיוחד – של רבותינו נשיאנו [מתחיל מאדמו"ר
הזקן, שהתערב בעניני העולם, כידוע השתדלותו
בנצחוננו של אלכסנדר על נפוליון לטובת בני"י
(ברוחניות). וי"ל, שעתה נעשתה טובת בני"י
במדינה ההיא גם בגשמיות, ע"י סיוע המדינה
ההיא שיהודים יוכלו לצאת משם, כנ"ל].

ויהי רצון, שיתוסף בזה עוד יותר ועוד יותר
באופן דמוסיף והולך ואור, עד שיתבטלו כל
ההגבלות בהשפעת חסד לבני"י ובהכרת מעלתם של
ישראל ובבעלותם על ארץ ישראל [אשר לכל יהודי
– גם בזמן הזה – יש לו חלק בארץ ישראל]⁸⁸,
בהתאם לדברי רש"י בריש פרשתנו: "כח מעשיו
הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו
אומות העולם לישראל לסטים אתם שכבשתם
ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של
הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו,
ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"
[וכפי שהוכחו בימים אלו ממש באסיפה של
אוה"ע, שארץ ישראל ובמיוחד חברון, שייכת
ליהודים, ככתוב בתורה, ובלשונם ב"בייבעל", אשר
גם הם מחשיבים אותו כספר קדוש].

ט. מכל הנ"ל מובן בפשטות עד כמה מושללת
בתכלית ההכרזה שהתפרסמה לאחרונה – שיהודים
בארץ ישראל צריכים להכנע ללחץ של אוה"ע
בקשר לארץ ישראל בגלל אל תתגרה באומות,
היות והם (היהודים) נמצאים תחת השליטה של
אוה"ע ותלויים בחסדיהם, עד – יותר מכך:
שההצלה וקיום היהודים בארץ ישראל (היתה)
תלוי באוה"ע, ר"ל היל"ת!...

לכל לראש (א): ר"ל לומר שהקיום דיהודי הוא
בספק ר"ל היל"ת. עם ישראל הוא נצחי היות והם
עם ה' והקב"ה הינו נצחי (כמ"ש⁸⁹ "אני ה' לא
שניתי ואתם בני"י לא כליתם", ועוד, ועוד).

1 (לא רק פרט בשנה, אלא) ענין השנה, ו"נפלאות
2 בכל", בכל הענינים.

3 וי"ל שהגילוי של "נפלאות בה" (נפלאות
4 המובדלים ומופרשים לגמרי) מתבטאים בגילוי של
5 בחירת הקב"ה בישראל (אשר בחירה היא בבחי'
6 פלא, למעלה מכל הענינים, כנ"ל).

7 וכפי שכבר ראינו בגלוי את הנפלאות בתחילת
8 שנה זו – בהמשך לנפלאות בשנה שעברה –
9 במיוחד בקשר לזה, שמדינה ההיא (רוסי')
10 משחררת ומסייעת לאלפי אלפי יהודים לעלות
11 לארץ ישראל (ולמקומות נוספים), אשר הם יכולים
12 הם לחיות במלוא החפשויות בחייהם הפרטיים –
13 גילוי מעלתם של ישראל, באופן שגם אוה"ע
14 מכירים בזה ומסייעים.

15 ובהקדים, אשר – הגילוי וההכרה של העולם
16 ושל אוה"ע במעלתם של ישראל מתחזק מדור
17 לדור, כשאנו מתקרבים יותר ויותר לגאולה
18 האמיתית והשלמה, כאשר יקויים "והלכו גוים
19 לאורך"⁸⁴, "והיו מלכים אומנים ושרותיהם
20 מניקותיך"⁸⁵, וכו'.

21 וכהכנה לזה, הרי במשך הדורות – גם בזמן
22 הגלות – רואים שאפילו אוה"ע מכירים בכך
23 שהיהודים הם העם הנבחר. כנראה בכוכ"כ מדרשי
24 חז"ל [לדוגמא: הגמרא בזבחים⁸⁶, שמלך מאוה"ע
25 סייע שיהודי יהי לבוש "לכבוד ולתפארת",
26 "אקיים בך והיו מלכים אומנים", ועוד].

27 וכידוע גם, שאוה"ע קוראים ליהודים בלשונם
28 (גם כאשר הם מדברים ביניהם) – ה"עם הנבחר".
29 ובזה נוסף עוד יותר בדורות האחרונים⁸⁷,
30 ובמיוחד – במדינת ארצות הברית (ועוד מדינות),
31 אשר היא מדינה של חסד, המתירה ליהודים
32 לעשות עבודתם מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף,
33 ועוד מסייעת בזה, ומסייעת ליהודים בארץ ישראל
34 וכו'.

35 ובזה גופא – נוסף יותר מכך בשנים האחרונות,
36 ובפרט בשנה שעברה (שנת אראנו נפלאות)

(84) ישע"י ס, כג.

(85) שם מט, כג.

(86) יט, רע"א.

(87) וכידוע כמה סיפורים עם רבותינו נשיאנו שאוה"ע חלקו
להם כבוד (ראה לדוגמא בנוגע לאדמו"ר מהר"ש – סה"מ מלוקט
ח"ד ע' כו).

(88) ראה לקו"ש ח"כ ע' 309. ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע'
442. וט"ו.

(89) מלאכי ג, ו.

לזה, כי מובן ופשוט, שאל תתגרה באומות וכו' 35
 אין זה נוגע ח"ו כלל וכלל ל"בראשית בשביל 36
 ישראל" ול"אתה בחרתנו" – וכמדובר לעיל (ס"ז). 37
 ועוד ועיקר (ד): הרי מובן בפשטות, שכאשר 38
 המדובר הוא בענין קיום התומ"צ – לא שייך על זה 39
 הציווי אל תתגרה וכו'. ועאכ"כ בנדו"ד – כאשר 40
 המדובר הוא על פיקוח נפשות בעקבות החזרת 41
 השטחים, כפסק הדין בשולחן ערוך אורח חיים 42
 סימן שכט (כמדובר כמ"פ), ש"נכרים שצרו על 43
 עיירות ישראל... אם באו על עסקי נפשות... ואפילו 44
 עדיין לא באו אלא ממשמשים לבוא יוצאים עליהם 45
 בכלי זיין ומחללים עליהם את השבת... ובעיר 46
 הסמוכה לספר אפילו אינן רוצין לבוא אלא על עסקי 47
 קש ותבן מחללין עליהן את השבת שמא ילכדו העיר 48
 ומשם תהא הארץ נוחה ליכבש לפנייהם". 49
 י. ויהי רצון שיחזור בדבריו. אפילו דוד המלך 50
 אמר⁹⁴ "שגיאות מי יבין" [ועאכ"כ שלא יגדילו 51
 הטעות, ע"י אמירת פירושים וביאורים וכו' היפך 52
 האמת, והרי בין כך ובין כך זה לא יעזור, ורק יגרע, 53
 שכן "אמת מארץ תצמח"⁹⁵]. 54
 ועוד ועיקר – אשר בכלל לא יצטרכו לדבר 55
 ולשלול ענינים כאלו, ומכאן ולהבא – ידברו רק 56
 בשבחם ומעלתם של כל אחד מישראל, 57
 ובמיוחד – ע"י שהם מוסיפים בלימוד התורה 58
 וקיום המצוות, כולל ובמיוחד – בשיעורי חת"ת, ר"ת 59
 חומש תהלים תניא (כרגיל להזכיר על כך בזמן 60
 שמתחילים ללמוד תורה מתחלתה בשמחת תורה), 61
 ועוד והוא העיקר: שיתוסף בהכרת כל העולם 62
 כולל אוה"ע, במעלתם ושבחם של ישראל – 63
 "בראשית בשביל ישראל", וכן – שארץ ישראל 64
 שייכת לעם ישראל, ועד – שלימות הגילוי בזה, 65
 בגאולה האמיתית והשלימה, כאשר נוסף לז' 66
 הארצות יהי' לנו גם את קיני קניזי וקדמוני⁹⁶, 67
 ותיכף ומיד ממש, בשבת בראשית הי' תהא 68
 שנת נפלאות בה – גילוי נפלאות הקב"ה, עד 69
 לעיקר הנפלאות – "כימי צאתך מארץ מצרים 70
 אראנו נפלאות"⁹⁷, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י 71
 משיח צדקנו, 72

שנית (ב): כל יהודי יודע בפשטות, שהתחלת 1
 ופתיחת כל התורה כולה היא: "בראשית", ורש"י 2
 מפרש ע"ז: "בשביל התורה שנקראת ראשית 3
 ובשביל ישראל שנקראו ראשית!" 4
 מובן איפוא בפשטות ממש, שלא אוה"ע הם 5
 בעה"ב על בני ר"ל! 6
 והיות שזוהי ההתחלה ופתיחה של כל התורה 7
 – הן תורה שבכתב והן תורה שבע"פ ("פירושה" 8
 של תושב"כ שניתנה יחד עם תורה שבכתב⁹⁰) שזה 9
 כולל "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש"⁹¹, 10
 התורה שנלמדה ונתוספה אצל בני במשך כל 11
 הדורות – הרי מובן, ש"בראשית, בשביל התורה 12
 שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית", 13
 זהו יסוד בכל התורה כולה. 14
 [כמובן בפשטות, ובמכ"ש וק"ו מזה שכל ענין 15
 שבתורה – גם הסדר שבתורה – הוא בתכלית 16
 הדיוק⁹², עאכ"כ בנוגע ל"בראשית", ההתחלה של 17
 כל התורה. שהתחלה של כל דבר, אפילו בלשון בני 18
 אדם, היא בדיוק הכי גדול, עאכ"כ בתורה⁹³]. 19
 ולמרות זה – נעמד יהודי להכריז בפומבי לפני 20
 כו"כ עשירות מישראל אשר באו לשמוע "תורה" 21
 – שקיומם של ישראל תלוי באוה"ע!... 22
 הפליאה בדבר חזקה יותר בבואנו עתה מהימים 23
 טובים של חודש תשרי כאשר יהודים אמרו כמה 24
 פעמים בתפילותיהם "אתה בחרתנו מכל העמים!" 25
 ועד כדי כך הדבר בפשטות – שאף אחד לא 26
 'חלם' שיש צורך להבהיר זאת. ובפרט ליהודי... 27
 – אפילו אוה"ע מכירים בכך שבנ"י הם העם 28
 הנבחר. ובמשך הדורות הי' זה דבר הפשוט. עד 29
 שאפילו בדורות שהיו העלמות והסתרים כו' 30
 (כבזמן המשכילים וכיו"ב), לא הי' נעמד רב שיש 31
 לו סמיכה ומכריז דבר כזה! 32
 ו(ג) ה"טענה" של אל תתגרה באומות וכו' 33
 והחסדים שמקבלים מאוה"ע – אין לה כל שייכות 34

(90) הקדמת הרמב"ם לספר היד בתחלתה.

(91) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252 הערות 20-21.

(92) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 629 בהערה.

(93) ובפרט שפתיחת התורה בבראשית ("פתח בבראשית") חידוש היא, ד"לא הי' צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם כו'" (פרש"י ר"פ בראשית).

(94) תהלים יט, יב.

(95) שם פה, יב.

(96) פרש"י לך לך טו, יט. ועוד.

(97) מיכה ז, טו.

ב"ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך"; האדיטש, 7
ניעזשין, ליובאוויטש), וכל רבותינו נשיאנו וכל 8
הצדיקים והיהודים שבכל הדורות], הולכים לארץ 9
הקודש, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, בבית 10
המקדש השלישי, בקדש הקדשים, ותיכף ומיד 11
ממש. 12

והולכים תיכף ומיד ל"אלה תולדות נח נח", 1
נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים, ולאחר מכן – 2
ל"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ 3
אשר אראך", שכל בניי – כולל אלה הנמצאים 4
לע"ע בחו"ל נכולל אבות חסידות חב"ד – אדמו"ר 5
הזקן, אדמו"ר האמצעי והצמח צדק (הנמצאים 6

המשך ביאור למסכת נדה ליום ראשון עמ' א

למקום שבו היתה הכבר מונחת, שאז ודאי נפלה הכבר מעצמה 24
ונטמאה מהבגד. ואמר רבי אלעזר על ברייתא זו, לא נצרכה – לא 25
הוצרכה הברייתא לומר שהכבר טהורה מהטעם שאנו תולים 26
שאדם טהור הניחה על גבי הקרקע, אלא למקום מדרון – אלא 27
באופן שהדף שעליו מונחת הכבר משופע, ובאה הברייתא 28
להשמיענו שאף על פי שהוא משופע ועלולה הכבר ליפול, ואם 29
נפלה נגעה בבגד, מכל מקום טהורה, שאני אומר שאדם טהור 30
הניחה על גבי הקרקע, אבל אם היתה הכבר מונחת על גבי מקום 31
ישר גם לולא טעם זה הכבר טהורה ושמסתבר יותר לומר שאדם 32
טהור נטל את הכבר והניחה על הקרקע מלומר שנפלה מעצמה, 33
ומוכח שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום, אלא אומרים 34
שמכיוון שנמצאה הכבר במקום טהור אין חוששים שבאה ממקום 35
טמא והתגלגלה לכאן, מוכח שדין זה שאין מחזיקים טומאה 36
ממקום למקום נאמר אף לקולא, ואם כן הוא דין ודאי ולא ספק, 37
ולא כפי שתיצרה הגמרא לפי רבי יוחנן שדין זה הוא מספק, 38
וחזרת הקושיא על רבי יוחנן שאמר שמחזיקים טומאה ממקום 39
למקום. 40
הגמרא מתרצת שאכן יש לדחות את הראיות מהמשניות שהובאו 41
למעלה, ואפשר לתרץ לרבי יוחנן שמה ששינוי בברייתא שאין 42
מחזיקים טומאה ממקום למקום הוא מספק ונאמר רק לחומרא. 43
מתרצת הגמרא: ה"ק – שם לגבי כבש שנפל על הקרקע הוא 44
בדקתני טעמא – כמו ששינוי שהטעם שהכבר טהורה הוא משום 45

הגמרא מוכיחה שאין לדחות את שתי הראיות שהובאו: וכי תימא 1
– ואם תרצה לחלק ולומר שאמנם מה ששינוי 'כל הטומאות דין 2
אותן בשעת מציאתן' הוא דין ודאי כמו שמוכח מהמשניות 3
שהובאו למעלה, ונאמר בין לקולא בין לחומרא, ודווקא במקום 4
מציאתן, דהיינו כשדנים על מקום שנמצא שם, שאז אנו דנים 5
עליהם דין ודאי בין להקל, כמו כאן לגבי מחט שהעלתה חלודה 6
ומטלית בלוייה שנמצאו על הטהרות שאנו אומרים שהטהרות 7
טהורות בודאי, ובין להחמיר, כמו לגבי הנוגע באדם ונמצא מת 8
שאנו אומרים שודאי כבר היה מת בשעה שנגע בו, אכל לענין 9
ספק שנולד לנו שלא במקום מציאתן, אינו ודאי שאין מחזיקין 10
טומאה ממקום למקום, אלא הוא ספק, ופשיטא שפליגין מילא 11
תליין – ואין שורפים תרומה שיש לנו ספק אם נטמאה באותו 12
מקום אלא אנו תולים ואומרים שהיא ספק טמאה, ולפי זה יש 13
לקיים מה שתיירצנו לדעת רבי יוחנן שלענין תולדות מחזיקים 14
טומאה ממקום למקום, אין לומר כן, כיון שקשה על כך, והתנן 15
(תוספתא טהרות פ"ד ה"ד), כפר שהיתה מונחת על גבי הדף – 16
קריש המונח על גבי יתדות היוצאות מהכותל, וכפר טמא – ובגד 17
טמא מונח תחתיו, ובא ומצא את הכבר מונחת על גבי הארץ 18
מהבגד והלאה, אף על פי שפלה הכבר מהדף מעצמה, אי 19
אפשר שנפלה במקום זה אלא אם כן ננקה בבגד הטמא המונח 20
מתחת הדף, מכל מקום הכבר טהור, שאני אומר שאדם טהור 21
נגמס לשם, ונפלה והניחה על גבי הקרקע, ולא נפלה הכבר 22
מעצמה, עד שיאמר, כרי לי שלא נגמס שום אדם לשם, כלומר 23

המשך ביאור למסכת נדה ליום ראשון עמ' ב

אפילו באשה שראתה שלא בשעת וסתה אומר שדיה שעתה, ואם 23
כן קשה מאן תנא להא דתני רבנן – מי הוא התנא ששנה את 24
הברייתא שאשה שיש לה וסת ומצאה כהם דם על בגדה בשעת 25
וסתה, בתמיה טמא? מפרש כלומר שהאשה טמאה למפרע, 26
ומטמאה את כל הטהרות שנתעסק בהם מהשעה שכיבסה את 27
הבגד, אף על גב שאילו היתה רואה דם עכשיו בשעת הוסת היינו 28
אומרים שדיה שעתה, משום שאם תראה דם שלא בשעת וסתה 29
בטמאה למפרע מעת לעת, כלומר, וכיון שיש אופן שמטמאה 30
למפרע בראיית דם, גם בכתם אפשר לומר שמטמאה למפרע, ואין 31
להקשות שלא היא הכתם חמור מראייה גמורה. נימא – האם 32
נאמר שברייתא זו רבנן היא ולא רבי דוסא, שהרי שינוי שאם רואה 33
שלא בשעת וסתה ומטמאה למפרע מעת לעת, ואילו לרבי דוסא 34
דיה שעתה. 35
דוחה הגמרא: אפילו תימא – אפילו אם תאמר שהברייתא שנויה 36
כדעת רבי דוסא לא קשה, שיש לומר שעד כאן לא פליג רבי דוסא 37
עליהו דרבנן – לא נחלק רבי דוסא על חכמים ואמר דיה שעתה, 38
אלא ברואה בשעת וסתה, אכל ברואה שלא בשעת וסתה מויד להו 39
מודה רבי דוסא לחכמים שמטמאה למפרע, ולא כמו שנתבאר 40
למעלה שנחלקו ברואה שלא בשעת וסתה, וסתניתין – ומשנתנו 41
ששינוי דיה שעתה מדובר באשה הרואה בשעת וסתה, ורבי 42
דוסא היא, שהרי לחכמים בכל אופן מטמאה למפרע, 43

זה, ותטמא למפרע מעת לעת. 1
שינוי במשנה: כל אשה שיש לה וסת [וכו'] דיה שעתה. הגמרא 2
דנה כדעת מי שנויה הלכה זו. שואלת הגמרא: לימא מתניתין רבי 3
דוסא היא ולא רבנן – האם נאמר שמשנתנו בשיטת רבי דוסא היא 4
שנויה ולא בשיטת רבנן, דתנא בברייתא, רבי אלעזר אומר, ארבע 5
נשים דיין שעתן מפני שאין הדם מצוי בהן, ואלו הן, בתולה, 6
מעוברת, מניקה וזקנה, רבי דוסא אומר, כל אשה שיש לה וסת דיה 7
שעתה, ורבנן חולקים על רבי דוסא במקום אחר וסוברים שגם 8
אשה שיש לה וסת מטמאה למפרע. 9
משיבה הגמרא: אפילו תימא – אפילו אם תאמר שמשנתנו שנויה 10
בשיטת רבנן, לא קשה מדוע שינוי שכל אשה שיש לה וסת דיה 11
שעתה, שעד כאן לא פליג רבנן עליה דרבי דוסא – לא נחלקו רבנן 12
על רבי דוסא ואמרו שטמאה למפרע, אלא באשה שראתה שלא 13
בשעת וסתה, שמכיון שראתה שלא בזמנה יש לחוש שמה ראתה 14
קודם לכן, ולא שייך לומר חזקה 'אורח בזמנו בא', כלומר שהוסת 15
בא בזמנו, שהרי אנו רואים שראתה שלא בזמן הוסת, אכל אשה 16
שראתה בשעת וסתה, מויד ליה חכמים לרבי דוסא שדיה שעתה, 17
שיש חזקה שהוסת בא בזמנו ולא קודם לכן, וסתניתין – ומשנתנו 18
שאמרת שאשה שיש לה וסת דיה שעתה עוסקת באופן שראתה 19
בשעת וסתה, ושנויה כדברי חב"ל. 20
מדייקת הגמרא: מכך שאמרת שרבנן שטימאו למפרע לא אמרו 21
כן אלא ברואה שלא בשעת וסתה מכלל – משמע דרבי דוסא 22

בס"ד. משיחות ש"פ נח, ד' מרחשון ה'תשנ"ב.

29 ונמצא, ששבת בראשית כוללת העבודה דכל
30 ימי השבוע (בכל השנה) כפי שהיא "בכח", ושבת
31 פרשת נח (לאחרי העבודה בפועל במשך ששת ימי
32 המעשה) כוללת ומהוה "אבן הבוחן" לעבודה דכל
33 ימי השבוע (בכל השנה) כפי שהיא "בפועל"⁹.
34 ב. ויש לבאר הקשר והשייכות גם לתוכנה של
35 פרשת השבוע¹⁰:

36 מהענינים המשותפים לפרשיות בראשית ונח
37 (שבהם מודגשת ההוספה והמעלה שבפרשת נח
38 לגבי פרשת בראשית) – בריאת וקיום העולם:
39 בפרשת בראשית מסופר אודות בריאת העולם,
40 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"¹¹,
41 "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"¹²,
42 ובפרשת נח מסופר אודות ההבטחה (והשבועה¹³)
43 על קיום העולם, "עוד כל ימי הארץ וגו' לא
44 ישבותו"¹⁴, "זאת אות הברית אשר אני נותן ביני
45 וביניכם גו' לדורות עולם את קשתי נתתי בענן
46 והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ"¹⁵.

47 ומהחילוקים שביניהם¹⁶ – שבפרשת בראשית
48 מדובר אודות שלימות העולם ("עולם על מילואו
49 נברא"¹⁷) כפי שהוא מצד בריאתו ע"י הקב"ה, ולכן,
50 כשהעולם יורד ממדרגתו כפי שצ"ל מצד רצון
51 הקב"ה לא יכול להיות קיום העולם, כמסופר בס"פ
52 בראשית "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ גו'
53 וינחם ה' גו' ויאמר ה' אמהה וגו'"; ובפרשת נח
54 מדובר אודות שלימות העולם כפי שהוא מצד
55 עצמו, שגם במצב יורד ניתן כח לבירור וזיכוך
56 העולם (ע"י התשובה), ולכן, "בענני ענן על הארץ

1 א. שבת פרשת נח היא שבת כללית, להיותה
2 השבת הראשונה שבה נשלמת העבודה דששת ימי
3 המעשה שלאחרי שבת בראשית (סיום וחותם
4 מועדי חודש תשרי, שלאח"ז מתחילה עיקר
5 העבודה בעולם, שמים וארץ וכל צבאם) –
6 כמודגש בשם הפרשה: "נח", מלשון מנוחה,
7 "נייחא"¹ דרוחא, שהוא בחינת שביתה כאדם
8 השובת ממלאכתו, וכמ"ש² וישבות ביום השביעי
9 ותרגומו ונח ביומא שביעאה³, היינו, שבשם
10 הפרשה מודגש כללות ענינו של יום השבת.

11 וההסברה בזה:

12 מהטעמים לכך ש"שבת בראשית" היא שבת
13 כללית, כפתגם רבותינו נשיאינו⁴ "ווי מ'שטעלט זיך
14 שבת בראשית אזוי גייט אַ גאַנץ יאָר" (ההנהגה
15 דשבת בראשית נמשכת בכל השנה) – כיון ש"מיני'
16 מתברכין כולוהו יומין"⁵, כל ימי השבוע הראשון
17 לעבודה בפועל בעולם, שבו כלולים גם ימי השבוע
18 דכל השבועות שבמשך השנה⁶, שהרי בכל שבוע
19 חוזרים ונשנים אותם שבעה ימים, מיום ראשון עד
20 יום השבת⁷, שבעת ימי ההיקף הכוללים כל המשך
21 הזמן.

22 ומזה מובן שגם "שבת נח" היא שבת כללית –
23 להיותה השבת הראשונה שבה נשלמת העבודה
24 דששת ימי המעשה ("ויכולו השמים והארץ וכל
25 צבאם"⁸) דשבוע הראשון, שכולל כל השבועות
26 שבמשך השנה⁶, ולכן מודגש בה כללות ענין
27 השבת שענינו מנוחה, "נח", "נייחא דרוחא ..
28 שביתה כאדם השובת ממלאכתו".

(7) שלכן "אנו מונין היום יום ראשון בשבת יום שני כו' עד יום השבת", אף ש"כבר עברו רבבות ימים משימ"ב עד עתה" (לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ).

(8) בראשית ב, א.

(9) ע"ד ובדוגמת החילוק שבין השבת שלפני הבריאה להשבת שבסיום וגמר הבריאה (ראה גם קונטרס משיחות ש"פ נצבים, בדר"ה ושל"פ וילך ס"ו. ושל"פ (לעיל ע' 17)).

(10) נוסף על האמור לעיל בנוגע לשם הפרשה – "נח".

(11) בראשית א, א.

(12) שם ב, ד.

(13) כמ"ש "לא אוסיף גו' ולא אוסיף", "כפל הדבר לשבועה"

(ח, ת) ובפרש"י.

(14) שם, כב.

(15) שם ט, יב"ג.

(16) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 51 ואילך.

(1) תו"א ריש פרשתנו.

(2) בראשית ב, ב.

(3) ובפרשיות יתרו: "נח נח" ב"פ, "נייחא לעליונים נייחא לתחתונים", שהם ב' בחינות בשבת, שבת תתאה (נייחא דתתאי*) ושבת עלאה (נייחא דעילאי*) – תו"א שם.

(4) ראה קונטרס משיחות ש"פ בראשית בתחלתו. ושל"פ.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) ויש לומר, שנוגע גם לשנים שלאח"ז, כיון ש"שנה" הוא מלשון שונה, שבה חוזרים ונשנים אותם ענינים שהיו בשנה שלפנ"ז, הכוללים כל השינויים (שנה מלשון שינוי) שבכללות הזמן.

(*) לשון רבים. שהם כוללים ריבוי דרגות עד א"ס. אלא שבכללות נחלקים לב' מדרגות. שבת תתאה ושבת עלאה.

ההתהוות הוא משם הוי' (הוי' לשון מהוה)²⁷,³⁰
 מ"מ, ההתהוות בפועל היא ע"י ההתלבשות דשם
 הוי' בשם אלקים, ולכן, שם הוי' (כח ההתהוות)
 אינו מתגלה בהנבראים, והגילוי הוא משם אלקים
 בלבד.³⁴

והחידוש שע"י העבודה דנח – ש"מצא חן בעיני
 הוי'" – שע"י מתגלה בעולם (שנברא ע"י
 (ההתלבשות ב) שם אלקים) שם הוי' שלמעלה
 מהעולם²⁸, היינו, שבמצויאות העולם כפי שנברא ע"י
 שם אלקים מתגלה שם הוי' (כמ"ש²⁹ "ואמת הוי'
 לעולם"), ועד שניכר בגלוי ש"הוי' הוא האלקים"³⁰,
 שגם הצמצום וההסתר (אלקים) הוא לאמיתו שם
 הוי', ע"י שהגילוי דשם הוי' מתגלה וחודר
 במציאות העולם שנברא ע"י שם אלקים, ואז
 נמשכת ומתגלה דרגא נעלית יותר בשם הוי'³¹ (הוי'
 דלעילא), ומוסיף והולך בעילוי אחר עילוי, כמבואר
 בענין ד' פעמים הוי' הוא האלקים שאומרים בסיום
 וחזרתם תפלת נעילה דיום הכיפורים³².

ד. ויש לומר, שענין זה (שבעולם שנברא בשם
 אלקים מתגלה שם הוי') מרומז בתוכנה של פרשת
 נח אודות קיום העולם באופן ד"לא ישובותו",
 והברית ד"את קשתי נתתי בענן":

"לא ישובותו" – כמבואר בכ"מ³³ שבהנהגת
 העולם באופן תמידי ללא שינוי והפסק, כמו
 השמש והירח והכוכבים וכל הגלגלים בסיבובם
 התמידי ("לא ישובותו"), ניכר ומתגלה כח האין
 סוף שלמעלה מהמדידה וההגבלה דהעולם (כיון

1 (כשתעלה במחשבה לפני להביא חושך ואבדון
 2 לעולם) ונראתה הקשת בענן גו' וראיתי לזכור
 3 ברית עולם גו'¹⁸, שהו"ע הכריתת ברית עם נח¹⁹,
 4 שע"י עבודתו בבירור וזיכוך העולם התחתון שאין
 5 תחתון למטה ממנו, נעשה "נייחא דרוחא", שנשלם
 6 רצונו של הקב"ה בבריאת העולם, שנתאוה הקב"ה
 7 להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁰.

8 ובסגנון אחר: בפרשת בראשית מודגש בעיקר
 9 מעמד ומצב העולם כפי שהוא מצד הכוונה
 10 העליונה ("בכח"), ובפרשת נח מודגש בעיקר
 11 מעמד ומצב העולם כפי שהוא מצד עבודת האדם
 12 ("בפועל"), שגם בעולם התחתון שאין תחתון
 13 למטה ממנו (ועד לתכלית הירידה ד"מלאה הארץ
 14 חמס"²¹), נעשה מעמד ומצב של בירור וזיכוך (ועד
 15 לטהרה²²) – "עולם חדש ראה"²³.

16 ג. ובעומק יותר – שע"י העבודה בפועל
 17 (בפרשת נח) ניתוסף עילוי גדול יותר לגבי המעמד
 18 ומצב שמצד הבריאה (בפרשת בראשית), כמרומז
 19 בסיומה וחזרתה של פרשת בראשית אודות מעלתו
 20 של נח, "ונח מצא חן בעיני הוי'":

21 בבריאת העולם כתיב "בראשית ברא אלקים את
 22 השמים ואת הארץ", ל"ב פעמים אלקים נאמר
 23 במעשה בראשית²⁴ – כיון שבריאת העולם היא ע"י
 24 שם אלקים, שפירושו "בעל היכולת ובעל הכחות
 25 כולם"²⁵, שקאי על דרגת האלקות השייכת לעולם,
 26 "אלקים" בגימטריא "הטבע"²⁶.

27 וגם מש"נ בהמשך הפרשה "ביום עשות הוי'
 28 אלקים ארץ ושמים" – ה"ז באופן ששם הוי'
 29 מתלבש ומתעלם בשם אלקים, היינו, שאף שכח

(27) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. ועוד.
 (28) ובפרטיות יותר – לא רק שם הוי' ששייך לעולם
 (הפנימיות דשם אלקים), הוי' דלתתא, אלא גם שם הוי' שלמעלה
 מהעולם, הוי' דלעילא*.

(29) תהלים קיז, ב.
 (30) ואתחנן ד, לה. לט. מ"א יח, לט.

(31) ומרומז בדיוק הלשון "הוי' הוא האלקים" (ולא "אלקים
 הוא הוי'"), שלגבי דרגא נעלית יותר נחשב שם הוי' שבדרגא
 הקודמת כשם אלקים. – ובלשון הקבלה: הוי' הוא ז"א ואלקים הוא
 מלכות, וכשז"א (הוי') עולה בעתיק, כאלקים יחשב (לקו"ת דרושי
 ש"ש סה, רע"ד – ממשנת חסידים סוף מס' יומא).

(32) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שמט. וש"נ.
 (33) ראה המשך תרס"ו ע' קנו. ועוד.

(17) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז.

(18) ט, יד-טז ובפרש"י.

(19) להעיר מהשייכות דנח לנש"י, כמ"ש בפסוקי זכרונות
 דר"ה "וגם את נח באהבה זכרת" (ראה המשך תער"ב ח"א ע'
 תח).

(20) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא דפל"ו. ובכ"מ.

(21) ו, יג.

(22) להעיר, שהמבול בא לטהר את העולם, ע"ד ובדוגמת
 הטהרה דמקוה ששיעורה ארבעים סאה, ולכן ה' הגשם דהמבול
 במשך ארבעים יום (תו"א שם).

(23) ב"ר פרשתנו פ"ל, ח.

(24) ראה זח"ג רטז, סע"ב. זו"ח צד, ב. צו, ב. קיב, ג.

(25) שו"ע או"ח סוס"ה. וראה טור ושו"ע אדה"ז שם.

(26) פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו. הנסמן בסה"מ
 מלוקט ח"ב ע' צג הערה 67.

(* ועפ"י יומתק מארז"ל שנח "עולם חדש ראה" – חידוש ממש, מצד
 גילוי שם הוי' שלמעלה מהעולם.

28 מתגלית מעלתו האמיתית, כהפ"י "אשר אראך",
29 "אראה ואגלה אותך בעצמך"⁴¹.

30 והענין בזה – שע"י העבודה בפועל בעולם
31 התחתון מתגלה מציאותו האמיתית של כאו"א
32 מישראל, שבכל מעמד ומצב (גם בהיותו בעולם
33 ירוד) ה"ה קשור ומאוחד עם אלקות, ולא עוד אלא
34 שע"י עבודתו מברר ומזכך את העולם וממשיך
35 ומגלה אלקות בעולם.

36 ויש לומר, שע"י נעשה ענין ההליכה גם בדרגת
37 האלקות (כביכול), שמתגלה אמיתת הענין דאחדות
38 הוי' – ש"הוי' הוא האלקים", שגם שם אלקים
39 שקשור עם בריאת העולם, מציאותו האמיתית היא
40 שם הוי' שלמעלה מהעולם⁴².

*

41 ו. ע"פ האמור לעיל שבשבוע דפרשת נח
42 כלולה העבודה דכל השנה כולה כפי שהיא בפועל,
43 מובן, שיום הש"ק פרשת נח הוא הזמן המתאים
44 לחשבון צדק של העבודה בפועל דהשנה החדשה
45 שנמצאים כבר בתוכה⁴³ – לבחון כל פרטי עניני
46 העבודה דששת ימי המעשה ודיום השבת⁴⁴
47 (הכוללים כל ימי השבוע דכל השנה), על מנת
48 לתקן ולהשלים כל עניני העבודה בפועל בתכלית
49 השלימות.

50 ויש לומר, שעשיית החשבון צדק בשבת פרשת
51 נח על השבוע הראשון של העבודה בפועל, צ"ל
52 באופן המתאים לתוכנה של העבודה בפועל –
53 שעיקרה ותכליתה גלגות בעולם דרגת האלקות
54 שלמעלה מהעולם, "הוי' הוא האלקים".

55 ולהעיר, שענין זה מודגש גם בעבודת התשובה⁴⁵

1 שמצד המדידה וההגבלה דהעולם צ"ל שינוי
2 (והפסק) – "אני הוי' לא שנית"³⁴.

3 ו"את קשתי נתתי בענן" – שה"קשת" היא
4 מהשתקפות קרני השמש בהענן, היינו, שגם הענן
5 העולה מן הארץ ("ואד יעלה מן הארץ"³⁵) נעשה
6 מזוכך עד שמשתקף בו האור ד"שמש הוי"³⁶.

7 וב' ענינים אלו קשורים זל"ז, שקיום העולם
8 מודגש ע"י הקשת, כמ"ש "זאת אות הברית אשר
9 הקימותי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ" –
10 שבזה מרומז שבמציאותו של "כל בשר אשר על
11 הארץ" ניכר ומתגלה כח הפועל שמחי' ומהוה
12 אותו, שזהו"ע שם הוי', מלשון מהוה, ועד לשם
13 הוי' שלמעלה מהעולם, ה' הוה ויהי' כאחד³⁷, שם
14 העצם³⁷, ועד לכח העצמות שבהתהוות מאין ליש,
15 מ"מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו
16 הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו
17 ח"ו ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין
18 ואפס המוחלט ממש³⁸, שניכר בהיש הגשמי
19 שמציאותו היא היש האמיתי³⁹.

20 ה. ויש להוסיף, שהעילוי שנעשה ע"י העבודה
21 בפועל (פרשת נח) לגבי המעמד ומצב שבהתחלת
22 הבריאה (פרשת בראשית) – מרומז בפרשת לך לך
23 שמתחילין לקרוא בתפלת מנחה דשבת פרשת נח,
24 בסיום שבעת ימי ההיקף דהשבוע הראשון לעבודה
25 בעולם:

26 "לך לך" מורה על הליכה אמיתית שהיא באיך
27 ערוך למקומו (מעמדו ומצבו) הקודם⁴⁰, ועד שע"י

(34) מלאכי ג, ו.

(35) בראשית ב, ו.

(36) ויומתק יותר ע"פ פירוש המדרש (ב"ר פרשתנו פל"ה, ג)
ש"קשת" הוא "דבר שהוא מוקש ליי", שהוא דוגמא לכבודו ית',
כמ"ש (יחזקאל א, כח) "כמראה הקשת אשר יהי' בענן ביום
הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'" (וראה
ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך קשת (ע' רעח ואילך). וש"נ).
ועפ"ז י"ל, שה"שמש הוי'" שב"קשת" כולל גם שם הוי'
דלעילא, שגם הוא נמשך ומתגלה בעולם (בענן שעולה מן
הארץ), וע"י נעשה הכריתת ברית על קיום העולם באופן ד"לא
ישבותו", שבוה מתגלה התוקף ד"אני הוי' לא שנית", שעיקרו
מצד שם הוי' דלעילא, כי, אמיתת ענין הא"ס ובל"ג הוא
בהעצמות דוקא (ראה לקו"ש ח"ה ע' 98).

(37) כס"מ ה' ע"ז פ"ב ה". פרס ש"ט. מו"נ ח"א פס"א
ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.

(38) תניא אגה"ק ס"ב.

(39) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ועוד.

(40) ראה לקו"ש ח"כ ע' 58. וש"נ.

(41) תו"א ר"פ לך לך.

(42) להעיר ממ"ש בהמשך הפרשה (יב, ז) "וירא הוי' אל
אברם .. ויבן שם מזבח להוי' גו"מ".

(43) לאחר סימו של חודש תשרי, אותיות רשית (בעה"ט
עקב יא, יב).

(44) ובפרט ביום השבת לאחר חצות, זמן המנחה, קרוב
לסימו של יום השבת.

(45) להעיר מהשייכות לפרשת השבוע – ש"הטריחו בבנין זה
(בנין התיבה) כדי שיראהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה
.. אולי ישובר" (פרש"י פרשתנו ו, יד), ויתירה מזה, "כשהורידן
הורידן ברחמים אם יחזור יהיו גשמי ברכה" (שם ז, יב).

(* ובפרטיות יותר: "להוי' הנראה אליו", ולמעלה מזה, "להוי'" סתם
(שם, ח) – שהם ב' מדרגות בשם הוי' (סה"מ תש"ב ע' 99 ואילך).

בבתיכם⁵⁷, גם כשהסיבה שלא החזיר לו שלום²⁹
 היא מפני שהי' עסוק וטרוד בענין של מצוה⁵⁸
 (ויתכן שבגלל זה לא הבחין בו), ובודאי שלא
 התכוין לפגוע בו ח"ו, מ"מ, כיון שבפועל היתה³²
 לחבירו נפילת הרוח⁵⁹, צריך לפייסו ולרצותו.³³

וזהו העיר, שענין זה יכול (וצריך) להיות גם ביום³⁴
 השבת, ובפרט שיום השבת הוא זמן המוכשר³⁵
 ומסוגל ביותר להוסיף באהבת ישראל ואחדות³⁶
 ישראל⁶⁰, כפי שמצינו בהלכה לענין השתתפות³⁷
 בסעודה עם חבירו ביום השבת, ומודגש גם במנהג³⁸
 ישראל להכנסת אורחים ביום השבת⁶¹.

וכיון שהחשבון-צדק הוא באופן שמפשפש⁴⁰
 בפרטי עניניו, ומשתדל ועוסק בתיקונם במעשה⁴¹
 בפועל – הרי הוא (בשעת מעשה) במעמד ומצב של⁴²
 מדידה והגבלה, לפי ערך וביחס להמדידה⁴³
 וההגבלה דפרטי עניניו שמונח ועוסק בהתיקון⁴⁴
 שלהם, כל פרט ופרט לפי ענינו.⁴⁵

וישנו אופן נעלה יותר – שתמורת הפשפוש⁴⁶
 במעשיו ה"ה מתעלה לדרגה ועולם נעלה יותר,⁴⁷
 להיות מונח לגמרי בתפלה ותורה כו', ובדרך ממיאל⁴⁸
 ידחו ויתבטלו הענינים הבלתי-רצויים, כיון שמעט⁴⁹
 אור דוחה הרבה חושך, ועאכו"כ הרבה אור; אבל⁵⁰
 לאידך, באופן זה לא מודגש התיקון והשלמות⁵¹
 דהענינים הפרטיים, כיון שאינו מתעסק בהם.⁵²

והשלמות האמיתית היא בחיבור ב' המעלות⁵³
 גם יחד – שהחשבון-צדק התיקון והשלמות⁵⁴
 דהענינים הפרטיים ע"י ההתעסקות בהם, היא,⁵⁵
 מתוך תנועה של התעלות לדרגה נעלית יותר,⁵⁶
 להמשיכה ולגלותה בהמדידה וההגבלה דכל פרט⁵⁷

1 (לאחרי הקדמת החשבון-צדק) – "שובה ישראל עד
 2 הוי' אלקיך"⁴⁶, שהתשובה היא באופן שהוי' נעשה
 3 אלקיך⁴⁷, ועד לשלמות התשובה ביוה"כ פסיומו
 4 וחותמו באמירת ז"פ "הוי' הוא האלקים", ובהתאם
 5 לכך, נעשה גם החשבון-צדק באופן נעלה יותר,
 6 כדלקמן.

7 ז. ובהקדמה:

8 הכלל ש"כל ישראל בחזקת כשרות"⁴⁸ הוא
 9 (בעיקר) בנוגע להזולת (כפי שמצינו להלכה בנוגע
 10 לעדות וכיו"ב), אבל בנוגע לעצמו, אין לסמוך על
 11 ה"חזקת כשרות"⁴⁹, אלא צריך לבחון (מזמן לזמן)
 12 מעמדו ומצבו ע"י עשיית חשבון-צדק בנוגע לכל
 13 פרטי עניניו במחשבה דיבור ומעשה, ולקבל על
 14 עצמו לתקן ולהשלים הענינים הדורשים תיקון
 15 ושלמות, ועוד והוא העיקר, לתקנם ולהשלימם
 16 במעשה בפועל, ש"המעשה הוא העיקר"⁵⁰.

17 והתיקון במעשה בפועל נוגע ושייך להתשובה
 18 עצמה – דאף ש"עיקר התשובה בלב"⁵¹, וכהפס"ד
 19 בגמרא⁵² שע"י ההרהור תשובה נעשה צדיק (ויתירה
 20 מזה: "צדיק גמור"⁵³), ה"ז מפני שההרהור תשובה
 21 שבלב הוא באופן שכולל (בכח) ההמשך שלאח"ז
 22 עד למעשה בפועל (שהוא העיקר).

23 וענין זה מודגש יותר בתשובה על ענינים שבין
 24 אדם לחבירו⁵⁴ (שבהם מודגשת יותר פעולת התורה
 25 בעולם) – ש"אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו
 26 מה שהוא חייב לו וירצהו"⁵⁵, כמ"ש⁵⁶ "והשיב את
 27 הגזילה אשר גזל". ולדוגמא בגזילה בדקות, ש"נתן
 28 לו (שלום) ולא החזיר (שלום) .. גזילת העני

(46) הושע יד, ב.

(47) ובב' הפירושים שבוז – ששם הוי' נמשך ומתגלה בשם אלקים, ויתירה מזה, ששם הוי' נעשה שם אלקים, ונמשך ומתגלה שם הוי' נעלה יותר (לקו"ת שבעה ערה 31).

(48) רמב"ם הל' קידוש"ח פ"ב ה"ב. וראה גם הל' יסוה"ת ספ"ז.

(49) להעיר ממאד"ל "אל תאמין בעצמך כו'" (אבות פ"ב מ"ד).

(50) אבות פ"א מ"ז.

(51) תניא פכ"ט. שם אגה"ק ס"י.

(52) קידושין מט, ב.

(53) אור זרוע סק"ב.

(54) ולהעיר, שעיקר עונש המבול הי' על ענינים שבין אדם לחבירו, כמאד"ל (פרש"י פרשתנו ו, יג) "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל".

(55) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ט.

(56) ויקרא ה, כג.

(57) ברכות ו, סע"ב.

(58) ובפרט ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה" (סוכה כה, סע"א. וש"נ), וכידוע הטעם שמצד ההתכללות דכל המצוות, יש בכל מצוה מעין ודוגמת שאר המצוות (ראה לקו"ש חכ"ו ע' 237 הערה 64. וש"נ).

(59) וזה שאצלנו ישנה המצוה להחזיר שלום (שלילת גזילה) מצד התכללות המצוות (כבהערה הקודמת), לא מהני לבטל נפילת הרוח דחבירו, כפשוט.

(60) ובאופן ד"ויקהל משה", "עשה לך קהלות גדולות כו' בכל שבת ושבת" (יל"ש ר"פ ויקהל).

(61) ויש לומר, שהטעם שעיקר החיוב להכנסת אורחים הוא ביו"ט יותר מאשר בשבת (ראה תו"א ר"פ חיי"ש. ובכ"מ), הוא, לפי שהכנסת אורחים ביום השבת היא באופן שהאורח אינו מרגיש את עצמו כ"אורח", אלא בשווה לבעל הבית, מצד גודל האהבה והאחדות שביניהם.

אלקים, וכמבואר בדרושי חסידות⁶⁷ בפירוש²⁴
הכתוב²⁵ "ויכל אלקים ביום השביעי", ש"כלתה²⁵
בחי' ומדרגת מדת הצמצום וההסתור דשם אלקים²⁶
ונמשך התגלות שם הוי', שבת להוי'".²⁷

וענין זה מודגש גם בהתשובה דיום השבת,²⁸
"שבת אותיות תשב"ס⁶⁸ – שהתשובה דשבת היא²⁹
תשובה עילאה⁶⁸ שהיא בשמחה רבה⁶⁹, כיון שאינה³⁰
באופן של התעסקות עם שלילת ותיקון הענינים³¹
הבלתי-רצויים (תשובה תתאה שזמנה לפני יום³²
השבת), אלא באופן של התעלות לדרגא נעלית³³
יותר⁷⁰, ע"י ההתעסקות בלימוד התורה⁷¹ (נגלה³⁴
תורה ובמיוחד פנימיות התורה⁷²) בתכלית³⁵
השלמות, באופן של "אתדבקת רוחא ברוחא"⁷³,³⁶
ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו"⁷⁴, ויתירה מזה,³⁷
שכל מציאותו בטלה ומכוסה לגמרי בתורה, ע"ד³⁸
ובדרוגמת המעמד ומצב דלעתיד לבוא (ששייך ליום³⁹
השבת, "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי⁴⁰
העולמים"⁷⁵), כמ"ש הרמב"ם בסיום וחותם⁴¹
ספרו⁷⁶ ש"באותו הזמן" יהי' לימוד התורה באופן⁴²
ד"כמים" ("אין⁷⁷ מים אלא תורה"⁷⁸) לים מכסים".⁴³

ויש להוסיף, שבשבת פרשת נח מודגשת ביותר⁴⁴
התשובה בשמחה⁷⁹ – כיון שבאים זה-עתה מחודש⁴⁵

1 ופרט לפי ענינו, שיהי' באופן המתאים לדרגא
2 העליונה – ע"ד ובדרוגמת ובהתאם להמשכה
3 והגילוי דשם הוי' בשם אלקים, שנעשית בעבודה
4 בפועל⁶² בפרשת נח.

5 ויש להוסיף, שענין זה נוגע גם לשלילת רגש
6 של צער ומרירות כתוצאה מהחשבון-צדק
7 (כשוראה שיש ענינים הצריכים תיקון) – כיון
8 שנרגש אצלו בעיקר (לא החסרון שבענינים
9 הפרטיים, אלא) תנועת ההתעלות לדרגא נעלית
10 יותר, להמשיכה ולגלותה בעניניו הפרטיים,
11 ובעומק יותר, שנרגש אצלו שכוונת הירידה
12 למעמד ומצב הדורש תיקון היא בשביל השלימות
13 שנעשית ע"י התשובה, שמתגלה בפועל⁶³ תוקף
14 ההתקשרות של יהודי עם הקב"ה גם בהיותו במצב
15 ירוד, ע"ד ובדרוגמת השלימות דשם הוי' כשנמשך
16 ומתגלה בפועל גם ב(הצמצום והירידה ב)שם
17 אלקים, ולכן, נעשה החשבון-צדק והתשובה מתוך
18 רגש של שמחה⁶⁴ ותענוג⁶⁵.

19 ח. וענין זה מודגש גם באופן העבודה דיום
20 השבת – התוכן של (פרשת) נח, מנוחה ושבייתה
21 דיום השבת:

22 ענינו של יום השבת – כמ"ש⁶⁶ "ויום השביעי
23 שבת להוי' אלקיך", שנמשך ומתגלה שם הוי' בשם

(67) לקו"ת בהר מב, ג. בלק עב, א. ובכ"מ.

(68) תניא אגה"ת ספ"א.

(69) שם ספ"א.

(70) ראה לקו"ת בלק שם: "בחול .. שם אלקים .. מסתיר ..
לכן צ"ל הצעקה בתפלה לצאת מן ההסתור .. אבל בשבת כתיב
ויכל אלקים .. יוצאים מבחי' ההסתור .. אין שייך צעקה, רק
אדרבה, ההתענוגות בה' מן הגילוי שמתגלה בשבת".

(71) "תשובה עילאה היא דיתעסק באורייתא בדחילו ורחימו"
(שם ספ"ח).

(72) להעיר מהנהגת האריז"ל ש"הי' מעיין ו' דרכים בהלכה
כנגד ו' ימי המעשה, וא' ע"ד הסוד כנגד יום השבת" (טעמי
המצוות להרח"ו פ' ואתחנן), שמוזה מוכן, שבימי המעשה הי'
עיקר לימודו בנגלה, וביום השבת הי' עיקר לימודו בנסתר. וראה
אג"ק אדמו"ר מהר"ש (ע' כו): "ביום השק' ב' שלישים בנסתר
ושליש בנגלה".

(73) שם רפ"י.

(74) תניא פ"ה.

(75) תמיד בסופה.

(76) ובהדגשה יתירה – בבואנו זה-עתה מסיום מחזור שמיני
(והתחלת מחזור תשיעי) דלימוד הרמב"ם ע"י רבים מישראל.

(77) ב"ק יז, א. וש"נ.

(78) להעיר משיעור היומי ברמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"ט) –
דבריה תורה נמשלו כמים".

(79) וגם השלימות דלימוד התורה שבתשובה עילאה ("כמים
לים מכסים") מודגשת בפרשת נח – כיון שענין המבול

(62) לאחר וי' הנתינת כח (בכח) דשבת שובה ("שובה
ישראל עד הוי' אלקיך") ודיה"כ* (שבסיומו מכריזים "הוי' הוא
האלקים" ז"פ).

(63) משא"כ בצדיק ה"ז בכח ולא בפועל.

(64) להעיר, שחג הסוכות, "זמן שמחתנו", נקרא "ראשון
לחשבון עונות" (ויק"פ פ"ל, ז. טוא"ח סתקפ"א), דיש לומר,
שבוה מרומז גם שהחשבון צ"ל מתוך שמחה (וראה הערה
הבאה).

(65) ויש לומר, שענין זה מודגש בהחשבון-צדק והתשובה
שבשבת פרשת נח יותר מאשר בהחשבון-צדק והתשובה דאלול
ותשרי.

ומהטעמים לזה – בפשטות – שהחשבון-צדק דאלול ותשרי,
להיותו בסיום העבודה בפועל דכל השנה, עיקרו ותיקון העבר (אף
שהוא גם הכנה לשנה הבאה), משא"כ החשבון-צדק שבשבת
פרשת נח, להיותו בסיום העבודה בפועל של השבוע הראשון
שכולל (בכח) השבועות דכל השנה, עיקרו קבלה על להבא בנוגע
לעבודה בפועל שתהי' במשך השבועות הבאים.

(66) יתרו כ, יו"ד.

(* וגם בשמע"צ ועמח"ת (הקליטה דכל עניני חג הסוכות שבו מתגלים
עניני ר"ה ויוה"כ), שלפני הקפות מכריזים הפסוק "אתה הו' ראת לדעת כי
הוי' הוא האלקים", וג' פעמים (כמנהג חב"ד), בכל ג' הפעמים דהקפות,
בליל שמע"צ, בליל וביום שמח"ת.

ובסגנון אחר: כללות בנ"י שהם "קומה אחת
שלימה"⁸⁴ נמצאים במעמד ומצב דאדם שלם בכל
רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, הן ברוחניות (רמ"ח מ"ע
ושס"ה מל"ת) והן בגשמיות, והחסרון דהפרט הוא
כמו מיחוש או חולי קל וחיצוני באבר פרטי שתיקונו
ע"י רפואה קלה ומהירה, כמ"ש⁸⁵ "ורפא ירפא",
שניתנה רשות (וכח) לרופא לרפאות⁸⁶, כולל
ובמיוחד הרפואה שע"י התשובה ("גדולה תשובה
שמביאה רפואה לעולם"⁸⁷), ועד לשלימות הרפואה
שהיא (לא רק מכאן ולהבא, אלא) עוקרת את החולי
מלמפרע⁸⁸.

ואם הדברים אמורים בזמנו של כ"ק מו"ח
אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו בעלמא דין, על
אחת כמה וכמה לאחר שעברו כמה עשירות
שנים, יותר מארבעים שנה ש"נתן ה' לכם לב
לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁸⁹.

ועאכ"כ בשנה זו – ה'תשנ"ב – שהר"ת שלה
(לאחרי ובהוספה לשנה שלפני, ה'תשנ"א, הי'
תהא שנת נפלאות אראנו) "הי' תהא שנת נפלאות
בה", ו"נפלאות בכל", "בכל מכל כל"⁹⁰
(בגימטריא "קבץ"⁹¹), שכולל כל הענינים כולם⁹²
(נוסף לכך שהאות ב' היא אות השימוש לכל
הענינים), ולכל לראש ובעיקר ה"נפלאות"
דהגאולה האמיתית והשלימה, "כימי צאתך מארץ
מצרים אראנו נפלאות"⁹³.

ובפרט לאחר שכבר נשלם החודש הראשון של
השנה, "תשרי", אותיות "רשית"⁹⁴, שכולל כל
השנה כולה, ועומדים ביום השבת הראשון
לשלימות העבודה בעולם, שבו מודגש כללות ענין
השבת שקשור עם הגאולה, ובפרט יום השבת
לאחרי חצות, הזמן דסעודה שלישית הקשורה עם

תשרי, ה"מרובה במועדות"⁸⁰, שאין אומרים תחנון
(מערב יוה"כ) עד סיומו של החודש⁸¹,
וכשמתחילים לומר תחנון בחודש מרחשון (לאחרי
ר"ח) אין רגילים עדיין באמירת תחנון (ובעומק
יותר – שנמשכת עדיין השפעת המועדים⁸²), ולכן,
מודגשת יותר השמחה שבעבודת התשובה (גם
בתשובה תתאה שלפני השבת).

ט. והדגשה יתירה בכהנ"ל – בנוגע לחשבון-
צדק בשבת פרשת נח בשנה זו:

ובהקדמה – שכיון שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר
נשיא דורנו שכבר סיימו כל עניני העבודה, כולל
גם צחצוח הכפתורים, ועומדים מוכנים ("עמדו
הכן כולכם") לקבל פני משיח צדקנו, הרי, מסקנת
החשבון-צדק (חשבון-צדק דייקא, חשבון אמיתי)
שעושים בימינו אלו, היא, שתיכף ומיד ממש
צריכה לבוא הגאולה האמיתית והשלימה בפועל
ממש!

ובפרטיות יותר:

גם כשידע איניש בנפשי מעמדו ומצבו שיש
אצלו ענינים הצריכים תיקון, אין זה בסתירה ח"ו
לעדוהו של נשיא דורנו שכבר נשלמה העבודה
ועומדים מוכנים לקבל פני משיח צדקנו, כי,
העבודה דכללות בנ"י במשך כל הדורות שצריכה
להיות בזמן הגלות כדי לבוא להשלימות דהגאולה
(שתלוי' "במעשינו ועבודתינו (ד)כל זמן משך
הגלות"⁸³) – נסתיימה ונשלמה, ואין ביאור והסבר כלל
על עיכוב הגאולה, ולכן, גם אם חסר בעבודתו של
הפרט במשך הזמן שמתעכבת הגאולה מאיזו סיבה
שתהי', ה"ז ענין פרטי שבודאי צריך לתקנו
ולהשלימו, אבל, אין זה גורע ח"ו בגמר ושלמות
ממעשינו ועבודתינו" דכלל ישראל שעומדים מוכנים
להגאולה, וכיון שכן, גם התיקון והשלימות דהפרט
היא בנקל יותר, ומתוך שמחה, בידעו שתיכף ומיד
ממש באה הגאולה האמיתית והשלימה.

למעליותא (כפי שהוא בתורה) מורה על השלימות ד"כמים לים
מכסים" (נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ל ע' 16 ואילך).

(80) שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ב ס"ב.

(81) השלמה לשו"ע אדה"ז (להר"ג מדובראוונא) סקל"א

ס"ח.

(82) ובפרט לפני ד' מרחשון – ש"הי' דומה להם כאילו הם
עדיין בארץ ישראל עוסקים בעניני הרגל" (ש"ך חו"מ סמ"ג
סקמ"ז).

(83) תניא רפל"ז.

(84) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(85) משפטים כא, יט.

(86) ברכות ס, סע"א. וש"נ.

(87) יומא פו, סע"א.

(88) ראה צפע"נ לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב. ועוד.

(89) תבוא כט, ג.

(90) ראה ב"ב טז, סע"ב ואילך.

(91) ראה חידושי חת"ס שם.

(92) כולל גם הפיכת הענינים הבלתי-רצויים שנרמזים בתיבת

"כל" (ראה המשך תער"ב ח"א פ"צ) – ע"י (החשבון-צדק
(וה)תשובה.

(93) מיכה ז, טו.

(94) כנ"ל הערה 43.

שמהלכים בקביעות ובתמידיות כפי שקבע הקב"ה
בתחלת בריאתם, כמ"ש¹⁰² "יהי מאורות ברקיע
השמים להבדיל בין היום ובין הלילה ..
ולמועדים¹⁰³ ולימים ושנים", וכפי שאומרים בברכת
קידוש לבנה: "חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את
תפקידם"¹⁰⁴, "חוק הוא דבר קבוע לשמש ביום
ולירח בלילה, וזמן נתן להם דהיינו זמן סיבוב גלגל
הלבנה בכ"ט י"ב תשצ"ג, וסיבוב גלגל החמה
בשס"ה יום ורביע"¹⁰⁵, כולל ובמיוחד הסדר הקבוע
דחידוש הלבנה, שאינה במילואה כל ימי החודש,
אלא באמצע החודש, והולכת ומתמעטת עד
שנעלמת לגמרי, ואח"כ חוזרת ומתחדשת – שעל זה
מברכים הברכה המיוחדת דקידוש החודש.

וביאר גודל העילוי דקידוש לבנה, כמארז¹⁰⁴ "כל
המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני
שכינה", וכמו שאומרים בברכת קידוש הלבנה
"אלמלי לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם
שבשמים פעם אחת בחודש דים .. הלכך נימרינהו
מעומד" – "לפי שישאל בגלותו אינן זוכין לראות
פני שכינה ורחוקה מקבלתה, אבל חידוש הלבנה
הוא סימן לישראל שהם עתידים להתחדש כמותה
לפאר ליוצרים בקיבול פני שכינה .. ולזה כשאנו
מברכין על החודש בזמנו שהוא סימן שאנו עתידין
להתחדש כמותה, הרי אנו כאילו מקבלין פני
השכינה"¹⁰⁵. וזהו גם מהטעמים שאומרים בקידוש
לבנה "דוד מלך ישראל חי וקיים"¹⁰⁶, "שמלכותו
נמשל ללבנה"¹⁰⁷, ועתיד להתחדש כמותה, וכנסת
ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה
דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה, שנאמר¹⁰⁸
שמש ומגן ה', ולכן עושין שמחות ורוקדין בקידוש
החודש דוגמת שמחת נישואין"¹⁰⁹.

יא. ובעומק יותר – בסגנון דתורת הקבלה
והחסידות¹¹⁰:

- (102) בראשית א, יד.
- (103) שעתידי ישראל להצטוות על המועדות והם נמנים
למולד הלבנה (פרש"י עה"פ).
- (104) סנהדרין מב, א.
- (105) חדא"ג מהרש"א שם.
- (106) ר"ה כה, א.
- (107) "נמשל ללבנה שנאמר בו כסאו כשמש נגדי כירח יכון
עולם" (פרש"י שם).
- (108) תהלים פד, יב.
- (109) רמ"א אור"ח סתכ"ו ס"ב.
- (110) ראה שעה"ת לאדהאמ"צ ח"ב (חינוך) כז, סע"ב ואילך.

יעקב, שלישי שבאבות, כנגד גאולה השלישית
וביהמ"ק השלישי⁹⁵ ("ביום השלישי יקימנו ונחיה
לפניו"⁹⁶), ומתכוננים להקריאה בתורה: "לך לך גוי'
אל הארץ אשר אראך", ציווי ונתינת כח לכאור"א
מישראל ולכלל ישראל (ע"י אברהם, היהודי
הראשון, "אחד הי' אברהם"⁹⁷) ללכת מהגלות אל
הגאולה, ובאופן של הליכה כפולה ("לך לך"⁹⁸)
שרומז גם על מהירות ההליכה, שהשלימות בזה היא
באופן ד"ארו"ע עם ענני שמיא¹⁰⁰ – הרי בודאי
ובודאי שכבר כלו כל הקיצין, וכבר עשו תשובה,
ועכשיו אין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו!

*

י. בהמשך להמדובר לעיל אודות חשבון-צדק,
ובמיוחד בקשר ובשייכות להגאולה – יש לעורר
ע"ד הוספה בזהירות והידור בקידוש לבנה, ששייך
ביותר לתוכן הענינים האמורים לעיל, כדלקמן.

ובהקדמה:

קיום העולם באופן ש"יום ולילה לא ישבותו"
(לאחרי המבול¹⁰¹) תלוי במהלך החמה והלבנה,

(95) ראה לקו"ש חט"ו ע' 231. וש"נ.

(96) הושע ו, ב ובמפרשים.

(97) יחזקאל לג, כד.

(98) להעיר מהשייכות דכפל לגאולה, כדרשת חז"ל (יל"ש
ר"פ לך לך. ועוד) "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה"
(וראה ד"ה לך לך תרכ"ו. תר"ל. ועוד). – ועפ"ז י"ל שגם הכפל
ד"נח נח" (ששייך גם להכפל דשבת, כנ"ל הערה 3) רומז על
הגאולה.

(99) דניאל ז, יג.

(100) ויש לבאר הדיוק ד"ענני שמיא" – שאף שהעננים באים
מן הארץ ("ואר יעלה מן הארץ"), מ"מ, נעשים "ענני שמיא",
ע"ד ובדוגמת ענין ה"קשת", שנעשה מהשתקפות קרני השמש
בעננים (כנ"ל ס"ד). – ולהעיר מהשייכות ד"קשת" להגאולה,
כדאיתא בזהר (פרשתנו עב, ב) "כד יפקון ישראל מן גלותא וזמינא
האי קשת לאתקשטא .. בגוויי נהירין* .. וכדין צפי לי' למשיח,
מנלן, דכתיב וראיתי לזכור ברית עולם .. ידבר קב"ה להאי ברית
דאיהו בגלותא ויקים לה מעפרא, הה"ד ובקשו את ה' אלקיהם
ואת דוד מלכם**" (וראה ד"ה את קשתי נתתי בענן תרנ"ד).

(101) משא"כ קודם המבול שהי' יכול להיות הפסק ושינוי,
כבזמן המבול, ש"לא שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה"
(פרש"י עה"פ).

(*) ו"מ"ש "לדרת עולם", נכתב חסר, שיש דורות שלא הוצרכו לאות
לפי שצדיקים גמורים היו" (פרש"י ט, יב) – קאי על קשת ע"ד הרגיל
שהיא סימן ש"לא יחד עוד מבול" (כפשוטו הכתוב), ובלשון הזהר
"דאתחזיא בגוויי חשוכי מתחזיא לדוכנא דלא ייתי מבול".
(**) ומסיים, "ודא הוא דכתיב (בהפסדה דפרשת נח) אשר נשבעתי
מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך ומגער בך".

הדרת מלך¹¹⁵, גם באותם מקומות שעד עתה לא
הקפידו על זה (לפי שדרים בין הגוים¹¹⁶), כולל
גם הזהירות בנוגע להזמן דקידוש לבנה – שמצינו
בזה חילוקי מנהגים: אחר ג' ימים למולד¹¹⁷, אחר
ז' ימים למולד¹¹⁸, ובמוצאי שבת¹¹⁹, "אם ליל
מוצאי שבת הוא קודם י' בחודש .. אבל אם הוא
אח"כ¹²⁰ אין ממתינין עד מוצאי שבת, שמא יהיו
ב' לילות או ג' או ד' עננים ולא יראו הלבנה
ויעבור הזמן"¹²¹, ובפרט במדינות שרגיל יותר
שהשמים מכוסים בעננים, ובפרט בימות החורף¹²²
– ונהרא נהרא ופשטי, ובכל מקום ומקום לפי
ענינו (ובמקום שיש שאלה וספק יעשו כהוראת
רב מורה-הוראה שעל אתר).

ועוד ועיקר – קידוש לבנה מתוך כוונה מיוחדת
למהר ולזרו ולפעול תיכף ומיד ביאת דוד מלכא
משיחא, ע"י ההוספה בדרישה ובקשה על הגאולה,
כסיום וחתום קידוש לבנה: "ובקשו את ה' אלקיהם
ואת דוד מלכם אמן".

יג. ויה"ר שעוד לפני קידוש הלבנה דחודש
מרחשון – ובפרט בשנה זו שכיון שחשון וכסלו
שניהם מלאים, ישנם שלשה חדשים שלמים (תשרי
חשון כסלו) בהמשך אחד, שע"ז נעשית "חזקה"
בהתחלת השנה על שלימות החדשים, שרומזת על
השלימות דבנ"י ש"עתידיים להתחדש כמותה" –
"יתקיים בנו מקרא שכתוב ובקשו את ה' אלקיהם"

לבנה – קאי על ספירת המלכות, ש"לית לה
מגרמה כלום"¹¹¹, ומקבלת אורה מהחמה, בחי'
ז"א, "שמש הוי'", שממנו נמשך הגילוי בשם
אלקים, "שמש ומגן הוי' אלקים". ועפ"ז, השינויים
באור הלבנה באופן קבלת אור החמה מורים על
אופן ההמשכה והגילוי דשם הוי' בשם אלקים,
ולעיתיד לבוא, שתתמלא פגימת הלבנה, ולא יהי'
בה שום מיעוט ויהי' אור הלבנה כאור החמה¹¹²,
יהי' שלימות היחוד¹¹³ והגילוי דשם הוי' בשם
אלקים, "הוי' הוא האלקים".

יש לומר, שב"קידוש לבנה" (לאחרי שהולכת
ומתמעטת וחוזרת ומתחדשת) נרמז כללות מעשינו
ועבודתינו כל זמן משך הגלות (מיעוט הלבנה)
שע"ז באים להגאולה האמיתית והשלימה (חידוש
הלבנה), שהכוונה בזה היא לעשות לו ית' דירה
בתחתונים, שגם בעולם התחתון שאין תחתון ממנו
בענין הסתר אורו ית', מצד בריאתו ע"י שם אלקים
(ע"ד מיעוט ופגימת הלבנה), יומשך ויתגלה אורו
ית', שם הוי', שהוא שם העצם, שנעשה דירה לו
ית', דירה לעצמותו¹¹⁴, וע"ז נעשה "נייחא
דרוחא", כיון שנשלם רצונו של הקב"ה שנתאוהו
להיות לו דירה בתחתונים (כנ"ל ס"ב).

יב. עפ"ז מובן, שכשעושים חשבון-צדק
בסיומו של השבוע הראשון לעבודה בעולם בשנת
ה'תשנ"ב, "הי' תהא שנת נפלאות בה", ובאים
למסקנא שאין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו
(כנ"ל ס"ט) – צריך הדבר להתבטא בתוספת
זהירות והידור בקידוש לבנה, "שהם עתידיים
להתחדש כמותה", בגאולה האמיתית והשלימה
ע"י דוד מלכא משיחא, "דוד מלך ישראל חי
וקיים".

ובפרטיות יותר:

לכל לראש – להזהר ולהשתדל יותר בקידוש
לבנה, בבגדים חשובים ונאים, ברחוב וברוב עם

(115) פרטי הדינים דקידוש לבנה – ראה בטושו"ע אר"ח
סחכ"ו, ובנ"כ שם.

(116) ראה מג"א שם סק"ד.

(117) ראה ט"ז שם סק"ג.

(118) שו"ע שם ס"ד. ובסידור אדה"ז: "עפ"י הקבלה אין לקדש
הלבנה עד אחר ז' ימים למולד" (וראה בארוכה הגהות כ"ק אדנ"ע
(בסידור תורה אור רמא, א"ב. ובסידור עם דא"ח שכא, א"ב). שער
הכולל פל"ג ס"ב. וש"נ).

(119) שו"ע שם ס"ב.

(120) כמו בחודש זה, שמוצאי שבת (שלאחר ז' ימים
למולד*) הוא ביום י"א בחודש.

(121) רמ"א שם.

(122) ראה הגהות כ"ק אדנ"ע ושער הכולל שם, שמטעם זה
לא הי' הצ"צ מקפיד (בימות החורף) להמתין עד אחר ז' ימים.
אבל פשוט שחילוק בזה באם דרים במדינה (שכ"כ מ)חדשי
החורף אינם מעוננים.

(* ואולי אם אין מקפידים על זה ומברכים אחר ג' ימים (ראה גם
הערה 122) – יכולים לברך במוצאי שבת זה, שהוא יום ד' בחודש.

(111) זהר ח"א לג, ב. רמז, ב. ח"ב רטו, א. ועוד.

(112) כמ"ש בברכת קידוש לבנה.

(113) ראה לקוטי לוי"צ לוח"ג ע' שלג: "הג"פ שלום עליכם
שאומרים בקידוש לבנה, א' התקשרות המשפיע ז"א אל המקבל
מל' מלמעלה למטה, ב' התקשרות המקבל מל' אל המשפיע ז"א
מלמטה למעלה, ג' חיבור ב' הבח"י יחדיו, כמ"ש בלקו"ט סוד"ה
ושמתי כדכד דרוה"ר ע"ש".

(114) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא. וש"נ.

12 "ושם נעשה לפניך .. כמצות רצונך", כולל גם
 13 השלימות דקידוש לבנה באופן שמקבלים פני
 14 שכינה – "יראה אל אלקים בציון"¹²⁹, ויתירה מזה,
 15 "יראה גו' אל פני האדון הוי"¹³⁰, כולל גם היחוד
 16 דשם הוי' ושם אלקים שמודגש בקידוש לבנה
 17 (כנ"ל סי"א), "הוי' הוא האלקים", ובעילוי אחר
 18 עילוי, ז"פ "הוי' הוא האלקים" שאומרים בנעילת
 19 יוהכ"פ (לאחרי אמירת "שמע ישראל הוי' אלקינו
 20 הוי' אחד" פ"א, ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
 21 ועד" ג"פ) – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז בניגון
 22 המקובל: הוי' הוא האלקים, הוי' הוא האלקים, הוי' הוא
 23 האלקים, הוי' הוא האלקים, הוי' הוא האלקים, הוי' הוא
 24 האלקים, הוי' הוא האלקים, לשנה הבאה בירושלים!

1 ואת דוד מלכם אמר", ביאת דוד מלכא משיחא
 2 תיכף ומיד ממש.
 3 ובפשטות – שתיכף ומיד מתקיים הציווי
 4 שקורין תיכף בזמן המנחה: "לך לך גו' אל הארץ
 5 אשר אראך", לארצנו הקדושה, כיון ש"לזרעך נתתי
 6 את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר
 7 פרת את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני וגו'"¹²³,
 8 ארץ עשר אומות¹²⁴, ובארצנו הקדושה עצמה –
 9 "הלוח ונסוע הנגבה"¹²⁵, "לצד ירושלים .. הר
 10 המורי"¹²⁶, ושם גופא – "אל מקום המזבח"¹²⁷,
 11 ש"מקומו מכוון ביותר"¹²⁸.

(123) טו, יח"ט.

(124) פרש"י עה"פ.

(125) יב, ט.

(126) פרש"י עה"פ.

(127) יג, ד.

(128) רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ב. – ושם: "והוא המקום

שבנה בו נח כשיצא מן התיבה" (שבזה מודגשת השייכות לפרשת
 נח).

(129) תהלים פד, ח.
 (130) משפטים כג, יד.

המשך ביאור למסכת נדה ליום רביעי עמ' ב

28 לצד החיצון, ידיו – יד הכלי, כגון מחבת שיש לו יד, כוה"ק, ואם
 29 נשפא תוכו של הכלי, כולו נשפא, הרי שתוכו של כלי חמור ומטמא
 30 את אחוריו ואילו אחוריו אינם מטמאים את תוכו.
 31 הגמרא שמא על שמאל שאמר שהלכה כרבי אליעזר בארבעה
 32 מקומות: מאי קא משמע לן שמואל – מה השמיענו שמואל במה
 33 שאמר שהלכה כרבי אליעזר בארבעה מקומות אלו, הרי ככולהו
 34 תנן הלכתא – בכל המקומות הללו שנינו בפירוש שהלכה כרבי
 35 אליעזר. ומציעה הגמרא ישוב, וכי תימא אחורי כלים קא משמע
 36 לן דלא תנן – ואם תאמר שהוצרך להשמיענו שהלכה כרבי
 37 אליעזר גם בדין שאמר לגבי אחורי כלים שנטמאו ששם לא שנינו
 38 שהלכה כמותו, דוחה הגמרא, אם כן ולימא – יאמר שמואל,
 39 'הלכה כרבי אליעזר באחורי כלים', ומדוע הוצרך לומר שהלכה
 40 כמותו בארבע.
 41 מתרצת הגמרא: אלא הא קא משמע לן – זאת בא שמואל
 42 להשמיענו, שאין לדון הלכה מפי תלמוד – מתוך משנה או
 43 ברייתא ששנינו בהם שהלכה כפלוני, ולכך אמר שהלכה כמותו
 44 אף ששנינו כן בפירוש.
 45 מקשה הגמרא עוד על דברי שמואל: ותו ליכא – וכי אין עוד
 46 מקומות שבהם סבר שמואל שהלכה כרבי אליעזר, והאיכא –
 47 והרי ישנו מקום נוסף שפסק הלכה כמותו, דתנן במשנה (יבמות
 48 קטג), שני אחים הנשואין לשתי אחיות יתומות, אחת גדולה
 49 שנישואיה מהתורה, ואחת קטנה שנישואיה מדרבנן, ומת בעלה
 50 של גדולה בלא בנים, וזקוקה ליבום או חליצה מבעלה של
 51 הקטנה, וממילא אוסרת עליו את אשתו הקטנה שהיא אחות
 52 זקוקתו, ואם יגרש את הקטנה בגט שוב אינו יכול לייבם את
 53 הגדולה, שאחות גרושתו היא, ואם יחלוץ לגדולה תהא הקטנה
 54 אסורה לו, שאחות חלוצתו היא, רבי אליעזר אומר,

1 ומוכיחה הגמרא שטומאת אחורי כלים היא מדרבנן ומבארת את
 2 הטעם שגזרו כן: דמאורייתא אין אוכל טמא מטמא בלי, ואין
 3 משקח טמא מטמא בלי, שאוכל ומשקה שנטמאו אינם אלא
 4 ראשון לטומאה, וראשון לטומאה מטמא רק אוכל ומשקה ולא
 5 אדם וכלים, ורנן הוא דגזרו – ורבנן הם שגזרו על אחורי כלים
 6 שיטמאו ממשקים טמאים שנגעו בהם, גזירה משום משקח היוצאים
 7 מגופם דבן וזב, כגון רוקו ומימי רגליו, שהם אב הטומאה
 8 ומטמאים כלים מהתורה. הלכך, משקח דעלולין לקבל טומאה
 9 בקל, שמקבלים טומאה בלא הכשר, גזרו בהו רנן שיטמאו מכלי
 10 שנטמאו מאחוריו על ידי משקים, כדי שיהיו הכהנים בשמירתם,
 11 אבל אוכלין דאין עלולין לקבל טומאה בקל, שאין אוכל מקבל
 12 טומאה אלא אם הוכשר לכך על ידי אחד משבעה משקים, לא
 13 גזרו בהו רנן שיטמאו מכלי זה.
 14 מבררת הגמרא: ומאי שנא אחורי כלים דנקט – למה שנה התנא
 15 את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע דווקא בכלים שנטמאו
 16 מאחוריהם, הרי גם תוך הכלי אינו נטמא ממשקים אלא מדרבנן,
 17 וגם באופן זה יש לומר שלרבי אליעזר כלי זה יטמא משקים
 18 העלולים לקבל טומאה בקל ולא אוכלים שאינם עלולים לקבל
 19 טומאה בקל.
 20 משיבה הגמרא: לכך שנה התנא באופן שנטמא הכלי מאחוריו,
 21 שדווקא אם נטמא מאחוריו אינו פוסל אוכלים, משום דקילי –
 22 משום שדין אחורי הכלי קל יותר מאשר תוך הכלי ודווקא באחורי
 23 הכלי סבר רבי אליעזר שאינו פוסל אוכלים, אבל אם נטמא מתוכו
 24 מודה רבי אליעזר שפוסל את האוכלים. ומביאה הגמרא ראייה
 25 שדין אחורי הכלי קל מתוכו, דתנן במשנה (כלים פכ"ה מ"ו), בלי
 26 שנטמא מאחוריו במשקין – על ידי משקים שנגעו באחוריו, אחוריו
 27 נטמא, אבל תוכו, אונן – ידית הכלי, אוננו – שפת הכלי הכפופה

לקוטי שיחות פרשת נח כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

היהודי, אשר בודאי "נברא בצלם". וזה מתאים
לפירושו של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰, ש"צלם" היא הנפש
השכלית שישנה הן אצל יהודים והן אצל בני נח,
וכפילות הלשון בדברי המשנה – "חביב אדם שנברא
בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" – מכוונת
לשני הסוגים של "צלם"¹¹: "חביב אדם שנברא בצלם"
מוסב על הנפש השכלית "שבכללות מין האנושי",
ו"חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם" מוסב על
הנפש השכלית שבישראל, הנעלית מן ה"צלם" של
המין האנושי בכללו.

למרות זאת, מעצם עובדת קיום צד שווה בענין
ה"צלם" בין ישראל לבני נח, מובן, שגם ה"צלם" של
היהודי איננו מפני מעלותיו המיוחדות רק לו והשונות
לגמרי מבני נח ומפני תפקידיו המיוחדים (כי הזירו
למילוי תפקידים אלה ישנו בחלקים האחרים שבמשנה:
"חביבין ישראל שנקראו בנים למקום... שניתן להם כלי
חמדה") אלא מפני עבודתם עם בני נח¹².

כלומר, גם בעבודה זו, חשובה לא רק העובדה שבן
נח "נברא בצלם" ולכן "מוטל עליו לעשות רצון קונו",
אלא גם העובדה שאצל היהודי קיימת בחינת "צלם" אם
כי היא נעלית מן ה"צלם" של המין האנושי בכללותו.
וצריך להבין מהו הקשר בין הענין של "חביב אדם
שנברא בצלם", שבן נח צריך לקיים "רצון קונו" מפני
שהוא "נברא בצלם", לבין הענין שגם אצל ישראל
קיימת מעלה וחביבות זו (אם כי באופן נעלה יותר
"חיבה יתירה נודעת לו...")?

ג.

מהו הקשר בין מצוות בני-נח לבין ישראל ומתן
תורה

גם צריך להבין את ההלכה שצוטטה לעיל מדברי
הרמב"ם, שיש לישראל ציווי "לכוף את כל באי העולם

א.

המשנה "חביב אדם" והוראתה ליהודי

1 נאמר במשנה¹: "חביב אדם שנברא בצלם, חיבה
2 יתירה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר²: כי³ בצלם
3 אלקים עשה את האדם".

4 בעל "תוספות יום טוב" אומר על כך, שמכך
5 שהמשנה מצטטת את הפסוק "כי בצלם.." שנאמר לנח
6 ולבניו, מובן, שב"חביב אדם..." הכוונה היא גם לבני
7 נח⁴, לבני אדם בכלל.

8 בכך הוא מסביר את השינוי בלשון המשנה, אשר
9 בחלק זה היא משתמשת בתואר אדם, ובחלקים אחרים
10 היא אומרת "חביבין ישראל", כי בחלקים האחרים
11 מדובר על מעלות הקיימות רק אצל ישראל ("נקראו
12 בנים למקום", "ניתן להם כלי חמדה"), ואילו המעלה
13 של "נברא בצלם" קיימת אצל מין המדבר בכללו.

14 ענין זה מובא במסכת אבות שהיא הוראות לישראל
15 בעבודתם, כי יש ממנו מסקנה לישראל, אשר אותה הוא
16 מסביר לפי פסקו של הרמב"ם⁵: "ציוה משה רבינו
17 (ע"ה⁶) מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל
18 מצוות שנצטוו בני נח", ועליהם לקיים מצוות אלו "מפני
19 שצווה בהן הקב"ה בתורה"⁷, ולא מפני "הכרע הדעת".

20 ואת זאת באה המשנה "חביב אדם שנברא בצלם"
21 להורות לישראל, כיצד צריך ויכול יהודי לחייב את
22 "כל באי העולם" לקיים את מצוות הקב"ה להם,
23 עלי-ידי שהוא מסביר להם את חביבותם, "שנברא
24 בצלם", ואשר על כן "מוטל עליו לעשות רצון קונו"⁸.

ב.

אצל ישראל - דרגת "צלם" נעלה יותר

25 מובן, שגם לפי פירוש זה שב"אדם" הכוונה היא
26 למין המדבר כולו⁹, ברור שמילה זו כוללת גם את

(9) ראה תו"ט ומד"ש שם, שלכמה פי' קאי רק על בני – מתאים
להכלל (יבמות סא, רע"א) "אתם קרויין אדם".

(10) ד"ה חביב אדם תש"ב פ"א (ועוד). אוה"ת שבועות ד"ה חביבין
ישראל בתחלתו (ע"פ המד"ש בשם החסיד ז"ל). וראה תו"ט כאן (ע"פ
המו"נ בתחלתו). ועוד.

(11) ד"ה חביב אדם שם רפ"ד.

(12) להעיר מהמבואר בארוכה בד"ה חביב אדם שם (ספ"א ואילך)
ובכ"מ, שנפש השכלית היא הממוצע בין נפח"א לנפח"ב, שעי"ז דוקא
הוא בירור נפח"ב.

(1) אבות פ"ג מ"ד.

(2) פרשתנו ט, ו.

(3) כ"ה בסדור אדה"ז. וראה שינוי נוסחאות למשניות שם.

(4) ראה ג"כ השקו"ט בארוכה במדרש שמואל לאבות שם.

(5) הלי' מלכים פ"ח ה"י.

(6) כ"ה בתו"ט. וברמב"ם לפנינו ליתא.

(7) שם בסוף הפרק (שדוקא אז נק' "חסידי אומות העולם". וראה

לקמן סעיף ו).

(8) לשון רש"י לאבות שם. הובא בתו"ט שם.

לכאורה, לא מובן: תפקידו של השכל הוא לברר את
 ה"אמת" שבכל דבר, ולכן צריך השכל להתעלות מעל
 פני הנטיות האישיות – "רוח... האדם העולה היא
 למעלה"²², שלא כבעל-חיים, ש"רוח הבהמה היורדת היא
 למטה", ואיך ייתכן, שהנפש השכלית של בני נח היא,
 להיפך, מורידה את האדם ומביאה אותו לידי גסות?

לגבי השכל של הנפש הבהמית – שכל הקשור
 למידות – שמהותן היא "הרגש עצמו"²³, ניתן להבין
 שהוא יכול להביא לידי הרגשת ישות עצמית וגסות.
 אבל הנפש השכלית איננה קשורה למידות, אלא היא
 שכל בלבד, כלימוד חכמת התכונה וכדומה, ומדוע
 יגרם שכל זה להרגשת ישות וגסות?

ההסבר לכך הוא: יכולתו של השכל להתעלות מעל
 עצמו נובעת מאי-התחשבות האדם בעצמו ובנטיותיו
 האישיות, הוא מתבטל, ולפיכך השכל שבנפש
 השכלית, העוסק בענייני העולם שהם ישות עצמית²²,
 נעשית אף בו הרגשת ישות ומציאות, שאיננה
 מאפשרת להגיע להתעלות הראויה.

אמנם גם הנפש השכלית של היהודי עוסקת בענייני
 העולם, אך בכל זאת יש לה עידון רוחני מסויים, לא
 מצד עצמה, אלא מפני שלימוד יש נפש אלקית,
 הנעלית מן העולם, שהיא מביאה גם את הנפש
 השכלית שלו לידי התבטלות. לכן יש בנפש השכלית
 של היהודי שתי תכונות: למרות שזהו שכל אנושי
 בטבעו, יש בו משהו מן העידון האלקי.

ה.

הסבר זה רמוז במשנה

בכך ניתן להסביר, שהפירוש על המשנה שהובא
 לעיל⁶ מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שב"חביב אדם שנברא
 בצלם" הכוונה היא לנפש השכלית של המין האנושי
 בכלל, וב"חביב יתירה נודעת לו שנברא בצלם" הכוונה
 היא לנפש השכלית של ישראל, רמוז במשנה עצמה:

"והוא שיקבל אותן וכו'".

(17) שו"ע אדה"ז או"ח סי' ס, ס"ד.

(18) והא שאמרו (סנה' נט, א) "כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסניי

לזו ולזו נאמרה" – אין הכוונה שב"נ מחוייבים בזה מצד הציווי בסניי,
 כ"א ד"לא שקלינהו להנך מב"נ וכדקיימי לחו קיימי" (רש"י שם ד"ה לזה
 ולזה נאמרה).

(19) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 146 ואילך. חכ"ו עמ' 132 בארוכה.

(20) ד"ה חביב אדם שם פ"א.

(21) ד"ה ויאמר משה תש"ט פ"ב ואילך. ועוד.

(22) קהלת ג, כא.

(23) ראה ד"ה ויאמר משה שם פ"ג. ועוד.

1 לקבל מצוות שנצטוו בני נח" ואף יותר מכך, להביא
 2 לכך שקיום המצוות של בני נח לא יהא מפני "הכרע
 3 הדעת", אלא מפני ש"ציווה בהם הקב"ה בתורה
 4 והודיענו ע"י משה רבינו ע"ה שבני נח מקודם נצטוו
 5 בהן", כי לכאורה תמוה מאוד: מדוע קשור קיום
 6 מצוות בני נח לישראל ולמתן תורה?

7 לגבי הציווי לישראל ניתן היה להסביר, שרצונו של
 8 ה' הוא שהיהודי "יתקן את העולם כולו לעבוד את
 9 ה'",¹³ ולכן על ישראל לחייב את "כל באי העולם"
 10 לקיים את רצון קונם. אך לא מובן, מדוע צריכים בני
 11 נח לקיים את מצוותיהם מפני ש"ציווה בהם הקב"ה
 12 בתורה והודיענו ע"י משה רבינו ע"ה"¹⁴, ולא מפני
 13 שהקב"ה ציווה זאת לאדם הראשון וכדומה¹⁵?

14 חובתם של ישראל לקיים את כל מצוותיהם, כולל
 15 המצוות שנצטוו בהם לפני מתן תורה (כמצות מילה),
 16 רק מפני ציווי ה' למשה רבינו ע"ה בסניי¹⁶, מובנת, כי
 17 במתן תורה חל שינוי מהותי בישראל אשר אז בחר בם
 18 הקב"ה¹⁷ ולפיכך חל שינוי גם בכל מצוותיהם; אבל
 19 מהו הקשר של בני נח¹⁸ למתן תורה, שלפני מתן תורה
 20 הם קיימו את המצוות מפני ציווי ה' לאדם הראשון,
 21 ולאחר מתן תורה הם צריכים לקיימן מפני ש"ציווה
 22 בהן הקב"ה בתורה... ע"י משה רבינו ע"ה"¹⁹?

ד.

יתרון הנפש השכלית של ישראל

23 כדי להבין זאת יש להקדים את הסברו של כ"ק
 24 מו"ח אדמו"ר²⁰ על יתרון הנפש השכלית – "צלם" –
 25 של ישראל על פני נפש השכלית של המין האנושי
 26 בכללו, המסביר שבנפש השכלית של ישראל מורגש
 27 עידון רוחני מיוחד, למרות שזהו שכל אנושי טבעי, ויש
 28 לו "דיבוק" לעדינות רוחנית לעומת הנפש השכלית של
 29 הגוי שהיא מגושמת יותר. כמוסבר במספר מקומות²¹
 30 שלימוד חכמות חיצוניות מביא את האדם לידי הרגשת
 31 ישות עצמית, ואף גסות מסויימת וכו'.

(13) לשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"א – גבי משיח. וראה מכתב ר"ח

ניסן תשל"ב וי"א ניסן תשל"ח ובהערות שם (נדפס בהגש"פ קה"ת
 תשמ"ו ע' תרלז, תרצב).

(14) סנהדרין נו, ב. רמב"ם שם רפ"ט. וראה אנציקלופדי תלמודית
 ע' ב"נ (ע' שמט ואילך), ושו"נ.

(15) ודווקא לומר שכוונתו, כי לולא הקבלה ממש או דברי תורה
 (ראה רמב"ם שבהערה הקודמת) אין ידוע בכלל ע"ד הציווי לאדה"ר.

וצע"ק מה שממשיך (בסוף פ"ח) "אבל אם עשאן מפני הכרע
 הדעת", ואינו שולל גם אם עשאן מפני ציווי ה' לאדה"ר.

(16) פיה"מ להרמב"ם ספ"ז דחולין. ובפי' מים חיים (להפר"ח)
 להרמב"ם הל' מלכים שם, דוהו ג"כ המקור למ"ש הרמב"ם (גבי ב"נ)

אותו בין "חסידי אומות העולם", בקיום מצוותיו מפני
ש"ציווה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו
ע"ה – הוא מקיימן כתוצאה מן הגילוי במתן תורה²⁶,
כאשר זכו ישראל לחיבתם העצמית – נקראו בנים
למקום וניתן להם כלי חמדה.

[בכך מובן גם המשך דברי הרמב"ם: אבל אם
עשאן מפני הכרע הדעת... אינו מחסידי אומות העולם
ולא²⁷ מחכמיהם". כי לכאורה תמוה: מדוע הוא "לא
מחכמיהם", אם הוא מקיימן "מפני הכרע הדעת"? –
אלא, כאשר אין בן נח חדרור בהכרת תלותו בישראל
ובמתן תורה, נגרם פגם גם בשכלו].

ז.

הכפילות שבחלקים האחרים של המשנה

לפי האמור לעיל, אפשר להבין את הנקודה
המשותפת שבין כפילות הלשון בחלק הראשון של
המשנה לבין החלקים האחרים שלה – "חביבין ישראל
שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו
בנים למקום... חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה,
חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה":

גם בשני חלקים אלו מסביר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹
שכפל הלשון שבכל חלק מכוון לשתי דרגות שונות:
"חביבין ישראל... חיבה יתירה נודעת להם שנקראו
בנים למקום" מכוון ל"גופם של ישראל" ול"נפש
האלקית ומעלת הנשמה"; ו"חביבין ישראל... חיבה
יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה" מכוון לנגלה
שבתורה ולפנימיות התורה.

גם כאן הכוונה היא, ש"חביבין ישראל" תלוי
ב"חיבה יתירה נודעת להם...":

חיבות "גופם של ישראל" תלויה ב"מעלת
הנשמה", כפי שהוסבר כבר בהרחבה²⁸, שבחירת
הקב"ה בגוף²⁹ היהודי חודרת לגוף ע"י עבודת הנשמה
(אשר על כן תיתכן מציאות של "אלו שאין להם חלק
לעולם הבא"³⁰ – שגופן כלה³¹ למרות שבנשמת
היהודי לא ייתכן כליון ח"ו³²).

1 "חביב אדם שנברא בצלם" – חיבות האדם
2 מתבטאת בעצם העובדה ש"נברא בצלם"; "חיבה יתירה
3 נודעת לו שנברא בצלם" – כלומר – יש לו גם חיבה
4 נעלית יותר, חיבה עצמית²⁴ שבגללה בראוהו בצלם
5 אלקים: "נברא בצלם" זוהי תוצאה של החיבה היתירה.

6 זהו ההבדל בין "צלם" של בני נח לבין "צלם" של
7 יהודי:

8 חיבותם של בני נח נובעת מן הנפש השכלית –
9 ה"צלם" – שבו, ואילו חיבות ישראל הקשורה
10 ל"צלם" אינה בגלל ה"צלם" אלא להיפך החיבות
11 היא שהביאה לכך שניתן להם ה"צלם": מפני שהוא
12 יהודי – חיבה יתירה נודעת לו, שנברא בצלם – לפיכך
13 הוא "נברא בצלם", ניתנה לו הנפש השכלית. ודוקא
14 אז מושלם גם השכל של הנפש השכלית, ויש לו
15 התכונה של "רוח... האדם העולה היא למעלה".

ו.

ביאור דברי הרמב"ם

16 זהו ההסבר לפסק הרמב"ם, שיהודי צריך לכוף את
17 "כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח":

18 כדי שעבודת בן נח בקיום המצוות תהיה כראוי, אי
19 אפשר להסתמך על "הכרע הדעת" שלו, כי הנפש
20 השכלית שלו עלולה להביאו לידי גסות²⁵, אלא צריך
21 לקשר זאת ליהודי. כאשר הדבר יכוון ע"י יהודי,
22 שה"צלם" – הנפש השכלית – שלו הוא מושלם, יוכל
23 גם אצל בן נח להיווצר מצב של "רוח... האדם העולה
24 היא למעלה".

25 לכן קשור הענין של "חביב אדם שנברא בצלם"
26 (בן נח) לענין של "חיבה יתירה נודעת לו שנברא
27 בצלם" (יהודי), כי על בן נח לדעת ששלימות ה"צלם"
28 שלו תלויה ב"צלם" של היהודי.

29 וכיון שה"צלם" של בני ישראל הוא תוצאה של
30 היותו בעל נפש אלקית, משפיע הגורם על התוצאה
31 וגם בנפש השכלית קיימת תכונה ההתבטלות, כדלעיל,
32 לפיכך תלויה שלימות עבודתו של בן נח, המכלילה

(24) במפרשים פירשו, שהחיבה יתירה היא בזה ש"נודעת לו" –
שהקב"ה גילה ופירסם לו מעלתו וחובתו כו', ע"ש. אבל ע"פ זה צ"ע
כפל הלשון, דהול"ל "חיבה יתירה נודעת לאדם שנברא בצלם" (ועד"ו
בבבא הב' והג'), שזה כולל ב' עניני החיבה (עצם המעלה, ושזה באופן
ד"נודעת לו").

(25) ראה גם תו"ט כאן, דלשון המשנה "נברא בצלם" – בהשטת
חיבת "אלקים" – הוא "לפי שהם חסרים באמת מידיעת אלקים", ע"ש
באורן.

(26) ראה גם לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 76. וראה ליקוט פירושים

לתניא פ"א (ע' מח).

(27) כ"ה הגירסא הנפוצה בדפוסים. אבל כו"כ גרסי "אלא מחכמיהם"
(נסמן באנציקלופדי' תלמודית: ע' ב"נ בסופו, ע' גר תושב הערה 11.

וכ"ה הגירסא בכת"י התימנים). וראה לקו"ש ח"כ ע' 141.

(28) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 409 הערה 71.

(29) תניא פמ"ט.

(30) סנהדרין ר"פ חלק.

(31) נסמן בתשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי' ח ס"ד, ע"ש.

(32) ראה תשובות וביאורים שם (ס"ג וד').

1 וכך גם לגבי הנגלה שבתורה ופנימיות התורה:
2 כאשר לומדים את הנגלה שבתורה בשילוב עם הנסתר,

3 אז לימוד הנגלה – נעשית לו סם חיים³³.
(משיחת ומאמר ש"פ שלח תשל"ז)

(33) יומא עב, ב. עיי"ש. נת' בארוכה בקו' עה"ח פ"ה, פ"ג ואילך. וראה סד"ה חביב אדם שם, ובכ"מ.

המשך ביאור למסכת נדה ליום חמישי עמ' ב

1 נִכְעָלָה. אומר רב כהנא, נִכְעָלָה מִיָּנָה אִיזוֹ אִשָּׁה קְרוּיָה בְּתוּלָה, לִכְתּוֹב
2 גְּדוֹל שְׁמוֹתָ לִישָׁא רַק בְּתוּלָה, אִי נָמִי לַעֲנִין שְׁתָּהָא כְּתוּבָתָהָ
3 מֵאִתָּהּ זֶזוּ.
4 מְמַשִּׁיכָה הַבְּרִייתָא לַבָּא: אִימְתִּי נִקְרָאת בְּתוּלָת קִרְקַע, כָּל זְמַן
5 שְׁלֹא נִכְעָדָה. אומר רב כהנא, נִכְעָלָה מִיָּנָה אִיזוֹ קִרְקַע קְרוּיָה בְּתוּלָה,
6 לַעֲנִין נִחַל אִיתָן שְׁצִירָךְ לַעֲגִלָה עֲרוּפָה. אִי נָמִי לִמְקָה וּמִמְכָּר, שָׁאם
7 אָמַר לַחֲבִירוֹ 'קִרְקַע בְּתוּלָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', צִרִיךְ לַתֵּת לוֹ קִרְקַע
8 שְׁלֹא נַעֲבָדָה מֵעוֹלָם, לְפִי שְׁעוּשָׁה פִּירוֹת מְרֻבִּין וְשִׁמְנִים.
9 מְמַשִּׁיכָה הַבְּרִייתָא לַבָּא: אִימְתִּי נִקְרָאת בְּתוּלָת שְׁקָמָה, כָּל זְמַן
10 שְׁלֹא נִכְעָדָה. אומר רב כהנא, נִכְעָלָה מִיָּנָה אִיזוֹ שְׁקָמָה קְרוּיָה
11 בְּתוּלָה, לִמְקָה וּמִמְכָּר, שָׁאם אָמַר לַחֲבִירוֹ 'בְּתוּלָת שְׁקָמָה אֲנִי מוֹכֵר
12 לָךְ', צִרִיךְ לַתֵּת לוֹ שְׁקָמָה שְׁלֹא נִכְעָדָה, לְפִי שִׁיכּוֹל לְקוֹצֵצָה
13 וְתוֹתַעְבָּה וְתוֹצִיא הֶרְבֵּה עֲנָפִים. אִי נָמִי לִמְקָצָה בְּשִׁבְעִית – לַעֲנִין
14 לְקוֹצֵץ אֶת הַשְׁקָמָה בְּשִׁבְעִית, בְּדִתָּהּ בְּמִשְׁנָה (שְׁבִיעִית פ"ד מ"ה).
15 אִין קוֹצֵצִין בְּתוּלָת שְׁקָמָה בְּשִׁבְעִית, מִפְּנֵי שְׁחִיָּה עֲבוּדָה הִבָּאָה
16 לַחֲשִׁבָּה אֶת הָאֵילָן שְׁאִסּוּרָה בְּשִׁבְעִית.
17 מְסִימַת הַגְּמָרָא אֶת הַקּוּשִׁיא: וְאִם אִיתָּא – וְאִם אֵכָן אִשָּׁה שְׁלֹא
18 רָאתָה דָם נִדָּה מֵעוֹלָם קְרוּיָה בְּתוּלָה, לִיתָּנִי נָמִי הָא – מְדוּעַ לֹא
19 שְׁנַתָּה הַבְּרִייתָא גַּם בְּתוּלָה זֶז, וְאִמְרָה 'אַרְבַּע בְּתוּלוֹת הָיוּ'.
20 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נָחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, כִּי קָתְנִי – לֹא שְׁנָה הִתְנָא
21 אֲבָל מִיָּדִי דְּלִית לִיה שֵׁם לָוִי – בְּתוּלוֹת שְׁנִקְרָאוּת בְּשֵׁם 'בְּתוּלָה'
22 כִּלָּא שֵׁם לָלוּוֹה וְתוֹסַפְתָּ, אֲכַל מִיָּדִי דְּאִית לִיה שֵׁם לָוִי, כְּבִתּוּלָה
23 שְׁלֹא רָאתָה דָם שְׁאִינָה נִקְרָאת בְּתוּלָה סָתָם אֲלֵא בְּתוּלוֹת דְּמִים,
24 לֹא קָתְנִי, וְלִכְךָ לֹא שְׁנָה אֶת הַבְּתוּלָה הַשְּׁנוּיָה בְּמִשְׁתַּנּוּת כִּיּוֹן שְׁאִינָה
25 קְרוּיָה 'בְּתוּלָה' סָתָם אֲלֵא 'בְּתוּלָת דְּמִים'.
26 תִּירוּץ נוסף: רַב שְׁשֵׁת בְּרִיה דְּרַב אִידִי אָמַר, כִּי קָתְנִי מִיָּדִי דְּתָלִי
27 בְּמַעֲשֵׂה – דְּבַר הַתְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה, כְּלוֹמַר שְׁאִינָה מֵאֲבָד אֶת הַשֵּׁם
28 'בְּתוּלָה' שְׁלֹא אֲלֵא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה, אֲבָל מִיָּדִי דְּלֵא תָלִי בְּמַעֲשֵׂה לֹא
29 קָתְנִי – דְּבַר שְׁאִינָה תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה, כְּלוֹמַר שְׁמַאֲבָד אֶת שְׁמוֹ מֵאִילּוּי,
30 לֹא שְׁנָה הִתְנָא, וְלִכְךָ לֹא שְׁנָה אֶת הַבְּתוּלָה' הַשְּׁנוּיָה בְּמִשְׁתַּנּוּת כִּיּוֹן
31 שְׁהִיא מֵאֲבָדָת אֶת שְׁמָה עַל יְדֵי רֵאיוֹת דָּם בִּלָּא שׁוּם מַעֲשֵׂה.
32 תִּירוּץ נוסף: רַבִּי חֲנִינְיָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר, כִּי קָתְנִי מִיָּדִי דְּלֵא
33 הָדָר לְבְּרִיתוֹ – דְּבַר שְׁאִינָה חוֹר לְקַדְמוּתוֹ, אֲבָל מִיָּדִי דְּהָדָר לְבְּרִיתוֹ
34 לֹא קָתְנִי – דְּבַר הַחוֹר לְקַדְמוּתוֹ לֹא שְׁנָה הִתְנָא, וְלִכְךָ לֹא שְׁנָה אֶת
35 הַבְּתוּלָה' הַשְּׁנוּיָה בְּמִשְׁתַּנּוּת כִּיּוֹן שְׁרֵאיוֹת דָּם הוּא דְּבַר הַחוֹר
36 לְקַדְמוּתוֹ, שְׁכִשְׁתַּהֲדִיָּה זְקֵנָה שׁוּב לֹא תִרְאָה.
37 תִּירוּץ נוסף: רַבִּינָא אָמַר, כִּי קָתְנִי מִיָּדִי דְּקָפִיד עֲלֵיהּ זְבִינָא – דְּבַר
38 שְׁהִקְתָּהּ מִקְפִּיד עֲלֵיהּ, אֲבָל מִיָּדִי דְּלֵא קָפִיד עֲלֵיהּ זְבִינָא לֹא קָתְנִי –
39 דְּבַר שְׁאִין הַקּוֹנָה מִקְפִּיד עֲלֵיהּ לֹא שְׁנָה הִתְנָא, וְלִכְךָ לֹא שְׁנָה אֶת
40 הַבְּתוּלָה' הַשְּׁנוּיָה בְּמִשְׁתַּנּוּת, שְׁאִדָּם הַלּוֹקֵחַ אִשָּׁה אִינּוּ מְבָרַר אִם
41 רָאתָה דָם.
42 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּינָא: וְלֵא קָפִיד – וְכִי אֵכָן אִין בְּנֵי
43 אָדָם מִקְפִּידִים לְבַרֵּר אִם רָאתָה אִשָּׁה דָּם, וְהִתְנָא בְּבְרִייתָא, רַבִּי
44 חִיָּיא אָמַר, בְּשֵׁם שְׁחֵשְׁאוֹר יָפָה לְעִיפָה לַחֲמִיצָה, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה
45 הַלְוָה טוֹב, כִּי דְּמִים יָפִין לְאִשָּׁה מֵאֲחֵר לַה הָרִיוֹן. וְעוֹד תִּנְיָא
46 בְּבְרִייתָא מִשְׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, כָּל אִשָּׁה שְׁדִמְיָה מְרֻבִּין, בְּנִיָּה מְרֻבִּין,
47 וְאִם כֵּן וְדֵאִי מִקְפִּידִים לְבַרֵּר אִם רָאתָה דָּם, שְׁאִדָּם מַעֲדִיק לִישָׁא
48 אִשָּׁה שְׁרָאתָה דָּם.
49 לִכְךָ מְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּינָא: אֵלֵא, כִּי קָתְנִי מִיָּדִי
50 דְּקָפִיד עֲלֵיהּ זְבִינָא – דְּבַר שְׁהַלּוֹקִים קוֹפְצִים לְקוֹנָתוֹ מִשְׁוֹם שְׁהוּא
51 'בְּתוּלָה', אֲבָל מִיָּדִי דְּלֵא קָפִיד עֲלֵיהּ זְבִינָא לֹא קָתְנִי – דְּבַר שְׁאִין
52 הַלּוֹקִים קוֹפְצִים לְקוֹנָתוֹ לֹא שְׁנָה הִתְנָא, וְלִכְךָ לֹא שְׁנָה אֶת
53 הַבְּתוּלָה' הַשְּׁנוּיָה בְּמִשְׁתַּנּוּת, שְׁאִדְרָבָה אָדָם הַלּוֹקֵחַ אִשָּׁה אִינּוּ

54 חָפֵץ ב'בְּתוּלָת דְּמִים'.
55 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּעִנִּין בְּתוּלָת קִרְקַע: תִּנּוּ רַבִּנָּן בְּבְרִייתָא,
56 אִיזוּהִי קִרְקַע שְׁהִיא בְּתוּלָת קִרְקַע שְׁלֹא נַעֲבָדָה מֵעוֹלָם, כָּל שְׁמִיעָלָה
57 רְשׁוּשִׁין – אֲבָנִים דְּקִים, וְאִין עֲפָרָה יִתְחַח – רַךְ. אֲבָל אִם נִכְעָדָה בָּהּ
58 חֶרֶס, בְּיָדוֹעַ שְׁנִיעָבָדָה, שָׁאם לֹא נַעֲבָדָה מִנֵּין בֹּא לְשֵׁם הַחֶרֶס. וְאִם
59 מִצָּא צוֹנָמָא – סֵלַע, רָאִיָּה הִיא שְׁחָרִי זֶז בְּתוּלָת קִרְקַע.
60 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: אִימְתִּי נַחֲשֶׁבֶת לְמַעוּבָרָת שְׁדִיָּה שְׁעִתָּה, מִשְׁיָדוּעַ
61 עוֹבָרָה – מִשְׁעָה שְׁנִיתוֹן לַחֲבִיר שְׁהִיא מַעוּבֶרֶת. הַגְּמָרָא מְבִיאָה
62 בְּרִייתָא הַמְבֹאֲרַת מִתִּי הוּא זְמַן זֶה. שׁוֹאֲלַת הַבְּרִייתָא: וְכִמָּה זְמַן
63 מִתְּחִילַת הָעִיבוֹר הוּא זְמַן הַכֶּרֶת הָעוֹבָר. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: סוּמְכּוֹם
64 אוֹמַר מִשְׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. וּמוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא, וְאִתָּהּ עַל
65 פִּי שְׁאִין רָאִיָּה גְּמוּרָה לְדָבָר, יֵשׁ זְכָר וְסִימָן לְדָבָר, שְׁנָאֲמַר (בְּרֵאשִׁית
66 ל"ח כ"ד) לְגַבִּי הָרִיוֹנָה שֶׁל תֹּמַר, 'וְיִהְיֶה בְּמִשְׁלַשׁ חֲדָשִׁים וְגוֹמַר וְיִגַּד
67 לִי־הַיּוֹדֵה לְאִמָּר, וְנָתַתָּ תִּקְוָה בְּלִתָּה, וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנְוִנִים', הָרִי
68 שְׁהָעוֹבֵר נִיכָר אַחֵר שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים.
69 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְכִי רַק זְכָר לְדָבָר הוּא, קָרָא כְּתִיב – הָרִי מְפֹרֵשׁ הוּא
70 בְּפִסּוּק, וְרָאִיָּה גְּדוֹלָה הִיא שְׁהִכְרַת הָעוֹבֵר הִיא בְּשִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים.
71 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵכָן אִין כָּאן רָאִיָּה גְּמוּרָה, מִשְׁוֹם דְּאִיקָא דִּילָדָה
72 לְתַשְׁעָה וְאִיקָא דִּילָדָה לְשִׁבְעָה – שִׁישׁ הַיּוֹלֶדֶת אַחֵר שְׁבַעָה חֲדָשִׁים
73 מִתְּחִילַת הָרִיוֹנָה וְיֵשׁ הַיּוֹלֶדֶת לְאַחַר תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים, וְשִׁמָּא הִכְרַת
74 הָעוֹבֵר הוּא בְּשִׁלְשׁ הָעִיבוֹר לְכָל אִשָּׁה לְפִי זְמַן עִיבוּרָה, וְתֹמַר
75 לִידָה אַחֵר תַּשְׁעָה חֲדָשִׁים וְלִכְךָ הִיא עוֹבֶרָה נִיכָר אַחֵר שְׁלֹשָׁה
76 חֲדָשִׁים, אֲבָל הַיּוֹלֶדֶת לְשִׁבְעָה עוֹבֶרָה נִיכָר אַחֵר שְׁנֵי חֲדָשִׁים
77 וְשִׁלִּישׁ, וּמֵאוּתוֹ זְמַן דִּיָּה שְׁעִתָּה, וְהַשְּׁמִיעֵנוּ רַבִּי מֵאִיר שְׁהוֹלְכִים
78 אַחֵר רֹב הַנָּשִׁים שִׁיּוֹלְדוֹת לְתַשְׁעָה חֲדָשִׁים, וְאוֹמְרִים שְׁאֵף הַיּוֹלֶדֶת
79 לְשִׁבְעָה עוֹבֶרָה נִיכָר אַחֵר שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְלִגְבִי יוֹלֶדֶת לְתַשְׁעָה
80 יֵשׁ כָּאן רָאִיָּה גְּמוּרָה שְׁעוֹבֶרָה נִיכָר אַחֵר שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, אֲבָל לְגַבִּי
81 יוֹלֶדֶת לְשִׁבְעָה אִינּוּ אֲלֵא זָכַר לְדָבָר וְלֹא רָאִיָּה גְּמוּרָה.
82 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדְּנָה בְּעִנִּין מַעוּבֶרֶת: תִּנּוּ רַבִּנָּן בְּבְרִייתָא
83 (תוֹסֵפְתָא פ"א ד"ד), הָרִי שְׁהִיתָה בְּחֻזְקָת מַעוּבָרָת וְרָאִיתָה דָּם, וְאַחֵר
84 כִּי הִפְלִיָּה, וְנִמְצָא שְׁבִתּוֹךְ שְׁלִיתָה לֹא הִיָּה נִפְל עוֹבֵר אֲלֵא רוּחַ, אוֹ
85 כָּל דָּבָר שְׁאִינָה שֶׁל כְּנִיָּמָא, כְּלוֹמַר שְׁאִינָה וְלֵד, הָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָהּ
86 שְׁהִיתָה מַעוּבֶרֶת, וְלִגְבִי הָדָם שְׁרָאתָה קוֹדֵם שְׁהִפִּילָה אוֹמְרִים דִּיָּה
87 שְׁעִתָּה, ואִין אוֹמְרִים שְׁהִתְבָּרַר עֲכָשִׁיו שְׁהִרִין רוּחַ הוּא ואִין שְׁמוֹ
88 הָרִין וְלֹא הִיתָה מְסוּלֶקֶת דְּמִים, וְנִטְמָא הַטְּהוֹרוֹת שְׁנִגְעָה בָּהֶם
89 בְּתוֹךְ מַעַת לַעַת לְרֵאיוֹתָהּ. וְאִתָּה עַל גַּב שְׁאִין רָאִיָּה לְדָבָר שְׁהִרִין רוּחַ
90 שְׁמוֹ הָרִין, יֵשׁ זְכָר לְדָבָר, שְׁנָאֲמַר (ישעיהו כו יח), 'וְהָרִינוּ חֲלָנֵינוּ כְּמוֹ
91 יִלְדֵנוּ רוּחַ, כְּלוֹמַר סִבְלָנוּ צֶעַר הַלִּידָה וְלֹא יִלְדֵנוּ אֲלֵא רוּחַ, מִשְׁמַע
92 שְׁגֵם הָרִין רוּחַ שְׁמוֹ הָרִין.
93 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מֵאִי זְכָר לְדָבָר, כְּלוֹמַר מְדוּעַ אִמְרָה הַבְּרִייתָא שְׁאִין
94 כָּאן אֲלֵא זָכַר לְדָבָר, הָרִי רָאִיָּה גְּדוֹלָה הִיא, שְׁכָן מְפֹרֵשׁ הוּא בְּפִסּוּק
95 שְׁהִרִין רוּחַ שְׁמוֹ הָרִין.
96 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: כִּי כְּתִיב הָאִי קָרָא בְּזִכְרִים כְּתִיב – פִּסּוּק זֶה לֹא
97 נִאֲמַר אֲלֵא בּוֹכְרִים, ואִינוּ אֲלֵא מִשֵּׁל בַּעֲלָמָא, ואִין לְהִבְיָא מִמֶּנּוּ
98 רָאִיָּה שְׁהִרִין רוּחַ שְׁמוֹ הָרִין, וּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ כָּאן זָכַר, שְׁכָל מִשֵּׁל
99 דּוּמָה לְנִמְשָׁל.
100 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְרַמְיָנָה, קִשְׁתָּה שְׁנִים – אִשָּׁה שְׁאִחְזוּהָ צִירִי לִידָה
101 שְׁנֵי יָמִים בִּימֵי זִיבְתָּה וְרָאתָה דָּם בִּימֵים אֵלּוּ, וְלִשְׁלִישִׁי שְׁגֵם בִּי
102 רָאתָה דָּם הִפְלִיָּה רוּחַ אוֹ כָּל דָּבָר שְׁאִינָה שֶׁל כְּנִיָּמָא, הָרִי זֶז יוֹלֶדֶת
103 כְּזוֹב, כְּלוֹמַר הִיא טְמָאָה טוֹמְאָת זָבָה, שְׁמִכּוֹיִן שְׁלֹא יִלְדָה וְלֹא אִין
104 אוֹמְרִים שְׁהָדָם בֹּא מִחֻמַּת הַלִּידָה אֲלֵא אוֹמְרִים שְׁהוּא דָם זִיבָה.
105 וְאִי אֲמָרַת לִידָה מְעִלִּיתָּהּ הִיא – ואִם אִמְרַת שְׁלִידַת רוּחַ לִידָה
106 גְּמוּרָה הִיא, קִשָּׁה,

כידוע, ונבנית ע"י ג' שמות הקודמים.
 דב"ן הוא בחי' בת, והשמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, בחי' דכורא (זכר) בגי' פני"ם⁶ – בחי' עשירים.
 ובהשמות ע"ב, ס"ג, מ"ה יש בכולם י' אותיות, סך הכל הוא ל' אותיות, וזהו שיוסף⁷ הי' בן ל' כשנתעלה לגדולה.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רנא

בראשית מא, מז – ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים

סד

טעם שיוסף הי' בן י"ל כשעלה לגדולה

יוסף הי' בן ל' כשנתעלה לגדולה.
 דהנה יש ד' שמות² ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן.
 ב"ן הוא בחי' מלכות, ומלכות נקראת עני'⁴ ודלה

(5) ראה גם לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלא. שמות-דברים עמוד סא.

(6) פירושו: ע"ב (72), + ס"ג (63), + מ"ה (45) = 180, וכן פני"ם בגי' 180. פירושו: כמו בגשמיים בגוף האדם, דיש פנים ואחור, ורק מה"פנים" באים ההשפעות, משא"כ מהאחוריים – שם אין שום השפעה, וזהו הרמז להשמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, בגי' "פנים" הם המשיעים לבחי' ב"ן וכו'.

ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קסג דיש, תורה (החב"ד – השכל, והחג"ת – המדות) דהם משיעים ונותנים חיות למעשה המצות, והם שמות ע"ב (חכמה), ס"ג (בינה), מ"ה (מדות). ויש בחי' מלכות – אמונה, בחי' ב"ן המקבל, ע"ש.

(7) ובענין מספר "ל" ומספר "ט" (שם ב"ן ט' אותיות כנ"ל הערה 2), ראה גם תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שא, דמבאר שם ג"כ דע"י מספר ל' הוא "עשירות" וז"ל: האות ט' מורה על עניות וריקניות, ואות ל' מורה על עשירות. והראי' (גיטין דף לו סוף ע"ב) *מפרוזבול, ופרוזבולי, שכולי הם עשירים, ובוטי הם עניים, ע"ש. וההפרש בין בולי ובוטי הוא בט' ול', הרי שט' מורה על עניות, שעני כיסו ריקן מכל, ול' מורה על עשירות שעשיר כיסו מלא וכו'... ואין זה סותר להידוע שאות ט' הוא ביסוד, כי יסוד נקרא דל, דהיינו עני. ויש להעיר מענין ט' ל' שמורה על עניות ועשירות מענין התקיעות** דר"ה. שמן התורה (ראש השנה לד, א-ב) די בט' קולות, (וכן הפסוקי מלכיות, זכרונות, שופרות די בג' מכל א', שביחד הם ט') ולפי תקנת ר' אבהו כו' תוקעין ל' קולות, (וכן אומרים ל' פסוקי מלכיות וזכרונות שופרות). מה שהחייב הוא ט' קולות, הוא ע"ד שמקיים המצוה מעוני, כמו כל המקיים את התורה מעוני, ול' קולות הוא כמו הקיום מעושר. ומן התורה לצאת ידי חובתו די בט' קולות, הוא כמו שכתורה כתיב (דברים יא, יב) מרשית השנה, מרשית חסר א', שהוא מלשון ריש ועוני, ושיהי' הקיום מעושר צריך ל' קולות שאות ל' מורה על עשירות, ע"ש.

(* וז"ל שם: מאי פרוזבול אמר רב חסדא בולי ובוטי, בולי אלו העשירים דכתיב (ויקרא כו, יט) ושברתי את גאון עוזכם, ותני רב יוסף אלו בולאות שביהודה, בוטי אלו העניים דכתיב (דברים טו, ח) העבט תעביטנו.

(** דאה לעיל סימן סב, הקשר בין יוסף שהי' בן ל" שנה כשיצא בריה מבית האסורים, ותקיעת שופר "ל" תקיעות וד"ל.

(1) בסימן זה מבאר הטעם דיוסף הי' בדיוק בן ל" שנה כשעלה לגדולה. ראה גם לעיל סימן סא. סב. לקמן סימן סה. סו. סז.

(2) שמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. פירושו:

שם ע"ב: יו"ד, ה"י, ו"ו, ה"י (72) – עשר אותיות.

שם ס"ג: יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י (63) – עשר אותיות.

שם מ"ה: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א (45) – עשר אותיות.

שם ב"ן: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה (52) – תשע אותיות.

וראה ביאור השמות והצירופים בספר המאמרים אדמו"ר הזקן ענינים כרך א עמוד קפב ואילך. אור התורה ענינים עמוד רמ ואילך.

ומבואר, דשם ע"ב הוא בחכמה, שם ס"ג בבינה (השכל), שם מ"ה ז"א (המדות), ושם ב"ן הוא מלכות (הדיבור ומעשה).

נמצא להשמות ע"ב, ס"ג, מ"ה – ל" אותיות – הם הבונים ומשפיעים על שם ב"ן – המקבל – בחי' מלכות.

וכמו שהשכל (חו"ב) ומדות (ז"א) נותנים חיות למעשה המצות (מלכות). ראה הערה 6.

וכמו"כ כאן הרמז המספר "ל" הוא כנגד השמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, דיש בכל א' מהם עשר אותיות, וביחד הוא מספר "ל", ולכן יוסף בן ל" שנים דוקא עלה לגדולה – מלכות, וכן אז נשאה אסנת – בחי' ב"ן. ראה לעיל סימן סג הערה 11. (ובשם ב"ן יש תשע אותיות ראה גם לקמן הערה 7).

(3) ב"ן הוא בחי' מלכות, אחד הביאורים דשם ב"ן הוא בחי' מלכות, דהרי אין מלך בלא עם מלשון גחלים עוממות (תניא – שער היחוד והאמונה פ"ז), דהיינו עולם בבחי' יש ודבר נפרד, דהחיות אלקי בעולם, ואינו נרגש בהנבדא.

והנה שם ב"ן כנ"ל (הערה 2) הוא יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה, היינו דהאותיות של השם וה"מילוי" הוא בשהו, י' הוא מספר 10, וכן ו"ד הוא מספר 10, וכן אות ה (5), והמילוי הוא "ה", וכן ו (6) והמילוי ו, וכן ה-ה, והוא רמז על בחי' מלכות, דהדבר גשמי אין נראה חילוק בין הצורה החיצונית והפנימית, וד"ל.

(4) דהמלכות מצד עצמה היא בחי' עני' ודלה, וע"ד דוגמא מעשה המצות באופן דמצות אנשים מלומדה בלי חיות, הרי זה דלה ועני', משא"כ כשיש החיות של השכל והמדות (אהבה ויראה וכו') אז זה נק' עשירה וכו'. ראה הערה 6. 7. (ראה לקמן סימן קכט).

כאשר בני ישראל הם באחדות, "כולנו כאחד", אזי ישנו העניין ד"ברכנו אבינו", ועד – "באור פניך", שמאיר אצל בני ישראל בחינת "פניך".

משיחת שבת פרשת נח ה'תשכ"ח

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נח

ו, ט – אלה תולדת נח נח איש צדיק וגו'

א. אלה תולדות, ו' פרשיות מתחילין ראשי פרקים בא' כמו [אלה תולדות נח], אלה פקודי, אם בחוקותי, אלה מסעי, אלה הדברים, אתם נצבים, וכן ו' פרשיות שפסוק האחרון מתחיל בא' פרשת וישלח מסיימת אלון, פרשת בהר סיני מסיימת את שבתותי, אם בחקותי מסיים אלה המצוות, שלח לך מסיים אני ה', אלה מסעי מסיים אלה המצוות, ראה מסיים איש כמתנת ידו, להודיעך ו' אלפים שנה הווה העולם.

ד' פרשיות מתחילין באלה וב' מתחילין אם, אתם, להודיעך ד' אלפי תורה וימות המשיח שילמדו תורה וב' אלפים תורה בלא תורה כן ב' פרשיות פסוק אחרון מתחילין אלה והד' ענין אחר, וכשתמנה התחלת ו' פרשיות הם אלה אלה אם אלה אלה אתם בגימטריא עדו'ת נאמנו'ה (עין תהלים יט, ח) לומר עדות ה' נאמנה על זה שו' אלפא הוה העולם.

פירוש הרוקח

ז, יא – בשנת שש מאות שנה לחיי נח
בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום
הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות
השמים נפתחו

ב. מבואר בדרושי חסידות ש'בתיבת נח ה' דוגמת ומעין לעתיד לבוא, שהרי בתיבת נח היו כל החיות וכל הבהמות יחד, ועכ"ז לא עשו רעה זה לזה כלל ולא השחיתו זה לזה, שנמצא גם עכשיו גר זאב עם כבש . . הכל יחד בתיבה . . מעין לעתיד לבוא שלא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, "תיבת נח היא מ"ם סתומה שבפסוק? לסרבה המשרה, ולכן שם ולשלוש אין קץ, וגר זאב עם כבש כו"י, היינו, שפרשת נח קשורה עם תכלית השלימות דלעתיד לבוא.

ועל פי זה יש לומר, שמה שכתוב במדרש¹ שנח "עולם חדש ראה" – קאי (לא רק על חידוש העולם כפשוטו, לאחר המבול, אלא) גם על החידוש דלעתיד לבוא, "השמים החדשים והארץ החדשה", וכדאיתא במדרש² על הכתוב "וערבה לה" מנחת יהודה וירושלים כימי עולם גו", "כימי עולם כימי נח".

ולפני זה – גם החידוש בתורה, "תורה חדשה מאתי תצא":

על הפסוק³ "בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" – איתא בזהר⁴: "ובשית מאה שנים לשתיאתא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבוע דחכמתא לתתא וכו' וסימנך בשנת

שש מאות שנה לחיי נח וגו", היינו, שהתחלת המבול ("נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו") רומז להתחלת גילוי פנימיות התורה בדורות האחרונים, לאחר חצות דאלף הששי, "כמ"ש הארז"ל דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה⁵, עד לגילוי באופן ד"יתפרנסון⁶, הבנה והשגה, בתורת חסידות חב"ד, ובאופן ד"פוצו מעיינותיך חוצה", עד לשלימות ההפצה חוצה בדורנו זה.

וענין זה נעשה לשלימות הגילוי דפנימיות התורה – "תורה חדשה מאתי תצא", לימוד פנימיות התורה על ידי משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁷, די"ל, שדוגמת זה ה' גם בזמן המבול, שהעולם כולו ה' מכוסה במים (כמו בהתחלת הבריאה שהי' "כל העולם כולו מים במים"⁸), ע"ד ובדוגמת תכלית השלימות ד"כמים לים מכסים" לעתיד לבוא⁹.

ספר השיחות ה'תשמ"ח

ח, ח – וישלח את היונה מאתו לראות
הקלו המים מעל פני האדמה

ג. וישלח את היונה וגו'. רמזו גם כן כל זאת הפרשה על העתיד וכן אמרו במדרש הנעלם (תקו"ז תכ"א מה, ב) כי בענין היונה רמזים הגלויים וכנסת ישראל היא משולה ליונה דכתיב (שיר השירים ב, יד) יונתי בחגוי הסלע, ובעונה נשתלחה ונתגרשה כדכתיב (ירמי' טו, א) שלח מעל פני. וזהו וישלח את היונה מאתו בגלות בבל ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה שהכביד מלך בבל עולו עליהם וכתוב שם (ירמי' יג, טז) ובטרם יתגנפו רגליכם על הרי נשף.

ותשב אליו אל התיבה שחזרה בתשובה וקבלה. וזהו וישלח ידו ויקחה כדכתיב (יחזקאל א, ח) וידי אדם מתחת כנפיהם, חזרה לחטוא כבראשונה ויוסף שלח את היונה בגלות יון. ותבא אליו היונה לעת ערב שחזרה בתשובה. ולפי שגלות יון החשיך פניהם של ישראל כשולי קדירה, אמר לעת ערב לפי שחשך עליהם היום וערבה כל שמחה. והנה עלה זית טרף בפי' לולי שהעיר השם רוח הכהנים המשוחים בשמן זית שהם חשמונאי ובניו כמעט אבדה שארית ישראל...

אח"כ חזרה לחטוא כבראשונה וגלתה גלות רביעי הוא גלות אדום, וזהו ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה בגלות אדום ולא יספה שוב אליו עוד היא מעצמה אלא שהקב"ה יעורר אותה ויקמה מעפרה כדכתיב אקים את סוכת דוד הנופלת. וזהו נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל שפירושו לא תוסיף קום מעצמה אלא שהקב"ה יסייעה ויתן לה יד. וזהו אקים את סוכת דוד, וזהו ולא יספה שוב אליו עוד מעצמה לפי כובד הגלות והשעבוד עד שהשם יסייעה.

צדור המור¹⁴

(1) המשך וככה תרל"ז פרק זה.

(2) ישע"י ט, י.

(3) אור התורה פרשתנו (כרך ג תרע, א).

(4) בראשית רבה פרשתנו פ"ל, ח.

(5) ויקרא רבה פ"ד, ד. איכה רבה בסופו. ועוד.

(6) מלאכי ג, ד.

(7) פרשתנו ז, יא.

(8) חלק א קי, א.

(9) אגרת הקודש סימן כו (קמב, ב).

(10) תקו"ז ת"י בסופו. ראה לקוטי שיחות חלק כד עמוד 631 הערה 53. וש"נ.

(11) ישע"י יא, ט. רמב"ם סיום וחותם ספר הי"ד.

(12) בראשית רבה פ"ה, ב. וראה שם, א. לקוטי שיחות חלק ל ע' 61.

(13) ראה בארובה לקוטי שיחות שם ס"ה ואילך.

(14) ר' אברהם סבע ז"ל, ממגורשי ספרד.

♦ יום ראשון כ"ח תשרי ♦

ו (ט) אֱלֹהִים תוֹלְדֶת נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה
בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ:
ט אֵלֶּיךָ תוֹלְדֶת נֹחַ גִּבּוֹר זַכָּאִי שְׁלִים הָיָה
בְּדֹרֹתָיו בְּדִמְלָתָא דִּי הִלִּיךְ נֹחַ:

התהלכתי לפניו, נח היה צריך סעד לתמכו, אבל
אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליהו. התהלך •
לשון עברה, וזהו שמושו של ל', בלשון כבד
משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד: "קום
התהלך", להבא. "התהלך נח", לשעבר. (שמואל א יב)
"התפלל בעד עבדיך", להבא. (מלכים א ח) "ובא והתפלל
אל הבית הזה", לשון עבר, אלא שהי"ו שבראשו
הופכו להבא.

נח • אֱלֹהִים תוֹלְדֶת נֹחַ, נח איש צדיק. הואיל
והזכירו, ספר בשבחו, שגאמר: (משלי י) "זכר צדיק
לברכה". דבר אחר: ללמדך שעקר תולדותיהם של
צדיקים, מעשים טובים. בְּדֹרֹתָיו • (סנהדרין קח) יש
מרביתנו דורשים אותו לשבח, כל־שכן שאלו היה
בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו
לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של
אברהם, לא היה נחשב לכלום. אֶת־הָאֱלֹהִים
הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ • ובאברהם הוא אומר: (לקמן כד) "אשר

שפתי חכמים

מינייהו לשבח, אף על פי שאין להם
הכרע אם לגנאי אם לשבח, משום
דחד מינייהו סובר ד'בדורותיו' קאי
א'היה' דסמיה ליה לומר שזה היה
בזמן דורותיו שהיו רשעים וכל שכן
כו', ומר סבר 'בדורותיו' קאי א'צדיק'
דלעיל מיניה, כאלו אמר 'צדיק
בדורותיו', שפירוש צדיק לפי דורו,
וזהו לגנאי בלי ספק: ד'את האלהים
התהלך נח' משמע דלא היה הליכתו
אלא במקום שאין אדם שם כי אם
אלהים לבד, והיה פורש מבני אדם
לפי שהיו כולם רשעים, וירא שמא
ילמד ממעשיהם הרעים, דנח לא היה
צדיק כל כך אלא צריך סעד, אבל
אברהם מתחזק בצדקו מאליהו לפי
שהיה צדיק גמור והלך בין הרשעים
ומוכיחן ומגידן, ולא היה ירא שמא
ילמד ממעשיהם, לפיכך לא צריך
סעד: ה מבנין התפעל: ו רוצה לומר,
שהלמ"ד ממלת 'התהלך' דגושה, זה
לשון כבד: ז רוצה לומר, אם לא היה
הי"ו של 'והתפלל', היה פירוש גם כן
לשעבר. (סיעור מרחי), ואני קבלתי
שפירוש הי"ו שבראשו הוא וי"ו של
זכא, שאם כתב 'בא והתפלל' על
פרקו לפרש אותו דבר, כמו פעל
ועשה יצר וברא, אבל עכשיו דכתיב
זכא, מהפכו לעתיד: תורה י

כתב 'את האלהים', כלומר שלא היה
לו שום עסק כי אם עם אלהים,
(מהרש"ל). (נח"י), ואפשר נמי דהוקשה לו,
דהיה לו לומר 'בדורו', ומדאמר
'בדורותיו' משמע בכל העשרה דורות
שמאדם עד נח היה צדיק תמים, לכך
אמר מאן דאמר לשבח. ומאן דאמר
לגנאי, לפי מעשים אלו עשרה דורות
היה צדיק, אבל וכו'. ואפשר נמי
דבבא פליגי, דמר סבר ד'בדורותיו'
קאי על עשרה דורות שמאדם עד נח,
ומר סבר על עשרה דורות מנח עד
אברהם הא בדורו של אברהם וכו'.
(הרא"ם), ואף על פי ששניהם מודים
שלא היה צדיק גמור אלא לפי דורו,
דאם לא כן מאי 'כל שכן' דקאמר,
מכל מקום בפירוש 'בדורותיו'
קמיפלגי, מר סבר 'בדורותיו' לשבוחי
הוא דאיתי, לומר אף בדורותיו שהיו
רשעים והיה לו ללמוד ממעשיהם,
אפילו הכי היה צדיק, כל שכן אם היה
וכו', ומר סבר לגנותו הוא דאיתי וכו'
בדפירש לעיל, אבל בולי עלמא מודו
שאילו היה בדור צדיקים והיתה
צדקתו כמו שהיתה עכשיו לא היה
נחשב לכלום, ובולי עלמא מודו שאלו
היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, לפי
שאינו דומה מי שגדל בתוך צדיקים
למי שגדל בתוך רשעים. והא דדרש
'בדורותיו' חד מינייהו לגנאי וחד

ו (ט) א (נח"י), כתב הרא"ם, ואף על פי
שכבר הזכיר תולדותיו בפרשה
העוברת, חזר והזכירם כאן, להודיע
שלא הוליד רק אלה, ולא שהוליד
אחריהם בנים ובנות ולא היו ראויים
לבא אל התיבה. עד כאן דבריו. ולא
נהירא, דהא לעיל טו י"ט פירש הרב
דלכך כבש את מעיינו, שאף על פי
שהיו רשעים לא יאבדו במים לפי
שאינו ראויין לענשין לפני המבול.
אלא לכך חזר והזכירם, להורות שהיו
צדיקים, שגאמר כאן 'אלה' ופוסל את
הראשונים דור המבול, ולכך קראן
'תולדות', אבל דור המבול לא נקראו
תולדות: ב ונראה לי דרצונו לומר,
מדכתיב 'אלה תולדות נח', ומפרש נח
איש צדיק, שמע מינה דמעשים
טובים איקרי נמי תולדות. ומדנקט
בתחילה 'איש צדיק' ואחר כך 'וילד
נח' וגו', שמע מינה דמעשים טובים
עיקר תולדותיהם: ג כתב מהרש"ל,
וקשה האף דרשין לגנאי פיון שהיה
צדיק, ויש לומר שהוא סומך על 'את
האלהים' כמו שפירש רש"י ז"ל ואיך
שדורש לשבח מפרש לקרא, אררבה
גבי אברהם כתיב (לקמן כד מ)
'התהלכתי' ולא בתמידות, לפי שהיה
לו עסק להכניס הבריות תחת כנפי
השכינה, אבל נח לא היה לו עסק עם
בני דורו, לפי שהיו רשעים גמורים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך י, אגרות ב'תתקפ"ד)

בְּזֶה דִּהְפִּנָּה "בְּדוֹרוֹתֵינוּ" בְּדוֹר שָׁלוֹם, הֵינּוּ שֶׁהוּא הַפְּרָנָס שֶׁלוֹ וּמִנְהִיגוֹ וְכִלְשׁוֹן רַ"ל דּוֹר וּפְרָנָסוֹ וְכו' (ויק"ר פס"ו).

על הכתוב "צדיק היה בדורותיו", ודרשו [ר]ז"ל בזה מה שאין כן בדורו של אברהם, והקשה וכן הקשה ב'תורה שלמה', שהרי קשמת נח היה אברהם בן נח. – יש לומר

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטישיחות כרך טו פרשת נח)

תלויים, שלא בקש רחמים על העולם), ואילו הצדיקים שבאו אחריו מסרו את נפשם בשביל בני דורם, כפי שמוצאים שמשה רבינו אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת".

הזהר מסביר את ההבדל בין התנהגותו של נח לבין הצדיקים שהיו אחריו, שנח לא התפלל על דורו "לא בעא רחמין על ע'למא", ולכן מכונים מי המבול בכינוי "מי נח", "דביה הוו תלן, דלא בעי רחמי על ע'למא" (=שבו היו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטישיחות כרך כה, עמוד 19 – מתוך 'לקראת שבת')

צדקתו של נח

שם משתמשת התורה בלשון הברורה ביותר, הגם שהיא לשון בלתי נקיה, כי פסק הלכה צריך להאמר בלשון הברורה ביותר, שלא יהיה מקום לטעות בנוגע למעשה. ועל-דרך זה בנדון-דין, בהוספת התבה "בדורותיו" – לגנאי, מתפנת התורה לשלל טעות בנוגע להנהגה בפעל: מצינו כמה ענינים בהנהגת נח המורים על כך שצדקתו לא היתה בשלמות (ראה בפירוש רש"י ה, ט. ובפרשתנו ז, ז), ולכן, אם התורה היתה מסתפקת בתאור צדקתו של נח, היתה מקום לטעות וללמוד מהנהגות אלו הבלתי-רצויות, ומשום הכי מוסיף הכתוב תבת "בדורותיו", להורות לנו שהנהגות אלו בלתי רצויות, ואין ללמוד מהן.

נח איש צדיק תמים היה בדורו

יש מרבתינו דורשים אותו לשבת, כל-שכן שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (ו, ט. ובפירוש רש"י) בדעת ה'יש דורשים לגנאי צריך להבין: מאי טעמיהו דדרשינן לגנאי ולא לשבח, ובפרט ש"אפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב" ועל-אחת-פמה-וכמה שהתורה לא תדבר בגנותו של נח? ויש לומר הטעם בזה: כלל זה – שהתורה אינה מדברת בלשון מגנה – מתחסם רק לספורי התורה; מה-שאין-כן בדבר הלכה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטישיחות כרך ה, עמוד 279 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הצלה מטרדות הפרנסה

כדי להנצל ממי המבול, הרומזים על "טרדות הפרנסה והמחשבות שבעניני עולם הזה" צריך "לבוא" ולקנס אל ה"תבה" – תבות התורה והתפלה. עלול האדם לחשוב: זה שנח נצל ממי המבול על ידי שזכנס אל התבה, הוא מפני היותו צדיק תמים, אף מי שנמצא בדרך נחותה, מי יאמר שגם הוא יכול להנצל מ"מי המבול" על-ידי "כניסה" לתבות התורה והתפלה? ולכן דרשו את נח לגנאי, שבדורו של אברהם "לא היה נחשב לכלום", להשמיענו שכל אחד, גם אם אינו בדרך "צדיק", יכול להנצל ממי המבול הידונים על-ידי כניסה לתבות התורה והתפלה.

נח איש צדיק תמים היה בדורו

בדורותיו – יש שדורשין אותו לגנאי. לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (ו, ט. ובפירוש רש"י) לכאורה תמויה הדבר: הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב" (ראה בבא בתרא קכג, א) ומדוע נכתבה בתורה "גנותו" של נח? אלא על-פ'רף צריך לומר שבזה גופא בא הכתוב ללמדנו ענין הנוגע למעשה. באור הדברים: על הפסוק "בא אל התבה" מבאר אדמו"ר הזקן בספר "תורה אור" (פרשתנו), שהכתוב מרמז כאן אשר

יִאֻלֵּיד נֹחַ תִּלְתָּא בְּנֵי נֹחַ שֵׁם יֵתָּהּ וְיֵתָּהּ
יָפֶת:

(י) וַיֹּלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת:
יָפֶת:

יֵא וְאֶת־חַבְלַת אֶרֶצָא קָדָם יֵי וְאֶת־מְלִיאַת
אֶרֶצָא חֲטוּפִין:

(יא) וְתִשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ
חָמָם:

כ"ח - וְתִשָּׁחַת • לְשׁוֹן עֲרוּהָ וְעִבּוּדָת פּוֹכְכִים (סנהדרין) • וְתִמְלֵא הָאָרֶץ חֲמָסִים • גּוֹל (זו), (ספרים אחרים: עָרוּהָ: "כי השחית כל בשר את דרכו", ועבודת פוֹכְכִים: קמו: (דברים ז) "פֶּן תִּשְׁחִיתוּן"), • וְתִמְלֵא הָאָרֶץ חֲמָסִים • גּוֹל (ספרים אחרים: שָׁנְאָמֶר: (יונה ג) "וּמִן הַחֲמָס אֲשֶׁר בְּכַפִּיהֶם") •

(יב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הַשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דִּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ:

כ"ח - כִּי־הַשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר • אָפְלוּ בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף - נִזְקְקִין לְשִׁאִינָן מִיָּנָה.

(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנֵּנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ:

כ"ח - קֵץ כָּל־בָּשָׂר • כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא זְנוּת וְעִבּוּדָת פּוֹכְכִים, אֲנִידְרְמוּסָא בָּאֵה לְעוֹלָם וְהוֹרְגָתָ טוֹבִים וְרָעִים. כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס • לֹא נִחַתָם גִּזְרֵי דִינָם אֶלָּא עַל הַגּוֹל (סנהדרין קח) • אֶת־הָאָרֶץ.

(יד) עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־גִפְרִית קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וּכְפָרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכָּפָר:

כ"ח - עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת • הַרְבֵּה רוּחַ וְהַצֵּלָה לִפְנֵינוּ. וְלָמָּה הִטְרִיחוּ בִּבְנֵי זֶה? בְּדִי שִׁינְאוּהוּ אֲנִישֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל עוֹסֵק בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: 'מָה זֹאת לָךְ? וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'עֲתִיד הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִבִּיא מַבּוּל לְעוֹלָם, אוֹלֵי יִשׁוּבוּ. עֲצֵי־גִפְרִית • כֶּף שָׁמוֹ, וְלָמָּה מִמֵּין זֶה? עַל שֶׁם גִּפְרִיתִים, שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם

שתי חכמים

(יא) ח רצונו לומר, בין דשניהם במשמעות 'ותשחת', אם כן הי מנייהו מפקת: 5 לאפוקי חסן דרבנן שיש חילוק בין חסן לגולן, דחסן יהיב דמי וגולן לא יהיב דמי, אבל חסן דתורה אין חילוק, דחסן הנה נמי גולן, ועיין בבבא קמא (דף ס"ב:) תורה יב (יב) רצונו לומר, מדכתיב 'את דרכו', ולשון דרך גילוי עריות הוא, כדכתיב (משל ל' יט) 'דרך גבר בעלמה'. והא דלא נקט נמי דגים, משום דכתיב 'על הארץ', ולא דגים שבים: תורה יג (יג) אינו רוצה לומר שעל כל פנים תבא, אלא בשתבא עליהם גזירת מות אינו אלא מזה המין: ל פירוש, דרבה להרוג רעים וטובים, שהרי עד עכשיו לא הרגה רעים וטובים, (מחש"ל): 6 ואם תאמר והרי לעיל פירש כל מקום שאתה מוצא זנות וכו', משמע דמשום זנות מתו, ויש לומר דהא והא גרם, דאי לא היה אלא גול לחוד לא היה נחתם אלא על רעים ולא על

טובים, ואי לא היה אלא זנות לחוד לא היה נחתם כלל אפילו על הרעים, אבל השתא דהיו שניהם נחתם על הרעים ועל הטובים. ומוכרח אתה לחלק כן, דאם לא כן הפסוקים סתרי אהדדי, דבתחילה אמר 'כי השחית כל בשר את דרכו וגו', ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני, משמע בשביל זנות הביא המבול, ואחרי כתיב 'כי מלאה הארץ חמס', משמע דבשביל גול הביא המבול, אלא על כרחך צריך אתה לחלק כן, והשתא אתי שפיר הא דמפרש רש"י לעיל 'ותשחת הארץ' לשון עבודה זרה וגילוי עריות, אף על גב דקרא לא מפרש אחר כך עבודה זרה אלא גילוי עריות בלבד, כדכתיב 'כי השחית כל בשר את דרכו', דהיינו גילוי עריות כדפירש, אלא משום דאין עונש מיתה על עבודה זרה, ואינה הורגת טובים ורעים. ועוד יש לומר, משום שגולו כל אחד את נשותיהם של חבריהם, דהיינו שניהם

גול ועריות, לכך נחתם על שניהם. כתב מהרש"ל, קשה למה לא אמר גם כן גול כמו שאמר עריות ועבודה זרה, ויש לומר דלעיל כתיב 'וירא אלהים' דמשמע העבירות שבין אדם למקום, אבל גול הוא בין אדם לחבירו, עד כאן לשונו: 7 פירוש, דג' טפחים בעומק נקרא 'ארץ', ומכאן ואילך נקרא 'אדמה', וכאן כתיב 'את הארץ'. ומשום דלפירוש ראשון קשה למה לא כתיב 'מארץ', לכן פירש דבר אחר בו, רק דקשה למה לא נאמר 'עם', לכן צריך גם לפירוש ראשון (מחש"ל): תורה יד (יד) 8 רוצה לומר, מים רותחין אינו אלא מגפרית שבארץ, ובאותן מים חמין מזה את העולם. ומכאן ליה דמים חמין דהיו, ויש לומר מדכתיב הכא 'ושכו המים', ובאחשורוש כתיב (אסתר ד י') 'ונחת המלך שוכה', מה להלן שנה מחום, דהא כתיב לפניו (שם א' י"ט) 'ונחתו בערה בו', אף 'וישכו' דכתיב

תְּשִׁיעַ, דִּיּהָ בַחֲמֶר מִבְּפָנִים וְזָפֶת מִבְּחוּץ^א, וְעוֹד כְּדִי
שֶׁלֹא יֵרִיחַ אוֹתוֹ צָדִיק יֵרִיחַ רַע שֶׁל זָפֶת, אֲבָל כָּאֵן
מִפְּנֵי חֲזָק הַמַּיִם, זָפֶתָה מִבֵּית וּמִחוּץ.

לְהַמְחֹת בּוֹ. קִנְיָם • מְדוּרִים מְדוּרִים, לְכָל בְּהֵמָה
וְחֵיהָ. בִּפְפֹר • זָפֶת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּמִצִּינוּ בְּגִמְרָא
'כִּפְרָא'. בְּתִבְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, עַל-יְדֵי שֶׁהָיוּ הַמַּיִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בלקוטרשיחות כרך טו, עמוד 34 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

מֹשֶׁה זְמַן עֲשִׂית הַתְּבָה

עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי-גֹפֶר וְגו' (י, ד)

מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ (לקח טוב פרשתנו
בתחלתו)
צָרִיךְ לְהִבִּין: מִדּוּעַ הִתְעַפֵּב בַּעֲשִׂיתָהּ מֹשֶׁה זְמַן רַב כִּלְכָּף,
וְלֹא נִזְדָּרְזוּ בְּקִיּוֹם הַצּוּי "עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר" וּבִפְרָט
שֶׁבָּהּ תְּלוּיָה הַצֵּלְתוֹ וְקִיּוֹם הָעוֹלָם כְּלוֹ?

וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּפִשְׁטוּת:

צוּי הַקֶּבֶד"ה הָיָה "עֲשֵׂה לָךְ תֵּבַת גּו'", וְהִינוּ שָׁנָה בַּעֲצָמוֹ
יִבְנֶה אֶת הַתְּבָה. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל לְבַד, מוֹבֵן
הֵיטֵב טַעַם אֲרִיכוּת הַזְמַן. וְאִדְרָבָה, מִפְּלֵא הַדָּבָר שֶׁהִסְפִּיק
לְבִנּוֹת תֵּבַת שֶׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה אָרְךְ וְכו' הַכֹּל בַּעֲצָמוֹ תוֹךְ
מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה לְבַד, וְלֹא קִשָּׁה מִיָּד.

טו וְדִין דְּתַעֲבֵד זִתָּה תֵּלֶת מָאָה אַמִּין אֲרַבָּא
דְּתַבּוּתָא חֲמִשִּׁין אַמִּין פְּתִיָּה וְתִלְתִּין אַמִּין
רוּמָה:

טז גְּהוּר תַּעֲבִיד לְתַבּוּתָא וּלְאַמְתָּא
תִּשְׁכַּלְלָנָה מְלַעֲלָא וְתַרְעָא דְּתַבּוּתָא בְּסִטְרָה
תְּשׁוּי מְדוּרִין אֲרַעִין תְּנַגִּין וְתִלְתִּין
תַּעֲבִידָה:

מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן (בְּסִפְרִים אַחֲרִים אֵינוֹ). בְּצִדָּה תִּשְׁוִים • שֶׁלֹא
יִפְּלוּ הַגְּשָׁמִים בָּהּ. תַּחֲתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים • שֶׁלֹשׁ
עֲלִיּוֹת זוֹ עַל גִּבּ זוֹ, עֲלִיּוֹנִים לְאַדָּם, אֲמַצְעִים לְמִדּוֹר,
תַּחֲתִּים לְזָבֵל (שם).

יז וְאֵנָּה הָא אֲנָא מִיָּתִי יָת טוֹפָנָא מִיָּא עַל
אֲרַעָא לְחַבְלָא כָּל בְּסָרָא דִּי בָהּ רוּחָא דְחַיִּי
מִתַּחֲתוֹת שְׁמִיָּא כָּל דִּי בְּאֲרַעָא יָמוּת:

(טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָמָה אָרְךְ
הַתְּבָה חֲמִשִּׁים אָמָה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אָמָה קוֹמָתָהּ:

(טז) צִהַר • תַּעֲשֶׂה לַתְּבָה וְאֶל-אִמָּהּ תְּכַלְכֶּנָה מְלַמְעָלָה
וּפְתַח הַתְּבָה בְּצִדָּה תִּשְׁוִים תַּחֲתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
תַּעֲשֶׂה:

כז"י צִהַר • יֵשׁ אוֹמְרִים: חֲלוּן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אֲבָן
טוֹבָה הַמְּאִירָה לָהֶם (בְּרֵאשִׁית רַבָּה שם). וְאֶל-אִמָּהּ תְּכַלְכֶּנָה
מְלַמְעָלָה • כְּסוּיָה מִשְׁפַּע וְעוֹלָה עַד שֶׁהוּא קָצָר
מְלַמְעָלָה וְעוֹמֵד עַל אִמָּה, כְּדִי שִׁזְזוּבוּ הַמַּיִם לְמִטָּה

(יז) וְאֵנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מִיּוֹם עַל-הָאָרֶץ
לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָגוּעַ:

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

תֹּאמֵר לָמָּה לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ שָׁוָה,
וְיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ חֲזָק וְעֵבֶה כָּל כָּף עַד
שֶׁלֹא יִכְנָסוּ בָּהּ הַמַּיִם. וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּמָה
שִׁפְיַרְשׁ רִש"י 'וְעוֹמֵד עַל אִמָּה' הֵינּוּ
אֲוִיר אִמָּה, לְפִי שְׁבִית בְּלֹא אֲוִיר אִי
אֲפָשָׁר לְדוֹר בְּתוֹכוֹ, וְאִם יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ
כּוֹלָה אֲוִיר יִפְּלוּ בָּהּ הַגְּשָׁמִים, אֲבָל
עֲתָה שְׁאִינוּ אֲוִיר אֲלָא אִמָּה בְּאֲוִירָה,
וְרַחְבּוֹ אֵינוֹ אֲלָא שְׁשִׁית שְׁבָאָמָה וְהוּא
טַפַּח לְפִי עָרֶךְ אֲוִירָה הַיְּתִיב לְמִטָּה ש'
אֲמוֹת וְרַחְבָּהּ לֹא הָיְתָה כִּי אִם נ'
אֲמוֹת: ר' רַצּוֹנוֹ לְתַרְץ וְהָא פְתַחֲי
הַסְפִּינוֹת לְמַעַלָּה הֵם: תוֹרָה יז

חֲמֶר מִבְּפָנִים וְזָפֶת מִבְּחוּץ טוֹב כְּמוֹ
כֹּפֶר מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, אֲבָל כִּיּוֹן
שִׁפְיַרְשׁ רִש"י דְּכִפֹּר זָפֶת הוּא, אִם כֵּן
קִשָּׁה לָמָּה לֹא הָיוּ שְׁוִין: פ דְּקִשָּׁה
לְרִש"י, וְכִי (בְּמִים רַעִים) יִגְרַע בְּזֶה
שִׁיעֲשֶׂה גַם כֵּן [בְּמִשְׁהָ] זָפֶת מִבְּפָנִים,
וּמִפְּרָשׁ כְּדִי כו'. וְקִשָּׁה, וְהִלָּא נָח גַּם כֵּן
צָדִיק הָיָה, לָכֵן פִּירֵשׁ אֲבָל כָּאֵן וְכו'
(מַהֲרֵש"ל: תוֹרָה טו
(טז) צִהַר' לִשׁוֹן צִהָרִים, דִּהְיִינוּ דָּבָר
הַמְּאִיר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים חֲלוּן, מִדְּכַתִּיב
(לִקְטָן ח' ו') 'וְיִפְתַּח נָח אֶת חֲלוֹן הַתֵּיבָה';
ק רֹצֶה לֹמֵר וְלֹא יִפְּלוּ לְתוֹכָהּ. וְאִם

כָּאֵן שָׁנָחוּ מִחֲמִימָתָן וְנַעֲשׂוּ קָרִים,
גִּמְרָא פֶּרֶק 'חֲלָק' (שְׁנַהֲרִין ק"ח), וּפֶרֶק
קָמָא דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה (י"ב: ע) וְאִם תֹּאמֵר
וְהִיאֲךָ תִּלְיָא זֶה בְּכָאֵן, וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּבִלָּא
פִּירֹשׁ דְּלַעֲיֵל לֹא הָיָה קִשָּׁה לָמָּה לֹא
הָיָה כָּאֵן כְּמוֹ בְּתִיבָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לְפִי
שֶׁבִלָּאוּ הָכִי נְמִי מְחוּלָקִים הָיוּ, שֶׁהָרִי
הָכָא הָיָה כֹּפֶר וְהָתָם הָיָה זָפֶת, אֲבָל
עֲתָה שִׁפְיַרְשׁ רִש"י דְּכִפֹּר הֵינּוּ זָפֶת,
אִם כֵּן לָמָּה לֹא הָיָה גַם כֵּן הָתָם
מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ כְּמוֹ הָכָא. וְעוֹד יֵשׁ
לוֹמֵר, דְּבִלָּא זֶה הֵינִי אוֹמֵר דְּכִפֹּר טוֹב
יּוֹתֵר מִחֲמֶר וְגִרּוּעַ הוּא מִזָּפֶת, הִלְכָּךְ

לִשְׁוֹן אוֹנְקְלוֹס, שֶׁתַּרְגָּם 'טוֹפְנָא', שֶׁהֲצִיף אֶת הַכֹּל וְהִבִּיאֵם לְבָבֵל שֶׁהָיָא עֲמָקָה, לְכַף נִקְרָאת שְׁנַעַר, שֶׁנִּנְעָרוּ שָׁם כָּל מְתֵי מְבוּל, (סְפָרִים אֲחֵרִים: מִיָּמִי, וְכֵן הָיִיתָ מִהֲרִשָּׁל בְּחֻקְמַת שְׁלֹמֹה בְּמִסְכַּת שְׁבֹת).

וְאֲנִי הִנְנִי מִבִּיא • הִנְנִי מוֹכֵן לְהִסְפִּים עִם אוֹתָם שְׁוָרוֹנִי וְאֶמְרוּ לְפָנַי כָּבֹד: (תְּהִלִּים ח) "מִהֲאֲנוּשׁ כִּי־תִזְכְּרוּנוּ". מְבוּל • שֶׁבִלָּה אֶת הַכֹּל, שֶׁבִלְבָּל אֶת הַכֹּל, שֶׁהוֹבִיל אֶת הַכֹּל מִן הַגְּבוּהָ לְנִמוּףֶּהָ. וְזֶהוּ

וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתִי אֶל־הַתֵּבָה אִתָּהּ (יח) וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנִיךָ אִתְּךָ: יח וְאָנֹכִי יְתִ קְנִימִ עִמָּךְ וְתַעֲוֹל תִּתְּבוּתָא אִתָּהּ וּבְנִיךָ וְאִתְּךָ וְנִשְׁי בְנִיךָ עִמָּךְ:

וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי • (בְּרֵאשִׁית רַבָּה): בְּרִית הָיָה צָרִיךְ עַל הַפְּרוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וַיַּעֲפֹשׂוּ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה גוֹהֵר וְיִשְׁעִים שְׁבִדוֹר. אִתָּהּ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ •

וּמִכָּל־הַחַיִּי מִכָּל־בֶּשָׂר שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֵלַי (יט) הַתֵּבָה לְחַיִּית אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יְהִיוּ:

וּמִכָּל־הַחַיִּי אֶפְלֹה־שְׁדִים (תְּהִלָּה טו) • שְׁנַיִם מִכֹּל • מִן הַפְּחוֹת שֶׁבָּהֶם לֹא פָּחַתוּ מִשְׁנֵי, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה.

מִהָּעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינֵהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְחַיִּיוֹת:

מִהָּעוֹף לְמִינֵהוּ • (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) אוֹתָן שֶׁדָּבְקוּ בְּמִינֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְּרָכָם. וּמֵאֲלִיהֶם בָּאוּ, וְכָל שֶׁהִתְבָּה קוֹלְטָתוֹ הַכְּנִיס בָּהּ.

וְאִתָּהּ קַח־לָךְ מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יִיכָל וְאִסְפַּת אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם לְאֹכְלָהּ: כֹּא וְאֵת סֵב לָךְ מִכֹּל מִיכָּל דִּמְתָּאֲכָל וְתִכְנֹשׁ לְתִמָּךְ וְיֵהִי לָךְ וְלָהֶן לְמִיכָּל:

שְׁתֵּי חֻקִּים

בְּשִׁבְרָאֲתִי אוֹתָם הִקְיֹמוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ שֶׁיִּקְיִמוּ דְּבָרִי, (מִהֲרִשָּׁל): ד' וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּשִׁינָה בִּיאַת הַתִּיבָה לְצִיָּאָה, דְּבִינְצִיָּאָה נֶאֱמַר (לְקַח ח' ט"ו) 'צֹא אִתָּהּ וְאִשְׁתְּךָ'. וְהָא דְכְּתִיב (שָׁם יח) 'וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ, עִצִּין מִה שֶׁכְּתִב לְקַח' (ח' יז): תוֹרָה יט

(יט) ח' דְּהָא כָּל הָעִנִּין מִשְׁתַּעֲי בְּלִשׁוֹן 'כָּל בֶּשָׂר', מִכָּל הַחַיִּי לְמֹה לִי, אֵלֹא לְהִבִּיא אֶפִּילוּ שְׁדִים דְּלֹא הָווּ בְּכָלל 'מִכָּל בֶּשָׂר': ו דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי דְּהָא כְּתִיב בְּסֻמוּךְ 'תִּקַּח שְׁבָעָה שְׁבָעָה': תוֹרָה כ

(כ) ז' רֹצֵחַ לֹמֵר כּוֹלֵם בָּאוּ אִף אוֹתָם שֶׁהִשְׁחִיתוּ דְּרָכָם, אֵלֹא שֶׁכָּל שֶׁהִתְבָּה וְכו': תוֹרָה כֹּא

בְּאֵלֹו כְּתִיב 'נָבֹל' מִלִּשׁוֹן 'נָבֵל תִּבְלִ' (שְׁמוֹת י"ח י"ח); וְלִפִּירוּשׁ שְׁנֵי 'שֶׁבִלְבָּל אֶת הַכֹּל' הָיוּ בְּאֵלֹו כְּתִיב מִלֵּת 'מְבוּל' בְּכָל, דְּהִינְנוּ 'בְּלָבוּל'; וְלִפִּירוּשׁ שְׁלִישִׁי שֶׁהוֹבִיל, רֹצֵחַ לֹמֵר שֶׁמִּבִּיא אֶת הַכֹּל מִגְּבוּהָ לְנִמוּףֶּהָ, הָיוּ בְּאֵלֹו כְּתִיב 'וּבֹל', דְּהוּא לִשׁוֹן מִבִּיא, כְּמוֹ 'וּיֹבִילוּ שִׁי לְמוֹרָא' (תְּהִלָּים ע"ז י"ב), וְהִי מִנְיִיָּהּ מִפְּקֻת: תוֹרָה יח

(יח) ב' בְּאֵלֹו אֶמַר וְהִקְיֹמוֹתִי בְּרִיתִי אִתְּךָ, אִזּוּ וּבֵאתִי אֵל הַתֵּיבָה, לְלוּלִי זֶה לֹא תוֹכֵל: ג' וְאֵם תֹּאמַר, דִּילְמָא לְהָאִי טַעֲמָא לְחוּד, וְיֵשׁ לֹמֵר דְּהִי לִיָּה לְמִימַר וְאָקִים אֶת בְּרִיתִי וְכו', וְהוֹאִיל וְכְּתִיב 'וְהִקְיֹמוֹתִי', פִּירוּשׁוֹ: כְּכֹר

(יז) ש' דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי דְּלִשׁוֹן 'וְאֲנִי מִשְׁמַע הוּא רֹצֵחַ וְגַם אָנִי, וְכִלְפִי מַעֲלָה לֹא שִׁיךְ זֶה חֹס וְשְׁלוֹם שֶׁאֲחִיר יִסְיָעוּ. וּמִתְרַץ דְּ'וְאֲנִי קָאִי עַל הַסְּכָמוֹת הַמְּלָאכִים שֶׁהִסְכִּימוּ כְּכֹר, כֵּן אֲנִי מִסְכִּים עִמָּהֶם. אִי נִמִּי דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי לְמֹה כְּתִיב 'וְאֲנִי הִנְנִי' כְּכָל לִשׁוֹן, וְכָל לְהִבִּין: ת' רֹצֵחַ לֹמֵר שֶׁנִּמְלָךְ הִיִּיתִי בְּמִלָּאכִים אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הָאֲדָם, וְהִי אוֹמְרִים 'מִהֲאֲנוּשׁ כִּי תִזְכְּרוּנוּ' וְגו' (תְּהִלָּים ח' ה'), וְעַכְשֵׁי מִסְכִּים אֲנִי עִמָּהֶם: א' דְּבִינְת מִמְלַת 'מְבוּל' דְּגוֹשָׁה, וְכָל דְּגִשׁ מִבִּיא יו"ד, או נוי"ן פִּי"א הַפְּעֵל, או אוֹת כְּכָל. וְאֵם כֵּן לְפִירוּשׁ רִאשׁוֹן 'שֶׁבִלָּה אֶת הַכֹּל' הָיוּ

(כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים בְּןֵי עֵשָׂה:

כב וַעֲבַד נֹחַ כְּכֹל דֵּי פִקִּיד יְתֵהּ יִי בֶן עֶבֶד:

כ"ט וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בְּנֵינֵי הַתִּיבָה (סנהדרין קח).

♦ יום שני כ"ט תשרי ♦

א וַיֹּאמֶר יי לִנְח עוֹל אֶת וְכָל אֲנָשׁ בֵּיתָךְ
לְתִבּוּתָא אֲרִי יִתֵּךְ חֲזִיתִי וְכַאֲרֵי קְדָמִי בְּדָרָא
הָרִין:

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לִנְח בְּאֶתְּהָ וּכְל־בֵּיתְךָ אֶל־
הַתִּבָּה בִּרְאֵיתְךָ רְאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה:

כ"ט וַיֹּאמֶר צָדִיק • וְלֹא נֹאמַר "צָדִיק תָּמִים". מִכָּאן שְׂאוֹמְרִים מִקְצַת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכֹל שֶׁלֹּא
בְּפָנָיו (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחות מוצש"ק פרשת חיי שרה תש"מ, וש"פ נח תשמ"ה - מתוך 'לקראת שבת')

לבוא אל ה"תיבה" - ולצאת ממנה

שֶׁל "דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים" נִדְרָשׁ הוּא לְצֵאת מִהַתְּבֻדָּתוֹ
וְהַתְּגָרוֹתוֹ בְּחֻדְרוֹ עִם תִּיבוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְלִהְיוֹת אֶל
הַעוֹלָם כּוֹלֵל אֶת אֹר הַקְּדוּשָׁה.
יַחַד עִם זֶה, מוֹכְרֶחַת הַהֲכָנָה שֶׁל "בֹּא אֶל הַתִּיבָה". כְּלוֹמֹר:
רִאשִׁית־כָּל צָרִיךְ יְהוּדִי לְהַשְׁקִיעַ אֶת עֲצֻמוֹ בְּתוֹךְ הַ"תִּיבָה"
דְּתוֹרָה וְתַפְלָה, וְלִהְיוֹת שֶׁם מִשְׁךְ זְמַן שֶׁל "שְׁנָה תְּמִימָה"
(פרש"י פרשתנו ת, יד), הַכּוֹלֵלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת כָּל שִׁינוּיֵי הַזְּמַנִּים
הָאֲפְשָׁרִיִּים; וְאִזּוֹ, כְּאֲשֶׁר חֲדוּר הוּא בְּתוֹרָה וּבַתְּפִלָּה וּבְכָל
הַפְּרָטִים, יֵשׁ בְּיָדוֹ הַכֹּחַ לַעֲבֹדָה ד' צֵא מִן הַתִּיבָה" - שְׂיוּצֵא
לַעוֹלָם הַתְּתוֹחֵן וּמִקְדָּשׁוֹ לִהְיוֹת "דִּירָה לֹו יִתְבָּרֵךְ".

בֹּא אֶתְהָ וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתִּיבָה (ז, א)

מִפְּוֹרְסָמֶת הִיא תּוֹרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב עַל פְּסוּק זֶה (הוֹבֵא
בְּהוֹסְפוֹת לִכְתּוֹר שֶׁם טוֹב"ס"ח וְאִילָךְ. וּבִכ"מ), אֲשֶׁר "תִּיבָה" רוֹמֵז
לְתִיבוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְהַפִּירוּשׁ "בֹּא אֶל הַתִּיבָה" הוּא
שְׂיוּדִי צָרִיךְ "לְבוֹא" וְלִהְיוֹת אֶת עֲצֻמוֹ בְּתוֹךְ תִּיבוֹת
הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה.
וְלִכְאוּרָה הַדָּבָר פֶּלֶא, דְּהִרִי בְּהַמְשָׁךְ הַפִּירוּשָׁה (ח, טז) מְצִינָה
הַקֶּבֶץ לִנְח - "צֵא מִן הַתִּיבָה"! וְלִפְירוּשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב,
שֶׁ"תִּיבָה" קָאִי עַל הַתִּיבוֹת הַקְּדוּשׁוֹת דְּתוֹרָה וְתַפְלָה - אִיךְ
יִתְכַּן הַדָּבָר?
אֵלָּא שֶׁבְּאִמָּת כֶּף הוּא הַסֵּדֶר בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, שֶׁמִּצַּד הַפְּנִיָּה

ב מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לָךְ שִׁבְעָה שִׁבְעָה
דָּבָר וְנִקְבָּא וּמִן הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה דָּבָר
הֵיא תִרְיִן דָּבָר וְנִקְבָּא:

(ב) מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לָךְ שִׁבְעָה שִׁבְעָה
אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִיא
שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:

כ"ט הַטְּהוֹרָה • הַעֲתִידָה לִהְיוֹת טְהוֹרָה לִישְׂרָאֵל, לְמַדְנוּ שֶׁלְּמַד נֹחַ תּוֹרָה (עירובין יח). שִׁבְעָה שִׁבְעָה • כְּדִי
שִׁיקְרִיב מֵהֶם קֶרֶבֶן בְּצֵאתוֹ.

שפתי חכמים

לֹא הָיָה אֵלָּא שִׁבְעָה, אֵלָּא וְדִאִי זְוִגוּת
הַרְבֵּה הָיוּ מִשְׁנֵי הַמִּינִין וְלִקַּח נֹחַ מִן
הַטְּהוֹרִים שִׁבְעָה וּמִן הַטְּמֵאִים שְׁנַיִם,
וּמִהֵיכָן יָדַע, אֵלָּא שֶׁלְּמַד תּוֹרָה,
וְדִיִּיקָא נִמְי קָרָא דְּכִתִּיב 'תִּקַּח לָךְ';
מִשְׁמַע הַקִּיּוּחַ הָיְתָה בְּיַד נֹחַ, וְדוּק.
נִרְאָה לִי: * דְּמָה שֶׁנֹּאמַר בְּקָרָא 'שִׁבְעָה
שִׁבְעָה', הֵינִי רְצוֹנוֹ לֹאמַר דְּבִין כּוֹלָם
הָיוּ שִׁבְעָה, דְּהֵינִי שֶׁלְּשׁוֹה זְוִגוּת וְאֶחָד
נִשְׂאָר בְּלֹא זְוִג. וְהָא דְּכִתִּיב בְּקָרָא
'שִׁבְעָה שִׁבְעָה', לֹא לְמִימָרָא שִׁיחִי

בָּא, דְּיָאָם לֹא כֵן הֵיכָא הָיָה יָכוֹל
לְבַדּוֹק אוֹתָם, שְׁהִירִי אֶחָד מִן סִימְנֵי
טְהוֹרָה הוּא קוֹרְקָן נִקְלָף, וְאִין לִידַע
אֵלָּא לְאַחַר שְׁחִיטָה. הַקְּשָׁה הַגּוֹר
אֲרִיָּה, וְאִם תֹּאמַר מִנָּא לִיָּה שֶׁלְּמַד נֹחַ
תּוֹרָה, דִּילְמָא מַה שֶׁלְּקַח שִׁבְעָה מִשּׁוּם
שֶׁהַתִּיבָה לֹא קִלְטָה אֵלָּא שִׁבְעָה זְוִגוּת,
וּמִתְרַץ דְּמִפְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִאֲמַר מִשְׁמַע
דְּכָל שֶׁלֹּא דְּבָקוּ בְּמִינֵן אִין הַתִּיבָה
קוֹלְטָתָן, וְאִי אֲפֻשֶׁר שְׁמַמִּין הַטְּמֵאִין
לֹא הָיוּ אֵלָּא שְׁנַיִם, וּמִמִּין הַטְּהוֹרִים

(כב) ח דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, דְּוַיַּעַשׂ נֹחַ
מִשְׁמַע שֶׁבָּא אֶל הַתִּיבָה כְּמוֹ שֶׁאֲמַר
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶה אֵינּוּ דִּהָא אַחַר
כֶּף נֹאמַר וַיֹּאמֶר ה' אֵל נֹחַ בֹּא אֶתְהָ
וְכָל בֵּיתְךָ וְגו', שְׁמַע מִינָּה דְּעִדִּין לֹא
כָּא אֶל הַתִּיבָה, אֵלָּא זֶה בְּנֵן
הַתִּיבָה: תוֹרָה א
ז (ב) ז דָּאָם לֹא כֵן מִנָּא יָדַע, טְהוֹרִים
וּטְמֵאִים בְּהָאִי שְׁעָתָא מִי הָיָה, (וְקִיצוֹר
מוֹרָח) וּמִכָּל מְקוֹם הוֹצִרְכּוּ לֹאמַר
בְּמִקְרָא שֶׁהַתִּיבָה קוֹלְטָתָהּ וּמִאֲלִיתָהּ

(ג) גם מעוף השמים שבִּעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּה לַחֲיוֹת וְרַע עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ:

כ"ט - גם מעוף השמים וגו'. בטהורים - הכתוב מדבר, ולמדך סתום מן המפרש.

(ד) כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה אֲנֹכִי מִמַּטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

כ"ט - כי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה • (סנהדרין קח) אלו שְׁבָעָה ימי אָבֱלוֹ שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח הַצִּדִּיק, שֶׁחָס הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא עַל כְּבוֹדוֹ וְעָכָב אֶת הַפְּרָעוֹת. צא וְחָשֹׁב שְׁנוֹתָיו שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח, וְתִמְצָא שֶׁהֵם כָּלִים בְּשֵׁנֶת שֵׁשׁ מֵאוֹת

(ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: כ"ט - וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בִּיאָתוֹ לַתִּבָּה.

(ו) וַנֹּחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמִּבּוּל הָיָה מִיָּם עַל־הָאָרֶץ:

(ז) וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתִּבָּה מִפְּנֵי מִי הַמִּבּוּל:

כ"ט - נֹחַ וּבָנָיו • הַנָּשִׁים לְבָד וְהַנָּשִׁים לְבָד, לְפִי שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתִשְׁמִישׁ הַמַּטְהָר מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוִי בַצָּעַר. מִפְּנֵי מִי הַמִּבּוּל • אֵף נֹחַ מִקְטָנִי אֲמָנָה הָיָה,

שפתי חכמים

בתיב עופות ברישא לא הנה אמרינו דמשום קרבן צינה ליקח שבִּעָה שְׁבָעָה, דהנה אמינא בהמות דומיא דעופות, ובעופות בתיב לַחֲיוֹת וְרַע עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ, אם כן הנה אמינא דבהמות נמי משום לַחֲיוֹת וְרַע צִוָּה ליקח שבִּעָה, משום הכי נקט בהמות ברישא, וְקָל לְהַבִּין. ומדברא תירץ בענין אחר, עיין שם: תורה ד

(ד) ל (קיצור מורה), דאם לא כן מה ענין של השבִּעָה ימים שזכר הכתוב בפירושו: תורה ד

(ז) מ נראה לי דקשה לרש"י למה סמוך וַיָּבֵא נֹחַ וגו' לקרא דלעיל מיניה ונח כן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ, וַיָּבֵא נֹחַ וגו', אלא

ארבעה צריכין להודות וכו' (פרכות ניד), וחס ואשתו שחטאו בשימושם בתיבה הקריב עליהם חטאת לכל אחד ואחד, ויצאו בזה ששה זוגות, וזוג אחד לקיום המין כמו בטמאים. ומקורו וְגִגֹּר אֲרִיָּה כְּתִבּוּ בָּהֶם דְּבָרִים אֲחֵרִים, וְהִרְאָה יְבָרַח: תורה ד

(ג) ב אין להקשות למה לא בתיב גבי עופות טהורים וגבי בהמה סתם, וילמוד בהמות מעופות, שהרי גם לעיל הקדים עופות לבהמות דבתיב 'מהעוף למינהו ומן הבהמה למינהו' יש לומר דלכך הקדים בהמות טהורין וכתב בהן 'שבִּעָה שְׁבָעָה', לרמוז לו דמשום הכי צינה שיקח טהורים שבִּעָה כְּדִי שִׁיקְרִיב קָרְבָּן, אֲבָל אִי הָיָה

שבִּעָה זוגות, אלא שבִּעָה עופות, ואותן שבִּעָה יהיו איש ואשתו, כמו גבי 'שנים שנים איש ואשתו', דהיינו שני עופות ואותן שנים יהיו איש ואשתו, הכי נמי גבי 'שבִּעָה שְׁבָעָה', ואם כן נשאר אחד בלא זוג, ועל זה קשה למה נשאר אחד בלא זוג, אלא כְּדִי שִׁיקְרִיב וכו', ואותו היה זָכָר, (מזאת), (אבל הוא נגד המדרש דבה, עיין שם, וכמו שכתבתי בסמוך). (קיצור מורה), קבלתי הטעם שזכר ביציאתו מן התיבה הוצרך להקריב ארבע עולות לארבעה זוגות שצולצו מן התיבה, הוא ואשתו ושלשת בניו עם נשותיהם, אולי חטאו במחשבה, וארבע נקבות בשביל ארבעה זוגות הנ"ל לקרבן תודה, כי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 196)

צריכים הבריות להיטיב את דרכן על הארץ. ועל כרחך, שהטעם הוא מפני שהעולם שרוי בצער. ועין ברש"י לעיל (בראשית ד, כד-כה): מזה אנו יולדות לבהלה. . אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו.

מפני שהעולם שרוי בצער (רש"י ז, יז)

בתנחומא אמרו טעם אחר: שלא יהא הקב"ה עוסק בחרבן העולם והוא בונה. אבל אין טעם זה מקרח כלל בפשוטו של מקרא, שיטת רש"י. ואדרבה: המבול היה ענש על השחתת הארץ, כי השחית כל בשר את דרכו, ואם כן

ח מן בעי'א דכ'א ומן בעי'א די לית'הא דכ'א ומן עופ'א וכל די רחש על ארע'א:

(ח) מן-הבהמה הטהורה ומן-הבהמה אשר איננה טהרה ומן-העוף וכל אשר-רמש עליה-אדמה:

ט תרין תרין עליו לות נח לתבואת דכר ונקבא כמא די פקיד יי ית נח:

(ט) שנים שנים באו אל-נח אל-התבה וזכר ונקבה כאשר צוה אלהים את-נח:

כס"א באו אל נח. מאליהן. שנים שנים. כלם השוו במנין זה, מן הפחות היו שנים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ שיחות ש"פ נח תשמ"ה – מתוך 'לקראת שבת')

בדרך ממילא

ובדוגמת הסיפור הידוע על הבעל-שם-טוב, שפעם נצרך לדבר מסוים, הלך לאחד הבתים והקיש על החלון, ובלי לחפות למענה חזר לביתו (ואחר-כך באו אליו ונתנו לו את מבוקשו). וכששאלו אותו: ממה נפשך – אם הוא סומך על הנס, מדוע בכלל עליו להקיש על החלון? ואם ברצונו לפעול בדרך הטבע, הרי עליו לחפות עד שיגיעו לו! והשיב הבעל-שם-טוב, כי רצונו של הקב"ה הוא שיהודי יעשה "כלי", פעולה טבעית, ופעולה זו יכולה להיות אפילו פעולה קטנה כמו יקישו בחלון; ולאחר שהוא מצידו עשה את שלו, יכול הוא כבר לחזור לביתו, ושאר כל העניינים יפעלו מעצמם!...

שנים שנים באו אל נח אל התיבה זכר ונקבה כאשר צוה אלקים את נח

"באו אל נח – מאליהן" (ז, ט. רש"י)

נח לא התעסק בהבאת בעלי-החיים אל התיבה, אלא הם באו "מאליהן". והיינו, שלאחר שנח הכין את התיבה, כפי שנצטוה על-ידי הקב"ה – התקבצו ובאו כל בעלי-החיים בדרך ממילא, בלי השתדלות מצידו של נח.

ולמדנו מכאן הוראה נפלאה:

יהודי נדרש לעסוק במילוי שליחותו, "אני נבראתי לשמש את קוני" (סוף קידושין); ואין לו לדאוג לשאר העניינים הנדרשים – כי כאשר הוא ממלא את שליחותו, יפעלו שאר העניינים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצידו.

י ויהי לזמן שבעת יומין ומי טופנא הו' על ארע'א:

(י) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על-הארץ:

יא בשנת שת מאה שנין לחיי נח ב'רחא תנינא בשבעת עשרא יומא ל'רחא ב'יומא הדין אתבועו כל מבועי תהומא רבא וכוי שמיא אתפתחו:

(יא) בשנת שש-מאות שנה לחיי-נח בחדש השני בשבעה-עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל-מעיינות תהום רבה וארבת השמים נפתחו:

שפתי חכמים

זה, עיין שם: תורה ח (ט) וְדָאם לֹא כֵן 'הובאו' מיבעי ליה: דָאם לֹא כֵן תִּקְשָׁה לָךְ הָא כְּתִיב 'מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שְׂבָעָה שְׂבָעָה: תורה י

גם כן ויצא נח ובניו, אף על פי שמוותר בתשמיש היה, היינו לפי שנח היה דואג לעסוק בפריה ורבייה אחר המבול, כדפירש רש"י לקמן עד שנתן הקדוש ברוך הוא את שלא יביא עוד מבול, אבל הרא"ם לא גרס כל דבור

להודיע הטעם למה נאסרו בתשמיש המטה, מפני שהמבול היה והעולם היה שרוי בצער, משום הכי כתב אחריו ויבא נח ובניו וגו', כלומר משום הכי באו האנשים לבד ולא שמשו, (גור אריה), ומה שכתוב ביציאתו

כ"י • בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶה מִרְחֻשׁוֹן, לְהוֹצִיא מִמִּיחָה. תַּהוֹם רַבָּה • מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הֵם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: זֶה אֵיזֵר (סנהדרין קח) • נִבְקָעוּ • חֲטָאוּ בִּ"רַבָּה רַעַת הָאָדָם", וְלָקוּ בִּ"תַּהוֹם רַבָּה".

(יב) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יבִּתְהוּה מִטְרָא נַחַת עַל אֶרֶץ אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָו:

כ"י • וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ • וְלַחֲלָן הוּא אוֹמֵר: "וַיְהִי הַמַּבּוּל", אֵלָּא פֶּשֶׁהוּרִידָן, הוּרִידָן בְּרַחֲמִים, אִם יַחֲזִירוּ יִהְיוּ גִשְׁמֵי בְּרָכָה, וְכִשְׁלֹא חֲזָרוּ הָיוּ לְמַבּוּל. אַרְבָּעִים יוֹם וָגו' • אֵין יוֹם רֵאשׁוֹן מִן הַמִּגְזָן, לְפִי שָׁאִין לֵילֹ עֲמוֹ, שְׁהָרִי פְתִיב: "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָּל מַעֲיִנוֹת", נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים יוֹם פְּלִים בְּכ"ח בְּכֶסֶלֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁהַחֲדָשִׁים נִמְגִין כְּסִדְרָן, אַחַד מֵלֹא וְאַחַד חֶסֶר, הָרִי י"ב מִמִּרְחֻשׁוֹן, וְכ"ח מִכְּסִלֹ.

(יג) בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־וָחַם וַיִּפֹּת בְּנֵי־נֹחַ וְאַשֶׁת נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי־בָנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה: יג בְּכָרֹן יוֹמָא הָדִין עָאֵל נַח וְשֵׁם וָחַם וְכַתּוּב: פְּנִי נֹחַ וְאַתָּה נֹחַ וְתִלְתָּא נְשֵׁי כְּנוּהִי עִמָּהוֹן לְתַבּוּתָא:

כ"י • בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה • לְמִדָּה הַפְּתוּכָה, שְׁהָיוּ בְּנֵי דוּרוֹ אוֹמְרִים: 'אֵלֹהֵינוּ אֲנִי רֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לְתֵבָה', אֲנִי שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ, אֲמַר הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'אֲנִי מִכְּנִסֹ לְעֵינֵי כָּלֶם, וְנִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם'.

(יד) הָמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צֹפֹר כָּל־כְּנָף: יד אֲנִי וְכָל חֵיתָא לְזִנְה וְכָל בְּעִינָא לְזִנְה וְכָל רַחֲשָׂא דְּרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ אֲנִי וְכָל עוֹפָא לְזִנְהִי כָּל צֹפֵר כָּל דְּפִרַח: עוֹפָא לְזִנְהִי כָּל צֹפֵר כָּל דְּפִרַח:

כ"י • צֹפֹר כָּל כְּנָף • דְּבוּק הוּא, צֹפֹר שֶׁל כָּל מִין כְּנָף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים (כְּנָף זֶה, לְשׁוֹן נֹצָה, כְּמוֹ: (ויקרא א) 'וְשִׁפְעָה אוֹתוֹ בְּכַנְפֵּי', שֶׁאֵפֶלֶוּ נֹצָתָה עוֹלָה. אֵף כָּאֵן צֹפֹר, כָּל מִין מִרְאִית נֹצָה) •

(טו) וַיָּבֵאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שָׁנִים מָבֹל־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים: טו וְעֵלֹו עִם נֹחַ לְתַבּוּתָא תְּרִין תְּרִין מָבֹל בְּשָׂרָא דִּי בַּה רִיחָא דְּחַיִּי:

(טז) וַהֲבָאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל־בֶּשֶׂר כָּאֵשׁ צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ: טז וְעֵלִיָּא דְּבַר וְנִקְבָּא מָבֹל בְּשָׂרָא עֲלֹו כְּמָא דִּי פִקִּיד זָתָה זִי וְאִגָּן זִי (בְּמִימְרָה) עֲלֹהִי:

כ"י • וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ • הִגָּן עֲלִיּוֹק שֶׁלֹא שָׁבְרוּהָ, הַקִּיף הַתֵּבָה דְּבִים וְאַרְיֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: סִגֵּר כְּנַגְדוֹר מִן הַפִּים. וְכֵן כָּל "בַּעֲד", שֶׁבְּמִקְרָא, לְשׁוֹן 'כְּנַגְד' הוּא: (בראשית כ) "בַּעֲד כָּל־רֶחֶם",

שפתי חכמים

(יא) ע (קיצור מורחב), לֹא כִסְתָם בְּקִיעָה שְׁמוּרָה עַל קִלְקוֹל הַנִּבְקָע וּשְׁבִירָתוֹ, אֲבָל הַבְּקִיעָה הַזֹּאת הָיְתָה לְתַגְבוּרַת הַמַּעֲיִנוֹת: תוֹרָה יב
(יג) פ דָּאֵם לֹא כֵן 'בַּיּוֹם הַזֶּה' מִיבְּעִיָּא לִיָּה, דּוּמִיָּא דִּ"בַּיּוֹם הַזֶּה" דְּלַעֲלִיל (פסוק י"א): תוֹרָה יד
(יד) צ כְּלוּמֵר, אֵל תֹּאמַר 'צֹפֹר' בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְ'כְנָף' בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, דְּהָא גַם לְצֹפֹר יֵשׁ כְּנָף. אֵי נָמִי, דָּאֵי 'כָּל כְּנָף' הוּא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אִם כֵּן אֵיךְ קָאֵמַר שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָף', וְהָיָה שֶׁכָּל כְּנָף בָּאוּ עֲמוֹ לְתִיבָה, כִּי לֹא יִתְכַן לְהִיטֵב כְּנָף בְּלִתי עוֹף, אֵלָּא דְּבוּק הוּא וְכו'. וּמִפְּרֵשׁ וְהוֹלֵךְ לָמָּה צִרִיךְ לְמִיכְתֵּב כְּנָף, דְּפִשְׁטָא הוּא שֵׁיִשׁ לְעוֹף כְּנָף, וְעוֹד אֵיךְ שִׁיךְ לִזְמֵר 'כָּל כְּנָף', וְכִי יֵשׁ לְצֹפֹר כָּל הַכְּנָפִים שֶׁעוֹלָם, וּמִתְרַץ כָּל מִין כְּנָף לְרַבּוֹת חֲגָבִים, דְּגַם לָהֶם יֵשׁ כְּנָף, אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת 'צֹפֹר' לֹא מִשְׁמַע חֲגָבִים, דְּהָא לֹא צֹפֹר הוּא. וּמִהֲרֵשׁ"ל פִּירֵשׁ, אֵלֹו לֹא הָיָה דְּבוּק הָיוּ דְּרִשְׁיֵין כְּמוֹ 'כָּל צֹפֹר כְּנָ

(מלכים ב ד) "בַּעֲדָיו וּבְעֵד בְּנִי", (איוב ב) "עֹר בְּעֵד עֹר", (תהלים ג) "מִגֵּן בְּעֵדִי", (שמואל א יב) "הַתַּפְּלֵל בְּעֵד עֲבָדֶיךָ", כְּנָגֵד עֲבָדֶיךָ.

♦ יום שלישי ל' תשרי ♦

(י) וַיְהִי הַמָּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל־הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־הַתֶּבֶה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ:

וַיִּהְיֶה טוֹפָאן אַרְבָּעִין יוֹמִין עַל אֶרֶץ וּסְגִיאוֹ מֵיָא וַיִּנָּטְלוּ יַת תְּבוּתָא וְאַתְרַמַּת מֵעַל אֶרֶץ:

כ"י- וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ. מְשַׁקְעַת הָיְתָה בַּמַּיִם אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה, כִּסְפִינָה טְעוּנָה הַמְּשׁוֹקַעַת מְקַצָּתָהּ בַּמַּיִם, וּמְקַרְאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ.

(יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

יח וַתִּקְיֹפוּ מֵיָא וּסְגִיאוֹ לַחֲדָא עַל אֶרֶץ וּמַהֲלָקָא תְּבוּתָא עַל אֶפִי מֵיָא:

כ"י- וַיִּגְבְּרוּת • מְאֻלִּיָּהוּ.

(יט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל־הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

יט וּמֵיָא תִּקְיֹפוּ לַחֲדָא עַל אֶרֶץ וְאַתְחַפִּיאוּ כָּל טוּרֵיָא רְמֵיָא דִּי תַחוֹת כָּל שָׁמַיָא:

(כ) חֲמִשָּׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:

כ חֲמִשָּׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין מִלְּעֵלָא תִּקְיֹפוּ מֵיָא וְאַתְחַפִּיאוּ טוּרֵיָא:

כ"י- חֲמִשָּׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה • לְמַעְלָה שֶׁל כָּל גְּבוּהַ כָּל הַהָרִים, לְאַחַר שֶׁהָשׁוּ הַמַּיִם לְרֹאשֵׁי הַהָרִים.

(כא) וַיִּגָּע כָּל־בָּשָׂר הַרְמִישׁ עַל־הָאָרֶץ בַּעֲוֹן וּבִבְהֵמָה וּבְחַיָּה וּבְכָל־הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל־הָאָדָם:

כא וּמִית כָּל בָּשָׂר דְּרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ בַּעֲוֹפָא וּבְבַעֲיָא וּבְחַיָּתָא וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ וְכָל אָנָּשָׁא:

(כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים בָּאֲפִיו מִכָּל אֲשֶׁר בַּחֲרִבָה מָתוּ:

כב כָּל דִּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַנְפוּהִי מִכָּל דִּי בִּיבְשָׁתָא מִיתוּ:

שפתי חכמים

אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם הָיָה תִּגְבוּרַת זֶה, שֶׁהָרִי כְּתִיב 'וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם', וְאִין סִבְרָא לוֹמַר שֶׁתִּגְבוּרַת הָרֹאשׁוֹן הָיָה מִמֵּי הַמָּבּוּל וְהַשְּׁנִי מִן הַתְּהוֹמוֹת: תוֹרָה יט (כ) אֵל לֹא לְמַעְלָה עַל שְׁטוֹחַ הָאָרֶץ, כִּי קוֹדֵם זֶה כְּתִיב 'וַיִּכְסּוּ כָּל הַהָרִים הַגְּבוּהִים', שֶׁהֵם כְּמֵה אֲלָפִים מִשְׁטוֹחַ הָאָרֶץ, (רַאשִׁים): תוֹרָה כא

וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתִּיבָה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ' וּגו', אֵלָּא וְדַאי לְהִכִּי כְּתִיב 'וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם' לְבִסּוֹף, לוֹמַר שֶׁהַתִּגְבוּרַת לֹא הָיָה מִפְּנֵי הַמָּבּוּל שֶׁבְּתוֹךְ הָאֲרָבָעִים יוֹם אֵלָּא מֵאִלּוּ, כְּלוּמַר שֶׁהָיָה הַתְּהוֹמוֹת עוֹלָה מֵאִלּוּ וּמִפְּנֵי זֶה הִתְגַּבְּרוּ הַמַּיִם, וְדוּק. וְהִרָא"ם תִּירֵץ בְּעֵנָּן אַחֵר, שֶׁהָרִי כָּבֵד פָּסְקוּ הַגִּשְׁמִים מִסּוֹף אַרְבָּעִים יוֹם, וְאִי

(יז) שֶׁ דִּקְשָׁה לְרַשִּׁי, הָא לְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם כָּבֵד גָּדְלוֹ הַמַּיִם וְלָמָּה לֹא נִתְנַשְּׂאָה הַתִּיבָה כָּבֵד, אֵלָּא מְשׁוֹקַעַת וכו': תוֹרָה יח (יח) ת דָּאם לֹא כֵן, אֵלָּא הָיָה מִתְגַּבְּרוֹת הַמַּיִם מִפְּנֵי הַמָּבּוּל שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם, אִם כֵּן הָיָה לוֹ לְהַפּוֹךְ וְלִכְתּוּב בְּקֶרֶא 'וַיְהִי הַמָּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל הָאָרֶץ, וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם

נשימת רוח חיים • נשימה של רוח חיים • אשר בתרבה • ולא דגים שבים (סנהדרין קח) •

כג ומקח ית כל יקומא די על אפי ארעא
מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא
דשמיא ואתמחיו מן ארעא ואשתאר ברם
נח ודי עמה בתבואה:

(כג) וימח את כל היקום אשר על פני האדמה
מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו
מן הארץ וישאר אדנח ואשר אתו בתבה:

נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: (כ"ה) גונח וכוהה דם'
מטרח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאחר מזונות
לארי, והפישו, ועליו נאמר: (משלי יא) "הן צדיק בארץ
ישלם".

נשימה • לשון ויפעל הוא, ואינו לשון ויפעל,
והוא מגזרת "ויפן", "ויבן". כל תבה שסופה ה"א,
כגון: בנה, מכה, קנה, כשהוא נותן וי"ו יו"ד
בראשה, נקוד בחירי"ק תחת היו"ד. אף נח • לבד

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות נרד ה' ע' 35 ואילך - מתוך "לקראת שבת")

הוראה בפולח בעבודת השליחות

איברא, דכאשר יהודי מרגיל את עצמו שלא להתחשב
בטורח והקושי, אלא להתמסר לשליחותו של הקב"ה בכל
מצב - עלול הוא לחשוב, כי כשם שהוא מוכן לותר על
מנוחת הגוף שלו וצרכיו הגשמיים, כך יגה גם עם זולתו
"בחזק יד" ויתבע ממנו שיתור על צרכיו שלו;
וזהו שקא-משמע-ל הפירוש השני, שנח נענש רק משום
"שאחר מזונות לארי", והיינו כי לצרכי הזולת יש לדאוג
בשלימות, ואם מחסירים בכך או אפילו רק מאחרים -
מגיע על כך עונש חס-ושלום.
הוי-אומר: מעצמו צריך אתה לתבוע מדרגות געלות של
"אתפנא"; אולם **בשביל הזולת** צריך אתה להעמיד את
כל מה שהוא צריך, "אפילו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ
לפניו", בעתו ובזמנו!

וישאר אף נח
"אף נח - לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: היה גונח
וכוהה דם" (ז, כג, רש"י)
בטעם שהיה נח "גונח וכוהה דם" - מביא רש"י ב'
פירושים: (א) "מטורח הבהמות והחיות". (ב) "אחר מזונות
לארי והפישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם".
וכד דייקת בב' פירושים אלו, מורים הם דרך בעבודת ה':
הפירוש הראשון, שנח היה "גונח וכוהה דם מטורח
הבהמות והחיות" - מלמדנו עד כמה צריך יהודי להתמסר
לשליחותו, להשפיע ולסייע לאלו הנמצאים בשפל
המדרגה, ואפילו לכאלו שמצד מצבם הרוחני נדמים
כ"בהמות" ו"חיות"; גם אם הדבר כרוך בטורח רב, עד כדי
מצב של "גונח וכוהה דם" ר"ל, עליו להמשיך ולקיים את
שליחותו, ויהי-מה.

כד ותקפו מיא על ארעא מאה ומחשין
יומין:

(כד) ויגברו המים עליהארץ חמשים ומאת יום:

א ודכיר יי ית נח וית כל חיתא וית כל
בעירא די עמה בתבואה ואעבר יי ויחא על
ארעא ונחו מיא:

ח (א) ויזכר אלהים את-נח ואת כל-החיה ואת
כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח
עליהארץ וישבו המים:

שפתי חכמים

לשון ויפעל, למה נקוד וימח'
בחי"ר קי, שהוא מבנין הכבד, ולא נקוד
וימח בקמ"ץ שהוא מבנין הקל, ומתרג'
שהוא מגזרת ויפן' ויבן', דנקוד גם כן
יור' בחי"ר קי, ודלא בפירוש הרא"ם
שהוא ממשקל ויפן', והא דמ"ם
בפת"ח מפני החי"ת שהיא גרזנית:
ו דקשה לרש"י, מה טעם בכולהו למה
נקוד חיר"ק תחת היו"ד: ז ואם תאמר

ושמא לזה כיון רש"י באמרו (לעיל ו' י"א)
'כי השחית כל בשר, אפילו בהמה
וחיה, ואלו דגים לא קאמר. וקרא הכי
נמי דייק, דכתיב 'על הארץ', אבל לא
דגים שבים: תורה כג
(כג) ד מבנין קל, על משקל ויירא,
ויתן, רק שהם עומדים וזה יוצא: לא
לשון ויפעל' מבנין נפעל, כמו וימח
מן הארץ: ה דקשה לרש"י, כיון שהוא

(כב) ב (רבי אברהם אבן עזרא, 'כל אשר
נשמת רוח חיים' שב אל האדם לבדו.
אבל הרא"ם כתב שהגירסא היא
'נשימה של רוח חיים', בלומר כל שיש
בו נשימה של רוח חיים. אבל אין
לומר נשמה, דהא אין לבהמות
נשמות, ודוקא גבי אדם כתיב ויפח
באפיו נשמת חיים, אבל לא גבי
בהמות וחיות ועופות: ג (קצור מדרש),

אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וּגְו'. מה זכר להם לבהמות? זכות שלא השחיתו דרךם קדם לנח, ושללא שמשו בבתה. ויעבר אֱלֹהִים רוּחַ. רוּחַ תְּנוּחָמִין וְהִנָּחָה עֲבָרָה לְפָנָיו. על הארץ. על עסקי הארץ. וישפּוּ. כמו: (אסתר ב) "כְּשׁוֹךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ", לשון הַנְחָת חֲמָה.

כִּי יִזְכָּר אֱלֹהִים. זה השם, מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים, ורשעתם של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין, שְׁנֵאמָר: (בראשית ו) "וַיֹּרֶא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וַיִּזְכָּר וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֲהָ" והוא שם מדת רחמים. ויזכר

(ב) ויסברו מעינת תהום וארבת השמים ויפלא הגשם מן השמים:

וכיוצא בהן. ויפלא. וימנע, כמו: (תהלים מ) "לא תכלא רחמך", (בראשית כג) "לא יכלה ממך".

כִּי יִסְכְּרוּ מַעֲיֵנָת. כְּשֶׁנִּפְתַּחוּ כְּתִיב: "כֹּל מַעֲיֵנֹת", וכאן אין כתיב "כֹּל", לפי שגשגותיהם מהם אותן שיש בהם צורך לעולם, כגון חמי טבריא

(ג) וישבו המים מעל הארץ הלך ושוב המים מקצה חמשים ומאת יום:

כִּי יִסְכְּרוּ חֲמֵשִׁים וּמֵאֵת יוֹם. התחילו לחסור, והוא אחד בסיון, כיצד? - בכ"ז בכסלו פסקול

ג ותבו מיא מעל ארעא אזלין ותיבין וחסרו מיא מסוף מאה ותמשיין יומין:

ויחסרו

הגשמים, הרי ג' מכסלו וכ"ט משבת, הרי ל"ב, ושבת ואדר וניסן ואיר - קי"ח, הרי ק"נ.

כִּי יִסְכְּרוּ חֲמֵשִׁים וּמֵאֵת יוֹם. התחילו לחסור, והוא אחד בסיון, כיצד? - בכ"ז בכסלו פסקול

שפתי חכמים

הגשמים, יש לומר דמה שכתב לעיל בכ"ח בכסליו, לפי שאין יום ראשון מן המנין, היינו לא נחשב כיום שלם לפי שאין לילו עמו, דכתיב (שם יא) 'ביום הזה נבקעו וגו', ביום ולא בלילה, אבל מכל מקום יום אחד הוא נחשב, אם כן נשאר ממרחשון י"ב יום ויום חסר לילה, ומכסליו כ"ז ימים ולילה, כי לא פסק הגשם עד לקרו של כ"ח יום, ותצטרף אותו לילה ליום ראשון הרי ארבעים יום, לכך קרוי כ"ח, לפי שהיו עדיין גשמים יורדין בליל כ"ח, וקרוי כ"ז לפי שפסקו ביום כ"ח, הרי שלשה מכסליו, רצה לומר עם לילה שלאחריו, וכן עשרים ותשעה בטבת עם לילה שלאחריו והוא כ"ז לכסליו שבו פסקו גשמים, דאי אפשר לומר לירידה, שהרי לא כלו ארבעים יום של גשמים ומאה וחמשים יום של תגבורת עד א' בסיון, ואין סביר שהמאה וחמשים יום היו ארבעים של ירידה ומאה ועשר של תגבורת, אלא או כלם של גשם או כלם של תגבורת, ואי אפשר שיהיו של גשם, אם כן יחוייב שיהיו כלן של תגבורת, אם כן ארבעים יום אחד ומאה וחמשים יום אחד, ולא כלו עד אחד בסיון: תורה ד

הבהמה וזיה נאסרו בתשמיש, יש לומר דמעצמם קבלו האיסור ולא בגזירת השם: ותברך: דקשה לרש"י, דאי היה רוח ממש, הא כתיב אחר כך 'וישכו המים', וזה אינו דהא כתיב (תהלים קמ"ח יח) 'ישב רוחו וילוו מים'. אי נמי הוכחתו, דאי רוח ממש הא כתיב 'על הארץ', והרי היו המים על הארץ והאיר עבר הרוח על פני הארץ. אבל אם תפרש רוח תנוחמין אתי שפיר, דעל הארץ פירוש על עסקי הארץ, רוצה לומר דלכך העביר רוח תנוחמין בשביל בני האדם שעל הארץ: תורה ב (ב) * ואם תאמר כיון דלצורך עולם הם למה לא נבראו מששת ימי בראשית, ויש לומר דקודם המבול לא היה צריך לעולם, לפי שאין הבריות היו צריכים להם לפי שהיו בריאים וחזקים, אבל אחר המבול נעשו חלשים, וקל להבין: תורה ג

(ג) ב דלא תימא שאז כבר היו חסרים, וזה אי אפשר דתימא שבסוף מאה וחמשים יום כלו לחסור, שהרי המים היו הלך וחסור עד כ"ז לחודש השני שבו יבשה הארץ, אלא התחילו לחסור: ל ואם תאמר והא לעיל (ה יא) פירש רש"י בכ"ח בכסליו פסקו

מנא ליה לרש"י כל זאת, ויש לומר דכתיב 'אף נח, ו'אף' מיעוט היא, ואין כאן שום דבר למעט, אלא נח עצמו היה מתמעט מחיותו, שהיה גוינת כו': תורה ד

ח (א) ח (קיצור מורה), מוקדא משמע ששאר הבהמות השחיתו מעצמן, לא על ידי המזיקין, דאם לא כן מאי זכות של אלו, וכן משמע ממה שאמר אחריו שלא שמשו בתיבה, שזהו פירוש על עצמן, (נח יא), והא דאיצטרריך לשני מיני זכות, יש לומר דבזה שלא השחיתו דרךם קודם לכן לא סגי, משום דאין זה פעולת מצוה אלא מניעת עבירה, ואף על גב דאמרין במסכת מכות (דף כ"א) כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, הא אמרינן בקדושין (דף ל"ט) דמירי כשבא לידו עבירה וניצל ממנה, לכך איצטרריך גם כן לזכות שלא שמשו בתיבה, שזהו פרישות הגוף במוותר להם. ובהאי טעמא לחוד נמי לא סגי, משום דהו קצת כמי שאינו מצוה ועושה, דלא מצינו שנאסרו בתשמיש בתיבה, דלנח ובניו לחוד אזהר רחמנא. והא דכתב הרב (למנח ח' י"ז) 'ושרצו בארץ' מגיד שאף

(ד) וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרְט:

חמש-עשרה אמה, וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמש-עשרה אמה לששים יום, הרי אמה לארבעה ימים, נמצא שבט"ז בסיון לא חסרו אלא ארבע אמות, ונחה התבה ליום המחרת. למדת, שהיתה משקעת אחת-עשרה אמה במים שעל ראשי ההרים.

כ"י בחדש השביעי. סיון, והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים. בשבעה עשר יום. מכאן אתה למד שהיתה התבה משקעת במים אחת-עשרה אמה, שהרי פתיב: "בעשירי באחד לחודש נראו ראשי ההרים", זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים, והם היו גבהים על ההרים

(ה) וַתָּמִיד הָיוּ הַלֹּךְ וְחֹסֵר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשִׂירִי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים:

שם אתה אומר להפסקה והוא אלול, אי אתה מוצא "בראשון באחד לחודש חרבו המים מעל הארץ", שהרי מקץ ארבעים, משנראו ראשי ההרים, שלח את העורב, וכ"א יום הוחיל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה. ואם תאמר באלול נראו, נמצא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי, שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן.

כ"י בעשירי וגו' נראו ראשי ההרים. זה אב, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם. ואם תאמר הוא אלול, ועשירי לכסלו שפסק הגשם, כשם שאתה אומר: "בחדש השביעי", סיון, והוא שביעי להפסקה. אי אפשר לומר כן, על כרחך, שביעי אי אתה מונה אלא להפסקה, שהרי לא כלו ארבעים יום של ירידת גשמים, ומאז וחמשים של תגברת המים עד אחד בסיון, ואם אתה אומר שביעי לירידה, אין זה סיון. והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה,

(ו) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:

כ"י מקץ ארבעים יום. משנראו ראשי ההרים. את חלון התבה אשר עשה. לצהר (כ"ה), ולא זה פתח התבה העשוי לביאה וציאה.

שפתי חכמים

ונמחו בימי המבול כדמשמע במדרש, ודוק. נראה לי: ע רוצה לומר לחלון זו עשויה כדי להאיר: פ רצונה לומר, לעיל כתיב פתח וכאן חלון, ומתוך ולא נהו וכו', (קיצור מנחת) ואף על פי ששם פירש אותו במסופק, ושאומרים חלון ויש אומרים אבן טובה, מהכא משמע שהוא חלון. ויש מפרשים 'לצהר' לאורה, מגזרת צהרים, כאלו אמר 'אשר עשה לאורה', כלומר לא לביאה וכו'. ואם תאמר אם כן למה הוצרך לאורו של אבן טוב, ויש לומר בעבור הלילות ובעבור הימים שהחלון היה סגור, כדמשמע מויפתח וגו': תורה ז

(ו) שם אומר משנחה התיבה, ועשירי עשירי להפסקה, דומיא דשביעי שהוא שביעי להפסקה, ויהיה שקוע י"ב אמות ושליש, דאם כן היה לו לעיל לכתוב מקרא זה, ולא לסמוך על נראו ראשי ההרים. כתב הרא"ם, אף קשה מאחר ששלוח יונה היה אחר מ"ז יום משנראו ראשי ההרים, מדוע לא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, הרי לא נשאר עד שחרבו המים רק י"ד יום, ומסתמא נראו כל ראשי ההרים הגבוהים והשפלים, וגם קצת מהאילנות הגבוהים וכו', ונראה אף שנראו ראשי ההרים כיון שלא חרבו קצת משום הכי לא יכלה לעמוד על הארץ, וגם האילנות הגבוהים נעקרו

(ה) ו ואם כן לא תוכל גם כן ללמוד שהתיבה היתה משוקעת י"א אמה, דמאחד בסיון עד אחד באלול צ' יום, הרי אמה לששה ימים, אם כן לפי זה היתה משוקעת י"ב אמות ושליש: ג והתיבה לא נחה אלא לאחר שקלה ארבעים יום של גשמים ומאז וחמשים יום של תגברת המים, וזה היה בסיון ולא באייר, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים וכו', שהרי פירוש 'מקץ ארבעים יום' תחילת ארבעים יום, שהם ל"ט שלמים, ובצירופם עם כ"א שהוחיל בשליחות יונה יעלו ששים, ומפני שצב ואלול אינם כי אם נ"ט יום, הוכרח שראש חודש תשרי ממנין הכ"א יום: תורה ו

(ד) וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוֹא וַיָּשׁוּב עַד־יִבְשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

העורב לשליחות אחרת, בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר (מלכים א י'): "והעורבים מביאים לו לחם ובשר".

כ"י - יצוא ושוב. הולך ומקיף סביבות התבה, ולא הולך בשליחותו, שהיה חושדו על בן זוגו, כמו ששינונו ב'אגדת חלק' (סנהדרין קח). עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו, אבל מדרש אגדה: מוכן היה

(ה) וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֹתוֹ לִרְאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

וישלח. אין זה לשון שליחות, אלא לשון שלוח, שלחה ללכת לדרבה, ובזו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח, לא תשוב אליו.

כ"י - וישלח את־היונה. לסוף שבעה ימים, שהרי כתיב: "ויחל עוד שבעת ימים אחרים". מכלל זה אמה למד שאף בראשונה הוחיל שבעה ימים.

ט ולא אשכחת יונה מנח לפרסת רגלה ותבת לותה לתבותא ארי מנא על אפי כל ארעא ואושיט ידה ונסבה ואעיל יתה לותה לתבותא:

(ו) וְלֹא־מָצָאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי־מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה:

י ואוריו עוד שבעה יומין אחרנין ואוסיף שלח ית יונה מן תבותא:

(ז) וַיַּחֲל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּסָּף שַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה:

כ"י - ויחל. לשון המתנה, וכן (איוב כט): "לי שמעו ויחלו", והרבה יש במקרא.

יא ואמת לותה יונה לעדן רמשא והא טרף זיתא תביר נחית בפומה וידע נח ארי קליאו מנא מעל ארעא:

(ח) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עָרֵב וְהָיָה עַל־הַיָּם טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

יונה שבמקרא לשון נקבה, כמו (שיר השירים ה): "כיונים על אפיקי מים רוחצות", (יחזקאל ו): "כיוני הגאות

כ"י - טרף בפיה. אומר אני שזכר היה, לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל

שפתי חכמים

שלא היה שליחות העורב לראיה, ולפי זה יהיה פירוש 'וישלח' כמו 'וישלח משה את חותנו' ודומיהם, שאין הכוונה להשיב שולחו דבר, לך לא פירש בו כלום, אבל בשליחות היונה ששלחו לראות שהיא כעין שליחות הוצרך לפרש: תורה ט (יא) ר' פלומר, וגם אם היה כתיב 'טרפה בפיה', מכל מקום היה הלשון משמש גם על זכר, והואיל וזה זכר

דשם לא באה לראות הקלו המים, לך אפשר לומר דלא שלחו לראות הקלו המים אלא שלחו לילך באשר ימצא בשביל ששימש בתיבה, ומה שלא שלחו מיד אחר המעשה, לפי שהיו המים על פני כל הארץ, ואם היה שולחו אז היה מינו נעדר. וכו' מתורץ נמי למה הוחיל ז' ימים עד ששלח היונה, היה לו לשלוח מיד בין שלא הולך העורב בשליחותו כלל, אלא

(ז) וַיַּחֲל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּסָּף שַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה: שפלת 'יבשת' כתיב חסר, שהוא אותיות 'תשבי' שהוא אליהו, ועוד מדלא כתיב 'יבשת הארץ' אלא 'יבשת המים', רוצה לומר שבימי אליהו (מהרש"ל): תורה ח (ח) ק דלא שייך לשון שליחות אלא בבר דעת. ולעיל לא רצה רש"י לפרש שהרי כתוב בהדיא דלאו שליחות היה, שהרי כתיב 'יצוא ושוב', ופירש רש"י הולך ומקיף וכו', (קיצור מנחת,

סא שיעור יומי ליום רביעי א' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת נח

כָּלֶם הוּמוֹת, (הושע ו'): "כִּיּוֹנָה פּוֹתָהּ". טָרַף • חֲטָף, וּמִדָּרַשׁ אֲגָדָה: לְשׁוֹן מְזוּזָה, וְדָרָשׁוּ (עִירובין יח): בְּפִיָּה, לְשׁוֹן מְאֻמֶּרֶת. אֲמָרָה: 'יְהִי מְזוּנֹתִי מְרוֹרֵין בְּנִית

(יב) וַיִּיחַל עוֹד שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יָסֵפֶה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד:

כֹּה־יִיחַל • הוּא לְשׁוֹן וַיִּחַל, אֲלֵא שְׁוָה לְשׁוֹן וַיִּפְעַל וְזֶה לְשׁוֹן וַיִּתְּפַעַל: וַיִּחַל־א, וַיִּמְתֵּן. וַיִּיחַל, וַיִּתְּמֵתָן.

(יג) וַיְהִי בְּאַחֶת וַשְׁשִׁמָּאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחֶד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת־מִכְסָּה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וַהֲנֵה חָרְבוּ פָנֵי הָאֲדָמָה:

כֹּה־יִיחַל • לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תַּשְׁרִי, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִיסָן (ראש השנה יב). חָרְבוּ • נַעֲשֶׂה כְּמִין טִיט, שֶׁקָּרְמוּ פָּנֶיהָ שֶׁל מַעֲלָה.

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבָּעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבְשָׁה הָאָרֶץ:

כֹּה־יִיחַל • בְּשַׁבָּעָה וָעֶשְׂרִים • וִירִידָתָן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּי"ז, אֲלוֹ י"א יָמִים שֶׁהַחֲמָה יִתְּרָה עַל הַלִּבְנָה, שֶׁמִּשְׁפָּט

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת טו)

שֶׁמִּשְׁפָּט דוֹר הַמַּבּוּל שָׁנָה תְּמִימָה הָיָה (רש"י ח, יד) אֲמָרוּ רַז"ל, שֶׁבְּרִיָּה שְׂאִין בָּהּ עֶצֶם אֵינָה חֲתִיָּה שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים וְאֵינָה מִתְקַיֶּמֶת י"ב חֲדָשׁ (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א, ג). וְקִשְׁתָּה, אִיף הַתְּקִימוּ בְּרִיּוֹת אֲלוֹ בַּתֵּבָה. וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, דְּהִנֵּה דָּבָר זֶה תְּלִוי בְּסִיבּוּב הַמַּעֲלּוֹת וּבִקְדוּשַׁת הַחֲדָשִׁים, שֶׁהָרִי אִם

נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, מִתְקַיֶּמֶת בְּרִיָּה כְּזוֹ י"ג חֲדָשִׁים, גַּם חֲדָשׁ הַעֲבוּר (פמ"ג יו"ד פ"ד סקכ"ד). וּמִכְיָן שֶׁבִּשְׁנֵי הַמַּבּוּל לֹא שָׁמְשׁוּ הַמַּעֲלּוֹת, וְשָׁנָה זוֹ לֹא נִכְנְסָה לְמִסְפַּר שְׁנֵי עוֹלָם לְגַבִּי כְּמֹה דְּבָרִים - לֹא נִחְשְׁבָה לְשָׁנָה גַּם לְעִנְיָן זֶה.

♦ יום רביעי א' מרחשון ♦

טו וַיִּדְבֵּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר: טו וַיִּמְלִיל יְיָ עִם נֹחַ לְמִימָר:

(טז) צֵא מִן־הַתֵּבָה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ וּנְשֵׁי־בְנֶיךָ אַתָּה:

כֹּה־יִיחַל • אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וְגו' • אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, כָּאֵן הַתִּיר לָהֶם תְּשִׁמִּישׁ הַמָּטָה.

שפתי חכמים

הָיָה נִיחָא לוֹ לְכַתּוּב טָרַף לְשׁוֹן זָכָר: שׁ לֹא מִלְשׁוֹן הַרִיגָה כִּי־אֵב טָרַף' וְלִקְחָהּ מִיט ב"ז, אִף מִפְּנֵי שֶׁכָּל טוֹרֵף חוֹטֵף נִקְרָא הַחוֹטֵף 'טוֹרֵף'. וְהָא דְּשִׁלַּח אֶת הַדָּבָר, וְהָלֹא יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁלֹא יִחְשְׁדוּהוּ כְּמוֹ שֶׁחֲשָׁדוּ הָעוֹרֵב, וַיֵּשׁ לֹמֵר כָּל הַפּוֹסֵל הָיָה נִיחָא לוֹ לְכַתּוּב טָרַף לְשׁוֹן זָכָר: בְּמוֹמּוֹ פּוֹסֵל (קדושין ע:) וְהָעוֹרֵב שִׁמְשׁ בַּתִּיבָה מִשּׁוּם הָכִי חֲשָׁדוֹ, אֲבָל נֹחַ כִּנְיָתוֹ הָיָה לְגִלּוֹת זֶה לְכָל, שֶׁהָרִי הַיּוֹנָה גַּם כֵּן זָכָר הָיָה וְהָלַךְ בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹנָה גַּם כֵּן לֹא שִׁמְשׁ בַּתִּיבָה, מִשּׁוּם הָכִי לֹא יִחְשְׁדוּ גַּם אֶת נֹחַ שִׁשְׁשֵׁמֶשׁ עִם בַּת וְזָגוּ (מדרש"ל): וְהָכִי פִּירוּשׁ דְּקָרָא 'עֲלֵה וְיִת', רוּצָה לֹמֵר מְרוֹרִים כְּנִיּוֹת, וְטָרַף רוּצָה לֹמֵר מְזוּנֹת, 'בְּפִיָּה' רוּצָה לֹמֵר בְּמִאֲמָרוֹ פִּיָּה: תוֹרָה יב (יב) א רוּצָה לֹמֵר כִּי הָיָה דָּבָר שֶׁמִּצְוֵיִר הַשֶּׁכֶּל וְאֵינּוּ צָרִיף עֵינָן עַל זֶה

(יז) כִּלְהֲחִיָּה אֲשֶׁר־אַתָּה מִכָּל־בָּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ הִיֵּצָא אִתָּךְ וְיִשְׂרְצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ:

כ"ז • ה'יצא' • ה'יצא' פתיב, 'ה'יצא' קריב. 'ה'יצא', אמר להם ש'יצאו. 'ה'יצא', אם אינם רוצים לצאת,

(יח) וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי־בָנָיו אִתּוֹ:

(יט) כִּלְהֲחִיָּה כִּלְהֲרֹמֶשׂ וְכִלְהֲעוֹף כֹּל רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתֵּבָה:

כ"ז • לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם • קבלו עליהם על-מנת לדבק במינו.

(כ) וַיָּבֹן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ:

כ"ז • מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה • אמר: לא צנה לי הקדוש-ברוך-הוא להכניס מאלו שבָּעָה שְׁבָעָה, אֲלֹא: כָּרִי לַהֲקָרִיב קֶרֶבֶן מִהֶם (בראשית רבה, פרשה כ"ז ופרשה ל"ד) •

(כא) וַיֵּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחָח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֲסַף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יַצֵּר לֵב הָאָדָם רָע מִנַּעֲרֹו וְלֹא־אֲסַף עוֹד לְהַבֹּת אֶת־כָּל־חַי בָּאָשֶׁר עָשִׂיתִי:

כ"ז • מִנַּעֲרֹו • מנעריו פתיב, משננער לצאת ממעי אמו, נתן בו יצר הרע. לא אסף • ו'לא־אסף'. כפל הדבר לשבועה, הוא שכתוב (ישעיה נד) "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

מאחר שִׁבְשְׁבוּ בְשָׁבָעָה יָמִים שִׁמְמִין עוֹד שְׁבָעָה יָמִים וַיִּיבְשׁוּ יוֹתֵר (מדרש: תורה יג)

(יז) ב' מהרש"ל פירש כי גם בלא ו' הוא הוצא, והיו ה'יו' פועל נח, לְכָךְ אָמַר שִׁיקְרָא אוֹתוֹ בְּיוֹד, כִּי וַיִּזְ וַיִּזְד' מִתְחַלְפִּים וְהוּא הִצָּא. (קצור מדרש). כִּי פִירוּשׁ 'הִצָּא' שִׁיֵּצְאוּ מִעֲצָמָן, אֲבָל 'הוֹצָא' פִירוּשׁ שִׁיֵּצִיאָם בַּעֲצָמוֹ: תורה יח

(כ) ג' (הרא"ם), דְּבָלָא זֶה מְנָא יָדַע שְׁצָרִיב לַהֲקָרִיב קֶרֶבֶן, וְהֵלֵא לֹא מְצִינוּ שְׁצָנָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִנְחַ עַל זֶה, וְעַל זֶה פִּירֵשׁ שֶׁהִסְבִּירָא מוֹכַחַת עַל זֶה שֶׁלֹּא

צִינָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַהֲכִנִּים וְכוּ', אֲלֹא דְקָשָׁה לְפִי זֶה שְׂרָאוֹי הִיָּה לְפָרֵשׁ זֶה עַל 'וַיָּבֹן מִזְבֵּחַ', אוֹ עַל 'וַיַּעַל עוֹלוֹת'. וְנִרְאֶה לִי לְפָרֵשׁ דּוּדָאֵי יָדַע נֹחַ שִׁיקְרִיב קֶרֶבֶן לַח, כִּמוֹ הֶבֶל שֶׁהִקְרִיב קֶרֶבֶן עַל הַטּוֹבָה שֶׁהָיָה לוֹ מֵאֵת הַשֶּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִכָּל שֶׁבֶן נֹחַ שֶׁנִּיצוֹל מִמְּבוֹל שִׁיבִיא קֶרֶבֶן בְּמִקּוֹם תוֹדָה דְּאֶרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת (בְּרֻכּוֹת נ"ד). אִךְ קָשָׁה לְרִשְׁי מַה שֶּׁכְּתוּב שֶׁהִבִּיא עוֹלָה מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל עוֹף הַטְּהוֹר, דִּי לֹא שִׁיבִיא קֶרֶבֶן בְּשִׁבּוּלֵוּ וּבְשִׁבּוּלֵי אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְכֻלְהוֹנֵי, לָמָּה הִבִּיא מִכָּל הַמִּינִים, וְעַל זֶה תִּירָץ: 'אָמַר, לֹא צִינָה'

וכו', וְקָל לְהִבִּין: תורה כא

(כא) ד' דָּאִין לֹאמַר ד' 'לא אוסיף' חד לקללת האדם להשחית ג' טפחים של מחרישה וחד להבות כל חי, דהיה לו לכלול בחד 'לא אוסיף', והיה ליה למימר 'לא אוסיף עוד לקלל את האדם ולהבות את כל חי', אלא כפל 'לא אוסיף' לשבועה, כן נראה לי: ודלא כהרא"ם שפירש 'לא אוסיף לקלל' משמע להשחית ג' טפחים של מחרישה וגם משמע 'להבות כל חי', אלא כופלו לשבועה: ה' כתב הרא"ם, ואם תאמר ולמה לא הביא לראיה על כפל לשבועה מקרא (ולקמן ט' י"א)

(כב) עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקֵץ וְחָרָף וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

כב עוד כל יומי ארצא זרעא וקצא וקר וחם וקץ וחארף ויום ולילה לא ישבטו:

שְׁמִיבְשִׁים אוֹתָן בַּשָּׁדוֹת, וְשָׁמוּ קֵץ, כְּמוֹ (שמואל ב טז):
 "וְהִלָּחֵם וְהִקְיָן לְאָכֹל הַנְּעָרִים". וְחָם. הוּא סוֹף
 יְמוֹת הַחַמָּה, חָצִי אָב וְאֶלּוּל וְחָצִי תִשְׁרִי, שֶׁהָעוֹלָם
 חָם בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא: 'שְׁלֵהִי קִטְאָה'
 קָשִׁי מְקִיטָא. וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ. מְקַלֵּל
 שֶׁשָּׁבְתוּ כָּל יְמוֹת הַמַּבּוּל, שֶׁלֹּא שָׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת,
 וְלֹא נָפַר בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה (בראשית רבה פרשה כ"ה ופרשה
 ל"ד). לֹא יִשְׁבְּתוּ. לֹא יִפְסְקוּ כָּל אֶלֶה מְלֶהֱתַנְהֵג
 כְּסֻדָּן.

עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ וְגו' לֹא יִשְׁבְּתוּ. ו' עֵתִים
 הָלָלוּ, שְׁנֵי חֳדָשִׁים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ:
 חָצִי תִשְׁרִי וּמְרַחֲשׁוֹן וְחָצִי כֶסֶלּוּ, זֶרַע. חָצִי כֶסֶלּוּ
 וְשִׁבְתָּ וְחָצִי שְׁבֹט, קוֹר וְכו', בְּכָבָא מְצִיעָא' (דף ק:)
 (סְפָרִים אַחֲרִים: "עַד כָּל־יְמֵי", כְּלוּמַר תְּמִיד, כְּמוֹ (כמדבר יט) "עוֹד שְׁמָאֲתוּ
 בּו"). קָר. קָשָׁה מִחֲרָף. חֲרָף. עַת זֶרַע שְׁעוֹרִים
 וְקִטְנִיּוֹת, הַחֲרִיפִּין לְהַתְבַּשֵּׁל מֵהָרִי. קָר, הוּא חָצִי
 שְׁבֹט וְאֶדְר וְחָצִי נִסָּן (מדרש"ל). קָצִיר, חָצִי נִסָּן וְאֶדְר
 וְחָצִי סִיוֵן. קֵץ. הוּא זְמַן לְקִיטַת תְּאֵנִים וְזְמַן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 254)

ומה שאמרנו ר"ל ששמחמשה עשר באב ואילך תשש כחה
 של חמה - יש לומר, שהעולם חם ביותר (לפי שפבר

חצי אב ואילול וחצי תשרי, שהעולם חם ביותר) (רש"י
 ח, כב)

שפתי חכמים

אֶחָד הָיָה בּוֹלוֹ חֹשֶׁךְ, וּמִפְנֵי שֶׁהִשְׁמִשׁ
 הָיָה עַל הָאָרֶץ חָרְבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה מִחוּם
 הַשֶּׁמֶשׁ, אִם שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ,
 וּבִזְזָה וְתוֹרְצוּ כָּל קוֹשִׁיּוֹת הָרָא"ם. אִם
 מִה שֶׁהִקְשָׁה מֵאִין יָדַע מִסְפֵּר הַיָּמִים
 וְכו', אֲפָשָׁר שֶׁהָיָה מִשְׁעַר הַיָּמִים עַל
 יְדֵי שִׁיעוֹר הַזְּמַן, כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב בְּעַל
 הַעֲקִידָה בְּפֶרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית, אוֹ עַל יְדֵי
 כְּלִי שִׁיעוֹר שְׁקוּרִין בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ (ויקרא
 ויג) שֶׁהָיָה לוֹ בֵּינוֹן שֶׁהַחַמָּה הָיְתָה
 זוֹרַחַת בְּחֻלּוֹן הַתֵּיבָה, כִּי לֹא לְחָסֵם
 עָשָׂאוּ כִּי לֹא הָיָה נֹחַ יוֹשֵׁב בְּחוּשֶׁךְ
 לְמֵאֵן דָּאֲמַר דְּצִהֵר הָיִינוּ חֻלּוֹן, אוֹ עַל
 יְדֵי בְּעָלֵי הַחַיִּים כְּמוֹ דְּאֲמַרְיִנן (ברכות ג)
 מִשְׁמוּרָה רִאשׁוֹנָה חֲמוֹר נוֹעַר וְכו', אוֹ
 עַל יְדֵי עוֹרְבִים וְתַרְנֻגּוּלִים כְּמוֹ
 דְּאֲמַרְיִנן (ברכות ט) הַנּוֹתֵן לְשִׁכְּוִי בִּינָה
 לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה, אוֹ עַל יְדֵי
 סְגוּלַת אֶבֶן טוֹב, (כַּן מִשְׁמַע בְּבִרְאשִׁית רַבָּה, עֵינִן
 שָׁם, גוֹר אֲרִיזוֹ), אוֹ דְּבָר אַחֵר וּכְמוֹ שֶׁאֲמַר
 גְּבִי מִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם מִנֵּין הָיָה
 יוֹדֵעַ אֵימַת יוֹם וְאֵימַת לַיְלָה וְכו', וְדוּק,
 וְד' יִרְאֵנִי נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתוֹ: כּ שֶׁלֹּא
 תִּפְרֹשׁ 'יִשְׁבְּתוּ' לִשׁוֹן שְׁבִיתָה וּמִנוּחָה,
 מִשּׁוּם דֹּלָא שִׁיף לִשׁוֹן מְנוּחָה אֲלֵא עַל
 הַפּוֹעֵל שְׁעוֹשֶׂה דְּבָר, בּו שִׁיף לִשׁוֹן
 מְנוּחָה שֶׁשָּׁבַת מְמַלָּכָה זוֹ, אֲבָל
 הַפּוֹעֵל עֲצָמָה כְּגוֹן הָכָא עַל עֵתִים
 אֵין שִׁיף לִזְמַן שְׁבָתוֹ, אֲלֵא פִּירוּשׁוֹ
 לִשׁוֹן הַפְּסָקָה: תוֹרָה א

שֶׁאֵינָן תְּלוּיִין בְּאֶרֶץ, (וְרִאשִׁי מִיּוֹם רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי
 מִשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁשָּׁמְשׁוּ הַמַּאֲוֵרוֹת הָרִאשׁוֹנִים אִם
 שֶׁהָיָה הָאָרֶץ מְכוּסָה בַּמִּים), לֹא הָיָה לְפִי שֶׁלֹּא
 שָׁמְשׁוּ וְכו': * כְּתֹב הָרָא"ם, וְאִם כֵּן אֵיךְ
 יוֹכֵל לְרַאֲוֹת בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי אִם חָרְבוּ
 הַיָּמִים שֶׁהוּא תוֹךְ י"ב חֹדֶשׁ, וְעוֹד
 מֵהֵיכָן יָדַע מִסְפֵּר יָמִים שֶׁאֲמַר 'וַיְהִי
 מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם' וְכו', וְעוֹד 'וַיִּשְׁלַח
 אֶת הַיּוֹנָה' וְכו', אֵיךְ פִּרְחָה בְּלִתֵּי אוֹר
 וְאֵיךְ רָאָתָה אִם יֵשׁ מְקוֹם לְנוֹחַ, וּמֵה
 תוֹעֲלַת הַתֵּיבָה בְּחֻלּוֹן אִם לֹא הָיָה אוֹר
 וְכו', וְהֵנִיחַ הַדָּבָר בְּקוּשָׁא. וְלִי נִרְאָה
 דְּמֵה שֶׁכְּתוּב שֶׁלֹּא שָׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת
 הָיִינוּ שֶׁלֹּא הָיְתָה תְּנוּעַת הַגְּלָגְלִים,
 אֲלֵא בְּמִקוֹם שֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ עוֹמֵד שָׁם
 הָיָה אוֹר כָּל י"ב חֹדֶשׁ, וְלֹא הָיוּ יוֹם
 וְלַיְלָה כְּשֶׁאֲרֵי יָמִים שֶׁהוּא י"ב שְׁעוֹת
 יוֹם וְי"ב שְׁעוֹת לַיְלָה, אֲלֵא חָצִי הַבִּדּוּר
 הָיָה אוֹר וְחָצִי בִּדּוּר הָיָה חוּשֶׁךְ כָּל י"ב
 חֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּתִחִילַת הַבְּרִיאָה
 קוֹדֵם שֶׁנִּתְּלוּ הַמַּאֲוֵרוֹת בְּגִלְגָּלִים, וְנֹחַ
 כְּשֶׁנִּכְנַס בְּתֵיבָה מִפְּנֵי מִי הַמַּבּוּל הָיָה
 הַשֶּׁמֶשׁ עַל הָאָרֶץ בְּדִבְתָּיִב (לעיל ד' א)
 'בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה' וְכו', וְכֵן דִּיּוּק לִישָׁנָא
 שֶׁאֲמַר 'שֶׁלֹּא שָׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת', וְלֹא
 אֲמַר 'שֶׁלֹּא הָאִירוּ הַמַּאֲוֵרוֹת', אֲלֵא
 וְדֹא הַמַּאֲוֵרוֹת הָאִירוּ, אִם יוֹם וְלַיְלָה
 לֹא הָיוּ כְּשֶׁאֲרֵי יָמִים, וְזֶה שֶׁנֶּקֶט רִשִּׁי
 'וְלֹא נִיכָר בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה', כְּלוּמַר
 בְּמִקוֹם אֶחָד הָיָה כּוֹלֵל יוֹם וּבְמִקוֹם

דְּיוֹהֲקֻמַּתִּי אֶת בְּרִיתִי, דְּהִכָּא מִשְׁמַע
 דְּכִבְרַת בְּרִית וְרוּצָה לְקַיְמוֹ, אֲבָל
 הוֹכְרָחוּ לְהִבְיֵא מִדְּבָרֵי קְבֻלָּה דְּאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי וְכו', וְצָרִיךְ עֵינִן. וְשָׁמָּה יֵשׁ
 לִזְמַר דְּמִלְשׁוֹן הַבְּרִית לֹא מִשְׁתַּמֵּעַ
 שֶׁהוּא לִשׁוֹן שְׁבוּעָה אֲלֵא הַבְּטָחָה
 בְּעֻלְמָא, מִשּׁוּם הֵכִי הוֹכְרָחוּ לְהִבְיֵא
 רִאשִׁי מִקְרָא דְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי, וְקַל
 לְהִבְיֵן. נִרְאָה לִי: תוֹרָה כב
 (כב) ו צָרִיךְ לִזְמַר חֲרָף (הָרָא"ם): * הֵכִי
 גְרִסִּינוּ: חָצִי סִיוֵן תִּמְנוּ וְחָצִי אָב, וְהוּא
 כו', כִּף צָרִיךְ לְהִיּוֹת: ח לְפִי שֶׁכָּל הַקֵּץ
 הַבְּרִיּוֹת עֲדִינן קָרִים הֵם מִחַמַּת קוֹר
 הַחֲרָף, אֲלֵא שֶׁבִּסּוֹף הַקֵּץ נִתְחַמָּמוּ,
 וְנִמְצָא שֶׁסּוֹף הַקֵּץ קָשָׁה מְעִיקְרוֹ שֶׁל
 קֵץ, וְכֵן הַקּוֹר קָשָׁה מִחֲרָף גַּם כֵּן עַל זֶה
 הַדָּבָר, דְּהָא בְּפֶרֶק 'הַמְקַבֵּל' (בְּכָא מְצִיעָא
 ק"ה בְּרִשִּׁי ד"ה קָצִיר) מִשְׁמַע שֶׁהַחֲרָף הוּא
 חֲזָקוֹ וְחֲרָפוֹ שֶׁל סִתּוֹ וְיָמֵי צִינָה, וְאֵיךְ
 כְּתֹב הָכָא שֶׁקוֹר קָשָׁה מִחֲרָף, אֲלֵא
 שֶׁמִּפְרֹשׁ גַּם כֵּן עַל זֶה הַדָּבָר, וְכֵן
 מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי הָרָא"ם: ט וְאִם דְּקָאֵי עַל
 כָּל הַשֶּׁשׁ עֵתִים, מִשּׁוּם דְּמִלְתָּא
 דְּפִשְׁטָא הוּא דְּכָל אוֹתָן שֶׁשׁ עֵתִים
 תְּלוּיִין בְּאֶרֶץ, דְּגַם הַקּוֹר וְהַחוּם סִיבַת
 מְצִיאוֹתָם מִתְּהַפְּכוֹת מִהֲנִיצוּץ הוּא
 בְּזִמְנֵי הַקֵּץ יוֹתֵר מִבְּחֲרָף, וּבְהִיּוֹת
 הָאָרֶץ מְכוּסָה בַּמִּים אֵין שָׁם הַפּוֹךְ
 הַנִּיצוּץ, וְהָרִי הַיָּמִים הָיוּ עַל כָּל פְּנֵי
 הָאָרֶץ, אֲלֵא נֶקֶט אֲפִילוֹ יוֹם וְלַיְלָה

נתחמם כל האויר וגוף הבריות בהם הקניץ שעבר עליו - | השמש כשעצמה נחלש מחמשה עשר באב ואילך, כפי רש"י יומא כט, א ד"ה שילהי, ואלו החם של זריחת שרואים במציאות.

ט (א) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם
פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ:

(ב) וּמוֹרָאֲכֶם וְחִתְכֶּם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּכָל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דְּגֵי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנוּ:

כ"ט - וְחִתְכֶּם • וְאִימְתַּכֶּם, כְּמוֹ: "תִּרְאוּ חִתַּת" (איוב ה).
וְאִגְדָּה: לְשׁוֹן חַיּוֹת (סנהדרין צח שבת קנא), שְׂכָל זְמַן שֶׁהִתְיַנּוֹק בֶּן יוֹמוֹ חֵי, אֵין אֶתָּה צָרִיף לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָבְרִים.

(ג) כָּל־רִמָּשׁ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ בִּירֶק
עֹשֶׂב נִתְּנִי לָכֶם אֶת־כָּל־

כ"ט - לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ • (סנהדרין נט): שְׁלֵא הִרְשִׁיתִי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן (לְאֹכֵל) בֶּשֶׂר, אֲלֵא יֶרֶק עֹשֶׂב, וְלָכֶם

(ד) אֲדִיבְשֶׁר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:

כ"ט - בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ • אֶסֶר לָהֶם אֲכָר מִן הַחֵי, כְּלוּמַר כָּל זְמַן שֶׁנִּפְשׁוֹ בּוֹ, לֹא תֹאכְלוּ הַבֶּשֶׂר. בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ • בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ. בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ.

(ה) וְאַךְ אֶת־דַּמְכֶם לְנִפְשֵׁיכֶם אֲדִרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה
אֲדִרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֶחָיו אֲדִרְשׁ
אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם:

כ"ט - וְאַךְ אֶת דַּמְכֶם • אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִתְרַמֵּי לָכֶם נְטִילַת נֶשְׁמָה בְּהִמָּה, "אֶת דַּמְכֶם אֲדִרְשׁ" מִהַשׁוּפָּף דָּם עֲצָמוֹ. לְנִפְשֵׁיכֶם • אֶף הַחוּנֵק עֲצָמוֹ, אֶף־עַל־

שפתי חכמים

נִפְשׁוֹ, לֹא תֹאכְלוּ. וְכֵן שֶׁהוֹצִיף לוֹמַר 'בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ' וְלֹא אָמַר כְּלָשׁוֹן הַקְּתוּב 'בֶּשֶׂר עִם נִפְשׁוֹ' כְּמוֹכּוֹן מִמֶּלֶת 'בְּנִפְשׁוֹ', הוּא מִפְּנֵי שֶׁבֶשֶׂר עִם נִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ מוֹדָה שְׁלֵא תֹאכְל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר יַחַד, לְפִיכָּהּ פִּירֵשׁ 'בְּנִפְשׁוֹ' בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ וְכו': תוֹרָה ה

(ה) א (קיצור מדרש), דָּאֵי מְשׁוּפָּף דָּם אַחֲרֵי, הָא כְּכָר נֶאֱמַר 'וּמִיַּד הָאָדָם: ■ דָּאֵם לֹא כֵן, לְנִפְשֵׁיכֶם' לָמָּה לִּי: תוֹרָה ו

שְׁמִצָּאֵתִי: 'בְּנִפְשׁוֹ' - 'בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ לֹא תֹאכְלוּ', הֵרִי אֲכָר מִן הַחֵי, 'בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בְּדָמוֹ לֹא תֹאכְלוּ' הֵרִי דָם מִן הַחֵי, וְכֵן מִן 'בְּנִפְשׁוֹ' בְּמִקּוֹם 'עִם', כְּאֵלּוֹ אֹמַר: הַבֶּשֶׂר בְּעוֹדוֹ עִם הַנֶּפֶשׁ לֹא תֹאכְלוּ, וּמִתּוֹכָא דִּי דָּמוֹ' דִּרְשׁוּ (סנהדרין נט), שְׁמִלַת 'בְּנִפְשׁוֹ' נִדְרֵשׁ לְפָנָיו וְלֹאֲחֲרָיו, 'בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ', 'בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ'. וּפִירוּשׁ, הַבֶּשֶׂר בְּעוֹדוֹ עִם נִפְשׁוֹ, וְכֵן כְּשֶׁעַם נִפְשׁוֹ דָּמוֹ, כְּלוּמַר כְּשֶׁדָּמוֹ עוֹדֵנוּ עִם

ט (ג) ל (קיצור מדרש), וְכֵן שֶׁהִתִּיר לְנֶחַם הַבֶּשֶׂר יוֹתֵר מִלְּאָדָם, נִרְאֶה לְעֵנִיּוֹת דַּעֲתִי לְפִי שֶׁמִּקּוֹדֶם הָיוּ הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה שׁוֹיִן בּוֹלָם מַעֲשֵׂה ה' יָצָרָם מִן הָאָדָמָה, וְאֵין לָזֶה יִתְרוֹן עַל זֶה וְלָמָּה זְמִית הָאָחִיד אֶת חֲבִירוֹ, אֲכָל בִּזְמַן הַמִּבּוֹל שֶׁחֲטָאוּ בּוֹלָם וְהָיָה רָאוּי שִׁיאֲבִדוּ בּוֹלָם אֲלֵא שֶׁנִּתְקַיְּמוּ בְּכּוֹחַ נֹחַ, וּבִזְזָה הָיָה לוֹ יִתְרוֹן עַל הַבְּעִלִּי חַיִּים וְכו': תוֹרָה ד
(ד) מ כְּתִב הָרִאשׁוֹן, הַנוֹסְקָא הַנִּכְוָנָה

השוגג צריך כפרה. ואם אין עדים לחיבו גלות, והוא אינו נכנע, הקדוש-ברוך-הוא דורש ממנו, כמו שדרשו רבותינו: "והאלהים אנה לידו" במסכת 'מכות': הקדוש-ברוך-הוא מזמנן לפונדק אחד וכו'.

הצריך להזהיר עליהן את החיות. ומיד האדם. מיד ההורג במזיד ואין עדים, אני אדרש. מיד איש אחיו. מיד (מ) שהוא אוהב לו כאח והרגו שוגג, אני אדרש אם לא יגלה ויבקש על עונו למחל, שאף

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 138)

עצמו קדם שנצטווה, אף שקים את כל התורה עד שלא נתנה - שהרי נצטווה לא לשפך דמו, ופשוט שזה דוחה קיום מצוה שלא נתנה. מה שאין-כן כשנצטווה על המילה, הרי צווי זה דוחה את האסור של שופך דם עצמו.

השופך דם עצמו (רש"י ט, ה) הינו שעל-פי דרך הפשט אסור לו לאדם לשפך דם עצמו, אף שלא יבוא על-ידי זה לחלי או למיתה (ויכמו האסור של "דמו לא תאכלו", שהוא דם מן החי). לפי זה מוכן מדוע לא מל אברהם אבינו את

ודישוד דמא דאנשא בסהדין על מימר דינאי דמה ותשד ארי בצלמא דיי עבד ית אנשא:

(ו) שפך דם האדם באדם דמו ישפך פי בצלם אלהים עשה את-האדם:

זה מקרא חסר, וצריך להיות: עשה העושה את האדם, וכן הרבה במקרא.

כ"י: באדם דמו ישפך. אם גש עדים המיתוהו אתם, למה? "כי בצלם וגו'". עשה את האדם.

וואתון פושו וסגו אתילידו בארעא וסגו בה:

(ז) ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו-בה:

כ"י: ואתם פרו ורבו. (כתובות ה): לפי פשוטו, הראשונה לברכה וכן לצווי. ולפי מדרשו, להקיש מי שאינו עוסק בפריה ורביה לשופך דמים (יבמות ס).

♦ יום חמישי ב' מרחשון ♦

(ח) ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו אתו לאמר: ח ואמר יי לנח ולבנותי עמה למימר:

(ט) ואני הנני מקים את-בריתי אתכם ואת-זרעכם אחריתם: ט ואנא הא אנא מקים ית קימי עמכון ועם בניכון בתריכון:

כ"י: ואני הנני. מסכים אני עמה, שהיה נח דואג לעסק בפריה ורביה, עד שהבטיחו הקדוש-ברוך-הוא שלא לשחת העולם עוד, וכן עשה. ובאחרונה

שפתי חכמים

דואג משום הכי היה צריך לצוות לו, ואין להקשות למה היה דואג הא כבר נשבע הקדוש ברוך הוא כדפירש רש"י לעיל (ח ב"א) 'לא אוסיף' כפל הדבר לשבועה, דיש לומר לפי שקתב ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף וגו', רצה לומר כך עלה בלבו של הקדוש ברוך הוא, אכל נח לא ידע כלום בדבר (הרא"ש): תורה י

שנית, כלומר אף על פי שהבטיחו כבר לעיל (ח ב"א), מכל מקום היה דואג לפי שהבטחתו של הקדוש ברוך הוא על תנאי הוא, אם עושין רצונו מקיים הבטחתו ואם לאו אין מקיים הבטחתו, ולכך היה דואג עד שהבטיח הקדוש ברוך הוא שלא להביא מבול עוד, (וכך יתורץ גם פן לדעת המדרש רבה למה צוה לנח מצות פריה ורביה הא כבר צוה לאדם, אלא משום שהיה נח

(ז) ע שסובר דפסוק דפרשת בראשית (א ב"ח) ויאמר להם פרו ורבו' הוא פירוש של 'ויברך אותם אלהים', וכן נמי קרא דלעיל פסוק א' ויאמר להם פרו ורבו' הוא פירוש של 'ויברך אותם אלהים', אכל מצות פריה ורביה לא למדנו אלא מקאן דלא כתיב ביה ברכה: תורה ח (ט) רוצה לומר, וכן עשה בפעם

(י) וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִהֶמָה
וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתֶּבֶה לְכָל
חַיַּת הָאָרֶץ:

נשי"א חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם. הם המַתְהַלְכִים עִם
הַבְּרִיּוֹת. מִכָּל יִצְאֵי הַתֶּבֶה. לְהַבִּיא שְׂקָצִים

(יא) וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בָּשָׂר
עוֹד מִמִּי הַמִּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ:

נשי"א וְהִקְמַתִי. אַעֲשֶׂה קִיּוּם לְבְרִיתִי, וּמֵהוּ קִיּוּמוֹ? "אֵת הַקֶּשֶׁת", כְּמוֹ שְׂמָסִים וְהוֹלֵךְ.

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת
עוֹלָם:

נשי"א לְדֹרֹת עוֹלָם. נִכְתָּב חֹסֶר, שֵׁשׁ דּוּרוֹת שֶׁלֹּא
הֻצְּרְכוּ לְאוֹתִי, לְפִי שְׂצָדִיקִים גְּמוּרִים הָיוּ, כְּמוֹ דּוּרוֹ

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי לְקוּטִי־שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ לַה, עֲמוּד 31 וְאֵילֶךְ – מִתּוֹךְ "לְקִרְאָת שְׁבַת")

דּוּרוֹ שֶׁל חֲזָקִיהוּ וְדּוּרוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי

וְהָיָה גַם עַל הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לָבֵא, נֹאמֵר בְּפִתּוּבִים (ישעיה
ס, כב) שְׂאֵז יִהְיֶה "הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה".
שֶׁהָעוֹלָם יִתְעַלֶּה לְבַחֲחִינָה גְבוּהָה מְאֹד עַד שִׁיְהִיָּה כְּמוֹ "עוֹלָם
חֲדָשׁ".

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁזֶה שְׂדֻנְקָא בְּדוּרוֹת חֲזָקִיהוּ וְרִבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי לֹא הֻצְּרַח לְאוֹת הַקֶּשֶׁת הוּא, כִּי שְׁנֵיהֶם
שִׂיכִים לְגֻלְגָּלָה הַעֲתִידָה.

חֲזָקִיהוּ – אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (סְנַהֲדִין צד, א) "בְּקֶשֶׁת הַקֶּבֶ"ה
לַעֲשׂוֹת חֲזָקִיהוּ מְשִׁיחִי". רִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי – חֲבֵר סִפְר
הַזֹּהָר אֲשֶׁר "יִפְקֹן בֵּיהּ מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי" (רַעִיא מֵהִימָנָא נִשָּׂא
קַד, ב).

זֹאת אוֹת־הַבְּרִית . . לְדֹרֹת עוֹלָם: (ט, יב)

לְדֹרֹת כְּתִיב, פָּרַט לְשָׁנֵי דּוּרוֹת, לְדוּרוֹ שֶׁל חֲזָקִיהּ . . וְדוּרוֹ
שֶׁל רִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה לַה, ב)
יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַטֶּעַם שֶׁרַךְ בְּשָׁנֵי דּוּרוֹת אֵלוּ לֹא נִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת:
אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה ל, ח) שְׂאֲחֲרֵי הַמִּבּוּל נָח
רָאָה "עוֹלָם חֲדָשׁ", שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּבּוּל נִטְהַר הָעוֹלָם וְנִתְעַלָּה
לְמַדְרָגָה גְבוּהָה מְאֹד, עַד שֶׁנִּקְרָא "עוֹלָם חֲדָשׁ".
וְזֶה גַם עֲנִינָה שֶׁל אוֹת הַקֶּשֶׁת לְהִרְאוֹת שֶׁ"לֹא יִהְיֶה עוֹד
מִבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ" – כִּי עַל־יְדֵי הַמִּבּוּל נִטְהַר הָאָרֶץ
בְּאִפְסוֹ שְׂאִי־אֲפָשֶׁר עוֹד שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה בְּמַצָּב שֶׁפֶל כָּזֶה
שִׁיְהִיָּה דְרוֹשׁ מִבּוּל לְתַקְּנוֹ.

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

לוֹמֵר שֵׁשׁ דּוּרוֹת וכו'. וּמֵהֶרֶשׁ"ל
פִּירֵשׁ, אֵילּוּ נִכְתָּב 'לְדוּרוֹת' מִלָּא, הָיָה
אֲמִינָא כָּל הַדּוּרוֹת לְעוֹלָמִי עַד הוּצְּרָכו
לְאוֹת; אֲכָל עֲבָשִׁי שְׁפָתוֹב 'לְדֹרֹת'
חֹסֶר, לְדֹרֹת שֶׁהֵם לְעוֹלָם הַזֶּה הֵם
צְרִיכִים לְאוֹת, אֲכָל לְדוּרוֹת שֶׁהֵם
לְעוֹלָם הַבָּא הַדְּרִים בְּעוֹלָם, אֵין
צְרִיכִים לְאוֹת: תּוֹרָה יג

רְשָׁעִים צְרִיכִין לְאוֹת הַקֶּשֶׁת, וּבִזְמַן
שֶׁהַדּוּרוֹת מְלֵאִים שְׁהֵן צְדִיקִים אֵין
צְרִיכִין לְאוֹת הַקֶּשֶׁת וְקָל לְהַבִּין.
וְהִרְאֵם כְּתִב דְּהַכִּי פִירוּשׁוֹ: הוּאִיל
וְכַתּוּב 'לְדֹרֹת' חֹסֶר, קָרִינָן 'לְדֹרֹת'
בְּקָמָץ תַּחַת הַדָּלָ"ת וּפְתַח תַּחַת
הַרִי"ש לְשׁוֹן דִּינְרָה, וְרוּצָה לוֹמֵר לְכָל
מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה הַדְּרִים בְּעוֹלָם אֵת
קֶשֶׁתִּי נִתְתִּי בְּעֵנִי, וְאִפְקִיָּה בְּלִשׁוֹן יְחִיד

(י) צִ שְׂקָצִים הֵם עוֹפוֹת טְמָאִים
שְׂנֹאֲמֵר בָּהֶם (וְהִרְאֵ י"א א') 'שְׂקָץ הֵם',
וּרְמָשִׁים כְּמִשְׁמַעֲנָן (מִתְרַשָּׁל): תּוֹרָה יא
(יא) ק דְּקֶשֶׁה לְרִשְׁ"י וְהִלָּא כָּבֵד כְּתִיב
(לְעִיל פֶּסוּק ט) 'וְאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֵת
בְּרִיתִי': תּוֹרָה יב
(יב) ר וְנִרְאָה לִי דְכָךְ פִּירוּשׁוֹ, 'לְדֹרֹת'
עוֹלָם אֵת קֶשֶׁתִּי נִתְתִּי בְּעֵנִי, רוּצָה
לוֹמֵר בִּזְמַן שֶׁהַדּוּרוֹת חֹסֶרִים שֶׁהֵם

יִגְזַת קִשְׁתִּי יְהִיבִית בַּעֲנָנָא וְתִהְיִי לְאֵת קָיָם
בֵּין מִימְרֵי וּבֵין אֲרָעָא :

יֵד וַיְהִי בַּעֲנֻנּוֹתַי עֲנָנָא עַל אֶרֶצָא וְתַחֲזִי
קִשְׁתָּא בַּעֲנָנָא :

רס"י ◀ פִּעֻנְיָי עָנָן • כְּשֶׁתַּעֲלֶה בְּמַחְשְׁבָהּ לִפְנֵי הָהִיָּא שׁ חֶשֶׁךְ וְאַבְדִּיךָ לְעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך לה עמ' 35)

בטוי של חֶרְטָה, כְּפִיכּוֹל, עַל עֶצֶם בְּרִיאַת הָאָדָם, וּדְכִיתִּיבּ
 בּו "וַיִּמַּח" - **אָבוֹד מְחֻלָּט**. לְפִי זֶה יֵשׁ לִזְמֹר, שְׁאִין כּוֹנֵנַת
 רִשׁ"י לְהִשְׁחָתֵת הָעוֹלָם כְּלוּ, אֲלֵא לְהִשְׁחָתֵת מְקוֹם אֶחָד
 בְּעוֹלָם (שֶׁבוּ מִתְנַהֲגִים בְּגִי אָדָם כְּדוֹר הַמַּבּוּל) בְּתוֹר **חֲשָׁר**
וְאַבְדּוֹן (אָבוֹד מְחֻלָּט), וְלֹא בְּתוֹר עֲנָשׁ.

וּבִינֵינוּ
וּבֵין כָּל נַפְשָׁא חִיתָּא בְּכָל בְּשָׂרָא וְלֹא יְהִי
עוֹד מֵיָּא לְטוֹפְנָא לְחַבְלָא כָּל בְּשָׂרָא :

עוֹלָם
אֲשֶׁר

טו וְתִהְיֶה קִשְׁתָּא פִּעֻנָּא וְאַחֲזִינָה לְמַדְבַּר קָיָם
עָלָם בֵּין מִימְרָא דִּי וּבֵין כָּל נִפְשָׁא חִיתָא
בְּכָל בִּשְׂרָא דִּי עַל אֶרֶצָא:

כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה, אֲלֵא זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ: כְּשֶׁתֵּבֵא מִדֶּת הַדִּין לְקַטְרֵג עֲלֵיכֶם (לְחַיִּיב אֲתֶכֶם), אֲנִי רֹאֶה אֶת הָאוֹת וְנִזְכָּר.

אִשָּׁר יִזְוָאמֶר יִי לָנֶם דָּא אֶת קָנִים דִּי אַקְמִית בֵּין
מִימְרֵי וּבֵין כָּל בִּשְׂרָא דִּי עַל אַרְעָא :

כִּי־זֹאת אוֹת הַבְּרִית • הִרְאֵהוּ הַקָּשֶׁת, וְאָמַר לוֹ: הִרֵי הָאוֹת שְׂאֲמַרְתִּי.

♦ יום שישי ג' מרחשון ♦

ויפת יח ויהו בני נח די נפקו מן תבואת שם וחס
ויפת וחס הוא אביהי דכנען :

שפתי חכמים

וְקוֹשׁ, לָמָּה אָמַר יוֹם לַמְּבוּל, וְכִי עַל הָאָרֶץ רָאוּם נִרְאָה לִי דִּיּוּקוֹ 'עֵנָן עַל הָאָרֶץ', שִׁיחַס הֶעָנָן אֶל הָאָרֶץ, וְכִי מֵה שְׂיִיבוֹת יֵשׁ לְעָנָן אֶל הָאָרֶץ, הָיָה לִיָּה לֹאמֹר 'בְּעֵנֵי עָנָן בְּשָׁמַיִם', לָכֵן פִּירֵשׁ שְׂאִינוֹ לִשׁוֹן עָנָן מִמַּשׁ אֶלֶּא חוֹשֶׁף וְכוּ', וְעַל הָאָרֶץ' רוֹצֵה לֹאמֹר עַל הָעוֹלָם: תוֹרָה טו

(יד) **ש** פִּירוּשׁ, דְּהֵיא 'בְּעֲנֵי עֶקֶד' לֹא
עֲנִינִים מִמֶּשׁ קָאָמַר, אֶלֶּא כְּלוּמַר אִם
יְהִי רֵאוּיָם לְמַבּוּל וְתַעֲלֶה בְּמַחֲשָׁבָה
לְפָנַי לְהִבִּיא חֹשֶׁךְ וְאֶבְדּוֹן בְּעוֹלָם,
וְנִרְאֶתָה וְגו' וְלֹא יִהְיֶה עוֹד' וְגו'. אֲבָל

תולדות חם ולא ידענו שפנען בנו. לפיכך, הצריך לומר כאן: "וחם הוא אבי כנען".

כ"י וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן. למה הצריך לומר כאן? לפי שהפירשה עסוקה וכאן בפירושו של נח, שקלקל בה חם ועל-ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב

(יט) שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי-נֹחַ וּמֵאלֶּהָ נִפְצָה כָּל-הָאָרֶץ: יט תלמא אלין בני נח ומאלין אתבדדו כל ארעא:

כ וַיִּשְׂרִי נֹחַ גֹּבֵר פֶּלֶח בְּאַרְעָא וַיִּנְצִיב בְּרָמָא:

(כ) וַיַּחֲלֵ נֹחַ אִישׁ הָאֲרָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם:

כשנכנס לתבה הכניס עמו זמורות ויחוריק תאנים
(בראשית רבה)

כ"י וַיַּחֲלֵ. (בראשית רבה) עשה עצמו חליני, שהיה לו לעסק תחלה בנטיעה אחרת. איש האדמה. אדוני האדמה, כמו (רות א): "אישא נעמי". ויטע כרם.

כא וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמֶרָא וַיְרִי וַאֲתַגְלִי בְנוֹ מִשְׁכְּנָה:

(כא) וַיִּשְׁתֵּי מִן-הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּרוּ וַיִּתְּגַלּוּ בְּתוֹךְ אֹהֶלָה:

שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס): "השותים במזרקי יין".

כ"י וַיִּתְּגַלּוּ. לשון ויתפצל. אהלה. אהלה כתיב, רמז לעשרת השבטים שנקראו על שם שומרון,

כב וַיִּחַזַּא חָם אֲבִיהִי דְכְנָעַן יֵת עֲרִיתָא דְאַבְוֵיהִי וַחֲסִי לְתַרְיֵן אַחֻהִי בְּשׁוּקָא:

(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגִּד לִשְׁנֵי-אֶחָיו בַּחוּץ:

הדבר ונתקלל. וירא את ערות אביו. יש אומרים: סרסו (סנהדרין ע), ויש אומרים: רבעו (בראשית רבה).

כ"י וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן. (בראשית רבה) יש מרבותינו אומרים: כנען ראה והגיד לאביו, לכך הזכיר על

כג וַיִּנְסִיב שָׁם וַיִּפֹּת יֵת כְּסוּתָא וַשּׁוּיָא עַל כְּתָף תְּרוּיָהּ וַאֲזַל מִחֲזִירִין וַחֲפִיָּאֵי יֵת עֲרִיתָא דְאַבְוֵיהּ וַאֲפִיָּהּ מִחֲזִירִין וַעֲרִיתָא דְאַבְוֵיהּ לֹא חִזּוּ:

(כג) וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת-הַשְּׂמֹלָה וַיְשִׁימוּ עַל-שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיַּכְסּוּ אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וַפְּנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֲרוֹת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:

לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר (יחזקאל לט): "אתן לגוג מקום-שם קבר",

כ"י וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת. אין כתיב 'ויקחו' אלא 'ויקח' (סנהדרין ע), למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מפיפת,

שפתי חכמים

כמו שכתוב (לעיל ד' כ"ה) 'וידע אדם עוד את אשתו', ופירש רש"י (שם סוף ד"ה וידע) הוסיף תאנה על תאנתו, משום הכי פירש רש"י שהכניס עמו זמורות ויחורי תאנים. והרא"ם מביא בשם ר"י מאורזליינ"ש, למה הכניס דוקא אלו, לפי שזמורות ויחורי תאנים מתקלקלין טפי ממנים, לפיכך הכניסם יותר משאר אילנות: תורה כא

(כא) א (קיצור מנחת, ביהקקאל (כ"ג ד) 'ותלכנה בנים ובנות ושמותן שמרון אהלה וירושלים', ומדכתב כאן 'אהלה' במקום 'אהלו' רמז לגלות שומרון: ד ולפי זה ניחא לשון ויתגל, שהוא לשון גלות: תורה כב

(כב) ה בסמוך אות ח' אפרשנו: תורה כג

בנטיעה אחרת בפירש רש"י, משמע שהיה לו גם כן שאר נטיעות, והואיל ולא הוזכר בתורה עד כאן מין אחר אלא תאנים כדכתיב בפירשת בראשית (לעיל ג' א) 'ויתפרו עלה תאנה', לכך אנו אומרים מין תאנים היה לו. ולי נראה, כיון דחם בנו סרסו כדי שלא יוליד בן רביעי, ומהיכן ראה חם שמבקש להוליד עוד בן רביעי, אלא מדנטע נטיעות המביאין לידי תאנה ולא מצינו שום פרי המביאה לידי תאנה כמו התאנה, כמו שאמרו ז"ל (ברכות מ) עץ שאכל ממנו אדם הראשון תאנה היה שנאמר 'ויתפרו עלה תאנה וגו', במה שקלקלו בזה נתקנו, ומכאן אותו עץ נלבש תאנת הגופנית,

(כ) ת דאם לא כן ו'יחל' למה לי, לא היה ליה למימר אלא ו'יטע כרם': א (קיצור מנחת, דאין לפרש 'איש של נעמי', מפני שאין האיש קנוי לאשתו כמו שהאשה קנויה לבעלה עד שיאמר 'איש אשה' כמו שיאמר 'אשת איש', כי סמיכות אשת איש הוא על דרך הקנקן: ב וקשה, בשלמא זמורות של גפן מוכח מדכתיב ו'יטע כרם', ואין נטיעה אלא זמורות, דזריעת הנזע של אילן שהוא הגרעינין שבתוך הפרי אינו נקרא נטיעה; אלא זמורות של תאנים מנא ליה. ורבי איסריל בבאוריים שלו תירץ דהוכחתו מדכתיב ו'יחל', ופירש עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחילה

אֲחֻרָּנִית • לָמָּה נֹאמַר פֶּעַם שְׁנִיָּה? מִלְמַד שֶׁשִּׁשְׁקָרְבוּ
אֶצְלוֹ וְהֶעֱזְרוּ לְהַפֵּךְ עֲצָמָם לְכַסּוֹתוֹ, הִפְכוּ פָּנֵיהֶם
אֲחֻרָּנִית.

וְחָם שִׁבְזָה אֶת אֲבִיו, נֹאמַר בְּזָרְעוֹ (וישעיה כ): "בֶּן יִנְהַג
מִלֶּךְ-אֲשׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֶת-גְּלוֹת פּוֹשׁ, וְנִעְרִים
וְזָנָיִם עָרוֹם וְיִחְזְקוּ וְחֲשׂוּפֵי שֵׁת וְגו'". וּפְנִיָּהֶם

(כד) וַיִּיקָּץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ
הַקָּטָן:

כ"י • בְּנוֹ הַקָּטָן • הַפְּסוּלִי וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ (ירמיה מט): "הִנֵּה קָטָן נִתְמַיֵּךְ בַּגּוֹיִם בְּזוּי".

(כה) וַיֹּאמֶר אֲרוּר כָּנָעֵן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחִיו:
כ"ה וַאֲמַר לִיט כָּנָעֵן עֶבֶד פֶּלַח עֲבָדִין יִהְיֶה
לְאַחֻהִי:

לְאַחִיו: אָדָם הָרִאשׁוֹן שְׁנֵי בָנִים הָיוּ לוֹ, וְהָרֵג זֶה
אֶת זֶה בְּשִׁבְלֵי יָרֵשֶׁת הָעוֹלָם, וְאֲבִינוּ יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה
בָּנִים וְעוֹדְנוּ מִבְּקֵשׁ בֶּן רִבְעִיעִי?!

כ"י • אֲרוּר כָּנָעֵן • אֵתָּה גִרְמַתְּ לִי־יָיִךְ שֶׁלֹּא אוֹלִיד בֶּן
רִבְעִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשׁוֹנִי, אֲרוּר בֶּנְךָ רִבְעִיעִי לְהִיּוֹת מִשְׁמֵשׁ
אֶת זֶרַעַם שֶׁל אֱלֹהֵי הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטְל עֲלֵיהֶם טֶרַח
עֲבוּדָתִי מֵעַתָּה. וְכֵּן רָאָה חָם שֶׁסָּרְסוּ? אָמַר לָהֶם

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כָנָעֵן עֶבֶד
לָמוֹ:

כ"י • בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם • שְׁעֵתִיד לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ, לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. וַיְהִי • לָהֶם כָּנָעֵן
לָמַס עוֹבֵד.

שתי חכמים

קָלָלָהּ בַּמָּקוֹם בִּרְכָה (מדרש"ל): וְאָם
תֹּאמַר מִהֵיכָן רָאָה חָם שֶׁמִּבְּקֵשׁ נֹחַ בֶּן
רִבְעִיעִי, וַיֵּשׁ לוֹמַר מִשּׁוֹם דְּכָתִיב (לעיל
פסוק כ"א) 'וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֲהֶלָה', 'אֲהֶלָה'
קָרִי וְ'אֲהֶלָה' כְּתִיב, וּפִירֵשׁ רַש"י (שם)
וַיִּתְגַּל לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל, כְּלוֹמַר שֶׁנֹּחַ
הִתְפַּעַל אֶת עֲצָמוֹ, כְּלוֹמַר שֶׁמֶשׁ עִם
אִשְׁתּוֹ, כְּלוֹמַר בְּקִשּׁוֹי אֶבֶר כֹּאֱלוֹ
שִׁמְשׁ, וּבְזָה הַפִּיר בּוֹ שֶׁמִּבְּקֵשׁ בֶּן רִבְעִיעִי
וְקָל לְהַבִּין, עֵינַי לְעִיל (אוח"ב) שְׁכַתְּבָתִי
יִשׁוּב אַחֵר עַל זֶה וּשְׁנֵיהֶם כֹּאֲחָד טוֹבִים

(ויעי' במדרש רבה): תורה כו

(כז) * הָא דִּמְפָּרְשִׁים הִקְרָא עַל זֶרַעוֹ
שֶׁל שָׁם וְלֹא עַל שָׁם עֲצָמוֹ, נִרְאָה לִי
מִשּׁוֹם דְּכָתִיב 'וַיְהִי כָנָעֵן עֶבֶד לָמוֹ', וְאִי
קָאִי עַל שָׁם הָיָה לוֹ לוֹמַר 'וַיְהִי כָנָעֵן
עֶבֶד לוֹ'. אִי נִמְי מִשּׁוֹם דְּכָתִיב 'אֱלֹהֵי
שָׁם', וְלֹא מִצִּינוֹ שֶׁנֹּאמַר 'אֱלֹהֵי' גְּבִי
יָחִיד, אֲלֵא דִּקְאָ גְּבִי אוֹמְרָה מִיִּיחָד
שָׁמוֹ, כְּגוֹן 'אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל', 'אֱלֹהֵי
הָעֲבָרִים', לְכָף מְפָרֵשׁ עַל זֶרַעוֹ שֶׁל
שָׁם: תורה כו

ל"ט, דְּהָא חָם הוּא הַפְּחוּת שֶׁבְּכָלֶם.
וּמִהֵרָשׁ"ל פִּירֵשׁ דְּקָשָׁה לִיָּהּ וְהֵלֵא שָׁם
הוּא הַקָּטָן דְּכָתִיב (שם) 'וַיְהִי נֹחַ בֶּן חָמֶשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה' וְגו', וְכָתִיב (לעיל ד"ו) 'וְנָח בֶּן
שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה' וְגו',
וְכָתִיב (לְקָטָן י"א י) 'שָׁם בֶּן מֵאֹת שָׁנָה'
שְׁנֵתִים אַחֵר הַמְּבּוּל, שִׁמְעַ מִיָּנָה שְׁנוּלָד
שָׁם בְּשָׁנַת תַּק"ב שָׁנָה לְאַבְיּוֹ, שִׁמְעַ
מִיָּנָה שֶׁהוּא הַקָּטָן, עַד כָּאֵן
לְשׁוֹנוֹ: תורה כה

(כח) ח מֵאֵן דְּאָמַר סָרְסוֹ הוֹכְחָתוֹ
מִכָּאֵן, מִדְּכָתִיב 'אֲרוּר כָּנָעֵן', וְלָמָּה
קָלָל כָּנָעֵן, אֲלֵא מִשּׁוֹם שֶׁחָם סָרְסַת אֶת
אֲבִיו, לְכָף אָמַר אֵתָּה גִרְמַתְּ לִי וְכו';
וּמֵאֵן דְּאָמַר רִבְעוֹ הוֹכְחָתוֹ מִדְּכָתִיב
(לעיל פסוק כ"א) 'וַיִּרָא חָם', וְכָתִיב הָתֵם
(לְקָטָן ל"ד ב') 'וַיִּרָא אוֹתָהּ שָׁכָם', מֵה לְהֵלֵן
שֶׁרְבָעָה אָף כָּאֵן שֶׁרְבָעוֹ. וְהָא דְּקָלָל
אֶת כָּנָעֵן הָא וְהָא הָיוּ רִבְעוֹ וְגַם סָרְסוֹ,
וּפִירְשׁוֹ הַתּוֹסְפוֹת (סנהדרין ע"ד ד"ה קל"ז) מֵה
שֶׁלֹּא קָלָל לְחָם בְּעֲצָמוֹ, לְפִי שֶׁכְּתוּב
'וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיו', וְאֵין

(כג) ו' וְחֲשׂוּפֵי' לְשׁוֹן גִּילּוֹי, 'שֵׁת' לְשׁוֹן
עָרוֹה, כְּלוֹמַר בְּגִילּוֹי עָרוֹה, שֶׁהָיוּ
עָרוּמִים וְלֹא הָיָה לָהֶם בְּגָד לְכַסּוֹת
עָרוֹתָן, אֲבָל יָפֵת שֶׁכִּסָּה זָכָה גַם בֶּן
לְכִיסוֹי דִּהְיוּנוֹ קְבוּרָה, וְשָׁם שְׁנֵתִי אֲמִין
בְּמִצְוָה יוֹתֵר וְכִסָּה בְּשִׁמְלָה זָכָה
לְטָלִית שֶׁל צִיצִית. וְהָא דְּאָמַר בְּמִסְכַּת
סוּטָה (י"ז) בְּשִׁכְרֵי שֶׁאָמַר אֲבָרְהָם אֲבִינוּ
(לְקָטָן י"ד א"ט) 'אִם מִחוּט וְעַד שָׂרוֹךְ נִעַל'
זָכוּ בְּנָיו לְשָׁנֵי מִצְוֹת, לְחוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת
וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפָלִין, דִּמְשַׁמְעַ לְמִצְוֹת
צִיצִית זָכוּ בָּהּ מִדְּבּוֹר 'מִחוּט', וַיֵּשׁ
לוֹמַר לְטָלִית שֶׁל צִיצִית לְחוּד וְתֵכֶלֶת
לְחוּד, דִּמְשַׁמְעַ כִּיסוֹי שֶׁל שָׁם זָכוּ
לְטָלִית עִם צִיצִית שֶׁל לָבָן, וּמִשּׁוֹם
דִּיבּוּרוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם זָכוּ
לְתֵכֶלֶת: תורה כד

(כד) ! דָּאֵם לֹא כֵן לָמָּה קָרָא אוֹתוֹ קָטָן
וְהֵלֵא גְדוֹל מִיָּפֶת הוּא, שֶׁהָרִי הִקְרָא
מוֹנָה אוֹתוֹ קוֹדֵם יָפֵת, וְאֵין לוֹמַר מִשּׁוֹם
חֲשִׁיבוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁכְּתַב רַש"י גְּבִי 'וַיִּוֹלָד
נֹחַ אֶת שָׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֵת' (לעיל ה

(כו) יִפֹּת אֱלֹהִים לַיֶּפֶת וַיִּשְׁכֶּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
 כו יִפֹּתִי יְיָ לַיֶּפֶת וַיִּשְׁכְּנִי שְׂכִינְתָּה בְּמִשְׁכְּנָה
 דָּשָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבְדָּא לְהוֹן:

יִפֹּת אֱלֹהִים לַיֶּפֶת • מִתְּרָגָם: יִפֹּת, 'יִרְחִיב'.
 וַיִּשְׁכֶּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם • יִשְׁרָה שְׂכִינְתּוֹ בִּישְׂרָאֵל. וּמִדְּרַשׁ
 חֲכָמִים: אֶף־עַל־פִּי שִׁפְתָּ אֱלֹהִים לַיֶּפֶת, שְׂכִינָה כָּרַשׁ,
 שְׁהִיָּה מִבְּנֵי יִפֹּת, בֵּית שְׁנֵי - לֹא שְׂרָתָה בּוֹ שְׂכִינָה,

(כח) וַיְחִי־נֹחַ אַחֲרֵי הַמָּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
 שָׁנָה:
 כח וַיְחִיָּא נֹחַ בְּתַר טוֹפְנָא תַּלַּת מָאָה וַחֲמִשִּׁין
 שָׁנִין:

(כט) וַיְהִי כָּל־יְמֵי־נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
 שָׁנָה וַיָּמָת:
 כט וַיְהִי כָּל יוֹמֵי נֹחַ תִּשְׁעַ מָאָה וַחֲמִשִּׁין
 שָׁנִין וַיָּמָת:

י (א) וַאֲלֵה תוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וַיִּפְתֹּ וַיּוֹלְדוּ
 לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי הַמָּבּוּל:
 א וַאֲלֵין תוֹלְדַת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חָם וַיִּפְתֹּ
 וַאֲמִילִידוֹ לְהוֹן בְּנִין בְּתַר טוֹפְנָא:

(ב) בְּנֵי יִפֹּת גִּמְרִי וּמִגְוֹג וּמְדִי וַיּוֹן וַתִּבֶּל וּמִשְׁשֹׁד וַתִּירָם:
 כש"י • וַתִּירָס־לִי • זוֹ פָּרָס (בְּרֵאשִׁית רַבָּה).

(ג) וּבְנֵי גִמְרִי אֲשַׁכְנַן וְרִיפַת וַתִּגְרָמָה:
 ג וּבְנֵי גִמְרִי אֲשַׁכְנַן וְרִיפַת וַתִּגְרָמָה:

(ד) וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשָּׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים:
 ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשָּׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים:

(ה) מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ אֵיךְ הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹ
 לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם:
 ה מֵאֵלֵין אֲתַפְרְשׁוּ נִגְוֹת עַמִּימָא בְּאַרְצֵהוֹן
 גְּבִיר לְלִישְׁנָה לְזַרְעֵיהוֹן עַמִּימִיהוֹן:

(ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וְכְנָעַן:
 ו וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וְכְנָעַן:

(ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא
 וּבְנֵי רַעְמָה שִׁבָּא וְדַדָּן:
 ז וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה
 וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שִׁבָּא וְדַדָּן:

שפתי חכמים

(כו) כ דָּאֵי בְּזִמְן הַמְּלָכוֹת הָרִי כְּבִיר
 כְּתִיב 'כְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם' וגו', מֵה
 תִּלְמוּד לֹאמַר פַּעַם שְׁנִית וַיְהִי כְנָעַן
 עֶבֶד לָמוֹ, אֲלֵא אֶף מִשְׁיָגְלוֹ וְכו', וְאִם
 תֹּאמַר בְּשִׁבְלֵי יִפֹּת, אִם כֵּן הָיָה לִיָּה
 לְמִימַר 'יִפֹּת אֱלֹהִים לַיֶּפֶת וַיְהִי כְנָעַן
 עֶבֶד לָמוֹ' וְאַחֲרַי כִּף 'וַיִּשְׁכֶּן בְּאַהֲלֵי שָׁם',
 אֲלֵא לֹאמַר לֵךְ אֶף מִשְׁיָגְלוֹ
 וְכו': תוֹרָה כַּח
 י (ב) ל לָמָּה מִפְּרַשׁ תִּירָס יוֹתֵר
 מִהֶאֱחָרִים, יֵשׁ לֹאמַר לְפִי שְׁפִירָשׁ לְעִיל
 י"ב אֶף עַל פִּי שִׁיפְתָּ אֱלֹהִים לַיֶּפֶת
 שְׂכִינָה כּוּרֵשׁ שְׁהִיָּה מִבְּנֵי יִפֹּת וְכו', אִם
 כֵּן תִּקְשָׁה לִיָּה מְנָא לִיָּה דְּכוּרֵשׁ מִבְּנֵי
 יִפֹּת הָיָה, לָכֵן מִפְּרַשׁ תִּירָס זֶה פָּרַס,
 שְׁמַע מִיָּנִיָּה דְּפָרַס הָיָה מִבְּנֵי יִפֹּת,
 וְכוּרֵשׁ הָיָה מִלֵּךְ פָּרַסִּים מִשְׁתַּמָּא גַם
 הוּא הָיָה פָּרַסִּי, וְקָל לְהַבִּין. וְהָרֵא"ם
 כְּתִיב מִשּׁוֹם דְּכְתִיב כָּאֵן מִדִּי וְלֹא כְּתִיב
 פָּרַס, אִם כֵּן תִּקְשִׁי הָרִי בְּכָל הַמִּקְרָא
 מִצִּיגוֹ מִדִּי וּפָרַס יָחִיד, לָכֵן פִּירֵשׁ תִּירָס

שיעור יומי ליום שישי ג' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - י - פרשת נח

ח וְכֹשֶׁל יָלַד אֶת־נֹמֶרֶד הוּא הֵחָל לְהִיּוֹת גִּבּוֹר בְּאַרְצָא׃
ח וְכֹשֶׁל יָלַד אֶת־נֹמֶרֶד הוּא נִמְרֹד הוּא שָׂרִי לְמַהְיֵה גִבּוֹר תְּקִיף בְּאַרְצָא׃

כז"א לְהִיּוֹת גִּבּוֹר • לְהַמְרִידֵם כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, בַּעֲצַת דּוֹר הַפְלָגָה.

ט הוּא הָיָה גִבּוֹר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר תְּקִיף קָדֵם יי׃
ט הוּא הָיָה גִבּוֹר תְּקִיף קָדֵם יי׃ עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר תְּקִיף קָדֵם יי׃

י וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל׃
י וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל (בראשית רבה) •

יא מִן־הָאָרֶץ הָהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־נִינְוָה וְאֶת־רַחֲבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח׃
יא מִן־הָאָרֶץ הָהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־נִינְוָה וְאֶת־רַחֲבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח (בראשית רבה) •

יב וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל׃
יב וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל (בראשית רבה) •

יג וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל׃
יג וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל (בראשית רבה) •

יד וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל׃
יד וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל (בראשית רבה) •

טו וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל׃
טו וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל (בראשית רבה) •

טז וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל׃
טז וְהָיָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּכָל וְאָרֶץ וְאָכַד וְכַלְנֶה בְּאַרְצָא דְכַכָּל (בראשית רבה) •

שפתי חכמים

יב) משום דלא ידענן אי העיר הגדולה קאי על נינוה או על כלח. (נחלת יעקב בשם תוספות דיוקא דף י"א, דאי סלקא דעתך דכלח הגדולה, הוה ליה למימר 'ובין כלח העיר הגדולה', 'היא' למה לי, ועיין שם: תורה יג (יג) היכא שהשם הוא מלה עברית מפרש למה נקרא בן אלא מורה על דבר זה, אבל היכא שאין השם מלת עברית לא פירש כלום: תורה יד

מֶרֶד תִּרְתִּי לְמָה לִּי, הֲכִי הָיָה לִּי לְמִימֶר, 'הוּא הֵחָל לְהִיּוֹת גִּבּוֹר צִיד לִפְנֵי ה'', אָבָל אִם הוּא מְלֻשׁוֹן הַתַּחֲלָה אֲתִי שְׁפִיר, וְהֲכִי פִירוּשׁוֹ: 'הוּא הֵחָל, רֹצֵה לֹמֵר שֶׁהוּא הָיָה הַמִּתְחִיל 'לְהִיּוֹת גִּבּוֹר' לְהַמְרִיד כו', וְהוּא הָיָה גִבּוֹר צִיד לִפְנֵי ה'', מִתְכַּנֵּן לְהַקְנִיטוֹ, וְעִיין שם: תורה ט (ט) דְקָשָׁה לְרַשׁ"י הָא בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, הוּא לִפְנֵי ה': תורה י

זה פֶּרֶס. (עדה לדרו), והוא גִּמְרָא בְּפֶרֶק קִמָּא דְיוֹמָא יי). ופֶּרֶסָאֵי מִנָּא לִיָּה דְמִנְפֶּת קִאֲתִי דְכְּתִיב 'בְּנִי יִפֶּת גִּמְר' וגו', תְּנִי רַב יוֹסֵף תִּירֶס זו פֶּרֶס: תורה ג (ח) (קיצור מדרש), דָּאִם לֹא כֵן 'הֵחָל' לְמָה לִּי, שְׁהָרִי הוּא לֹא הָיָה מִתְחִיל לְמִרּוֹד בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעָדִין בִּימֵי אָנוּשׁ הוֹחֵל וכו', אֲלֵא שֶׁהוּא מַעֲנִין חִילוּל, שְׁחָלָל הַשֵּׁם בְּפֶרֶסָא, (נחלת יעקב), וְנִרְאָה לִי דְמוּכְרָח הוּא לְפָרְשׁוֹ מַעֲנִין הַתַּחֲלָה, דְּאִי הָיָה מְלֻשׁוֹן

(יד) וְאֶת־פִּתְרָסִים וְאֶת־כְּסָלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם פִּלְשֹׁתִים וְאֶת־כִּפְתָּרִים:
יד וְיָת פִּתְרוּסָאֵי וְיָת כְּסָלֹחָאֵי דִי נִפְקוּ מִתַּמָּן פִּלְשֶׁתָאֵי וְיָת כְּפּוּטְקָאֵי:

ז"י פִּתְרָסִים וְאֶת כְּסָלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם פִּלְשֹׁתִים • מְשֻׁנֵּהֶם יֵצְאוּ, שֶׁהֵיוּ פִּתְרָסִים וְכְסָלָחִים
מחליפין משכב נשותיהםפ אלו לאלו, ויֵצְאוּ מִהֶם פִּלְשֹׁתִים.

(טו) וּכְנָעַן יֶלֶד אֶת־צִידֹן בְּכֹרֹו וְאֶת־חֵת:
טו וּכְנָעַן אֱוִלִיד יֵת צִידוֹן בְּכֹרָה וְיָת חֵת:

(טז) וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרִגִּשִׁי:
טז וְיָת יְבוּסָאֵי וְיָת אֱמֹרָאֵי וְיָת גְּרִגִּשָׁאֵי:

(יז) וְאֶת־הַחֹוִי וְאֶת־הָעֶרְקִי וְאֶת־הַפִּינִי:
יז וְיָת חֹוָאֵי וְיָת עֶרְקָאֵי וְיָת אֱנֹתוּסָאֵי:

(יח) וְאֶת־הָאֲרֹדִי וְאֶת־הַצֹּמֶרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֵר נִפְצֹו מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:
יח וְיָת אֲרֹדָאֵי וְיָת צֹמְרָאֵי וְיָת חֲמָתָאֵי וְיָת אַחֵר כֵּן אֲתַבְּדֵרוּ זְרַעֲנִית כְּנַעֲנָאֵי:

ז"י וְאַחֵר נִפְצֹו • מֵאֵלָה נִפְצֹוֹ מִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה.

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בְּאֶכָה גִּרְרָה עַד־עֵזָה בְּאֶכָה סְדֵמָה וְעֵמְרָה וְאַדְמָה וְצִבּוֹיִם עַד־לָשַׁע:
יט וַיְהִי תַחֲוִם כְּנַעֲנָאֵי מִצִּידוֹן מְטִי לַגֵּר עַד עֵזָה מְטִי לְסָדוֹם וְעֵמֶרָה וְאַדְמָה וְצִבּוֹיִם עַד לָשַׁע:

ז"י גְבוּל • סוֹף אֲרָצוֹ, כֹּל "גְבוּל" לְשׁוֹן סוֹף וְקֶצֶה. בְּאֶכָה • שֵׁם דָּבָר. וְלִי נֶאֱמָה, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'גְבוּל זֶה מֵגִיעַ עַד אֲשֶׁר תִּבְאֵ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי'.

(כ) אֵלָה בְּנֵי־הֶם לְמִשְׁפָּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאֲרָצָתָם בְּגוֹיֵהֶם:
כ אֵלִין בְּנֵי חֵם לְזִרְעִיתֵיהוֹן לְלִישְׁנֵיהוֹן בְּאֲרָעֵתֵיהוֹן בְּעַמְמֵיהוֹן:

ז"י לְלִשְׁנָתָם בְּאֲרָצָתָם • אֶף־עַל־פִּי שְׁנַחֲלָקוּ לְלִשְׁוֹנוֹת וְאֲרָצוֹת, כֹּלָם בְּנֵי חֵם הֵם.

(כא) וּלְשֵׁם יֶלֶד גַּם־הוּא אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אָחִי יִפְתָּ הַגָּדוֹל:
כא וּלְשֵׁם אֲתִילִיד אֶף הוּא אָבוּהוֹן דְּכָל בְּנֵי עֶבֶר אָחוּהִי דִיפְתָּ רַבָּא:

ז"י אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר • הַנִּהְרָק - הִזָּה שֵׁם. אָחִי יִפְתָּ הַגָּדוֹל • אֵינִי יוֹדַע אִם יִפְתָּ הַגָּדוֹל, אִם שֵׁם?
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "שֵׁם בֶּן־מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנֵתִים אַחֵר הַמְּבּוּל", הִנֵּי אוֹמֵר יִפְתָּ הַגָּדוֹל, שֶׁהִנֵּי בֶן חֲמֵשׁ מֵאוֹת

שפתי חכמים

(יד) פ (נח"י), דָּאֵי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִכְסָלוֹחִים לְבָד, הָוָה לִיָּה לְמִימֵר 'אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם', גַּם אֵין לְפָרֵשׁ כְּנָת הַקָּרָא שְׁנוֹתָן סִימָן וְהַבְדֵּל שְׁהוּא הַכְסָלוֹחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ, דִּקָּא לֹא מִצִּינֹו כְסָלוֹחִים אַחֵר מוּזְכָּר בְּמִקְרָא: תוֹרָה טו (יח) ז דָּאֵין לוֹמֵר 'אֲחֵר נִפְצֹו' קָאֵי עַל אוֹתָן הַנִּזְכָּרִים לְעִיל שְׁהֵם בְּנֵי כְנַעַן, דָּאֵם כֵּן לֹא הָוָה לִיָּה לְמִימֵר אֵלָא 'אֲחֵר נִפְצֹו' דְּיֹדָאֵי קָאֵי עַל אוֹתָן דְּלְעִיל, דְּלָמָּה לִיָּה 'מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי', אֵלָא מֵאֵלָה נִפְצֹו מִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה, רוּצָה לוֹמֵר שְׁאָר מִשְׁפָּחוֹת, וְקָאֵי עַל שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי נֹחַ (הָרָא"ם): תוֹרָה יט (כא) ק דְּלָפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל קָרָא מִשְׁמַע

ד'עבר' שם אדם הוא, אם כן למה אמר 'אבי כל בני עבר', וכי לא היה שם אלא אבי בני עבר לבד, והלא גם שאר בנים היו לו לשם, לכן פירש ד'עבר' לאו שם אדם הוא אלא עבר הנקרא, ודלא בפירוש הר"א"ם שפירש לאבי בני עבר כן בנו, דמאי רבוהא דעבר והא כל אהד ואהד אבי כל

שיעור יומי ליום שישי ג' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - י - פרשת נח

עג שנה ה'ה נח ב'שהתחיל להוליד, והמבול ה'ה בשנת שש מאות שנה [לנח]. נמצא, שהגדול בבניו ה'ה בן מאה שנה, ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר

(כב) בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם: כב בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם:

(כג) ובני ארם עוז וחול וגתר ומש: כג ובני ארם עוז וחול וגתר ומש:

(כד) וארפכשד ילד את-שלח ושלח ילד את-עבר: כד וארפכשד אוליד ית שלח ושלח אוליד ית עבר:

(כה) ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג פי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן: כה ולעבר אולידו תרין בנין שום חד פלג ארי ביומיה אתפליגת ארעא ושום אחויה יקטן:

שנאמר: "ויקטן ילד וגו'", ואחר-כך "וי'הי כל הארץ וגו'". ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתם אלא לפרש, הא למדת, שבשנת מות פלג נתפלגו. יקטן • שהיה ענו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו.

ש"י • נפלגה • נתבלבלו הלשונות ונפצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד, ושנינו בסדר עולם, שבסוף ימיו נתפלגו, שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו צעיר ממנו והוליד כמה משפחות קדם לכן,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 64)

זה שיף לבעל השם, שלכן מצינו בכמה מקומות ברש"י הענין ד'מדרש שמות'. וראה פרוש המיחס לרש"י דברי הימים-א, כג: נביא גדול היה עבר, אבל שמות אחרים לא נתנו לדרש.

שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד (כה) בדרך הפשט אין הכרח ששם מבטא את ענינו של בעל השם (רק אם הפסוק עצמו מדגיש זאת, כמו אברהם - אב המון גוים), אלא-אם-כן יש הכרח בדרך הפשט ששם

(כו) ויקטן ילד את-אלמוך ואת-שלף ואת-חצרמות ואת-ירח: כו ויקטן אוליד ית אלמוך וית שלף וית חצרמות וית ירח:

שפתי חכמים

דמשני הקרא בלידת בניו של עבר, דכתיב 'ולעבר ילד שני בנים', ולא נקט הקרא כמו בשאר הנולדים, כמו 'וארפכשד ילד' וגו', 'ויקטן ילד' וגו', אלא להכי שינה וכתב 'ולעבר ילד שני בנים' וקרא את שמותם על שם המאורע, ואם בן קשה בשלמא פלג נתן הכתוב טעם למה נקרא פלג. אלא יקטן מאי טעמא, אלא על שם שהיה מקטין את עצמו, וכל זה ראה עבר ברוח הקודש אשר עליו. והרא"ם כתב טעם, מפני שזה השם נגזר מהקטנות, פירש שם זה יתר משאר שמות: תורה כו

(כז) ש והיאך ידע, אלא נביא היה: ת רוצה לומר, ולא נביא היה, אלא בן היה המעשה בתחילת ימיו, וקראו בן על שם המעשה הרי יקטן וכו'. ואם תאמר באמצע ימיו, רוצה לומר וקודם לכן היה לו שם אחר, אלא בשאיירע המעשה קרא שמו בן, לא בא הכתוב וכו', אלא בסוף ימיו נתפלגו. והשתא אין לומר דילמא קודם לכן היה לו שם אחר אלא בשאיירע המעשה נקרא פלג, דכיון שהיה בסוף ימיו אין דרך לקרא למת שם אחר בעבור המקרה שקרה בשעת מותו או סמוך למיתתו, אלא ודאי בתחילת ימיו וקרא אותו על שם העתיד: א דקשה לרש"י, כיון

משפחה ומשפחה היוצאת ממנו, אלא על פרוך עבר רוצה לומר עבר הנזהר: ו ואם תאמר מה הוכחה זו, דילמא חם היה בן מאה שנה כשבא המבול, ושם היה בן מאה שנתים אחר המבול, ויפת היה בן מאה שלש או ארבע שנים אחר המבול. ויש לומר משום דבדורות הראשונים כל בנים שהולידו היו מולידין שנה אחר שנה כדאמרינן בפרק 'בן סורר ומורה' (סנהדרין ס"ט), ואחר שהודיענו שגולד שם בשנת תק"ב לנח שנתים אחר המבול למדנו ששם היה האחרון, כי יפת וחם נולדו בשנת ת"ק ותק"א לחיי נח, וקל להבין: תורה כב

נִשְׂאִי חֲצֵרֶמֶת • עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ, דְּבָרֵי אֲגָדָה (בראשית רבה) •

(כו) וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוֹזַל וְאֶת־דִּקְלָה:

כז וְיֵת הַדּוֹרָם וְיֵת אוֹזַל וְיֵת דִּקְלָה:

(כח) וְאֶת־עוֹבֵל וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא:

כח וְיֵת עוֹבֵל וְיֵת אֲבִימָאֵל וְיֵת שָׁבָא:

(כט) וְאֶת־אוֹפֶר וְאֶת־חִוִּילָה וְאֶת־יֹבֵב כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקֶטָן:

כט וְיֵת אוֹפֶר וְיֵת חִוִּילָה וְיֵת יוֹבֵב כָּל אֵלֶּיךָ בְּנֵי יֶקֶטָן:

(ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמָּשָׂא בְּאֶמְכָּה סִפְרָה הָרַקְדָם:

ל וַיְהִי מוֹתְבָנְהוֹן מִמָּשָׂא מְטִי לִסְפָּר טוֹר מְדִינָחָא:

(לא) אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם לְגוֹיָהֶם:

לא אֵלֶּיךָ בְּנֵי שֵׁם לְזִרְעִיתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן לְאַרְעִיתָהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן:

(לב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדָתָם בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵי אַחֵר הַמִּבּוּל:

לב אֵלֶּיךָ בְּנֵי נֹחַ לְזִרְעִיתָ בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדָתָהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן וּמֵאֵלֶּיךָ אֶתְפָּרְשׁוּ עַמְמִיָּא בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפָנָא:

• שבת קודש ד' מרחשון •

יא (א) וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים:

א וַיְהִי כָל אֶרֶץ אֶרֶץ לִישָׁן חֵד וּמִמְלַל חֵד:

נִשְׂאִי שְׁפָה אַחַת • לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וּדְבָרִים אֶחָדִים • בָּאוּ בְּעֶצֶה אַחַת וְאָמְרוּ: לֹא כָל הַיָּמֵנוּ שִׁיבֵר לוֹ אֶת הָעֲלִיּוֹנִים. נַעֲלָה לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דְּבָר אַחֵר: עַל יְחִידוּי שֶׁל עוֹלָם. דְּבָר אַחֵר: "וּדְבָרִים

אֶחָדִים", (סְפָרִים אֲחֵרִים: דְּבָרִים חֲדָשִׁים). אָמְרוּ: אַחַת לְאֵלֶּיךָ וְתִרְנֹנוּ שְׁנַיִם הַרְקִיעַ מִתְמוֹטֵט, כְּשֵׁם שֶׁעֲשֶׂה בִּימֵי הַמִּבּוּל. בָּאוּ וְנַעֲשֶׂה לוֹ סְמוּכוֹת (בראשית רבה) •

(ב) וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמָּצְאוּ בְּקֶעֶה בְּאַרְצֵי שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

ב וַיְהִי בְּמִטְלָהוֹן בְּקֶדֶם מִיתָא וְאֶשְׁכְּחוּ בְּקֶעֶתָא בְּאַרְעָא דְּכָבֵל וַיִּתִּיבוּ תַמָּן:

מִשֵּׁם לְתוֹר לָהֶם מְקוֹם לְהַחְזִיק אֶת כָּלָם, וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא שִׁנְעָר.

נִשְׂאִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם • שְׁהִיו יוֹשְׁבִים שָׁם, בְּדִכְתִּיב לְמַעַל: (לעיל ח) "וַיְהִי מוֹשְׁבָם וְגו'" הֵרַקְדָם וְנִסְעוּ

שפתי חכמים

אָדָם, מֵה 'אֶחָדִים', מִשּׁוּם הָכִי פִּירֵשׁ דְּבָר אַחֵר וְכו', רוֹצֵה לֹאמַר דְּבָרִים חֲדָשִׁים וְכו' (מִתְרַשֵּׁי): תוֹרָה ב (ב) ה' דְּבִשְׁבִּיל זֶה נִסְעוּ, שְׁהִירִי כְּתָב אַחֵר כִּף 'וַיִּמָּצְאוּ בְּקֶעֶה', מִשְׁמַע דְּמִתְחִילָה בְּקֶשׁוּ זֶה: תוֹרָה ג

הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם 'וְגו' (לעיל ב' כ"א), אִם כֵּן עַל פְּרָחָה הָיָה לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אוֹתוֹ לְשׁוֹן, וְקָל לְהַבִּין: ד' דְּלִפְיִירוֹשׁ רִאשׁוֹן קֶשֶׁה, אִם כֵּן הָיָה לִיָּה לְמִימַר 'בְּדְבָרִים אֶחָדִים', מִשּׁוּם הָכִי קָאָמַר דְּבָר אַחֵר וְכו'. וְתוֹ קֶשֶׁה, הָיָה לִיָּה לְמִימַר 'וּדְבָר

(כו) ב' דְּכָל אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם שְׁהִיו שָׁם מִצְפִּים בְּכָל יוֹם עַל הַמִּיתָה שְׁאוּכָלִים בְּרִישׁוֹן: תוֹרָה כז יא (א) ג' דָּאִי לְשׁוֹן אַחֵר הָיָה לֹא הָיָה שְׁפָה אַחַת, דְּהָא הַכֹּל מוֹדִים דְּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִבְרָא הָעוֹלָם בְּדִפְרִישׁ רִשְׁי בְּפִרְשֵׁת בְּרִאשִׁית בְּפִסּוּק 'וַיִּאֱמַר

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבִּן וַתַּחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר:

כ"י אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ. אָמָה לְאַמָּה: מִצָּרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכִנְעָן. הִבֵּה. הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם. כָּל הַהֶבֱא, לְשׁוֹן הִזְמָנָה הוּא, שְׁמִכִּינִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאכָה, אוֹ לַעֲצָה, אוֹ לְמִשָּׂא. הִבֵּה. הִזְמִינוּ, אִפְקַרְלִי"ר בְּלַע"ז. לְבָנִים. שְׂאִין אֲבָנִים בְּבִבְלָא, שְׂהִיא בִקְעָה. וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה. כֶּךָ עוֹשִׂין הַלְבָנִים, שְׁקוּרִים טוּוּל"ש בַּלַּע"ז (צִיגַעַל דַּאכְשְׁטִינִיט), שׁוּרְפִים אוֹתָן בְּבִבְשָׁן. לַחֲמֹר. לְטוֹחַ הַקִּיר.

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: כ"י פֶּן־נָפוּץ. שְׁלֹא יָבִיא עָלֵינוּ שׁוֹם מִכָּה לְחִפְצֵנוּ מִכָּאן.

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם:

כ"י וַיֵּרֶד ה' לְרְאוֹת. לֹא הִצְרִיךְ לָכֶּךָ, אֲלֹא בָּא לְלַמֵּד לְדִינִים שְׁלֹא יִרְשִׁיעוּ הַנְּדוֹן עַד שִׁירָאוּ וַיִּבְנוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. בְּנֵי הָאָדָם. אֲלֹא בְנֵי מִי, שְׂמָא בְנֵי חֲמוּרִים וְגַמְלִים? אֲלֹא בְנֵי אָדָם הָרֹאשׁוֹן

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

כ"י הֵן עַם אֶחָד. כָּל טוֹבָה זֶה יֵשׁ עִמָּהֶן, שְׁעַם אֶחָד הֵם וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם, וְדָבָר זֶה הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת. הַחֶלֶם. כְּמוֹ: אִמָּרָם, עֲשׂוֹתָם, לְהַתְחִיל הֵם לַעֲשׂוֹת.

שפתי חכמים

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבִּן וַתַּחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר: (ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: (ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

הַשְׁנִי שְׂרָצוּ לַעֲשׂוֹת סְמוּכִים לְרִקְיעַ וְכו': תוֹרָה ה

(ו) ח פִּירוּשׁ, שְׂהוּא מְקוֹר, וְהַכְּנִי בָּא אֶל הַפּוֹעֵל, כִּי 'אִמָּרָם' הוּא כְּמוֹ 'אָמַר' הֵם, 'עֲשׂוֹתָם' כְּמוֹ 'עֲשׂוֹת הֵם', אִף כָּאֵן 'הַחֲל הֵם': ח פִּירוּשׁ, וְכִי לֹא תִּמְנַע מֵהֶם זֹאת הַמְּחֻשְׁבָּה, וְהִלֵּא אֲנִיחֵנוּ נִרְדּוּ וְנִבְלָל שְׁפָתָם וְגו', וּבְהִכָּרַח שְׁתִּמְנַע הַמְּחֻשְׁבָּה. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ בְּנִיחוּתָא, שְׁהִרִי בְּאִמָּת נִמְנַע מֵהֶם: תוֹרָה ז

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבִּין וַתַּחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר: (ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: (ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

הַשְׁנִי קָאִי דְּקָא אִמְלַת 'עִיר' שְׂבָתוֹב לְפָנָיו, אֲבָל לֹא קָאִי אִמְלַת 'מִגְדָּל', דָּאִם בֵּן סוּתָר זֶה מַה שְׂפִירֵשׁ לַעֲלִיל (פְּסוּק א) 'דְּבָרִים אֲחָדִים' בָּאוּ בְּעֶצֶה אַחַת וְכו', מִשְׁמַע בְּדִי לְמִרְדּוּ בְּהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּנוֹ הַמִּגְדָּל וְכָאֵן פִּירֵשׁ שְׁלֹא יָבוֹא עָלֵינוּ וְכו', אֲלֹא וְדָאִי זֶה קָאִי אִמְלַת 'עִיר'. (גוֹר אֶרֶץ), פִּירוּשׁ, שְׂהוּא טַעַם עַל הַמִּגְדָּל, וְאִם יָבִיא עֲלֵיהֶם שׁוֹם מִכָּה לְהַפְצִים יַעֲלוּ בַּמִּגְדָּל לְרִקְיעַ לְלַחוּם נִגְדּוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן לְלִשׁוֹן

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבִּין וַתַּחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר: (ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: (ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

הַשְׁנִי לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת. בְּתַמִּיקָה, "יִבָּצֵר" לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "יִבָּצֵר רוּחַ נְגִידִים" (תְּהִלִּים עו).

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבִּין וַתַּחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר: (ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: (ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

הַשְׁנִי לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת. בְּתַמִּיקָה, "יִבָּצֵר" לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "יִבָּצֵר רוּחַ נְגִידִים" (תְּהִלִּים עו).

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבִּין וַתַּחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לַחֲמֹר: (ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: (ה) וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

הַשְׁנִי לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת. בְּתַמִּיקָה, "יִבָּצֵר" לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "יִבָּצֵר רוּחַ נְגִידִים" (תְּהִלִּים עו).

(י) הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ וְהָיוּ נִתְגַּלִּי וְנִבְלָל תַּמָּן לִישְׁנֹהוּ דְלֹא יִשְׁמְעוּן (גִּבֹּר) אָנֹשׁ לִישֵׁן חֲבֵרָה: אִישׁ שְׁפַת רַעְהוּ:

זש"י: הִבֵּה נִרְדָּה • בְּבִית דִּינוּ נִמְלָךְ מַעֲנֹתָנוּתוֹ יִתְרָה. הִבֵּה • מִדָּה פִּגְגָּד מִדָּה, הֵם אָמְרוּ: "הִבֵּה נִבְנָה", וְהוּא פִּגְגָּדָם מִדָּד וְאָמַר: "הִבֵּה נִרְדָּה". וְנִבְלָה.

(ח) וַיִּפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשֵּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדִלוּ לִבְנֵת הָעִיר:

זש"י: וַיִּפֹּץ ה' אֹתָם מִשֵּׁם • בַּעוֹלָם הַזֶּה, מִה שְׁאָמְרוּ: "פֶּן נִפּוֹץ" נִתְקַיֵּם עֲלֵיהֶם. הוּא שְׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלֵי יא): "מִגֹּרֶת רָשָׁע הִיא תְּבוֹאָנוּ".

(ט) עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בְּכָל כִּי־שֵׁם בָּלָל יְהוָה שְׁפַת כָּל־הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

זש"י: וּמִשֵּׁם הִפִּיצָם • לִמַּד שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לַעוֹלָם הַבָּא. וְכִי אִי זֶה קָשָׁה: שֶׁל דוֹר הַמִּבּוּל, אוֹ שֶׁל דוֹר הַפְּלָגָה, אֵלּוּ לֹא פָשְׁטוּ יָד בַּעֲקָר, וְאֵלּוּ פָשְׁטוּ יָד בַּעֲקָר לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְאֵלּוּ נִשְׁטְפוּ וְאֵלּוּ לֹא נִאָּכְדוּ מִן הַעוֹלָם? אֵלּא שְׁדוֹר הַמִּבּוּל הָיוּ גִּזְלָנִים וְהִיתָה מְרִיכָה בִּינִיָּהֶם, לְכַף נִאָּכְדוּ. וְאֵלּוּ הָיוּ נוֹהֲגִים אַהֲבָה וְרַעוּת בִּינִיָּהֶם, שְׁנֹאָמַר: "שִׁפְחָ אַחַת וּדְבָרִים אַחֲדִים", לְמַדָּת שְׁשֹׁנָאֵי הַמַּחֲלָקֶת וְגִדּוֹל הַשְּׁלוֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרד כג עמ' 100)

לִמַּד שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לַעוֹלָם הַבָּא (רש"י יא, ט) מִשְׁמַע, שְׁחִסְדֵי אֲמוֹת הַעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לַעוֹלָם הַבָּא, וְכִפִּי שֶׁכְּתַב הַרְמֵב"ם (הַלְכוֹת מַלְכִּים ס"ח). וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְדַיֵּק

(י) אֵלֶּה תוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּן־מֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֵר הַמִּבּוּל:

זש"י: שֵׁם בֶּן מֵאָת שָׁנָה • בְּשִׁהוּלִיד אֶת אַרְפֶּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוּל.

(יא) וַיְחִי־שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד חֲמִשָּׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יא וַיְחִיָּא שֵׁם בְּמֵר דְּאוֹלִיד יֵת אַרְפֶּכְשָׁד חֲמִשָּׁ מֵאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:

שפתי חכמים

אריה, דָּאָם לֹא בֵן, אֵלֶּא מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיוּ מִבְּיָנִים אַחֲד לְשׁוֹן חֲבִירוֹ חֲדָלוּ לִבְנוֹת, אִם בֵּן לְמָה נִפְּוֹצוּ וְלֹא הָיוּ דְרִים יָחִיד אֶף עַל גַּב שְׁאִין אַחֲד מִבֵּין לְשׁוֹן הָאֲחֵר, אֵלֶּא מִפְּנֵי שְׁנִפְל בָּהֶם רִיב וְכו': תוֹרָה ח

(י) מ רָצוֹנוּ לְפָרֵשׁ, דְּמָה שְׁכֻתוֹב 'שְׁנָתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוּל' קָאִי אִיּוֹלֶד אֶת אַרְפֶּכְשָׁד, וְגַם קָאִי אִשִּׁם בֶּן מֵאָת שָׁנָה: תוֹרָה יא

דְּמִי מֵלֶת 'וְנִבְלָה' לְמֵלֶת 'וְנִבְלָה', אֵלֶּא הָרִי בְּאֵלּוּ כְּתִיב 'וְנִבְלָה' בְּלֹא ה', שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, דְּהִיא אַחֲרוֹנָה וְכו', וְהָרִאָּה שֶׁהֵנוּ"ן שֶׁל 'וְנִבְלָה' הִיא נִרְ"ן הַרְבִּים, מִדְּכָתִיב בְּתֵר הָכִי (לְקַחַן פִּסְקוּ ט) 'כִּי שֵׁם בָּלָל ה' שְׁפַת כָּל הָאָרֶץ', שְׁמַע מִיָּנָה דְּנִבְלָה' לֹא נִרְ"ן הַנִּפְעֵל הִיא אֵלֶּא הִיא נִרְ"ן הַרְבִּים, וְדוֹק נִרְאָה לִי. וְדָלֹא כְּפִירוֹשׁ הָרִאָּה"ם שְׁפִירוֹשׁ כִּי אִין טַעַם לומר נִרְדָּה וְנִבְלָל לְשׁוֹנָם, שְׁלֹא נִבְלָל לְשׁוֹנָם בַּעֲבוּר הִירִידָה: ל (גור

(I) * (גור אריה), דָּאָם לֹא בֵן, 'הִבֵּה' שְׁפִירוֹשׁ לְשׁוֹן הַזְּמָנָה לְמָה לִי, הָרִי בְּכָר הַכֹּל מוֹכֵן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ: ב כְּלֹמֶר, אֵל תֹּאמַר מִדְּכָתִיב 'וְנִבְלָה' בְּהִיא וְלֹא כְּתִיב 'וְנִבְלָה' וְדָאִי לֹא לְשׁוֹן רַבִּים הוּא, אֵלֶּא הָרִי הוּא כְּמוֹ נִבְלָה', שְׁאֵף עַל פִּי שְׁכֻתוֹב בְּנוֹ"ן מִכָּל מְקוֹם אִינוּ רַבִּים אֵלֶּא הֵנוּ"ן הִיא פִּיא הַנִּפְעֵל וְהִיא הִיא ה' הַנִּקְבָּה, וְלֹא שֶׁהֵנוּ"ן הִיא נִפְעֵל לְרַבִּים, אִם בֵּן הָכִי נִמִּי נִמִּי הָכִי, לְכָר פִּירוֹשׁ יְהִיא אַחֲרוֹנָה וְכו', כְּלֹמֶר דְּלֹא

(יב) וְאַרְבָּעַשָׁד חֵי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד
אֶת־שָׁלַח:
יב וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(יג) וַיְחִי אֲרָבָעַשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שָׁלַח שְׁלֹשׁ
שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(יד) וַיִּשְׁלַח חֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־עֶבֶר:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(טו) וַיְחִי־שָׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(טז) וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־פֶּלֶג:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(יז) וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(יח) וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־רְעוּ:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(יט) וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ תִשַׁע שָׁנִים
וּמֵאתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כ) וַיְחִי רְעוּ שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שְׂרוּג:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כא) וַיְחִי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים
וּמֵאתִים שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כב) וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־נְחוֹר:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כג) וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְחוֹר מֵאתִים שָׁנָה
וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כד) וַיְחִי נְחוֹר תִּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־תֵּרַח:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כה) וַיְחִי נְחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֵּרַח תִּשַׁע־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּמֵאת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כו) וַיְחִי־תֵרַח שֶׁבַע־עִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־
נְחוֹר וְאֶת־הָרָן:
יג וַיְהִי אֲרָבָעַשָׁד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
אַרְבַּע מָאָה וּתְלַת שָׁנִין וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן:

(כו) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת תֶּרֶחַ תֶּרֶחַ הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם
 אֶת־נְחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:

(כח) וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תֶרֶחַ אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ
 בְּאוּר כַּשְׂדִּים:

כח"י • עַל־פְּנֵי תֶרֶחַ אָבִיו • בְּחַיֵּי אָבִיו (בראשית רבה).
 ומדרש אגדה: יש אומרים שעל־ידי אביו מת, שְׁקָבַל
 תֶּרֶחַ עַל אַבְרָם בְּנוֹ לִפְנֵי נִמְרָד עַל שְׂכַתָּת אֶת צִלְמִי,
 וְהַשְׁלִיכוֹ לִכְבֹּשֶׁן הָאֵשׁ, וְהָרָן יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ: אִם
 אַבְרָם נוֹצֵחַ אֲנִי מִשְׁלוֹ, וְאִם נִמְרָד נוֹצֵחַ אֲנִי מִשְׁלוֹ,
 וְכִשְׁנָצַל אַבְרָם, אָמְרוּ לוֹ לְהָרָן: מִשָּׁל מִי אַתָּה? אָמַר
 לָהֶם הָרָן: מִשָּׁל אַבְרָם אֲנִי. הַשְׁלִיכוּהוּ לִכְבֹּשֶׁן הָאֵשׁ
 וְנִשְׂרָף, וְזֶהוּ אוֹר כַּשְׂדִּים. וּמִנַּחֲמָם [בֶּן סְרוּק] פֶּרֶשׁ
 אוֹר, בִּקְעָה. וְכֵן (ישעיה כד): "בְּאֵרִים כִּבְדוּ ה'", וְכֵן (שם
 יא): "מֵאוֹרֹת צִפְעוֹנִי". כָּל חוֹר וּבִקְעָה עֲמָק קְרוֹי אוֹר.

(כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנְחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם
 שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה
 וְאָבִי יִסְכָּה:

כח"י • יִסְכָּה • זו שְׂרָה, עַל שֵׁם שְׂכַתָּתִי בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ,
 וְשֶׁהַכָּל סוֹכֵינ בְּיַפְיָה (ספרים אחרים: כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקְרָא אוֹתָהּ שָׂרִי
 פְּרָעָה"). וְעוֹד: יִסְכָּה, לְשׁוֹן נְסִיכוּת (וכן הוּא בַּסְנַהֲדְרִין ל"ט
 להדיא). כְּמוֹ שְׂרָה, לְשׁוֹן שְׂרָרָה.

ל וְהָיָה שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד:
 ל וְהָיָה שָׂרִי עֲקָרָה לִית לָהּ וָלֵד:

(לא) וַיִּקַּח תֶּרֶחַ אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן
 בְּנֵי־בְנוֹ וְאֵת שָׂרִי כִלְתּוֹ אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ
 אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ
 עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

כח"י • וַיֵּצְאוּ אֹתָם • וַיֵּצְאוּ תֶרֶחַ וְאַבְרָם עִם לוֹט וְשָׂרִי.

(לב) וַיְהִי יְמֵי־תֶרֶחַ חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאוֹתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת
 תֶּרֶחַ בְּחָרָן*:

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423)

שפתי חכמים

וְהָא דְמוֹסִיף רַש"י עַל לְשׁוֹן הַגְמָרָא
 וְכָתַב עוֹד לְשׁוֹן נְסִיכוּת, מִשּׁוּם דְּקָשָׁה
 לוֹ לָמַד לֹא קָרָא אוֹתָהּ בְּשֵׁם הָעֶצֶם
 שְׂרָה שָׂרִי, אֲלָא יִסְכָּה גַם בֶּן לְשׁוֹן
 נְסִיכוּת, שְׁהוּא לְשׁוֹן שָׂרִי
 (מַצְאֵת): תוֹרָה ל

שְׂרָה. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, דְּשְׂרָה בְּאֵלֶּף בֵּית
 דָּא"ת ב"ש הוּא בִּג"ץ, שְׁהוּא כְּמִנְיָן
 יִסְכָּה, וְקָל לְהִבִּין. וְהָא דְפִירֵשׁ רַש"י
 בְּשֵׁם יִסְכָּה שְׂרָה טַעְמִים, מִשּׁוּם דְּהִי
 מְנִיחָהּ מִפְּקָתָא. אִי נִמְי דְּהִתָּם בְּגִמְרָא
 בְּפֶרֶק [בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה] (סְנַהֲדְרִין ס"ט)
 דּוֹרֵשׁ שְׁנֵי טַעְמִים, לְכָף הִבְיָאָם רַש"י.

(כט) וְאִם תֵּאמַר מִנָּא לִיה לְרַש"י,
 וְעוֹד קָשָׁה מֵאִי נִפְקוּתָא בְּנוֹה שְׂפִירֵשׁ
 'יִסְכָּה זוֹ שְׂרָה'. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהוֹכַחְתּוּ
 מִמֶּה שְׂכַתּוֹב לִפְנֵי 'אָבִי מִלְכָּה וְאָבִי
 יִסְכָּה', אִם כֵּן הִקְרָא מוֹנֶה בְּנֵי הָרָן,
 וְאִם כֵּן לָמַד לֹא מִנָּה גַם שְׂרָה שְׁגַם
 הִיא הִיָּתְהָ בַת הָרָן, לְכָף פִּירֵשׁ יִסְכָּה זוֹ

וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן • לְאַחַר שְׂצִיאָא אַבְרָם מִחָרָן וַיָּבֹא לְאַרְצָא כְּנָעַן, וְהָיָה שָׁם יוֹתֵר מִשְׂשִׁים שְׁנָה, שְׁהָרִי קְתִיב: (לִקְמָן יב) "וַאֲבָרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שְׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן", וְתֵרַח בֶּן שִׁבְעִים שְׁנָה הָיָה בְּשָׁנוֹלָד אַבְרָם, הָרִי קמ"ה לְתֵרַח כְּשִׂיאָא אַבְרָם מִחָרָן. עֲדִין נִשְׁאָרוּ מִשְׁנוֹתֵי הַרְבֵּה, וְלָמָּה הֶקְדִּים הַכְּתוּב מִיתָתוֹ שֶׁל תֵּרַח לִיצִיאָתוֹ שֶׁל אַבְרָם? שְׁלֹא יִהְיֶה הַדָּבָר

מִפְרָסָם לְכָלם וְיֵאמְרוּ: לֹא קָיָם אַבְרָם אֶת כְּבוֹד אָבִיו, שְׁהִנִּיחוֹ זָקֵן וְהִלָּךְ לוֹ. לְפִיכָךְ, קָרָאוּ הַכְּתוּב מֵת. (פְּסִיקָא אֲחֵרִים: וְעוֹד) שְׁהִרְשָׁעִים אֶף בְּחֵיָהֶם קְרוֹיִים מֵתִים, וְהַצְדִּיקִים אֶף בְּמִיתָתָן קְרוֹיִים חַיִּים, שְׁנֶאֱמַר: "וַיִּבְנֶיהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי". בְּחָרָן • הַנּוֹ"ן הַפּוֹקֵה, לֹאמַר לָךְ: עַד אַבְרָם, חָרוֹן אֶף שֶׁל מְקוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 310)

עכ"ל. וְהֵנָּה, תֵּרַח הָיָה תַלְמִידוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שְׁהָרִי אַבְרָהָם לְמַד אוֹתוֹ לְהֶאֱמִין בֵּה', וְכִפִּי שִׁפְתָּב רש"י (לך לך טו, טז) שֶׁתֵּרַח עָשָׂה תְּשׁוּבָה. וְיֵשׁ לֹאמַר שֶׁלֹּא עֲזַב אַבְרָהָם אֶת אָבִיו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְעַמּוּד מִפְּנֵיו.

חסלת פרשת נח

קנ"ג פסוקים, בצלאל"ל סימן. אב"י יסכ"ה לו"ט סימן.

וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן (יא, לב) שְׁהִנִּיחוֹ זָקֵן וְהִלָּךְ לוֹ (רש"י) אִיתָא בְּגִמְרָא (קידושין לג, ב) בְּנֵוּ וְהוּא רַבּוֹ, מֵהוּ לְעַמּוּד מִפְּנֵי אָבִיו. וְכַתֵּב הָרִאשׁוֹנִי: וְסָפִיקָא דְאִוְרִייתָא הוּא, וְיַעֲמִידוּ זֶה מִפְּנֵי זֶה. אָמְרוּ עַל רַבְּנֵי מֵאִיר מְרוֹטְנֶבּוּרְג, שְׁמִיּוֹם שֶׁעָלָה לְגִזְלָה לֹא הִקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו וְלֹא רָצָה שֶׁאָבִיו יָבֹא אֵלָיו,

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנא - רנב

שפתי חכמים

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְאַבְרָהָם 'לָךְ לָךְ וְגו' וּמִבֵּית אָבִיו', אֲלֵא בְּעִבּוֹר וְהָ שְׁאִין אֲנִי רוֹצֶה שֶׁתִּקַּח אֶת אָבִיךָ עִמָּךְ שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה עִצְמוֹתָ סֶפֶל לְאָבִיךָ, כְּמוֹ בְּהִלְכָּה רִאשׁוֹנָה דְּכְתִיב 'וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת אַבְרָם בְּנֵוּ' וְגו', וּמֵה שִׁפְתָּב 'כְּמוֹ שֶׁלֹּקַח מֵאִיר פְּשָׁדִים', זֶה אֵינוֹ, שְׁהָרִי אֲדִירָבָא תֵּרַח לָקַח אֶת אַבְרָם כְּנֹזֵךְ לְעִיל (פְּסִיקָא ל"א), וְלָכֵךְ יִפְּחֶה הַקֹּשֶׁה הָרִאשׁוֹנִי, (וְעֵינֵינוּ בְּהַזְלֵת יַעֲקֹב וְשֵׁם חֲמֵצָא מִיִּרְדֵּן הַגּוֹן לְקוֹשִׁיא הַנּוֹכַח לְעִיל):

קָיָם כְּבוֹד וכו' הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא לָקַח אֶת אָבִיו עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁלֹּקַח אוֹתוֹ מֵאִיר פְּשָׁדִים, מִשּׁוּם הֵכִי יֵאמְרוּ עָלָיו שֶׁלֹּא קָיָם אַבְרָהָם כְּבוֹד אָבִיו וכו'. וְהַשֵּׁם שֶׁלֹּא לָקַח עִמּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רָשָׁע וְעוֹבֵד בֹּכְכִים וּמִזְלוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁב בְּתִשְׁבּוּכָה, הֵינֵינוּ בְּסוֹף יָמָיו קוֹדֵם מוֹתוֹ, אֲבָל בְּהִלְכַּת אַבְרָהָם מִמֵּנוּ מִחָרָן אֲזִי הָיָה רָשָׁע, וְקָל לְהִבִּין. (נֶחֱדָה לְדוֹר), וְלִי נִרְאֶה שֶׁלֹּא הִבִּין דְּבָרֵי הָרִאשׁוֹנִים וכו', כִּי כָּל עִצְמוֹ לֹא אָמַר

(לב) ס כְּתִב הָרִאשׁוֹנִי: לֹא הִבִּינוֹתִי בְּעַד אֵיזֶה זְמַן הוּא חוֹשֵׁשׁ. אִם חוֹשֵׁשׁ בְּזִמְנֵן אַבְרָהָם, מֵהוּ 'לְפִיכָךְ קָרָאוּ הַכְּתוּב מֵת', וְהָא בְּזִמְנֵי לֹא נִכְתְּבָה הַתּוֹרָה. וְאִם בְּזִמְנֵן שֶׁאַחַר כְּתִיבַת הַתּוֹרָה, מֵאִי 'וַיֵּאמְרוּ לֹא קָיָם אַבְרָהָם כְּבוֹד אָב' וְאִם דְּקָאָמַר, וְהֵלֵא בְּצִדָּה כְּתִיב 'וַיֵּאמְרוּ ה' אֵל אַבְרָם לָךְ לָךְ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְעַמּוּד עִם אָבִיו וּלְבַטֵּל גְּזִירַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְלִי נִרְאֶה דְּקָאִי אֲאַחַר זְמַן כְּתִיבַת הַתּוֹרָה, וְהַעֲיָקָר שֶׁיֵּאמְרוּ עַל אַבְרָהָם שֶׁלֹּא

המשך ביאור למסכת נדה ליום שבת קודש עמ' ב

כָּל יָמֵי עִיבּוּרָהּ, דִּין שַׁעֲתָן בַּמִּשְׁכָּן כָּל יָמֵי מִנִּיקוּתָהּ, וְאִפִּילוּ אִם רָאוּ כַּמָּה פְּעָמִים בִּימֵי עִיבּוּרָהּ וּמִנִּיקוּתָהּ. וְטַעַם הַדְּבָר, שֶׁאִשָּׁה שֶׁלֹּא רָאָתָה מַעֲוָלִים וְזָקָה שֶׁלֹּא רָאָתָה שְׁלֹשׁ עֲוֹנוֹת, כִּיּוֹן שֶׁרָאוּ פַּעַם אַחַת נִתְבַּרְר שְׁבַטֵּל הַסִּילּוּק, אֲבָל בַּמַּעֲוֵבֶרֶת וּמִנִּיקָה אֵף אִם רָאוּ לֹא בְּטֹלָה סִיבַת הַסִּילּוּק, וְאֵף אִם לֹא נִסְתַּלַּק דָּמָן בַּהֲתַחֲלָה יֵשׁ לָנוּ לֹאמַר שִׁיסְתַּלַּק בְּסוֹף. הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲמֹרָאִים נֹסְפִים שֶׁנִּחְלָקוּ בַּהֲלָכָה זֶה: וְכֵן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מֵה שֶׁשִּׁנִּינוּ שְׁבַפְעָם שְׁנִיָּה מִטְּמָאָה מֵעַת לַעַת, נֹאמַר אֲבֻלָּהוּ - עַל כָּל הַנִּשְׁיָם שֶׁהוֹכַחְרוּ בַּמִּשְׁנֵיתֵינוּ, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לֹא שְׁנֵי שְׁבַפְעָם שְׁנִיָּה מִטְּמָאָה מֵעַת לַעַת אֲלֵא לִגְבִי בְּתוּלָה וְזָקָה, אֲבָל מְעֻבֶּרֶת וּמִנִּיקָה, דִּין שַׁעֲתָן כָּל יָמֵי עִיבּוּרָהּ, דִּין שַׁעֲתָן כָּל יָמֵי מִנִּיקוּתָהּ. הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁדָרֵי זֶה שְׁנֵי בַּמַּחְלוּקֶת תְּנָאִים: כְּתָנָא - בַּמַּחְלוּקֶת זֶה שֶׁל הַאֲמֹרָאִים כְּבֵר נִחְלָקוּ תְּנָאִים. שְׁנִיָּנוּ בַּרְיֵיתָא, מְעֻבֶּרֶת וּמִנִּיקָה שְׁחִי

1 אחד הוא מין אחר, ואף אם ראתה דם לידה בתוך עונות אלו, כיון
2 שלא ראתה בהם דם נדה, הרי היא מסולקת דמים.
3 תירוצו נוסף: וְאִבְעִיתָ אִימָא, תְּנִי תְּרָא - שְׁנֵה בַרְיֵיתָא רַק אוֹפֵן
4 אחד, שִׁימֵי עִיבּוּרָה עוֹלִים לֹה לִימֵי מִנִּיקוּתָהּ, וְאֵל תִּשְׁנֵה אֵת
5 הַהֲלָכָה שִׁימֵי מִנִּיקוּתָה עוֹלִים לֹה לִימֵי עִיבּוּרָה.
6 שְׁנִיָּנוּ בַּמִּשְׁנָה (ז): אַרְבַּע נָשִׁים דִּין שַׁעֲתָן, בְּתוּלָה מַעֲוֵבֶרֶת מִנִּיקָה
7 וְזָקָה. וּמִסִּימַת הַמִּשְׁנָה (ז): כְּמָה אָמְרוּ דִּיהָ שַׁעֲתָה וכו' בְּרַאִיָּה
8 רִאשׁוֹנָה, אֲבָל בְּשִׁנִּיָּה מִטְּמָאָה מֵעַת לַעַת כְּשֶׁאֵר הַנִּשְׁיָם. הַגְּמָרָא
9 מְבִיאָה מַחְלוּקֶת בֵּאלוּ נָשִׁים נֹאמְרָה הֲלָכָה זֶה: אָמַר רַב, מֵה שֶׁשִּׁנִּינוּ
10 שְׁבַפְעָם שְׁנִיָּה מִטְּמָאָה מֵעַת לַעַת, נֹאמַר אֲבֻלָּהוּ - עַל כָּל הַנִּשְׁיָם
11 שֶׁהוֹכַחְרוּ בַּמִּשְׁנֵיתֵינוּ, דִּהֵינוּ בְּתוּלָה מַעֲוֵבֶרֶת מִנִּיקָה וְזָקָה. וְשִׁמְאֵל
12 אָמַר, לֹא שְׁנֵי הֲלָכָה זֶה שְׁבַפְעָם שְׁנִיָּה מִטְּמָאָה מֵעַת לַעַת אֲלֵא לִגְבִי
13 בְּתוּלָה, שְׁכִיּוֹן שֶׁרָאָתָה דֵם מִסְתַּבֵּר לֹאמַר שֶׁתִּרְאֶה עוֹד, וְכֵן לִגְבִי
14 זָקָה, שְׁכִיּוֹן שֶׁרָאָתָה דֵם נִמְצָא שֶׁאֵינָה מִסְלֹקֶת דָּמִים, אֵלֹא
15 שְׁדִילִגָּה וְסִתָּה פַּעַם אַחַת, אֲבָל מְעֻבֶּרֶת וּמִנִּיקָה, דִּין שַׁעֲתָן בַּמִּשְׁכָּן

צדקך: ה את חקיד אשמור אל תעזובני עד מאד:
 ב ט בפה יפה נער את ארחו לשמור בדברך:
 י בכל לבי דרשתיך אל תשגני ממצותיך:
 יא בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך:
 יב ברוך אתה יהוה למדני חקיד: יג בשפתי
 ספרתי כל משפטי פיד: יד בדרך עדותיך ששתי
 בעל כלהון: טו בפקודיך אשיחה ואביטה
 ארחתיך: טז בחקתיך אשתעשע לא אשכח
 דברך: ז ח גמל על עבדך אחיה ואשמרה דברך:
 יח גלעיני ואביטה נפלאות מתורתך: יט גר אנכי
 בארץ אל תסתר ממני מצותיך: כ גרסה נפשי
 לתאבה אל משפטיך בכל עת: כא גערתי זדים
 ארורים השנים ממצותיך: כב גל מעלי חרפה
 ובזו כי עדותיך נצרתני: כג גם ישבו שרים בי
 נדברו עבדך ישיח בחקיד: כד גם עדותיך
 שששני אנשי עצתי: ד כה דבקה לעפר נפשי
 חניי בדברך: כו דרכי ספרתי ותענני למדני
 חקיד: כז דרך פקודיך הבינני ואשיחה
 בנפלאותיך: כח דלפה נפשי מתוונה קניני
 בדברך: כט דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני:
 ל דרך אמונה בחרתי משפטיך שויתי: לא דבקתי
 בעדותיך יהוה אל תבישני: לב דרך מצותיך
 ארוץ כי תרחיב לבי: ח ג חרני יהוה דרך חקיד
 ואצננה עקב: לד הבינני ואצנה תורתך
 ואשמרנה בכל לב: לה הדריכני בנתיב מצותיך
 כי רבו חפצתי: לו חטלבי אל עדותיך ואל
 אל בצע: לא העבר עיני מראות שוא בדרכך
 חניי: לב הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך:
 לג העבר חרפתי אשר יגרתני כי משפטיך
 טובים: מ הנה תאבתי לפקדך בצדקתך חניי:
 ו מא ויבאני חסדך יהוה תשועתך פאמרתך:
 מב ואענה חרפי דבר פי בטחתי בדברך: מג ואל
 תצל מפי דבר אמת עד מאד כי למשפטיך
 יחלתי: מד ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד:

מה ואתהלכה ברחבה ברחבה כי פקדך דרשתי:
 מו ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש:
 מז ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי: מח ואשא
 כפי אל מצותיך אשר אהבתי ואשיחה בחקיד:
 ז מט זכר דבר לעבדך על אשר יחלתני: נ זאת
 נחמתי בעניי כי אמרתך חיתני: נא זדים הליצני
 עד מאד מתורתך לא נטיתי: נב זכרתי משפטיך
 מעולם: א יהוה ואתנחם: ג זלעפה אחזנני
 מרשעים עזבי תורתך: גז זמרות היו לי חקיד
 בבית מגורי: גח זכרתי כלילה שמך יהוה
 ואשמרה תורתך: נו זאת היתה לי כי פקדך
 נצרתני: ח ט חלקי יהוה אמרתי לשמור דברך:
 גח חליתי פניך בכל לב חנני פאמרתך:
 גט חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך:
 ס חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך:
 סא חבלי רשעים עונני תורתך לא שכחתי:
 סב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי
 צדקך: סג חבר אני לכל אשר יראוך ולשמרי
 פקודיך: סד חסדך יהוה מלאה הארץ חקיד
 למדני: ט סה טוב עשית עם עבדך יהוה
 בדברך: סו טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך
 האמנתי: סז טרם אענה אני שגג ועתה אמרתך
 שמרתני: סח טוב אתה ומטיב למדני חקיד:
 סט טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב: א אצר
 פקודיך: ע טפש כחלב לבם אני תורתך
 ששעשתי: עא טוב לי כי עניתני למען אלמד
 חקיד: עב טוב לי תורת פיד מאלפי זהב וכסף:
 י עג ידך עשוני ויכוננוני הבינני ואלמדה
 מצותיך: עד יראיך יראוני וישמחו כי לדברך
 יחלתי: עה ידעתי יהוה פי צדק משפטיך ואמונה
 עניתני: עו יחינא חסדך לנחמני פאמרתך
 לעבדך: עז יבאוני רחמיך ואחיה פי תורתך
 ששעשתי: עח יבשו זדים פי שקר עותוני אני
 אשיח בפקודיך: עט ישובו לי יראיך

וַיִּדְעֵי עֲדֹתֶיךָ: פ יְהִי־לִבִּי תָמִיד בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: ב פֶּא פִלְתָּה לְתִשְׁוֹעַתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: גב פָּלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: גג פִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֻקֶּיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: דד כְּמָה יִמִּי־עֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: דה פָּרוּ־לִי זֵדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
 כְּתוּרְתְּךָ: דו פֶּל־מִצִּיתֶיךָ אִמּוּנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי
 עוֹרְנִי: דז כְּמַעַט פְּלוֹנִי בְּאַרְץ וְאֲנִי לֹא־עוֹבְדִתִּי
 פְּקִידֶיךָ: דח כְּחֻסְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נִצָּב בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אִמּוּנָתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעַמֵּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי תִפֹּל עֲבֹדֶיךָ: צב לוֹלִי תוֹרְתְךָ
 שֶׁעָשִׂי אֲוֹ אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֵךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קוֹו רְשָׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדֹתֶיךָ אֶתְבוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצִּוְתְּךָ מְאֹד: צז מַה־אֶהְבֵּתִי תוֹרְתְךָ כִּלְיֹתָיִם
 הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִּחְפָּמְנִי מִצִּוְתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִפֶּל־מִלְמָדִי הִשְׁפַּלְתִּי כִּי
 עֲדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹקֵנִים אֶתְבוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצְרָתִי: קא מִפֶּל־אֶרֶח רַע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מַה־נִּמְלָצוּ לְחִי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֶתְבוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנְאֲתִי | פֶּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גִּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקִּימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יִהְיֶה חִינִי כְּדְבָרְךָ: קח נִדְבוֹת
 פִּי רָצָה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרְתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רְשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁוֹן לִבִּי הִפָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שָׁנְאֲתִי
 וְתוֹרְתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצִּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיהַ וְאַל־תִּבְשִׁינִי

מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַשְׁעָה וְאַשְׁעָה בְּחֻקֶּיךָ
 תָּמִיד: קיח סָלִית פֶּל־שׁוֹנִים מִחֻקֶּיךָ כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הִשְׁפַּת כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִזְנוֹ
 אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סָמֵר מִפְּחַדְךָ בִּשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 פֶּל־תִּנְיִחֵנִי לַעֲשֵׂקִי: קכב עָרַב עֲבֹדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֻׁקֵנִי זֵדִים: קכג עֵינֵי פָלוּ לְתִשְׁוֹעַתְךָ וּלְאַמְרָת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבֹדְךָ כְּחֻסְךָ וּחֻקֶּיךָ
 לְמַדְנִי: קכה עֲבֹדְךָ־אֲנִי חִבֵּנִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרְתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצִּוְתֶיךָ מוֹהֵב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 פֶּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל פֶּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנְאֲתִי:
 פ קכט פֶּל־אוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרָתָם נִפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאֵר מִבֵּין פִּתְיִים: קלא פִּי־פַעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצִּוְתֶיךָ יִאֲבָתִי: קלב פִּגְה־אֱלִי וְחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שְׁמֶךָ: קלג פַּעַמִּי חֵקֶן כְּאִמְרָתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּגְדִּי הָאֵר בְּעֲבֹדְךָ וְלִמְדִּי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרְתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשְׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוּנָה מְאֹד:
 קלד צִמְתַּתִּנִּי קִנְאֲתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעֲבֹדְךָ אֶהְבֵּה:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקִידֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרְתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצִּוְתֶיךָ שֶׁעָשִׂי: קמד צִדֵּק
 עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם חִבֵּנִי וְאַחִיהַ: ק מה קִרְאֲתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֲצַרָה: קמו קִרְאֲתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשְׁוֹעָה לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כְּחֻסְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי זְמָה מִתוֹרְתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצִּוְתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קָדָם יָדַעְתִּי מִעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֹאה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרְתְךָ לֹא

שְׁכַחְתִּי: כִּנֹּר רִיבָה רִיבִי וּגְאֻלָּנִי לְאַמְרַתְךָ חֲיִנִי:
 קִנֵּה רְחוֹק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּי־חֲפוֹךְ לֹא דָרְשׁוּ:
 קִנֵּה רְחִמִיךָ רַבִּים | יְהוָה בְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִי: קִנֵּה רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מַעְדוֹתֶיךָ לֹא נִטְּשִׁיתִי: קִנֵּה רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטָמָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קִנֵּט רֵאֶה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה בְּחֶסֶדְךָ חֲיִנִי:
 קִם רֹאשׁ־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלַעֲוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 שׁ קִמָּה שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי:
 קִסֵּב שֵׁשׁ אֲנָכִי עַל־אִמְרַתְךָ כְּמוֹצֵא שְׁלָל רֹב:
 קִסֵּב שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
 קִסֵּר שִׁבְעַת בְּיָוִם הַלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קִסֵּה שְׁלֹמֹם רֹב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:

קִסֵּה שְׁבָרִתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קִסֵּה שְׁמֵרָה נַפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קִסֵּה שְׁמֵרִתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ בִּי כָל־דְּרָכֶיךָ נִגְדֶּךָ:
 ת קִסֵּט תִּקְרַב רִנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה בְּדִבְרֶךָ חֲבִינִנִי:
 קֵע תִּבּוֹא תַחְנוּתִי לְפָנֶיךָ כְּאִמְרַתְךָ הַצִּילֵנִי:
 קֵעֵא תִפְעֶנָה שְׁפָתִי תְהַלֵּלָה בִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד:
 קֵעֵב תַּעֲזֵן לִשְׁוִנִי אִמְרַתְךָ בִּי כָל־מִצוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קֵעֵג תַּהֲרִי־יֶדְךָ לְעִזּוּנִי בִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרִתִּי:
 קֵעֵד תֵּאֲבִתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִי:
 קֵעֵה תַחֲרִי־נַפְשִׁי וְתִהְלֹלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קֵעֵו תַּעֲלִיתִי בְּשֵׁה אֲבִד בְּקִשׁ עֲבָדְךָ בִּי מִצוֹתֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי:

המשך ביאור למסכת נדה ליום חמישי עמ' א

1 אלעזר בן פדת דאָמא - שיש מקומות נוספים שהלכה כרבי
 2 אליעזר. דוחה הגמרא את הצעתה: וְיָמִי אֵיכָא - וכי אכן ישנם
 3 מקומות נוספים, וְהִתְנָן בַּמִּשְׁנָה (שביעית פ"ז מ"ו), הוֹרֵד וְהוֹפֵר
 4 וְהַלְטוֹם וְהַקְטֵף - מיני בשמים, יש להן קדושת שביעית, וְלִדְמִיתוּן -
 5 וגם לדמים שמקבל עבורם כשמוכרם יש קדושת שביעית, וְכֵן יֵשׁ
 6 לְהֵן לְמִינֵי בַשְּׂמִימִם אֵלּוּ דִּין בְּיַעֲזֹר שְׁבִיעִית, וְגַם לְדְמִיתוּן יֵשׁ דִּין בְּיַעֲזֹר
 7 שְׁבִיעִית, וְאַמֵּר רַבִּי פֶּדֶת בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן פֶּדֶת, מֵאַן תֵּנָּה
 8 קִטְפָא פִּירָא - כדעת מי שנויה משנתנו הסוברת שה'קטף' חשוב
 9 פרי ולכן יש לו קדושת שביעית, רַבִּי אֶלְעִזֵּר, וְאַמֵּר רַבִּי יוֹרְא לְרַבִּי
 10 פְּרִי בְנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן פֶּדֶת, הוּא דְמִיתוּן וְאַמֵּר רַבִּי יוֹרְא לְרַבִּי
 11 לְעִלְמֵא - ראה שמתוך צירוף דבריו ודברי אביו עולה שיש
 12 להתיר את הקטף לכל העולם ואין צריך לנהוג בו קדושת
 13 שביעית, דָּאֵת אִמְרַת - שאתה אמרת, מֵאַן תֵּנָּה קִטְפָא פִּירָא -
 14 מיהו התנא ששנה שהקטף הוא פרי ולכן יש לו קדושת שביעית,
 15 רַבִּי אֶלְעִזֵּר, וְאַמֵּר רַבִּי - ואביו רבי אלעזר בן פדת אמר, הֲלָכָה
 16 כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר בְּאִרְבַּע הַלְבוּת וְלֹא יוֹתֵר, וְאִם כֵּן הוּא סוֹבֵר שֶׁאִין
 17 הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר כִּמְהוּ שֶׁאִמֵּר שֶׁהִקְטֵף הוּא פְּרִי, וְלִדְבָרֵיכֶם אִין
 18 לוֹ קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת־הַדִּיעָה, וְאַם אֵיכָא - ואם
 19 אכן אפשר לומר שלא אמר רבי אלעזר בן פדת שהלכה כרבי
 20 אליעזר בארבעה מקומות אלא בסדר טהרות, אבל בשאר סדרים
 21 יש עוד מקומות שהלכה כמותו, מדוע קיבל רבי פדת את דברי רבי
 22 זירא שעולה מדברי רבי אלעזר בן פדת אביו שאין הלכה כרבי
 23 אליעזר בקטף, לִיכָא לִיה - הרי יכול היה רבי פדת להשיב לרבי
 24 זירא, כִּי אִמֵּר אֲבָא שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר בְּאִרְבַּע הַלְבוּת בְּלִבָּה,
 25 בְּפֶדֶר מְהֻרֹת, אֲבָל בְּשֶׁאֵר סְדְרֵי אֵיכָא - אבל בשאר הסדרים יש
 26 מקומות נוספים שהלכה כמותו, ואם כן אפשר לומר שגם בדין
 27 הקטף סובר רבי אלעזר בן פדת שהלכה כרבי אלעזר הסובר
 28 שהקטף חשוב פרי ויש לו קדושת שביעית, ומכך שלא השיב לו כן
 29 מוכח שרבי אלעזר בן פדת סובר שגם בשאר הסדרים אין מקומות
 30 נוספים שבהם הלכה כרבי אלעזר.
 31 שבה הגמרא לקושייתה: אֵלּוּ קִשְׁיָא הָהִיא - אם כן שבה הקושיא
 32 שהקשינו על רבי אלעזר מדוע לא אמר שהלכה כרבי אלעזר
 33 בחמשה מקומות, כיון שהלכה כמותו גם במה שאמר שמלמדים
 34 את הקטנה שתמאן.
 35 מתרצת הגמרא: באמת סבר רבי אלעזר שהלכה כרבי אלעזר
 36 במיאן, ולא מנה דין זה בין הארבעה שהלכה כמותו מִשּׁוּם דְּקָאִי
 37 רַבִּי אֶלְעִזֵּר בְּתוֹתִיהָ - משום שהתנא רבי אלעזר [בן שמעון] גם סובר

38 כרבי אליעזר, דְּהִתְנָן בַּמִּשְׁנָה (יבמות קיא): מי שהיו לו שתי נשים,
 39 אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בלא בנים, ובא אחיו ויבם את
 40 הקטנה, וחזר ויבם את הגדולה, או שבא אח אחר ויבם את
 41 הגדולה, רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן שְׁמוּעַל (והתנא) אָמַר, מְלָכִידִים אֵת הַקְטָנָה
 42 שֶׁתִּמָּאן בּוֹ וְתַעֲקוֹר נִישׁוּאֶיהָ הָרַאשׁוֹנִים לַמַּפְרָע, וְזֶה כְּדַעַת רַבִּי
 43 אֶלְעִזֵּר.
 44 דוחה הגמרא: וְיָמִי קָאִי - וכי באמת סובר רבי אלעזר בן שמעון
 45 כרבי אליעזר, וְהָאֵ - והרי שם ביבמות פסק שמואל בדין הראשון
 46 כרבי אליעזר ובדין השני כרבי אלעזר, וְאַצְרוּכִי מְצָרִיכִין לָהּ וְלֹא
 47 דְמִין לְהִדְרִי - ואמרנו שם שהוצרך להשמיענו בשני המקומות
 48 שמלמדים את הקטנה שתמאן כיון שאינם דומים זה לזה, ומכך
 49 שפסק בהלכה אחת שמלמדים את הקטנה שתמאן אין ללמוד
 50 להלכה השניה, מוכח שאין דינם של רבי אלעזר ורבי אלעזר
 51 אחד, ואין לומר שרבי אלעזר בן פדת פסק כרבי אליעזר משום
 52 שגם רבי אלעזר בן שמעון סובר כמותו.
 53 לכן מתרצת הגמרא: אֵלּוּ יֵשׁ לומר שלכך פסק רבי אלעזר בן פדת
 54 כרבי אליעזר לגבי מיאן, מִשּׁוּם דְּקָאִי רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בְּבַא בְּתוֹתִיהָ
 55 - משום שגם התנא רבי יהודה בן בבא סובר כרבי אלעזר, ולכך
 56 לא מנה רבי אלעזר בן פדת הלכה זו בין ההלכות שבהם פסק כרבי
 57 אֶלְעִזֵּר.
 58 הגמרא מקשה קושיא נוספת על רבי אלעזר בן פדת שאמר
 59 שהלכה כרבי אליעזר בארבע: וְתוֹ לִיכָא - וכי אין מקומות נוספים
 60 שבהם הלכה כרבי אליעזר, וְהִתְנָן בַּמִּשְׁנָה (ברכות לג), מְזִכְרִים
 61 הַבְּדִלָה ב'חזון הדעת' של תפילת שמונה עשרה במוצאי שבת, רַבִּי
 62 עֲקִיבָא אָמַר, אִמְרָה לְהַבְדִּילָה כְּפָרְכָה רַבִּיעִית בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, וְלֹא
 63 יִכְלול אותה בחזון הדעת. רַבִּי אֶלְעִזֵּר אָמַר, אִמְרָה בְּהוֹדָאָה -
 64 במודים. וְאַמֵּר רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן פֶּדֶת, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר שְׁאוּמְרִים
 65 הַבְּדִלָה בְּמוּדִים, הִרִי שִׁישׁוּ מִקוֹם נוֹסֵף בּוֹ פֶּסֶק רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן פֶּדֶת
 66 כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר, וְקִשָּׁה, מְדוּעַ לֹא מִנָּה אֵף מִקוֹם זֶה בֵּין הַמְּקוֹמוֹת
 67 בָּהֶם הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר.
 68 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲבָא, לֹא מִנָּה רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן פֶּדֶת אֵת
 69 דִּין הַזִּכְרָת הַבְּדִלָה בְּתַפִּילָה בֵּין אֵלּוּ בָּהֶם הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעִזֵּר
 70 מִשּׁוּם שֶׁאֵת הָרִין הָהוּא דְאָמַר רַבִּי אֶלְעִזֵּר לֹא בִשְׁם עֲצֻמָּה אִמְרוּ
 71 אֵלּוּ מִשּׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְלֹא מִנָּה רַבִּי אֶלְעִזֵּר בֶּן פֶּדֶת
 72 אֵלּוּ דִּינִים אוֹתָם אִמְרוּ בִשְׁם עֲצֻמָּה וְהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בָּהֶם, דְּהִתְנָא
 73 בְּבִרְיָתָא, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אִמְרָה לְהַבְדִּילָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת כְּפָרְכָה
 74 רַבִּיעִית בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִמְרָה בְּהוֹדָאָה.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח תשרי פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - א' מרחשון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
יום שני - כ"ט תשרי פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד	יום חמישי - ב' מרחשון מפרק י עד סוף פרק יז
יום שלישי - ל' תשרי פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום שישי - ג' מרחשון מפרק יח עד סוף פרק כב
שבת קודש - ד' מרחשון פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ח תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם):

- 1 (אלא שבארצות האמות - בחוץ לארץ, החיות - מ"דבר
2 ה" המחיה שם את העולם, הוא עלידי התלבשות שרים
3 החיצונים הממנים על שבעים אמות. דהינו, שיוך ניצוץ
4 מ"דבר ה", הנקרא בשם "מלכות דעשיה", - שמ"דבר ה"
5 עצמו בא ניצוץ בלבד,
6 ומאיר על השרים -
7 המלאכים, של מעלה
8 בבחינת מקור
9 מלמעלה, - והוא מפרש
10 שוב אך אינו מתלבש
11 בהם ממש, אלא נמשך
12 להם חיות מהארה זו
13 שמאיר עליהם מלמעלה
14 בבחינת מקור.
15 וממלאכים, - מהמלאכים,
16 נשפע חיות לאמות,
17 ולבהמות חיות ועופות
18 שבארצותיהם, - בחוץ
19 לארץ; כלומר, בתחילה
20 נשפעת החיות באומות
21 עצמן, "מין המדבר",
22 ולאחר מכן בבהמות
23 ובדומה, מין החי, ו"למין
24 הדומם, לארץ הנשפית,
25 ולשמים הנשפטים שהם
26 הגלגלים" (אלא - קיים
27 הבדל בין הנבראים
28 עצמם, ששמים וארץ
29 ובהמות וחיות ועופות
30 טהורים - נשפעים -
31 מקבלים שפעם וחיותם
32 מקליפת נגה, ויבעלי

אגרת הקדש

- 1 (אלא שבארצות העו"ג החיות הוא על ידי התלבשות
2 שרים החיצוניים הממוני' על ע' אומות דהיינו שיוך
3 ניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם מלכות דעשיה ומאיר
4 על השרים של מעלה בבחי' מקור מלמעלה אך אינו
5 מתלבש בהם ממש אלא נמשך להם חיות מהארה
6 זו שמאיר עליהם מלמעלה בבחי' מקור ומהשרים
7 נשפע חיות לעו"ג ולבהמות חיות ועופות שבארצותיהם
8 ולארץ הגשמית ולשמים הגשמיים שהם הגלגלים
9 (אלא ששמים וארץ ובהמות וחיות ועופות טהורים
10 נשפעים מקליפת נוגה והטמאים ונפשות העו"ג
11 משאר קליפות). והנה שמים וארץ וכל אשר בהם
12 בארצות עו"ג כולם כלא ממש חשיבי לגבי השרים
13 שהם חיותם וקיומם. והשרים כלא ממש חשיבי לגבי
14 החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם
15 מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו
16 הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקרא' בשם אלקי'
17 אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי'
18 אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ו ממש עד
19 עת קץ שיבולע המות והסמ"א ואז אהפוך אל עמים
20 לקרא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות
21 השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם
22 הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא
23 בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא
24 בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין
25 החיים הטמאים ונפשות האמות - מקבלים חיותם משאר
26 קליפות). - כמוסבר באריכות בחלק א' של ספר ה"תניא" פרק
27 ו', ההבדל בין קליפת נוגה המעורבת טוב ורע, לבין שאר ג'
28 קליפות הטמאות שכולן רע. והנה, שמים וארץ וכל אשר
29 בהם בארצות האמות - כלם כלא ממש חשיבי - נחשבים
30 ככלום, לגבי השרים - המלאכים, שהם חיותם וקיומם.
31 והשרים כלא ממש חשיבי - נחשבים ככלום ממש, לגבי
32 החיות הנמשך להם מהניצוץ מ"דבר ה" המאיר עליהם
33 מלמעלה. - באופן של "מקור", ואף-על-פי-כן, החיות
34 הנמשך לתוכם - במלאכים ובשרים העליונים, מהארה זו
35 הוא בבחינת גלות בתוכם, שלכן נקראים - השרים של

- 1 הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מ"דבר ה" הנקרא
2 בשם "שכינה" - כאמור לעיל ש"דבר ה" נקרא "שכינה"
3 בלשון רבותינו ז"ל. ברם, מתעוררת השאלה: אם כן, הרי
4 שענין הגלות היה תמיד, מאז בריאת העולם עם כל הדברים
5 הטמאים שבו? - מסביר רבנו הזקן בחצאי עיגול: (וגלות זה -
6 הנגרם בגלל חיותן של הקליפות עלידי ניצוץ מ"דבר ה",
7 נמשך מחטא עי'תדעת ואילך, - כידוע, שעלידי חטא
8 עי'תדעת נמשכה חיות לקליפות שלא היתה להם לפני החטא,
9 אך - והוא בבחינת אחוריים לבד דקדושה. - כלומר, הניצוץ
10 הנמשך או לשרים הוא מבחינת "אחוריים" בלבד, מהעד
11 התחתון והחיצוני של קדושה ואלקות, אך כשגלו ישראל

אגרת הקדש

האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארו"ל גלו לאדם שכינה עמהם):

- 1 לבין האמות, ואחיות
- 2 ישראל ושרשם הוא
- 3 בבחינת פנים העליונים
- 4 - הפנימיות של הקדוש-
- 5 ברוך-הוא, הנה זו היא
- 6 גלות שלמה, - שכן, גם
- 7 הפנימיות של אלקות

יום שני כ"ט תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמ, והנה אף כי... עד עמ' קמ, האר"י ז"ל:

אגרת הקדש

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד דהיינו דבורו ורוח פיו המכונה בזה"ק בשם שמו הוא יחיד ומיוחד אעפ"כ ההארה והמשכת החיות הנמשכת מרוח פיו יתברך מתחלקת לד' מדרגות שונות שהן ד' עולמות אבי"ע והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים (רבים) לצמצם האור והחיות ולהסתירו שלא היא מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות ובעולם היצי' הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו' אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר ה' ורוח פיו וגם בבחי' ההארה והמשכת החיות הנה ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה ולכן אור א"ס כ"ה שבאצילות הוא ג"כ בעשיה ובעוה"ז החומרי ע"י התלבשותו במלכות דב"ע כמבואר הכל בכתיב האר"י ז"ל:

- 15 והנה, אף כי ה' אחד ושמו אחד³¹, דהיינו - ששמו הוא
- 16 דבורו ו"רוח פיו" המכונה בזה"ק בשם "שמו" שום שני חס-ושלום - על
- 17 הוא יחיד ומיוחד - אה
- 18 על-פירכו, ההארה
- 19 והמשכת החיות
- 20 הממשכת מ"רוח פיו"
- 21 יתברך מתחלקת לד'
- 22 מדרגות שונות, שהן ד'
- 23 עולמות: אצילות,
- 24 בריאה, יצירה עשיה,
- 25 והשינוי - בין ארבע
- 26 המדרגות, הוא מחמת
- 27 צמצומים ומסכים
- 28 (רבים), לצמצם האור
- 29 והחיות ולהסתירו,
- 30 שלא היא מאיר כ"כ
- 31 בעולם הבריאה כמו -
- 32 שהוא מאיר בעולם
- 33 האצילות, ובעולם
- 34 היצירה הוא - הוא
- 35 והחיות מושתרים על-ידי צמצומים ומסכים יותר וכו'.

יום שלישי ל' תשרי

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמ, והנה נפש... עד עמ' 280, בלא דבור:

אגרת הקדש

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מי"ס חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כדרכיב יופח באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן דוגמא לחב"ד שבי"ס המכוונות בשם או"א ומדות

- 57 והנה, נפש האדם, - היהודי, ידוע לכל שהיא כלולה מעשר
- 58 ספירות: חכמה-בינה-דעת וכו'. - כמבואר ב"תניא" חלק א'
- 59 פרק ג', ואף שכלן - כל
- 60 עשרה הכוחות שכנגד
- 61 עשר הספירות, באים
- 62 מ"רוח פיו" יתברך,
- 63 כדרכיב: - כמו שכתוב:
- 64 "ויפח באפיו כו'", -
- 65 נשמת חיים", הלשון "ויפח"
- 66 מורה שהנשמה באה מהרוח והחיות הפנימיים שנופחים מבפנים,

- 1 נקראת "אבא", ו"בינה" נקראת "אימא", וספירת ה"דעת" – כפי שהוסבר לעיל. וְלִכְּנָן – כיוון שדיבורו של יהודי הוא
2 נכללת משתיקה, כפי
3 המוסבר בחסידות, ומדות
4 אַהֲבָה וִירָאָה וְכו' –
5 שֶׁנִּפְשׁוּ – של יהודי –
6 הן דוֹגְמָא לַמְדוֹת
7 שֶׁבְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, –
8 דאצילות, הַנִּקְרָאוֹת
9 בְּשֵׁם "עֵינַי אֲנִי";
10 וְכֵן הַדְּבָר הָעֲלִיּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת" ו"שְׂכִינָה",
11 דוֹגְמָא לַדְּבָר הָעֲלִיּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "מַלְכוּת" ו"שְׂכִינָה",
דוגמא לדיבור שלמעלה,
לשכינה, כְּשֶׁמְדַבֵּר דְּבָר
תורה – מְעוֹרֵר דְּבָר
הָעֲלִיּוֹן לִיְחָד הַשְּׂכִינָה,
ומשום הֵכִי קִימָא־לֵן;³⁴
– ולכן אנו פוסקים,
בְּקִרְיַת שְׁמַע וּבְרַבֵּת
הַמּוֹזֵן וְדְבָרֵי תוֹרָה –
לֹא יֵצֵא בְּהִרְחוּק בְּלֹא
דבור:

יום רביעי א' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 280, והנה זלעו"ז... עד עמ' 280, עד רום המעלות:

- 23 וְהִנֵּה, – כשם שבקדושה ישנן עשר הספירות ועשרה כוחות
24 הנפש האלקית, כך גם זֶה לְעֻמַּת זֶה, – עשה האלקים,
25 שכנגד כל ענין בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא
26 אחרא", יֵשׁ עֲשָׂרָה כְּתָרִי דְּמִסְאֲבוֹתָא³⁵, – עשרה כתרים מן
27 הטומאה, כשם שישנן
28 עשר ספירות בקדושה,
29 וּמִהֵן נִמְשְׁכוֹת נִפְשוֹת
30 הָאֲמוּנוֹת, נִסְכָּן כְּלִילוֹת
31 מְעִשֵׂר בְּחִינוֹת אֱלֹהֵי
32 מִמֶּשׁ. וּמוֹדַעַת זֹאת
33 בְּאִיזֵן, – וידוע הדבר על
34 פני תבל, מִה שֶׁכְּתוּב
35 בַּסֵּפֶר הַגִּלְגּוּלִים³⁶ עַל
36 פְּסוּק³⁷: "אֲשֶׁר שָׁלַט
37 הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע לוֹ",
38 שֶׁהוּא סוֹד גְּלוּת
39 הַשְּׂכִינָה בְּתוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת,
40 לְהַחְיֹתָם וּלְהַשְׁלִיטָם
41 בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, – זה
42 מִשְׁמַעוֹת "אֲשֶׁר שָׁלַט
43 הָאָדָם בָּאָדָם", שאדם
44 בלעיל שמהקליפה שולט
45 באדם שמהקדושה, אֲבָל
46 הוּא "לְרַע לוֹ" וְכו'. –
47 כפי המוסבר ב"ספר
48 הגלגולים" שם, שזה כדי
49 לברר ניצוצי הקדושה מהקליפה. וְלִכְּנָן הָאֲמוּנוֹת הֵיוּ שׁוֹלְטִין
50 עַל יִשְׂרָאֵל, לְהַחְיֹת נִפְשוֹת הָאֲמוּנוֹת – באות מִקְּלִיפּוֹת אֲשֶׁר
הַשְּׂכִינָה מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּגִלּוּת בְּתוֹכָם. – כדי שהן תהיינה
השולטות. ורבנו הזקן מסכם: וְהִנֵּה, אֵף שֶׁהָאֲמוּנוֹת
השכינה בגלות בתוך הקליפות, צָרִיךְ בְּאוֹר רַחֵם אֵיךְ וּמַה,
מִכָּל־מְקוֹם הָאֲמֵת בֵּן הוּא. אֲלֹא שֶׁאֵף־עַל־פִּיכֹן, אֵין
הַקְּלִיפּוֹת וְהָאֲמוּנוֹת
יוֹנְקִים וּמִקְבְּלִים חַיּוֹת
אֲלֹא מִהָאֲרָה הַנִּמְשְׁכָּת
לָהֶם מִבְּחִינַת אַחֲרִיִּים
דְּקִרְשָׁה, כְּמֹאֵן דְּשָׂדֵי
בְּתַר כְּתִפְיָה, – כִּמִּי
שמשליך אל מאחורי
כתפו (כפי המוסבר
ב"תניא" חלק א' פרק
כ"ב), וְאֵף גַּם זֹאת – דְּבַר
זֶה עֲצֻמוֹ בֹּא עַל־יָדֵי
צִמְצוּמִים וּמִסְכִּים רַבִּים
וְעֲצוּמִים, עַד שֶׁנִּתְלַבֶּשֶׁת
הָאֲרָה זוֹ בְּחִמְרֵי עוֹלָם
הַזֶּה, וּמִשְׁפַּעַת לְאֲמוּנוֹת
עֶשֶׂר וְכְבוֹד וְכָל
תַּעֲנוּגִים גְּשָׁמִיִּים. מִחַ
שְׁאִיזְכֹּן יִשְׂרָאֵל, יוֹנְקִים
– חַיּוֹת, מִבְּחִינַת פָּנִים
הָעֲלִיּוֹנִים, – מִהַפְּנִימִיּוֹת
שֶׁל הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא,
כְּמֹאֵן שֶׁכְּתוּב³⁸: "יָאֵר ה'
פָּנָיו אֵלֶיךָ", כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי שֶׁרָשׁ נִשְׁמָתוֹ עַד רוּם
הַמַּעְלּוֹת:

34. ראה שו"ע אדה"ז ס"ב ס"ג. סקפ"ה ס"ג. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. 35. זח"ג מא, ב. ובכ"מ. 36. פרק ב. 37. קהלת ח, ט. 38. נשא, כה.

יום חמישי ב' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 280, ואחר הדברים והאמת... עד עמ' קמא, וכה"ג טובא.

בכ"ב, "ותרד פלאים"⁴², להתלבש ניצוץ מהארתה -
בתוך הקליפות, אשר היא בבחינת גלות בתוך הקליפות
דרך כלל להחיותם, - באופן כללי הארה זו היא בגלות בתוך
הקליפות, כדי להחיות, ועתה הפעם ניצוץ הארתה
מתלבש בבחינת גלות
דרך פרט בדבור נכרי
זה, המדבר דברים
המכלכלים עבודת ה',
היא כונת התפלה, -
שברצון הגוי להפריע
לתפלה זו, וכמו
שנתבאר לעיל, כי "זה
לעמית זה וכו'", - עשה
האלקים, ודבור העליון
מתלבש בדבור התחתון
וכו', - כלומר בחינת
הדיבור שלמעלה
מתלבשת בדרגה תחתונה
בדיבור, ועל ידי
השתלשלות היא יורדת
עד להחיות את הקליפות,
וזהו ממש "אשר שלט
האדם באדם לרע לו" -
כלומר, במקרה זה, שהגוי
יש בו, בבחינת גלות,
ניצוץ של קדושה, מנצל
את הניצוץ להפריע
ליהודי בתפלתו, הרי זה
ממש כפי ש'קליפה'
שולטת בקדושה, וזאת
כדי להוסיף חיות

בקדושה, להתפלל ביתר כוונה. הרי בשעה שאדם יתבונן
בירידה הגדולה והנפלאה של השכינה בגלות, שהיא במיוחד
בענין זה עצמו של הגוי המפריע לו בתפלתו - יעורר דבר זה
עצמו את האדם להתפלל ביתר כוונה, שתהיה כבר גאולה
השכינה, ובלשון רבנו הזקן: דהינו שעלידיה - על ידי
ההתבוננות בכל האמור, מתעורר האדם להתפלל יותר
בכונה מעמקא דלבא, - מעומק הלב, עד שלא ישמע
דבוריו. - של הגוי. מכל האמור מוסברים דברי הבעל-שם-טוב
ב"צוואת הריב"ש", שהגוי המדבר בשעת תפלתו של יהודי
ומפריע לו בכך, הרי השכינה היא בהתלבשות בזה - שכן, לכל
דבר בעולם יש ניצוץ של קדושה, והוא במצב של גלות בתוך
הגוי, ויתירה מזו - יש בכך מכון חיובי, להביא את היהודי

1 ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים וידועים לכל, נחזור
2 לענין ראשון, - אודותו מדובר באגרת זו, בענין הכעס שהוא
3 בעובר עבודה-זרה, והינו במלי דעלמא, - בעניני העולם,
4 כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"³⁹, - ומכיוון שהכל
5 בידי הקדוש-ברוך-הוא,
6 הרי שאין מה לכעוס, מדי

7 שאין-כן בעניני יראת
8 שמים יש מקום לענין
9 הכעס, ולכן במלי
10 דשמיא לאפדושי
11 מאסורא⁴⁰ - כשמדובר
12 בענינים של יהדות ויראת
13 שמים, להפריש יהודי
14 מלעשות איסור, לא שייך
15 האי טעמא דאמרו, -
16 לא שייך הטעם שנאמר
17 לעיל, בעניני העולם,
18 שהם בידיו של הקדוש-
19 ברוך-הוא, אשר לכן אין
20 מה לכעוס על מי שגרם לו
21 את הנזק וכדומה, וכמו
22 שכתוב⁴¹: "ויקצה
23 משה", והינו משום -
24 מפני, כי ה' הקרה לפני
25 מצוה זו, לאפדושי
26 מאסורא, - לפרוש
27 מאיסור, כדי ליבותו: -
28 ההיפך ממש מכפי שהדבר
29 לגבי נזק בעניני העולם,
30 כפי המוסבר לעיל.

31 אך זהו - כל זה מדובר,
32 בשיש בידו למחות - ולהניא את חברו בקצפו וכעסו על
33 חברו; - אז מותר לו לכעוס בענינים של יהדות ויראת שמים,
34 כפי שהיה הדבר במשה רבנו, אבל כשאין בידו למחות,
35 כגון - כמו למשל, נכרי - גוי, המדבר ומכלכלו בתפלתו,
36 אם כן - מתעוררת השאלה, מה זאת עשה ה' לו, - שגוי
37 יפריע לו בתפלתו, אין זאת פיראם כדי שיתגבר ויתאמן
38 יותר בתפלתו, בעמק הלב ובכונה גדולה כל כך, עד
39 שלא ישמע דבורי הנכרי. - שכן, הוא יהיה כל כך שקוע
40 בתפלתו, שאין הוא שומע כלל את הנעשה סביבו. אך
41 שלמדרגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה. ועצה
42 הנוצרת להתעוררות זו, היא מ - ההתבוננות בענין זה
43 עצמו, בשישים אל לבו ויתבונן ענין ירידת השכינה

19 השכינה בגוי המדבר ומפריע ליהודי בתפלתו, יותר מאשר
20 ביהודי? – אלא שְׁאֵז – בגוי, הִיא – השכינה, בְּחִינַת גְּלוּת
21 בְּיֹתֵר. וְאֵין לְתַמָּה אִם נִיצוֹץ מִן הָאֶרֶץ שְׂכִינָה נִקְרָא –
22 ב"צוואת הריב"ש, בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", דְּהָא אֲשַׁכְּחֵן – שהרי
23 מוצאים אנו, שְׁאֵפְלוּ
24 מְלֵאךְ נִבְרָא – לא ניצוץ
25 של השכינה, נִקְרָא בְּשֵׁם
26 ה' בְּפִרְשֵׁת וַיֵּרָא –
27 בפסוק⁴³: "ויאמר אד' אל
28 נא תעבור מעל עבדך",
29 לְפִרּוּשׁ הַרְמְבֵּן, –
30 שאברהם אמר כך לאחד
31 המלאכים שבאו אליו,
32 וַכְּמוֹ שְׂכֵתוֹב⁴⁴: "וַתִּקְרָא
33 – הגר, שֵׁם ה' הַדְּבָר
34 אֱלֹהֵי וְכוּ", – שם כתוב במפורש, בפסוקים שלפני זה, שמדובר
35 אודות מלאך. וְכֵהָא גֻּנָא מִזְבָּא. – ובדומה לכך בהרבה
36 מקומות.

1 להתבוננות בגלות השכינה ולתפילה ביתר כוונה. וְכֵהָ שְׂכֵתָב
2 הַמְּלָכָם – של "צוואת הריב"ש, "שְׂכֵתָב" – שהשכינה
3 "שרתה" בגוי, לֹא יָדַע לָבוֹן חֲלָשׁוֹן בְּדִקְדּוּקָה, כִּי הַבְּעַל־שֵׁם
4 מִזֵּב וְלֹא הָיָה אוֹמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּלָשׁוֹן אִידִישׁ וְלֹא בְּלָשׁוֹן
5 הַתַּנְכִּישׁ, – ולכן מביא
6 התורות' בלשון הקודש
7 כתב רק את התוכן ולא
8 את לשונו של הבעל-שם
9 טוב, והוא טעה בביטוי
10 הנכון של תיאור האופן
11 איך השכינה בגלות בתוך
12 הגוי, וַיִּרְצָה לוֹמַר
13 "נִתְּלַבְּשָׁה", – לא
14 "שרתה" שמשמעותה ענין
15 של גילוי שכינה, אלא
16 "נתלבשה", וְהָיָה בְּכִחֵינַת גְּלוּת. – ולא גילוי. וְזֶהוּ – מה
17 שכתוב שם: "בְּכִפְרָט אִם הוּא נִבְרָא כו'", – שלפי הפירוש
18 שהכוונה היא להשראת השכינה, מדוע שתהיה השראת

יום שישי ג' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמא, וכמדומה לי שתפיסתם... עד עמ' קמב, אמרי פי:

62 מתלבשת בגוי, מְשׁוּם טְמֵאת נִפְשׁוֹת הַנִּבְרָאִים, הָרִי
63 נִפְשׁוֹתֵיהֶם מְזוּוג 'זְעִיר־אֲנִפִּין וְנוֹקְבָא' – ז"א ומלכות,
64 דְּקַלְפּוֹת הַרוּחָנִיִּים, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּתַבְכֵי הָאֶרֶץ וְלֹא,
65 נִמְצָא – הרי, שְׁהַרוּחָנִיִּים – הקליפות הרוחניות, הן מְקוֹר
66 טְמֵאתָם. – ובאשר
67 לקליפות הרוחניות הרי
68 סוברים הם שיכולה
69 להיות בהן התלבשות
70 השכינה – מדוע, איפוא,
71 אי אפשר שיהיה כך
72 בנפשות אומות העולם?
73 אֵךְ בְּאֵמַת צִרִיךְ בְּאוֹר
74 דְּחֵב, אֵיךְ הוּא
75 הַתְּלַבְּשׁוֹת זו, –
76 שהשכינה מתלבשת
77 בקליפות, גם בקליפות
78 הרוחניות וגם באומות
79 העולם למטה, אֲכַל לֹא
80 עָלִינוּ – על מגלי תורת
81 החסידות, הבעל-שם
82 טוב, המגיד ורבנו הזקן,
83 תְּלוּנָתָם – וטענותיהם, כִּי־אִם עַל בְּתֵבֵי הָאֶרֶץ וְכוּ'. – שם
84 כתוב ענין התלבשות השכינה בקליפות. וְאֵל יַחְשְׁדָנִי שׁוֹמֵעַ,
85 שְׂאֵנִי בְּעֵינֵי שְׁהַבְנֵתִי דְּבָרֵי הָאֶרֶץ וְלֹא לְהַפְשִׁיטֵן
86 מִגִּשְׁמִיּוֹת; כִּי לֹא בָאתִי רַק לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב

37 וְכַמְדָּמָה לִי, – כותב רבנו הזקן, שְׁתַּפְּיֶסְתָּם – וקושייתם על
38 "צוואת הריב"ש, אֵינָה מְצִד דְּקִדּוּק חֲלָשׁוֹן, – "שרתה",
39 אֲלֵא מַעְקָר עֲנִין הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשְּׂכִינָה בְּקַלְפּוֹת, שְׂאֵין לָהֶם
40 אֵימּוּנָה בְּמַה שְׂכֵתָב הָאֶרֶץ וְלֹא בְּסִפְר הַגְּלָגִלִּים⁴⁵, –
41 אודות
42 השכינה גם בקליפות. אי
43 אפשר לומר שמה שקשה
44 להם לקבל שיכולה
45 להיות
46 השכינה בגוי, תואם למה
47 שהאריז"ל כותב אודות
48 התלבשות
49 בקליפות, מפני שהאריז"ל
50 דן בקליפות "רוחניות",
51 ואילו כאן מדובר אודות
52 גוי גשמי בעולם הזה –
53 שְׂאִם יִרְצוּ לְחַלֵּק בֵּין
54 קַלְפּוֹת הַרוּחָנִיִּים
55 לְעוֹבְדֵי
56 הַגִּשְׁמִיִּים – חלוקה זו אין
57 לה בסיס, שהרי אֵין לָךְ
58 גִּשְׁמִי כַּעֲפֵר הָאֶרֶץ, וְאֶחָד־עַל־פִּי־כֵן – כתוב ב"קבלה",
59 מִתְּלַבְּשֵׁת בּוֹ מַלְכוּת דְּמַלְכוּת ד' – עולם עֲשִׂיָּה וּבִתְלוּכָה
60 מַלְכוּת דִּיצִירָה כו', – "מלכות דבריא" ו"מלכות
61 דאצילות", וְכַנּוּכָר לְעִיל. וְאִם – קשה להם לומר שהשכינה

אגרת הקדש

וכמדומה לי שתפיסתם

אינה מצד דקדוק הלשון אלא מעיקר ענין התלבשות
השכינה בקליפות שאין להם אמונה במ"ש האריז"ל
בס' הגלגולים שאם ירצו לחלק בין קליפות הרוחניים
לעו"ג הגשמיים אין לך גשמי כעפר הארץ ואף על
פי כן מתלבשת בו מלכות דמלכות דעשיה ובתוכה
מלכות דיצירה כו' וכו"ל. ואם משום טומאת נפשות
העו"ג הרי נפשותיהם מזווג זו"ן דקליפות הרוחניים
כמ"ש בכהאריז"ל. נמצא שהרוחניים מקור טומאתם
אך באמת צריך ביאור רחב איך הוא התלבשות זו
אבל לא עלינו תלונתם כ"א על כהאריז"ל. ואל
יחשדני שומע שאני בעיני שהבנתי דברי האריז"ל
להפשיטן מגשמייותן כי לא באתי רק לפרש דברי
הבעש"ט ז"ל ותלמידיו עפ"י קבלת האריז"ל בשגם

תְּלוּנָתָם – וטענותיהם, כִּי־אִם עַל בְּתֵבֵי הָאֶרֶץ וְכוּ'. – שם
כתוב ענין התלבשות השכינה בקליפות. וְאֵל יַחְשְׁדָנִי שׁוֹמֵעַ,
שְׂאֵנִי בְּעֵינֵי שְׁהַבְנֵתִי דְּבָרֵי הָאֶרֶץ וְלֹא לְהַפְשִׁיטֵן
מִגִּשְׁמִיּוֹת; כִּי לֹא בָאתִי רַק לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב

35 – מהבעל-שם-טוב, מהרב המגיד ותלמידיהם, אך אי אפשר
36 לבאר זה היטב במכתב, כִּי־אם מִפֶּה לֵאזֵן שׁוֹמֵעַת,
37 לִיחִידֵי סֻגְלָה וְלִשְׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא⁴⁸, בְּדַכְתִּיבִי: – כִּמו
38 שכתוב⁴⁹: "וּמִבְּקָשֵׁי הוֹי" וְכִינוּ כֵל", וּמִכֻּלֵּל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ
39 בּוֹ⁵⁰. – לא, שאלה

40 שאינם דורשים את ה'
41 אינם יכולים להבין, שכן
42 להבין ענינים אלה יכולים
43 רק אלה שדורשים את ה',
44 להבין אלקות שנתגלתה
45 בפנימיות התורה בכלל,
46 ובאה בהשגה באופן של
47 "תפרנסון"⁵¹ בתורת
48 החסידות.

49 הִנֵּה, אֲתָם רְאִיתֶם –
50 כותב רבנו הזקן למנגדי
51 תורת החסידות, פֶּרוּשׁ
52 מֵאִמֶּר אֶחָד מִסְפָּרִים
53 הִידוּעִים, – של תורת
54 החסידות, לְדוּגְמָא
55 וְלֵאוֹת, כִּי גַם כָּל
56 הַמֵּאֲמָרִים הַתְּמוּהִים –
57 ושמושים עליהם קושיות,
58 יֵשׁ לָהֶם פֶּרוּשׁ וּבִאּוּר
59 הַיֵּטִב לְיִדְעֵי חֵן. –
60 חכמה נסתרה (תורת
61 הקבלה). אֲךָ לֹא יָקוּ
62 מַעֲלָתָם – פונה רבנו הזקן
63 אליהם בכבוד, אֲלֵי לְבָאֵר
64 לָהֶם הֵבֵל בְּמִכְתָּב, כִּי
65 הֵיא מְלֹאכָה כְּבִידָה
66 וּמְרִבָּה, וְאִי אִפְשָׁר בְּשׁוּם אִפֶּן, רַק אִם תִּרְצוּ שְׁלַחוּ מִכֶּם
67 אֶחָד וּמִיחָד שֶׁבְּעֵדָה, וּפָה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ אִם יִרְצֶה ה',
68 וְה' יִהְיֶה עִם פִּי בְּהַטִּיפִי, וְיִהְיֶה לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי:

1 וְלִתְלַמְּדוֹ עַל־פִּי קִבְּלַת הָאֵרִי וְלִי. בְּשָׁנָם – וגם יתירה
2 מזו, שהאמת היא שְׁעִנְיָן זֶה – שהקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל
3 מקום ובכל מדריגה, גם בדרגות הנמוכות ביותר, אִינוּ מִחְקְמַת
4 הַקִּבְּלָה וּמִהַנְסְתֵּרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ⁴⁶, כִּי־אִם מִ"הַנְּגִלָּה לָנוּ
5 וְלִבְנֵינוּ", לְהֵאֱמִין
6 אֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּמִקְרָא
7 מֵלֹא שְׂדֵכֶר הַתְּנוּכָה⁴⁷:

8 "הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת
9 הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא, נָאִם
10 ה'", שְׁאִין מִקְרָא יוֹצֵא
11 מִיָּדִי פֶשׁוּטוֹ. –
12 שהקדוש-ברוך-הוא מלא
13 ונמצא גם בשמים וגם
14 בארץ, גַּם בַּעֲנִינִים
15 הַרוּחָנִיִּים וגם בַּעֲנִינִים
16 הַגִּשְׁמִיִּים, וְגַם הֵיא
17 אֱמוּנָה פֶשׁוּטָה –
18 מְקוּבֵּלֶת בְּסֵתֶם בְּלִלוֹת
19 יִשְׂרָאֵל, וּמִסּוּרָה בְּיָדֶם
20 מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים
21 שֶׁהִלְכוּ בְּתַמִּימוֹת –
22 באמונה תמימה, עִם ה',
23 בְּלִי לְחֶקֶר בְּשֶׁכַּל אֲנוּשִׁי
24 – להבין עֲנִין הָאֱלֹקוֹת
25 אֲשֶׁר הוּא לְמַעְלָה
26 מִהַשְׁכָּל עַד אֵין גִּוֵּי,
27 לִידַע – בשכל, אֲךָ הוּא
28 "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ". רַק
29 שְׂחָדָשִׁים מִקְּרֹב כְּאוֹ
30 לְחֶקֶר – בשכל, בְּחֻקִּיהָ
31 זו, – אֵיךְ אֱלֹקוֹת מֵלֵא

32 את כל העולם, וְאִי אִפְשָׁר לְקַרֵּב לָהֶם אֵל הַשְׁכָּל אֱלֹא
33 דְּקָא עַל־פִּי הַקְּדָמוֹת לְקוֹחוֹת מִכְתָּבֵי אֲרִי וְלִי,
34 מִפְּשֻׁטוֹת מְגֻשְׁמִיּוֹת, וְכִפִּי שִׁשְׁמַעְתִּי מִרְבּוֹתֵי נִשְׁמָתִים־עֲדָן.

אגרת הקדש

שְׁעִנְיָן זֶה אִינוּ מִחְכְּמַת הַקִּבְּלָה וּמִהַנְסְתֵּרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ כִּי אִם מִהַנְּגִלָּה לָנוּ וְלִבְנֵינוּ לְהֵאֱמִין אֱמוּנָה שְׁלֵימָה בְּמִקְרָא מֵלֹא שְׂדֵכֶר הַתְּנוּכָה הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא נָאִם ה' שְׁאִין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פֶשׁוּטוֹ וגם הֵיא אֱמוּנָה פֶשׁוּטָה בְּסֵתֶם כִּלְלוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִסּוּרָה בְּיָדֶם מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַקְּדוּשִׁים שֶׁהִלְכוּ בְּתַמִּימוֹת עִם ה' בְּלִי לְחֶקֶר בְּשֶׁכַּל אֲנוּשִׁי עֲנִין הָאֱלֹקוֹת אֲשֶׁר הוּא לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל עַד אֵין קֶץ לִידַע אֵיךְ הוּא מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ רַק שְׂחָדָשִׁים מִקְּרֹב כְּאוֹ לְחֶקֶר בְּחֻקִּיהָ זֹו וְאִי־אֵל לְקַרֵּב לָהֶם אֵל הַשְׁכָּל אֱלֹא דוֹקָא עַפִּי הַקְּדָמוֹת לְקוֹחוֹת מִכְתָּבֵינוּ לִי מוֹפְשֻׁטוֹת מְגֻשְׁמִיּוֹת וְכִפִּי שִׁשְׁמַעְתִּי מִרְבּוֹתֵי גִוֵּי אֲךָ אִי־אֵל לְבִאֵר זֶה הַיֵּטֵב בְּמִכְתָּב כִּי אִם מִפֶּה לֵאזֵן שׁוֹמֵעַת לִיחִידֵי סֻגְלָה וְלִשְׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קוֹרָא כְּדַכְתִּיבִי וּמִבְּקָשֵׁי הוֹי יְכִינוּ כֵל וּמִכֻּלֵּל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ כו'.

חֲנִנָּה אֲתָם רְאִיתֶם פִּי מֵאִמֶּר אֶחָד מִסְפָּרִים הִידוּעִים לְדוּגְמָא וְלֵאוֹת כִּי גַם כֹּל הַמֵּאֲמָרִים הַתְּמוּהִים יֵשׁ לָהֶם פִּי וּבִיאוּר הַיֵּטֵב לִי. אֲךָ לֹא יָקוּ מַעֲלָתָם אֲלֵי לְבִאֵר לָהֶם הֵבֵל בְּמִכְתָּב כִּי הֵיא מְלֹאכָה כְּבִידָה וּמְרִיבָה וְאִי בְשׁוּם אִפֶּן. רַק אִם תִּרְצוּ שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וּמִיחָד שֶׁבְּעֵדָה. וּפֶה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ אִי. וְה' יִהְיֶה עִם פִּי בְּהַטִּיפִי. וְיִהְיֶה לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי:

יום שבת קודש ד' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמב, כו בר"מ פ' נשא... עד עמ' 284, ע"כ בר"מ:

78 כו. לאחר שבאגרת הקודמת – סימן כ"ה – הוסבר ענין התלבשות
79 השכינה בגלות בתוך הקליפות, באה האגרת בסימן כ"ו להסביר, איך
80 שמצד התלבשות השכינה בגלות יש גם בתורה העלם והסתור, מה
81 שה"קליפה" מסתירה על אור התורה, ועבודתו של יהודי היא, שעל ידי
82 יגיעתו בתורה יסיר את ההעלם וההסתור. יש בכך משום הוספה למה
83 שבתורה ישנה העבודה של יהודי לברר את הטוב מהרע ולהפריד את
84 הטוב מן הרע, ההיתר מן האיסור, הכשר מהפסול וכו', כלומר, שגם
85 בתורה ישנה ההתלבשות מה שתורה מלובשת בטוב ורע, ועל היהודי
86 הולמד תורה להפריד ולברר את הטוב מהרע ולהעלות את הטוב.

69 הרבי מציין, שלמרות שאגרות הקודש (מ"אגרת הקודש") כתב רבנו
70 הזקן בזמנים שונים, ואחרי הסתלקותו, קיבצו וסידרו אותן בניו ב"אגרת
71 הקודש" (כפי המובא בהקדמה), והם סידרו את האגרות שלא לפי סדר
72 כתיבתן (שכן, אגרת הקודש סימן כ' נכתבה לפני ההסתלקות, בשנת
73 תקע"ג, וסימן ז"ך נכתב אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מהורודוק,
74 בשנת תקמ"ט בערך) – בכל זאת, כשיכולים למצוא שייכות בין אגרת
75 אחת לקודמתה, יכול הדבר לשמש טעם מדוע סידרו בני הגאון
76 המחבר את האגרות בסדר כפי שנדפסו. יכולים הרי לומר בדרך
77 אפשר, שגם באגרת הקודש סימן כ"ו נראית שייכות לסימן כ"ה:

1 בכך יתחיל (בתחילת האגרת) להסביר ענין המובא ב"רעיא מהימנא"
2 מהזוהר פרשת נשא, ממנו עלולה להתקבל טעות, שחלק הנגלה שבתורה
3 הוא "עץ הדעת טוב ורע", וחלק פנימיות התורה שתתגלה בעיקר לעתיד
4 לבוא (כשהמשיח יבוא) — היא "עץ החיים"; רבנו חזקן יסביר שקביעה זו

5 איננה נכונה, כי כל התורה

6 נקראת "עץ חיים". אלא כוונת

7 ה"רעיא מהימנא" היא — 1

8 שנגלה בתורה באה 2

9 בהתלבשות בטוב ורע, מדובר 3

10 בה אודות איסור והיתר, כשר 4

11 ופסול וכו', ויהודי בלימודו 5

12 תורה מפריד את הטוב מהרע 6

13 ומברר את הטוב מן הרע. 7

14 ב"רעיא מהימנא" פרשת 8

15 נשא: — אומר על 9

16 הפסוק: "וְהַמְשַׁכְּלִים" 10

17 יוֹהֲרוּ בְּיָהֳרֵי הַקֶּרֶץ" — 11

18 "בְּהַאי חֲבוּרָא דִּילָךְ" 12

19 דִּיאִהוּ סִפֵּר הַיָּהֳרֵי, — 13

20 בחיבורך זה — של הרשב"י 14

21 שהוא ספר הזוהר, מן 15

22 וְהָרָא דְאִמָּא עֲלָא 16

23 תְּשׁוּבָה, — מן הזוהר 17

24 (האור) של אימא 18

25 עילאה" (בינה 19

26 ד"אצילות", שבה היא 20

27 מדריגת ה)תשובה — 21

28 תשובה עליונה, שברדרגת 22

29 "בינה", כמובא ב"אגרת 23

30 התשובה" סוף פרק ט' 24

31 מהזוהר והתיקונים, כְּאֵלֶּין 25

32 — באלה, הלומדים חיבור זה, לֹא צָרִיךְ נִסְיוֹן, — לפני זה כתוב

33 שם ב"רעיא מהימנא": "כגוונא דא יתעביד לנסאה לון לישראל

34 בפורקנא בתרייתא" — שינסו את בני ישראל בגאולה האחרונה,

35 כמו שכתוב: "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים", שאלה שהם

36 "מסטרא דטוב" (מצד הטוב) יעמדו בנסיון זה, והאחרים שהם

37 "מסטרא דרע" (מצד הרע) יהיה בהם "והרשיעו רשעים", ועל

38 כך הוא אומר כאן, שה"משכילים", שעליהם אמר לפני זה על

39 הפסוק "והמשכילים יבינו", שאלה הם שעוסקים ב"אילנא דחיי"

40 (בעץ החיים) ש"מסטרא דבינה" (שמצד הבינה), הכוונה

41 לפנימיות התורה, אלה אינם זקוקים לנסיון. וְגַבִּין — ומפני,

42 דַּעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לְמַטַּעַם מְאִילָנָא דְחַיִּי, — לטעום מ"עץ

43 החיים", דִּיאִהוּ הָאֵי סִפֵּר הַיָּהֳרֵי — שהוא ספר הזוהר הזה, וְיִפְקֹון

44 בִּיה מִן גְּלוּתָא — יצאו אותו מן הגלות בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַנֵּם בְּהוֹן:

45 — ויתקיים בהם הפסוק: "ה' בְּרַד יַנְחֵנוּ, וְאִין עֲמֹ אֵל נִכְר",

46 — הם לא יהיו זקוקים בגאולתם לאומות העולם, שהמלאכים

47 והשרים שלהם נקראים "אל נכר", אלא הקדוש־ברוך־הוא

48 בעצמו יוציא אותם מן הגלות ויוליכם לגאולה; וְאִילָנָא דְטוֹב

אגרת הקדש

כו בר"מ פ' נשא והמשכילים יוהירו זוהר

הרקיע בהאי חבורא דילך דאיהו

ספר הזוהר מן והרא דאימא עילאה תשובה באילין

לא צריך נסיון ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא

דחיי דאיהו האי ספר הזוהר יפקון ביה מן גלותא

ברחמים ויתקיים בהון ה' בדר ינחנו ואין עמו אל

נכר ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה

וטהרה לא ישלטו על ישראל יתיר דהא פרנסה

דלהון לא להוי אלא מסטרא דאילנא דחיי דלית תמן

לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקת מרוח הטומאה

דכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ דלא

יתפרנסון ת"ח מע"ה אלא מסטרא דטוב דאכלין

טהרה כשר היתר ולא מערב רב דאכלין טומאה

פסול אסור כו' ובזמנא דאילנא דטוב ורע שלטא

כו' אינון חכמים דדמיון לשבתות ויו"ט לית להון אלא

מה דיהבין להון אינון חולין כגוונא דיום השבת דלית

ליה אלא מה דמתקנין ליה ביומא דחול ובזמנא

דשלטא אילנא דחיי אתכפייא אילנא דטוב ורע ולא

יהא לעמי הארץ אלא מה דיהבין להון ת"ח ואתכפייין

תחותיהו כאלו לא הוו בעלמא והכי איסור היתר

טומאה וטהרה לא אתעבר מע"ה דמסטרייהו לית

בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד

דאינון לא טעמי מאילנא דחיי וצריך לון מתניתין

באיסור והיתר טומאה וטהרה ע"כ בר"מ:

לית להון אלא מה דיהבין להון אינון חלין, — אין להם רק

מה שנותנין להם אלה שנקראים "חולין", כְּגוֹנָא דְיוֹם הַשַּׁבָּת

— כמו יום השבת, דְּלִית לִיה אֵלָא מַה דַּמְתַּקְנִין לִיה בְּיוֹמָא

דְּחָל, — שאין לו — אלא רק מה שמכניס עבדו ביום החול,

וּבְזִמְנָא דְשִׁלְטָא אִילָנָא דְחַיִּי — ובזמן ש"עץ החיים" שולט

(כלומר בזמן הגאולה), אֲתַכְפִּיא אִילָנָא דְטוֹב וְרַע, — נכנע

העץ של טוב ורע, וְלֹא יִהְיֶה לְעַמִּי הָאֶרֶץ אֵלָא מַה דַּיְהַבִּין

לְהוֹן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, — ולא יהיה לעמי הארץ רק מה שיתנו

להם תלמידי חכמים. וְאֲתַכְפִּיין תַּחוּתֵיהוּ כְּאֵלֹו לֹא הָווּ

בְּעֲלָמָא, — ועמי הארץ יהיו נכנעים לתלמידי חכמים, כאילו לא

היו קיימים בעולם, וְהָכִי — וכך, אֲסוּר הָיָה טוֹמֵא וְטָהֳרָה

לֹא אֲתַעֲבֵר — לא ילקח מעמי הארץ, דַּמְסַטְרֵיהוּ לִית בֵּין

גְּלוּתָא — שמצדם אין כל הבדל בין הגלות לימות המשיח

אֵלָא שְׁעִבּוּד מַלְכוּיּוֹת בְּלָבַד, דְּאִינוּן לֹא טַעְמֵי מְאִילָנָא

דְּחַיִּי, — שכן, הם לא יטעמו מ"עץ החיים", וְצָרִיךְ לוֹן מַתְנִיתִין

— ויהיו זקוקים למשניות ולדינים בְּאֲסוּר וְהָיָה טוֹמֵא

וְטָהֳרָה. עַד כָּאן בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא:

יום ראשון

יום רביעי

כח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).

"אם בקחתי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם" .. למוד התורה וקיום המצות הם טבעת הקדושים שבהם קדש הקדוש־ברוך־הוא את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם.

יום שני

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קמ־קמד.

תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.

מברכים ברפת הקשת, ולא כיש מופקפקים בזה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האָט געהאַט א מחלוקת מיט נאָך א בעל הבית, און זייענדיג אַמאָל בא דעם בעש"ט אין שוהל האָט ער געשריען, אַז ער וואָלט זיין בר פלוגתא קורע כדג זיין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

אַחד מה'בעלי בתים' שֶׁל הָעִיר מַעְזִיבוֹז' הִיָּתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד 'בַּעַל בֵּית', וּבְהִיּוֹתוֹ פָּעַם אֶצֶל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּבֵית הַכִּנְסָת הוּא צָעַק, שֶׁהִיָּה "קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג".

הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב צָוָה אֶת תַּלְמִידָיו לְשַׁלֵּב יָדֵים כָּל אֶחָד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהִתְצַב לִידוֹ בְּעֵינֵים עֲצוּמוֹת. הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הֵנִיחַ יָדָיו הַקְּדוּשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁעָמְדוּ בְּסֻמוֹךְ אֵלָיו. לְפֶתַע הִחְלוּ הַתַּלְמִידִים לְצַעֲוֹק מִתּוֹךְ אֵימָה גְּדוּלָּה: הֵם רָאוּ כִּיצַד 'בַּעַל־הַבֵּית' קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג!

זֶה מוֹכִיחַ בְּכַרּוֹר, שֶׁמֶכַּל כַּח יִשְׁנֹו פֶּעַל דְּבָר: אִם בְּלִבוֹשׁ חֲמָרִי, אוֹ רוּחָנִי שְׁאִפְשֹׁר לְתַפְסֹו רַק בְּחוּשִׁים נְעִלִים וְעֵדִינִים יוֹתֵר.

יום שלישי

יום ששי

ל תשרי, א דר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמה־קנ.

תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.

הָלָל: כּוֹפֵלִין "הוֹדוּ לָהּ" אַחֵר כָּל אֶחָד מֵהֶג' פְּסוּקִים "יֹאמַר נָא", וְגַם כְּשֶׁמְתַפְּלִלִים בִּיחִיד. -
 "וְאִבְרָהִם זָקֵן גּו' וּבְרִיָּה יִשְׁמְרֵנִי כו'" - ג' פְּעָמִים.

יום
רביעי

שבת

א חשון, שר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.

במנחה - וכן בשני וחמישי דשבוץ הבא עלינו לטובה - קורין לישראל מופסוק וירא ה' אל אברהם גו'. כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר לאחד על יחידות: מאז שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו עליו השלום "לך-לך מארצך גו'" וכתוב "ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה", התחל סוד הברורים. ועל פי גזרת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הניצוצות הצריכים להתברר עליהם מחכים לגאלתם.

הצדיקים שהם בעלי ראיה, רואים הם באיזה מקום הברורים שלהם מחכים להם והולכים שמה בעצמם. ועמא דבר [=והאנשים חוץ מהם], הנה עילת כל העלות וסבת כל הסבות מסבב כמה עלות וסבות שיבואו למקום ההוא, אשר שם הטלה עליהם העבודה בעבודת הברורים.

יום
חמישי

יום ראשון

ב חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: לך לך, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ואחר . . . קמא טובא.

משיחת אאמו"ר מוצש"ק לך לך תרנ"א: אין די ערשטע יאָהרען פון זיינע נשיאות האט דער אלטער רבי געזאגט ברבים "מען בעדארף לעבן מיט דער צייט". דורך זיין ברודער מהרי"ל האבען זקני החסידים אויסגעפונען, אז דער רבי מיינט אז מ'דארף לעבען מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואך. ניט נאר לערנען די פרשת השבוע יעדען טאג, נאר לעבען מיט איר.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מוצאי שבת קדש לך לך תרנ"א: בשנות נשיאותו הראשונות אמר רבנו הזקן בָּרָבִים "יש לחיות עם הזמן". באמצעות אחיו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] בָּרָרו זקני החסידים, שפִּנֶּנֶת הָרָבִי הִיא שֵׁשׁ 'לחיות' עם פְּרֶשֶׁת הַשָּׁבֻעַ ופְּרֶשֶׁת הַיּוֹם מִפְּרֶשֶׁת הַשָּׁבֻעַ. לא רק ללמד את פְּרֶשֶׁת הַשָּׁבֻעַ כָּל יוֹם, אֶלָּא 'לחיות' עִמָּה.

יום
שישי

יום שני

ג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: לך לך, שני עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: וכמדומה . . . קמב אמרי פי.

(המשך שיחת הנ"ל): בראשית איז א פרייליכע סדרה, אפילו דער סוף איז ניט גאר אזוי געשמאק. נח איז דער מבול, אבער א פרייליכער סוף וואך - געבארען געווארען אברהם אבינו. די אמת פרייליכע וואך איז פרשת לך לך, אלע טעג פון דער וואך לעבט מען מיט אברהם אבינו, דער ערשטער וועלכער האט זיך מוסר נפש געווען אויף מפרסם זיין ג-טליכקייט אויף דער וועלט, און זיין מסירת נפש האט אברהם אבינו איבערגעגעבען בירושה צו אלע אידען.

(המשך שיחת הנ"ל) : בראשית היא פְּרֶשֶׁת שְׁמִיחָה, לְמִרּוֹת שֶׁהַסּוּף אֵינוֹ כָּל כָּךְ נִעִים; נח הוא הַמְּבּוּל, אַךְ סוּף שָׁבֻעַ שְׁמִיחָה - אֲבִרָהָם אֲבִינוֹ נוֹלָד; הַשָּׁבֻעַ הַשְּׁמִיחַ בְּאַמֶּת הוּא פְּרֶשֶׁת "לך לך". כָּל יְמֹת הַשָּׁבֻעַ 'חיים' עִם אֲבִרָהָם אֲבִינוֹ, הָרָאוּשׁוֹן שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עַל פְּרִסּוֹם אֱלָקוֹת בְּעוֹלָם. וְאַתָּה מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלוֹ הוֹרִישׁ אֲבִרָהָם אֲבִינוֹ בִּירוּשָׁה לְכָל הַיְּהוּדִים.

שבת
קודש

יום שלישי

ד חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: לך לך, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תנאי: כו. בר"מ . . . 284 ע"כ בר"מ.

למוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש. לא לבד בנפש הלומד, כי-אם גם בנפשות בני ביתו, שאז אור הבית הוא אור תורה ויראת שמים.

המשך ביאור מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם" מעמוד ג

התלמידים שנקראים בנים¹⁸, והכוונה ב"הוי" לי בעוזרי" הוא שפועלים ש"גם בהעוזרים יהי גילוי שם הוי'").

וי"ל שבכך רצה הרבי לפסוק דין¹⁹ של תורה (ובתורה גופא, במאמר חסידות, פנימיות התורה, שנקראת חכמת האמת) בנוגע לכל אלה משתדלים עבור שחרורו, שאע"פ שבהשקפה ראשונה נראה (בדרך הטבע) שהם היו "עוזרי" – ועי"ז היו מהמצב של סכנה גלוי עבור ה"עוזר", ובמילא היו זקוקים לזכויות גדולות ומיוחדות כדי שיינצלו, ובפרט – באופן שלא יישאר שוב רושם כלל וכלל, ומאחר שהמצב לא הי' (תמיד) כזה כנ"ל, לכן פסק הרבי שזהו רק השקפה ראשונה, אבל באמת הרי "אין עוד מלבדו, ורק הוא לבדו הוא ית' הבורא . . . ועוזר לו", והעוזר הוא של "הוא לבדו הוא".

ולא רק שכן הוא האמת, אלא יתירה מזו, זה הי' ניכר בגילוי (ע"י אמירת המאמר) שהעוזר הוא רק של "הוא לבדו הוא".

וענין זה התבטא בגילוי גם אצל ה"עוזרים" המשתדלים עבור הרבי שעשו זאת לא עפ"י חשבונות שכליים, אלא כל אחד מהם מסר נפשו עבור זה ללא שום חשבון²⁰, והלכו בכל הדרכים המסוכנות, אולי יצליחו עכ"פ להקל את המאסר, או אפילו לעזור להביא את הגאולה. ולכן הרי בנדון זה לא תפסה מקום כלל מציאותם, ויכלו לראות בפעולותיהם בגילוי שאין זה העוזר שלהם, אלא זה בא מ"הוא לבדו הוא", שהקב"ה לבדו עושה כל זה.

ולפי זה מובן הטעם שזה לא הזיק באיזה אופן שהוא (אפילו לא אח"ז), כי זהו העוזר של "הוא לבדו הוא", של "אמיתת המצאו"²¹, ולא שייך שמישהו ייפגע בזה. יתירה מזו, לא צריך להיזקק ל"נס" שזה לא יזיק, כי עפ"י טבע אי אפשר לפגוע ב"אמיתת המצאו".

ונמצא שלאמיתתו של דבר, לא עמדו ב"מקום סכנה"²² (שלשם כך צריך נס גדול להינצל מזה), כי זה נעשה בגילוי מצד "אמיתת המצאו" (אלא שזה התבצע ע"י פלוני ופלוגי כו'), כך שמלכתחילה אין מקום שלמישהו יהי נזק באיזה אופן שהוא, כי במקרה זה כך הוא טבע הדברים.

(18) ראה פרש"י ואתחנן ו, ז (מספרי שם).

(19) עפ"י יומתק מה שמביא יתיך בתחילת המאמר מהרמב"ם דוקא "יסוד היסודות כו" (שלא הובא בלקו"ת וסה"מ תקס"ד שם) – כי הרמב"ם הוא ספר "הלכות הלכות" (הקדמת הרמב"ם לס' היד).

(20) וי"ל שגם ענין זה נרמז בהמאמר, שמאריך ד"בעת צרה ר"ל . . . אנו רואים . . . דטבע בנ"א . . . הם מתקרבם לכל אשר יצליח, וכמ"ש רבים אוהבי עשיר ומתרחקים מכל קשי יום ומר נפש ר"ל, שמזה הוכחה, שההשתדלות של האנשים הם עבור כ"ק מו"ח אדמו"ר לא היתה מצד טבע נפשם, אלא ענין של מסירות נפש (להעיר מתו"א תולדות יט, סע"ב ואילך).

(21) עפ"י יומתק מה שמביא בתחילת המאמר "דר" תיבות אלו יסוד היסודות ועמוד החכמות הם ר"ת הוי'" (ומאריך דשם הוי' הוא המהווה, ורק שההתהוות בפועל הוא ע"י שם אלקים) – כי בזה מדיגש שהעוזר הזה אינו מתייחס לשם אלקים (מדת הגבורה והצמצום) כי-אם לשם הוי', שאין מקום למציאות, אין עוד מלבדו כי הוא המהווה המציאות וכו'.

(22) דידועה השקו"ט אם מחויב להכנס לספק סכנה להציל את חבריו (ראה ב"י וב"ח לטור חו"מ בסופו. וראה אנצקלופדי' תלמודית ע' הצלת נפשות ע' שמח-ט. וש"ג) – ב' הדיעות הובא בשו"ע אדה"ז חלק חו"מ הל' נזקי גוף ונפש כו' (סעיף ז), ומסיק "וספק נפשות להקל". ובהל' שבת (שכ"ט ס"ח) סתם כדיעה הב' (שאין להיכנס בספק סכנה). ולהעיר שבנדו"ד : א) ההשתדלות כו' במדינה ההיא כו' היתה יותר (סתם) ספק סכנה. ב) לאידך, הצלחת ההשתדלות (ע"י הנמצאים במדינה ההיא, תחת ממשלה ההיא) היתה בספק גדול, וצ"ע האם גם בנדון כזה יש חיוב (גם לדיעה הא') להיכנס בספק סכנה. וראה אנצקלופדי' תלמודית שם. ואכ"מ.

חליצה על-ידי שליח

יום ראשון כ"ח תשרי ה'תש"פ

מדוע היא צריכה לטרוח כל כך, והרי היא יכולה לעשות שליח שיחלוץ במקומה?

ב. המלך אינו חולץ "שנאמר וירקה בפניו, וזה בזיון" (הל' מלכים פ"ב ה"א). וכן, מלך שמת אין חולצים לאלמנתו, שגנאי הוא למלך שאלמנתו תהא חולצת מנעל (כסף משנה שם ה"ב). ואם יכולה למנות שליח, תמנה ולא תבוא לידי גנאי?

ב. החליצה נעשית בפני בית דין ('עומד הוא והיא בבית דין'), שנאמר 'ונגשה יבמתו אליו לענין הזקנים וחלצה נעלו' (דברים כה, ט). ומזה מובן שהדיינים צריכים לראות את היבמה חולצת, וגם אם העדים מעידים שמינתה שליח תהיה זו ידיעה ולא ראייה, והרי כתוב 'לענין הזקנים'.

וגם המהרש"ם (שו"ת מהרש"ם א, סי' יד, בתשובתו לבעל האבני נזר) המסתפק שמא בשעת הדחק אפשר להקל שתחלוץ ע"י שליח, כתב: "אחרי שהודיעני כת"ר ששמע מהגאון האדיר הצדיק בעל חידושי הרי"מ ז"ל לאסור בזה, וגם דעת הדר"ג כן הוא – חלילה להקל".

הלכות יבום וחליצה פרק ד, הלכה ו: **פִּיצַד חוֹלְצִין? מִבְּיֵאֵין לוֹ מַנְעֵל שֶׁל עוֹר... וְלִזְכָּשׁוּ בְּמִין... וְעוֹמֵד הוּא וְהָיָא בְּבֵית דִּין... וְחוֹלְצַת מִנְעֵל וּמְשַׁלֶּכֶת אוֹתוֹ לְאֶרֶץ.**

מצוות חליצה צריכה להתקיים ביבם עצמו ואי אפשר לקיימה על ידי שליח (כתובות עד, א, ורש"י שם ד"ה ע"י שליח). וכתב הרא"ש (יבמות פ"ב סי' טו) שהטעם הוא שנאמר "וחלצה נעלו מעל דגל" (דברים כה, ט), ולא מעל רגלו של השליח.

ויש סוברים (יד שלמה כד, ב, אב בחכמה, קונטרס בית אב) שהאשה יכולה לעשות שליח לחלוץ בשבילה כי אצלה אין זו מצוה שבגופה, אך רבים חולקים (אבני נזר אהע"ז סי' רכג, חלקת יואב חו"מ סי' ד. וכן דעת הרבנים בהסכמתם שבספר 'עם נקודות הכסף') וכתבו שדברים אלו הם נגד "קבלת רבותינו מימות משה רבינו ע"ה עד עכשיו", וגם היבמה אינה יכולה לעשות שליח לחלוץ במקומה.

ומהראיות והטעמים לכך:

א. "יבמה שידה חתוכה, חולצת לכתחילה ואפילו בשנייה" (להלן ה"ח). ואם היא יכולה לחלוץ על ידי שליח,

האם יש איסור 'זיקה' לחליצה בלבד?

יום שני כ"ט תשרי ה'תש"פ

שאיסור 'אחות זקוקתו' הוא מדרבנן ואינה נפטרת לגמרי מזיקת היבום.

וכתב ה'אור שמח' (כאן) שיש להסתפק באשה שנפלה ליבום לפני הכהן הגדול (שהיתה נשואה לאחיו ונתאלמנה ממנו) שחולצת ואינה מתיבמת מן התורה, שהרי אלמנה לכהן גדול אסורה בלאו ועשה (ה'עשה' של מצות יבום אינה דוחה לא תעשה ועשה)

ואין קידושין תופסים בה (יבמות כ, א) האם כיון שאינה זקוקה ליבום מן התורה אחותה מותרת לו כי אינה 'אחות זקוקתו' ויכול ליבמה, כי רק כשהאיסור ליבמה הוא מדרבנן (או משום עשה או לאו) ומן התורה היא בת יבום - יש באחותה איסור זיקת יבום.

אבל לדעת ה'ים של שלמה' (יבמות פ"ב ס"ג) גם אלמנה לכהן גדול, שחולצת ואינה מתיבמת, ה'זיקה' שיש כאן לחליצה אוסרת את אחותה משום 'אחות זקוקתו', ורק כאשר אחת האחיות אסורה איסור 'ערוה' ואין עליה 'זיקה' כלל, מותר ליבם את אחותה.

הלכות יבום וחליצה פרק ז, הלכה א: **הִיתָה אַחַת מֵהֶן [משתי אחיות] אֲסוּרָה עַל הַיָּבָם מִשּׁוּם שְׁנִיָּה, אוּ מִחֻבֵּי עֲשֵׂה, אוּ מִחֻבֵּי לְאוּן - הָרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת וְלֹא מְתִיבְמוֹת. אֲכָל אִם הִיתָה אַחַת מֵהֶן עֲרוּהָ עָלָיו... אַחֻתָּה מִתֵּרֵת לוֹ, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבָם; שְׁהָרִי לֹא נִפְלָה זִקְתּוֹ עַל שְׁתֵּיהֶן, שְׂאִין זִקָּה עַל הָעֲרוּהָ.**

כאשר אחת משתי אחיות (שהיו נשואות לשני אחים שמתו ונפלו ליבום לפני האח השלישי) אסורה על היבם איסור 'ערוה' שחייב עליו כרת ואין קידושין תופסים בה, 'הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום ואין לו עליה זיקה כלל' (לעיל פ"ו ה"ט) ולכן מותר באחותה שאינה נחשבת 'אחות זקוקתו' ועליו לחלוץ לה או ליבמה. אבל כשאחת מן האחיות אסורה על היבם משום 'שניות לעריות' (האסורות מדרבנן) או באיסור 'לאו' (ראה הל' אישות פ"א ה"ד) - כיון שמן התורה ראוי להתייבם (וגם באיסורי לאו ה'עשה' של מצות יבום דוחה את הלא תעשה) ורק מגזירת חכמים אסור ליבמה, יש כאן 'זיקה' ולכן אין אחותה מתיבמת כי היא 'אחות זקוקתו', אבל צריכה לחלוץ כיון

מתי לא חל הציווי 'ולו תהיה לאשה'?

יום שלישי ל' תשרי ה'תש"פ

ומשלם קנס (לעיל ה"א) או לא. וכיון שהספק לא נפשט, פטור ממלקות כי ספק נפשות להקל ("מלקות במקום מיתה עומדת"), ופטור גם מקנס כי ספק ממון להקל. והקשה ה'משנה למלך':

אמנם פטור ממלקות ומקנס מספק, אך מדוע כתב הרמב"ם "אם רצה לגרש, יגרש", היינו שפטור ממצוות-עשה

הלכות נערה בתולה פרק ג, הלכה ט: **קָדַשׁ נַעֲרָה וְנִרְשָׁה, וְחָזַר וְקִדְּשָׁהּ וְהוֹצִיאָהָ עָלֶיהָ שֵׁם רָע, וְהָבִיא עִדִּים שְׁוֹעֲתָה תַּחְתּוּיָּהּ בְּקִדּוּשֶׁיהָ הָרְאוּשִׁים, וְנִמְצָאוּ זִמְמִין - הָרִי זֶה פְטוּר... וְכָל הַפְטוּר - אִם רָצָה לְגַרְשׁ, יִגְרַשׁ.**

הגמרא (כתובות מו, א) מסתפקת ב'מוציא שם רע' על הנישואין הראשונים, האם דינו ככל מוציא שם רע שלוקה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צה

‘ולו תהיה לאשה’, והרי “ספיקא דאורייתא הוא ופשיטא דאזלינן לחומרא”?

ומבאר ה'חתם סופר'(כתובות שם, ד"ה בעי):

כתב הרמב"ם (בה"ז) ש'מוציא שם רע' על אשתו הוא האומר “נודע לי שזינתה תחתיו אחר שארסתיה, ואלו הן עדי”. ואם-כן אף אם באו עדים והזימו את עדי הבעל, האשה צריכה להיאסר עליו כי ‘שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא’, אלא שגזירת הכתוב היא “ולו תהיה לאשה”, ומצות-עשה זו דוחה את האיסור.

אך זהו רק כאשר חל עליו דין ‘מוציא שם רע’ ומצוה שתשב תחתיו לעולם, אך כאשר הוציא שם רע על הנישואין הראשונים, שבוה מסתפקת הגמרא האם דינו כדין ‘מוציא שם רע’, אין הספק דוחה את האיסור שהחיל על עצמו (שוויה אנפשיה), ואם תשב תחתיו – הרי ‘שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא’, ואם יגרשנה – ספק שמא עובר על ‘לא יוכל לגרשה’. ולכן אין בית-דין נוקטים לו אלא אם ירצה תשב האשה תחתיו, ואם ירצה להוציאה יוציא, כמשמעות לשון הרמב"ם “אם רצה לגרש, יגרש”.

יום רביעי א' חשון ה'תש"פ

במקום שבעלי תשובה עומדים

הכיפורים מכפר על עבירות קלות (מצוות שאין בהן עונש כרת) אפילו ללא תשובה, ואם כן, לאחר יום הכיפורים האיש מנוקה מעוון אפילו אם לא עשה תשובה, ואעפ"כ כתב הרמב"ם שאם עבר איסור אין המים בודקים את אשתו אפילו לאחר כמה שנים, וכשם שיום הכיפורים אינו מועיל, גם התשובה אינה מועילה.

אך כתב שיש לחלק כי בכפרת יום הכיפורים, אף שעונו נמחל, מאחר ולא התחרט על העבר הרי עדיין הוא חשוד על אותו עוון ואינו נחשב ‘מנוקה מעוון’, אך אם שב בתשובה וכבר אינו עומד לחטוא, יתכן שהתשובה מועילה.

ולמסקנה כתב שאם האיש בא ביאה אסורה לפני שנסתרה יתכן שהתשובה מועילה והמים יבדקו את אשתו, אך אם עבר לאחר שנסתרה, מאחר ובמעשה זה גורם שהמים לא יבדקו את אשתו, הרי זה כבעל שמחל ואמר שאינו רוצה להשקות את אשתו, ששוב אינו יכול להשקותה אף אם יחזור בו (תוס' יבמות צה, א), וכל-שכן כשבא עליה אסורה ועשה מעשה הגורם שהמים לא יבדקו אותה, ובכך ויתר בעצמו על הבדיקה על ידי המים ושוב לא תועיל לו תשובה וחזרה.

הלכות סוטה פרק ב, הלכה ח: כָּל אִישׁ שֶׁבָּא בִּיָּאָה אֲסוּרָה מִיָּמֵינוּ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל - אֵין הַמִּים הַמְאֲרִים בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ.

אם הבעל חטא וחזר בתשובה – האם המים בודקים את אשתו?

מצינו בגמרא (סוטה מג, ב) במי שאינו יוצא למלחמה כי חטא בידו, שאם חטא ועשה תשובה הוא יוצא למלחמה, ולכאורה גם בענייננו אם הבעל עשה התשובה הרי זה כמי שלא חטא והמים בודקים את אשתו.

אך יש לחלק שלגבי יציאה למלחמה הקפידה התורה על כל חטא ואפילו השח בין תפילין של יד לתפילין של ראש אינו יוצא למלחמה, ולכן בהכרח שתשובה מועילה שהרי ‘אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא’, ואם מי שעבר עבירה אי פעם שוב לא ייצא למלחמה אף אם עשה תשובה, כמעט ואין אדם שיצא למלחמה, אך לגבי סוטה הקפידה התורה רק על חטא ביאה אסורה, ויתכן שאין תשובה מועילה לו (משנה למלך).

וה'תורת חסד' (ח"ב ס"ו, ו, ו) רצה להוכיח שתשובה אינה מועילה לענין זה, מדברי הרמב"ם ששעיר המשתלח ביום

יום חמישי ב' חשון ה'תש"פ

‘חזקה דמעיקרא’ ו‘חזקת המנהג’

והקשה ה'בית שמואל' (אהע"ז ס"י יט סק"א): הגמרא (חולין י, ב) דנה מהיכן לומדים לסמוך על החזקה ('אוקי מילתא אחזקה') ומדוע לא הביאו לימור זה מ'מכה אביו ואמו'?

ומבארים האחרונים (עצי ארזים אהע"ז שם, שו"ת חתם סופר אהע"ז ס"ו עז):

בגמרא (חולין שם) מדובר ב'חזקה דמעיקרא', היינו דבר שמצבו ומעמדו ברור לנו (ע"י עדות או ראיה ברורה), וכל זמן שלא ראינו שנשתנה, אנו אומרים 'העמד דבר על חזקתו' כפי שהיה במצבו הראשון.

אך כאן מדובר ב'חזקת המנהג', היינו, דבר שמלכתחילה לא היתה עליו ראיה אלא שכתוצאה מהמנהג וההרגל נקבע מצבו אצל האנשים, כגון איש ואשה שבאו ממקום אחר וגידלו את בנם בביתם ומעולם לא אמרו שהוא בן אשה אחרת - 'נסקלין זה על זה' (אם בא הבן על האשה), על סמך

הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה כ: מִי שֶׁחָזַק בְּשָׂאָר בְּשֶׁר דָּנִין בּוּ עַל פִּי חֲזוּקָה, אִף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁנֶּה קָרוֹב; וּמִלְּקִין וְשׁוֹרְפִין... עַל חֲזוּקָה זוּ. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁחָזַק שׁוֹן אֲחֻתוֹ אוּ בִתּוֹ אוּ אִמּוֹ, וְכֹא עָלֶיהָ בְּעֵדִים - הֲרִי זֶה לֹזֵקֶה אוּ נִשְׂרָף אוּ נִקְלָל, וְאִף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁנֶּה הִיא אֲחֻתוֹ... אֵלֶּא בְּחֻזְקָה בְּלִבְדּוֹ... רְאִיָּה לְדִין זֶה, מֶה שֶׁדָּנָה תוֹרָה בְּמִקְלָל אֲבִיו וּמִכָּה אֲבִיו שְׁיוּמַת - וּמִנֵּין לָנוּ רְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁנֶּה אֲבִיו? אֵלֶּא בְּחֻזְקָה; כִּף שְׂאָר הַקְּרוֹבִים בְּחֻזְקָה.

וביאר ה'שלטי הגבורים' (קידושין לב, ב, בדפי הרי"ף, בשם הרי"ז) שחזקה זו נקבעת על פי המנהג וההרגל, שרואים שהאב והאם נוהגים בו ומגדלים אותו כדרך בן.

ומקור הראיה הוא בירושלמי (קידושין פ"ד ה"י) המביא את הלימוד מהפסוק “מכה אביו ואמו מות יומת” שהם בחזקת אב ובן אף שאין ראיה ברורה לכך, משום שכך הם ידועים ומוכרים.

המוסכם בין הבריות שהוא הבן והיא אמו (ראה קידושין פ, א).
וחזקה זו נלמדת מ"מכה אביו..." שהרי "דנה תורה

במקלל אביו ומכה אביו שיומת" גם אם לא נודע בוודאות
מוחלטת שהוא בנו, אלא די בזה שכך הוחזקו אצל האנשים.

האם קטן צריך כפרה?

יום שישי ג' חשוון ה'תש"פ

משום שהמצוות אינן שייכות אליהם, אלא משום שאינם בני
חיוב ועונש, כי אין להם דעה גמורה, אך חטאיהם פוגמים
ולכן נדרשת כפרה. ובהתאם לכך נפסק ב"שלחן ערוך" (אורח
סו"ס שמג) שטוב שיקבל אדם על עצמו איזה דבר לתשובה
וכפרה על עבירות שעבר בקטנותו, כי גם חטא של קטן גורם
פגם וראוי לכפר עליו (ראה שיעורי הרב – שחיטה ס' ח בשם הגר"ח
מברסק. אגרות קודש ז, עמ' שנו).

(ומכל מקום, לא מצאנו חיוב קרבן בשאר עבירות אלא רק בשפחה חרופה.
ובטעם הדבר – ראה לקוטי שיחות יז עמ' 232 ואילך – אגרות הרמב"ם כאן).
ויש שחילקו שאיסורים שגם בני נח מצווים בהם – אם
עשה אותם קטן שהגיע לכלל דעת הרי זה חטא והוא זקוק
לכפרה, אך האיסורים המיוחדים לישראל אינם שייכים אלא
משהגיע למצוות וקודם לכן אינם נחשבים כלל לחטא (נחל
יצחק ס' ז). ולפי זה, קטן הבא על שפחה חרופה זקוק לכפרה
כי דבר זה נכלל באזהרת אשת איש שגם בני נח מצווים בה
(הערות הגר"ש אלישיב – כריתות יא, א).

הלכות איסורי ביאה פרק ג, הלכה יז: **בְּן תִּשְׁעָ שָׁנִים
יוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל שְׂפָחָה חֲרוּפָה – הִיא לֹקָה, וְהוּא מְבִיא
קָרְבָּן.**

הראב"ד משיג על דברי הרמב"ם: הרי קטן איננו בר
עונשין, ואיך שייך בו חיוב קרבן?

ומבאר הרדב"ז (שו"ת ח"ו ב' צד) כי לדעת הרמב"ם הקרבנות
אינם באים כדי להציל את החוטא מעונש אלא לשם כפרה,
וגם קטן הוא בר-כפרה.

והגר"מ פיינשטיין כתב (אגרות משה יו"ד ב, ס"י) שלכאורה
עדיין תמוה, כי מאחר והקטן אינו מצווה על האיסורים, הרי
לא חטא כלל ומדוע צריך כפרה? ולכן כתב כי חיוב קרבן
זה הוא מגזירת הכתוב, ומטרתו אינה לכפר על הקטן אלא
על חטאי אחרים ואולי על חטא אביו שלא חינכו להתרחק
מזנות.

אך מדברי הרדב"ז משמע שהקטן עצמו זקוק לכפרה. ויש
מי שהוכיחו מכאן כי עיקר הפטור של קטנים ממצוות אינו

מקצת היום ככולו?

שבת קודש ד' חשוון ה'תש"פ

מדין תורה אינו מטמא למפרע וטומאה מדרבנן אינה מחייבת
לעשות פסח שני!

ומתוך ה'אורח מישור' (נזיר טו, א)

לדעת הרמב"ם, גם זו שראה שתי ראיות ששחטו עליו
את הפסח (לאחר שטבל בסוף שבעה נקיים) וראה דם אחר כך, מטמא
למפרע מדין תורה ואין אומרים 'מקצת היום ככולו' ומכל-
מקום פטור מלעשות פסח שני אף שנקיון יום השביעי נסתר
למפרע, כי למסקנת הגמרא (שם, שם, ב) אף שהטומאה למפרע
היא מדאורייתא פטור מלעשות פסח שני משום ש"תהום
דזיבה התיירו". כלומר, טומאת זיבה שלא היתה ידועה בשעת
ההקרבה, אינה פוסלת מלצאת ידי חובת הפסח שהוקרב, כי
אף שראה דם לאחר הקרבת הפסח ונטמא למפרע מדין תורה,
הואיל ובשעת ההקרבה הטומאה לא היתה ידועה אלא
נתגלתה אחר כך, למעשה יצא ידי חובתו.

הלכות איסורי ביאה פרק ו, הלכה טו: **זָכָה שֶׁשֶׁפָּרַח
שֵׁשֶׁת יָמִי נְקִיִּים וּבְשִׁבְעֵי רֵאֶת דָּם – אָפְלוּ סָמוּךְ לְשִׁקְיַעַת
הַחֲמִיָּה – סְתֵרָה חֲבֵל.**

הקשה ה'לחם משנה' (הל' נזירות פ"ד ה"ד):

מדברי הרמב"ם כאן נראה שזבה שראתה דם אפילו בסוף
יום השביעי, סותרת הכל מדין תורה, ואין אומרים 'מקצת
היום ככולו' ולכאורה הרי זו סתירה לדברי הרמב"ם (הל' קרבן
פסח פ"ו ה"ג): "זב שראה שתי ראיות וספר שבעת ימים וטבל
בשביעי, שוחטין עליו [קרבן פסח] והוא אוכל לערב. ואם ראה
זוב אחר שנזרק הדם, הרי זה פטור מלעשות פסח שני".
והטעם, כי 'מקצת היום ככולו' והרי הקריב את הפסח לאחר
שעבר מקצת היום בטהרה וטבל, וכיון שבעת ההקרבה היה
טהור, יצא ידי חובת הפסח. ואף שמדדבנן מטמא למפרע
טומאת משכב ומושב (ששכב או ישב עליהם בין הטבילה לראיה), הרי

בבאנו מ"זמן שמחתנו", נמשכת עדיין השמחה דשמיני-עצרת ושמחת-תורה, וכל ה"רעש" של חודש תשרי, עד הזמן שכל אחד שב
לביתו, שאז מתחילה אצלו העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" באופן של קביעות, בעבודה מסודרת בכל פרטי העניינים.

משיחת שבת פרשת נח ה'תשכ"ח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה צז
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ח תשרי-ד' מרחשון ה'תש"פ

יום ראשון כ"ח תשרי ה'תש"פ הלכות יבום וחליצה

פרק שלישי

(1) ביאר בו רבינו נאמנות לומר זה בני לפטור מן היבום, וזה אחי לחייב ביבום, מי נאמן לומר מת היבם.

1 א. האומר 'זה בני', או שאמר 'יש לי בנים' 2 - הרי זה נאמן, ופוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום. 3

(2) ואין אשתי זקוקה (לאחר מותי) לייבום. (3) ואפילו הוחזק שיש לו אחים אינה זקוקה להם, שאילו רצה היה פוטרה בגט ומה לו לשקר, לפיכך נאמן להתירה ולפוטרה מזיקת יבום, ומה גם, שאין דיבורו סותר את "חזקתו באחים", שאפילו אם יש לו אחים, הואיל ויש לו בנים הרי זו פטורה מיבום.

3 ב. אומר 'זה אחי', או שאמר 'יש לי אחין' 4 - אינו נאמן לאסור את אשתו 5 ולהניחה זקוקה ליבום; שהרי זה מתפונן לאסרה לאחר מותו. 6

(4) והרי היא זקוקה ליבום, והיא הייתה עד כה בחזקת שאינה זקוקה לייבום. (5) להינשא לאחרים עד שתחלוץ. (6) ואינו נאמן להוציאה מחזקתה הקודמת שאינה זקוקה.

6 ג. היה מחזק שיש לו אחין, ואמר בפשע מיתתו 7 'אין לי אחין' 8 - אינו נאמן. 9 וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו 'אין זה אחי' - אינו נאמן. 10 לא היה מחזק באחין, ויצא קול שיש שם עדים שיעידו 11 שיש לבעלה אחין, והעדים במקדינה אחרת, אפלו אמר הוא בפשע מיתתו 'אין לי אח' - הרי זו 12 חוששית, 13 ותמיתין 12 עד שיבואו העדים שאמרו 13 וישאלו. 14

(7) שהיא שעה רצינית ואינו עשוי לשקר בשעה זו. (8) והרי היא פטורה מזיקת יבום. (9) ואינו נאמן במה שבידו לגרשה כי אין "מיגו" מועיל נגד חזקה, והרי הוחזק שיש לו אחים ואיך נאמינו שאין לו, אולם ב"אמר יש לי בנים" אינו סותר את חזקת האחים ולפיכך נאמן. (10) לבטל החזקה הקודמת, והרי היא זקוקה לייבום. (11) לקול, ואפילו לא הוחזק הקול בבית דין. (12) מלהינשא לאחרים, שמא יש בקול ממש והרי היא זקוקה לייבום. (13) אחרים עליהם, שהם יודעים שיש לו אחים. (14) ייבדקו, מכיוון שאפשר לברר ולעמוד על הדבר מפי עדים - עלינו לברר ולא נקל באיסור אשת איש.

14 ד. מי שזנה עם אשה, בין פנויה בין אשת איש, 15 ונתעברה, ואמר: זה העבר ממני הוא, ואפלו היא 16 מודה לו - אף על פי שהוא בנו לענין ירשה, 15 הרי

זה ספק לענין יבום. 16 בשם שזנחה עם זה, כך זנחה עם אחר, ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי? והרי אין לו חזקה, 17 אלא לעולם ספק הוא. 18 ולהחמיר דנין בו, וחולצת ולא מתניבמת. 19

(15) שהרי אם ירצה יכול לתת לו את נכסיו במתנה. (16) אם נאמן לומר שזה בנו. (17) שהרי מתחילת לידתו הוא בספק זה. ואין אתה יכול לומר בו העמדנו על חזקתו הקודמת. (18) שמא אינו בנו וזקוקה לייבום. (19) שמא הוא בנו ואסורה ליבם.

ה. נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתניבמת על פיו; או שמת יבמה או שנתן לבעלה בן, להתירה לזר. 20 אפלו עבד או אשה או עפוש 21 מסיח לפי תמו 21 מעיד במיתת היבם כמו שמעיד באשת איש להתירה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. 22

(20) ולדעת הראב"ד אינו נאמן לומר: ניתן לבעלה בן, שאין זה דבר העשוי להגלות ואפשר שהוא משקר, אולם רבינו סובר, שאין האשה סומכת עצמה על העד בלבד, ואף היא מרקדת בדבר ובודקת אם אמת הוא, כדי שלא תצטרך לצאת מבעלה לאחר הנישואין. (21) שאינו מתכוון להעיד ולהתירה להינשא לזר. (22) כי דין עד ביבמה כדין עד באשת איש.

ו. וחמש נשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, 23 כך אין מעידין לה שמת יבמה. 24 ודין עדות זו פדין אותה עדות 25 לענין עדים שמכחישים זה את זה במיתת היבם 26 וקל דבר. 27

(23) שחזקתן שונאות זו את זו. (24) שמתכוונות לקלקלה, שחינשא לזר ואחרי כן תצטרך לצאת ממנו. (25) של מיתת הבעל. (26) שהעד הראשון המעיד על מות היבם נאמן כשניים, ואם אחר כך יבוא עד אחר ויכחישונו אין השני נאמן. (27) כגון הפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן לעדות זו.

ז. שתי יבמות 28 שבאו ממדינת הים, זו אומרת 'מת בעלי' וזו אומרת 'מת בעלי' - זו אסורה מפני בעלה של זו; 29 וזו אסורה מפני בעלה של זו; 30 שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה, 31 כמו שבארנו. 32

(28) נשי שני אחים. (29) להינשא לזר. (30) שהוא יבמה וזקוקה לו, ואינו בפנינו שתחלוץ לו. (31) ושמא הוא חי.

ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד עומדת באסורה, 32 שאינה אסורה מפני בעלה אלא מפני יבמה; 33 וזו שאין לה עד מתרת, שהרי

- 1 העיד העד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר שמת
2 בעלי.
- 32) להינשא לזר. 33) שאין עדות על מות יבמה, אלא יבמתה, והיא אינה נאמנה לה.
- 3 ט. הנה לזו בנים³⁴ ולזו אין בנים - זו שאין לה
4 בנים אסורה³⁵, וזו שיש לה בנים מתרת³⁶. הנה להן
5 יבם אחר פאן - הרי זה יבם לשתייהן³⁷.
- 34) מבעלה, ואינה זקוקה לייבום. 35) בגלל זיקתה ליבמה. 36) ובגמרא שם אמרו: "לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתייהן מותרות", שאין כאן זיקת ייבום, זו מפני בניה, וזו בעידי חברתה. 37) שהרי משני בתים הן, ואין אחת פוטרת את חברתה.
- 6 י. מת זה היבם שייבם אותן³⁸ - אסורות להנשא לזר,
7 פשהיו בתחלה³⁹. נתיבמו ונתגרשו⁴⁰ - הרי אלו
8 מתרות לזר.
- 38) ולא הניח בנים, נמצאו שתייהן זקוקות (מצד מיתת היבם) לייבמיהן שבמדינת הים, שמא חיים הם. 39) לפני הייבום, שאין האחת נאמנת כלפי חברתה להעיד שמת יבמה. 40) מיבמן. והוא הדין אם מת יבמן והניח בנים, שאין זקוקות עוד לייבום.
- 9 יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי'
10 ותנשא⁴¹ או תתיבם⁴², אין היבמה נאמנת לומר מת
11 יבמי שתנשא לזר; הואיל והוא אסור לאוי⁴³, שפא
12 יהיה קל פעיניה⁴⁴. וכן אין היבם נאמן לומר 'מת
13 אחי' שייבם את אשתו, שפא עיניו נתן בה⁴⁵. ואין
14 האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי' שתפגס לביתה,
15 ואין האיש נאמן לומר 'מתה אשתי' שישא את
16 אחותה, עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה ואחר
17 כך תפגס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום
18 התרת עגונה⁴⁶, כמו שבארנו⁴⁷.
- 41) לזר, באופן שאינה זקוקה לייבום, כגון שיש לו בנים, או אין לו אחים. 42) כשהיא זקוקה ליבם. 43) האמור בתורה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". 44) ולא תדקדק היטב אם מת יבמה, בניגוד לאומרת מת בעלי, שהוא איסור "אשת איש" וענשו מיתת בית דין, ובניה מהשני ממזרים. 45) שהרי אפילו חכם שאסר את האשה על בעלה בנדר, הרי זה לא יישאנה, שמא עיניו נתן בה. 46) שאינה יכולה להינשא לשום איש בעולם, אם לא נקבל עדותו. אבל זו יכולה להינשא לאחרים, וכן גיסה יכול לישא לו אחרת. 47) "שלא תשאנה בנות ישראל עגונות".
- 19 יב. לפיכך⁴⁸, האשה שהלכה היא ובעלה⁴⁹ ויבמה
20 למדינת הים, ובאה ואמרה 'מת בעלי ואחר כך מת
21 יבמי', או שאמרה 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' -
22 הרי זו אינה נאמנת⁵⁰. אבל אם הלכה היא ובעלה
23 בלבד⁵¹, ובאה ואמרה 'נתן לי יבם במדינת הים
24 ומת'⁵², בין שאמרה 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי'
- 48) בין שאמרה 'מת בעלי ואחר כך מת היבם שנתן לי'
49 - הרי זו נאמנת⁵³; שהפה שאסר⁵⁴ הוא הפה
50 שהתיר⁵⁵.
- 48) הואיל ואינה נאמנת לומר: "מת יבמי". 49) ואין לבעלה בנים והרי היא בחזקת זקוקה ליבם. 50) ולא היה כאן יבם, והרי היא בחזקת זקוקה ליבום. 51) שילדה חמותי במדינת הים בן. 52) להינשא לזר. 53) שאמרה נתן לי יבם והחזיקה עצמה זקוקה לייבום. 54) שהרי אמרה מת יבמי.
- 28 יג. האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים,
29 ובאה ואמרה 'מת בעלי ואחר כך מת בני' -
30 נאמנת⁵⁶; שהרי היתה בחזקת היתר לזר⁵⁷ בעת
31 שהלכה⁵⁸. אמרה 'מת בני ואחר כך מת בעלי' -
32 אינה נאמנת להתיבם⁵⁹. וחוששין לדבריה⁶⁰,
33 וחולצת⁶¹ ולא מתניבמת.
- 56) להינשא לזר. 57) אם ימות הבעל. שהרי יש להם בן ואינה זקוקה לייבום. 58) שהרי היה לה בן. וגם עכשיו אינה מוציאה עצמה מחזקתה. 59) שהרי הייתה בחזקת מותרת לזר ואינה זקוקה לו, ויש לחוש שמא מחמת אהבתה אליו היא משקרת. 60) להחמיר, לא להתירה לזר, שהרי לדבריה זקוקה היא לייבום, ועשתה עצמה חתיכת איסור להינשא לזר. 61) כדי שתהיה מותרת לזר.
- 34 יד. הלכה היא ובעלה בלבד⁶², ובאה ואמרה 'נתן
35 לי בן במדינת הים ומת ואחר כך מת בעלי'⁶³ -
36 נאמנת ומתניבמת; שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה
37 בעת שהלכה. אמרה 'מת בעלי ואחר כך מת הבן
38 שנתן לי'⁶⁴ - אינה נאמנת לפטר עצמה מן הייבום
39 ומן החליצה⁶⁵. וחוששין לדבריה⁶⁶, וחולצת ולא
40 מתניבמת.
- 62) ויש לה יבם והרי היא בחזקת זקוקה לו. 63) נמצאת שהיא זקוקה ליבם. 64) ואינה זקוקה עוד לייבום. 65) שהרי הוחזקה זקוקה. 66) לא להתייבם, שהרי עשתה עצמה חתיכת איסור על היבם.
- 41 טו. במה דברים אמורים⁶⁷? פשהיתה פסולה לפנה⁶⁸
42 מתחלה⁶⁹, כגון שהיתה גרושה או חללה⁷⁰, או
43 שאמרה 'במערה היינו פשמת'⁷¹; אבל אם אין
44 הדבר בן - אינה חולצת. שפא תחלץ ויבואו עדים
45 ויעידו שהדבר כמו שאמרה והפעל מת תחלה⁷²,
46 ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ותנשא לכהן, ויראה
47 הרואה אותה שחלצה ונשאת לפהן וידמה
48 שהחלוצה מתרת לפנה, והוא אינו יודע בעדים
49 שפאו. לפיכך לא תחלץ ולא תתיבם, אלא תשא
50 בחזקת זקוקה פשיצאה עד שיבואו עדים.
- 67) שהיא חולצת על סמך דבריה. 68) טרם שנישאה לבעלה זה. 69) שנולדה מאיסור כהונה, כגון שאמה

(88) והרי היא זקוקה לו עד שתחלוץ ממנו. ודקדק לכתוב "קודם מיתת הבעל", שאילו נולד היבם לאחר מיתת הבעל אינה זקוקה לו ליבום, שהרי היא "אשת אחיו שלא היה בעולמו".

1 יט. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו
2 ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך⁸⁹, ונשא, ו
3 ואחר כך נודע שהלוחף היו הדברים⁹⁰ - תצא, והולד
4 פשוט⁹¹. אמרו לה: מת בנך ואחר כך מת בעליך,
5 ונתיבמה, ואחר כך נודע שהיו הדברים חלופי⁹² -
6 תצא, והולד שנוולד לפני השמועה⁹³ או לאחר
7 השמועה ממזור⁹⁴.

(89) והרי היא מותרת לזר. (90) שבנה מת לפני בעלה, וזקוקה היא ליבם ואסורה לזר. (91) כי בנישואי יבמה לזר אין אלא איסור לאו בלבד ואין ממזר אלא מחייבי איסור כרת. (92) נמצאת זו אסורה ליבמה, ואיסור אשת אח שלא במקום מצוה הוא בעונש כרת. (93) ההודעה האחרונה, אף על פי שהייתה שוגגת ואנוסה. (94) כי הלכה היא יש ממזר מחייבי כריתות.

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני מצות חליצה וסדרה ומה מעכב בה, ומי חולצים, דיני הנעל וצורתו, דיני הרקיקה, מה בין "אינה חליצה" לבין "חליצה פסולה", נוסח גט חליצה, נוסח כתובת יבמין וכתובת כל אשה.

35 א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר היבם
36 במקום שהוא שם², ובאה לדינין, והן קוראין לו
37 ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולא. אם עצה טובה
38 ליבם³ - יועצין אותו ליבם⁴; ואם עצה טובה לחליץ,
39 כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא
40 ילד - יועצין אותו לחליץ⁵.

(2) במקום דירתו, ויש שם בית-דין, שנאמר (דברים כה, ח): "וקראו לו זקני עירו" - ולא זקני עירה (סנהדרין לא, ג).
(3) ששניהם מתאימים זה לזה. (4) ובכתיב "התימנים: אותו וכן נכון, שהכל תלוי ברצונן. (5) יבמות קא, ב: "אומרים לו: מה לך אצל ילדה; מה לך אצל זקנה, כלך אצל שכמותך, ואל תכניס קטטה לתוך ביתך".

41 ב. וצריכין הדינין לקבץ מקום⁶ שישבו בו, ואחר
42 כך תחליץ שם בפניהם; שנאמר: ועלתה יבמתו
43 השערה⁷ אל הזקנים וגו'. לא נועדו⁸ ולא קבעו
44 מקום אלא נקרו נקרה⁹, ונקראת¹⁰ היא והוא לפנין
45 וחליצו - חליצתה כשירה¹¹.

(6) לומר, נלך למקום פלוני לחלוץ (אהע"ז סי' קסט, ס"ד), כדי לפרסם הדבר שנפטרה מיבמה ויודמנו לה קופצים לישא אותה, ושהיא חלוצה ולא תינשא לכהן (רש"י ריבית הבחירה להמאירי ביבמות שם, ריבית שמואל' שם ס"ק ה).
(7) "השערה" משמע, מקום המזומן לכך (רש"י שם).
(8) לא נדברו ביניהם מתחילה לילך שם. (9) כלשון הכתוב (שמואל-ב א, ו) "נקרא נקריתי", כלומר נודמן הדבר

הייתה גרושה ונישאה לאביה הכהן, הרי בתם חללה ואסורה להינשא לכהן. (70) ואין איש עמנו לברא ולהעיד מי מת תחילה האב או הבן. (71) לפני שמת הבן, ואינה זקוקה ליבם.

1 טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה⁷² למדינת הים,
2 ובאו שנים ואמרו לה⁷³ 'מת בעליך' - הרי זו לא
3 תחליץ ולא תתיבם לעולם, עד שיודע אם ילדה
4 צרתה⁷⁴ או לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה
5 חדשים⁷⁵ ממיתת הבעל ויהיה מתרת לזר על כל
6 פנים⁷⁶, שאם ילדה צרתה⁷⁷ - הרי נפטרה זו, ואם
7 לא ילדה - הרי נחלצה? גזרה שמה יודע אחר
8 החליצה שילדה צרתה ודל של קימא, ונמצאת זאת
9 שאינה חלוצה⁷⁸, ותנשא לכהן אחר שנחלצה,
10 ויאמר הרואה שלא ידע פגדים שבאו שהחלוצה
11 מתרת לכהן, ויעיד שראה אותה נשאת לפנה על
12 פי בית דין. לפיכך, אם היתה אסורה לפנה
13 מתחלתה⁷⁹ - הרי זו חולצת לאחר תשעה ותנשא
14 לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה בשמת -
15 תמתין תשעים יום כשאר היבמות⁸⁰ ותחליץ או
16 תתיבם, ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת⁸¹,
17 הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה⁸².

(72) שהיו לו שתי נשים, שהן צרות זו לזו. (73) לזו שנשארה כאן. (74) מבעלה. ואז תינשא לזר, כי הוולד פוטרה מן הייבום. (75) כי בתוך תשעה חדשים אינה יכולה לחלוץ, שמה צרתה מעוברת ואין הוולד של קיימא, וחליצת מעוברת אינה חליצה, אפילו כשהחולצת עצמה אינה מעוברת אלא צרתה מעוברת. (76) צדדים. (77) לאחר תשעת חדשי העיבור. (78) שהרי חלצה שלא לצורך. (79) שהייתה גרושה או חללה כשנישאה לו. (80) שאינן חולצות או מתייבמות אלא לאחר תשעים יום מיום מיתת הבעל, לדעת אם מעוברת הן אם לא. (81) שנשארה כאן שמה מעוברת היא. (82) אם כן לא נתעברה ממנו.

18 יז. האשה שמת בעלה⁸³ והיתה לה חמות במדינת
19 הים - אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן
20 לה יבם במדינה אחרת⁸⁴, שלא גזרו בדבר זה; אלא
21 נעמיד אותה על חזקתה, והרי היא מתרת⁸⁵. והוא
22 הדין לאשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת
23 - הרי זו מתרת לזר; ואין חוששין שמה מת הבן⁸⁶,
24 אלא העמיד אותה על חזקתה⁸⁷.

(83) ולא הניח בנים ולא היה לו אח. (84) וזקוקה לו. (85) להינשא לזר. (86) "שמה מת לא חוששים", והעמידהו על חזקתו שהוא חי. (87) הקודמת, שהייתה בחזקת היתר לזר.

25 יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא
26 תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עבוד חמותה,
27 שמה נולד לה יבם קדם מיתת הבעל⁸⁸.

21. מַעַל רָגְלוֹ וְחֻלְצַת הַמְנַעַל וּמִשְׁלַכַת אוֹתוֹ לְאַרְצָא.³¹
22. וּמִשְׁיָשֶׁמֶט רַב הָעֶקֶב³² הַתֵּרָה הַיְבָמָה לְזָר.³³

(21) במשנה שם קא, א - תנן "סנדל", ובגמרא (קב.) ישנה סברא שאין לחלוץ לכתחילה במנעל אלא בסנדל - רבינו פוסק כדעת האומר שחולצין במנעל לכתחילה (כסף משנה). (22) הוא החלק האחורי המעובה בסוליית הנעל. (23) אלא ברצועות דקות של עור (יבמות קב: כפרש"י בלשון השניה, וכן פירש ר"ח. הובא ב'נמוקי יוסף'), שנאמר: "וחלצה נעלו", ואין נעל אלא של עור המגין על הרגל, ככתוב (יחזקאל טז, י) "ואנעלך תחש" והוא עור התחש, וצריך שיהא כולו של עור בלבד מבלי תערובת ממין אחר ('נמוקי יוסף'). (24) על רגלו הימנית. למדו 'גזירה-שוה' 'רגל' 'רגל' ממצורע, שנאמר בו "רגלו הימנית" (יבמות קד. לרבנן דר' אלעזר). וראה להלן הי"ז. (25) למטה מן השוק, שאם קשר על השוק, למטה מן הארכובה, אינה כשרה אלא בדיעבד (להלן הט"ו). (26) שנאמר (דברים כה, ח): "ועמד ואמר" - מלמד שאין אומר דבריו אלא בעמידה ('ספרי', כ"תצא) ואמירתה ואמירתו שוות הן. (27) ראה להלן ה"ח והערה לד. (28) דורך ברגלו על הקרקע (יבמות קג). (29) ראה יבמות קג, א: "בין עומד בין יושב". (30) שם קב, א. (31) להראות שאין כוונתה בזה לקחת לעצמה את המנעל, אלא כל כוונתה לשם מצות חליצה בלבד, ואין לה כל צורך בנעל (ב"ח באהע"ז סי' קסט). אולם, דברי רבינו מפורשים בזהוה פרשת חוקת דף קפ, והטעם ע"פ הקבלה. (32) של רגל היבם. (33) יבמות קב, א.

23. ז. וְאַחֲרֵי כֵן עֹמֶדֶת וְיֹרֶקֶת בְּאַרְץ כְּנָגֵד פָּנָיו רַק הַנִּרְאָה לְדִינָא.³⁴ שְׂמֻצוֹת חֲלִיצָה, שִׁיְהִי שְׁנֵיהֶן עֹמְדִין בְּשַׁעַת קְרִיאָה וּבְשַׁעַת רְקִיקָה³⁵, וְצִרִיכִין הַדִּינִין לְרִאיוֹת הָרֵק הַיּוֹצֵא מִפִּיהֶם³⁶. וְאַחֲרֵי כֵן מְקַרִּין לָהּ: כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו, וְיִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל.³⁷

(34) שם קו, ב: שנאמר "לעניי הזקנים... וירקה", וראה להלן הכ"ג. (35) הואיל והריקה צריכה להיות לעניי הדיינים, הרי היא כ'דין' ואין 'דין' אלא בעמידה. (36) יבמות קו, ב.

29. ח. הַפֶּל בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ³⁷, שְׁנֵאמַר: כִּכָּה - בְּלִשׁוֹן הַהֶזֶה³⁸. וְכָל הַיּוֹשִׁבִין שֵׁם עֹנִים אַחֲרֵיהֶם³⁹ חֲלוּץ הַנָּעַל, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְצִרִיךְ שֶׁתִּתְּכֹן הַיְבָמָה שֶׁתִּתְּחַלֵּץ לוֹ, וְיִתְּכֹן הוּא שֶׁיִּתְּחַלֵּץ לָהּ. וַיַּעֲשׂוּ מַעֲשִׂים אֵלּוּ לְשִׁמּוֹן⁴⁰. וְהַסּוּמָא אֵינוֹ חֲלוּץ⁴¹; שְׁנֵאמַר: וְיִרְקָה בְּפָנָיו, וְאֵין זֶה רוֹאֶה הָרֵק⁴².

(37) בכת"י התימנים, אין כאן התחלת הלכה, ומשפט זה מחובר להלכה הקודמת, ומסתיימת בתיבות: "שלוש פעמים". (38) משמעות "ככה" - כלשון זו תאמר (סוטה לב. וברש"י). (39) יבמות קו, ב: "מצוה על כל העומדים שם (הנמצאים שם, 'טור' אהע"ז סי' קסט, ומפרש ה'תוספות יום-טוב' שם: בין יושבים ובין עומדים) לומר

במקרה שחברי בית-הדין באו שם. (10) ובכת"י התימנים: ונקרית. (11) שלא אמרו (שם) אלא: "צריכים הדיינים לקבוע", ולשון "צריך" משמעה רק לכתחילה (הגר"א באהע"ז שם).

1. ג. וּמִלְמַדִּין אוֹתָהּ וְאֵת הַיְבָם לְקָרוֹת, עַד שֶׁהוּא 2. וְהִיא יִהְיֶה רְגִילִין¹², וְתִהְיֶה יְכוּלָה לְקָרוֹת 'לֹא אָבָה' 3. בְּנִשְׁמִיחָה אַחֶת, וְאַחֲרֵי כֵן תֹּאמַר 'יְבָמִי', כְּדִי שֶׁלֹּא 4. יִהְיֶה מִשְׁמַע דְּבָרֶיהָ אָבָה יְבָמִי¹³.

(12) שסדר חליצה כך הוא: היא קוראה תחילה "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי" ואח"כ הוא אומר "לא חפצתי לקחתה", להלן ה"ט. (13) שאם תפסיק בין לא, לתיבה "אבה" - יהיה משמע: לא! - אינו ממאן, אלא - אבה יבמי (יבמות קז: וברש"י). וכן על היבם לקרוא בנשימה אחת: "לא חפצתי" שלא יהא משמע דבריו: חפצתי לקחתה.

5. ד. וְאַחֲרֵי שֶׁתִּהְיֶה רְגִילָה לְקָרוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא 6. קְרָאָה בְּנִשְׁמִיחָה אַחֶת - אֵין מְקַפְּדִין עַל זֶה; אֲבָל 7. אִם אֵינָה יְכוּלָה - מְרַגְּלִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּדְּעֶה¹⁴.

(14) הרי"ף שם, ע"פ הכלל הידוע (יבמות קד:): "כל הראוי לבילה (בלילת השמן במנחה) - אין בילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לבילה - בילה מעכבת", השווה ה'ל' מעשה הקרבנות פי"ז, ה"ו.

8. ה. וְהַחֲלִיצָה בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה¹⁵, וּבְפָנָי שֶׁלִּשָּׁה 9. שִׁיּוּדְעִין לְהַקְרוֹת¹⁶. וְאִם אֶחָד מִן הַשְּׁלִשָּׁה גֵּר - 10. פְּסוּל. וְאֶפְלוּ הִיָּה אָבִיו גֵּר וְאָמִי יִשְׂרָאֵלִית - לֹא 11. תִּתְּחַלֵּץ, עַד שֶׁיִּהְיֶה אָבִיו וְאָמִי מִיִּשְׂרָאֵל¹⁷. וּמִצְוֹתָהּ¹⁸ 12. בְּחֻמְשָׁה, כְּדִי לְפָרֶסֶם הַדְּבָר¹⁹. וְאוֹתָן הַשָּׁנִים - אֶפְלוּ 13. הֵיוּ עִמִּי הָאָרֶץ²⁰.

(15) יבמות קד, א - כדעת רבי אלעזר. מפני שהחליצה 'דין' היא, ועל פיה גובה כתובתה, והתחלת דין אינה אלא ביום, כמבואר בסנהדרין לד, ב. וראה להלן הט"ו. (16) את היבם והיבמה, ואפילו הם הדיוטות (יבמות קא.). ואין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו אם אינם יודעים להקרות (להלן הט"ו). (17) שם קב, א. שנאמר (דברים כה, י): "ונקרא שמו בישראל" - משמע שיהא ישראל מכל צדדים (רש"י). (18) לכתחילה. (19) שם קא, ב. שהיא חלוצה ולא תינשא לכהן, וגם שיבואו אנשים ויקפצו לישאנה (רש"י). (20) שאינם יודעים להקרות, ואפילו לכתחילה אין צורך שיידעו, כי הרי הם אינם צריכים להקרות. וראה למעלה הערה יד.

14. ו. מִיֵּצֵד חוֹלְצִין? מִבֵּיאִין לוֹ מְנַעַל²¹ שֶׁל עוֹר שִׁישׁ 15. לוֹ עֶקֶב²² וְאֵינוֹ תְּפוּר בְּשַׁעֲתָן²³, וְלוֹבִשׁוֹ בְּיָמִין²⁴, 16. וְקוֹשֶׁר רְצוּעוֹתָיו עַל רִגְלוֹ²⁵, וְעוֹמֵד הוּא וְהִיא²⁶ 17. בְּפָנֶי בֵּית דִּין, וּמְקַרִּין לַיְבָמָה בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ²⁷: מֵאֵן 18. יְבָמִי וְגו', וְאַחֲרֵי כֵן מְקַרִּין לַיְבָם: לֹא חֲפֻצָּתִי 19. לְקַחְתָּהּ, וְנוֹעֵץ רָגְלוֹ בְּאַרְצָא²⁸, וְהִיא יּוֹשֶׁבֶת²⁹ 20. וּפּוֹשֶׁטֶת יָדֶיהָ בְּפָנֶי בֵּית דִּין וּמִתְּרָת רְצוּעוֹת הַמְנַעַל³⁰

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגופו של איש (היבם), אבל הרקיקה אינה מעשה באיש (שם קד: וברש"י). (51) שם קד, א.

17 יג. בַּמָּה דְּבָרִים אָמְרוּם? ⁵² כְּשֶׁהָיוּ יְכוּלִין לְדַבֵּר, שְׁהָרִי הָן רְאוּיִין לְקָרוֹת; ⁵³ אָבָל אֵלֶּמֶת אוֹ אֵלֶם - 18 אֵינָן חוֹלְצִין; ⁵⁴ וְאִם חָלְצוּ - חֲלִיצָתָן פְּסוּלָה; ⁵⁵ וְאֵינָן 19 כְּחֶרֶשׁ וְחֶרֶשֶׁת שֶׁחָלְצוּ שְׁלֹא עָשׂוּ כְּלוֹם; ⁵⁶ לָפִי 20 שֶׁהֶחֱרַשׁ אוֹ הֶחֱרֶשֶׁת אֵינָן בְּנֵי דַעַת; ⁵⁷ 21

(52) שאין הקריאה מעכבת. (53) וכל הראוי לדבר, אין הדיבור מעכב בו. (54) שאינם ראויים לקרות. (55) שם קד, ב. (56) תוספתא, יבמות פ"א ה"ט. (57) והרי הם כקטן שאמרו בו (יבמות קה:): "אין חליצת קטן כלום" (וראה להלן פ"ה ה"ו). והבדל יש בין "חליצה פסולה" לבין "לא עשה כלום", שבראשונה - נאסרו עליו קרובותיה ונאסרה להתייבם לאחים וכו'. ואילו בשניה - הרי היא כאילו לא חלצה ומותרת להתייבם, וכן לא נאסרו עליו קרובותיה וכו', כמבואר להלן הכ"ו. ולדעת הרמב"ם והרשב"א, דין חרש וחרשת כאילם ואילמת, ואם חלצו - חליצתם פסולה, וכן בשו"ע אהע"ז סי' קסט, סמ"ג.

22 יד. רִקְקָה בְּלִבָּד, שְׁלֹא חָלְצָה וְלֹא קָרְאָה, אוֹ 23 שְׂרָקְקָה וְקָרְאָה וְלֹא חָלְצָה - הָרִי זֶה בְּחִלְצָה 24 פְּסוּלָה; ⁵⁸ קָרְאָה הִיא וְהוּא וְלֹא חָלְצָה וְלֹא רִקְקָה - 25 לֹא עָשָׂה כְּלוֹם; ⁵⁹ שֶׁנֶּאֱמָר: כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ - 26 שֶׁהִמְעָשָׂה, שֶׁהוּא הִחְלִיצָה וְהִרְקִיקָה, הוּא 27 שְׂמוּעִיל; ⁶⁰ אָבָל הַקְּרִיאָה אֵינָה מְעַכֶּתת וְאֵינָה 28 מוּעָלֶת; ⁶¹

(58) ונפסלה על האחים מלהתייבם להם, שהלא הסדר הוא: חליצה ואח"כ ריקקה, ומכיון שזו רקה - יחשבו שבוודאי כבר חלצה מקודם. ואם נתירה להתייבם, יאמרו: חלוצה מותרת לאחים (שם קה:). וראה להלן הכ"ח, ובהערה קנג שם. (59) ומותרת להתייבם. (60) החליצה מועילה להתיר להנשא לזר. ואילו הרקיקה בלבד אע"פ שאינה מועילה להתיר - מועילה היא לפסלה על האחים. (61) אפילו לפסול על האחים, שאף-על-פי שברקיקה גזרו חכמים לפסלה על האחים - בקראה בלבד אין לחוש, כי סדר הקריאה הוא גם לפני החליצה (למעלה ה"ט), ויאמרו: זו קראה לפני חליצתה, ועדיין לא חלצה, ולפיכך הותרה להתייבם (יבמות, שם).

29 טו. חָלְצָה וְרִקְקָה וְקָרְאָה וְהֵם יוֹשְׁבִין; ⁶² אוֹ מִטִּין עַל 30 צִדֶּיהָ, אוֹ שֶׁהָיָה שְׂרוּף הַנֶּעֱלָל קָשׁוּר עַל שְׂרוּף; ⁶³ מִן 31 הָאֶרֶץ; ⁶⁴ וְלִמְטָה, אוֹ שֶׁחָלְצָה בְּפָנֶי שְׁלֹשָׁה עַמִּי 32 הָאֶרֶץ שְׂאִינָן יוֹדְעִין לְהַקְרוֹת; ⁶⁵ וְכֵן הַסּוּמָא שֶׁחָלְצָן; ⁶⁶ 33 - חֲלִיצָתוֹ בְּשֶׁרָה; ⁶⁷

(62) אע"פ שלכתחילה צריכה לקרוא ולירוק בעמידה, כמבואר למעלה ה"ו. (63) ולכתחילה צריך להיות קשור על רגלו, שהיא למטה מן השוק, כמבואר למעלה ה"ו. (64) היא פרק הרגל, שבין השוק והירך. "על הברכים" (דברים כח, לה) מתרגם אונקלוס: "על רכביא", וכן בדניאל

חלוץ הנעל". וראה בגמרא שם: "היינו יושבים לפני רבי טרפון. . . ואמר לנו: ענו כולכם חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל". וכתב בעל 'הלכות גדולות' (הובאו דבריו ב'הגהות מיימוניות'): "מפני מה חולצת נעלו? שכן אמר הקב"ה למשה: אמור ליבם שלא ירצה לייבם: רשע! בגופך היית יכול לקיים [מצות ייבום] ומאנת, לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה, שדרכם להיות יחפים, מטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים זרע לאחיך - לכך וירקה בפניו טיפה סרוחה, והידיינים עונים: חלוץ הנעל - כאבל; חלוץ הנעל - כמנודה; חלוץ הנעל - כמורד במצוה". (40) לשם מצות חליצה (יבמות קב:). (41) לכתחילה, אבל בדיעבד חליצתו כשרה, כמבואר ביבמות קג, א ולהלן הט"ו, שהרי אפילו לא רקה כלל - חליצתו כשרה, כמבואר בסמוך ה"ב. (42) השווה דברי 'תוספות' ביבמות שם, דיבור-המתחיל החולצת. ולדעת הראב"ד, אם אין לו אחים - חולץ הסומא אפילו לכתחילה. וסומא באחת מעיניו, כשר לחלוץ אפילו לכתחילה, שהרי יכול לראות הרוק מפי היבמה ('תוספות' יבמות קא: וכן באהע"ז סי' קסט, מח).

1 ט. נִמְצָא סֵדֶר הַחֲלִיצָה בֶּן הוּא: קוֹרְאָה הִיא 2 תַּחֲלָה: מֵאַן יִבְמִי לְהָקִים לְאִחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל, לֹא 3 אָבָה יִבְמִי, וְאַחֲרֵי בֶּן הוּא אוֹמֵר: לֹא חִפְצָתִי 4 לְקַחְתִּי, וְאַחֲרֵי בֶּן תַּחֲלִין, וְאַחֲרֵי בֶּן תֵּרַק, וְאַחֲרֵי בֶּן 5 תִּקְרָא; ⁴³ כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית 6 אִחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל בֵּית חָלוּץ הַנֶּעֱלָל.

(43) יבמות קו, ב.

7 י. וְאֵין הַסֵּדֶר מְעַכֵּב, אֲלֹא אִם לֹא קָרְאָה בְּתַחֲלָה לֹא 8 הִיא וְלֹא הוּא, אוֹ שְׂרָקְקָה וְאַחֲרֵי בֶּן חָלְצָה, אוֹ 9 שֶׁקָּרְאָה; ⁴⁴ וְאַחֲרֵי בֶּן רִקְקָה - חֲלִיצָתָה בְּשֶׁרָה; ⁴⁵

(44) "ככה יעשה לאיש", שרק היא קוראה ולא הוא. (45) שם.

10 יא. וְלִמָּה לֹא תַחֲזֹר וְתִרְקָה; ⁴⁶ עַל הַסֵּדֶר; ⁴⁷ שְׂמָא 11 יֹאמְרוּ: רִקִּיקָה לְבִדְהָ; ⁴⁸ אֵינָה כְּלוֹם וְאֵינָה פּוֹסְלֶת מִן 12 הָאֶחָיו; ⁴⁹

(46) אחרי החליצה, כשרקה לפני החליצה. (47) שהוא: חליצה ואחר כך ריקקה. (48) הראשונה, כשיראו שמצריכים אותה לירוק שנית. (49) להתייבם להם, בעוד שהריקה בלבד פסלתה מלהתייבם, כמבואר בסמוך הי"ד (יבמות קה:).

13 יב. חָלְצָה בְּלִבָּד, וְלֹא קָרְאָה וְלֹא רִקְקָה - חֲלִיצָתָה 14 בְּשֶׁרָה; ⁵⁰ וְאֵין צָרִיף לֹאמֵר, שֶׁחָלְצָה וְקָרְאָה וְלֹא 15 רִקְקָה, אוֹ שֶׁחָלְצָה וְרִקְקָה וְלֹא קָרְאָה, שֶׁחֲלִיצָתָה 16 בְּשֶׁרָה; ⁵¹

(50) יבמות קה, א. כדעת רבי עקיבא, ואע"פ שנאמר (דברים כה, ט): "ככה יעשה לאיש", ו"ככה" משמעו דוקא - אין מעשה הרקיקה מעכב, כי לא הקפיד הכתוב אלא על דבר שהוא "מעשה באיש" וזה החליצה שהיבמה עושה מעשה

הט"ו-טז. (82) ומותרת לכהונה והוא מותר בקרובותיה, ע"פ הכלל המבואר להלן הכ"ו, שמקורו בגיטין כד, ב - כה, א. וכן אמרו (יבמות קה:): "אין חליצת קטן כלום".

יז. יבם שרגלו הימנית חתוכה - אינו חולץ
בשמאל⁸³; ואם חלצה מעל שמאלו - חליצתה
פסולה⁸⁴. היתה רגלו עקמה לאחור⁸⁵ או הפוכה על
צדה, או שהיה מהלך על ראשי אצבעות רגליו⁸⁶ -
הרי זה אינו חולץ; שהחולץ צריך לנעוץ עקבו
בארץ, וזה אינו יכול. ואם חלצה למי שרגלו פך -
הרי חליצתה פסולה⁸⁷.

(83) ברגלו השמאלית. (84) יבמות קד, א. מגזירה שוה' דמצורע, ראה לעיל ה"ו והערה כא. ואע"פ ששנינו (יבמות קא. במשנה) "מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה", ואם כן למה לא יחולץ ברגל ימין מן הארכובה למטה? - סובר רבינו, שהמשנה מדברת כשלא נחתכה רגלו, אלא שהנעל קשורה בשוק למטה מן הארכובה, כפירוש ה'ירושלמי' שם. אבל כל שנחתכה רגלו - אפילו למטה מן הארכובה - אינו חולץ, משום שצריך לנעוץ עקבו בארץ, וכמבואר בסמוך. וכן דעת רבינו נסים גאון (הובאה ב'תוספות' שם קג.). אבל לדעת רש"י (שם קג.) וכן הרשב"א, כל שנחתכה רגלו למטה מן הארכובה ונשארה השוק, חולצת מעל שוקו, שהתורה אמרה: "מעל רגלו", וזהו השוק שהיא מעל פרסת הרגל. וראה באהע"ז סי' קסט, סל"ה. (85) שכף רגלו למעלה, ודורך גבה למטה, ותחתיתה למעלה ('פרישה' לאהע"ז סי' קסט, נח. ע"פ 'הערוך' ערך לחת). (86) ואין עקבו נוגע בארץ. (87) יבמות קג, א. כדעת אמימר וכדעת הגאונים והרי"ף, שהכוונה לפסול. אלא שמי שראוי לנעוץ עקבו בארץ ולא נעץ - חליצתו כשרה, אבל אלו אינם יכולים לנעוץ בארץ, וכל שאינו ראוי לנעוץ - חליצתו פסולה (מגיד-משנה). והראב"ד חולק וקובל: "לא שמענו שהדריסה (דריכת הרגל בארץ) מעכבת, לפסול החליצה". ולדבריו, חליצת בעלי מומים אלו כשרה, ולא נתכוין אמימר (ביבמות, שם) אלא להצריך נעיצת הרגל לכתחילה, ולא לפסול בדיעבד.

יח. ויבמה שנידיה חתוכות - חולצת לכתחלה
ואפילו בשנייה⁸⁸, שלא נאמר וְחִלְצָה בִּידָה. חלצה
במנעל של פגד - אינה חליצה⁸⁹. אבל אם חלצה
במנעל שאין לו עקב⁹⁰ או שהיה תפור בפשתן⁹¹, או
שהיה מנעל של שער⁹² או של סיב⁹³ או של שעם⁹⁴
או של עץ⁹⁵, או שהיה מנעל גדול שאינו יכול
להלך בו או קטן שאינו חופה את רב רגלו, או
מנעל פרום⁹⁶ שאינו חופה רב הרגל, או נפתת⁹⁷
שאין מקבל רב הרגל - חליצתה פסולה⁹⁸.

(88) יבמות קה, א. (89) שאינו מגין כלל על הרגל, ואינו בכלל 'נעל' (שם קג. וגיטין כה.). (90) שם קא, א. וכתב ה'נמוקי יוסף' (שם): עקב - נקרא כל דבר המעכב הרגל בתוך הנעל, לפי שאם אין עקב לנעל, הרגל יוצאת חוץ לנעל, וכן הובאו דבריו ב'בית שמואל' אהע"ז סי' קסט ס"ק

(ה, ו) "וארכבתיה דא לדא נקשין". ואם היה המנעל קשור למעלה מן הארכובה, דינו מבואר בסמוך הט"ז. (65) שהרי לכתחילה צריך שידעו להקרות (למעלה ה"ה). (66) אע"פ שאינו רואה הרוק (ראה למעלה ה"ח). (67) בדיעבד, ואפילו להתירה להנשא לזר. ומקור כל דינים אלו, ביבמות קג, א. שאמרו שם: "בין עומד בין יושב בין מוטה", והוא-הדין לקריאה וריקה, שהרי אפילו לא רקה ולא קראה כלל - חליצתה כשרה, כמבואר למעלה ה"ב. וכשהשורן קשור למטה מן הארכובה (שם) "וחלצה נעלו מעל רגלו - אפילו מעל רגלו" - כלומר מדבר שהוא על רגלו, וזהו השוק שהוא מעל פרסת הרגל. ואילו לכתחילה, צריך שיקשור למטה מן השוק (למעלה ה"ו). אבל למעלה מן הארכובה נקרא: "מעל דמעל", והתורה אמרה: מעל רגלו, ולא "מעל דמעל" וחליצתה פסולה, כמבואר בסמוך הט"ז. והחולצת מן הסומא, אמרו שם: "חליצתה כשרה". וחלצה בפני שלשה עמי-הארץ כשרה, שהרי אין הקריאה מעכבת כלל (לחם-משנה). וגם מלשון הברייתא מוכח כן, שהרי אמרו (שם קא.): "מצות חליצה בשלשה שידעו להקרות", משמע לכתחילה בלבד ('מעשה רוקח').

טז. חלצה בלילה, או שחלצה בפני שנים או בפני
שלשה ונמצא אחד מהן קרוב⁶⁸ או פסול⁶⁹, או
שהיה המנעל קשור למעלה מן הארכובה⁷⁰, או
שהתיר⁷¹ הוא ושמטה היא⁷², או שהתירה היא
ושמט הוא⁷³, או שנתפנה היא ולא נתפן הוא⁷⁴,
או שנתפן הוא ולא נתפנה היא⁷⁵, וכן קטנה⁷⁶
שחלצה לגדול⁷⁷ - חליצתה פסולה⁷⁸. וכן אם חלצה
בפני יחיד, ואפילו בינו לבניה ובכלילה⁷⁹ - הרי זו
חליצה פסולה⁸⁰. אבל חרש שוטה וקטן שחלצו,
וכל החולץ למי שהיא פטורה מן החליצה⁸¹ ומן
היבום - אינה חליצה⁸².

(68) ליבם או ליבמה, או שהיו הדיינים קרובים זה לזה. (69) לדון דיני ממון, כגון שהיה סומא בשתי עיניו, או גר שלא היתה אמו מישראל (הל' סנהדרין פ"ב, ה"ט) או שנפסל בעבירה. ראה הל' עדות פ"ב, ה"א (יבמות קד:). (70) מבואר לעיל הט"ו. (71) את שרוכי נעלו. (72) את נעלו מרגלו. (73) יבמות קב, א. ראה לעיל ה"ו. (74) לחלוץ כדי להיות מותרת לזר. (75) יבמות קב, ב. ראה לעיל ה"ח. (76) פחותה מבת שתיים-עשרה שנה, וכמבואר למעלה פ"ב מהל' אישות ה"א. (77) שמלאו לו שלש-עשרה שנה והביא שערות, כמבואר שם ה"י. (78) יבמות קה, ב. ראה להלן הכ"ח, והערה קנב. ועדיין יש לבאר מדוע חליצת קטנה פסולה (עי' לעיל הערה נג) ואילו חליצת חרשת אינה כלום, כמו שכתב לעיל בהי"ג ('מעשה רוקח'). (79) אע"פ שאין התחלת דין בלילה, והרי חליצה "דין" היא, שגובה כתובתה על ידה (שם קד.), ראה לעיל ה"ה. (80) ולא אמרו בזה "אינה חליצה" כדלהלן, אלא פסולה היא, כמבואר שם, ופוסלתה על האחים מלהתייבם, וכמבואר לעיל הי"ג. (81) כגון שהיתה היבמה מעוברת מבעלה הראשון שמת, ושמה יהא הוולד בן קיימא, נמצא שאינה צריכה חליצה, וכמבואר לעיל פ"א ה"כ, ופ"ג

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צואר ישראל ניתנו (יבמות קג: ורש"י ראש השנה כח). וראה להלן בסמוך. (114) שהקריבו בהמה לפני עבודה זרה ועשו סנדל מעורה, ותקרות של עבודה זרה אין לה ביטול עולמית (הל' ע"ז פ"ח, ה"ט) ועומדת לשריפה או לאיבוד (שם, ה"ו), נמצא סנדל זה כאילו אינו קיים, ואינו חופה את רגלו (יבמות שם, וברש"י). אבל סנדל של ע"ז שמניחים אותו ברגלי הצורה אינו אלא "משמשי ע"ז" ויש להם ביטול (הל' ע"ז פ"ח, ה"ט), שאם ביטלם גוי קודם שבאו לידי ישראל, הרי הם מותרים בהנאה (שם, ה"ח), נמצא סנדל זה יש לו תקנה ואינו עומד לשריפה, (רש"י יבמות קג, ב). (115) שהודחו אנשיה ועבדו ע"ז, ככתוב (דברים יג, יד): "יצאו אנשים... וידיחו את יושבי עירם... נלכה ונעבדה אלהים אחרים" ושורפים את כל שללה (רכוש) באש, ככתוב בתורה (שם יז), נמצא סנדלה עומד לשריפה, והרי הוא כאינו קיים. (116) ואין לו תורת נעל (יבמות קד). ונעל של בית דין שאינו עומד אלא לחליצה ולא להלך בו, הואיל ואינו נועלו שמש בית הדין, אין הדין מקפיד עליו - הרי הוא כעשוי להלך בו (שם).

15 **כא. קרעה המנעל מעל רגלו¹¹⁷ או ששרפתו, או**
16 **שהיה לבוש שני מנעלין וחליצה העליון, אף על פי**
17 **שקרעה התחתון עד שנתגלתה רגלו - הרי זו חליצה**
18 **פסולה¹¹⁸.**

(117) ונפל מאליו, שאע"פ שגילוי הרגל יש כאן - חליצת הנעל אין כאן. (118) שם קב, א. בעיות שלא נפשטו, וספק תורה - הולכים בו להחמיר. ואע"פ שכבר כתב דין "קרעה המנעל" - יתכן כי דין שתי המנעלין שיש גם חליצת העליון - עדיף יותר, ומשמיענו שגם בזה, חליצתו פסולה (לחם-משנה). וגירסת רבינו בגמרא שם, שונה מגירסתנו: "דשלפתיה לעילאי, וקרעתיה לתתאי מאי" (מגיד-משנה).

19 **כב. יבמה שאכלה שום או גרגיר¹¹⁹ וכיוצא בהן**
20 **מדברים שמרביץ¹²⁰ את הרק, והיה הרק זב מפייה -**
21 **אינו פלום¹²¹, עד שיהיה הרק מעצמו¹²².**

(119) מין צמח, ולדעת ה'ערוך' הוא חרדל לבן, ונזכר במשנה (מעשרות פ"ד, מ"ה). (120) ובכ"י התימנים: שמזיבים. (121) כלומר: אין הרקיקה כלום, וצריכה לרוק עוד הפעם, רוק הבא מעצמו, לקיים מצות רקיקה. ואם חלצה, מבלי שתרוק עוד הפעם, חליצתה כשרה, שהרי אפילו אם לא רקקה כלל, חליצתה כשרה (למעלה הי"ב) - מגיד-משנה. (122) שנאמר: "וירקה" - מעצמה, ולא מחמת דבר אחר (יבמות קו:).

22 **כג. רקקה דם: אם היה שותת¹²³ מפייה - אינו**
23 **פלום, ואם מצצה ורקקה - פשר¹²⁴; שאי אפשר**
24 **לדם שנומצץ בלא צחצוח¹²⁵ ורק¹²⁶. רקקה**
25 **ורקטת¹²⁷ הרוח קדם שגגיע לנגד פניו¹²⁸, כגון**
26 **שהיתה ארפה והוא קצר - אינו פלום¹²⁹. ואם אחר**
27 **שהגיע לנגד פניו¹³⁰, אף על פי שלא הגיע לארץ -**
28 **פשר. וכן אם לא ראו הדינין הרק פשיצא מפייה -**
29 **פשר¹³¹.**

יט. (91) שם קב, ב. ראה לעיל ה"ו. (92) נוצה של עזים (רש"י שם). (93) חוטים דקים מצמחים שעושים מהם חבלים ('הערוך', ע"פ מדרש רבה, ויקרא פכ"ב). (94) הקליפה הרכה של "אלון השעם" שמכינים ממנה פקקים לבקבוקים. (95) כל אלה קשים הם ומגינים (רש"י יבמות קב:). ובכל זאת פסולים לחליצה, שאינם עור. ו"נעלו" האמורה בתורה, של עור הוא, ככתוב (יחזקאל טו, י): "ואנעלך תחש", היינו נעל מעור תחש. (96) קרוע. ככתוב (ויקרא י, ו): "ובגדיכם לא תפרומו". (97) מלמטה, במקום הסוליה. ורש"י ביבמות קב, ב מפרש: לשון פרימה נופלת בנעל, ופחיתה וקבול - בסנדל. (98) יבמות קג, א.

1 **יט. חליצה פסנל של עין⁹⁹ ומחפה עור¹⁰⁰, או היתה**
2 **קרעיתו¹⁰¹ עור ולהיין¹⁰² של שער¹⁰³, או שחליצה**
3 **סנדל של שמאל מעל רגלו הימנית¹⁰⁴, או שלא היה**
4 **המנעל שלו¹⁰⁵, או (שלא) היה גדול שיכול להלך**
5 **בו¹⁰⁶, או קטן שחופה את רב רגלו¹⁰⁷, או נפרם**
6 **שחופה את רב הרגל, או נפחת שמקבל רב הרגל -**
7 **חליצתו פשרה¹⁰⁸.**

(99) והוא הדין לשאר הדברים המנויים בהלכה הקודמת (מגיד משנה). (100) יבמות קג. (101) סוליתו (102) שם קב, ב: "ותרסיותיו של שיער", ומפרש רבינו: תרסיות - לחיים (לחם-משנה). (103) דוקא שיער, שגם הוא מעור הבהמה (שם). (104) יבמות קא, א. (105) שם. ולכתחילה צריך שתהא הנעל של היבם (שם קג:). כי כל שאינו שלו, אינו עשוי כמידת רגלו. ונוהגים, שבית דין מקנה ליבם החולץ, את הנעל במתנה (אה"ע סי' קסט, יד). (106) בכת"י התימנים: "או שהיה המנעל גדול שיכול להלך בו", כלומר, שלא היה למידת רגלו, אבל הוא יכול להלך בו ואינו נופל מעל רגלו (יבמות קא. וברש"י). (107) שם. (108) שם קב, ב.

8 **כ. סנדל המסגר¹⁰⁹ והמחלט¹¹⁰ ושל פוכבים ומזלות**
9 **שמניחין אותו ברגלי הצורה¹¹¹ - לא תחליץ בו¹¹²; ואם**
10 **חליצה - חליצתה פשרה, ואף על פי שהוא**
11 **אסור בהנאה¹¹³. אבל סנדל של תקרבת פוכבים**
12 **ומזלות¹¹⁴ ושל עיר הנדחת¹¹⁵, או שנעשה למת**
13 **שיקבר בו, אם חליצה בו - חליצתה פסולה, שהרי**
14 **אינו עומד להלך בו¹¹⁶.**

(109) שפרחה בו צרעת, והסגירו הכהן שבעת ימים לראות אם יפשה הנגע או אם יעמוד בעינו, ככתוב (ויקרא יג, ג): "והסגיר את הנגע שבעת ימים". (110) לסוף שבעת ימים להסגור, ראהו הכהן והנה פשה הנגע, מחליט לטמאו ולשרפו (ויקרא שם, נא-נב). וראה בפ"ב מהל' טומאת צרעת ה"א. (111) שנועלים (= שמנועלים) את הצלם ברגליו כשמסיעים אותו ממקום למקום (רש"י ליבמות קג:). (112) כי כל אלה מאוסים הם לעשות בהם מצוה, שהיה עליהם שם טומאה ועבודה זרה (יבמות קג: וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל סנדל). (113) שהרי משמשי עבודה זרה אסורים בהנאה (פ"ז מהל' ע"ז ה"ב) - בכל זאת כשר הוא לחליצה, משום שמצוות לא ליהנות ניתנו, אלא לעול על

בחליצה אפשר למסור מודעה כמו בגט. ראה ערכין כא, ב. ואע"פ שבמסירת מודעה על גט - הגט בטל, כמבואר בהל' גירושין שם, פוסק רבינו בחליצה שהיא פסולה, אבל אינה בטלה, כי בגט הוא מבטל גט זה מלתתו בתורת גירושין, ואם לא ניתן בתורת גירושין אינו גט כלל. אבל בחליצה אינו יכול לבטל את מעשה החליצה כאילו לא נעשה, אלא שהוא מודיע שלא יתכוין בה לשם חליצה להתירה לזר, והרי חליצה שלא נתכוין בה החולץ אינה בטלה אלא פסולה, כמבואר למעלה הט"ז ובהלכה הקודמת (כסף-משנה בשם הריב"ש). (138) לפני החליצה.

(139) שאומרים לו: אמור לפנינו, שכל הדברים שמסרת שגורמים לבטל החליצה הרי הם בטלים, והוא אומר: הן. (140) ראה לעיל פ"ו מהל' גירושין ה"כ. (141) כגון שהיה היבם "מוכה שחין או שיש בו שאר מומי אנשים" (למעלה פ"ב הי"ד), וכן כל אלה המגויים לחלץ פ"ו ה"ד, שהדין נותן לכופם לחלוץ. (142) יבמות קו, א. (143) ולא ידעו את הדין, שאין יבם זה ראוי לכופו לחלוץ. (144) הדיינים המומחים. (145) ופוסלתה על האחים, גזירה "שלא כדין" משום "כדין", השווה לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"כ, וראה גיטין פח, ב. (146) שלא על-ידי ב"ד של ישראל. ואם אנסוהו על-ידי ב"ד של ישראל - חליצתו כשרה, כמבואר שם. (147) ואינה בטלה - גזירה משום לחצוהו ישראל כדין. (148) ומותרת לאחים, כי לא יבואו להחליף חליצת גויים שלא כדין בחליצת ישראל כדין. ובגיטין פח, ב - הוסיפו: "שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בנכרי ומפקעת עצמה מיד בעלה", וזה לענין גט, וכבר אמרנו שרבינו משה דין חליצה לדין גט, השווה לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"ב.

כו. כל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום', או 'אינה כלום' - הרי היא כאלו לא נחלצה לו; ולא נאסרו עליו קרובותיה, ולא נפסלה מן הפהנה¹⁴⁹, ומתרת להתיבם. וכל מקום שאמרנו 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליו קרובותיה, ונפסלה מן הפהנה¹⁵⁰, ונאסרה על האחיין¹⁵¹, ואינה מתניבמת, ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ חליצה פשרה¹⁵².

(149) ראה למעלה פ"א, הי"ג. (150) שהולכים בה להחמיר כדין חליצה כשרה הפוסלת לכהונה, ראה שם הי"ג. (151) ראה שם הי"ג. (152) גיטין כד, ב - כה, א.

כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה חליצה פשרה¹⁵³ והיא תחת בעלה¹⁵⁴, ואין מוציאין אותה מידו.

(153) שאינו צריך לגרשה, אבל מפרישים אותה ממנו עד שיחלוץ לה, שהרי מן התורה חליצה פסולה אינה כלום, ואיך תעמוד עם בעלה בלא חליצה (מגיד-משנה). אבל אם לא חלצה כלל ונשאת לזר באיסור, הרי זה מוציאה בגט ואסורה עליו עולמית, כמבואר לעיל פ"ב הי"ח, משום קנס, שאסרה עצמה על היבם, לא תהא חוטאת ונשכרת (יבמות צב:). אולם, בדיננו, הרי ממילא אסורה על יבמה משחלצה

(123) זב. (124) ואינו צריך לרוק עוד הפעם. (125) טיפות, וביחוד טיפות הנסחטות. (126) יבמות קה, א. כי לא אמרה תורה: "וירקה רוק" - שיהא משמע רוק בלבד, אלא "וירקה" ואפילו רוק ועצמו דבר אחר - נקראת יריקה. (127) אחרת. (128) והעבירתו ממנו. (129) שם קו, ב. שנאמר: וירקה בפניו. (130) קלטתו הרוח והעבירתו. (131) שאף-על-פי שלכתחילה צריכים הדיינים לראות הרוק יוצא מפיה, כמבואר למעלה ה"ז, - בדיעבד, אם לא ראו, אינה צריכה לירוק שנית, כי לא אמרו (שם) אלא: "צריכים הדיינים לראות וכו'", ואין זה אלא לכתחילה.

1 כד. חליצה מטעם¹³² - פסולה. פיצד? כגון שאמר לו: חלץ לה ובכך אתה פונסה, או שאמר לו: חלץ לה, שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם תרצה אחר כך ליבם תיבם, וכיוצא בדברים אלו - פסולה¹³³. אבל אם הטעוהו ואמר לו: חלץ לה על מנת שתתן לך¹³⁴ מאתים זוז או על תנאי כך וכך, אף על פי שלא נתנה ולא נתקיים התנאי - חליצתה פשרה¹³⁵, שהרי נתפון לחלץ לה.

(132) שלא רצה לחלוץ, והטעו אותו, כדלהלן. (133) שם קו, א. וב'ירושלמי' פ"ב, ה"ו. כי לא נתכוין להתירה (ראה בסוף ההלכה), וכבר נתבאר לעיל הט"ז שאם לא נתכוין, חליצתו פסולה. ומאחר שנפסלה עליו ואסורה לו, אנו כופים אותו לחלוץ לה שנית כדין, כדי שלא תתעגן (שם, וכן דעת הרשב"א ע"פ ה'ירושלמי' הנ"ל). (134) כן הוא בדפוס רומי. ובדפוסים חדשים, בטעות "לה". (135) כי אין תנאי מועיל בחליצה, הואיל ואי-אפשר לחלוץ ע"י שליח, וכל מעשה שאי-אפשר לקיימו על-ידי שליח אי-אפשר להתנות בו תנאי, כי אינו דומה לתנאי בני גד ובני ראובן (שכל דיני תנאי נלמדו ממנו), שהמעשה נתקיים על-ידי שליח, שהרי משה ציוה לשלוחו יהושע לתת להם את הארץ ונתנה להם (כתובות עד. ורש"י ליבמות שם, וראה למעלה פ"ו מהל' אישות בהערה מג). ומפורש בגמרא (יבמות, שם) שאינה חייבת לתת לו שאם אינו הגון לה וחייב לחלוץ לה, אינה חייבת לשלם לו, כי לא הסכימה מרצונה, ושחוק עשתה בו.

9 כה. המוסר מודעא על החליצה¹³⁶ - חליצתו פסולה¹³⁷. לפיכך ראוי לדיינין לומר לו¹³⁸ לבטל המודעא¹³⁹ בדרך שעושין בגט¹⁴⁰. לחצוהו ישראלים והפיהו עד שתחלץ: אם בדין עשו¹⁴¹ - חליצתו פשרה¹⁴²; ואם שלא בדין עשו, כגון שהיו הדיינות¹⁴³ או שטעו¹⁴⁴ - חליצתו פסולה¹⁴⁵. ואם העפום¹⁴⁶ אנסוהו מעצמן¹⁴⁶: אם היה הדין נתן שיתחלץ - חליצתו פסולה¹⁴⁷; ואם שלא בדין - אינה חליצה¹⁴⁸.

(136) שאמר בפני שנים: חליצה שאני עומד לחלוץ ליבמתי - בטלה היא, כי אנוס אני לחלוץ, ראה לעיל פ"ו מהל' גירושין הי"ט. (137) ביבמות קו, א - השוו דין חליצה מעושה (ע"י כפיה) לגט מעושה. ומשם למד רבינו, שגם

22 דָּנָא אַחוּהַ דְּפִלוּנִי בְּעָלִי מֵאֲבוּהַ הָהָ, דְּהוּיָא¹⁷⁰
 23 נְסִיבָא לִיהַ, וְשָׂכִיב, וְחַיִּי לְרַבְּנָן וְלְכָל יִשְׂרָאֵל שְׂבָק,
 24 וְכִרְתָּ גֵרִית וּמַחְסִין וּמוֹקִים שְׂמָא בִּישְׂרָאֵל לֹא
 25 שְׂבָק, וְהָדִין פְּלוּנִי אַחוּהַ חַזִּי לִיבּוּמִי יְתִי. כְּעַן רַבְּנָן
 26 אָמְרוּ לִיהַ: אֵי צָבִי לִיבּוּמִי יְתִי - יִיבָם, וְאֵי לֹא -
 27 יִטְלַע לִי רַגְלִיהַ דְּיִמְיָנָא קְדָמִיכוֹן, וְאֲשָׁרִי סִינְיָה מַעַל
 28 רַגְלִיהַ וְאֲרוֹק בְּאַנְפוּהִי. וְאֲשַׁתְּמוּדְעָנְהוּ¹⁷¹ לְפִלוּנִי
 29 דָּנָא דְּאַחוּהַ דְּפִלוּנִי מִיְתָנָא מֵאֲבוּהַ הוּא, וְאַמְרָנָא
 30 לִיהַ¹⁷²: אֵי צָבִית לִיבּוּמִי יְתָה - יִיבָם, וְאֵי לֹא -
 31 אִטְלַע לָהּ קְדָמָנָא רַגְלָהּ דְּיִמְיָנָא וְתֲשָׁרִי סִינְיָה מַעַל
 32 רַגְלָהּ וְתֲרוֹק בְּאַנְפָּהּ. וְעַנִּי וְאָמַר לָנָא: לִית אָנָּא צָבִי
 33 לִיבּוּמִי יְתָה. מִיָּד אֶקְרִינְהָ לְפִלוּנִית דָּא: מֵאֵן יִבְמִי
 34 לְהָקִים לְאַחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי, וְאִף
 35 לְהָאִי פְלוּנִי אֶקְרִינְהוּ לִיהַ: לֹא חֲפָצְתִּי לְקַחְתָּהּ.
 36 וְאִטְלַע לָהּ רַגְלִיהַ דְּיִמְיָנָא, וְשָׁרַת סִינְיָה מַעַל רַגְלִיהַ,
 37 וְרָקַת בְּאַנְפוּהִי רוֹקָא דְּאִיתְחַזִּי לָנָא מְפּוּמָּה עַל
 38 אֲרָעָא. וְתוֹב אֶקְרִינְהָ לְפִלוּנִית דָּא: כָּכָה יַעֲשֶׂה
 39 לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִכְנֶה אֶת בֵּית אַחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ
 40 בִּישְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנֶּעַל. וְאַנְחָנָא דִּינִי וְכָל דְּהוּ
 41 יְתִבִּין קְדָמָנָא עֲגִינָן בְּתֵרִיהִי¹⁷³: חֲלוּץ הַנֶּעַל חֲלוּץ
 42 הַנֶּעַל חֲלוּץ הַנֶּעַל, תְּלַת זִמְנִין. וּמִדְּאִיתְעַבִּיר עוֹבְדָא
 43 דָּא קְדָמָנָא שְׁרִינְהַ לְפִלוּנִית דָּא לְמַהֵךְ לְהַתְּסָבָא
 44 לְכָל מֵאן דְּתַצְבִּי, וְאִינֵשׁ לֹא יִמַּחַה בִּידָהּ מִן יוֹמָא
 45 דִּנָּן וּלְעָלָם. וּבְעֵית מִינְנָא פְלוּנִית דָּא גִיטָא
 46 דְּחֲלִיצוּתָא דָּא, וּכְתִבָּנָא וְחִתְּמָנָא וְהִבָּנָא לָהּ לְזָכוּ
 47 כְּדָת מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל. פְּלוּנִי בֵּר פְּלוּנִי עַד. פְּלוּנִי בֵּר
 48 פְּלוּנִי עַד¹⁷⁴.

חליצה פסולה, ואין לקנסה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קסט
 ס"ק קמז, בשם הריב"ש).

1 כח. יבמה שגדלה בין האחים - הרי זו מתרת
 2 להתניבם, ואין חוששין לה שמה חלצה לאחד מהן
 3 בינו לבינה¹⁵⁴ ונפסלה עליה¹⁵⁵. אבל אם ראיונה
 4 שחלצה נעלו של אחד מהן - נפסלה¹⁵⁶, שמה
 5 נתפונה לחליצה¹⁵⁷, וצריכה חליצה פשרה להתירה
 6 לזר.

154) ללא כל דיין ועד. 155) מלהתייבם, כמבואר למעלה
 הט"ז. 156) יבמות קב, ב. ומכאן אפשר ללמוד, שמה
 שכתב רבינו למעלה הי"ד: "רקקה בלבד . . . הרי זו
 כחליצה פסולה", כוונתו שרקקה בבית-דין, אבל רקקה בינו
 לבינה או בפני שנים אינה פוסלת, שאם לא כן - אין לך
 יבמה הגדלה בין האחים שלא רקקה בפני אחד מהם
 ונפסלה עליהם (מגיד-משנה). 157) ונפסלה עליהם. אבל
 אילו היה ברור לנו שאף היא לא נתכוונה לחליצה לא היתה
 נפסלת, ואע"פ שכתב רבינו למעלה הט"ז שחליצה בלא
 כוונה פוסלת, אין זה אלא כשלפחות אחד מהם נתכוין, אבל
 כששניהם לא נתכוונו - חליצתם בטלה (כסף-משנה).

7 כט. גט חליצה שאנו כותבין לה אינו אלא מעשה
 8 בית-דין¹⁵⁸, כפי שהיה בידה ראייה שחלצה¹⁵⁹. ואין
 9 הדינין חולצין אלא אם כן מפירין¹⁶⁰. לפיכך, מי
 10 שראה¹⁶¹ זאת שחלצה - כותבין לה גט חליצה אף
 11 על פי שאינן מפירין שזו היא בת פלוני ואשת פלוני
 12 ושה שחלץ לה אחיו הוא, שהרי הדינין שחלצה
 13 בפניהם הפירו זה¹⁶² ואחר כך חלצה.

14 וזהו נסח גט חליצה¹⁶³ שנהגו בו העם:

158) תעודת ראייה. 159) ואינו כגט גירושין שנתינתו
 מגרשה. וראה למעלה פי"א מהל' גירושין ה"ט, שגט מיאון,
 שאף הוא אינו כגט גירושין שנתינתו מגרשה, אינו צריך
 כתיבה לשמה ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי הגירושין.
 וברור כי הוא-הדין לגט חליצה. 160) שזוהי אשת פלוני,
 ושזה שחלץ לה אחי בעלה המת מאביו הוא. 161) בכת"י
 התימנים, ובדפוס רומי: מי שראו. 162) יבמות קו, א.
 ואין חוששים שמה טעה בית-דין בהלכה זו לומר: חולצים
 אע"פ שאין מכירים וחלצו לה ממי שאינו יבמה (שם
 וברש"י). וראה בפ"א מהל' גירושין ה"י. 163) ומקורו
 ברי"ף יבמות סוף פי"ב, וקטעים ממנו ביבמות לט, ב.
 וב"ירושלמי" סנהדרין פ"א, ה"ב.

15 ל. ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך
 16 לבריאת¹⁶⁴ עֲלָמָא, לְמִנְיָנָא דְּרַגְלִינָא לְמִינְיָנִי¹⁶⁵ בְּה¹⁶⁶
 17 בְּמִקוֹם פְּלוּנִי¹⁶⁷. אֲנַחְנָא דִּינִי, דְּמִקְצָתָנָא¹⁶⁸ חֲתִימִין
 18 לְתַתָּא¹⁶⁹, בְּמוֹתָב תִּלְתָּא פְּחָדָא הוּיָא יְתִבִּין כְּבִי
 19 דִּינָא, וְסָלִיקָא לְקָדְמָנָא פְלוּנִית בֵּרַת פְּלוּנִי אֲרַמְלָתָא
 20 דְּפִלוּנִי, וְקָרַבַּת לְקָדְמָנָא גְּבֵר חַד דְּשָׁמִיָּה פְּלוּנִי בֵּר
 21 פְּלוּנִי, וְכֵן אָמְרָה לָנָא פְלוּנִית דָּא: פְּלוּנִי בֵּר פְּלוּנִי

164) ובכת"י תימן, תיבות אלו אינן, אלא: שנת כך וכך
 למנין פלוני . . . 165) למנין שאנו רגילים למנות.
 166) ובכת"י התימנים: ביה = בו. 167) ראה לעיל פ"א
 מהל' גירושין הכ"ז, שיש מונים למלכות אלכסנדרוס שהוא
 מנין שטרות. 168) שמקצתנו, כי מצות חליצה בפני
 חמשה דיינים (לעיל ה"ה), אך אינם חותמים אלא שלשה
 שהם העיקר ('מעשה רוקח'). 169) = חתומים למטה,
 במושב שלשה כאחד היינו יושבים בבית-דין, ועלתה לפנינו
 פלונית בת פלוני, אלמנת פלוני, והביאה לפנינו איש אחד
 ששמו פלוני בן פלוני, וכך אמרה לנו פלונית זו: פלוני בן
 פלוני זה, אחיו של פלוני בעלי מאביו היה (ראה למעלה
 פ"א ה"א שאין דין יבום אלא באשת אחיו מאביו).
 170) = שהייתי נשואה לו, ומת, וחיים לרבנן ולכל ישראל
 השאיר, ובן ובת יורש ומנחיל, ומקים שם בישראל, לא
 השאיר. וזה פלוני אחיו ראוי לייבם אותי, עכשיו אמרו לו
 רבנן: אם רוצה הוא לייבם אותי - ייבם, ואם לא, יצדד
 (יטלע = יצדד, רש"י ליבמות לט): רגלו הימנית בפניכם,
 ואתיר נעלו מעל רגלו וארוק בפניו. 171) - ונתברר לנו
 בפלוני זה שאחיו של פלוני המת מאביו הוא, ואמרנו.
 172) בכת"י התימנים: ליה = לו: אם רוצה אתה לייבם
 אותה - ייבם. ואם לא, הצדד לה בפנינו רגלך הימנית,

שם, הערה נט, ובהוספות ותיקונים שם]. (181) פ"ג הכ"ט: "שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר". (182) בכסף. כמבואר לעיל פ"ב ה"א. (183) בא עליה, שזוהי עיקר קנינה מן התורה, ראה לעיל פ"א ה"א. (184) לעיל פ"ב ה"ב, ופכ"ב מהל' אישות הי"ד.

12 וְהוּא נֹסֵחַ כְּתִיבָהּ בְּמִיּוֹן¹⁸⁵ שְׁנֵהֲגוּ הָעָם

לב. בְּיוֹם פְּלוּנִי, כֹּף וְכֹף לִירֵחַ פְּלוּנִי, שְׁנַת כֹּף וְכֹף
לְמִנְיָן פְּלוּנִי, לְמִנְיָנָא דְרִגְלִינָא¹⁸⁶ לְמִימְנִי בְּמִקּוֹם
פְּלוּנִי. אִיף פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי אֶתָּא לְקִדְמָנָא¹⁸⁷ וְכֵן
אָמַר לָנָא: אַחִי דְמֶן אָבָא¹⁸⁸ שְׂכִיב, וְחִי לְרַבְּנָן וְלִכְל
יִשְׂרָאֵל שְׂבָק, וְכֵן וְכֵן יִרִית וּמַחְסִין וּמוֹקִים שְׂמָא
בְּיִשְׂרָאֵל לֹא שְׂבָק, וְשְׂבָק הָיָא אֶתָּא דְשְׂמָה
פְּלוּנִית בַּת פְּלוּנִי, וְחִי לִי מִן אוֹרִיתָא לְיִבּוּמִי יִתָּה,
כְּדִכְתִּיב בְּסִפְר אוֹרִיתָא דְמֹשֶׁה: יִבְמָה יָבָא עָלֶיהָ.
וְיִבְיָאָת פְּלוּנִית דָּא וְאֶתְיַבְמַת לְפִלוּנִי בַר פְּלוּנִי יִבְמָה
לְאוֹקֻמִּי שְׂמָא בְּיִשְׂרָאֵל, כְּדִכְתִּיב: וְהָיָה הַכֹּכֹר אֲשֶׁר
תֵּלַד יָקוּם עַל שֵׁם אַחִיו הַמֵּת וְגו'. וְכַתֵּב לָהּ פְּלוּנִי
יִבְמָה לְפִלוּנִית יִבְמָתִיהָ כֶּסֶף זָוִי מֵאֲתָן דְּחִזּוּ לָהּ,
דְּחִזּוּ כְּתִיבִין בְּכַתּוּבָתָהּ דְּכַתֵּב לָהּ בְּעֵלָה קְדָמָא,
וְאוֹסִיף לָהּ מְדִילִיהָ כֹּף וְכֹף. וְדָא נְדוּנָא דְהִנְעֵלַת
לִיה וְכו', כְּפִשְׁאָר טַפְסִי¹⁸⁹ כְּתוּבָתָהּ¹⁹⁰.

(185) מקורו בר"ף יבמות סוף פ"ב, וקטעים מנוסח זה ביבמות נב, א. (186) ראה בביאורנו לעיל ה"ל הערה קנט. (187) בא לפנינו. (188) אחי מן האב מת, וחיים לרבנן ולכל ישראל השאיר, וכן ובת יורש ונוחל ומקים שם בישראל לא הניח, והשאיר אשה זו ששמה פלונית בת פלוני, וראוי לי מן התורה לייבם אותה, ככתוב בספר תורת משה: יבמה יבוא עליה, ורצתה פלונית זו ונתייבמה. . . להקים שם בישראל, ככתוב: . . . וכתב לה כסף זוזים מאתים הראויים לה, שהיו כתובים. . . שכתב לה בעלה הראשון (האח המת, ובתולה נשאה, שכתובתה מאתיים) והוסיף לה משלו כך וכך, וזו הנדונית שהכניסה לו. . . [ואם לא היתה לה כתובה מבעלה או שמחלה לו כתובתה, שדין הוא שהיבם כותב לה כתובה משלו (כתובות פב): - אינו כותב לה אלא מנה (פכ"ב מהל' אישות הי"ד, ולמעלה פ"ב הי"ז), שהרי הוא כונסה אלמנה]. (189) נוסחי. (190) שבין איש לאשתו, המנוסחים בסמוך.

28 טַפְסֵי הַכְּתִיבָה

לג. בְּיוֹם פְּלוּנִי¹⁹¹ כו'. אִיף¹⁹² פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי אָמַר
לְפִלוּנִית בַּת פְּלוּנִי בְּתוּלָתָא פְּלִתָּא¹⁹³: הָוִי לִי
לְאִינְתִּי¹⁹⁴ כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, וְאָנָּא בְּמִימַר
דְּשְׂמָנָא¹⁹⁵ אָפִלַח וְאוֹקִיר וְאֶסְכְּרָא¹⁹⁶ וְאִיזוֹן¹⁹⁷
וְאֶפְרַס וְאֶכְסִי יְתִיכִי כְּהִלְכּוֹת גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין
דְּמוֹקְרִין¹⁹⁸ וּמְסוֹכְרִין¹⁹⁹ וְזִנִּין וּמְפָרְסִין וּמְכַסִּין יָת
נְשִׁיהוֹן קְדוּשָׁטָא. וְיִהִיבָנָא²⁰⁰ לִיכִי מוֹהֵר בְּתוּלָתִי
כֶּסֶף זָוִי מֵאֲתָן, דְּאִינוֹן מְזוּזִי כֶּסֶף א"ה, דְּחִזּוּ

ותתיר [היא] נעלך מעל רגלך ותרוק בפניך, וענה ואמר לנו: אין אני רוצה לייבם אותה, מיד הקרינו לפלונית זו: "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי". ואף לפלוני זה, הקרינו לו: "לא חפצתי לקחתה". וצידד לה רגלו הימנית, והתירה נעלו מעל רגלו ורקקה בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על הארץ. ושוב הקרינו לפלונית זו: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל", ואנחנו הדיינים וכל אלה שהיו יושבים לפנינו, ענינו. (173) בכת"י התימנים: בתרה (= אחריה): חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל - שלש פעמים. ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרנוה לפלונית זו לילך להנשא לכל מי שתרצה, ואיש לא ימחה (יעכב) בידה מן יום זה ולעולם. וביקשה מאתנו פלונית זו גט-חליצה זה, וכתבנו וחתמנו ונתנו לה לזכות כדת משה וישראל. (174) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. ובצדק. שהרי לא הוזכרו כאן אלא שנים = בתורת עדים, והרי שלשה היו וחתמו בתורת בית-דין. ובר"ף יבמות סוף פ"ב, שממנו לקוח נוסח זה, כתוב: "וחתמין תלתא עליה" (= וחותמין שלשה עליו), והכוונה לדיינים, כנ"ל. וראה להלן הערה קעא.

1 לא. וּמְעִידִין עָלֶיהוּ¹⁷⁵ שְׁלֹשָׁה, או שְׁנַיִם מִן
2 הַשְּׁלֹשָׁה¹⁷⁶, או שְׁנַיִם שָׂרָאוּ הַחֲלִיצָה אֶף עַל פִּי
3 שְׂאִינָן הַדִּינִין שְׁחֲלִצָה בְּפִנְיָהּ, כְּמֹ שְׂבָאֲרֵנוּ¹⁷⁷.
4 וְאָפִלוּ אִשָּׁה או עֶבֶד או קָטָן שְׂהוּא מִפִּיר וְנִבּוֹן
5 וְנִמְנִין לִזְמַר: זֶה פְּלוּנִי אַחִי פְּלוּנִי זֶוּ הִיא יִבְמָתוֹ,
6 וְחֹלְצִין עַל פִּיהֶן. מַה שְׂאִין בֶּן בְּשָׂאָר עֲדוּת שֶׁל
7 תוֹרָה¹⁷⁸, בִּין לְעֲדוּת מִמּוֹן בִּין לְעֲדוּת אֶסוּר¹⁷⁹. שְׁנָה
8 דְּכָר הָעֲשׂוֹי לְהַגְלוֹת הוּא, אֶפְשָׁר לִידַע אֶמְתַּת הַדְּכָר
9 שֶׁלֹּא מִפִּיהֶן¹⁸⁰, כְּעִנְיָן שְׂבָאֲרֵנוּ בְּסוֹף הַלְכוֹת
10 גִּירוּשִׁין¹⁸¹. וְאִם רָצָה הֵיכֶם לִיבֶם - מְקַדְשׁ¹⁸²
11 וּמִיָּבֶם¹⁸³ וְכוּתֵב לָהּ כְּתִיבָה כְּמֹ שְׂהוּדְעֵנוּ¹⁸⁴.

(175) הדיינים, שחלצה בפניהם. (176) במקרה ואחד מהם איננו, כי מאחר שיש בגט זה משמעות שהיו שלשה, שהרי כתוב בו: "במותב תלתא כחדא הוינא" (לעיל ה"ל) אין חתימת הדיין השלישי מעכבת, כמבואר בהל' עדות פ"ו, ה"ו. וכן בשו"ע חו"מ סי' מו, סכ"ט. (177) לעיל הכ"ט. ומוכן הדבר שכשחותמים בו עדים, משנים את נוסח גט החליצה, שהרי אינם יכולים לכתוב: "אנחנו בית-דין", וכן שאר לשונות שמשמען שהם עשו מעשה החליצה, אלא כותבים שטר עדות מכל מה שראו (מגיד-משנה). (178) שאין נאמנים בהם אלא עדים כשרים בלבד. (179) זהות האחוה. (180) יבמות לט, ב. [הרי שמשמע זה (שהוא עשוי להגלות) נאמנים אפילו אשה או עבד, וכן כתב רבינו בפ"ב מהל' גירושין ה"ט, ובפ"ג שם הכ"ט. ומכאן שאפילו אם אין חשש "שלא תשאר עגונה" - האמינו להם. ולפי"ז מה שכתב רבינו בפ"ג מהל' קידוש החודש הי"ד, "שדבר זה (להעיד ששמע מפי בית-דין שקידשו את החודש), דבר העשוי להגלות, ועד אחד כשר נאמן עליו" - שוודאי הכוונה למעט פסול בעבירה מן התורה, שגם בעדות אשה אינו נאמן, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' גירושין הי"ז, אבל אשה ועבד נאמנים. וראה בהל' קידוש החודש

עלינו כדרך כל הארץ" (בראשית יט, לא) מתרגם אונקלוס:
 "למעיל עלנא כארז כל ארעא". (203) ורצתה פלונית זו,
 והיתה לו לאשה לפלוני זה. (204) תשלום = סך הכל.
 (205) וזו הנדוניא שהכניסה לו. (206) וחוב. (207) החתן
 הזה. (208) כגון מזונות והלכשה המנויים לעיל.
 (209) קבלתי עלי ועל יורשי אחרי, ועל כל המעולה והנחמד
 - "נחמד למראה" (בראשית ב, ט) מתרגם אונקלוס: דמרג
 למחזי. וכן: "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד)
 מתורגם: "כל שפר ארג נכסי", וראה ברמב"ן לתורה (ויקרא
 כג, מ). (210) שיש לי תחת השמים שקניתי ושעתיד אני
 לקנות מקרקעות וממטלטלין על גב קרקעות (ראה לעיל
 פ"ז מהל' אישות ה"ו, ובביאורנו שם אות כ. והשווה הל'
 מלוה פ"ח, ה"ב: "שהקניתי לך מטלטלין שיש לי על גב
 הקרקע שיש לי"). (211) כולם יהיו אחראים וערבים
 לכתובה זו כולה: עיקר ונדוניא ותוספת להפרע מהם בחיי
 ואחרי מותי ואפילו ממעילי שעל כתפי. וקנינו (= קנין
 סודר, ראה לעיל הל' אישות פ"י ה"ט, ובביאורנו שם אות
 מח) מפלוני זה מכל מה שכתוב ומפורש למעלה קנין שלם
 שלא כאסמכתא (אסמכתא - "הבטחת גוזמא, שאדם מבטיח
 לחבירו לסמוך עליו, שאם לא יקיים תנאו (שהתחייב
 לחבירו) יתן כך וכך" - רש"י לבבא-מציעא מח, ב. ובהל'
 מכירה פ"א ה"ב, פוסק רבינו: "כל אסמכתא אינה קונה,
 שהרי לא גמר בלבו להקנותו. . . כל תנאים שמתנים בני
 אדם ביניהם. . . אם יהיה כך או אם תעשה כך, אתן לך
 מנה. . . ואם לא יהיה או אם לא תעשה. . . לא אתן לך,
 אע"פ שעשה או שהיה הדבר - לא קנה, שכל האומר: אם
 יהיה אם לא יהיה - לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין
 סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה"). (212) נוסח שטר
 העשוי להעתיק ממנו שטרות, ולא נכתב לגבות בו ואין בו
 ממש (רשב"ם לבבא-בתרא מד:), ומקור הנוסח: "דלא
 כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי" בבבא-בתרא שם. וכתוב
 בשו"ע חו"מ סי' מב, ס"ו: "עכשיו שנהגו לכתוב: דלא
 כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי, אומרים בכל לשון מסופק:
 יד בעל השטר על העליונה". (213) אנחנו העדים.
 (214) וחזק. - "ארץ אשר אבניה ברזל" (דברים ח, ט) מתרגם
 יונתן: שרירן וברירן ('הערוך'). "בשרירות לבי" (שם כט,
 יח) מפרש הרד"ק (שורש שרר): בחזק לב.
 (215) ומאוסר, נוסח זה מקובל לחתמו בסוף כל תעודה
 משפטית, ומקורו בבבא-בתרא קס, ב. ובירושלמי גיטין
 פ"ט, ה"ח.

22 **לד. ואם היתה פתפת אלמנה - פותב: פלונית**
 23 **אלמנתא**. 216. **ואם היתה פתפת גרושה - פותב:**
 24 **פלונית הגרושה**. 217. **וכן אם היתה שבוייה - פותב:**
 25 **פלונית השבוייה**. 218. **כדי שלא יפשל פה פה**. 219.
 26 **וכותב: ויהיבנא**. 220. **ליכי מוהרייכי פספ וזוי מאה,**
 27 **דאינון מזוזי פספא תריסר ופלגא, דחזו ליכי וכו'.**

(216) בכדי להטעים מה שכתובים אחר-כך "כסף וזוי מאה",
 ולא "מאתן". (217) שאם תתאלמן מבעלה זה, ידעו
 שאסורה לכהן מחמת גירושה הקודמים. (218) בידי
 גויים. (219) והיא אסורה לו, שמא נבעלה לגוי, כמבואר

1 **ליכי מדאורייתא**. 201. **ומזוזיכי**. 202. **וכסותיכי**
 2 **וכסותיכי ומיעל עליכי כאורה כל ארעא.**
 3 **וצביאת**. 203. **פלונית דא והות ליה לאנתו לפלוני דנא.**
 4 **ורצה והוסיף לה תוספת על עיקר כתובתה עד**
 5 **משלם**. 204. **כך וכך. ודא**. 205. **נדוניא דהנעלת ליה כך**
 6 **וכך. הפל נתקבל חתן זה, וכא לידו, ונעשה**
 7 **ברשותו, וזקף הפל על עצמו כמלוה ורשומה**. 206. **וכן**
 8 **אמר לנא פלוני חתנא דנא**. 207. **אחריות כתובתא**
 9 **כולא, עיקר כתובה ונדוניא ותוספת ושאר תנאי**
 10 **כתובה**. 208. **קבלית**. 209. **עלי ועל ירתי בתראי ועל כל**
 11 **שפר ארג נכסין וקנינין דאיתא**. 210. **לי תחות [כל]**
 12 **שמיא, דקנאי ודעתיד אנא למיקנה, ממקרקעי**
 13 **וממטלטלי אגב מקרקעי, כולהו**. 211. **יהו אחראין**
 14 **וערבאין לכתובה דא כולא, עיקר ונדוניא ותוספת,**
 15 **לאתפרעא מנהון בחיי ובתר מותי ואפילו מגלימא**
 16 **דעל פתפאי. וקנינן מפלוני דא מכל מאי דכתיב**
 17 **ומפרש לעילא קניין שלם דלא כאסמכתא ודלא**
 18 **כטופסא דשטרי**. 212. **אלא פחוזק וכתומר כל שטרי**
 19 **כתובות הנוהגות בישראל וכהוגן וכתיקון רבותינו**
 20 **ז"ל. וחתמנו**. 213. **על שטר כתובה זו בזמן הנזכר**
 21 **לעיל. והפל פריר ושריר**. 214. **וקנים**. 215.

(191) כתוב ב'הגהות מיימוניות': אם חל תאריך הכתובה
 ביום שלושים לחודש הנקרא ראש-חודש, יש מרבותינו
 שהנהיגו לכתוב ביום שלושים לחודש פלוני (שעבר), ורבינו
 מאיר מרוטנבורג הנהיג לכתוב: ביום שלושים לחודש
 פלוני, שהוא ראש-חודש פלוני. וכן קבע בשו"ע אהע"ז סי'
 קכו, ס"ו. וביום שני של ראש-חודש, יכתוב 'באחד
 לחודש פלוני, כי חשבנו מיום שני" (שם). (192) זהו
 נוסח עתיק להתחיל שטר בתיבת: "אידך", כמוזכר ביבמות
 לט, ב. וגיטין פה, ב. השווה נוסח הגט לעיל פ"ד מהל'
 גירושין הי"ב. (193) הכלה הבתולה: היי לי לאשה.
 (194) "ותהי לו לאשה" (בראשית כד, סז) מתרגם אונקלוס:
 והות ליה לאנתו. (195) ואני במאמר ה' (בעזרת ה') אעבוד
 ואוקיר (= אכבד, מלשון הכתוב (ישעיה יג, יב): "אוקיר
 אנוש מפז". ובכת"י התימנים: ואיירק). (196) ואכלכל,
 "והוא כלכל את המלך" (שמואל-ב, יט, לג) מתרגם יונתן:
 "והוא סוכר ית מלכא". (197) ואוזון ואפרנס ואכסה אותך
 כהלכות (= כמנהג) אנשים יהודים (= מלשון הכתוב דניאל
 ג, יב "גברין יהודאין"). (198) ובכת"י תימן: דפלחין
 ומייקרין. (199) שמוקירים ומכלכלים וזנים ומפרנסים
 ומלבישים את נשותיהם באמונה. מלשון הכתוב (הושע ב,
 כב) "וארשתך לי באמונה". (200) ואתן לך מוהר בתוליד
 כסף מאתים וזו, שהם מזוזי כסף (טהור) עשרים וחמשה
 (ראה לעיל פ"י מהל' אישות ה"ח). (201) הראויים לך מן
 התורה. ובכת"י תימן, תיבת "מדאורייתא" איננה, וכבר
 העירונו על זה בביאורנו לעיל הל' אישות פ"י ה"ח, הערה
 מא, כי רבינו סובר שכתובה היא מדרבנן. (202) ומזונותיך
 וכסותיך והספקתך, ולבוא אליך כדרך כל הארץ - "לבוא

(2) לפני שייבמה. (3) לזיקתו (בניגוד לגט שנתן למאמרו, להלן ה"ד). (4) מלהתייבם לו. (5) מלהתייבם. (6) וכבר נתבאר לעיל (פ"א ה"ב) ש"החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה וכל צרותיה על החולץ ועל שאר אחיו". ולמדו כן (יבמות י'): ממה שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" - כיון שלא בנה (שלא ייבם), שוב לא יבנה (= לא ייבם). (7) לפסלה. (8) מדברי חכמים. (9) ויאמרו: גט להוציא, וחליצה להוציא, ואם מותר לייבם אחרי גירושין, מותר גם-כן לייבם אחר חליצה! ולפיכך גזרו שהגט יועיל לפסלה מלהתייבם (יבמות ג:). וכן מועיל הגט להאסר בקרובותיה, כמבואר להלן ה"ו. (10) אע"פ שאינו מתירה להנשא לאחרים, כגון שאמר לה: "הרי את מגורשת ממני, ואי את מותרת לכל אדם", שפסלה לכהונה, כמבואר לעיל פ"י מהל' גירושין ה"א. (11) יבמות נב, א. שלא יבואו להחליף בגט גמור. (12) שם נ, א. וכן בקידושין יד, א. "בית חלוץ הנעל" - חליצת הנעל מתירתה, ולא גט. וראה להלן ה"ב.

- ב. המאמר¹³, אף על פי שאינו קונה ביבמה קנן¹² גמור¹⁴ ואינה נעשית בו אשת איש גמורה¹⁵, צריכה ממנו גט¹⁶. ואינה נתרת לזר אלא בחליצה¹⁷.

(13) שנותן לה פרוטה ומקדשה, לפני שיבוא עליה, כתיקון חכמים, כמבואר לעיל פ"ב ה"א. (14) לירושא או לגרשה בגט אם יבוא להוציא (יבמות כט.). (15) לענוש הבא עליה בחנק, כאילו נתייבמה. (16) אם לא ייבמה, כמבואר בסמוך. (17) אחרי הגט למאמרו.

- ג. פיצד? העושה מאמר ביבמתו ואינו רוצה לבעול¹⁸ - צריך לכתב לה גט¹⁹, שהרי נתקדשה לו²⁰, וצריך לחלוץ לה כדי להתירה לזר²¹; שאין היבמה נתרת לזר אלא אחר בעילת היבם²² או אחר חליצה²³, אבל הגט²⁴ פוסלה ליבום ואינו מתירה לזר²⁵, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור כמו²⁶ הבעילה²⁶.

(18) אלא להוציא. (19) יבמות נ, א. (20) ואין חליצה מפקעת קידושין (רש"י שם). (21) שאין זיקת יבום נפקעת אלא ע"י חליצה (שם). ורבינו בפירוש המשנה (שם פ"ג מ"ה) אומר: "והנכון יותר, שיתן גט תחילה ואח"כ יחלוץ". והטעם, משום הידור מצוה, כי אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, הרי שהגמר העיקר, והואיל והגט והחליצה באים להתירה, ראוי להיות גמר המצוה בחליצה שהיא מן התורה ('פתחי תשובה' לאהע"ז ס' קע, ס"ק א, בשם 'בית מאיר'). (22) ואז אם יגרשנה בגט תותר לזר, כשאר נשים גרושות מבעליהן (יבמות נ). (23) קידושין ב, א: "וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם". (24) כאן חוזר רבינו לגט ומאמר שפתח בהם. (25) שאין זיקת יבום נפקעת אלא ע"י חליצה (קידושין יד.), וכמבואר לעיל סוף ה"א. (26) להיות כאשתו לכל דבר, שאם יבוא לגרשה אח"כ לא תצטרך לחלוץ (יבמות נ). וכבר נתבאר לעיל פ"ב ה"א, שאין המאמר אלא מדבריהם בלבד. וראה לקמן הי"ד ובביאורנו.

- ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו²⁷ -

בפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"ז. (220) ואתן לך מוהרך כסף וזוים מאה שהם כסף (טהור) שנים עשר דינר וחצי הראויים לך, ע"פ הכלל: כתובת בעולה: מנה, וכמבואר לעיל בפ"י מהל' אישות ה"ז-ח.

- 1 לה. פשפושתיך גט יבמין²²¹ או כתבת יבמין -
2 משרטט²²² מקום הפסוקים, שאסור לכתב שלש
3 תבות²²³ בלא שרטוט²²⁴. ויבמה שחליצה - מתרת
4 להנשא ביום חליצתה²²⁵, שהרי אינה חולצת עד
5 שפשולים תשעים יום²²⁶.

(221) גט חליצה. (222) מסרגל בקנה ועושה קוים ישרים, כדי שהכתיבה תהיה יפה וישרה. (223) לא אבה יבמי, או: יבמה יבוא עליה. (224) גיטין ו, ב. וירושלמי' מגילה פ"ג, ה"ב. ובהל' תפילין פ"ז ה"ט, כתב רבינו: "ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט, יותר על זה - אסור". וכבר נשאל על זה הנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו, והשיב: שמה שכתב רבינו בהל' תפילין, הוא העיקר, ועליו סומכים, כי שם הוא מקומו, וכאן לא הובאו הדברים אלא דרך אגב ומרוצה (כסף-משנה, שם). אולם הרשב"ץ ח"א סי' ב (הובאו דבריו ב'בית יוסף' ליו"ד סי' רפד) קובע שעל דברי רבינו בהל' יבום יש לסמוך ולהחמיר. וכן פסק השו"ע יו"ד סי' רפד ס"ב, ע"פ משמעות הסוגיא ביבמות קו, ב - שמר זוטרא שרטט גט חליצה אפילו המקומות שיש בהם רק שלש תיבות, וכמבואר ב'נקודות הכסף' ובהגר"א שם. ולדעת ה'מעשה ורוקח' אין כל סתירה בדברי רבינו, שבהל' תפילין מדובר, כשכותב פסוק שלם או פרשה, אזי אין קפידא אלא על ארבע תיבות, ואילו כאן ידובר כשכותב רק שלש תיבות והן עיקר כתיבתו, אזי אפילו שלש אין כותבין בלא שרטוט, שהן במקום פסוק שלם. (225) שלא כגרשה, הצריכה להמתין תשעים יום מיום שנתגרשה, כדי שיוודע אם היא מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, כמבואר לעיל בפ"א מהל' גירושין ה"ח. (226) כמבואר לעיל פ"א ה"א, ויודעים אז, שאינה מעוברת, וכן פסק הר"ף ביבמות סוף פ"ב, ודוקא חליצה, שהחליצה מוכיחה שלא בא עליה יבמה, אבל אם מת היבם ולא חליצה - צריכה להמתין שלשה חדשים עד שתינשא, כי יותר קרובה יבמה לביאה, מארוסה שגזרו בה משום נשואה ('תוספות' יבמות מב. וכן באהע"ז סי' יג, ב).

פרק חמישי

(1) כלל בו דין יבמה שנתן לה היבם גט או "מאמר" וגט, חליצה מעולה ופחותה, מאמר כשר ופסול, גט אחר גט ביבמה, חליצה אחר חליצה, בעילה אחר בעילה, ביאתו של יבם בן ט' שנים מאמרו וגטו, יבמות מבית אחד שהיו ביניהן חרשות או קטנות ופקחות.

- 6 א. היבמה שנתן לה היבם² גט פרישות³ - פסלה⁴
7 ופסל את צרותיה עליה⁵ ועל שאר האחין, שהרי
8 נעשה כמי שחליץ⁶ לה. ואין הגט מועיל ביבמה⁷
9 אלא מדבריהן⁸, הואיל והגט מגרש אשת איש⁹. וכל
10 גט שפוסל אשתו מן הפהנה¹⁰ פוסל את יבמתו מן
11 היבום¹¹. ואינה מתרת לזר עד שיחליץ לה¹².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43) אסרה על הראשון, שהרי מקודשת היא גם לשני.
44) שאסור לראשון לבוא עליה, וכן השני (יבמות נ:).
45) נמצא שהיה פסול בשעת נתינתו. 46) ובשעת נתינתו
היה כשר, אבל מתוך שאינו קונה קנין גמור - הועילו
המעשים שלאחריו לבטלו, מה-שאינ-כן בבטילה וחליצה,
שהן מן התורה ואין אחריהן כלום, כמבואר להלן הי"ד.
ז. פיצד? נתן גט או חלץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר
לה או לצרתה⁴⁷, בין הוא בין אחיו; או שפא על
יבמתו או נתן לה מאמר, וחזר ונתן לה⁴⁸ מאמר
אחר לצרתה⁴⁹, בין הוא בין אחיו; או שנתן מאמר
ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר⁵⁰ או בעלה
- הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון⁵¹ בין
המאמר האחרון⁵².

47) נפסלו עליו בגלל הגט שלפניו, שהתחיל ב"לא יבנה"
ואסור לבוא עליהן. 48) בכת"י התימנים, תיבה זו איננה.
49) והרי מאמר זה שלא כדן הוא, שהרי אסור לבנות שני
בתים, אבל היבמה הראשונה שבא עליה לא נפסלה עליו,
שהרי בעילה קונה קנין גמור, ואין אחריה כלום, ואפילו
יעשה בה אחיו מאמר, אין מאמרו כלום, שאין קידושין
תופסים באשת איש, וכמבואר להלן הט"ז. 50) תפסו
קידושי השני ונאסרה על שניהם. 51) של האח הראשון.
52) של האח השני, כי מקודשת היא לשניהם, וצריכה גט
משניהם ואחד מהם חולץ, כמבואר להלן הט"ו.

ח. נמצאת למד, שהמאמר, בין שקדמו מאמר
אחר⁵³ או גט או חליצה או בעילה⁵⁴, בין שקדם
המאמר לאחד מאלו - הרי זה מאמר פסול⁵⁵. חוץ
מן הנותן ובעל בעילה אחר המאמר, שזו
היא פהלתה⁵⁶.

53) ע"י אחיו בה, או שהוא בעצמו נתן מאמר לצרתה קודם
שנתן לזו. 54) בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, אבל הבעל
את יבמתו - אין מאמרו של אחיו מועיל בה כלום, כמבואר
להלן הט"ז. 55) ואסור לו לייבמה, ונותן לה גט למאמרו
וחליצה לזיקתו, אם לא נפטרה בחליצת צרתה או ביאתה.
56) כל זה במשנה יבמות נ, א - ודף נ, ב.

ט. הבעילה שפועל היבם את יבמתו תחלה⁵⁷ או
אחר מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת
בעילה פשרה. ואם קדמה מאמר מאחיו⁵⁸; או גט,
בין ממנו בין מאחיו⁵⁹, בין בה בין בצרתה⁶⁰; או
שקדמה מאמר בצרתה, בין ממנו בין מאחיו - הרי
זו נקראת בעילה פסולה⁶¹.

57) בלי מאמר. וראה למעלה פ"ב ה"א, שמדברי סופרים
אין לבעול עד שיקדש תחילה. 58) פסלה על זה מלייבם.
59) התחילו ב"לא יבנה", ואסורים לייבם. 60) שהגט
כחליצה האוסרת כל הצרות על החולץ (למעלה פ"א הי"ב).
61) ואסור לקיימה, והרי זו צריכה גט לביאתו וחליצתו
לזיקתו, וכן שנינו (יבמות נ:): "נתן גט ובעל, צריכה גט
וחליצה". וראה בבאורנו להלן הי"ד.

1 מה שעשה²⁸ הרי בטלו²⁹, והתרה³⁰. ויראה לי, שלא
2 התרה אלא לאחיו; אבל זה שנתן הגט - אסורה
3 היא לה³¹.

27) שפירש ואמר: הרי זה גיטך למאמרי (רש"י יבמות לב.).
28) המאמר שעשה. 29) ע"י הגט. 30) להתייבם,
שנשארה זיקתה כמקודם (יבמות לב.) והשווה להלן פ"ו
הכ"ט. 31) גזירה משום גט לזיקתו שפסלה עליו, וכן דעת
רש"י שם. ולדעת הראב"ד, מותרת אפילו למגרש, וכן דעת
ה'תוספות' שם נב, ב דיבור-המתחיל או דילמא.

4 ה. נתן גט לזקתו³² (ולא למאמרו) - פסלה³³ עליו
5 ועל שאר האחיו, כמו שבארנו³⁴; וצריכה גט
6 למאמרו³⁵, וחליצה להתירה לזר³⁶.

32) לדעת רש"י ביבמות לב, א. כל שנתן לה גט סתם, הרי
זה לזיקתו. 33) מלהתייבם. 34) לעיל ה"א. וכאן יש
חידוש יותר גדול, שאין אומרים הואיל ועשה בה מאמר ולא
גירשה אלא לזיקתו ולא למאמרו, יהא זה כמגרש חצי אשה
שלא עשה כלום, ולא תיפסל, אלא זיקה לחוד ומאמר לחוד,
וגט לזיקתו מועיל לפסלה (יבמות נב:). 35) להפקיע
הקידושין. 36) והגט לזיקתו, לא הועיל להתירה, כמבואר
לעיל ה"א, וכן שנינו (יבמות נ:): "נתן גט ועשה מאמר,
צריכה גט וחליצה".

7 ו. המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר
8 ולא נעשה אחריו דבר אחר, אלא שבעל אותה זה
9 שנתן לה המאמר - הוא הנקרא מאמר פשר³⁷. ואם
10 קדמו גט או חליצה, בין מייבם זה בין מייבם אחר³⁸,
11 בין בה בין בצרתה³⁹; וכן אם קדמתו בעילה
12 בצרתה, בין ממנו בין מאחיו⁴⁰; או שנעשה אחריו⁴¹
13 גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין ממנו בין
14 מאחיו; או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה⁴², בין
15 הוא בין אחיו; או שנתן לה אחיו מאמר אחר⁴³ או
16 בעלה - הרי זה נקרא מאמר פסול⁴⁴, בין המאמר
17 שקדמוהו המעשים האלו⁴⁵ בין המאמר שנתאחרו
18 אחריו⁴⁶.

37) שם: "עשה מאמר ובעל, הרי זו כמזותה". וכן אמר רב
הונא (שם נב:): "מצות יבמה, מקדש ואחר-כך בועל". וכן
כתב רבינו למעלה פ"ב ה"א. ואם עשה מאמר פסול,
כדלהלן, אינו רשאי לבוא עליה (ראה בסמוך). 38) אחיו
של זה. 39) שהתחיל ב"לא יבנה", ששוב לא יבנה,
ופסלה עליו. 40) שאסור לו לייבם את זו, כי "בית אחד
הוא בונה, ואינו בונה שני בתים", כמבואר לעיל פ"א ה"ט.
41) שהואיל ואין המאמר קונה קנין גמור, מועיל אחריו
מעשה אחר לפסלו. 42) נאסרה הראשונה עליו משום בנין
"שני בתים", וכן השניה אסורה לו מאותו טעם. וביבמות
נ, ב - אמרו: מה טעם מועיל מאמר ביבמה, לאסור חברתה
עליו, הואיל ומאמר בקידושין קונה בשאר נשים וביאה
קונה ביבמה, ואם מאמר לא יועיל (לפסול) אף ביאה לא
תועיל, ויבואו לבעול (צרתה) אחרי ביאה (של היבמה
הראשונה), והרי זה בונה שני בתים שאיסורו מן התורה.

18 שְׁתַּחֲזֹר עַל כָּל הָאֲחִין, או עַד שְׁתַּחֲלִץ כָּל אַחַת
19 מֵהֶן.⁷³

(71) יבמות כז, א. כדעת שמואל. (72) שם: כי אמר שמואל לפטור צרתה, ומפרש רבינו: כי אמר שמואל - שצריכה לחזור על כל האחים - לפטור צרתה, וכן פירש רבינו אלפס שם סוף פ"ה, ורבינו נמשך אחריו (הגר"א לאהע"ז סי' קע, ס"ק מח). (73) כשפחיתותן שוה, כגון שיש לשתיהן מאמר או גט קודם לחליצתן, ואין האחת עדיפה על חברתה, וראה למעלה הערה סט.

20 יג. כָּל יָבָמָה שֶׁנִּבְעֲלָה לַיָּבָמָה, בֵּין בְּעִילָה בְּשֶׁרָה
21 בֵּין בְּעִילָה פְּסוּלָה⁷⁴; וְאִפְּלוּ בְּעִלָּה אַחֵר שְׁחָלִץ
22 לָהּ⁷⁵, בֵּין הוּא בֵּין אַחִיו, בֵּין לְשֵׁם אִישׁוֹת⁷⁶ בֵּין
23 לְשֵׁם יָבָמוֹת⁷⁷; וְאִפְּלוּ בְּעַל צָרָתָה אַחֵר שֶׁבָּעַל בְּעִילָה
24 בְּשֶׁרָה⁷⁸, בֵּין הוּא בֵּין אַחִיו - הָרִי זֶה צָרִיכָה גֵּט,
25 שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂת אִשָּׁת אִישׁ בְּבְעִילָהָ⁷⁹. וְכֵן כָּל יָבָמָה
26 שֶׁנָּתַן לָהּ מֵאָמֶר, בֵּין מֵאָמֶר בְּשֶׁרָה בֵּין מֵאָמֶר פְּסוּל
27 - הָרִי זֶה צָרִיכָה גֵּט מִפְּנֵי הַמֵּאָמֶר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸⁰,
28 וְאַחֵר כִּף יָסוּר אִסּוּר הַמֵּאָמֶר.

(74) שקדמה גט או מאמר מאחיו. (75) שנאסרה עליו מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א הי"ב, ונסתלקה ממנו זיקת יבום. (76) בקידושין גמורים, כשאר נשים המתקדשות בביאה. (77) שסבר שעדיין יש בה צד ייבום. (78) שעובר עליה ב'עשה', כמבואר לעיל פ"א, הי"ב. (79) שקידושין תופסין בחיביי 'עשה', וכל-שכן בשניות (לעיל הל' אישות ס"ד, יד). וראה יבמות נב, ב - שיש אחר חליצה כלום, וכתב הרי"ף שם, שגם הבעילה יש אחריה כלום, וכמבואר לפנינו. (80) לעיל ה"ב.

29 יד. כָּבֵר אֲמָרְנוּ⁸¹, שְׁאִין הֵגֵט דְּוָחָה הַיָּבָמָה דְּחִיָּה
30 גְּמוּרָה⁸², וְכֵן הַמֵּאָמֶר אֵינוֹ קוֹנֶה בָּהּ קִנְיָן גְּמוּר⁸³;
31 אֲבָל הַבְּעִילָה קוֹנֶה קִנְיָן גְּמוּר, וְהַחֲלִיצָה דְּוָחָה
32 אוֹתָהּ דְּחִיָּה גְּמוּרָה. לְפִיכָךְ, גֵּט אַחֵר גֵּט בְּיָבָמָה⁸⁴,
33 או מֵאָמֶר אַחֵר מֵאָמֶר - מוֹעִיל⁸⁵; אֲבָל בְּעִילָה אַחֵר
34 בְּעִילָה וְחֲלִיצָה אַחֵר חֲלִיצָה - אֵין הָאֲחֵרוֹנָה מוֹעִילָת
35 כָּלוּם. וְכֵן גֵּט אוֹ חֲלִיצָה אַחֵר הַבְּעִילָה אֵינָה כָּלוּם.

(81) לעיל ה"א. (82) להחירה לזר, כי עדיין צריכה היא חליצה. (83) ליורשה, או לפטרה בגט אם ירצה להוציאה, אלא עדיין צריכה חליצה לזיקתו (לעיל ה"ג). (84) שהרי לא דחה זיקתה לגמרי. (85) שעדיין נשארה עליה זיקת יבום, ולפיכך כשעשה בה אחיו מאמר אחריו - מועיל, וכמבואר בסמוך ה"ו. וראה לעיל בביאורנו ה"ו, הערה מא.

36 טו. בִּיצֵד? יָבָם שֶׁנָּתַן גֵּט לַיָּבָמָה, וְחֹזֵר וְנָתַן גֵּט
37 לְצָרָתָה - הָרִי זֶה אִסּוּר בְּקִרְבּוֹת שְׁתִּיהֶן⁸⁶. וְכֵן שְׁנֵי
38 יָבָמִין שֶׁנָּתְנוּ שְׁנֵי גֵטִין לַיָּבָמָה אַחַת זֶה אַחֵר זֶה -
39 הָרִי זֶה בְּגִרוּשָׁה לְשִׁנְיָהּ⁸⁷, וְשִׁנְיָהּ אִסּוּרִין
40 בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְאַחֵר מִהֶן חוֹלֵץ⁸⁸. וְכֵן אִם נָתַן גֵּט

1 י. הַחֲלִיצָה שְׁחָלִץ הַיָּבָם לַיָּבָמָה תְּחִלָּה, אִם לֹא
2 קִדְּמָה דְּבָר אַחֵר - נִקְרָאת חֲלִיצָה מְעִלָּה⁶². וְאִם
3 קִדְּמָה גֵּט אוֹ מֵאָמֶר, בֵּין מִיָּבָם זֶה בֵּין מֵאָחִיו, בֵּין
4 בָּהּ בֵּין בְּצָרָתָה - הָרִי זֶה נִקְרָאת חֲלִיצָה פְּחוּתָה⁶³.

(62) ומסלקת היא את זיקת היבום מכל היבמות הבאות מבית זה, כמבואר בסמוך הי"א. (63) הואיל ואם רצה לייבם אינו יכול, שהרי קדמה גט או מאמר אחיו ונפסלה עליו, הרי זו חליצה גרועה (רש"י ליבמות כז:). ודינה מפרש בסמוך הי"ב. ואפילו קדמה בה מאמר ממנו, הרי זו חליצה פחותה, הואיל וצריכה גט למאמרו אין זו חליצה מעולה (יבמות כז. וברש"י, וכן ברש"י שם נג. דיבור-המתחיל לימא מסייע).

5 יא. יָבָמוֹת רַבּוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אַחֵד⁶⁴, בֵּין שֶׁנִּבְעֲלָה
6 אַחַת מֵהֶן בְּעִילָה בְּשֶׁרָה אוֹ נִחְלָצָה חֲלִיצָה מְעִלָּה -
7 הָתִירוּ הַכָּל⁶⁵, וְנִסְתַּלְקָה זִקַּת הַיָּבָם מֵעִלְיָהּ⁶⁶. וְאִם
8 נִבְעֲלָה אַחַת מֵהֶן בְּעִילָה פְּסוּלָה⁶⁷, אוֹ נָתַן לָהּ מֵאָמֶר
9 פְּסוּל⁶⁸ - נֶאֱסָרוּ כָּלֵל לַיָּבּוּם. וְצָרִיכָה גֵּט זֶה שֶׁנִּבְעֲלָה
10 אוֹ שֶׁנָּתַן לָהּ מֵאָמֶר⁶⁹, וְצָרִיכָה חֲלִיצָה [כָּל] אַחַת
11 מֵהֶן לְהַתִּירָן לְזֹר⁷⁰; שְׁאִין זִקַּת הַיָּבּוּם מִסְתַּלְקָת
12 בְּבְעִילָה פְּחוּתָה.

(64) שהניח האח המת נשים רבות. (65) להנשא לזר. (66) יבמות מג, ב במשנה. (67) המפורשת לעיל ה"ט. (68) המפורש לעיל ה"ו. (69) שהרי נתקדשה לו. (70) כמו ששינונו (יבמות נ:). "נתן גט ובעל, צריכה גט וחליצה". ולגירסה זו בדברי רבינו, שהיא גירסת ה'מגיד משנה' אף חליצת הצרה שלא נעשה בה שום מעשה, אינה פוטרת זיקת היבום של השניה, שנעשו בה מעשי הגט והמאמר, וזה בניגוד לשמואל האומר (שם כז:): "חלץ לצרה, נפטרה בעלת הגט או בעלת המאמר", כי חליצת הצרה מעולה מחליצת בעלת הגט שקלושה זיקתה. אולם בדפוסים רומי וקושטא, וכן בכת"י התימנים, כתוב כאן בדברי רבינו: "וצריכה חליצה אחת מהן", ותיבת "כל" איננה, ולפי גירסה זו (שהיא גם גירסת ה'טור' באהע"ז סי' קע) הכוונה, שצרה אחרת, שלא נעשה בה שום מעשה, תחלוץ - ואז כולן יהיו פטורות, אבל אם תחלוץ בעלת הגט - לא תפטור אלא את עצמה ולא את האחרות, בהתאם לשמואל האומר (יבמות כז:): "חלץ לבעלת הגט, לא נפטרה צרה (שחליצתה קלושה), לצרה - נפטרה בעלת הגט". ולדעת הגר"א באהע"ז סי' קע, ס"ק מז, זוהי הגירסה הנכונה בדברי רבינו, ולא כמודפס בספרים שלפנינו. וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"ז ה"ט, שחליצת הצרות פוטרות את האחיות, אע"פ שגם חליצת הצרות אינה מעולה. אולם, הואיל והיא מעולה משל האחיות - פוטרותן (לחם-משנה).

13 יב. נִחְלָצָה אַחַת מֵהֶן חֲלִיצָה פְּחוּתָה - הָתִירָה
14 לְהִנָּשֵׂא לְזֹר זֶה שֶׁנִּחְלָצָה, אֲבָל צָרָתָה אִסּוּרָה עַד
15 שְׁתַּחֲלִץ גַּם הִיא⁷¹, או עַד שֶׁיִּחְלָצוּ כָּל הָאֲחִין
16 לְרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּחְלָצָה הַחֲלִיצָה הַפְּחוּתָה⁷²; שְׁאִין
17 חֲלִיצָה פְּחוּתָה מְסַלְקָת זִקַּת יָבּוּם מִבֵּית זֶה עַד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הי"ב) ומכיון שלא ידוע לנו מי ייבם תחלה ומי ייבם אחר-כך - אסורות הן על שניהם. (102) ה'בית יוסף' (אה"ע"ז סי' קע) כתב בשם הגאונים, שאחת מהן צריכה חליצה נוסף לגיטה, כי יש לחוש שמא הראשון עשה ביבמתו מאמר ועדיין לא בא עליה, וכשייבם השני את יבמתו הרי זו בעילה פסולה (לעיל ה"ט) ואין ביאתה פוטרתה עד שתחלוץ, כמבואר לעיל הי"א, וגם ביאתו של הראשון יש לחוש שהיא ביאה פסולה, כי קדמתה ביאת השני, והרי זו ביאה אחר ביאה, שהיא פסולה. ולדעת רבינו לעיל הי"ב, צריכה חליצה ולא נפטרה בחליצת חברתה. ולדעת הרשב"א, כל שפסול חליצתן שוה, פוטרת חליצת אחת מהן את צרתה. (103) כמבואר למעלה הערה ק. (104) נמצא זה אסור בצרתה. (105) מספק (שמא ייבם אחיו תחילה). (106) כלומר, בתחילה צריך להיוודע אם אחיו ייבם, ואז אפשר לאסרה על יבם זה מספק, שמא ייבם אחיו תחילה, אבל אם לא ידוע כלל אם אחיו ייבם - אין אוסרים אותה על זה, כי יש כאן שני ספיקות, ספק אם ייבם, וספק אם ייבם תחילה, וכאילו היה כתוב: עד שיוודע תחילה שאחיו ייבם ('פרישה' ל'טור' אה"ע"ז סי' קע ס"ק מו, וכן בביאור הגר"א שם, אות נב). (107) כי אפילו אם כבר חלץ הראשון ליבמתו, אין השני מפסידה כלום. ואע"פ שיש לחוש, שמא יתברר שהראשונה חלצה תחילה, נמצאת חליצה זו אינה כלום, ותינשא לכהן, ויאמרו: חלוצה מותרת לכהן! (ראה לעיל פ"ג, ה"ז). אולם, הואיל ואין לזו שלפנינו תקנה אחרת, שאפילו אם יודע שהראשון לא חלץ ולא ייבם, שמא למחר יחלוץ או ייבם, נמצאת אשה זו כל ימיה עגונה, ומשום חשש קל זה לא רצו לעגנה כל ימיה. מה-שאינ-כן בנידון שלמעלה (פ"ג, ה"ז) יש תקנה לידע אם צרתה ילדה או לא ילדה (משנה-למלך). ולדעת הב"ח באה"ע"ז סוף סי' קע בנידון שלפנינו, ישנם שני ספיקות, שמא לא שמע האח הראשון, שמת אחיו שבירושלים, ואפילו אם שמע, שמא עדיין לא עשה ביבמתו שום מעשה. ומשום ספק רחוק זה, לא מנעו מלחלוץ לה. וה'אור שמח' מתרץ, שאם אתה מונע מלחלוץ וכן לייבם לזה ולזה, נמצא אתה מבטל לגמרי מצות יבום, שהיא: או יבום או חליצה, והרי אחת מהן חייבת ביבום על-כל-פנים, אבל בנידון של מעלה אם צרתה היא מעוברת וילדה אין היא זקוקה כלל, ואין שם ביטול מצות יבום.

ליבמתו, וחזר ונתן אחיו גט לצרתה - פל אחד
אסור בקרובות זו שנתן לה הגט. וכן אם נתנו
מאמר אחר מאמר⁸⁹, כמו שבארנו⁹⁰. אבל היבם
שחלץ ליבמתו⁹¹ וחזר וחלץ לצרתה, בין הוא בין
אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה
אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ
אותה באחרונה אסור בקרובותיה⁹²; שנה פחולץ
לשאר הנשים שאין לו עליהן זקה.

(86) כדין קרובות גרושתו (יבמות נא). (87) שם.
(88) אע"פ שחליצתה פסולה, אינה צריכה חליצה משניהם,
כל שאינה פוטרת את צרתה, וכמבואר לעיל הי"ב.
(89) צריכה גט משניהם, וחליצה מאחד מהם (יבמות שם).
(90) בדין גט אחר גט. ומובן שבשני יבמים ושתי יבמות,
ונתנו שניהם גיטין לשתייהן או עשו שניהם מאמר בשתייהן,
כל אחת מהן צריכה חליצה, כמבואר לעיל הי"ב.
(91) נסתלקה הזיקה מבית זה, ואין אחריה כלום.
(92) יבמות נ, ב במשנה.

טז. וכן הובעל ליבמתו⁹³, וחזר בין אחיו וחלץ
לה או לצרתה - אין חליצה זו כלום⁹⁴. וכן אם חזר
אחיו ונתן גט לה או לצרתה - אינו כלום⁹⁵. חזר אחיו
ונתן לה מאמר או בעל - לא עשה כלום⁹⁶; מאחר
שבעל אחיו תחלה - קנה קנן גמור, ואין הקדושין
תופסים באשת איש⁹⁷. אבל אם נתן מאמר לצרתה או
בעל צרתה⁹⁸ - צריכה גט⁹⁹ ממנו, כמו שבארנו¹⁰⁰.

(93) קנאה לגמרי, ונסתלקה זיקת יבום מבית זה. (94) ולא
נאסר בקרובותיה. (95) שם. ודוקא בעילה כשרה, אבל
בעילה פסולה, - יש אחריה גט או חליצה (למעלה הי"א).
(96) לקנותה. אבל ודאי, שאסרה על היבם, כדין אשת איש
שזינתה, המבואר לעיל פ"ד מהל' אישות הי"ח-יט. וראה
ב'תוספות' יבמות נא, ב דיבור-המתחיל אי ביאת ראשון.
(97) לעיל פ"ד מהל' אישות הי"ב, ולפיכך אינה צריכה גט
מאחיו. (98) אע"פ שאסורה לו משום שנאמר: יבמה יבוא
עליה - ולא עליה ועל צרתה. (99) שקידושין תופסים
בחיבי עשה'. (100) לעיל הי"ג.

יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד¹⁰⁸ - ביאתו
במאמר מן הגדול, שאינו קונה קנן גמור¹⁰⁹.
ומאמר בן תשע שנים ויום אחד: אם נתנו בתחלה
- מועיל, והרי הוא פוסל בו על הגדול¹¹⁰; אבל אם
נתנו בסוף¹¹¹ - אינו כלום. וגטו וחליצתו אינם
כלום¹¹², בין בתחלה בין בסוף.

יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הפאות מבית
אחד, ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו
בגט¹⁰¹, ויתרו לזרים¹⁰² ואסורות ליבמין¹⁰³. לפיכך,
ראובן שהיה בירושלים ולו שתי נשים, אחת בעכו
ואחת בצור, ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור,
ושמעון שמת ראובן - הדין נותן, שלא ייבם אחד
מהן עד שיודע מה עשה אחיו, שמא קדם ויבם.
קדם אחד מהן ויבם¹⁰⁴ - אין מוציאין מידו¹⁰⁵ עד
שיודע שאחיו יבם תחלה¹⁰⁶. רצה האחד לחלץ קדם
שידע מה עשה אחיו - אין מונעין אותו¹⁰⁷.

(108) שביאתו ביאה, כמבואר למעלה בפ"א ה"ו, ובפי"א
מהל' אישות ה"ג. (109) יבמות צו, א: "עשו ביאת בן
תשע כמאמר בגדול". [ואף-על-פי שמן התורה הוא קונה
אותה לכל דבר, כמו שאמרו בתוספתא (פרק יא, ה"ג): "כל
ביאה שצריכה דעת, אין ביאתו [של קטן] ביאה. אינה
צריכה דעת, ביאתו ביאה". וכן פסק רבינו להלן פ"ו ה"ג

(101) שהשני שייבם, אסור ביבמתו משום שנאמר: יבמה
יבוא עליה - ולא עליה ועל צרתה (כמבואר לעיל פ"א

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם רֵאשׁוֹן כ"ח תִּשְׁרִי - סֵפֶר נִשִּׁים - הַלְכוֹת יוֹם וְחִלְצָה

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעֲם - מוֹסֵד הַרְבִּי קוֹק

122) מִשְׁנַעֲשֶׂה בֶן שְׁלֹש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. (123) אִם יִרְצֶה לְהוֹצִיאָהּ, שֶׁכֵּבֶר קָנָה קִנְיָן גָּמוּר, וְהָרִי הֵיא כֹּלל יִבְמָה שֶׁנִּתְיַבְמָה לְגִדּוּל (שם צו:).

21 כב. אֶחָד בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְאֶחָד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹתָיו¹²⁴ וְלֹא נִוְלְדוּ בּוֹ סִימָנֵי סְרִיס¹²⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר¹²⁶.

124) יֵשׁ לוֹ דִּין קֶטֶן, וְאִין בִּיאָתוֹ אֵלָּא כְּמֹאמֶר מִן הַגִּדּוּל (שם). (125) כִּי אִם נִוְלְדוּ בּוֹ סִימָנֵי סְרִיס וְהוּא בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָרִי הוּא כְּגִדּוּל לְכָל דְּבַר. אֵלָּא שֶׁלַעֲנִין יִיבֹם, הוּאִיל וְאִינוּ רֹאִי הַלּוּלִיד, אִין לוֹ זִיקָה כֹּלל, כְּמִבּוּאָר לִקְמָן פ"ו ה"ב. וְאִם עָשָׂה מֵאִמֶּר אוֹ חֶלֶץ לֹא עָשָׂה כֹּלֹם, כְּמִבּוּאָר בְּתוֹסְפַת יִבְמוֹת פ"א מ"ב, וּבְעִילָתוֹ בְּעִילַת זָנוּת, שֶׁהָרִי יִבְמָתוֹ אֲסוּרָה לוֹ מִשּׁוּם אֲשֶׁת אַחִיו שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה (יִבְמוֹת ע"ט: וּבְרַש"י). (126) פ"ב מֵהַל' אִישׁוֹת ה"א.

24 כג. קִטְנָה¹²⁷ שֶׁרְאִוְיָהּ לְמֵאֵן¹²⁸ וְהַחֲרָשֶׁת¹²⁹, אָף עַל פִּי שְׁקִדּוּשֵׁי שְׁתֵּי הֶזְכָּרִים סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה¹³⁰, שְׁנֵי מִיָּנֵי קִדּוּשֵׁין הֵן: קִטְנָה יֵשׁ לָהּ קִדּוּשֵׁין כְּדִי שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ בָּהּ מִנְּהַג הַפֶּקֶר¹³¹, וְקִדּוּשִׁיהָ תְּלוּיִין עַד שֶׁתִּגְדִּיל¹³², וְהַחֲרָשֶׁת תִּקְנֶה לָּהּ נִשׁוּאִין כְּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׂאָר פְּנוּיָה לְעוֹלָם¹³³. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ כָּל הַיְּבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד קִטְנוֹת אוֹ חֲרָשׁוֹת - בִּיאָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת אֶת כָּלָן¹³⁴.

127) יְתוּמָה, שֶׁאִין קִדּוּשִׁיהָ קִדּוּשֵׁין גָּמוּרִין. (128) בְּבִעּוּלָהּ, כְּמִבּוּאָר לְעִיל פ"א מֵהַל' גִּירוּשֵׁין ה"א, וְרֹאֵה ב"ד מֵהַל' אִישׁוֹת, ה"ז. (129) שֶׁאִינָה שׁוֹמַעַת וְאִינָה מְדַבֶּרֶת. (130) פ"ד מֵהַל' אִישׁוֹת ה"ח"ט. (131) יִבְמוֹת קִיב, ב. שֶׁאִם לֹא תִינָשָׂא, אִין מִי שִׁישְׁמָרְנָהּ, וְיִנָּהֲגוּ בָּהּ מִנְּהַג הַפֶּקֶר בְּזוֹנוֹת (רש"י). (132) שֶׁם קָט, ב: "שֶׁאִם יִשְׁבָּה עִם בְּעִלָּה עַד שֶׁגִּדְּלָהּ, גָּמְרוּ קִדּוּשִׁיהָ וְנִעֲשִׂית אֲשֶׁת אִישׁ גָּמוּרָה, וְאִינוּ צָרִיךְ לַחְזוֹר וּלְקַדְּשָׁהּ לְאַחֵר שֶׁגִּדְּלָהּ. וְאִם לֹא רָצְתָה לִישֵׁב, צָרִיכָה לִמְאֵן וְתִצָּא בְּלֹא גִט" (לִשׁוֹן רִבִּינוּ בְּהַל' אִישׁוֹת פ"ד ה"ח). (133) אֲבָל כָּל יָמֶיהָ אִינָה אֵלָּא מְקוּדָּשֶׁת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, נִמְצָא שִׁישׁ הַבְּדִל בֵּין קִדּוּשֵׁי קִטְנָה לְגִדּוּלָהּ, שֶׁזוֹ הִרְאֵשׁוּנָה תְּבוּאָה בְּגִדּוּלָתָהּ לְקִדּוּשֵׁי תוֹרָה, בְּעוֹד שֶׁהַשְּׁנִיָּה תִשָּׂאָר לְעוֹלָם כְּנִשׁוּאָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים בְּלִבְד. (134) שֶׁהָרִי כּוֹלֵן קִדּוּשִׁיהֶן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאִין הָאֶחָת עֲדִיפָה עַל חֲבֵרְתָּהּ (יִבְמוֹת קי). וְדוּקָא בִּיאָתָהּ, אֲבָל לֹא חִלְצָתָהּ, כִּי הַקִּטְנָה אוֹ הַחֲרָשֶׁת אִינָה חוֹלְצָת, כְּמִבּוּאָר לְעִיל פ"ד ה"ז.

32 כד. הָיְתָה אַחַת חֲרָשֶׁת וְאַחַת קִטְנָה - אִין בִּיאָתָה אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת אֶת צֵרְתָּהּ¹³⁵. וְכִיצַד תִּקְנָתָהּ¹³⁶? 33 מִלְּמַדִּין הַקִּטְנָה שֶׁתִּמְאָן¹³⁷, וְכֹכֵס אֶת הַחֲרָשֶׁת. וְאִם רָצָה לְגַרְשָׁהּ - פּוֹתֵב לָהּ גִּט אַחֵר שֶׁיִּכְבֹּא עָלֶיהָ¹³⁸, 34 וְתִתֵּן לָזָר¹³⁹.

135) לְפִי שֶׁאִין אֲנוּ יוֹדְעִים, אִיזוֹ מֵהֶן נִחְשַׁבְתָּ אֲשֶׁתוֹ יוֹתֵר, אִם קִטְנָה מִשּׁוּם שֶׁתְּבוּאָה לְכָלֵל דַּעַת בְּגִדּוּלָתָהּ, אוֹ חֲרָשֶׁת

לַעֲנִין חֲרָשׁ, וְהוּא־הָדִין לַעֲנִין קֶטֶן (רֹאֵה שֶׁם הָעֵרָה יג) - תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא בְּקֶטֶן שֶׁלֹּא תִהְיֶה בִּיאָתוֹ כְּקִנְיָן גָּמוּר, אֵלָּא כְּמֹאמֶר בְּלִבְד, וְרֹאֵה ב'תוֹסְפוֹת' קִדּוּשֵׁין יט. ד"ה וּמִדְּאוּרִיתָא, וּבְמִגִּיד-מִשְׁנָה כֵּאֲנָן. (110) שֶׁאִינוּ יִכּוֹל לִיבְמָה וְלֹא לִיבֹם אֶת צֵרְתָּהּ, כְּמִבּוּאָר לְעִיל ה"ז וְהִי"ד, וְהָרִי זֶה כְּדִין הַכּוֹנֵס אֶת יִבְמָתוֹ, שֶׁנֶּאֱסָרוּ צֵרְתוּתָהּ עָלָיו וְעַל שֶׁאֵר הָאֲחִים (לְעִיל פ"א ה"ב). וְכִבְר נִתְבָּאָר לְעִיל ה"ו, לְמַה מוֹעִיל הַמֵּאִמֶּר לְפִסּוּל אֶת הַמֵּאִמֶּר שֶׁלֹּאֲחִירֵי. (111) יִתְבָּאָר בְּסִמּוֹן ה"ט. (112) שֶׁאִם חֶלֶץ לֹא נִאֲסַר בְּקִרְבוּתָהּ, וְכֵן לֹא פָּסְלָה מִלְּהַתִּיבֵם לְאֲחִים הַגִּדּוּלִים, שֶׁכֵּבֶר נִתְבָּאָר לְעִיל פ"ד ה"ט, שֶׁחֲלִיצַת קֶטֶן אִינָה כֹּלֹם, כִּי "אִישׁ" כְּתוּב בְּפִרְשַׁת חֲלִיצָה, וְדִרְשׁוּ: "אִישׁ וְלֹא - קֶטֶן" (יִבְמוֹת צו). וּמִכֵּיוֵן שֶׁחֲלִיצָתוֹ אִינָה כֹּלֹם, קִלְוָחוֹמֶר שֶׁגִּיטוֹ אִינוּ כֹּלֹם, שֶׁהָרִי הִגִּט אִינוּ פּוֹסֵל אֵלָּא מִכָּח חֲלִיצָה, כְּלִשׁוֹן רִבִּינוּ לְעִיל ה"א: "שֶׁהָרִי נִעֲשָׂה כְּמִי שֶׁחֶלֶץ לָהּ", וְרִבִּינוּ חֹזֵר כֵּאֲן מִפִּירוּשׁוֹ לְמִשְׁנָה (יִבְמוֹת פ"י מ"ח), שֶׁכְּתוּב: קֶטֶן - יֵישׁ לוֹ גִּט.

1 יט. כִּיצַד? בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבָמָתוֹ אוֹ שֶׁנָּתַן לָהּ מֵאִמֶּר תְּחִלָּה - פְּסָלָהּ עַל שֶׁאָר אֲחִין¹¹³. 2 אֲבָל אִם עָשָׂה הַגִּדּוּל מֵאִמֶּר בִּיבְמָתוֹ, וְחֹזֵר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנָתַן לָהּ אוֹ לְצֵרְתָּהּ מֵאִמֶּר - לֹא עָשָׂה כֹּלֹם, וְלֹא פְּסָלָהּ עַל אֲחִיו הַגִּדּוּל¹¹⁴. חֹזֵר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְכָא עָלֶיהָ אוֹ עַל צֵרְתָּהּ אַחֵר מֵאִמֶּר אֲחִיו הַגִּדּוּל - פְּסָלָהּ עַל הַגִּדּוּל, כְּשֶׁנִּי גִדּוּלִים שֶׁעָשׂוּ מֵאִמֶּר אַחֵר מֵאִמֶּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה¹¹⁵.

113) שֶׁאִינֶם יִכּוֹלִים לִיבְמָה בְּגִלּל מֵאִמֶּר הַקֶּטֶן. 114) וּמוֹתֵר לְקִיּוּמָהּ. (115) לְעִיל הִי"ד, שִׁישׁ מֵאִמֶּר אַחֵר מֵאִמֶּר, וְנִפְסָלָה עַל שִׁנְיָהּ, כְּמִבּוּאָר לְעִיל ה"ז. וְזוּהִי הַנִּקְרָאָת בִּיאָה בְּסוֹף (יִבְמוֹת צו).

9 כ. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבָמָתוֹ¹¹⁶, 10 וְחֹזֵר אֲחִיו הַגִּדּוּל וְכָא עָלֶיהָ¹¹⁷ אוֹ חֶלֶץ אוֹ נָתַן גִּט לָהּ אוֹ לְצֵרְתָּהּ - הָרִי זֶה פְּסָלָהּ עַל הַקֶּטֶן¹¹⁸. וְכֵן אִם חֹזֵר הַקֶּטֶן וְכָא עַל צֵרְתָּהּ¹¹⁹, אוֹ כָּא אֲחִיו הָאֲחֵר שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד עָלֶיהָ¹²⁰ אוֹ עַל צֵרְתָּהּ - נִפְסָלָה עָלָיו, כְּדִין כָּל מֵאִמֶּר וּמֵאִמֶּר¹²¹.

116) וְהָרִי הִיא כְּמֹאמֶר. (117) וְהוּא־הָדִין עָשָׂה בָּהּ מֵאִמֶּר, כְּמִבּוּאָר בְּמִשְׁנָה שֶׁם. (118) שֶׁהַמֵּאִמֶּר שֶׁבָּא אַחֲרָיו בִּיאָה אוֹ חֲלִיצָה וְגַם מֵאֲחִיו - נִפְסַל, כְּמִבּוּאָר לְעִיל ה"ח. 119) הָרִי זֶה כְּמֹאמֶר אַחֵר מֵאִמֶּר. (120) וְגַם בִּיאָתוֹ הוּא כְּמֹאמֶר. (121) שֶׁמוֹעִיל אַחֵר אַחֵר הַשְּׁנִי, וְשִׁנְיָהּ פְּסוּלִים וְאֲסוּרָה לְשִׁנְיָהּ (יִבְמוֹת צו:).

15 כא. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבָמָתוֹ וְהַגִּדִּיל, וְלֹא כָּא עָלֶיהָ מִשְׁהַגִּדִּיל¹²² - צָרִיכָה גִּט וְחֲלִיצָה. גִּט - מִפְּנֵי בִּיאָתָהּ, שֶׁהִיא כְּמֵאִמֶּר; וְחֲלִיצָה - לְהַתִּירָהּ לָזָר, שֶׁהָרִי לֹא נִבְעֲלָהּ בְּעִילָה שְׁקוּנָה קִנְיָן גָּמוּר. וְאִם כָּא עָלֶיהָ מִשְׁהַגִּדִּיל - הָרִי זֶה צָרִיכָה גִּט בְּלִבְד¹²³. 20

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 פָּסַל אֶת הַקְטָנָה, וְהַחֲרַשְׁתָּ צָרִיכָה גִט¹⁴⁶. שְׂבִיאת
15 הַקְטָנָה מַעֲלָה מִבֵּיאת הַחֲרַשְׁתָּ¹⁴⁷, שֶׁהַקְטָנָה רְאוּיָה
16 לְאַחֵר זְמַן¹⁴⁸, לְפִיכָךְ יָקִים הַקְטָנָה שְׁנֵבְעָלָה
17 תַּחֲלָה¹⁴⁹.

146) לביאתו, שהרי קידושי ביאתו תפסו בה.
147) ולפיכך אין החרשת פוסלתה. 148) כשתגדיל והיה
קדושה - קידושי תורה. 149) משנה, יבמות קיא, ב.
וגירסת רבינו כגירסת הגאונים והרי"ף שם: "לא פסל את
הקטנה". והראב"ד גורס שם: "פסל את הקטנה", גזירה
שנא יבוא על החרשת תחילה (ראה בסמוך הכ"ח). וכדברי
הברייתא (שם קיא.): "בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על
החרשת... נאסרו שתיהן עליו, כיצד תקנתן? חרשת יוצאת
בגט, וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ".

18 כח. בֵּא הַיָּבָם תַּחֲלָה עַל הַחֲרַשְׁתָּ¹⁵⁰, וְחָזַר וּבָא הוּא
19 אוֹ אָחִיו עַל הַקְטָנָה¹⁵¹ - פָּסַל אֶת הַחֲרַשְׁתָּ¹⁵².
20 וּמִלְמַדִּין הַקְטָנָה שְׂתַמָּאן¹⁵³, וְהַחֲרַשְׁתָּ יוֹצֵאָה
21 בְּגִט¹⁵⁴.

150) שביאתה פחותה. 151) שביאתה מעולה יותר, הואיל
וראויה לאחר זמן, אע"פ ששתיהן אין קנינן קנין גמור.
152) שם קיא, ב. שבנה שני בתים, וקנינה עדיף משל
חרשת. 153) שאסורה לו בגלל ביאת החרשת תחילה.
154) שכבר נאסרה עליו כשבא על הקטנה, משום "בנין שני
בתים". ואין אומרים תמתין הקטנה עד שתגדיל ותחלוץ
לזיקתה ותקבל גט לביאתה, שלא יאמרו: ראינו שתי נשים
מבית אחד, זו מתרגשת וזו חולצת ('אור שמח' ע"פ
ה'ירושלמי' יבמות פ"ג, ה"ח). ואף-על-פי שהקטנה מיאנה
ועקרה את זיקתה למפרע, ואם כן אין כאן צרה, אלא
החרשת בלבד היא היבמה, ולמה יוצאה בגט, ואינה נשארת
תחתיו? (וכן דעת הרשב"א ביבמות שם) - סובר רבינו
שקנסוהו להוציא החרשת, משום שלא המתין ובעל החרשת
לפני שמיאנה הקטנה ('אור שמח').

22 כט. הֵיוּ אֶחָת פְּקֻחַת וְאֶחָת חֲרַשָּׁת: בֵּא הַיָּבָם עַל
23 הַפְּקֻחַת וְחָזַר וּבָא אוֹ אָחִיו עַל הַחֲרַשָּׁת - לֹא
24 פָּסַל אֶת הַפְּקֻחַת¹⁵⁵, וְהַחֲרַשָּׁת צָרִיכָה גִט¹⁵⁶; בֵּא
25 הַיָּבָם עַל הַחֲרַשָּׁת וְחָזַר הוּא אוֹ אָחִיו וּבָא עַל
26 הַפְּקֻחַת - פָּסַל אֶת הַחֲרַשָּׁת¹⁵⁷, וְהַחֲרַשָּׁת יוֹצֵאָה בְּגִט,
27 וְהַפְּקֻחַת - בְּגִט וּבְחִלְצָה¹⁵⁸.

155) שקנינה קנין גמור, ואין החרשת יכולה לפסלה, שאין
אחר ביאה כשרה כלום. 156) לביאתה, שהיתה לשם
אישות או לשם יבמות, שקידושין תופסין בחיביי 'עשה',
וכמבואר לעיל ה"טז. 157) שאין קנינה קנין גמור,
ואסורה עליו משום שני בתים (יבמות קיא:).
158) שביאתה ביאה פסולה מחמת ביאת החרשת תחילה
והיא צריכה גט לביאתה, וחליצה לזיקתה, כמבואר לעיל
ה"א. וכן שנינו בתוספתא יבמות פ"ג מ"ז, וכפי שהגיה
הגר"א באהע"ז ס"י קעא, ס"ק יד.

ל. הֵיוּ גְדוּלָה וְקְטָנָה, וּבָא עַל הַגְּדוּלָה וְחָזַר הוּא

שהיא בת ביאה גמורה (שם קי.). 136) הרי אי-אפשר
לייבם שתיהן, משום שאסור לבנות שני בתים (לעיל פ"א,
ה"ט). וגם אינן ראויות לחליצה, כמבואר לעיל הערה קלב.
137) ותעקור נישואיה מהבעל הראשון למפרע, ש"כשם
שממאנת בבעל, כך ממאנת ביבם" (לעיל פ"א מהל'
גירושין ה"ג) ונשארה החרשת בלבדה, לייבם.
138) שהחרשת מתגרשת בגט, אף-על-פי שאין לה דעת,
לפי שאין אנו צריכים לדעת המתגרשת, וכמבואר לעיל פ"י
מהל' גירושין הכ"ג. 139) כשאר יבמה שנתייבמה
ונתגרשה מיבמה. ומקור הלכה זו ברי"ף יבמות פ"ג,
שפוסק כרבי אליעזר האומר (יבמות קט.): "מלמדים את
הקטנה שתמאן". אבל הראב"ד סובר שלא אמר רבי אליעזר
מלמדים את הקטנה שתמאן אלא בגדולה וקטנה (להלן
הלכה ל, ובפ"ז ה"ט), שאפשר לקיים בגדולה מצות יבום
מן התורה. אבל בנידון שלפנינו, ששתיהן נשואות מדבריהם
- אין מלמדים למאן, כדי לקיים מצות יבום מדבריהם ואין
להן תקנה, אלא כמבואר ביבמות קי, ב: "כונס החרשת
ומוציאה בגט (שחליצת הקטנה תפסלנה עליו) וקטנה
תמתין עד שתגדיל ותחלוץ".

1 כה. הֵיְתָה אֶחָת פְּקֻחַת¹⁴⁰ וְאֶחָת חֲרַשָּׁת - בֵּיאת
2 הַפְּקֻחַת אוֹ חִלְצָתָהּ פּוֹטֵרַת הַחֲרַשָּׁת, וְאֵין בֵּיאת
3 הַחֲרַשָּׁת פּוֹטֵרַת הַפְּקֻחַת; שְׂאִין קְדוּשִׁיהָ¹⁴¹ אֵלָּא
4 מִדְּבָרֶיהָ. וְכֵן גְּדוּלָה וְקְטָנָה - בֵּיאת הַגְּדוּלָה אוֹ
5 חִלְצָתָהּ פּוֹטֵרַת הַקְטָנָה, וְאֵין בֵּיאת הַקְטָנָה פּוֹטֵרַת
6 אֶת הַגְּדוּלָה¹⁴².

140) שקידושה קדושי תורה. 141) של חרשת.
142) שאין ביאת מי שנישואיה מדברי סופרים פוטרת את
צרתה שנישואיה מן התורה (משנה, יבמות קי.).

7 כו. הֵיוּ שְׂתֵּיהֶן קְטָנוֹת הָרְאוּיוֹת לְמָאן, וּבָא הַיָּבָם
8 עַל אֶחָת מֵהֶן, וְחָזַר וּבָא אוֹ הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַשְּׁנִיָּה
9 - לֹא פָּסַל אֶת הָרְאוּשׁוֹנָה¹⁴³; אֲבָל מִלְמַדִּין אֶת
10 הַשְּׁנִיָּה שְׂתַמָּאן¹⁴⁴, וְיָקִים זֶה יְבָמָתוֹ הַקְטָנָה שְׁנֵבְעָלָה
11 תַּחֲלָה¹⁴⁵.

143) שהרי ביאתן שוה, ואם הראשונה קנויה לו, הרי ביאת
האחרונה אינה כלום, שכבר למדנו (לעיל ה"ד) אין אחר
ביאה כלום (משנה, יבמות קיא:). 144) שם: "רבי אלעזר
אומר, ככולן מלמדים את הקטנה שתמאן בו", וכגירסת
הרי"ף שם, שגורס: ככולן. והטעם שהשניה צריכה מיאון
מפני שבביאתה נתקדשה, שאפילו הראשונה קנויה לו אין
השניה אסורה לו אלא באיסור 'עשה', כמבואר לעיל (פ"א
ה"ב) וקידושין תופסים בחיביי 'עשה', וכמבואר לעיל
ה"טז. והוא-הדין שיכול לגרשה בגט, אלא כדי שלא תיפסל
לכהונה מוטב שתמאן, שהממאנת כשרה לכהונה (לעיל הל'
גירושין פ"א ה"ז). וראה בבאור הגר"א לאהע"ז ס"י קעא
ס"ק ח. 145) ושניה אסורה לו משום: "יבמה יבוא עליה
- ולא עליה ועל צרתה", כמבואר לעיל פ"א ה"ב.

12 כז. וְכֵן הָיָה בְּקְטָנָה וְחֲרַשָּׁת, שְׂבִיאת הַיָּבָם תַּחֲלָה עַל
13 הַקְטָנָה וְחָזַר וּבָא הוּא אוֹ אָחִיו עַל הַחֲרַשָּׁת - לֹא

או אחיו ובא על הקטנה - לא פסל הגדולה, 1
ומלמדין את הקטנה שתמאן¹⁵⁹; בא על הקטנה 2
וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה - מלמדין את 3
הקטנה שתמאן¹⁶⁰ וינקים הגדולה, שבעילתה קונה 4
קנין גמור¹⁶¹. 5

שהיתה ספק ערוה על אחיו¹¹, ופצוע דפא¹² וכרות 21
שפכה¹³ וכיוצא בהן ממניי הסרוס¹⁴, והזקן ביותר 22
שתשש כחו וכשל¹⁵. ואם פעל סריס אדם¹⁶ - קנה¹⁷, 23
שהרי היתה לו שעת הפשר¹⁸; ומוציא בגט¹⁹, מפני 24
שהוא אסור לבוא בקהל²⁰. והטמטום²¹ חולץ ולא 25
מיבם, מפני שהוא ספק²². ואם נקרע ונמצא זכר²³ 26
- רצה חולץ, רצה מיבם²⁴. וישאר האחין²⁵ - או 27
חולצין או מיבמין. 28

(11) שקידש האח המת אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו 11
קידש נמצאת כל אחת מהן ספק אחות אשתו - שתיהן 12
חולצות, שאי אפשר לייבמן, שמא יפגע באחות זקוקתו. 13
(12) שנפצעו ביצור. (13) שנכתה הגיד שלו, ולא בידי שמים 14
אלא שכרתו אדם או קרן וכיוצא בו. (14) שנכתו ביצור 15
או שחסרה אחת או שניקבה וכל אלו אסורים לבוא בקהל. 16
(15) ואינו יכול לבעול ולהוליד. (16) שסירסו אדם ולא 17
מחמת חולי, והרי זה בכלל פצוע דכה. (17) ויוצאת בגט 18
בלא חליצה. (18) קודם שנסתרס. (19) וחייב להוציאה. 19
(20) אבל נסתרס על ידי חולי כשר לבוא בקהל. וכן הזקן 20
מותר לקיים את יבמתו. (21) "שאין לו לא זכרות ולא 21
נקבות אלא אטום הוא". (22) רוצה לומר: אינו מייבם 22
מפני שאינו יכול, ואינו חולץ משום שספק הוא, שמא הוא 23
זכר, ואם יש שם אחים אינו חולץ, שמא נקבה היא ולא 24
נפטרה היבמה בחליצה זו. (23) הסירו ממנו הקרום 25
המכסה את ערוותו. (24) כי ראוי הוא להוליד. (25) שאין 26
בהם שינוי בגופם ואין עליהם שום איסור. וזה מוסב על מה 27
שכתב בתחילת הפרק: "יש אחין שראויין ליבום או 28
לחליצה".

ה. יש יבמות שהן ראיות לחליצה או ליבום. ויש 29
יבמות שאינן ראיות לא לחליצה ולא ליבום, ואין 30
עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר. ויש יבמות 31
שהן ראיות לחליצה אבל לא ליבום. ויש יבמות 32
שהן ראיות ליבום אבל לא לחליצה. 33

ו. ואלו שמתבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה 34
והקטנה; לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין. ואם 35
רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שביעל אותה - 36
הרי זה מגרש²⁶. 37

(26) כי גט אינו צריך את דעת האשה. 26
ז. ואלו שחולצות ולא מתבמות: אסורי לאוין, 38
והשניות, ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה 39
שהיא ספק מגרשת²⁷ - חולצת ולא מתבמת, שמא 40
יפגע בערוה²⁸; שאשת אחיו שגרשה אסורה עליו 41
משום ערוה²⁹. אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק 42
קדושין³⁰ - הרי היא פשאר כל היבמות, וחולצת או 43
מתבמת, שאין כאן דבר לחוש לו³¹. וכן אשת 44
החרש³² וזקנה ועקרה - הרי הן פשאר כל היבמות: 45
רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה³³ היתה להן 46
שעת הפשר. 47

יום שני כ"ט תשרי ה'תש"פ

פרק ששי

(1) ביאר בו רבינו שיש יבמים ויבמות שראויים לייבום 1
וחליצה, שאינם ראויים כלל, ושראויים לאחד מהם, 2
המקודשת לאחיו בספק או החרשת והזקנה והעקרה, 3
והאסורה על יבמה, בלאו או בעשה, האסורה על בעלה 4
באיסור ערוה ובא עליה, ערוה וצרת ערוה, אשת אחיו שלא 5
היה בעולמו, סוטה שנפלה לפני יבם, צרת חייבי לאוין או 6
חייבי עשה או איילונית.

א. יש אחין שראויין ליבום או לחליצה². ויש אחין 6
שאינן ראויין לא ליבום ולא לחליצה, ואין להם 7
זקה³ כלל, אלא יבמתו מתרת לזר⁴. ויש אחין 8
שראויין לחליצה ואינן ראויין ליבום. ויש אחין 9
שהן ראויין ליבום ואינן ראויין לחליצה. 10

(2) כלומר, ראויים הם לשניהם, רצה מייבם, רצה חולץ. 11
(3) קשר ליבם. (4) בלא חליצה, כשאר האלמנות. 12

ב. ואלו הם שאין להם זקה כלל: סריס חמה 11
ואנדרוגינוס⁵; מפני שאינן ראויין לילד⁶, ולא היה 12
להן שעת הפשר⁷. 13

(5) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות. (6) והתורה אמרה: 14
"להקים לאחיו שם בישראל". (7) להוליד. בניגוד לסריס 15
אדם, שהייתה לו שעת הכושר. 16

ג. ואלו מיבמין ולא חולצין: החרש והשוטה 14
והקטן; מפני שאין בהן דעת לחלץ. וכשיבם החרש 15
- אינו מוציא לעולם; שבעילתו עושה אותה אשת 16
איש גמורה⁸, ואין גרושיו גרושין גמורין⁹. וכן תשע 17
שנים ויום אחד שייבם - אינו יכול לגרש עד 18
שיגדיל, כמו שבארנו¹⁰. 19

(8) "כל ביאה שאינה צריכה דעת הרי זו ביאה". וביאה יבמה 20
אפילו בשוגג שמה ביאה. (9) שאין לו דעת לגרש. 21
(10) כי גיטו של קטן אינו כלום. 22

ד. ואלו חולצין ולא מיבמין: הספקות, כגון 23

29 הַאֲסוּרָה לֹא מְשֻׁם לֹא אוֹ מְשֻׁם עָשָׂה, וְאֵין צָרִיף
30 לִזְמַר שְׁנִיָּה⁴⁵ - הֲרִי זֶה קָנָה קִנְיָן גָּמוּר וּמוֹצִיָּאָה
31 בְּגִטָּה⁴⁶; וְהִיא⁴⁷ וְכָל צְרוּתֶיהָ מִתְּרוֹת לְזָר, שֶׁהִרִי
32 נִפְטָרָה⁴⁸.

38 ולבעלה הייתה מותרת, כגון, כהן חלל שנשא כשרה
שנתחללה בביאתו, והיבם הוא כהן כשר, נמצאת זו מותרת
לבעלה ואסורה ליבמה, או ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח
ישראל כשר, נמצאת זו מותרת לבעלה ואסורה ליבמה.
39 כגון מצרית ואדומית דור ראשון ודור שני, ואסורה
לשניהם באיסור עשה. 40 לעריות, ואסורה מדברי
סופרים כגון אם אמו של יבם ולא של בעל, שהיו אחים מן
האב ולא מן האם, נמצאת שנייה זו מותרת לבעלה ואסורה
ליבמה. 41 והלא אינה ראוייה לו, ואי אפשר לקיים בה
ו"לקחה לו לאשה"? 42 שצריכה גט ממנו, כי קידושין
תופסים בחייבי לאוין אלא שאסור לו לקיימה. 43 להקים
לאחיו שם. 44 הואיל ומן התורה מותר לו לבוא עליה
ביאה ראשונה. 45 שאינה אלא מדברי סופרים. 46 שהרי
אסור לקיימה, אלא שאינה צריכה חליצה.
47 לכשתגרוש. 48 בביאתה של זו.

33 יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובא עליה
34 פהן גדול - לא נפטרה צרתה, שאין עשה⁴⁹ דוחה
35 את לא תעשה וצוה⁵⁰; והואיל ולא קנה מן התורה
36 קנין גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ⁵¹.

49 של מצות ייבום. 50 לא תעשה - "אלמנה ... לא יקח,
עשה - והוא אשה בבתוליה יקח", לימד שאינה בתולה לא
יקח, ולא הבא מכלל עשה, הרי הוא כעשה, אבל אלמנה
מן האירוסין, שעדיין בתולה, אינה אסורה עליו אלא איסור
לא תעשה. ודינה, כשאר חייבי לאוין המפורשים לעיל.
51 הצרה עצמה.

37 יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או
38 טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו⁵² - אין
39 זו אשתו⁵³, שאין קדושין תופסין בה⁵⁴, ואינה לא
40 בת יבום ולא בת חליצה. ואם היתה לה צרה⁵⁵ -
41 חולצת [או] מתיבמת⁵⁶. ואם היתה זו שהיא ערוה
42 על הבעל מתרת ליבם⁵⁷, ורצה היבם לשא אותה
43 וליבם צרתה - הרשות בידו⁵⁸.

52 נמצאת, שהיא גם אחותו, - שהרי אין ייבום אלא באחים
מן האב - ואסורה גם על היבם. 53 של האח המת.
54 שחייב על ביאתו כרת. 55 שיש לבעלה המת עוד
אשה, שהייתה מותרת לו. 56 שהרי היא זקוקה לייבום
ובמה תיפטר "הייתה אמו נשואת אביו ונישאת לאחיו
מאביו (בעבירה) ומת, זו היא "אמו" שאינה פוסלת צרתה".
57 כגון שעבר אחיו ונשא חמותו, שהיא מותרת ליבמה.
58 שאינן כשתי יבמות הבאות מבית אחד, שהערוה אינה
מבית זה, ואין ביאתה פוסלת את צרתה.

44 יג. היתה היבמה אסורה על בעלה ממש לאו או
45 ממש עשה, או שהיתה שניה לבעל⁵⁹, ולא היתה

27 מבעלה המת, כגון שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב
לה. ונשאה אחיו אחרי הגירושין. 28 שהיא איסור כרת.
29 אפילו מת אחר כך. והרי זו בכלל ה"ספיקות" שחולצות
ולא מתייבמות. 30 כגון שזרק לה אחיו כסף קידושין
ספק קרוב לו ספק קרוב לה. וכן אם קידשה באוכל או בכלי
שווה פחות מפרוטה, שמקודשת בספק, שמה דבר זה
שווה פרוטה במקום אחר. 31 ממה נפשך: אם היא
מקודשת, הרי מצוה לייבמה, ואם אינה מקודשת לאחיו הרי
היא זרה ומותר לנשאה. 32 מתייבמת לפיקח או חולצת.
33 שנעקרה על ידי מכה או חולי, ולפני זה הייתה ראוייה
ללדת, או ששתתה כוס עיקרין, או שנישאת לארבעים שנה
ושוב אינה יולדת. וכל אלו הייתה להן שעת הכושר, אבל
הזקן ביותר אף על פי שהייתה לו שעת הכושר אינו מייבם,
כי אינו ראוי לביאה כלל.

1 ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום:
2 אשת סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה ואשת
3 הקטן, ואילונית³⁴, ומי שהיא ערוה³⁵. שנאמר: ולא
4 ימחה שמו מישראל - פרט לסריס חמה
5 ואנדרוגינוס, ששםם מחוי; הואיל ואינן ראויין
6 לילד מתחלת ברייתן, הרי הן כמין בפני עצמו³⁶.
7 והיה הבכור אשר תלד - פרט לאילונית, שאינה
8 ראוייה לילד מתחלת ברייתה. לא תהיה אשת המת -
9 פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להם אישות
10 כלל. ולקחה לו לאשה - פרט לערוה, שאין לו בה
11 לקוחין³⁷.

34 עקרה מטבעה. 35 שאסורה ליבם מחמת קרבת
משפחה וחייב על ביאתו כרת. 36 "אנדרוגינוס ברייה
בפני עצמה היא". 37 שאין קידושין תופסין בחייבי
כריתות.

12 ט. פיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה, כגון
13 שהיתה אחות אשתו או אמה או בתה - הרי זו
14 פטורה מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה
15 כלל; שנאמר: ולקחה לו לאשה ויבמה - מי
16 שראוייה ללקוחין וקדושין תופסין בה היא זקוקה
17 ליבם.

18 י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו³⁸ או
19 אסור עשה³⁹ או שהיתה שניה⁴⁰ - הרי זו חולצת
20 ולא מתייבמת. ומפני מה צריכה חליצה⁴¹? מפני
21 שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בהן⁴²,
22 הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתיבמו,
23 שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא עשה
24 ולא תעשה - יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל
25 חקמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין ולא שניות,
26 גזרה שמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה
27 אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה
28 ראשונה בלבד⁴³. לפיכך⁴⁴, אם עבר ובעל יבמתו

צֶרְתָּהּ⁷⁵ עַד סוֹף הָעוֹלָם. שְׁפַל אִשָּׁה שָׁאִין לוֹ עָלֶיהָ
זָקָה - בְּאִסּוּר אִשֶּׁת אָח עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם⁷⁶.

(70) הואיל וצרת הערוה היא עצמה ערוה עליו, כאשר את
שלא במקום מצוה. (71) שהיא בתו. (72) בלא בנים.
(73) ונאסרת עליו משעת נפילת ראובן. (74) וכבר אמרנו:
צרת ערוה אסורה. (75) הלכה צרת צרתה של בתו
ונתייבמה ליהודה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני שמעון
שתייהן אסורות, צרת צרתה - נאסרה עליו כ"אשת אח"
מלוי, והרי היא ערוה, נמצאת אשת יהודה צרתה - צרת
ערוה, וכן לעולם. (76) ואין היתר לאיסורה.

טז. וְכֵן אִשֶּׁת אָחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ⁷⁷ - הוֹאִיל
וְאִין לֹא⁷⁸ עָלֶיהָ זָקָה⁷⁹, שְׁנֵאמַר: כִּי יֵשְׁבוּ אָחִים יַחְדָּו
- עַד שִׁיָּשְׁבוּ שְׁנֵיהֶן בְּעוֹלָם⁸⁰, הָרִי זֶה עֶרְוָה עָלָיו
לְעוֹלָם מִשּׁוּם אִשֶּׁת אָח⁸¹, וּפּוֹטֵרֶת צֶרְתָּהּ⁸².

(77) שנולד לאחר שמת אחיו. (78) לאח הנולד. (79) אין
היבמה זקוקה לו. (80) ישיבה אחת יחדיו. (81) אסורה
עליו משום ערוות אשת אחיו שלא במקום מצוה. (82) מן
החליצה ומן הייבום.

יז. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שָׁמַת וְהָנִיחַ אִשָּׁה וְנָפְלָה לִפְנֵי
שְׁמַעוֹן, וְאַחֲרַי שָׁמַת רְאוּבֵן נֹלֵד לוֹ⁸³, בֵּין שְׁנוּלֵד
לוֹי קִדְם שְׁיִיבָם לָהּ שְׁמַעוֹן בֵּין שְׁנוּלֵד אַחֵר
שְׁיִיבָמָה⁸⁴ - הָרִי אִשֶּׁת רְאוּבֵן עֶרְוָה עַל לוֹ לְעוֹלָם⁸⁵.
לִפְיָךְ, אִם מֵת שְׁמַעוֹן וְנָפְלָה זֶה וְצֶרְתָּה לִפְנֵי לוֹ -
שְׁתִּייהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיֵּיבוּם.

(83) נמצא לוי זה לא היה בעולמו של ראובן אחיו. (84) אף
על פי שכשנולד, לא הייתה על לוי בדיקת נישואי אחיו
ראובן. (85) בגלל אחיו ראובן שלא היה בעולמו.

יח. עָשָׂה שְׁמַעוֹן מֵאָמֶר בִּיבְמָתָהּ⁸⁶ אִשֶּׁת רְאוּבֵן, וּמֵת
קִדְם שְׁיִכְנַס אוֹתָהּ⁸⁷ - הָרִי לוֹי חוֹלֵץ לְצֶרְתָּהּ⁸⁸ וְלֹא
מִיבָמָה⁸⁹; שָׁאִין הַמֵּאָמֶר קוֹנֶה בִּיבְמָה קָנָן גְּמוּרָה⁹⁰,
כִּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ.

(86) שקידשה בכסף, וקידושי כסף ביבמה אינם קידושין
גמורים אלא מדברי סופרים. "ונקרא מאמר, לפי שאין דין
קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה". (87) בביאה.
(88) ואינה נפטרת משום צרת ערוה, כי אין היא צרתה
ממש. (89) הואיל ומאמר קונה מקצת, הרי זו צרת ערוה
במקצת מדברי חכמים. (90) להיחשב כנשואה ותיפטר
צרתה בגללה.

יט. אִשָּׁה שֶׁזָנְתָה תַּחַת בְּעֻלָּה בְּרָצוֹן וּבְעֵדִים⁹¹, וּמֵת
קִדְם שְׁיִגְרָשָׁנָה וְנָפְלָה לִפְנֵי יָבֵם - הָרִי הִיא פְּטוּרָה
מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיֵּיבוּם, וְכֵן צֶרְתָּהּ, כְּאִלוּ הִיָּתָה
עֶרְוָה עַל הַיָּבֵם; מִפְּנֵי שֶׁטִּמְאָה כְּתוּבָה בָּהּ פְּעֻרֹת⁹²,
שְׁנֵאמַר⁹³: וְהִיא נִטְמָאָה. אֲבָל סוּטָה⁹⁴ שָׁמַת בְּעֻלָּה
קִדְם שְׁיִשְׁקָנָה מִי הַמְּרִים⁹⁵, אוֹ שְׁאִינָה בֵּת שְׁתִּיָּה⁹⁶
אֲלֵא בֵּת גְּרוּשִׁין - הָרִי זֶה חוֹלֵצָתָהּ⁹⁷ וְלֹא מִתִּיבְמָתָהּ.

אִסּוּרָה עַל הַיָּבֵם מִצַּד אֱלוֹ הַצְּדִדִּים - הָרִי זֶה מִתַּרְת
לִיבָם. חוּץ מִמִּחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנִשְׁאֵתָהּ⁹⁸ וּמֵת, שֶׁהִיא
חוֹלֵצָתָה וְלֹא מִתִּיבְמָתָהּ⁹⁹. וְכֵן יָבְמָה שֶׁהִיא סִפֵּק עֶרְוָה
עַל הַיָּבֵם, אוֹ סִפֵּק עֶרְוָה עַל בְּעֻלָּה - הָרִי זֶה חוֹלֵצָתָה
וְלֹא מִתִּיבְמָתָהּ¹⁰⁰. לִפְיָךְ, מִי שֶׁקִּדְּשׁ אִשָּׁה בְּסִפֵּק
קִדּוּשִׁין, וְאַחֲרַי כֶּן מֵת אָחִיו שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא אֶחָתָהּ,
וְנָפְלָה לוֹ לִיבּוֹם, שֶׁהִיא סִפֵּק אֶחָתָהּ אִשְׁתּוֹ - הָרִי זֶה
חוֹלֵצָתָהּ וְלֹא מִתִּיבְמָתָהּ¹⁰¹, וּמוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ¹⁰² בְּגֵט
מִסִּפֵּק. וּשְׁתִּייהֶן אִסּוּרוֹת עָלָיו: יִבְמָתוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא
סִפֵּק עֶרְוָה; וְאַרוּסָתוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִפֵּק קְרוֹבָת
חֲלוּצָתָהּ¹⁰³, שֶׁהִיא כְּשֻׁנָּה, כִּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ.

(59) כגון שהייתה אלמנה מקודשת לכהן גדול אחיו ומת.
והיבם הוא כהן הדיוט, נמצאת זו אסורה לבעלה בלאו
ומותרת ליבמה, או שהיה אחיו כהן גדול ונשא בעולה ומת,
שאסורה לבעלה בעשה וליבמה מותרת, וכן אם הייתה אם
אמו של אחיו נשואה לו והרי היא שנייה, ומת אחיו, הרי זו
מותרת ליבם שהוא אחיו מן האב ולא מן האם.
(60) לאחר, שאסורה על בעלה משום לאו. (61) "במותר לה
נאסרה (=לבעלה שהיה מותר לה - נאסרה) באסור לה לא
כל שכן". (62) "הספיקות חולצות ולא מתייבמות"
(63) שמא היא אחות אשתו והיא ערוה עליו. (64) ארוסתו
המקודשת לו מספק. (65) שיעור הדברים כאילו היה
כתוב: "שהיא קרובת ספק חלוצתו". כי יבמתו אינה חלוצה
וודאית, שאם ארוסתו מקודשת לו, הרי יבמתו פטורה
מחליצה כאחות אשתו, וחליצתה אינה כלום, ואם ארוסתו
אינה מקודשת אזי יבמתו זקוקה לו וחליצתו חליצה, נמצאת
יבמתו ספק חלוצה וארוסתו קרובת ספק חלוצתו.

יד. מִי שָׁמַת אָחִיו וְהָנִיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאֶחָת אִסּוּרָה
עָלָיו¹⁰⁶ מִשּׁוּם עֶרְוָה¹⁰⁷ וְהַשְּׁנִיָּה אִינָה עֶרְוָה - כְּשֶׁם
שֶׁהָעֶרְוָה פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיֵּיבוּם כִּי צֶרְתָּהּ
פְּטוּרָה, וְלֹא נָפְלָה לוֹ זָקָה כָּלָל עַל בֵּית זֶה;
שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר לֹא יָבְנָה אֶת בֵּית אָחִיו - בֵּית שִׁישׁ
לוֹ לְקוּחִין כְּאִי זֶה מֵהֵן שִׁירְצָה הוּא שִׁישׁ לוֹ עָלָיו
זָקָה, וּבֵית שְׁמַקְצָתוֹ אִינוּ יָכוֹל לְבָנוֹתוֹ, שֶׁהָרִי אִין
לוֹ בֵּה לְקוּחִין, אִינוּ בּוֹנֶה אֶפְלוּ מִקְצָתוֹ שֶׁהוּא מֵתָר.
וְנִמְצָאת צֶרֶת הָעֶרְוָה עֶרְוָה עָלָיו מִשּׁוּם אִשֶּׁת אָחִיו¹⁰⁸,
שֶׁהָרִי אִין לוֹ עָלֶיהָ זָקָה¹⁰⁹.

(66) על היבם. (67) כגון שהיא בתו. (68) שלא במקום
מצוה. (69) צרה אסורה, במקום ערוה עומדת.

טו. לִפְיָכֶךָ¹⁰⁷, רְאוּבֵן שָׁמַת וְהָנִיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאֶחָת
עֶרְוָה עַל שְׁמַעוֹן¹¹¹ וּשְׁתִּייהֶן רְאוּיוֹת לָלוֹי - אִין
לְשְׁמַעוֹן זָקָה עַל בֵּית זֶה, וְהָרִי שְׁתִּייהֶן תַּחַת זָקָת לוֹי.
יבם לוֹי הָאֶחָת מֵהֵן, שֶׁהִיא צֶרֶת עֶרְוָה שֶׁל שְׁמַעוֹן,
וְהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרָת, וּמֵת לוֹ¹¹² וְנָפְלוּ שְׁתִּייהֶן לִפְנֵי
שְׁמַעוֹן - שְׁתִּייהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיֵּיבוּם
מִשְׁמַעוֹן: הָאֶחָת - מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה צֶרֶת עֶרְוָה¹¹³,
וְהַשְּׁנִיָּה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא צֶרְתָּהּ¹¹⁴. וְכֵן הַדִּין בְּצֶרֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ט תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קין

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נישואיה הראשונים למפרע ונמצאת שלא הייתה אשתו וצרתה אינה צרת ערוה ותתיבם.

כג. הִלְכָה צֶרֶת עֲרוּהָ וְנִשְׁאָת לְאַחֵר, וְאַחֵר כִּפֹּה
נִמְצָאת הָעֲרוּהָ אֵילּוּנִית¹⁰⁸ - תֵּצֵא הָעֲרוּהָ מִבְּעֻלָּהָ
וּמִיִּבְמָהּ, וְצָרִיכָה גִט מִבְּעֻלָּהָ וְחִלְצָהּ מִיִּבְמָהּ כִּדְרֵי
לְהַתִּירָהּ לְשׁוּקָא¹⁰⁹.

(108) ונמצאת הצרה זקוקה לייבום, ונישואיה עם האחר
שלא כדין היו. (109) אבל אין הולד ממזר, שיבמה לזר
אינה אלא איסור חייבי לאוין, ואין ממזר מחייבי לאוין.

כד. יִבֵּם הַיִּבֵּם הָעֲרוּהָ מִפְּנֵי שֶׁהָעֲרוּהָ
אֵילּוּנִית¹¹⁰, וְנִמְצָאת הָעֲרוּהָ שְׂאִינָה אֵילּוּנִית¹¹¹ -
תֵּצֵא מִיִּבְמָהּ בְּגִט¹¹², וְהוֹלֵד מִמֶּזֶר¹¹³.

(110) ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. (111) נמצאת צרת
הערוה, אסורה עליו משום אשת אחיו שלא במקום מצוה.
(112) אף על פי שהיא מחייבי כריתות, ואין קידושין תופסין
ליבם בה, בכל זאת צריכה גט, שמא יאמרו אחיו גירש את
הערוה סמוך למיתתו ונתייבמה הצרה כדין, ונמצאת אשת
איש יוצאת מבעלה בלא גט. (113) שאשת אח שלא
במקום מצוה חייבין עליה כרת ויש ממזר מחייבי כריתות.

כה. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נִשְׁאוּאִין שְׁתֵּי אָחִיוֹת
וְאַחַד מֵהֶן נָשׂוּי נְכָרִית¹¹⁴, מֵת הַנָּשׂוּי נְכָרִית¹¹⁵ וְאַחֵר
כִּפֹּה מֵת אַחֶד¹¹⁶ מִבְּעֻלֵי אָחִיוֹת¹¹⁷ - הָרִי הַנְּכָרִית
חֹלְצָת וְלֹא מִתִּיבָמָה¹¹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צֶרֶת אָחוֹת
אֲשֶׁתוּ בְּזֻקָּת אָחִיו שְׁמַת אַחֲרוֹן. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֶפְלוּ
גֵּרֶשׁ אֶחָד מִבְּעֻלֵי אָחִיוֹת אֶת אֲשֶׁתוּ אַחֵר שְׁמַת
הַנָּשׂוּי נְכָרִית¹¹⁹, וּמֵת הַמְּגֵרֶשׁ - הָרִי הַנְּכָרִית חֹלְצָת
וְלֹא מִתִּיבָמָה, הוֹאִיל וְנִעֲשֶׂת צֶרֶת אָחוֹת אֲשֶׁתוּ בְּזֻקָּה
שְׁעָה אַחַת¹²⁰; שְׂאֵם תִּתִּיבָם, שְׂמָא יָבֵא לִיבָם אוֹתָהּ
וְאֶפְלוּ לֹא גֵרֶשׁ זֶה שְׁמַת אַחֲרוֹן אֶת אֲשֶׁתוּ¹²¹.

(114) שאינה קרובה לא לזו ולא לזו. (115) נמצאת
הנכרייה זקוקה לייבום לכל אחד מהאחים בעלי האחיות.
(116) ועדיין לא נתייבמה הנכרית לאחד מהם.
(117) ואשתו אסורה על האח השני משום ערוה, שהרי
אחות אשתו היא. (118) אף על פי שהנכרית עדיין לא
נתייבמה, - הוֹאִיל והייתה זקוקה לו בחייו, הרי היא כצרת
אחות אשתו, מחמת זיקתו עליה, ואינה מתייבמת. אבל
חייבת לחלוץ כי "זקוקה" אין דינה כ"כנוסה" ממש
להיחשב כצרת ערוה גמורה להיפטר אף מן החליצה.
(119) ולא כנס כלל את הנכרית. (120) לפני שגירש את
אשתו. (121) נמצאת נכרית זו צרת אחות אשתו בזיקה
ואסורה לאח השלישי.

כו. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גִזְרוּ דָּבָר זֶה בְּנִשְׁאוּאִין; שֶׁהָרִי צֶרֶת
עֲרוּהָ בְּנִשְׁאוּאִין, אִם גֵּרֶשׁ אֶת הָעֲרוּהָ וּמֵת - צֶרֶתָהּ
מִתֵּרֵת לִיבָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ? מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר צֶרֶת
הָעֲרוּהָ בְּנִשְׁאוּאִין יָדוּעַ לִפְלִיל¹²², וְאֵינָן בְּאִין לְהַתִּיר
הָעֲרוּהָ אִם לֹא גֵרֶשׁ הָעֲרוּהָ; וְאֲסוּר צֶרֶת עֲרוּהָ בְּזֻקָּה

1 וְאִם הָיְתָה לָהּ צֶרֶה - הָרִי צֶרֶתָהּ מִתֵּרֵת, וְחֹלְצָת אוֹ
2 מִתִּיבָמָה⁹⁸.

(91) הרי נאסרה עליו וצריכה ממנו גט. (92) שנאמר בהן:
"אל תטמאו בכל אלה." (93) באשה שזינתה.
(94) שנסתרה עם איש, אחרי שקינא לה בעלה. (95) ושוב
אינה שותה. ונשארה טמאה מספק. (96) כגון ארוסה או
אשת חגר וכו'. (97) שאינה טמאה ודאי ואין דינה
כערוה. (98) כשאר צרות חייבי לאוין שחולצות או
מתייבמות.

3 כ. וְכֵן שְׁתֵּי יִבְמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, שֶׁהָיְתָה
4 הָאֶחָת מֵהֶן שְׂנִיָּה עַל הַיִּבֵּם אוֹ מִחִיבֵי לְאוּיִן אוֹ
5 מִחִיבֵי עֲשֵׂה אוֹ אֵילּוּנִית⁹⁹ - הָרִי צֶרֶתָהּ מִתֵּרֵת,
6 וְחֹלְצָת אוֹ מִתִּיבָמָה. אֲבָל הַחֹלֵץ לִיבָמָתוֹ, וְהִלְכָה
7 אָחוֹת חֲלוּצָתוֹ אוֹ אִמָּה וְכִינִיָּא בֵּהֶן וְנִשְׁאָת לְאַחִיו,
8 וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת, וּמֵת וְנִפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לִפְנֵי - כְּשֵׁם
9 שְׁקִרְבוֹת חֲלוּצָתוֹ אֲסוּרָה עָלָיו כִּפֹּה צֶרֶתָהּ אֲסוּרָה,
10 וְהָרִי שְׁתֵּיהֶן כְּשִׁנְיֹת לוֹ וְחֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבָמוֹת.
11 וּמִפְּנֵי מָה אֲסוּר צֶרֶת קְרוֹבָת חֲלוּצָתוֹ? מִפְּנֵי
12 שֶׁמִּתְחַלֶּפֶת בְּצֶרֶת חֲלוּצָתוֹ.

(99) שאינה ראוייה ללדת, ופטורה מן החליצה והיבום.

13 כא. שְׁתֵּי יִבְמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, שֶׁהָאֶחָת מֵהֶן
14 עֲרוּהָ עַל הַיִּבֵּם, וְהָרִי הָעֲרוּהָ אֵילּוּנִית - צֶרֶתָהּ
15 מִתֵּרֵת, וְחֹלְצָת אוֹ מִתִּיבָמָה; הוֹאִיל וְהָאֵילּוּנִית אֵינָה
16 בַּת יְבוּם וְחִלְצָהּ - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁאֵינָה¹⁰⁰, וְנִפְלָה
17 זִקְתָּהּ עַל צֶרֶתָהּ בְּלִבְדָּה¹⁰¹. וְכֵן אִם גֵּרֶשׁ אָחִיו אֶת
18 הָעֲרוּהָ אוֹ מֵאֵנָה¹⁰² בּוֹ קֵדֶם שְׁמִימוֹת, אוֹ שְׁמִתָּהּ בְּחַיֵּי
19 בְּעֻלָּה וְאַחֵר כִּפֹּה מֵת אָחִיו - הָרִי צֶרֶתָהּ מִתֵּרֵת,
20 וְחֹלְצָת אוֹ מִתִּיבָמָה. וְאֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְנִעֲשֶׂת
21 צֶרֶה לְעֲרוּהָ¹⁰³ שְׁעָה אַחַת תִּתִּיבָם לְעוֹלָם, שְׂאִין הָעֲרוּהָ
22 אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּהְיֶה צֶרֶת עֲרוּהָ בְּשַׁעַת נִפְלָה
23 לִיְבוּם¹⁰⁴.

(100) ואין צרתה צרת ערוה. (101) ואפילו הכיר בה בעלה
שהיא איילונית. (102) שנישאה יתומה קטנה ומיאנה בו
בקטנותה. (103) בחיי בעלה כשהיו נשואות יחד.
(104) כלומר, בשעת מיתת בעלה.

24 כב. הָיְתָה זֶה שֶׁהִיא עֲרוּהָ עַל הַיִּבֵּם מִקְדָּשָׁת לְאַחִיו
25 שְׁמַת בְּסִפְקָא¹⁰⁵, אוֹ מְגֵרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ בְּסִפְקָא, אוֹ שֶׁהָיְתָה
26 קְטַנָּה¹⁰⁶ הָרְאוּיָה לְמֵאֵן וְלֹא מֵאֵנָה בְּאָחִיו בְּחַיָּיו¹⁰⁷,
27 אִף עַל פִּי שְׂמֵאֵנָה בֵּינָם - צֶרֶתָהּ חֹלְצָת וְלֹא
28 מִתִּיבָמָה.

(105) שזרק לה האח כסף קידושיה בצידי רשות הרבים, ספק
אם מונח בארבע אמות שלו (ואינה מקודשת) או בארבע
אמות שלה (והיא מקודשת), או במקום ששניהם יכולים
לשמרו, או ששניהם אינם יכולים לשמרו. (106) יתומה,
שקידושיה אינם אלא מדרבנן. (107) אין אומרים תעקור

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

(1) כלל בו דין שנים מן האחין הנשואין לשתי אחיות ומתו שניהם ולא ידוע מי קודם, היתה אחת מהן ערוה ליבם זה ואחרת ערוה לשני, שתי אחיות שנפלו ליבום לפני האח השלישי, שלשה אחין שנים מהם נשואין לב' אחיות ומת אחד מהם, אחד מן האחים שקדש אחות יבמתו, שתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת אסורה על יבמה משום ערוה, שלשה אחים שנים נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו, המגרש את אשתו והחזירה ומת ונפלה לפני היבם, קטנה שהשיאה אביה וגרשה בעלה והחזירה ומת, שני אחין נשואין לשתי אחיות שתייהן קטנות או אחת גדולה, שני אחים חרשים או אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות, היתה בתו וכיוצא בה נשואה לאחיו והוא חרש.

א. שְׁנַיִם מִן הָאֲחִין נְשׂוּאִין לְשֵׁנִי אֲחִיּוֹת, וּמָתוּ שְׁנֵיהֶם, וְלֹא נִדְעָ אִי זֶה מֵהֶם מֵת רִאשׁוֹן? - הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לִיבֹם שְׁתֵּיהֶן²⁹, וְהָרִי זָקָה³⁰ נִפְלָה עַל שְׁתֵּיהֶן³¹, שְׁתֵּיהֶן חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת³². וְאֶפְלוּ הֵיְתָה אֶחָת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל הַיֵּבֶם מִשּׁוּם שְׁנֵי אוֹ מִחֲבִיבֵי עֲשָׂה אוֹ מִחֲבִיבֵי לְאוֹיֵן? - הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת³³. אָכֵל אִם הֵיְתָה אֶחָת מֵהֶן עֲרוּהָ³⁴ עָלָיו, כְּגוֹן שֶׁהֵיְתָה אִם אֲשֶׁתוֹ אוֹ בִּתּוֹ - הָרִי אֲחֻתָּהּ מִתַּרְתָּ לָּהּ³⁵, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבֶם; שֶׁהָרִי לֹא נִפְלָה זָקָתוֹ³⁶ עַל שְׁתֵּיהֶן, שָׁאִין זָקָה עַל הָעֲרוּהָ³⁷.

(2) כי אם נודע מי מת תחילה, יתבאר דין יבום נשותיהן בסמוך ה"ד. (3) שהרי אחיות הן, ואפילו אחת מהן אינה ראויה ליבום, שהרי שתייהן זקוקות ליבום (מכח שני בתי נפרדים), ונמצאת כל אחת מהן אחות זקוקתו, ואם ישא אחת מהן - הרי הוא פוגע באיסור אחות זקוקתו, שהיא כאשתו. (4) רשות היבם על היבמה. (5) שכל אחת נופלת ליבום מחמת בעלה המת. (6) משנה, יבמות כו, א. שאיסור אחות זקוקתו אינו אלא מדבריהם, ומן התורה אין איסור אלא באחות נשואתו ממש, ולפיכך חייבת בחליצה להפטר מן הזיקה (בניגוד לאחות אשתו, שפטורה מן החליצה ומן היבום, למעלה פ"ו ה"ט), ואינה מתייבמת משום איסור "זיקה" מדבריהם. (7) הכל מפורש בדברי רבינו לעיל פ"א מהל' אישות ה"רח. (8) כל אלו ראיות ליבום מן התורה ואינן אסורות אלא מדברי חכמים, כמבואר לעיל פ"ו ה"ה. ולפיכך מן התורה זקוקות הן ליבום, ונמצאת כל אחת מהן אחות זקוקתו (יבמות, שם). (9) שחייב על ביאתה כרת (לעיל ה"ה אישות פ"א ה"ה), ואין קידושין תופסין בה ואינה זקוקה ליבום, כמבואר לעיל פ"ו ה"ט. (10) שאינה אחות זקוקתו. (11) של היבם. (12) יבמות, שם.

ב. הֵיְתָה אֶחָת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל יֵבֶם זֶה מִשּׁוּם עֲרוּהָ³⁸, וְהָאֲחֵרָת אֲסוּרָה עַל הַיֵּבֶם הַשֵּׁנִי מִשּׁוּם עֲרוּהָ³⁹ - הָאֲסוּרָה לְזֶה מִתַּרְתָּ לְאֲחִיו, וְהָאֲסוּרָה לְזֶה מִתַּרְתָּ לְאֲחִיו; שֶׁהָרִי נִפְלָה זָקָה כָּל אֶחָד מֵהֶן⁴⁰ עַל

1 אֵינוֹ יָדוּעַ¹²³ לָכֵל, וּבָאִין לְהַתִּיר הַצָּרָה וְאֶפְלוּ לֹא נִתְגַּרְשָׁה הָעֲרוּהָ.

(122) שהוא מדאורייתא. (123) שאינו אלא מדרבנן.

3 כֹּז. שְׁלֹשָׁה אֲחִין נְשׂוּאִין שְׁלֹשׁ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת, מֵת אֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה הַשֵּׁנִי מֵאֲמָר בִּיבְמָתוֹ, וּמָת קֹדֶם שִׁיכָנס וְנִפְלָה שְׁתֵּיהֶן לִפְנֵי הַיֵּבֶם - הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבְּמוֹת; מִפְּנֵי שֶׁבְּעֻלַּת הַמֵּאֲמָר עָלֶיהָ זָקָה שְׁנֵי יֵבָמִין, וְנִמְצָאָת פָּאֵלוּ הִיא אֲשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים, וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ: אֲשֶׁת הַמֵּת - וְלֹא אֲשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים, לְפִיכָךְ כָּל אִשָּׁה שֶׁעָלֶיהָ זָקָה שְׁנֵי יֵבָמִין חוֹלְצָה וְלֹא מִתְיַבְּמָה, וְכֵן צָרְתָּה. וְאִסוּרֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

11 כח. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִחְלֹץ לְבְּעֻלַּת הַמֵּאֲמָר, שֶׁעָלֶיהָ זָקָה שְׁנֵי יֵבָמִין, וְיִיבֶם צָרְתָּה? גִּזְרָה שְׁלֹא יֵאמְרוּ: שְׁתֵּי יֵבָמֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד - אֶחָת חוֹלְצָה וְאֶחָת מִתְיַבְּמָה; וְלְפִיכָךְ אָסְרוּ אַף צָרְתָּה.

15 כט. עָשָׂה מֵאֲמָר בִּיבְמָתוֹ, וְנָתַן גִּט לְמֵאֲמָרוֹ, וּמָת - חִזְרָה לְהַתַּרְהָ, שֶׁהַמֵּאֲמָר שֶׁאֲסָרָה הָרִי בְּטָלוֹ¹²⁴, וְרָצָה¹²⁵ חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבֶם.

(124) על ידי הגט, כשאר קידושין הנפקעין על ידי הגט. (125) האח השלישי.

18 ל. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל יֵבָמָתוֹ, וּמָת כִּשְׁהוּא קָטָן¹²⁶, וְנִפְלָה פְּעַם שְׁנֵי אֲחֵי הַגְּדוֹל - הָרִי זֶה חוֹלְצָה וְלֹא מִתְיַבְּמָה; שֶׁבִּיָּאָת בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּמֵאֲמָר מִן הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ, וְנִמְצָא עָלֶיהָ זָקָה שְׁנֵי יֵבָמִין.

(126) כי אילו בא עליה משהגדיל ומת, הרי קנאה קניין גמור, ופקעה זיקת הראשון ולא נשארה עליה אלא זיקתו בלבד.

23 לא. מִי שֶׁחָצְיָה שִׁפְחָה וְחָצְיָה בֵּת חוֹרִין¹²⁷ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְרֵאוּבֵן¹²⁸ וְנִשְׁתַּחֲרַרְהָ, וְחִזְרָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְשִׁמְעוֹן¹²⁹, וּמָתוּ שְׁנֵיהֶם - מִתְיַבְּמָה לְלֹוִי, וְאִינָה אֲשֶׁת שְׁנֵי מֵתִים¹³⁰; אִם קְדוּשֵׁי רֵאוּבֵן קְדוּשֵׁין - אֵין קְדוּשֵׁי שִׁמְעוֹן פְּלוּם¹³¹, וְאִם קְדוּשֵׁי שִׁמְעוֹן קְדוּשֵׁין¹³² - אֵין קְדוּשֵׁי רֵאוּבֵן פְּלוּם¹³³.

(127) שהיו בעליה שני אחים או שותפים ושיחרר אחד את חלקו, או שקיבל רבה ממנה חצי דמיה ושיחרר חציה באותם הדמים. (128) והרי אין קידושה קידושין גמורין עד שתשתחרר. (129) וראובן לא גירשה והרי זו ספק מקודשת לשניהם. (130) לומר, חצייה הייתה לזה וחצייה לזה. (131) שאין קידושין תופסים באשת איש. (132) שהשחרור שבינתיים הפקיע קידושי הראשון. (133) נמצא שלמעשה אינה אלא אשת מת אחד.

29) אם ימות המייבם ותיפול ראשונה לייבום שנית, או אם לא ייבם כלל, נמצאו שתייהן אסורות להם. (30) שם כח, א. שאפילו נתייבמה הראשונה לא הותרה השניה, הואיל ולא היתה ראויה ליבום בשעת נפילה. (31) לעיל ה"ד. (32) שם כו, א. הואיל והראשון כנס בעבירה, שהרי פגע באחות זקוקתו, אין כניסתו מועילה להתיר לשני לקיים את אשתו, אע"פ שלא עבר על אחות זקוקתו, כי כל שהכניסה הראשונה היתה בעבירה - אינה מתרת לשני את אשתו, מה שאין-כן ב"קדם אחד וחליץ" (האמור לעיל ה"ד), שם לא עבר החולץ על שום איסור, לפיכך הותרה הראשונה לשאר האחים ('מעשה רוקח'). וכל-שכן בדין הכתוב לעיל ה"א כ"שלא נודע איזה מהם מת ראשון", ודאי אם כנסו - מוציאים אותן מהם, שהרי כל אחד מהם כנס בעבירה, כי אולי כנס את השניה לנפילה, שאין לה היתר עולמית, הואיל ולא היתה ראויה בשעת נפילה, וכמבואר לעיל ה"ד (שם).

ו. שלשה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, 23
מת אחד מבעלי אחיות ועשה השלישי 33 ביבמתו 24
מאמר, ואחר כך מת בעל אחות השניה, ונפלה 25
האחות השניה לפני האח השלישי 34 - הרי זה נותן 26
גט לבעלת המאמר 35 וחולץ לה 36, וחולץ לאחות 27
האחרונה 37, כדי להתירן לזר. 28

33) שאינו נשוי אחותה. (34) ומעתה שתייהן אסורות לו משום אחות זקוקתו, ואין בעלת המאמר דוחה את אחותה השניה משום אחות אשתו, שאין כח במאמר לעשותה כנשואה גמורה. (35) להפקיע קידושי מאמרו, שאינם נפקעים בחליצה אלא בגט, כמבואר לעיל פ"ה ה"ג. (36) לזיקתו, שאינה נפקעת אלא בחליצה. (37) הבאה מבית אחר, ואינה ניתרת בחליצת אחותה, וגם אינה מתייבמת משום אחות חלוצתו (משנה יבמות כט): "זו היא שאמרו, אוי לו על אשתו (בעלת מאמרו), ואוי לו על אשת אחיו". והוא-הדין אם לא עשה השלישי מאמר באחת מהן, נאסרו שתייהן עליו משום אחות אשה בזיקה, וכמבואר לעיל ה"א. ולא השמיענו רבינו כאן, אלא שאין המאמר קונה קנין גמור לדחות אחותה משום אחות אשתו. ולא כבית-שמאי (שם) האומרים: "אשתו עמו (בעלת מאמרו) והלזו תצא (בלא חליצה) משום אחות אשתו".

ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, 29
ונפלו שתייהן לפני בעל האחות - בעלת המאמר 30
פטורה מן החליצה ומן היבום, שהרי היא אחות 31
אשתו; והאשה האחרת 38 חולצת ולא מתייבמת, 32
שאין המאמר קונה קנין גמור עד שיפטור את 33
הצרה 39. 34

38) צרת בעלת המאמר. (39) לגמרי, אפילו מן החליצה, אלא הרי היא כצרת אחות אשתו בזיקה, שחולצת ואינה מתייבמת (יבמות פ"ג, מ"ו). והוא-הדין אם לא עשה בה השלישי מאמר, ומת, אשתו חולצת ולא מתייבמת, משום צרת אחות אשתו בזיקה, כמבואר לעיל פ"ו ה"כ, שהרי כשמת בעל האחות, הוזקה אשתו לאח השלישי בעל הנכרית, ונעשית נכרית זו צרתה בזיקה ('ברטנורא' שם).

1 המתרת לו בלבד¹⁶, ורצה חולץ רצה מייבם לו 2 המתרת לו¹⁷.

13) שהיא אם אשתו. (14) כנ"ל, והיו ארבעה אחים. ושנים מהם, בעלי האחיות, מתו ונשארו שני אחים יבמים אלו. (15) מהאחים. (16) והשניה אינה זקוקה לו כלל, ואין כאן אחות זקוקתו. (17) שם.

3 ג. מת אחד מן האחין ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך 4 מת שני¹⁸ ונפלה אשתו ליבום, שהיא אחות 5 הראשונה, והרי שתייהן קימות¹⁹ - שתייהן חולצות 6 ולא מתייבמות, כמו שפארנו²⁰.

18) עד כאן דן רבינו כשלא נודע מי מת ראשון, ואין ידוע מי מהן נפלה תחילה ליבום, ומכאן ואילך עוסק רבינו כשנפלו ליבום זו אחר זו, ודינן משתנה כדלהלן. (19) נמצאו שתייהן זקוקות, וכל אחת מהן אסורה משום אחות זקוקתו. (20) לעיל ה"א.

7 ד. מתה האחרונה²¹ - חזרה הראשונה להתרה²², 8 וחולצת או מתייבמת²³. מתה הראשונה - הרי 9 אחרונה באסורה עומדת, וחולצת ולא מתייבמת; 10 שהרי לא היתה ראויה ליבום בשעת נפילתה²⁴. וכן 11 אם קדם אחד מן האחין וחלץ לאחרונה - התרה 12 הראשונה לשאר האחין; שהרי הוזקה שאסרה 13 אותה²⁵ הסיירה אחיו בחליצתו²⁶.

21) בלא חליצה. (22) הראשון, כשעדיין לא נפלה השניה ליבום. (23) שאין כאן זקוקה אלא היא בלבד (יבמות כז:). (24) בגלל זיקת אחותה שנפלה תחילה, ו"כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבוא עליה", הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה" (שם). ומכאן המקור להלכה א', "שאם לא נודע איזה מהם מת ראשון", שתייהן אסורות, שהרי אין להן שום תקנה להתייבם, כי כל אחת מהן חוששין לה שמא היא השניה, ואסורה עליו עולמית. (25) את הראשונה. (26) ומעתה אין הראשונה אחות זקוקתו (שם). אבל לכתחילה אין מורים לחלוץ לשניה ולייבם את הראשונה, גזירה שמא יקדים אחד ויחלוץ לראשונה, והשני ייבם את השניה ויסבור: מה איכפת בין זו לזו (שם כח. וברש"י, וכן ב'תוספות' שם כז:).

14 ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מן 15 האחין, וקדם ויבם את האחרונה שהיא מתרת לו²⁷ 16 - התרה הראשונה לשאר האחין; שהרי האחרונה 17 שאסרה אותה עליהן נתיבמה למחר לה²⁸. אבל אם 18 היתה האחרונה היא שאסורה על אחד מהן בלבד 19 משום ערוה - הרי הוא מייבם לראשונה, ושאר 20 האחין אסורין בשתייהן²⁹, וחולצין ולא מייבמין³⁰, 21 כמו שפארנו³¹. ואם קדמו ויבם כל אחד אחת מן 22 האחיות - מוציאים אותן מהן³².

27) שאינה אחות זקוקתו. (28) ואינה זקוקה להם עוד, וחזרה הראשונה להתרה, כפי שהיתה בשעת נפילה.

צרתה המותרת, וכן היא דעת השו"ע (אה"ע"ז סי' קע, סי"ח), ומקורם מהתוספתא יבמות פ"ו ה"ה: "היתה איסור מצוה ואיסור קדושה (שניה) חלץ לה או בא עליה - נפטרה צרתה". ורבינו סובר שאין הלכה כאותה תוספתא, אלא כשמואל האומר (יבמות כז): "חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות", והוא הדין אם חלץ לשניה, לחייבי לאוין ולחייבי עשה, שאין צרתה נפטרה.

יא. שלשה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות והשלישי נשוי נכרית, מת אחד מבצלי אחיות ויבם הנשוי נכרית את אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך מת השלישי⁵⁵, ונפלו שתי נשוי לפני השני (שאין לו אשה) - הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום. האחת - מפני שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, נאסרה עליו לעולם משום אשת אח, כדין אשת אחיו שלא היה בעולם⁵⁶; והנכרית - משום צרתה⁵⁷.

55 הנשוי נכרית. (56 כמבואר לעיל פ"ו, הי"ז. 57 כדין צרת ערוה, שפטורה מן החליצה ומן היבום (משנה, יבמות ל. וכדעת ה'תוספות' שם ד"ה ונאסרה). וחזר רבינו כאן מפירושו למשנה שם, שהנכרית, חולצת ולא מתייבמת: "לפי שאני מסופק אם אסורה (האחת) משום ערוה . . . או אסורה עליו מדרבנן, שאמרו: הואיל ונאסרה עליו שעה אחת נאסרה עליו עולמית והיא כמו שניה, וצרת שניה חולצת או מתייבמת, ולפיכך תחלוץ להחמיר".

יב. וכן שני אחין נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהן, ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולמית, הואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה⁵⁸. אבל המקורש את אשתו והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם. ואף על פי שנאסרה עליו בחיי אחיו בשעה שגרשה⁵⁹ - הרי חזרה להתירה, וכשמת אחיו בהתירה היתה עומדת⁶⁰.

58 משום אחות אשתו, נאסרה עליו לעולם משום אשת אח, וכנ"ל בהלכה הקודמת (משנה, יבמות לב.). (59 משום גרושת אחיו, שהיא ערוה. (60 משנה, שם קח, ב. כי לא הנישואין הראשונים מפילים ליבום, אלא מיתת הבעל מפילה, ובאותה שעה בהיתר היא עומדת (שם קט.) והשווה לעיל פ"ו הכ"א.

יג. קטנה שהשיאה אביה⁶¹, וגרשה בעלה והחזירה, ומת ועדין היא קטנה⁶² - הרי זו אסורה ליבם⁶³; מפני שגרשיה גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה⁶⁴, ואין חזרתה חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה קדושין גמורין⁶⁵, כמו שבארנו⁶⁶.

61 ונישואיה נישואין גמורים מן התורה. (62 ואם מת כשהיא גדולה, יתבאר דינה להלן הי"ד. (63 וחולצת ואינה מתייבמת, כמבואר בכתובות עג, ב. וכן בתוספתא יבמות פ"ג, מ"ד. (64 והרי היא אשת איש גמורה מן התורה, כמבואר לעיל פ"ג מהל' אישות הי"א, וגם גירושיה

ח. אחד מן היבמין שקדש אחות יבמתו⁴⁰ - אומרין לו: המתן ואל תגרשנה⁴¹ ואל תשאנה⁴² עד שייבם אחיה או יחלץ ליבמה זו הזקוקה לכלבם⁴³. חלץ לה אחיו או יבמה, או שמתה היבמה - הרי זה יבם ארוסתו⁴⁴. מתו אחיו כלם⁴⁵ - מוציא את ארוסתו בגט⁴⁶ ויבמתו בחליצה⁴⁷. ואם מתה ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחין בין שמתה לאחר מיתת האחין - חזרה היבמה להתירה, ורצה חולץ רצה מיבם⁴⁸.

(40 לאחר שנפלה ליבום והזקקה לאחים. (41 אינך צריך לגרשה, כי אפשר שתותר לך ע"י מעשה אחיך, וכמבואר לפנינו. (42 שהיא אסורה לך משום אחות זקוקתך, שהיא כאחות אשתך. (43 ואז תוסר זיקתך ממנה. (44 אם חלץ או יבם בטלה הזיקה כנ"ל, ואם מתה גם כן מותרת, שלא תהא חמורה מאחות אשתו שמותרת לו כשמתה אשתו (יבמות מא. ורש"י שם). (45 והוא היבם היחיד. (46 שאחות זקוקתו היא. (47 ולא נפטרה זו מן החליצה משום "אחות גרושתו", הואיל וזיקתה קדמה לקידושי אחותה (יבמות, שם. ועיי"ש בתי"ט). (48 "יבמה שהותרה (שהיתה מותרת ליבם בעת מיתת אחיו), ונאסרה, וחזרה והותרה, תחזור להתירה הראשון" (יבמות שם).

ט. שלשה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש לכל אחת משתיהן צרה, ומתו הנשואין את האחיות, ונפלו האחיות וצרותיהן לפני יבם⁴⁹: אם חלץ לצרות - נפטרו האחיות, אבל אם חלץ לאחיות - לא נפטרו צרותיהן עד שייחלצו הצרות; מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה⁵⁰, וחליצה שאינה מעלה אינה פוטרת את הצרה⁵¹, כמו שבארנו⁵².

(49 וכולן אינן מתייבמות, האחיות - משום איסור אחות זקוקתו כלעיל ה"א, והצרות - שהן צרות אחות זקוקתו (שם כז.). (50 שהרי אינן ראויות להתייבם, וכל שאינה כשרה לייבום, הרי חליצתה חליצה פחותה (שם כז. וברש"י). (51 שם כז, א: "חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות. לצרות - נפטרו אחיות". ואע"פ שגם הצרות אינן ראויות ליבום - איסורן בתור צרות אחות זקוקתו, קל משל האחיות, וחליצתן משובחת משל האחיות (שם וברש"י). (52 לעיל פ"ה הי"ב.

י. יראה לי, שפך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד, והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה, שאם חלץ לאסורה⁵³ - לא התירה צרתה⁵⁴; חלץ לצרה - התירה האסורה.

(53 שחליצתה אינה מעולה. (54 כשם שחליצת האחיות אינה פוטרת הצרות, למרות שאיסור אחות זקוקתו אינו אלא מדרבנן, כמאמרם (יבמות כז): "זיקה מדרבנן היא", הרי שחליצה הפסולה מדרבנן אינה פוטרת הצרה (מגיד-משנה). ולדעת בעל 'הלכות גדולות' אפילו חלץ לשניה - הותרה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ט תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קבא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמורין הן. (76) בין קטנות בין גדולות, שקידושי חרשת אינן אלא מדבריהם (הל' אישות פ"ד ה"ט). (77) היבמה. (78) שכח נישואיהן שוה, והרי זו אחות אשתו ממש. (79) שקידושיה קידושי גמורין. (80) שקידושי אשתו הגדולה, עדיפים מזיקת יבמתו, שכח נישואיה אינו אלא מדרבנן, ונפטרה משום אחות אשתו. (81) נמצאת זיקתה של גדולה, שהיא מן התורה - אוסרת הקטנה עליו, ואין נישואיה הקלושים (= שהם מדרבנן) אלימים להפקיע זיקתו מעל הגדולה, ונשארה הקטנה אחות זקוקתו, ולייבם הגדולה גם כן אינו יכול, מפני שהיא אחות אשתו הקטנה, ומה יעשה? (82) ותעקור נישואיה למפרע, ואינה צריכה גט. (83) משנה, יבמות קט, א. וכדעת רבי אליעזר. אבל אילו היה מגרש הקטנה בגט, היתה הגדולה אסורה עליו משום אחות גרושתו. וכן אילו היה חולץ לגדולה, היתה הקטנה נאסרת עליו משום אחות חלוצתו, והשווה לעיל פ"ה ה"ל.

טז. שני אחין חרשין⁸⁴ נשואין לשתי אחיות פקחות, או חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת; וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחין⁸⁵, או חרשין, או אחד פקח ואחד חרש; ומת אחד מהן - אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום משום אחות אשתו⁸⁶, שהרי אין נשואי אחד מהן נשואין גמורין.

(84) שאין נישואיהם נישואין גמורין, כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט. (85) וגם כאן אין הקידושין קידושין גמורין, בגלל חרשות הנשים, וכמבואר שם. (86) משנה, יבמות קיב, ב. הואיל וכקידושי זו, כך קידושי זו, באין קידושי אשתו ומפקיעים את זיקתו מאחותה, שאף היא אינה זיקה גמורה, אלא מדבריהם בלבד.

יז. שני אחין, אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי אחיות פקחות, או אחת פקחת ואחת חרשת והרי הפקחת היא אשת הפקח⁸⁷; מת החרש - תצא אשתו⁸⁸ משום אחות אשה⁸⁹; מת הפקח - הואיל ונשואי הפקח שמת נשואין גמורין, וזקת זה החרש גמורה⁹⁰, ונשואי החרש אינן נשואין גמורין - הרי זה החרש מוציא את אשתו בגט⁹¹, מפני שאחותה זקוקה לו⁹²; ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם⁹³, שאינו יכול לנס מפני אחותה⁹⁴; ולא יחליץ, מפני שהוא חרש⁹⁵.

(87) נמצאת קידושי זו קידושין גמורין, ושל אחותה מדבריהם בלבד. (88) של החרש, שנישואיה מדרבנן. (89) יבמות, שם במשנה. (90) שזקוקה לו ליבום מן התורה. (91) ברמזיה, כשם שכנס ברמזיה, כך מוציא ברמזיה (לעיל הל' גירושין פ"ב ה"ז). (92) מן התורה, ואוסרת את אשתו הנשואה לו רק מדבריהם, ואחות זקוקתו אסורה. (93) גם לו וגם לאחרים, עד שימות החרש. (94) שהיא אחות גרושתו. (95) וכבר נתבאר לעיל פ"ד ה"ג, שאין החרש ראוי לחלוץ, וחליצתו אינה כלום (משנה,

גירושין גמורין, משעה שמבחנת בין גיטה לדבר אחר, כמבואר לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"ט. (65) שאין מעשה קטנה כלום. (66) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ז. ואפילו אם אביה יקדשנה שנית אין קידושיה גמורין, שמשוהאיה אביה בפעם הראשונה אין לו רשות בה, כמבואר שם פ"ג ה"ב, נמצאת קטנה זו - גרושת אחיו מן התורה, ונישואיה השניים לא הועילה לה, וכשמת בעלה הרי היא כגרושה ואסורה ליבם (משנה, יבמות קט). ואע"פ שהיא גרושת אחיו צריכה חליצה, ואין אומרים תיפטר גם מן החליצה כשאר כל העריות? משום שמא לא שמעו אנשים על גירושיה, וכשיראו זו יוצאת בלא כלום - יבואו להתיר יבמה להנשא לזר בלא כלום (רא"ש שם פ"ג, אות ה).

יד. והוא הדין למגרש פקחת⁶⁷, ונתחרשה והחזירה⁶⁸, ומת והניחה חרשת, שהיא אסורה⁶⁹ ליבם, ואינה חולצת ולא מתבכמת⁷⁰. וצרת קטנה זו או חרשת זו - חולצת או מתבכמת⁷¹. ואם החזירה פשהיא קטנה או חרשת, וגדלה⁷² או נתפקחה אצלו⁷³ ואחר כך מת - הרי זו מתרת ליבמה⁷⁴.

(67) שהיא מגורשת גמורה מן התורה. (68) ואין נישואיה אלא מדרבנן, כמפורש לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט. (69) משום גרושת אחיו כנ"ל. (70) כאן דקדק רבינו לכתוב: "ואינה חולצת" וכו', בניגוד לקטנה שהחזירה, בהלכה הקודמת שכתוב בה: "אסורה ליבם". ויתכן, כי קידושי קטנה עדיפים מקידושי חרשת, מפני שקטנה סופה לגדול ויהיו נישואיה נישואין גמורים, וכמפורש לעיל פ"ה הכ"ז (מעשה רוקח). [ניתכן גם, כי קטנה תחלוץ משתגדל, אבל חרשת אין חליצתה חליצה, וראה להלן ה"ז]. (71) רי"ף יבמות פ"ג, ע"פ הירושלמי (שם, ה"ו) וכמפורש שם: "קטנה זו (וכן חרשת) - קנויה ואינה קנויה", ומצד הקנוי - הרי היא כאשתו, ואפילו היא עצמה מותרת להתייבם וכל-שכן צרתה. וצד שלא קנה בה - היא עצמה אסורה, שאינה אשתו (אלא גרושתו), אבל צרתה כנגדה מותרת, שבצד זה אינה צרתה, שהרי איננה קנויה לו, ואין צרתה שבצדה נידונית כצרת ערוה. (72) גמרו קידושיה, כדלעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח. (73) ומשבעלה כשנתפקחה, מקודשת גמורה היא, חזרה להיתרה, ואינה עוד גרושת אחיו, ודינה כ"מגרש אשתו הגדולה והחזירה ומת", לעיל ה"ב. (74) יבמות קט, א.

טז. שני אחין נשואין לשתי אחיות: היו שתיהן קטנות הראויות למאן⁷⁵ או חרשות⁷⁶, ומת אחד מהן - תצא⁷⁷ משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום⁷⁸. היו אחת גדולה⁷⁹ ואחת קטנה, ומת בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום⁸⁰; מת בעל הגדולה⁸¹ - מלמדין הקטנה שתמאן בבעלה⁸², ותהיה גדולה זו מתרת ליבמה⁸³.

(75) שהיו יתומות ואין נישואיהן אלא מדרבנן, אבל קטנות שהשיאן אביהן אינן ראויות למיאון, שקידושיהן קידושין

יבמות (שם). שהחליצה תלויה בקריאה, ואינו יכול לקרוא, אבל הגט תלוי בכתיבה, וכותבים לו, והוא מוציא ברמיזה, כשם שכנסה ברמיזה.

1 יח. וְלָמָּה גָּזְרוּ חֲכָמִים שְׂוִיצִיא זֶה הַחֲרָשׁ אֲשֶׁתוֹ
2 הַחֲרָשֶׁת, וְהֵן אֵינָן בְּנֵי חַיִּיב⁹⁶, אֲלָא הָרִי הֵן פְּקֻטָּן
3 אוֹכֵל נְבִלוֹת שְׁאֵין בֵּית דִּין מְצִוִּין לְהַפְרִישׁוֹ?⁹⁷ אָמְרוּ
4 חֲכָמִים⁹⁸: אִם תֵּשֵׁב אֲשֶׁתוֹ עִמּוֹ, נִמְצְאָת אַחוּתָהּ⁹⁹
5 נִשְׁאָת לָזֶר, וְיֵאמְרוּ: נִפְטָרָה מִשּׁוּם אַחוּת אִשָּׁה¹⁰⁰.
6 לְפִיכָף מוֹצִיא הַחֲרָשׁ אֲשֶׁתוֹ בִּגְט, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה
7 אַחוּתָהּ אֲסוּרָה לְעוֹלָם¹⁰¹.

(96) במצוות, שהרי אין להם דעת. (97) יבמות קיד, א. ובפ"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז: "לפי שאינו בן דעת". (98) שם קיד, ב. (99) היבמה, אשת הפקח. (100) שיסברו: קידושי אשתו החרשת קידושין גמורין הן, ודחו את זיקתו מעל הפקחת ואינה עוד זקוקתו (רש"י שם). (101) ולא יטעו עוד להתירה להנשא לזר.

8 יט. וְכֵן שְׁנֵי אַחִין פְּקֻחִין נִשְׁוֹאִין לְשִׁתֵּי אַחוּת,
9 אַחַת פְּקֻחָת וְאַחַת חֲרָשֶׁת: מִתּ בַּעַל הַחֲרָשֶׁת¹⁰² -
10 תֵּצֵא מִשּׁוּם אַחוּת אִשָּׁה¹⁰³; מִתּ בַּעַל הַפְּקֻחָת -
11 מוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתוֹ הַחֲרָשֶׁת בִּגְט¹⁰⁴ וְאֶת אִשָּׁת אַחִיו
12 בַּחֲלִיצָה¹⁰⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּקֻחַ וְיִכּוֹל לְחַלֵּץ¹⁰⁶.

(102) שנישואיה אינם אלא מדרבנן. (103) בלא חליצה, שאינה זקוקה לו כלל. (104) שאין בקידושיה הקלושים כח לדחות את זיקתו מעל אחותה, ומתוך שאחותה זקוקה לו מן התורה, נמצאת אשתו החרשת אסורה לו משום אחות זקוקתו, ועליו לגרשה בגט כדין כל חרשת המתגרשת בגט. (105) אף היא נאסרה עליו משום אחות גרושתו. (106) ומותרת לזר (משנה, יבמות ק"ג:).

13 כ. שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד פְּקֻחַ וְאֶחָד חֲרָשׁ, הַחֲרָשׁ נִשְׁוִי
14 שְׁתֵּי נָשִׁים פְּקֻחוֹת, הָאֶחָת מִהֵן עֲרֹה עַל הַפְּקֻחַ¹⁰⁷,
15 וְהַחֲרָשׁ - שִׁתִּיהֶן פְּטוּרוֹת¹⁰⁸ עַל כָּל פְּנִימִים¹⁰⁹: אִם
16 נִשְׁוִיאֵי הָעֲרֹה נִשְׁוֹאִין¹¹⁰ - הָרִי הַשְּׁנִי עֲרֹתָהּ
17 וּפְטוּרָהּ¹¹¹, וְאִם אֵין נִשְׁוִיאֵי הָעֲרֹה נִשְׁוֹאִין¹¹² - כִּף
18 לֹא יִהְיֶה נִשְׁוִיאֵי עֲרֹתָהּ נִשְׁוֹאִין¹¹³.

(107) כגון שהיא בתו או חמותו. (108) מן החליצה ומן הייבום. (109) מכל הצדדים. (110) שיש לו קנין גמור באשתו. (111) כדין צרת ערוה, המפורש לעיל פ"ו הי"ד. (112) שאין חרש קונה. (113) והרי היא כזרה, ואינה זקוקה כלל ליבום ("ירושלמי" יבמות פ"ד ה"ג).

19 כא. הִיתָה בְּתוּבָה¹¹⁴ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ¹¹⁵ חֲרָשֶׁת וְנִשְׁוֹאָה
20 לְאַחִיו הַפְּקֻחַ¹¹⁶ - עֲרֹתָהּ¹¹⁷ חוֹלָצֶת וְלֹא מִתְּיַבֶּמֶת,
21 שְׁאֵין נִשְׁוִיאֵי הַחֲרָשֶׁת נִשְׁוֹאִין גְּמוּרִין¹¹⁸.

(114) של אחד פקח. (115) ערוה אחרת, כגון חמותו או כלתו. (116) והרי נישואי חרשת אינם אלא מדרבנן. (117) שהיא פקחת ונשואה גמורה. (118) לפטור את צרתה משום "צרת ערוה", ולפיכך חולצת להסיר את זיקתו

מעליה, ואינה מתייבמת שהרי היא צרת ערוה מדרבנן ("ירושלמי" שם ה"ד). ושם ה"ה שנינו: "בתו חרשת נשואה לאחריו חרש, צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום". ורבינו לא חשש להביאה, כי כבר נכללת היא בדין ה"כ: "אם נישואי הערוה (בתו החרשת) נישואין, הרי השניה צרתה ונפטרה" וכו'.

22 כב. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ שְׁתֵּי אַחוּת¹¹⁹ -
23 אַחַת שְׁתֵּי אַחוּת אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּה אוֹ אִשָּׁה וּבִתּ בִּתָּה
24 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; עֲנִין הַדְּבָרִים¹²⁰: שֶׁהֵן שְׁתֵּי נָשִׁים
25 שֶׁהָאֶחָת מִהֵן עֲרֹה עִם הָאֶחָת וְאִי אֶפְשָׁר לִשְׂאֹ
26 שְׁתִּיתָן מִשּׁוּם עֲרֹה¹²¹. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ אַחוּת
27 אֲשֶׁתוֹ¹²² אוֹ אַחוּת יְכַמְתוּ¹²³ - אֶחָד אַחוּתָהּ אוֹ אִמָּה אוֹ
28 בִּתָּה¹²⁴; עֲנִין הַדְּבָרִים: אַחַת מְקַרְבוּתֶיהָ שֶׁהֵן עֲרֹה
29 עִמָּה.

(119) כגון לעיל ה"א. (120) כוונת הדברים. (121) נמצאת, שכל אחת היא קרובת זקוקתו האסורה לו. (122) כגון לעיל ה"ז, טז. (123) לעיל ה"ח. (124) של אשתו או יבמתו, שאסור לו לקיים שתייהן.

פרק שמיני

(1) נתבאר בו דין המקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש, בני תערובות, הלך בעלה למדינה אחרת ושמעו שמת ונישאה ואחר כך בא.

א. מִי שֶׁקִּדַּשׁ אַחַת מִשְׁתֵּי אַחוּת, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה
מִהֵן קִדָּשׁ², וְמֵת וְלֹא אַח אֶחָד חוֹלֵץ לְשִׁתִּיהֶן כְּדִי
לְהַתִּיךְ לְאַחֵרִים³. הֵיוּ לוֹ שְׁנֵי אַחִין - אֶחָד חוֹלֵץ
לְאַחַת מִהֵן בַּתְּחִלָּה, וְהַשְּׁנִי מֵיבֵם לְשִׁנְיָה עַל כָּל
פְּנִימִים⁴: אִם זֶה הָיָא שֶׁקִּדַּשׁ אַחִיו - הָרִי יִבֵּם אוֹתָהּ;
וְאִם אֵינָה אֲשֶׁת אַחִיו - הָרִי נִשְׂאֵא אִשָּׁה מִשְׁאָר
הַנָּשִׁים, וְאַחוּתָהּ שֶׁהִיתָה אֲשֶׁת אַחִיו כְּבָר נִחְלָצָה⁵.
אֲבָל לֹא יִיבֵם הָאֶחָת תְּחִלָּה, שֶׁמָּא הָאֶחָת הִיא אֲשֶׁת
אַחִיו וְנִמְצָא שֶׁנִּשְׂאֵא קְרוֹבַת זְקִיקָתוֹ. קִדְּמוּ שְׁנֵי
הָאֲחִים וְכִנְסוּ⁶ שְׁתֵּי הַיְּבָמוֹת - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן
מִיָּד⁷.

(2) כגון שאמר לשתי אחיות: הרי אחת מכן מקודשת לי, וקיבלה אחת כסף הקידושין ע"י חברתה, או שאמר המקדש לאבי הבנות: אחת מבנותיך מקודשת לי, וקיבל האב קידושיה, כמפורש לעיל פ"ט מהל' אישות ה"ג. (3) ואינו יכול לייבם אפילו אחת מהן, כי שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא פוגע באחות זקוקתו, וגם אינו יכול לחלוץ לאחת ולייבם השנייה, כי אחות חלוצתו אסורה לו בחייה, ואין לאחיות תקנה, אלא שיחלצו שתייהן, כי כל אחת מהן זקוקה ליבום מספק, שמא היא המקודשת לאח המת (משנה, יבמות כ"ג:). (4) כלומר, בכל אופן מותר לייבמה. (5) ע"י אחיו, ומותר לו לישא אחות חלוצת אחיו. (6) קודם שנמלכו בבית-דין. (7) שכל אחד אומר אני כנסתי את יבמתי הראויה לי (המקודשת לאחי המת). ואפילו כנס הראשון באיסור את אחות זקוקתו, הרי משבא אחיו וכנס

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ט תשרי - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אָלֵא אַחַד חוֹלֵץ בְּתַחֲלָה וְאָחִיו מִיָּבֶם לְשִׁנְיָהּ²²; וְאִם
16 קָדְמוּ וְכִנְסוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן²³.

19 של זה - של זה, כלומר של המת השני שאינו אחיו.
יש כאן "ממה-נפשך", כלומר, מותר על-כל-פנים: אם זוהי
יבמתו, הרי טוב. ואין זו חלוצת אחיו, שאחיו לא חלץ אלא
לאחותה. ואם אין זו יבמתו, הרי נכרית היא ומותרת לו,
לאחר שנחלצה מיבמה, וגם אינה אחות זקוקתו שהרי אחיו
חלץ את אחותה, שהיא יבמתו, ופקעה הזיקה שעליה
(יבמות כג:). וכל זה כשלא חלצו לה שני האחים, אבל אם
חלצו לה שניהם, אסורה אחותה על כל אחד מהם משום
אחות חלוצתו. 20 [שני אחים של אחד מהמתים. ובכ"י
תימן, הנוסחא כאן: "קדמו שני אחים"]. 21 שכל אחד
מהם יפגע בספק אחות זקוקתו, כי שמא האחרת היא אשת
אחיו וזקוקה לו וכנ"ל. 22 על-כל-פנים: אם יבמתו היא
- הרי טוב, ואם לא - אין זו אחות זקוקתו, שכבר נחלצה
מאחיו ופקעה זיקתו, וגם אינה אסורה לו משום "יבמה
לזר", שכבר נחלצה זו מאחי בעלה. 23 כמבואר לעיל
הערה ו. ואפילו היו שניהם כהנים, כמבואר לעיל ה"ב.

17 ד. הָאִשָּׁה שֶׁהָיוּ לָהּ בָּנִים וְהָיוּ לְכָלְתָּהּ²⁴ בָּנִים,
18 וְנִתְעַבְּרָה הָאִשָּׁה וְנִתְעַבְּרָה בְּלָתָהּ, וְיִלְדוּ שְׂתִיָּהּ
19 בְּמִחְבּוּאָה אַחַת, וְנִחְעָרְבוּ שְׁנֵי הַיָּלָדִים, וְהִגְדִּילוּ
20 הַתַּעֲרֻבוֹת²⁵ וְנָשְׂאוּ נָשִׁים וּמָתוּ²⁶ - פִּיזֵד הֵן נִתְּרוֹת?
21 בְּנֵי הַכֹּהֵל חוֹלְצִין לְשְׂתִיָּהּ תַּחֲלָה וְלֹא מִיָּבֶמֶין; שֶׁכָּל
22 אַחַת מֵהֶן סָפֵק שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אָחִיו²⁷ וְתִהְיֶה מִתֵּרֵת לוֹ,
23 סָפֵק שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אָחִי אָבִיו²⁸ וְהִיא עֲרֹה עָלָיו²⁹. אָבֵל
24 בְּנֵי הַזִּקְנָה אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מִיָּבֶמֶין; שֶׁאִם הִיא זֹאת אִשְׁתּוֹ
25 אָחִיו³⁰ - הִרִי וְבָמָּה, וְאִם הִיא אִשְׁתּוֹ בֶּן אָחִיו - מִתֵּרֵת
26 לְהַנְשֵׂא לוֹ שֶׁכֶּפֶר נִחְלָצָה³¹.

24 אשת בנה. 25 בכת"י התימנים: התערובות.
26 בלא בנים, והרי הן זקוקות ליבום. 27 בן הכלה.
28 בן הזקנה, שהוא אחי אביהם. 29 ככתוב (ויקרא יח,
י): "ערות אחי אביך לא תגלה. . . דורדתך היא", והערה
אסורה ליבם. 30 שבעלה המת הוא בן הזקנה, ועליו
לייבמה (אחרי שיחלוץ לה בן הכלה, כמבואר בסמוך).
31 מבן הכלה, ואינה עוד באיסור יבמה לזר, אבל טרם
שיחלוץ לה בן הכלה, אסורה היא לבני הזקנה, שמא היא
אשת אחי בני הכלה, ואסורה לאחרים עד שתחלוץ.

27 ה. מֵתוּ הַבָּנִים הַיָּדוּעִים³² שֶׁל זִקְנָה וְשֶׁל בְּלָתָהּ,
28 וְהִרִי בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת קִנְיִין - בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת לְנָשִׁי
29 בְּנֵי הַזִּקְנָה חוֹלְצִין וְלֹא מִיָּבֶמֶין, שֶׁהִיא סָפֵק אִשְׁתּוֹ
30 אָחִי אָבִיו³³ שֶׁהִיא עֲרֹה עָלָיו, סָפֵק אִשְׁתּוֹ אָחִיו³⁴
31 שֶׁהִיא מִתֵּרֵת לִיָּבָמָה; וְלִנְשֵׁי בְּנֵי הַכֹּהֵל אַחַד חוֹלֵץ
32 בְּתַחֲלָה וְאַחַד מִיָּבֶם עַל כָּל פָּנִים: אִם בֶּן הַכֹּהֵל הוּא
33 שֶׁחָלַץ תַּחֲלָה - הִרִי חָלַץ אִשְׁתּוֹ אָחִיו, וְהַשְּׂנִי מִן
34 הַתַּעֲרֻבוֹת הוּא בֶּן הַזִּקְנָה וּמִתֵּרֵת לוֹ לִשְׂאֵת אִשְׁתּוֹ בֶּן
35 אָחִיו אַחֵר שֶׁנִּחְלָצָה מִיָּבָמָה; וְאִם זֶה שֶׁחָלַץ תַּחֲלָה
36 הוּא בֶּן הַזִּקְנָה - הִרִי חָלַץ לֹאֲשֵׁת בֶּן אָחִיו וְלֹא עֲשָׂה

את השניה, פקעה זיקתם מעליה ונמצאת הראשונה אצלו
בהיתר, כי אינה עוד אחות זקוקה. ואין לאסרה משום: כל
יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה: "יבמה יבוא עליה",
הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה עולמית (ראה
לעיל פ"ז, ה"ד) - כי לא נאסרה זו אלא משום ספק
(תפארת ישראל' יבמות פ"ב מ"ו), וכסהברו של רש"י (שם
כד:). זו שנאסרה משום אחות זקוקה אינה יבמה כלל, וכי
פקעה זיקת האחים מעל אחותה, הרי זו מותרת, שאין היא
אשת המת שתיאסר משום אשת אח שיש לו בנים. וכל זה
כשלא נמלכו בבית-דין, אבל נמלכו בב"ד ועברו - יוציאו
(הרא"ש שם פ"ב, אות ד. וכן באהע"ז ס"י קעו, א).

1 ב. שְׁנֵימָם⁸ שֶׁקָּדְמוּ שְׂתֵי אָחִיוֹת, זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זֶה
2 קָדַשׁ זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זֶה קָדַשׁ, וּמָתוּ שְׁנֵינֵהן, לְזֶה
3 אָח וְלְזֶה אָח - זֶה חוֹלֵץ לְשְׂתִיָּהּ⁹ וְזֶה חוֹלֵץ
4 לְשְׂתִיָּהּ. לְזֶה אָח אַחַד וְלְזֶה שְׁנַיִם - הַיָּחִידִי חוֹלֵץ
5 לְשְׂתִיָּהּ בְּתַחֲלָה¹⁰, וְהַשְּׂנֵי אַחַד חוֹלֵץ רִאשׁוֹנָה¹¹
6 וְהַשְּׂנִי מִיָּבֶם¹²; וְאִם קָדְמוּ וְכִנְסוּ¹³ - אֵין מוֹצִיאִין
7 מִיָּדָן¹⁴. וְאִפְּלוּ הָיוּ כֹּהֲנִים¹⁵; שֶׁהַחֲלִיצָה שֶׁחָלַץ
8 הַיָּחִידִי - מְסַפֵּק¹⁶ חָלֹץ, וְהַחֲלִיצָה אֲסוּרָה לְכַתֵּן
9 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים¹⁷, וּבְסָפֵק חֲלוּצָה לֹא גִזְרוּ¹⁸.

8 שהם נכרים זה לזה. 9 שכל אחד מהם אסור לייבם,
שמא הוא פוגע באחות זקוקתו, ומספק יחלוץ לשתיהן כדי
להתירן להנשא לזר. 10 כדי להתיר את יבמתו לאחיהם.
11 להסיר את זיקת האחים ממנה, אם היא יבמתו.
12 את השניה, שאפילו אינה יבמתו, אינו אסור בה משום
אחות זקוקה, שכבר נחלצה הראשונה מאחיו. אבל אסור
לייבם תחילה, שמא האחרת היא אשת האח, ופוגע באחות
זקוקתו (יבמות כג:). וכן אסור ל"חולצים" לייבם את
השניה, משום איסור "אחות חלוצתו". 13 השנים שהם
אחים. 14 כמבואר לעיל הערה ו. 15 שאסורים באשה
חלוצה. 16 שמא זו יבמתו. 17 שם כד, א. כי התורה
לא אסרה אלא גרושה, ככתוב (ויקרא כא, ז): "ואשה
גרושה מאישה לא יקח", והשווה לעיל פ"א מהל' אישות
ה"ז. 18 שכל אחת מהאחיות אינה אלא ספק חלוצה, כי
שמא לא היתה מקודשת לראשון, נמצאת חליצתה
מ"היחיד" אינה כלום (יבמות, שם). וכל זה, כשעברו וכנסו,
אבל לכתחילה אין להקל להם להתירם לייבם, על סמך
"ספק חכמים - להקל". ואפילו כשכבר חלץ האח הראשון,
אסור לאח השני הכהן לייבם את השניה, משום איסור
"חלוצה לכהן", הואיל וחלצה מ"היחיד" בבית-דין ונעשה
בה מעשה רב ומפורסם, אין להתירה לכהן - שמא יאמרו:
חלוצה מותרת לכהן. וכן אמרו (יבמות צח:): "כהנים
חולצים (ואינם מייבמים, משום ספק חלוצה), ושאינם
כהנים - מייבמים" (מגיד-משנה).

10 ג. הָיוּ לְזֶה שְׁנֵי אָחִין וְלְזֶה שְׁנֵי אָחִין - אָחִיו שֶׁל
11 זֶה חוֹלֵץ לְאַחַת, וְאָחִיו שֶׁל זֶה חוֹלֵץ לְאַחֶרֶת, וְאַחֵר
12 כֶּן הָאֵחַ הַשְּׂנִי שֶׁל זֶה מִיָּבֶם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה, וְהָאֵחַ
13 הַשְּׂנִי שֶׁל זֶה מִיָּבֶם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה¹⁹. קָדְמוּ שְׁנֵינֵהן²⁰
14 וְנִחְלָצוּ לְשְׂתִיָּהּ - לֹא יִיבָמוּ שְׁנֵי הָאָחִין הָאַחֲרִים²¹,

- 1 פְּלִיטָה, וְהַשְׁנִי מִן הַתַּעֲרֻבוֹת הוּא בֶּן הַפֶּלֶה וְהָרִי יִבֵּם
2 אֶשֶׁת אָחִיו.³⁵
- 23 וְנִשְׁאָתָא, וְאַחֲרַיָּךְ בָּא הַפֶּעַל הָרִאשׁוֹן⁴⁷, וּמִתּוֹ שְׁנִיָּהּ,
24 וְלָזָה אַחִין וְלָזָה אַחִין - אָחִיו שֶׁל זֶה וְאָחִיו שֶׁל זֶה
25 חוֹלְצִין וְלֹא מִיבְּמִין.⁴⁸

(47) והרי דינה שתצא מזה ומזה בט, ואסורה על שניהם עולמית, כמבואר לעיל בפ"י מהל' גירושין ה"ה. (48) משנה, יבמות פז, ב. אחיו של ראשון חולץ לה מן התורה, שהרי אשת אחיו היא, ואסור לו לייבמה משום קנס חכמים, שלא דקדקה היטב ולא בדקה אחרי השמועה לדעת הנכונה היא אם לא, ואסורה על בעלה ועל יבמה, והשני חולץ לה מדרבנן בלבד, כי מן התורה אינה זקוקה לו כלל, שהרי לא היתה אשתו של אחיו, כי אם אשתו של בעל הראשון היא, אלא שהחכמים החמירו להצריכה גט מבעלה השני, שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, ומאותו טעם החמירו עליה להצריכה חליצה, שלא יאמרו: יבמה נשאת לזר בלא חליצה (שם צא). ומובן שחליצה פסולה זו אינה פוסלת צרתה, לא מבעלה הראשון ולא מבעלה השני, כמבואר לעיל פ"ה הי"ב, ופ"ז ה"י. וגם מותרת צרתה להתייבם ואין לה דין צרת אשה שזינתה תחת בעלה, שצרתה פטורה מן היבום ומן החליצה (ראה לעיל פ"ו הי"ט), כי אשה זו אנוסה היא, שסברה על סמך עדות מספיקה, שבעלה מת ואינה זונה, וחכמים החמירו עליה שלא תתייבם, אבל צרתה מותרת בייבום (רש"י יבמות יא. וכן באהע"ז סי' קעג, יא).

- י. חֲמֵשׁ נָשִׁים שֶׁהָיָה לְכָל אֶחָת מֵהֶן בֶּן יָדוּעַ⁴⁹,
27 וְנִתְעַרְבוּ חֲמִשָּׁתָן וְיָלְדוּ כָּאֶחָד בְּמִתְבּוֹאָה אֶחָת
28 חֲמִשָּׁה בָּנִים אַחֲרִים וְנִתְעַרְבוּ הַיָּלָדִים, וְהַגְדִּילוּ
29 הַתַּעֲרֻבוֹת⁵⁰ וְנִשְׁאָוּ נָשִׁים, וּמִתּוֹ חֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים⁵¹,
30 וְנָפְלוּ חֲמֵשׁ הַנָּשִׁים לִפְנֵי חֲמִשָּׁה הַבָּנִים הַיָּדָאִין,
31 שְׂאִין אֶחָד מֵהֶן יוֹדֵעַ אִי זֶה הִיא אֶשֶׁת אָחִיו - פִּיֶּצֶד
32 תִּקְנָתָן? אֲרָפֶע מֵהֶן חוֹלְצִין לְאֶחָת תַּחֲלָה⁵²,
33 וְהַחֲמִישִׁי יֵשָׂא זֶה שְׁנֵי חֲלָצָה אֲרָפֶע חֲלִיצוֹת עַל כָּל
34 בָּנִים.

(49) ודאי. (50) בדפוסים קדומים: התערבות. (51) בני התערבות. (52) שכל אחד חייב לחלוץ לה מספק, שמא אשת אחיו היא.

- יא. פִּיֶּצֶד? אִם אֶשֶׁת אָחִיו הִיא - הָרִי יִבֵּם אוֹתָהּ;
36 וְאִם אֵינָה אֶשֶׁת אָחִיו - הָרִי הִיא אֶשֶׁת אָח אֶחָד
37 מֵאֲרָפֶעָ, וְהָרִי חֲלָצוֹ לָהּ אֲרָפֶעָ תַּחֲלָה⁵³. וְכֵן
38 הַשְּׁנִיָּה - חוֹלְצִין לָהּ אֲרָפֶעָ, וְהָאֶחָד מִן הָאֲרָפֶעָ
39 יִהְיֶה זֶה שְׁנִשְׂאָה הָרִאשׁוֹנָה⁵⁴, וְהַחֲמִישִׁי⁵⁵ יִשְׁאָנָה⁵⁶.
40 עַד שְׁנִמְצָאוּ הַבָּנִים הַחֲמִשָּׁה נִשְׂאוּ הַחֲמֵשׁ נָשִׁים
41 אַחֵר שְׁנֵי חֲלָצָה כָּל אֶחָת מֵהֶן אֲרָפֶע חֲלִיצוֹת⁵⁷.

(53) והותרה להנשא לזר. (54) והוא לא ייבם אחרת עליה, כי מוטב שכל אחד מהם ייבם יבמה אחת, שמא יכוון וישא יבמתו אשת אחיו, ונמצא מקיים מצות ייבום. אבל כשאחד ישא חמשתן, נמצאו ארבעתן לא נתקיימה בהן מצות ייבום, שהרי רק אחת היא אשת אחיו, והאחרות נכריות הן לו

(32) הוודאים. (33) שמא הם בני הכלה. (34) שמא הם בני הזקנה. (35) משנה, יבמות צט, א. אבל לייבם תחילה - אסור, שמא היא אשת בן אחיו, ואסורה לזר עד שתחלוץ (שם צט:).

- ו. מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אַחֵר מִיתָת בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה
4 חֳדָשִׁים³⁶ וְנִשְׁאָת וְיָלְדָה³⁷, וְאִין יָדוּעַ אִם בֶּן תַּשְׁעָה
5 לְרִאשׁוֹן אִם בֶּן שְׁבַעַה לְאַחֲרוֹן, וְהָיָה לָהּ בָּנִים מִן
6 הָרִאשׁוֹן וּמִן הַשְּׁנִי, אִם מֵת זֶה הֵבֶן הַסֶּפֶק - בְּנֵי
7 הָרִאשׁוֹן וּבְנֵי הַשְּׁנִי חוֹלְצִין³⁸ לְאֶשְׁתּוֹ וְלֹא מִיבְּמִין;
8 שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן שִׁיבּוֹא לִיבֵם, שְׂמָא אֵינּוּ אָחִיו
9 מֵאֲבִיו, וְהָרִי הוּא אָחִיו מֵאִמּוֹ בְּוֹדָאִי, וְאֶשֶׁת אָחִיו
10 מֵאִמּוֹ אֲסוּרָה עָלָיו לְעוֹלָם מְשוּם עֲרֻה³⁹. וְכֵן זֶה
11 הֵבֶן הַסֶּפֶק חוֹלְץ לְנִשְׁוֹתֵיהֶן⁴⁰ וְלֹא מִיבְּמִים⁴¹.

(36) שנתגרשה או נתאלמנה ממנו, והיה לה להמתין שלשה חדשים עד שתינשא לאחר, כדי שיוודע אם היא מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין הי"ח - ולא שהתה. (37) בחודש השביעי לנישואיה. (38) שמא אשת אחיהם מן האב היא זקוקה להם. (39) ואינה זקוקה ליבום, כמבואר לעיל פ"א הי"ז. (40) של הבנים הוודאים, שמא נשותיהם של אחים מן האב הן. (41) שמא הן של אחים מן האם בלבד, ואסורות עליו משום ערוה (משנה, יבמות ק.).

- ז. הִיָּה בֶּן לְרִאשׁוֹן וּבֶן לַשְּׁנִי שֶׁלֹּא מֵאִשָּׁה זֶה
13 שְׁנִשְׁאָת בְּתוֹךְ זְמַן⁴², וּמֵת אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הֵבֶן
14 הַסֶּפֶק חוֹלְץ לְאֶשֶׁת זֶה שְׂמָת אוֹ מִיבֵם; שְׂאִם אָחִיו
15 מֵאֲבִיו הוּא - הָרִי יִבֵּם אֶת אֶשְׁתּוֹ, וְאִם אֵינּוּ אָחִיו
16 מֵאֲבִיו - הָרִי אֵין בִּינֵיהֶן אַחָה כָּלָל⁴³, לְפִיכָךְ מִתֵּר
17 לּוֹ לִשָּׂא אֶת אֶשְׁתּוֹ⁴⁴.

(42) של שלשה חדשים. (43) שאינם אחים מן האם. (44) וכגון שלא היו אחים אחרים מן הבעל הראשון אלא זה הספק בלבד, כי אם יש אחים ודאים אחרים, הרי היא זקוקה להם ואסור לה להנשא לזר בלי חליצה, וה"ב הספק" הזה יהיה אסור בה משום "חלוצת אחיו", כמבואר לעיל פ"א הי"ב (שם ק: וברש"י).

- ח. מֵת הֵבֶן הַסֶּפֶק - אֶחָד מִשְׁנֵי הַבָּנִים הַיָּדָאִין⁴⁵
19 חוֹלְץ לְאֶשְׁתּוֹ תַּחֲלָה, וְהַשְּׁנִי מִיבֵם עַל כָּל פְּנִים: אִם
20 אָחִיו הוּא - הָרִי יִבֵּם אֶת אֶשְׁתּוֹ; וְאִם אֵינּוּ אָחִיו,
21 וְהוּא בֶּן הָאָב הָאֲחֵר - הָרִי נִחְלָצָה מֵאֲחִי בַּעֲלָהּ⁴⁶.

(45) שאינם מאשה זו, ואינם אחים מן האם. (46) אבל אסור לאחד מהם לייבם תחילה, שמא אשת בן הבעל השני היא זקוקה לבן הבעל ההוא ליבום, וכשלא חלצה ממנו אסורה לזר (שם).

- ט. מִי שֶׁהִלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמַדִּינָה אַחֶרֶת, וְשָׁמָּה שְׂמָת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ל' תשרי – ספר נשים – הלכות נערה בתולה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נבל ברשות התורה, "לפיכך בא הכתוב וציוה שנהיה פרושים מן המותרות".

ואם יטען אדם ויאמר שיש צורך בענייני מותרות כדי שיוכל להשלים את עבודת הבירורים, ובנוסף הרי כתוב בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) "דיין מה שאסרה לך תורה", וממילא אין להנזר מדבר שמותר עליפי תורה, הנה העצה לזה שיעסוק בתורה שאז יתבררו כל ענייניו בדרך ממילא. דוגמא לדבר, מה שאמרו חז"ל "חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא" שלימוד התורה פועל רפואה, ועל-דרך-זה בשאר העניינים.

(על"פ י"ן מלכות' ספר נשים סימן יט)

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ביאר בו רבינו דין הקנס באונס ובמפתה, נישואיהם עם האנוסה והמפותה, קטנה פחותה מבת שלוש או בוגרת אם יש להן קנס, והנערות שיש להן קנס ושאין להן, בא עליה ומתה קודם שתעמוד בדין.

א. מי שפטה בתולה² - קונסין אותו משקל חמשים סלעים של כסף מזקק³. והוא הנקרא⁴ קנס⁵. וכן אם אנס אותה⁶. וקנס זה מצות עשה של תורה, שנאמר: ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה⁷ חמשים כסף.

(2) מאחר שלוש שנים עד שתבגור. (3) כסף טהור, שאין בו תערובת של נחושת או מתכת אחרת. (4) בלשון חכמים. (5) עונש ממון. (6) משלם קנס. (7) האנוסה.

ב. ואי זה הוא מפתה, ואי זה הוא אונס? מפתה - לרצונה, אונס - שפא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה - הרי זו בחזקת אנוסה, ודין אותה בדין אנוסה, עד שיעידו העדים שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר - הרי זו בחזקת מפתה, מפני שלא זעקה, עד שיעידו העדים שהיא אנוסה, כגון ששלה לה חרב ואמר לה: אם תזעקי אהרג אותך.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה... וכל הנבעלת בעיר הרי זו בחזקת מפותה".

לפי זה, היה מקום לפרש שהפסוק "כי בשדה מצאה" הוא בדווקא, ולא שדיבר הכתוב בהווה כפירוש הפשוט של הכתוב, אבל יש לומר שעיקר החילוק בין שדה לעיר הוא, שאין לה מושיע. ונראה שגם "שדה" וגם "עיר" שנקט הרמב"ם, הוא רק לדוגמא, לפי שעלפי רוב, שדה הוא מקום שאין לה מושיעים, מה-שאין-כן עיר. וזיל בתר טעמא.

(על"פ לקו"ש חלק ו עמוד 431 הערה 72)

(יבמות צח:). (55) שלא חלץ לה. (56) שאפילו אינה אשת אחיו, הרי חלצו לה ארבעה האחרים והותרה לזר. וחוזרים השנים שייבמו, וחולצים לשלישית ושנים עמהם, והחמישי מייבם וכן כולם. (57) שאין אחד מהם רשאי לייבם עד שיחלצו לה הארבעה, שלא יפגע באיסור יבמה לזר (שם וברש"י). ושם בגמרא אמרו: "מקצתם כהנים ומקצתם שאינם כהנים, כהנים חולצים, שאינם כהנים מייבמם". כי אי-אפשר לכהנים שייבמו, הואיל וחלצה ארבע חליצות, שמא האחד החולץ היה יבמה וחליצתו חליצה, וכהן אסור בחלוצה, שאפילו ספק חלוצה אסור לו לננוס בתחילה, כמבואר בבאורנו לעיל ה"ב הערה יז.

יב. ולעולם הזהר בכל הספקות הללו בעקרים⁵⁸ אלו: שכל מי שנסתפק לך שפא בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו - אינה נתרת להנשא לזר עד שיחלץ לה אותו האיש. וכל מי שנסתפק לך שפא ביאתה אסורה על איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה מתנבמת לו. וכל שנהלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה כשרה - התרה צרתה לזר⁵⁹.

(58) בכללים. (59) השווה לעיל פ"ה ה"א.

יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שיארגו לענין יבום וחליצה. שהרי בארנו כל העקרין שעליהן תסמך, ותדע מי הוא שחולץ ומי הוא שמיבם, ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום ומי היא הראויה ליבום⁶⁰.

(60) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "ליבום".

סלקו הלכות יבום וחליצה בסיעתא דשמיא

יום שלישי ל' תשרי ה'תש"פ הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות. שלש מצות עשה, ושתי מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לקנס המפתה. (ב) שישא האונס אנוסתו. (ג) שלא יגרש האונס. (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם המצוה לענוש את האונס והמפתה נערה בתולה, כתב ה'חינוך' (מצוה תקנ"ז) "משרשי המצוה כדי לייסר הנבלים מן המעשה הרע הזה".

ובפנימיות העניינים, יש לומר שעניין זה ("בעלונו אדונים זולתך") בוודאי אינו שייך אצל כנסת ישראל, אבל האפשרות להוציא שם רע על ישראל הוא מכיון שבדקות דדקות יכול להיות שנופלים בתאוות היתר, וכפירוש הרמב"ן על הפסוק "קדושים תהיו" שתינתן מציאות של

שָׁבָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת סְנֵה־דִּרְיָן. לְפִיכָּה, הָאוֹנֶס
שֶׁעֵבֶר וְגֵרֶשׁ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִיר, וְאֵינוֹ לּוֹקָה²³.
מִתָּה גְרוּשָׁתוֹ קָדָם שְׁיִחְזִירָהּ, אוֹ נִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר²⁴,
אוֹ שֶׁהָיָה כֹהֵן שֶׁאֲסוּר בְּגֵרוּשָׁה - הָרִי זֶה לּוֹקָה; שֶׁהָרִי
עֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לָקִים עֲשֵׂה שְׁבָה²⁵.

(21) שִׁנְכַּתְבָּה הַעֲשֵׂה בְּתוֹרָה לִפְנֵי הָלֹא. (22) זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה,
וּבִסּוֹף אוֹתוֹ פְּסוּק נֹאמֵר: "לֹא יוֹכַל שְׁלַחָה". (23) שֶׁהַעֲשֵׂה:
וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה - "הִיא כִּפְרוֹתוֹ וְתִקְנָתוֹ עַל עֲבִירַת הָלֹא".
(24) שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהַחֲזִירָהּ. (25) "כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ
בָּה קוֹם עֲשֵׂה, קִיָּים עֲשֵׂה שְׁבָה - פְּטוּר, לֹא קִיָּים עֲשֵׂה שְׁבָה
(וְאִם עַל פִּי שֶׁלֹא בְּטֹלָה בִּידֵיָּים, כְּגוֹן בְּמִקְרָה שֶׁלִּפְנֵינוּ,
שִׁמְתָהּ וְאֵינוֹ יוֹכַל לְהַחֲזִירָהּ) - חִיִּיב".

ח. אֵין הָאוֹנֶס אוֹ הַמִּפְתָּה חֵיב בְּקִנּוּס עַד שְׁיָבוֹא עָלֶיהָ
[בְּדִרְפָּה] וּבְעֵדִים²⁶, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הִתְרָאָה²⁷. וּמֵאִמְתִּי
יִהְיֶה לְבַת קִנּוּס? מֵאַחֵר שְׁלֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת עַד
שֶׁתִּבְגֵּר. נִבְעֵלָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵין בִּיאָתָהּ
בִּיאָה²⁸. בָּא עָלֶיהָ מִשְׁבִּגְרָה - אֵין לָהּ קִנּוּס; שְׁנֵאמַר:
נַעֲרָה בְּתוּלָה - לֹא הַבּוֹגֶרֶת.

(26) שֶׁאִם אֵין עֵדִים אִפְּלוֹ יוֹדָה מִעֲצָמוֹ אֵינוֹ מִשְׁלֵם קִנּוּס.
(27) אֵל תַּעֲשֶׂה זֶה, שֶׁאִם תַּעֲשֶׂה תַּחֲחִיב קִנּוּס, שֶׁלֹא מִצָּאוֹ
הַתְּרָאָה אֲלֵא בְּמִיתָה אוֹ בְּמִלְקוֹת. (28) שֶׁבְּתוּלִיָּה חֲזוּרִים.

ט. וְאַחַת שְׁיִישׁ לָהּ אֵב וְאַחַת שְׁאֵין לָהּ אֵב יֵשׁ לָהּ
קִנּוּס. וְאֵלוֹ שְׁאֵין לָהּ קִנּוּס: הַבּוֹגֶרֶת, וְהַמִּמְאָנֶת²⁹,
וְהַאֲלוֹנִית³⁰, וְהַשּׁוֹטָה וְהַחֲרָשָׁת³¹, וְכִי שִׁנְאָה עָלֶיהָ
שֶׁם רַע בְּלִדּוֹתָהּ וּבָאוּ שָׁנִים וְהַעֲדִידוּ שֶׁתִּבְעָה אוֹתָן
לְזִנוּת עֲמָה, וְהַמְגֵרֶשֶׁת מִן הַנְּשׁוּאִין וְעַדִּין הִיא נַעֲרָה
בְּתוּלָה³². אֲבָל הַמְגֵרֶשֶׁת מִן הָאֲרוּסִין³³: אִם נִגְאָסָה
- יֵשׁ לָהּ קִנּוּס, וְקִנּוּסָה לְעֶצְמָהּ³⁴; וְאִם נִתְפַּתְּתָה - אֵין
לָהּ קִנּוּס³⁵.

(29) יְתוּמָה קִטְנָה שֶׁהִשְׁאִיחָה אִמָּה אוֹ אֲחִיהָ וּמֵאִנָּה אַחֲרֵי כֵן
בְּבִעֻלָּה. וְאֵין לָהּ קִנּוּס שֶׁאֵינָה בְּחֻזְקַת בְּתוּלָה הוֹאִיל וְנִישְׁאָת.
(30) וְהַטַּעַם, כִּי הָאֵילּוּנִית אֵין לָהּ יָמִי נַעֲרוּת אֲלֵא מִקְטְנוּתָהּ
תִּצָּא לְבָגֶר. (31) שֶׁאֵינָן בְּנוֹת דַּעַת וְאֵינָן בְּחֻזְקַת בְּתוּלוֹת.
(32) כְּגוֹן שִׁנְכַּסָּה לְחוּפָה וּמִיד גִּרְשָׁה בְּעֵלָה בְּחֻזְקַת שֶׁלֹא
נִבְעֵלָה, וּבְכָל זֹאת אֵין לָהּ קִנּוּס, כִּי כָּל שִׁנְכַּסָּה לְחוּפָה הָרִי
הִיא כְּבִעוּלָה. (33) שֶׁבְּחֻזְקַת בְּתוּלָה הִיא. (34) שֶׁנֹּאמַר
בְּקִנּוּס: "אֲשֶׁר לֹא אֹרְשָׁה" - "לֹא אֹרְשָׁה, לְאִבִּיהָ", אֹרְשָׁה,
לְעִצְמָהּ, אֲבָל בּוֹשֶׁת וּפְגָם - לְאִבִּיהָ, שֶׁאֵין הָאֲרוּסִין מוֹצִיאִים
מִרְשׁוֹת הָאֵב. (35) שֶׁהָרִי נִתְרַצִּית וּמַחֲלָה לוֹ קִנּוּסָה הָרֹאוּ
לָהּ.

י. הַגִּיּוּרִת וְהַשְּׁבוּיָה וְהַמִּשְׁחַרְרֶת³⁶: אִם נִתְגִּירָה
וְנִפְדִּית וְנִשְׁתַּחֲרָה וְהִיא בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת -
יֵשׁ לָהּ קִנּוּס³⁷, וְאִם הִתְּהַב בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹיָם אַחֵד
בְּשִׁנְתִּיגִירָה אוֹ בְּשִׁנְתִּיגִירָה אוֹ בְּשִׁנְתִּיגִירָה - אֵין לָהּ
קִנּוּס; הוֹאִיל וּבִיאָתָן בִּיאָה - הָרִי הֵן בְּכַעֲלוֹת³⁸.

(36) "שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית" שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה. (37) לִפְיֵי שֶׁבְּחֻזְקַת

ג. הַמִּפְתָּה שֶׁלֹא רָצָתָה לְהִנָּשֵׂא לְמִפְתָּה, אוֹ שֶׁלֹא
רָצָה אֲבִיהָ לְתַנְּהָ לּוֹ, אוֹ שֶׁלֹא רָצָה הוּא לְכַנֵּס - הָרִי
זֶה נוֹתֵן קִנּוּס⁸ וְהוֹלֵךְ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְכַנֵּס. וְאִם
רָצוּ וְכִנְסָה - אֵינוֹ מִשְׁלֵם קִנּוּס⁹, אֲלֵא כּוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה
בְּשָׂאָר הַבְּתוּלוֹת¹⁰. אֲבָל הָאֲנוּסָה שֶׁלֹא רָצָתָה הִיא אוֹ
אֲבִיהָ לְהִנָּשֵׂא לְאוֹנֶס - הָרְשׁוֹת בִּידָם¹¹, וְנוֹתֵן קִנּוּס
וְהוֹלֵךְ. רָצָתָה הִיא וְאֲבִיהָ וְלֹא רָצָה הוּא - כּוֹפִין
אוֹתוֹ וְכוֹנֵס וְנוֹתֵן קִנּוּס¹²; שְׁנֵאמַר: וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה
- הָרִי זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה. אֲפִלוֹ הִיא חֲגֵרֶת אוֹ סוּמָא אוֹ
מִצְרַעַת - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְכַנֵּס. וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְרִצּוֹנוֹ
לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: לֹא יוֹכַל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמֶיהָ - הָרִי
זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

(8) מִחוּץ לְדִמִּי בּוֹשֶׁת וּפְגָם. (9) אֲבָל בּוֹשֶׁת וּפְגָם נוֹתֵן מִיד
לְאִבִּיהָ בֵּין נִשְׁאָה בֵּין לֹא נִשְׁאָה. (10) שֶׁכְּתוּבָתָן מֵאֲחֵיָּים
דִּינָר, וְאִם עַל פִּי שֶׁכָּבֵר בְּעוּלָה הִיא בְּשַׁעַת נִישׁוּאִיהָ, אֵין
אוֹמְרִים כְּתוּבָתָהּ מִנָּה (מֵאָה דִּינָר), כִּדִּין כְּתוּבַת בְּעוּלָה,
שֶׁאִם כֵּן לִקְתָּה מִידַת הַדִּין, וְנִמְצָא חוּטָא נִשְׁכַּר, שֶׁהָרִי
בְּתוּלָה הִיטָהּ וְהוּא פְּגָמָה, וְאֵין זֶה בְּדִין שִׁירוּיָה בְּחֻטָּאוֹ.
(11) "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" תִּהְיֶה - מִדַּעַתָּה. (12) וּמוֹסִיף גַּם
בּוֹשֶׁת, צַעַר וּפְגָם.

ד. וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה. שֶׁלֹא תִקְנֶה חֲכָמִים כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה
אֲלֵא בְּדִי שֶׁלֹא תִהְיֶה קִלָּה בְּעֵינֵינוּ לְהוֹצִיאָהּ, וְזֶה
אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ¹³.

(13) שֶׁהָרִי מוֹזֵהָ הוּא בְּתוֹרָה לֹא לְשַׁלְּחָה כָּל יָמֶיהָ, וְאֵין
חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֶּא יַעֲרַנָּה כָּל כֶּךְ עַד שֶׁתֹּאמַר לוֹ אֵינוֹ רּוֹצֵה בָּךְ.

ה. הִתְּהַב אֲנוּסָה זֶה אֲסוּרָה עָלֶיהָ, אֲפִלוֹ מִחֲיָבִי
עֲשֵׂה¹⁴ וְאֲפִלוֹ שְׁנוּיָה¹⁵ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה¹⁶. וְכֵן
אִם נִמְצָא בָּהּ דְּבַר זִמָּה אַחֵר שְׁכֵּנס¹⁷ - הָרִי זֶה
יִגְרֹשָׁנָה. שְׁנֵאמַר: וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה - אִשָּׁה הָרֹאוּיָה
לוֹ.

(14) שֶׁאֲסוּר בִּיאָתָן אֵינוֹ אֲלֵא בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה בְּלִבָּד.
(15) שֶׁאֲסוּר בִּיאָתָה אֵינָה אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים בְּלִבָּד.
(16) שֶׁנֹּאמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" - בִּאִשָּׁה הָרֹאוּיָה לְקִיּוּמָה
הַכְּתוּב מִדְּבַר. (17) שֶׁזִּינוּתָה תַּחֲתוֹ וְנִאֲסָרָה עָלֶיהָ.

ו. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁאֵנֶס בְּתוּלָה אוֹ שֶׁפְּתָה אוֹתָהּ - הָרִי
זֶה לֹא יִכְנֵס; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצוּה לָקַח אֶת הַבְּתוּלָה¹⁸,
וּבְשַׁעֲהָ שִׁישָׂא זֶה אֵינָה בְּתוּלָה¹⁹. וְאִם פָּגַם - יוֹצִיא
בְּגֵט²⁰.

(18) "וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלִיָּה יִקַּח". (19) וּבְעוּלָה לִכְהֵן גָּדוֹל
הִיא מִחֲחִיבֵי עֲשֵׂה. (20) וְאִפְּלוֹ אֲנוּסָת עֲצָמוֹ אוֹ מִפּוֹתָה
עֲצָמוֹ, בְּכָלֵל הָאֲסוּר.

ז. אִם עַל פִּי שְׁנֵאמַר בְּאוֹנֶס "לֹא יוֹכַל לְשַׁלְּחָה" - בֵּינָן
שֶׁקִּדְּמוּ עֲשֵׂה²¹, שְׁנֵאמַר "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה"²², הָרִי זֶה
נִתְקַן לְעֲשֵׂה. וְנִמְצָאָת זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנִתְקָה
לְעֲשֵׂה, שְׁאֵין לּוֹקִין עָלֶיהָ אֲלֵא אִם לֹא קִיָּים עֲשֵׂה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ל' תשרי - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיתה למכה בהמה אלא עונש ממון בלבד, ואפילו בשוגג חייב לשלם שנאמר: פצע תחת פצע - לחייב על השוגג כמזיד.

יד. וכן הדין לכל עברה שיש בה מיתה בית דין, 23
שאיין בה תשלומין.⁶⁰ 24

60) כגון החובל בחברו בשבת (שחייב מיתה בית דין משום מפרק, אפילו היה שוגג פטור מן התשלומין או שזרק חץ בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע (אמות) וקרע בגד חברו בהליכתו פטור מלשלם מפני שזריקת חץ בשבת ברשות הרבים היא עוון מיתה בית דין.

טו. בא עליה⁶¹ ומתה - הרי זה פטור מן הקנס; 25
שנאמר: ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה - לא 26
לאבי המתה⁶². והוא, שתמות קדם שתעמד בדין⁶³. 27

61) על כל נערה בתולה הכשרה לו. 62) אבי הנערה - משמע שהיא קיימת. 63) אבל עמדה בדין ותבעתו ואחרי כן מתה הרי זה חייב בקנס, שמשעה שעמדה בדין זכה בו האב.

פרק שני

1) כלל בו דין המפתה שמשלם שלושה דברים והאונס חמשה, דין באו עליה שנים אחד כדרכה וכו', הנערות שאין להן בושת ופגם וצער, שאינו משלם קנס בהודאת פיו, אמרה אנסת אותי והוא מכחישה, שלושה דברים של מפתה וחמשה של אונס למי הם לאב או לבת, הכינה עצמה לכך לזנות אם חייב האונס בקנס.

א. חמשים פספ של קנס הם דמי הנאת שכיבה 28
בלבד. וחייב המפתה לתן בשת ופגם² יותר על הקנס 29
הקצוב³ בתורה⁴. יתר עליו האונס, שהוא נותן את 30
הצער. שהנבעלת ברצונה אין לה צער⁵, ואנוסה יש 31
לה צער. וכן הוא אומר באנוסה: תחת אשר ענה⁶. 32

2) שע"י ביאתו פגמה ונפחתה מבתולה לבעולה, כמבואר בסמוך ה"ו. 3) הקבוע. 4) לפי שנאמר בתורה: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף", הנאת שכיבה - חמשים, אבל בושת ופגם שאינם מחמת הנאת שכיבה, שהרי ישנם בשאר חובלים - לא נכללו כאן, ועליו לשלם כשאר חובל ומזיק (כתובות מ:). 5) שם לט, ב: "פקחות שבה אומרות, מפותה אין לה צער". 6) עינוי זה - הוא צער ביאתה. ואילו במפותה, האמורה בפרשת משפטים (שמות כב, טו), לא הוזכר עינוי.

ב. נמצא המפתה משלם שלשה דברים: קנס ובשת 33
ופגם; והאונס - ארבעה⁷: קנס ובשת וצער ופגם. 34

7) כתובות לט, א.

ג. קנס שנה בכל. אחד הבא על בת פה גדול ואחד 35
הבא על בת גר או ממזר⁸ - קנסה חמשים פספ⁹. 36
אבל הבשת והפגם והצער אינן שוין לכל, וצריכין 37
שומא¹⁰. 38

בתולות הן, ואפילו אם נבעלו, סופן לחזור בתולות כשאר הבתולות. 38) "כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיופן והשבויה בשבייתה".

יא. היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה: 1
אם היתה אחת מחיבי פרתות³⁹, כגון אחותו או 2
דודתו והנדה וכיוצא בהן⁴⁰, או שהיתה מחיבי 3
לאינין⁴¹: אם התרו בו - הרי זה לוקה ואינו משלם 4
קנס, שאין אדם לוקה⁴² ומשלם⁴³; ואם לא היתה 5
שם התראה⁴⁴ - הואיל ואינו חייב מלקות⁴⁵, הרי זה 6
משלם קנס. 7

39) שחייבה תורה על ביאתה עונש כרת. 40) והן האמורות בפרשת אחרי מות. 41) שנאסרה ביאתן בתורה ולא חייבה עליהם עונש כרת אלא מלקות בלבד. 42) שגם חיבי כריתות, שיש בהן איסור לא תעשה אם התרו בהם לוקים ונפטרו מידי כריתותם, שאם עשו תשובה אחר שלקו - בית דין של מעלה מוחל להם. 43) שנאמר: "והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו" - "משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות", ובסמוך לו נכתב: ארבעים יכנו, שמחייבים אותו הכאה ולא ממון. 44) שלא הזהירוהו העדים: "אל תעשה כך, שזוהי עבירה וחייב אתה עליה מלקות". 45) שאין מלקות בלא התראה.

יב. היתה מחיבי עשה או שניה וכיוצא בהן⁴⁶ 8
שאסורה מדברי סופרים, בין התרו בו בין לא התרו 9
בו - חייב בקנס, שאין פאן מלקות⁴⁷. 10

46) כגון חלוצה לכהן ונתינה לישראל. 47) אין מלקות אלא באיסור "לא תעשה", ולא בחיבי עשה, וכל שכן שאין מלקות באלה שאינן אסורות אלא מדברי סופרים.

יג. היתה מחיבי מיתה בית דין⁴⁸, כגון בתו⁴⁹ ואשת 11
בנו⁵⁰ וכיוצא בהן, בין התרו בו בין לא התרו בו⁵¹ 12
- פטור מן הקנס. שנאמר: ולא יהיה אסון⁵² - ענוש 13
וענש⁵³. הא⁵⁴ אם היה שם אסון⁵⁵ - אין שם ענש⁵⁶. 14
ואף על פי שהריגת האשה בשגגה⁵⁷, שהרי לא 15
נתפנו לה⁵⁸, שנאמר: פי יצנו אנשים ונגפו אשה. 16
הא למדת, שלא חלק הפתוב באסון בין שוגג למזיד 17
לפטור מן התשלומין. והרי הוא אומר: מכה נפש 18
בהמה ושלמנה, ומכה אדם יומת. מה מכה נפש 19
בהמה לא חלק הפתוב בין שוגג למזיד לחיבו 20
בתשלומין⁵⁹, אף מכה נפש אדם לא חלק הפתוב 21
בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין. 22

48) ארבע מיתות נמסרו לבית דין של מטה לדון בהם על עבירות חמורות. 49) שאם בא עליה נידון בשריפה. 50) שאם בא עליה עונשו סקילה. 51) שפטור מעונש מיתה. 52) שנגף אשה הרה ויצאו ילדיה ולא מתה. 53) חייב לשלם דמי וולדות לבעל. 54) אבל. 55) שמתה האשה. 56) תשלומי דמי וולדות "שהרי נתחייב בדין גדול מזה". 57) ואינו חייב מיתה עליה. 58) שכל אחד נתכוון רק לחבירו, ולא לאשה. 59) שאין עונש

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ל' תשרי - ספר נשים - הלכות נערה בתולה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 8) כלומר: בת ממזר. ובכת"י התימנים: "או ממזרת". ואם האונס אינו ממזר, והרי היא עליו באיסור לאו, על כרחנו שכאן מדובר כשלא התרו בו, ראה למעלה פ"א הי"א.
- 9) כלל הוא: כל שיש לו קצבה, שכן קבוע מן התורה, שזה בכל אדם (כתובות מ.). וכן אמרו בערכין יד, ב: "אחד שאנס ופיתתה את גדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל, נותן חמשים סלעים". (10) הערכה.
- ד. פיצד שמיין הבשתי? הכל לפי המבייש והמתבייש.¹¹ שאינו דומה מבייש נערה בשונה וממשיפה מבייש קטנה עניה בזונה, ואינו דומה מתבייש מאדם חשוך וגדול למתבייש מאחד מהנבלים וקל מן הקלים.¹²
- 11) כתובות מ, א. 12) שאדם קל שבייש, בשתו מרובה (פ"ג מהל' חובל ומזיק ה"א, וכ"כ רש"י בבא-קמא פג:).
- ה. ולפי זה רואין הדינין מעלתו ומעלתה, ושמיין במה ממון ראוי לאביה ולמשיפה להן ולא יאירע להן דבר זה מאדם זה¹³, וכמוהו¹⁴ חייב לשלם.
- 13) הגדול לפי מעלתו, והנבל לפי פחיתותו. 14) כסכום הממון שהיה ראוי ליתן.
- ו. פגם - לפי יפיה. רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת בשוק, במה היא שוה בעולה ובמה היתה שוה בתולה; שאדם רוצה לקנות שפחה בתולה, לתנה לעבדו שהוא רוצה בהנחתו וטובתו¹⁵; ורואין במה פחתה וישלם. צער - לפי קטנותה ובגין גופה, ולפי שניו וגופו. אומדין במה האב רוצה לתן ולא תצטער זו מזה, ויתן.
- 15) כתובות מ, ב. בעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו, שזהיר בעבודתו, ואף הוא רוצה לעשות לו נחת-רוח להטעימו טעם בתולה (רש"י שם).
- ז. המפתה נותן¹⁶ בשתי ופגם מיד¹⁷, ואינו נותן הקנס אלא אם כן לא נשאה; שנאמר: ואם מאן ימאן אביה לתתה לו, בסף ישקל. אבל האונס נותן ארבעה דברים מיד¹⁸ וכונס. לפיכך, פשתרצה להתגרש¹⁹ או תתאלמן - אין לה כלום.²⁰
- 16) לאביה. 17) אפילו כשנשאה לאשה. 18) כתובות לט, ב. 19) אבל שלא לרצונה - אינו יכול לגרש, כמבואר לעיל פ"א ה"ג, ז. 20) לכתובתה, ש"צא כסף קנסה בכתובתה" (כתובות שם). וראה לעיל פ"א ה"ד.
- ח. באו עליה שנים, אחד פדרפה ואחד שלא פדרפה: זה שבא עליה שלא פדרפה, אם הוא ראשון - חייב בבשתי ופגם²¹, ואם הוא אחרון - חייב בבשתי בלבד, שפכר נפגמה²²; וזה שבא עליה פדרפה, בין ראשון בין אחרון - חייב בקנס ובשאר
- הדברים²³, אבל אין בשתי ופגם של בת שלא נבעלה 27
כלל בבשתי ופגם זו שנבעלה שלא פדרפה.²⁴ 28
- 21) שגם בביאה שלא כדרכה נפגמה במקצת, אבל קנס אינו חייב עד שיבוא עליה כדרכה, כמבואר לעיל פ"א ה"ח.
- 22) ע"י הראשון. 23) וכן לכופו לישאנה אע"פ שאינו רוצה. 24) כתובות מ, ב.
- ט. כבר הודענו²⁵ הפנות שאין להן קנס, ועשר הן: הבוגרת, והממאנת, והמגרשת, והאילונית, והשוטה, והחרשת, והגיורת, והשבוייה, והמשחררת, והיוצא עליה שם רע. ושאר הפנות יש להן קנס.
- 25) לעיל פ"א ה"ט.
- י. כל בת שיש לה קנס - יש לה בשתי ופגם; ואם היא אנוסה - יש לה צער. וכל בת שאין לה קנס - כן אין לה לא בשתי ולא פגם, אם נתפתתה, וכן אם נאנסה²⁶; חוץ מבוגרת וממאנת ושוטה וחרשת.²⁷
- 26) ב'טור' אהע"ז סי' קעז - תמה על כך, איך אפשר לתלות תשלומי בושתי ופגם וצער בפטור קנס, ולדבריו אע"פ שאין להן קנס - יש להן בושתי ופגם, שהן דין ממון הנוהג בכל חובל ומזיק. וגם ה'בית יוסף' שם תמה בזה. 27) שאם נאנסו משלם, כמבואר בסמך.
- יא. פיצד? האונס את הבוגרת ואת הממאנת, אף על פי שאין להן קנס - יש להן בשתי ופגם²⁸ וצער²⁹. והאונס שוטה או חרשת - משלם צער בלבד³⁰. אבל המפתה את כלן - פטור מכלום.³¹
- 28) בבוגרת מפורש כן בכתובות לב. (וראה ברי"ף ורא"ש שם מ:). והטעם הוא, מפני שהבוגרת בתולה היא, וכשאנסה ביישה ופגמה, וכן הממאנת כשנכנסה לחופה ועדיין לא נבעלה, אבל משנשאת ונבעלה אין לה פגם ('פרישה' ל'טור' אהע"ז סי' קעז אות כה). [אבל צריך עיון, מהו החילוק בין ממאנת נכנסה לחופה ולא נבעלה ונתגרשה (למעלה פ"א ה"ט) שאין לה בושתי ופגם, כמו שנראה למעלה ה"ן].
- 29) כל אנוסה יש לה צער. 30) ואינו משלם בושתי ופגם, שהשוטה אין לה בושתי, וגם אין לה דמים להמכר בשוק (כתובות לב. ורש"י שם). וכן אמרו (בבא-מציעא פ:): "המוכר שפחה לחבירו, ואמר לו שפחה זו שוטה היא . . . הרי זה מקח טעות", הרי שאין לה דמים, וגם החרשת אין לה דמים, כמו שאמרו (בבא-קמא פב:): "חרשו - נותן לו דמי כלול" (נחל איתן). 31) כלל הוא שפחותה אין לה צער (למעלה ה"א). ולפיכך, שוטה וחרשת שאין להן בושתי ופגם (כנ"ל בהערה הקודמת) - אם נתפתו אין להן כלום. ובוגרת וממאנת אע"פ שיש להן בושתי ופגם וצער כנ"ל - אם נתפתו אין להן כלום, לפי שמחלו לו על הכל שהרי בוגרת אינה ברשות אביה (פ"ג מהל' אישות ה"א) וממאנת, יתומה היא. אבל נערה שנתפתתה, אע"פ שצער אין לה - משלם הוא קנס ובושתי ופגם, שכיין שהיא ברשות אביה והכל שייך לו, אינה יכולה למחול לו. ואע"פ שהממאנת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ל' תשרי - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"נעוריה בית אביה" - "כל שבת נעוריה - לאביה", שהכתוב תראה בבית אביה (רש"י שם). (43) בשעה שנאנסה. (44) אבל יתומה שנתפתה אין לה כלום, שהרי קנסה לעצמה והיא נתרצית ומחלה לו הכל, וכמבואר לעיל פ"א ה"ט.

טו. מפתה או אנוסה שלא תבעה עד שפגרה, או עד שנשאת⁴⁵, או עד שמת האב - הארבעה⁴⁶ דברים או השלשה שלה⁴⁷. עמדה בדין ותבעה אותן, ואחר כך פגרה או שנשאת - הרי הן של אב⁴⁸. ואם מת האב אחר עמידתה בדין - הרי הן של אחין, שהן יורשי האב; שמתה שעתה בדין זכה בהן האב⁴⁹.

(45) והבגרות והנישואין מוציאים אותה מרשות אביה, כמבואר לעיל פ"ג מהל' אישות הי"ב. (46) בכת"י התימנים: הרי הארבעה. (47) ואין מחילתה כלום, הואיל ובשעת בעילה היו השלושה דברים לאביה, ולא אמרו: נתפתה אין לה קנס - כשקנסה לעצמה - אלא אם היתה בשעת הפיתוי ברשות עצמה, כמבואר בר"ן לכתובות מא, ב. (48) ואע"פ שעדיין לא גבתה אותם עד אחרי שנתבגרה - הרי הם של אב. (49) וממילא הוא מורישם לבניו הזכרים ולא לבת, שאינה בת ירושה במקום בנים זכרים (כתובות מא:). אבל אם לא הספיקה לתבעו בדין - ומת האב, אין זה ממון להורישו לבניו, שאין אדם מוריש זכות בתו (שנתנה לו תורה בבתו) לבנו. שהרי אילו היה מודה (הבועל) היה נפטר מלשלם את הקנס, כמבואר לעיל הי"ב. נמצא שקנס זה אינו ממון שיורישו לבניו עד שיתחייב בדין. ואפילו תשלומי בושת ופגם שיש להם דין ממון, הושוו לענין זה לקנס שאין אדם מורישם לבניו לפני עמידתה לדין, כמבואר ב'תוספות' שם.

טז. הבה שנתארסה ונתגרשה⁵⁰ - קנסה לבדי⁵¹ לעצמה⁵². נאנסה או נתפתתה⁵³ ואחר כך נתקדשה לאחר - קנסה ושאר הדברים לאביה, שאין הארוסין מוציאין מרשות אב⁵⁴.

(50) דוקא נתגרשה, אבל ארוסה שלא נתגרשה - חייב עליה מיתה ואין שם קנס (כתובות לח. וברש"י), וכמבואר לעיל פ"א הי"ג. (51) ולא בושת ופגם. (52) אם נאנסה, והטעם מבואר לעיל פ"א ה"ט בבבאורנו, שנאמר: "אשר לא אורשה" - לאביה, אבל אורשה לעצמה. וכל זה לענין קנס המדובר בפסוק זה, אבל בושת ופגם שלא הזכירו כאן, שייכים לאביה, שעדיין לא יצאה באירוסיה מרשות אביה. וזהו שהדגיש רבינו: "קנסה לבדו לעצמה". ומובן שאם נתפתתה אין לה כלום, שמחלה לו, וכאמור לעיל הי"ד. (53) כשהיתה פנויה. (54) אלא נישואין, כמו שמצינו בהפרת נדרים, שכל זמן שלא נישאת, אביה מיפר נדרה, ומשנישאת אינו יכול להפר (במדבר ל, ז). ולפיכך נישאת - קנסה לעצמה, נתארסה - קנסה לאביה (כתובות לט.).

יז. אני אומר, שזה שנאמר בתורה: אל תחלל את בתך להזנותה - שלא יאמר האב: הואיל ולא חיבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב, הריני

עדיין קטנה - מועילה מחילתה, הואיל והגיעה ל"עונת הפעוטות" שהיא מגיל שש ומעלה - לפי חריפות שכלה (ראה לעיל הל' אישות פ"ד ה"ז, ובגיטין נט.) וביחוד כשמחלה בפירוש - מחילתה מחילה. וזו מחמת הנאתה כאילו מחלה בפירוש ('תוספות' כתובות לט:) וכבר חידשו ה'תוספות' בכתובות קז. ש"הפעוטות" שמחלו מחילתן מחילה ('נחל איתן').

יב. אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו, אלא על פי עדים³². לפיכך, האומר: אנסתי או פתיתי בתו של פלוני - אינו משלם קנס. אבל משלם בשת ופגם בהודאת פיו³³. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו: אנסת או פתית אותי, והוא אומר: לא היו דברים מעולם³⁴ - הרי זה נשבע שבועת הסת³⁵; שאלו הודה, היה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו³⁶.

(32) שנאמר בקנס (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלהים, ישלם שנים" - ולא המרשיע את עצמו (בבאקמא סד:). (33) שאלה דין ממון יש להם, והמודה בממון - משלם (כתובות מא:). (34) נמצא שהוא "כופר בכל", ופטור משבועה מן התורה. (35) שהשיאוהו חכמים להסיתו להודות ע"י השבועה, ע"פ הכלל: חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו בידו (בבא-מציעא ה.). ושבועה מדבריהם אינה חמורה כל-כך כשבועת התורה, וראה לעיל פ"ב מהל' אישות הכ"א, ובבבאורנו. (36) ושמה ע"י פחד חומר עונש השבועה יודה וישלם. אבל על קנס לבדו אין נשבעים, שהרי אפילו אם יודה יפטר, ועכשיו שכפר למה נשביעו, ראה בפ"א מהל' טוען ונטען ה"טו.

יג. אמרה לו: אנסת אותי³⁷, והוא אומר: לא פי אלא פתיתי³⁸ - הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער³⁹, ומשלם בשת ופגם; שהרי הודה במקצת הטענה, כמו שיתבאר במקומו⁴⁰.

(37) וחייב אתה לשלם לי גם הצער. (38) ופטור אני מהצער. (39) כדין מודה במקצת הטענה. (40) הל' טוען ונטען פ"א, ה"א. ולדעת הראב"ד אינו חייב להשבע, שאין כאן תובע הואיל והתשלומין אינם שלה אלא לאביה, והרי זו כאומרת: מנה לאבי בידך, והלה טוען: אין לו בידו אלא חמשים דינר שפטור, מפני שהוא כמשיב אבדה (שבועות לח:). ואם אביה בעצמו הוא הטוען, מנין ידע שהדבר היה באונס, וה'כסף משנה' מצדיק את דברי רבינו, שהבת נחשבת כתובעת עיקרית, ואע"פ שהתשלומין שייכים לאביה, הואיל ואינו זוכה בהם אלא על ידה, והיא - העומדת עמו לדין, כמבואר בכתובות מא, ב - הרי היא בעלת דברים ודינה כדין תובע ממש.

יד. שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס - הרי הן של אב⁴¹, שכל שבח נעורים לו⁴². ואם אין לה אב⁴³ - הרי הן של עצמה⁴⁴.

(41) כתובות, שם. (42) שם. שנאמר (במדבר ל, יז):

(כתובות מו.). (4) שאין עונשים אלא-אם-כן מזהירים (סנהדרין נד.). (5) כתובות, שם. (6) ככתוב בתורה (דברים כב, יט.). (7) כסף טהור מכל תערובת שהיא. וראה לעיל פ"א ה"א, ובבכורות מט, ב. (8) כתובות מד, ב.
ב. והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת -
פטור מן הקנס ומן המלקות, ואינו חייב עד שיוציא
על הנערה; שנאמר: והוציאו את בתולי הנערה -
נערה מלא דבר הכתוב.⁹

(9) בכל מקום כתבה התורה "נער" (חסר ה"א), וכאן כתוב "נערה" (מלא ה"א). וראוי להעיר שגם בפסוק זה כתוב בספרינו: "הנער" חסר, ואמנם בכתובות מד, ב - הוציאו דין זה מפסוק אחר "ונתנו לאבי הנערה" (דברים כב, יט) נערה מלא דיבר הכתוב, וכאן באמת נערה מלא (ראה בכסף-משנה). ואולי נתכוין רבינו להביא פסוק זה, שממנו אפשר למעט את הבוגרת, שכן אמרו בהרבה מקומות: "פרט לבוגרת שכלו בתוליה" (יבמות נט. כתובות צז:) ובפסוק שלפנינו מדובר בענין בתולים, לומר שהבוגרת אינה בדיון זה (מעשה רוקח).

ג. אין דנין דין זה אלא בפני הפית¹⁰ ובית דין של עשרים ושלשה¹¹, מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני נפשות; שאם נמצא הדבר כמו שנאמר¹² - הרי זו נהרגת¹³. אבל האונס והמפתה¹⁴ - דנין בהן ככל זמן בשלשה¹⁵, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין¹⁶.

(10) בזמן שבית-המקדש קיים. (11) המוסמך לדון דיני נפשות (סנהדרין ב.). (12) שזנתה תחתיו. (13) ככתוב (דברים כב, כ): "ואם אמת היה הדבר . . . והוציאו את הנערה . . . וסקלוה", וכבר נפסקה הלכה: "אין דנים דיני נפשות אלא בזמן הבית" (עבודה זרה ח: ובהל' סנהדרין פ"ד ה"א). (14) שאין בהם דיני נפשות. (15) מומחים, הסמוכים בארץ ישראל (לשון רבינו בהל' סנהדרין פ"ה ה"ח). (16) פרק ה. "וכיום שאין דיינים מומחים (סמוכים), מנדים אותו עד שיפייס את חבריו, וכשנותן לו שיעור (כסף) מה שראוי ליתן - מתירים לו" (שו"ע אהע"ז סי' קעז ס"ב, ע"פ דברי הרי"ף בבא-קמא פ"ח מתקנת הגאונים). והשווה פ"ה מהל' סנהדרין הי"ז. והרא"ש בבא-קמא פ"ח ס"ג הביא תשובת הגאונים בזה: "נהגו חכמים אחרונים לנדותם עד שיפייסו בממון או עד שירבה עליו רעים ויפייסו בדברים". ובשו"ע אהע"ז סי' קעז ס"ה, פסק: "הנטען (חשוד) על הפנויה . . . אם ודאי בא עליה מצוה לכונסה, אבל אין כופין על כך".

ד. ומצות עשה של תורה שתתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם, שנאמר: ולו תהיה לאשה. אפלו עזרת או מפת שחיין¹⁷. ואם גרשה - עבר על לא תעשה, שנאמר: לא יוכל לשלחה כל ימיו. וכופין אותו ומחזיר ואינו לוקה, כמו שפארנו באונס¹⁸. ואם קדם אחד וקדשה¹⁹, או שמטה, או שהיה בהן שאסור בגרושה - הרי זה לוקה על גרושה²⁰.

(17) וכתוב ב'מורה נבוכים' ג, מט: . . . "הלא תסתכל ברוב

שוכר⁵⁵ בתי הבתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה, או אניח זה לבוא עליה בחנם, שיש לו לאדם למחול ממונו לכל מי שירצה; לכה נאמר: אל תחלל את בתך. שזה שחיבה תורה לאונס ולמפתה ממון ולא מלקות - בשארע הדבר מקרה, שלא מדעת אביה ולא הכינה עצמה לכה, שדבר זה אינו הורה תמיד ואינו מצוי; אבל אם הניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבוא עליה - גורם שתמלא הארץ זמה⁵⁶, ונמצא האב נושא בתו והאח נושא אחותו, שאם התעבר ותלד - לא יודע בן מי הוא⁵⁷. והמכין בתו לכה - הרי היא קדשה, ולוקה הבעול והנבעלת משום 'לא תהיה קדשה'. ואין קונסין אותו. שלא חיבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה⁵⁸; אבל זו שהכינה עצמה לכה, בין מדעתה בין מדעת אביה - הרי זו קדשה. ואסור קדשה אחד הוא בין בבתולה בין בבועלה. לפיכך אמרו חכמים⁵⁹, שהיוצא עליה שם רע ביולדותה - אין לה קנס, כמו שפארנו⁶⁰; שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה⁶¹.

(55) כלומר: משכיר. והשווה פ"ז מהל' דעות ה"ח: "ראובן שאמר לשמעון, שכור לי בית זה", שגם שם כוונתו "השכר". וזהו סגנון עתיק של רבותינו ז"ל. (56) כלשון הפסוק: "אל תחלל . . . ומלאה הארץ זמה". (57) סנהדרין עו, א. ויבמות לז, ב. והשווה פט"ו מהל' איסורי ביאה הכ"ט. (58) וזה אינו מפתה אלא מפותה, שהקדשה גורמת שיתעוררו בני אדם לזנות (ראב"ד וכסף-משנה). ולדעת ה'מגדל עוז' הרי זה כאנוס, שאם זו התחילה בעבירה והוא נגרר אחריה, הרי יצרו הליבשו ואנסו, כעין שאמרו בכתובות נא, ב: "יצר הליבישה". (59) כתובות לו, ב. (60) לעיל פ"א ה"ט. (61) ולדעת הראב"ד, אין קדשה אלא זו שעומדת בקובה (אהל) של זונות, כענין שנאמר (בראשית לח, כא): "איה הקדשה היא בעינים על הדרך", השווה לעיל פ"א מהל' אישות ה"ד ובביאורנו שם. וראה לקמן הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ב.

פרק שלישי

(1) ביאר בו רבינו שהמוציא שם רע חייב מלקות ומאה סלעים כסף, שאין דנין אותו אלא בפני הבית ובב"ד של כ"ג. שאסור לגרשה לעולם, נמצא בה דבר שהיתה אסורה עליו, כיצד הוצאת שם רע, שם רע של קידושין ראשונים, שהפטור מן הקנס מותר לגרשה, שאינו חייב עד שיבעול.

א. המוציא שם רע על בת ישראל²¹, ונמצא הדבר שקר - לוקה; שנאמר: ויסרו²² אותו. ואזהרה שליל²³ מ'לא תלך רכיל בעמך'²⁴. ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף²⁵ מזקק. ואם היתה יתומה - הרי הם של עצמה²⁶.

(2) אמר עליה שזנתה תחתיו אחרי שארסה, וכמבואר בסמוך ה"ו. (3) קיבלו חז"ל מ'גזירה-שוה' שייסור זה הוא מלקות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ל' תשרי - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעשות לה. (29) שהרי זממו להרוג עדי הבעל, והתורה אמרה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". (30) דבר שקיבלוהו חז"ל מסיני ויש לו גם אסמכתא בפסוק, קוראו רבינו: "מפי השמועה" (יד מלאכי). והשווה הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד, ובביאורנו. (31) "ירושלמי" כתובות פ"ד ה"ד: אמר רבי יוסי בי רבי בון, הפרשה הזו יש בה עדים וזוממיהן וזוממי וזוממיהן, הבעל אומר [את האשה הזאת לקחתי - ולא מצאתי לה בתולים - דברים שם, יד] הרי עדים שזינתה בבית אביה, והביא האב עדים להזים עדי הבעל [לאמר: "ואלה בתולי בתי"] והביא הבעל עדים להזים עדי האב [כמו שנאמר: "ואם אמת היה הדבר הזה"] וראה להלן הי"ב.

- 22 ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת, אף על פי
- 23 שהביא עדים שזינתה תחתיו כשהייתה נערה - הרי
- 24 זה פטור מן המלקות ומן הקנס³². ואם נמצא הדבר
- 25 אמת - הרי זו תסקל; אף על פי שהיא בוגרת,
- 26 הואיל ובעת שזינתה נערה היתה³³.

(32) שהרי עקימת שפתיו גורמת לו להתחייב ללקות ולשלם, והעקימה היתה כשהיא בוגרת, והתורה אמרה: "וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה" - ולא לאבי הבוגרת. (33) ומעשיה גרמו לה, והמעשה התקיים בעודה נערה שדינה בסקילה, וכן רומז הכתוב: והוציאו את הנערה, ולא אמר - והוציאוה, לומר לך: הנערה - שהיתה כבר, ועכשיו היא בוגרת (כתובות מה:). אבל אם זינתה בהיותה בוגרת - אינה חייבת סקילה אלא חנק (להלן פ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ד).

- 27 ח. כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה³⁴,
- 28 כף המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן
- 29 התשלומין³⁵. וכן הפותית שנתגירה והשפחה
- 30 ששפתה ררה פחותה מפת שלש שנים³⁶, אפלו היתה
- 31 הורתה³⁷ שלא בקדשה³⁸ ולדתה בקדשה³⁹, המוציא
- 32 עליה שם רע - פטור מן הקנס ומן המלקות;
- 33 שנאמר: כי הוציא שם רע על בתולת ישראל - עד
- 34 שתהיה הורתה ולדתה בקדשה⁴⁰.

(34) ראה לעיל פ"א ה"ט. (35) שהרי רובן בחזקת בעולות הן לפני אירוסיהן, ואין יטעון: לא מצאתי לבתך בתולים. והאילונית נקראת קטנה עד שתהיה בת עשרים שנה, ואין לה ימי נערות אלא מקטנותה תצא לבגרות, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"ד. וכבר נתבאר שהמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת, פטור מן הקנס ומן המלקות. (36) שאף אם נבעלו אז - אין ביאתן ביאה והרי הן בתולות, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ג. (37) ההריון של אמה, בה. (38) בהיות אמה גויה או שפחה כנענית. (39) שלאחרי שנעברה אמה, נתגיירה או נשתחררה, וילדתה כשהיא גיורת. (40) ואע"פ שנאמר כאן "על בתולת ישראל", וזו גיורת היא ואינה בכלל "ישראל" סתם (ראה יבמות עד: וסוכה כח: ובי'תוספות' שם ד"ה לרבות) - כאן ישנו ריבוי מיוחד לרבות את הגיורת, כמפורש בכתובות מד, ב.

יורש אלו החוקים ומשפטים צדיקים, אין שפטו במוציא שם רע, כי אין ספק כי זה האיש הרע לא אהב אשתו אשר הוציא עליה שם רע. . . ואילו היה רוצה לגרשה. . . לא היה לו מונע, אך היה מתחייב לתת חזקה (כתובתה) הראוי לה, ושם לה עלילות דברים כדי להפטר ממנה בלא תשלומין. . . והוא חמשים כסף, כי זהו מוהר הבתולות הקצוב בתורה, ומפני זה גזר עליו ה' לשלם מאה כסף, נמשך אחר העיקר: אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו, וכדין עדים זוממים, כן זה המוציא שם רע, חשב להפסידה חמשים כסף. . . ישלם מאה. . . והיה ענשו על בחירתו התאוה ובקשו ההנאה לבד, שנתחייב להחזיק בה עולמית. . . כי לא הביאו אל כל זה רק היותה כעורה בעיניו, כן ירפאו המדות הרעות כשיהיה רופאם המצוה האלוקית". (18) לעיל פ"א ה"ז. (19) ונאסרה עליו ע"ז, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין הי"ב. (20) כמבואר לעיל פ"א ה"ז.

- 1 ה. נמצא בה דבר זמה²¹, או שנמצא²² אסורה עליו
- 2 מחכיבי לאוין או מחכיבי עשה, ואפלו שניה - הרי
- 3 זה יגרשנה בגט; שנאמר: ולו תהיה לאשה - אשה
- 4 הראויה לו²³. ולמה לא יבוא עשה²⁴ וידחה את לא
- 5 תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס²⁵, וישא זו
- 6 האסורה לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישוב,
- 7 ונמצא עשה ולא תעשה קנימין²⁶.

(21) מבואר לעיל פ"א ה"ה. (22) בדפוס רומי: שנמצא = שנמצאה. (23) 'ספרי', פרשת כי-תצא (דברים כב, יט). (24) של: "ולו תהיה לאשה". (25) ראה לעיל פ"א ה"ה. (26) שמלמדים את האשה לומר איני רוצה בו, וממילא אין צורך בדחיית ה'לא תעשה' (כתובות מ. וברש"י לענין אונס, והוא-הדין למוציא שם רע, שכן התלמוד עצמו משווה אותם זה לזה, כמבואר שם מד, ב שהקשו מדין מפתה לדין מוציא שם רע - 'מעשה רוקח').

- 8 ו. כיצד הוצאת שם רע? הוא שייבוא לבית דין
- 9 ויאמר: נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים.
- 10 וכשבשפתי על הדבר נודע לי שזינתה תחתיו אחר
- 11 שארסתי, ואלו הם עדי שזינתה בפניהם. ובית דין
- 12 שומעין דברי העדים וחוקרין עדותן. אם נמצא
- 13 הדבר אמת - נסקלת; ואם הביא האב עדים, והזימו
- 14 העדים שהביא הבעל²⁷, ונמצא שהעידו שקר -
- 15 יסקלו²⁸, וילקה הוא, ונותן מאה סלעים. ועל זה
- 16 נאמר: ואלה בתולי בתי - אלו העדים שיזמו עדי
- 17 הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים והזימו עדי
- 18 האב - הרי הנערה ועדי אביה נסקלין²⁹. על זה
- 19 נאמר: ואם אמת היה הדבר הזה. מפי השמועה³⁰
- 20 למדו, שפרשה זו יש בה עדים, וזוממין, וזוממי
- 21 זוממין³¹.

(27) שעדי האב אמרו לעדי הבעל: היאך אתם מעידים שזינתה ביום זה ובמקום זה, והלא ביום זה הייתם עמנו במקום אחר, וזהו הזמה. (28) עושים בהם כאשר זממו

19 הפעל⁵⁵. וזה שנאמר: ואם אמת היתה הדבר תהרג -
20 כשזנתה⁵⁶ אחר הארוסין בעדים, שנאמר: לזנות בית
21 אביה; אבל קדם הארוסין - כבר אמרה תורה בה⁵⁷
22 שהיא פטורה מכלום, ובעלה חייב בתשלומי ממון
23 בלבד, בין פתה בין אנס.

53) ואע"פ שלפי מה שפסק רבינו (הלכה י) שאינו חייב
אלא אם בעל אותה, אפשר לפרש שמלה ממש, שיפרשו את
הסודר או הסדין לראות דם הבתולים שעליו, כמו שאמרו
בגמרא שם, נראה לו לרבינו שיותר מסתבר לפרשה בלשון
כבוד ('מאירי' שם, וכסף-משנה). (54) לבדוק אם אמת
הדבר אם לא, וכמו שאמרו בכתובות מו, א: "ופרשו
השמלה - פרשו מה ששם לה . . . מלמד שבאים עדי של
זה ועדי של זה, ובוררים את הדבר כשמלה חדשה". וכן
הוא ב'ספרי' פרשת כי-תצא (דברים כב, יז): "ופרשו
השמלה - יחווירו דבריהם כשמלה", ילבינו דבריהם להוציא
דבר לאמתו כשמלה חדשה (רבינו הלל, בפירושו שם).
ונקט מליצת "שמלה חדשה" ע"פ מה שנאמר במלכים-א
יא, כט: "והוא מתכסה בשמלה חדשה" - ודרשו חז"ל
בסנהדרין קב, א - מה שלמה חדשה אין בה שום דופי, אף
תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי, הרי ש"שמלה
חדשה" משמשת משל לדבר ברור ונקי מכל פגם ('הכתב
והקבלה'). (55) ראה למעלה ה"ו. (56) [כלומר, לא די
שיתבררו דברי טענתו של הבעל שלא נמצאו בתולים
לנערה, אלא צריך שיעידו עדים שראוה שזינתה].
(57) דברים כב, כט.

סלקו הלכות נערה בתולה

יום רביעי א' מרחשון ה'תש"פ

הלכות סוטה¹

24 יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה, ושתי
25 מצות לא תעשה, וזהו פירושן: (א) לעשות לסוטה
26 כתורת הקנאות הסדורה בתורה. (ב) שלא לתן שמן
27 בקרבנה. (ג) שלא לתן עליה לבונה.
28 ובאור מצות אלו בפרכים אלו:

פרכ ראשון²

1) סרה מדרכי הצניעות, והוא כינוי לאשת איש החשודה
בבגידה בבעלה. (2) נתבאר בו דין קינוי בפני עדים ודיני
הסתירה ושתיית המים המאוררים, העומדת לשתות ובה עד
אחד והעיד שזינתה, מי הוא הנאמן להעיד עליה שזינתה
אחר שנסתרה, הכחשות עדים בענין זה.

30 א. קנוי³ האמור בתורה, 'קנא את אשתו', הוא
31 שיאמר לה בפני עדים: אל תסתרי⁴ עם איש פלוני.
32 אפלו היתה אביה או אחיה או עכו"ם או עבד⁵ או
33 שחוף, הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד.

(3) לשון התראה. (4) אל תיכנסי עימו למקום סתר.
(5) על ידי כל עריות מקנאים" ואין אומרים: מאחר שאנו

1 ט. קדש נערה וגרשה, וחרז וקדשה, והוציא עליה
2 שם רע, והביא עדים שזנתה תחתיו בקדושין
3 הראשונים, ונמצאו זוממים - הרי זה פטור⁴¹. וכן
4 אם היתה יבמתו שכנסה, והוציא עליה שם רע,
5 והביא עדים שזנתה תחת קדושי אחיו⁴², ונמצאו
6 זוממים - הרי זה פטור מן המלקות ומן
7 התשלומין⁴³. וכל הפטור, אם רצה לגרש - יגרש⁴⁴.

(41) בעיא שלא נפשטה, בכתובות מו, א. וספק ממון -
להקל, ולפיכך פטור מקנס. והוא-הדין לענין מלקות
שבמקום מיתה עומדת (סנהדרין י). וספק נפשות להקל
(משנה-למלך). (42) המת. ואסורה ליבם, לפי שפטורה מן
החליצה ומן היבום (פ"ו מהל' יבום וחליצה הי"ט) והרי
היא כאשת אחיו שלא במקום מצוה. (43) כתובות, שם.
שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה, לזה ולא ליבם. כי אבי
הנערה לא נתנה לאיש הזה היבם. ובי'ירושלמי' כתובות פ"ד
ה"ד, דורש דין זה מהכתוב: את האשה הזאת לקחתי, פרט
לשומרת יבם, כי היבמה לא לקחה הוא בבחירתו אלא מן
השמים הקנוה לו, שמת אחיו ונפלה ליבום לפני זה.
(44) כי לא נצטוה על ה'עשה': 'ולו תהיה לאשה'. [וכוונתו
רק על המוציא שם רע על נישואי אחיו שפטור מקנס מצד
ודאי, אבל ההלכה הראשונה של הוצאת שם רע על
הנישואין הראשונים שנשאר בספק, והוא פטור רק מפני
ספק ממון לקולא (למעלה הערה מ) - ברור שאסור
לגרשה מספק, ועי' משנה-למלך].

8 י. אינו חייב עד שיבעל אותה פדרקה⁴⁵ ויוציא שם
9 רע (על הפעילה) פדרקה⁴⁶. בעלה שלא פדרקה
10 ואמר: לא מצאתיה בתולה⁴⁷ - פטור⁴⁸, ומפין אותו
11 מפת מדרות⁴⁹.

(45) כרבי אליעזר בן יעקב, בכתובות מו, א. (46) שנבעלה
לאחר כדרכה, שהרי נאמר בו: "ולא מצאתי לה בתולים" -
במקום בתולים. הרי שהמדובר כאן כשהבעל בא עליה
כדרכה, וגם הוצאת השם הרע היא, שזינתה כדרכה
(כתובות מו. ומו: וברש"י שם). (47) שהביא עדים
המעידים שזינתה תחתיו. (48) מקנס וממלקות.
(49) מדברי סופרים, כאילו לא בעל כלל שלוקה מכת מדרות
(כתובות מה:). וראה למעלה פ"ג מהל' אישות, הכ"א "מכת
מדרות" מה היא.

12 יא. וכן אם אמר: לא מצאתיה בתולה, ולא אמר:
13 שזנתה תחתיו⁵⁰; או שאמר: זנתה תחתי, ולא הביא
14 עדים, אלא באו מאליהם - הרי זה פטור⁵¹, אף על
15 פי שהעדים נהרגים אם הוזמו⁵².

(50) ויתכן שנבעלה בהיותה עדיין פנויה. (51) מקנס
וממלקות (כתובות מו.). (52) שהרי העידו עליה להרגה,
ואילו לא הוזמו היתה נהרגת.

16 יב. זה שנאמר בתורה: ופרשו השמלה - לשון
17 כבוד⁵³, שנושאין ונותנין בסתרי הדבר⁵⁴. וכן זה
18 שיאמר האב: אלה בתולי בתי - הן זוממי עדי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר נשים - הלכות סוטה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. **בַּעַל שְׁמִיחַ**¹⁹ עַל קִנּוּי קָדָם שֶׁתִּסְתַּר - קִנּוּי
מְחול, וּבְאֵלּוּ לֹא קָנָא לָהּ מַעוֹלָם. אָבֵל אִם מְחול
אֲחֵר שֶׁתִּסְתַּר - אֵינּוּ יָכוֹל לְמַחֵל. גִּרְשָׁה²⁰ - הָרִי זֶה
כְּמִי שֶׁמְחול, וְאִם הִחְזִירָהּ - צָרִיךְ לְקַנְאֵת קִנּוּי
אֲחֵר²¹.

(19) ויתר. (20) קודם שתיסתר. (21) ואם לא קינא לה
שנית ונסתרה, אינה נאסרת על פי קינויו הקודם, שהרי הוא
כמחול.

ח. קָנָא לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְרָאָה אוֹתָהּ שֶׁנִּסְתַּרָה עִם
זֶה שֶׁקָּנָא לָהּ עָלֶיהָ וְשִׁהָתָה כְּדִי טְמֵאָה - הָרִי זֶה
אֲסוּרָה עָלֶיהָ²², וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה²³; שְׂאִינוּ יָכוֹל
לְהִשְׁקוּתָהּ עַל פִּי עֲצָמוֹ²⁴. וְכֵן אִם שָׁמַע הָעַם
מִרְנָנִין²⁵ אֲחֵרֶיהָ אֲחֵר הַקִּנּוּי וְהִסְתַּרָהּ²⁶, עַד שֶׁשָּׁמַע
מִהַנְּשִׁים הַטּוֹת לְאוֹר הַלְּבָנָה²⁷ נוֹשְׂאוֹת וְנוֹתְנוֹת בָּהּ
שֶׁזִּנְתָה עִם הָאִישׁ שֶׁקָּנָא לָהּ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה אֲסוּר
לְקִימָהּ²⁸, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה²⁹.

(22) שאין ראייתו בעצמו גרועה מדין ראה אותה עד אחד.
(23) שאין הדבר ברור שנטמאה, ולכן לא הפסידה כתובתה.
ולמה איננה בכלל "עוברת על דת" שיוצאה בלי כתובה,
והרי גם ייחוד, עבירה היא על הדת? - כל עבירה שאין בה
מכשול לבעלה, אינה בכלל עבירה על הדת ואינה מפסידה
כתובתה. (24) = על פי ראיית עצמו, אבל כשנסתרה בפני
שני עדים, שאפשר להשקותה - אם תימצא טהורה הרי היא
מותרת לבעלה, ואם לא תרצה לשותות, תצא בלא כתובה.
(25) מלעזים. (26) על פי שני עדים. (27) מפחד בלילות
מתקבצות לטוות יחד ומשיחות ביחד. (28) ואינו יכול
להשקותה, שמאחר שקלקלה מפורסם לכל, שוב אין המים
בודקים אותה. (29) שיכולה לומר לו, היה לך להשקותני
סמוך לסתירתי, ומאיזה טעם אפסיד כתובתי.

ט. בָּא עַד אֶחָד וְהָעִיד לוֹ שֶׁנִּסְתַּרָה עִמוֹ אֲחֵר קִנּוּי
וְשִׁהָתָה כְּדִי טְמֵאָה: אִם הוּא נֶאֱמַן לוֹ וְדַעְתּוֹ סוּמְכָה
עָלָיו - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה³⁰; וְאִם לֹא - הָרִי אִשְׁתּוֹ
מִתַּרְתּ לֵוִי³¹.

(30) שאינו יכול להשקותה על פי עד אחד. (31) שאין עד
אחד נאמן בסתירה.

י. וְאֵלּוּ שְׁבִית דִּין מְקַנֵּין לָהּ³²: מִי שֶׁנִּתְחַרַּשׁ בַּעֲלָהּ
אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה בְּמִדְיָהּ אֲחֵרָה אוֹ שֶׁהָיָה
חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. לֹא לְהִשְׁקוּתָהּ³³, אֲלָא לְפִסְלָהּ
מִכְתֻּבָּתָהּ³⁴.

(32) אם רואים אותן מתנהגות בפריצות. (33) שאין משקה
אלא הבעל, שנאמר: "והביא האיש את אשתו אל הכהן"
והוא אינו יכול להשקותה. (34) אם תיסתר אחרי קינויים.

יא. פִּיֶּצֶד? שָׁמַעוּ בֵּית דִּין שֶׁהָעַם מִרְנָנִין אֲחֵרֶיהָ -
קוֹרְאִין אוֹתָהּ וְאוֹמְרִין לָהּ: אֵל תִּסְתַּר עִם אִישׁ
פְּלוֹנִי. בָּאוּ עֲדִים אֲחֵר כֶּף שֶׁנִּסְתַּרָה עִמוֹ וְשִׁהָתָה כְּדִי

דורשים "ונטמאה ונטמאה", שתי פעמים, אחת לאוסרה על
בעלה ואחת לאוסרה על בועלה, - אלה שנאסרות על הבעל
בסתירה זו, נאסרו גם על הבעל, אבל כל המנויים כאן
שהנשים אסורות עליהם גם לפני הסתירה, לא תיאסרנה על
בעליהן - אלא אף הן אסורות.

ב. הַסְתִּירָה הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה, 'וְנִסְתַּרָה', הוּא
שֶׁתִּסְתַּר עִם אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁאָמַר לָהּ 'אֵל תִּסְתַּר עִמּוֹ'
בִּפְנֵי שְׁנֵי עֲדִים. אִם שִׁהָתָה עִמוֹ כְּדִי טְמֵאָה⁶, שֶׁהוּא
כְּדִי לְעֻלּוֹת פִּיֶּצֶד⁷ וּלְגִמְעָה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה עַל
בַּעֲלָהּ עַד שֶׁתִּשְׁתַּטָּה מִי הַמְּרִים⁸ וְיִבְדַּק הַדָּבָר. וּבִזְמַן
שֶׁאֵין שָׁם מִי סוֹטֶה⁹ - תִּאָּסַר עָלָיו לְעוֹלָם¹⁰, וְתִצָּא
בְּלֹא כְּתֻבָּה.

(6) = כדי ביאה. (7) של תרגולות על אש בינונית.
(8) "שנותן לתוכם דבר מר". (9) משחרב בית המקדש.
"שאינ משקים את הסוטה אלא בבית דין הגדול של שבעים
זקנים במקדש". (10) אחרי שקינא לה ונסתרה בפני שני
עדים ואין מים לבודקה.

ג. קָנָא לָהּ עַל שְׁנַיִם בְּאֶחָד וְאָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתַּר
עִם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְנִסְתַּרָה עִם שְׁנֵיהֶן בְּאֶחָד¹¹
וְשִׁהָתָה כְּדִי טְמֵאָה, אֲפֹלוּ הֵם שְׁנֵי אֲחֵיהָ¹² אוֹ
אֲבִיהָ¹³ וְאֲחֵיהָ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּשְׁתַּטָּה¹⁴.

(11) אף על פי שמצד הדין מותר לאשה להתייחד עם שני
אנשים בזמן שהם כשרים. (12) ויש מי שמתיר להתייחד
עם אחותו. (13) שמותר לאדם להתייחד עם בתו. (14) כי
הכל תלוי בקפידת הבעל, וזה שהקפיד וקינא לה, וודאי
ראה בהם דבר פריצות ולא הייתה צריכה להתייחד עמהם
אחר קינויו.

ד. אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: אֵל תִּדְבְּרִי עִם פְּלוֹנִי - אֵין
זֶה קִנּוּי¹⁵. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּסְתַּרָה עִמוֹ בְּעֲדִים וְשִׁהָתָה
כְּדִי טְמֵאָה - לֹא נֶאֱסַרָה עָלָיו¹⁶, וְאֵינָה שׁוֹתָה בְּקִנּוּי
זֶה.

(15) שאין קינוי אלא על עסקי סתירה. (16) הואיל ולא קדם
לה קינוי האוסר.

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתַּר עִמּוֹ, וְרָאָה מִדְּבַרְתָּ
עִמוֹ - אֵין זֶה סְתִירָה, וְלֹא נֶאֱסַרָה וְלֹא שׁוֹתָה. וְכֵן
אִם לֹא קָדָם קִנּוּי, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהָעִידוּ שֶׁנִּסְתַּרָה עִם
זֶה וְשִׁהָתָה כְּדִי טְמֵאָה - לֹא נֶאֱסַרָה עַל בַּעֲלָהּ וְאֵינָה
שׁוֹתָה.

ו. אָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתַּר עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, וְהָיָה קִטָּן
פָּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע שָׁנִים יוֹם אֶחָד¹⁷, אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ:
אֵל תִּסְתַּר עִם בְּהֶמָּה זֹה - אֵין זֶה קִנּוּי; שֶׁנֶּאֱמַר:
וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ - פֶּרֶט לְקִטָּן וּלְבֶהֱמָה¹⁸, שֶׁאֵין
אוֹסְרִים אוֹתָהּ עָלָיו.

(17) שאין ביאתו ביאה. (18) שהתורה אמרה "ושכב איש
אותה" - פרט לקטן ולבהמה שאינם בכלל איש.

טו. אָפּלוּ אִשָּׁה⁴⁶ וְעָבַד וּשְׁפָחָה⁴⁷ וּפְסוּל לַעֲדוּת
בַּעֲבָרָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴⁸ וְאִפְלוּ קְרוֹב⁴⁹ נֶאֱמָן לַעֲדוּת
סוֹטָה, לְהַעֲדִיד עָלֶיהָ שְׁזוּנָתָה; וְתֹאסֵר עַל בַּעֲלָהּ
לְעוֹלָם⁵⁰, וְאִינָה שׁוֹתָה, וְתֹצֵא בְּלֹא כְּתָבָה. הוּאִיל
וְקָרַם הַקְּנוּי וְהַסְתִּירָה בְּעֵדִים בְּשָׂרִים, וְהַתּוֹרָה
הַאֲמִינָה עַד אֶחָד בְּטִמְאַה - הָרִי בְּלֶן בְּשָׂרִין לַעֲדוּת
טִמְאַה. אִף הִמָּשׁ נָשִׁים שְׁזוּנָאוֹת זֹאת זֹאת מְעִידוֹת
זֹאת עַל זֹאת לֹאמַר שְׁנִימָתָה. וְנִאֲמַנְתָּ עָלֶיהָ לְאִסְרָהּ עַל
בַּעֲלָהּ וְשָׁלֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ, אֲבָל לֹא לְהַפְסִידָהּ
מִכְּתָבָתָה⁵¹, אֲלֹא נוֹטֶלֶת כְּתָבָתָה וְיוֹצֵאָה.

(46) הפסולה לעדות במקום אחר. (47) הכנענים.
(48) שעבר על דברי חכמים ופסול לעדות מדבריהם.
(49) קרבה משפחתית, שאינו נאמן להעיד במקום אחר.
(50) אבל הפסול לעדות מן התורה, אינו נאמן להעיד עליה.
(51) מתוך ששונאות אותה, חשודות להעיד שקר כדי להפסיד כתובתה. אבל אם אינן נאמנות אלא שלא להשקותה, אין לחשוד בהן שמשקרות שהרי מטיבות עימה, שלא תצטרך לשתות בגלל עדותן ויוצאת ונוטלת כתובתה, ולולא עדותן הייתה צריכה לשתות או לצאת בלי כתובה.

טז. בָּא עַד אֶחָד בְּשָׂר וְאָמַר 'נְטִמָּאת' - הָרִי זֹאת אִינָה
שׁוֹתָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. בָּא עַד אֶחָד וְהִכְחִישׁוּ וְאָמַר
'לֹא נְטִמָּאת'⁵² - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁעַד אֶחָד בְּטִמְאַת
סוֹטָה בְּשָׁנִים, וְאֵין דְּבָרֵי שֶׁל אַחֲרוֹן⁵³ דּוֹחִין דְּבָרֵי
הָרִאשׁוֹן⁵⁴ שֶׁהוּא בְּשָׁנִים.

(52) בפניך. שכשכבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אני הייתי עמך, ולא נטמאת בפנינו. (53) שבא אחר כך.
(54) שכיוון שבא ראשון ונתקבלה עדותו, מבלי שיכחישוהו, הרי הוא כשני עדים.

יז. בָּאוּ שְׁנֵיהֶן בְּאֶחָד, זֶה אָמַר 'נְטִמָּאת' וְזֶה אָמַר
'לֹא נְטִמָּאת'⁵⁵; אוֹ שֶׁאָמַר אֶחָד 'נְטִמָּאת', וּבָאוּ
שְׁנַיִם אַחֲרָיִם⁵⁶ וְאָמְרוּ 'לֹא נְטִמָּאת'⁵⁷ - הָרִי זֹאת
שׁוֹתָה.

(55) שהעידו שניהם בתוך כדי דיבור ובטלו דבריו מייד, שלא נתקיימה עוד עדותו בבית דין. (56) אפילו לאחר שנתקיימה עדות הראשון בבית דין. (57) שכשכבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ולא נטמאת בפנינו.

יח. בָּא עַד אֶחָד בְּשָׂר וְנָשִׁים רַבּוֹת אוֹ פְּסוּלִין
רַבִּים⁵⁸ בְּאֶחָד⁵⁹, הָעֵד אָמַר 'נְטִמָּאת' וְהַנָּשִׁים אוֹ
הַפְּסוּלִין אָמְרִים 'לֹא נְטִמָּאת'⁶⁰ - הָרִי זֹאת שׁוֹתָה⁶¹; שְׁעַד
אֶחָד וּפְסוּלִין רַבִּים מְחַצֶּה עַל מְחַצֶּה הֵם⁶².

(58) כגון קרובים או עבדים. (59) בבת אחת. (60) בפניך.
(61) שמא נטמאת קודם שבאו הפסולים. (62) והרי זה דומה לשני עדים כשרים שבאו בבת אחת.

יט. הָיוּ בְּלֶן פְּסוּלִין - הִלֵּךְ אַחֵר הָרִב. בִּיצֵד? שְׁתִּי
נָשִׁים אֲמִרּוֹת 'נְטִמָּאת' וְשֶׁלֶשׁ אֲמִרּוֹת 'לֹא נְטִמָּאת'

1 טִמְאַה - בֵּית דִּין אוֹסְרִין אוֹתָהּ עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם,
2 וְקוֹרְעִין כְּתָבָתָהּ. וְכִשְׁיָבֹא בַּעֲלָהּ אוֹ יִבְרִיא אוֹ יֵצֵא
3 מִבֵּית הָאִסּוּרִין - נוֹתֵן לָהּ גִּט³⁵; וְאִינוּ יָכוֹל
4 לְהַשְׁקוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָנָא לָהּ הוּא³⁶.

(35) שאי אפשר לבודקה במי סוטה. (36) והתורה אמרה: "וקנא... והביא", וזה לא קינא לה.

5 יב. שְׁתֵּת מִי הַמְּרִים וְנִקְתָּה³⁷ מֶהֶן, וְחִזֵּר וְקָנָא לָהּ
6 עִם הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה עַל יָדוֹ, וְנִסְתָּרָה עִמּוֹ - אִינוּ יָכוֹל
7 לְהַשְׁקוֹתָהּ עַל יָדוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה³⁸; אֲלֹא תֹאסֵר עָלָיו
8 לְעוֹלָם, וְתֹצֵא בְּלֹא כְּתָבָה. אֲבָל אִם קָנָא לָהּ עִם
9 אַחֵר, וְנִסְתָּרָה עִם הָאֲחֵר בְּעֵדִים - מִשְׁקִין אוֹתָהּ פַּעַם
10 שְׁנִיָּה, וְאִפְלוּ בְּמָה פְּעָמִים. וְהוּא, שִׁישְׁקָה אוֹתָהּ
11 בְּכָל פַּעַם בְּגִלָּל אִישׁ אַחֵר.

(37) שלא מתה, ויצאת טהורה. (38) שנאמר "זאת תורת הקנאות" - זאת ולא אחרת, כגון איש אחד ובוועל אחד, שאינה שותה פעם שנייה על ידי אותו אדם, כיוון שקינא לה כבר ונמצאה נקייה, נראה הדבר שאדם קנטון הוא ומתכוון להקניטה.

12 יג. הִשְׁקָה אוֹתָהּ וְגִרְשָׁהּ, וְנִשְׁאֵת לְאַחֵר, וְקָנָא לָהּ
13 עִם הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה אוֹתָהּ הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן בְּגִלָּלוֹ,
14 וְנִסְתָּרָה עִמּוֹ בְּעֵדִים - הָרִי הַבַּעַל הַשְּׁנִי מִשְׁקָה אוֹתָהּ
15 עַל יָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל שְׁנִי. וְאִפְלוּ מָאָה, וְנִשְׁאֵת
16 לָזֶה אַחֵר זֶה - מִשְׁקִין אוֹתָהּ עַל יְדֵי אִישׁ אֶחָד³⁹;
17 וְאֵין אוֹמְרִין: וְדַאי שֶׁהִחֲזָקָה לָזֶה וְטִמְאַה, עַד
18 שִׁיחֶיהָ שָׁם עַד⁴⁰.

(39) שנאמר: "תורת הקנאות" קנאות בלשון רבים, הרי שעושים לה כמה פעמים כתורה הזאת. (40) עד אחד.

19 יד. הָאִשָּׁה שֶׁקָּנָא לָהּ בַּעֲלָהּ, וְנִסְתָּרָה אַחֵר הַקְּנוּי
20 עִמּוֹ בְּעֵדִים, וְהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לְשִׁתּוֹת⁴¹, וּבָא עַד
21 אֶחָד וְהַעֲדִיד עָלֶיהָ שֶׁנִּבְעֲלָהּ בְּפָנָיו עִם זֶה שֶׁקָּנָא לָהּ
22 עִמּוֹ - הָרִי זֹאת אִסּוּרָה עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם, וְאִינָה
23 שׁוֹתָה⁴², וְיוֹצֵאת בְּלֹא כְּתָבָה⁴³. וְאִפְלוּ הָיָה עַד
24 טִמְאַה זֶה אֶחָד מְעַדִּי הַסְתִּירָה⁴⁴. שְׁנִימָמָר: וְעַד אֵין
25 בָּהּ - וְהָרִי כָּאֵן עַד⁴⁵.

(41) להיבדק אם טהורה היא. (42) שאין השתייה באה אלא על הספק, וזו וודאי טמאה היא. (43) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר". (44) ומעיד שבאותה סתירה נבעלה בפניו והעד השני אינו מכחישו אלא אומר, שלא ראה ולא שם על לבו לראות, אין השני נחשב כעד המכחישו, והראשון נאמן בה. (45) תנא דבי רבי ישמעאל: "מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, שרגליים לרבר (שנטמאה). שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה". אבל אם לא קדמו הקינוי והסתירה בעדים כשרים, אין עד אחד נאמן להעיד שנטמאה "שאין דבר שבערווה (מתקבל) פחות משניים (עדים)".

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר נשים - הלכות סוטה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - הרי זו שוטה; שלש אומרות' לא נטמאת' וארבע
2 אומרות' נטמאת' - הרי זו אינה שוטה⁶³. היו מחצה
3 על מחצה - הרי זו שוטה.

(63) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות".

- 4 כ. כל סוטה שאמרנו שאינה שוטה מפני עדי
5 טמא - הרי זו אסורה על בעלה לעולם⁶⁴, ותצא
6 בלא כתובה⁶⁵; שהרי נאסרה בקנוי וסתירה, והשתיה
7 שסתירה נמנעה שהרי יש בה עד, כמו שבארנו.

(64) והשתייה לא תתירה. (65) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר".

פרק שני

(1) כלל בו רבינו המשך דיני שתיית המים, נשים שאינן ראויות לשותות, קטנה שהשיאנה אביה וקטנה בת מיאון אם מקנאים להן, מעוברת ומניקה והעומדת לשתות ומת בעלה, שמי שבעל בעילה אסורה מימיו אין המים בודקין את אשתו, דין אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה, אם אסורה למי שנתייחד עמה, איסור נישואיה עם הנחשד עליה.

- 8 א. אשה שקנא לה ונסתרה - אין כופין אותה
9 לשותות; אלא אם רצתה ואמרה: הן נטמאתי - תצא
10 בלא כתובה, ונאסרה על בעלה לעולם, ואינה
11 שוטה². וכן אם אמרה: איני טמאה ואיני שוטה³ -
12 אין כופין אותה לשותות, ותצא בלא כתובה⁴. וכן אם
13 אמר בעלה: איני רוצה להשקותה, או שבעלה
14 בעלה אחר שנסתרה⁵ - הרי זו אינה שוטה⁶; ונוטלת
15 כתובה⁷ ויוצאה, והיא אסורה [עליו] לעולם⁸.

(2) סוטה כד, א. כיון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא והמים המרים לא ניתנו אלא לברר את הספק (רש"י שם כ.). (3) מחמת יראה, שחוששת פן יבדוקה המים אפילו אם היא טהורה (רש"י שם יט:). וראה לקמן פ"ג, ה"ב. (4) שם כד, א. מתוך שאינה שוטה - נשארה באיסורה לבעלה, והפסידה כתובתה. וראה למעלה פ"א הערה פ. (5) ונאסרה עליו. (6) כיון שבא ביאה אסורה, אין המים בודקים את אשתו, כמבואר להלן ה"ח. וראה לקמן פ"ג, ה"א. (7) שהוא גרם לה שלא תשתה (סוטה כד.). (8) כי לאחר קינוי וסתירה נאסרה עליו, והשתיה שסתירה נמנעה, ראה למעלה סוף פ"א.

- 16 ב. ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשותות, אף על
17 פי שהן רוצות לשותות ובעליהן רוצים להשקותן,
18 אלא יוצאות בלא כתובה משבואו עדי סתירה אחר
19 עדי קנוי ונאסרו על בעליהן לעולם. וחמש עשרה
20 נשים הן, ואלו הן: ארוסה, ושומרת יבם⁹, וקטנה¹⁰
21 אשת הגדול¹¹, וגדולה אשת הקטן, ואשת
22 אנדרוגינוס¹², ואשת הסומא¹³, ואשת החגר, או
23 האלם, או מי שאינו שומע, או שהוא פרות יד, וכן

(9) שבעלה מת בלא בנים, וממתנת לאחיו שייבמה, וקנא לה יבמה. (10) פחותה מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד. (11) בן שלש עשרה שנה ויום אחד. (12) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות, כמבואר למעלה הל' אישות פ"ב הכ"ד. (13) עיוור. (14) מהטעמים המבוארים בהלכה הבאה, אבל יש להן קינוי וסתירה להיאסר לבעליהן לעולם ולהפסיד את כתובתן.

- 26 ג. ומניין שאינה ראויה לשותות? שנאמר: אשר
27 תשטה אשה תחת אישה. תחת¹⁵ - פרט לארוסה
28 ושומרת יבם, שאינה תחת אישה. אשה - פרט
29 לקטנה¹⁶. תחת אישה - פרט לאשת קטן¹⁷ ואשת
30 אנדרוגינוס, שאינו איש¹⁸. ונעלם מעיני אישה -
31 פרט לאשת סומא¹⁹. והעמיד הכהן את האשה -
32 פרט לחגרת. ונתן על כפיה - פרט למי שאין לה
33 כף, או שהיתה עקמה או יבשה שאינה יכולה לקח
34 כה. ואפלו כפה אחת, שנאמר: כפיה²⁰. ואמרה
35 האשה - פרט לאלמת. ואמר אל האשה - פרט למי
36 שאינה שומעת²¹. והרי הוא אומר: אשר תשטה
37 אשה תחת אישה²² - עד שתהיה שלמה כמותו והוא
38 שלם כמותה. הא למדת שכל דבר שמעפכ אותה
39 מלשותות²³ מעפכ את בעלה מלהשקותה²⁴, וכל
40 המעפכ את הבעל מלהשקותה²⁵ - מום כמותו מעפכ
41 אותה מלשותות²⁶.

(15) ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: "תחת אישה, פרט לארוסה כו" (סוטה כג:). (16) שאינה נקראת אשה, ואפילו כשקיבל אביה קידושיה שהן קידושי תורה - אינה שוטה, שהרי אינה בת עונשין, ואינו רשאי להמיתה ע"י השקאת מים המרים ('מרכבת המשנה'). (17) שאינו איש, ואין קידושי קידושין, כמבואר למעלה הל' אישות פ"ד, ה"ז. ואין כאן משום הטלת שלום בינו לבניה, ובוודאי שאסור למחוק את השם בשבילם ('מרכבת המשנה'). ואשת שוטה בכלל זה ('מעשה רוקח'). (18) ודאי, אלא ספק זכר ספק נקבה, וקידושי - קידושי ספק, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד, ה"א. ולא הזכיר רבינו דין טומטום, משום שאין לו נישואין כלל, ורק אנדרוגינוס מותר לו לישא אשה, כמבואר בפ"א מהל' איסורי ביאה ה"ט. (19) שאינו יכול לראות אפילו בלא העלמה זו (סוטה כז.). ומשמע, שאם הוא רואה בעין אחת, יכול הוא להשקותה, שהרי גם בעין אחת יכול הוא לראות בקלקולה ('מעשה רוקח'). (20) סוטה, שם. (21) 'ספרי' זוטא, נשא אות כא. (22) וכל הפסוק הזה שבסוף הפרשה מיותר הוא, ולא בא אלא להשוות איש לאשה ואשה לאיש (סוטה שם). (23) כגון גידמת ואילמת. (24) שאם הוא גידם או אילם, אינו משקה אותה. (25) כגון סומא. (26) אם היתה סומא.

- 42 ד. קטנה שהשיאה אביה²⁷, אם זנתה ברצונה -
43 נאסרה על בעלה. לפיכך מקניין לה. לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להאסר על בעלה, אין צורך שיבעלנה בעלה תחילה, שהרי אפילו ארוסה שזינתה נאסרה עליו.

- ו. הגירת והמשחררת³⁶, ואשת הגר³⁷ ואשת עבד³⁸ משחררת³⁸, וממזרת³⁹ ואשת ממזר⁴⁰, ואשת סריס⁴¹ חמה⁴¹ או סריס אדם⁴², המתרות לבעליהן - הרי הן ככל הנשים ושותות⁴³.

(36) שפחה כנענית ששחררה, והרי היא כישראלית לכל דבר, כמבואר בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז. (37) שהיא בת ישראל. (38) עבד כנעני ששחרר, שהוא כישראל לכל דבר. (39) שנישאה לגר, שאין עבירה בנישואיהן (פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ז), אבל אם נישאה לישראל, שיש איסור בנישואיהן - אינה שותה, שאין המים בודקים אותה אלא אם כן מנוקה האיש מעוון, כמבואר בסמוך ה"ח. (40) כגון שהיא גיורת, שאין איסור בנישואיהן (הל' איסורי ביאה שם), אבל ישראלית כשרה שנישאה לממזר אינה שותה, כמבואר למעלה בסמוך. ולדעת ה"ספ משנה' הגירסה הנכונה בדברי רבינו היא: "וממזרת אשת ממזר" שאין עבירה בנישואיהם. אולם גירסה זו אינה בדפוסים קדומים ולא בכת"י התימנים. ורש"י במס' סוטה כו, א - מפרש: "אשת ממזר לממזר" - כלומר, אשה הראויה לממזר. והוא כדברינו ('מעשה רוקח'). והחידוש בדין זה הוא, שלא נאמר: אשת ממזר לא תשתה ולא נעשה שלום ביניהן, כי למה לנו להרבות ממזרים בישראל, והלואי לא יפרה ולא ירבה (סוטה שם, וברש"י). (41) שנולד סריס מבטן אמו, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות, הי"ג-יד. בניגוד לזה שחתכו או נתקו אברי ההולדה ע"י אדם הנקרא סריס אדם, כמבואר שם ובביאורנו. (42) כגון ששתה כוס של עיקרין ונסתרס, ומותר לו לבוא בקהל (כספ' משנה), כי לא אסרה תורה לבוא בקהל אלא כשכרתו אדם או הכהו קוץ, כמבואר לקמן פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ט, וראה שם ה"ב. ולדעת המשנה למלך, מדבר רבינו בכל סריס אדם, ואפילו כשנתקו אברי תשמישו בידי אדם, ובכל זאת אשתו מותרת לו, כי כאן מדובר בגיורת ומשחררת, שסריס אדם מותר בהן (הל' איסורי ביאה שם ה"א), וזהו שהדגיש רבינו המותרות לבעליהן, שההיתר בא מצידן. (43) סוטה, שם. כי סריס בר שכיבה הוא, אע"פ שאינו בר זריעה (רש"י שם). ורבינו בפירוש המשנה שם, אומר: "אשת סריס (שותה) אע"פ שאין לו שכיבה".

- ז. מעברת ומניקה - מקנא לה ומשקה אותה כמות שהיא⁴⁴. אשה העומדת לשותות ומת בעלה קדם שתשתה - אינה שותה⁴⁵, ולא נוטלת כתפתה⁴⁶.

(44) מעוברת, ואין אומרים נחוס על הולד ולא נהרגו (סוטה שם, וברש"י). אולם ה'תוספות' שם סוברים שממתינים לה עד שתלד, ואז משקים אותה. (45) שנאמר: והביא האיש את אשתו, והרי מת. (46) שמה זנתה והפסידה כתובתה (סוטה כד. בבית הלל).

- ח. כל איש שפא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל⁴⁷ - אין המים המאריים⁴⁸ בודקין את אשתו. ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו, שפאסור

- 1 להשקותה²⁸, אלא לפסלה מכתפתה, כמו שפארנו²⁹.
2 אכל הקטנה בת מאון³⁰ - אין מקנין לה, שאין לה
3 רצון להאסר על בעלה. ואפילו היה כהן - לא
4 נאסרה עליו³¹.

(27) והרי נישואיה נישואי תורה, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ג ה"א. (28) שהרי נתמעטה מהפסוק: אשה - פרט לקטנה. (29) למעלה ה"ב, ולדעת הראב"ד אין קטנה נאסרת על בעלה אפילו אם זינתה ברצון, שהרי אמרו (יבמות לג.): "פיתוי קטנה, אונס הוא", ואנוסה מותרת לבעלה ישראל. אולם רבינו סובר שדיעה זו נדחת מפני סוגיית התלמוד בכתובות ט, א. שאמרו שם: "האומר פתח פתוח מצאתי (ראה למעלה הל' אישות פ"א ה"ב), נאמן לאוסרה עליו", ושאלו שם: והלא יש כאן שני ספיקות, שמא קודם קידושין ושמא אחר קידושין, ואפילו אם נאמר לאחר קידושין - שמא באונס, שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל, ותיצרו שם בסוגיא שהמדובר כשקידשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת שלש שנים, וטען שפתחה פתוח, שאין כאן אלא ספק אחד, שמא באונס שמא ברצון, וספק איסור תורה - להחמיר, וסובר רבינו שהסוגיא מדברת שם אפילו כשהיא עדיין קטנה. הרי שפיתוי קטנה אינו נחשב לאונס, שאם נדון אותה כאנוסה, למה תיאסר על בעלה (מגיד-משנה בפ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ב). וגם מה שאמרו ב'ירושלמי' (סוטה פ"ב ה"א): "קטנה שזינתה, אין לה רצון להאסר על בעלה" - נדחה מפני סוגיית תלמוד בבלי הנ"ל, וראה ב'מראה הפנים' שם. (30) היא יתומה שהשיאוה אחיה או אמה, שקידושיה אינם אלא מדברי סופרים, ויכולה לעקרם על-ידי מיאון, כמבואר למעלה פ"א מהל' גירושין ה"א. (31) כל שיכולה למאן, אינה כאשת איש מן התורה, והרי היא כפנויה שזינתה שמוותרת אפילו לכהן, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג ה"ב. ומקור דברי רבינו במס' נדה נב, א. שאמרו שם: "והיא לא נתפשה - אסורה, נתפשה (נאנסה) מותרת, ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת, ואיזו? זו שקידושיה קידושי טעות". ומפרש רש"י שם: קידושי טעות - כגון על מנת שאני כהן, והרי הוא ישראל. וכגון קטנה שאין מעשיה כלום, ולענין זנות לא נאסרה עליו, שפנויה בעלמא היא. וכל זה כשהיא יתומה ובת מיאון, שאין קידושיה קידושי תורה ויכולה לעקרם כמו בקידושי טעות.

- ה. קנא לארוסתו או לזקוקתו³², ונסתרה אחר שנשאה - הרי זו שותה כשאר כל הנשים³³. נשואה שקנא לה, ונסתרה קדם שיבעול אותה³⁴ בעלה - אינה שותה, ויוצאה בלא כתפה, ואסורה עליו לעולם; שנאמר: ויתן איש בן את שכתו מבלעדי אישך - שקדמה שכיבת בעל לשכיבת בועל³⁵.

(32) שומרת יבם הזקוקה לו ליבמה או לחלוץ לה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' יבום ה"ח. (33) שהרי עכשיו יושבות הן תחת בעל כשאר הנשים (סוטה כו.). (34) שנכנסה לחופה, שמאז יש לה דין של נשואה, אבל עדיין לא נבעלה. (35) סוטה כד, ב. וכל זה אינו אלא להשקותה מי סוטה, אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר נשים - הלכות סוטה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקור הדברים הוא בגמרא מסכת סוטה, אלא ששם הובאו עוד שתי ברכות: אם היתה יולדת שחורים - יולדת לבנים, קצרים - יולדת ארוכים". ויש לומר שכך היתה גירסת הרמב"ם בש"ס סוטה שם.

(עלפי לקו"ש חלק כ"ח עמוד 34 הערה 15)

55) כגון ששתתה כוס של עקרין כדי שלא תתעבר, או שנעקר רחמה וניטלה האם שלה (רש"י ליבמות מב:). 56) לקויה מבטן אמה ואין לה סימני אשה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"ו. 57) סוטה כד, א. כתנא-קמא ולא כרבי אליעזר. שכל אלה אינן ראויות לו לקיימן הואיל ואין לו בנים, וישראל נצטוו על פריה ורביה (רש"י שם), וראה לעיל פט"ו מהל' אישות ה"ז. 58) הואיל ויש לו בנים או אשה אחרת - ראויות לאישות הן, כמבואר לעיל הל' אישות שם. ואני קורא בה: "והביא האיש את אשתו", וכן מפורש ב"ירושלמי" (סוטה פ"ד ה"ג, והובא ב"תוספות" סוטה כו. ד"ה לא ישא): "מודים חכמים לרבי אלעזר, שאם היו לו אשה ובנים שהיא שותה". 59) שלא כדברי האומר (סוטה שם): "איילונית - אינה שותה, שנאמר: ונזרעה וזרע, מי שדרכה להזריע, יצאת זו שאין דרכה להזריע", אלא כדברי רבי ישמעאל שם, שלא הקפידה תורה שתהא האשה הזאת ראויה לילד.

יא. ה'יו לו אשה ובנים ומתו בין קנני' 60) ל'סתירה - 19
כבר נראית' 61) ל'שתות, ומשקה אותה. לא היו לו 20
בנים ולא אשה הראויה לילד, אלא זו האיילונית 21
וכיוצא בה' 62), ונולד לו בן מגרשתי בין קנני 22
ל'סתירה - כבר נדחת האיילונית מל'שתות' 63). 23

60) שקינא לאשתו העקרה. 61) העקרה. 62) נמצא שבשעת הקינוי לא היתה איילונית זו ראויה לשתות, כאמור בהלכה הקודמת. 63) כל הלכה זו, ב"ירושלמי" סוטה, שם.

יב. כל אשה שהיה לה קנני וסתירה ולא שתתה מי 24
המרים - בין שלא רצה בעלה להשקותה, בין שלא 25
רצתה היא' 64), ובין שפא לה עד טמאה, או הודת, 26
או היתה מאלו הנשים' 65) שאינן ראויות לשתות, או 27
שקנאו לה בית דין' 66) - הואיל ונאסרה על בעלה 28
מכל מקום, הרי היא אסורה על זה שנתחזה עמו 29
לעולם' 67) בדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם עבר 30
ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט. אפילו היו לה 31
במה בנים ממנו' 68). מפי השמועה' 69) למדו: כשם 32
שאסורה לבעל כף אסורה לבועל' 70). 33

64) מחמת יראה, אבל לא הודתה שהיא טמאה. 65) המנויות לעיל ה"ב. 66) כגון שנתחרש בעלה או שהלך למדינה אחרת, כמבואר למעלה פ"א ה"י-א. 67) סוטה כז, ב. ואפילו כשימות בעלה או יגרשנה, ואפילו אם טוענת טהורה אני ומוכנה לשתות והבעל אינו רוצה להשקותה - נאסרה עליו, כמבואר ביבמות צב, א. וכן שנינו (סוטה ו.), שאסורה לאכול בתרומה, אפילו מתרומת בית

1 מדברי סופרים' 49) - אין המים בודקין את אשתו. 2 שנאמר: ונקה האיש מעון, והאשה ההיא תשא את 3 עונה - בזמן שהאיש מנקה מעון, אשה נושאה את 4 עונה' 50).

47) שהוא בר עונשין. 48) על-פי הפסוק (במדבר ה, יח) "מי המרים המארים", ונקראו כן לפי שהם מחסרים אותה מן העולם, מלשון: "סילון ממאיר" האמור ביחזקאל כח, כד (רש"י שם). או על שם האלות הנמחות בה שמקללים אותה (רמב"ן שם). 49) כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות ה"א. 50) סוטה כח, א. וראה להלן פ"ג ה"ז. ומקור דברי רבינו, להלן הערה נא.

ט. לפיכך, אם היתה אשתו אסורה עליו מחיבי 5
לאוין או מחיבי עשה, אפילו שניה' 51), וקנא לה 6
ונסתרה - אינה שותתה' 52); אלא תצא בלא כתבה, 7
ותהיה אסורה עליו אף משום זה. עבר ונשא 8
מעברת חברו ומינתת חברו' 53) - הרי זו שותתה, שאין 9
באן עברה' 54). 10

51) שאסורה מדברי סופרים, ונקראת שניה, שהיא שניה לעריות, לעיל פ"א מהל' אישות ה"ו. 52) שהרי בפירוש שנינו (סוטה כג:): "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, לא שותות ולא נוטלות כתובה". ומפרש שם רבינו הטעם, משום שאין האיש מנוקה מעון, שבא עליהן ביאה אסורה, והרי חלוצה לכהן אינה אסורה אלא מדברי סופרים (ראה פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"ז), ומכאן הוכיח רבינו שאפילו היתה אשתו אסורה עליו מדברי סופרים בלבד - אינה שותתה (משנה-למלך). 53) שמת חברו או גירשה, והיא מעוברת או מניקה, ואסורה להנשא עד שיעברו עליה עשרים וארבעה חדשי יניקה, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין הכ"ה. 54) אין ביאה זו אסורה מצד עצמה, אלא משום סכנת הולד (ראה הל' גירושין שם), שהרי יכול להפרישה ולהחזירה לאחר זמן, כלומר לאחר עשרים וארבעת חדשי היניקה (סוטה כד. והל' גירושין שם, הכ"ח). ואין זו דומה לאיסור שניה, שאסורה לעולם וביאתה אסורה מחמת עצמה, וכן הבא על ארוסתו בבית חמיו - אין איסור הביאה מחמת דבר אחר אלא מצד עצמה ('מרכבת המשנה').

י. מי שאין לו אשה הראויה לילד ולא בנים, ונשא 11
עקרה' 55) או זקנה או איילונית' 56) - אינה שותתה, ולא 12
נוטלת כתובה' 57). היו לו בנים או אשה אחרת ראויה 13
לילד - הרי זה משקה אותה, אף על פי שהיא זקנה 14
או עקרה או איילונית ואינה ראויה לילד' 58). שלא 15
נאמר בתורה ונזרעה וזרע', אלא בראויה לילד; 16
שאם היתה יולדת בצער - תלד ברוח, הנה דרבה 17
לילד נקבות - תלד זכרים' 59). 18

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאם היתה יולדת בצער - תלד ברוח, היה דרכה לילד נקבות - תלד זכרים".

18 וְשִׁינְיָאָתָהּ מִתַּחַת בַּעֲלָהּ בְּגִלְלוֹ⁸³; וְאִם נִשְׁאֵת - לֹא
19 תֵּצֵא⁸⁴, אֲף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ בָּנִים.

(83) שמא נבעלה לו, ונאסרה עליו עולמית. (84) הואיל ובינתיים נישאת לבעל אחר, הופסק הקול ואין מחמירים עליה כל כך (יבמות כד:), והרי זה דומה לדין המתואר בהלכה הקודמת ש"אם פסק הקול . . . אם נישאת לנטען - לא תצא, אע"פ שאין לה בנים".

20 טז. כָּל אִשָּׁה שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים וְהָעִידוּ שֶׁזִּנְתָה עִם
21 זֶה בְּשִׁהְיָתָהּ תַּחַת בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן - הָרִי זֶה תֵּצֵא
22 מִזֶּה⁸⁵, וְאֲף עַל פִּי שֵׁשׁ לָהּ מִמָּנוּ בָּמָּה בָּנִים. וְכָל
23 מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ 'תֵּצֵא' - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה⁸⁶.

(85) יבמות, שם. וכל זה כשזינתה ברצון, אבל אם נאנסה, הואיל ולא נאסרה על בעלה ישראל - מותרת היא גם לבעל ('חלקת מחוקק' אה"ע ז' סי' יא, סק"י). (86) "ירושלמי" כתובות פ"ז ה': "תיפוק בלא פרין", כלומר, תצא בלא כתובה, כי מעשיה גרמו לה להאסר ולהפסיד כתובתה. ויתר דיני אשה בוגדת, מבוארים למעלה ה' אישות פכ"ד ה"י - עד סוף הפרק.

פרק שלישי

(1) ביאר בו רבינו סדר השקאת הסוטה, סוטה ששתתה ולא מתה מיד אם היא מותרת לבעלה, באו עדי טומאה אחר ששתתה, זנתה באונס או בשגגה או דרך אברים.

24 א. בִּיצֵד סֵדֶר הַשְּׁקָאָת סוֹטָה? הַבֶּעַל בָּא לְבֵית דִּין
25 שֶׁבָּעִירוּ וְאוֹמַר לָהּ: אִשְׁתִּי זֹאת קָנֵאתִי לָהּ עִם פְּלוֹנִי²,
26 וְנִסְתַּתְּרָה עִמּוֹ, וְאָלוּ הֵן עֲדִי, וְהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת שֶׁהִיא
27 טְהוֹרָה, וְאֵנִי רוֹצֵה לְהַשְׁקוֹתָהּ לְבִדָּק הַדָּבָר. וּבֵית דִּין
28 שׁוֹמְעִין דְּבָרֵי הָעֲדִים, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי
29 חֲכָמִים לְשִׁמְרוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא עָלֶיהָ קֵדָם שְׁתִּיָּה³,
30 שֶׁהָרִי נֹאסְרָה עָלָיו עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה⁴, וּמִשְׁלַחִין אוֹתוֹ
31 לִירוּשָׁלַיִם, שְׁאִין מִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה אֲלֵא בְּבֵית דִּין
32 הַגָּדוֹל שֶׁל שְׁבָעִים זְקֵנִים בְּמִקְדָּשׁ⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ביצד סדר השקאת סוטה כו".

הציווי למחוק פרשה מן התורה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, מדבר באשה שהתנהגותה אינה כראוי, שגם לאחר שבעלה התרה בה, עברה על התראתו ונסתרה ויש על כך עדים, ואעפ"כ אמרה תורה שתימחק פרשה מן התורה בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו. מכאן רואים עד כמה מעלתו של כל אחד ואחד מישראל, שגם כשנמצא במצב לא ראוי ולא רצוי, יש ציווי בתורה שבשביל טובתו תימחק פרשה מן התורה.

(ספר השיחות תשנ"ב חלק ב' עמוד 451)

(2) התריתי בה שלא תיסתר עם פלוני. (3) ומה שהצריכו תלמידי חכמים, לפי שהם יודעים ההתראה וימנעוהו שלא להתקרב עמה (רבינו בפרוש המשנה, סוטה שם).

אביה, כל שבעלה אינו רוצה להשקותה, שכלל הוא: הקינוי והסתירה אסורים אותה לבעל ולבועל ולתרומה, אלא שאם שתתה - הותרה, ואם לא שתתה - נשארה באיסורה, ואין משקים אותה בעל כרחו של בעל (משנה-למלך). והשווה פי"ח מהל' איסורי ביאה ה"ב. (68) יבמות כד, ב. (69) שקיבלו בשמועה איש מפי איש עד משה רבינו. (70) "שתי פעמים האמורות בפרשה, נטמאה ונטמאה, אחת לבעל ואחת לבעול" (סוטה כז: במשנה). ואמרו חכמים (שם ט): "סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה (שאסורה לבעול), ומה שבידה נטלוהו ממנה (אם שותה מים, מתה. ואם הודתה נאסרה לבעלה. רש"י שם), שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש - אין נותנים לו, ומה שבידו - נוטלים הימנו".

1 יג. אֲבָל אִם לֹא קָדַם קְנוֹי, וּבָאוּ עָלֶיהָ עֲדִים שֶׁנִּסְתַּתְּרָה
2 עִם אִישׁ זֶה, וּבָאוּ וּמָצְאוּ דָּבָר מְכַעֵר, בְּגוֹן שְׁנִכְנוּסוֹ
3 אַחֲרָיו וּמָצְאוּהָ חוֹגֶרֶת חֲגוּרָה⁷¹, אוּ מָצְאוּ רֵק⁷²
4 לְמַעַלָּה מִן הַפִּילָה⁷³ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, אִם הוֹצִיָּאָה בַּעֲלָהּ
5 בְּדָבָר מְכַעֵר בָּזֶה⁷⁴ - הָרִי זֶה לֹא תִנָּשֵׂא לְנִטְעָן⁷⁵, אֲלֵא
6 אֲסוּרָה עָלָיו⁷⁶. וְאִם עָבַר וּנְשָׂאָה, וְהָיוּ לָהּ בָּנִים מִמָּנוּ
7 - לֹא תֵּצֵא⁷⁷; וְאִם לֹא הָיוּ לָהּ בָּנִים מִמָּנוּ - תֵּצֵא⁷⁸.

(71) כעין מכנסים) שהיו הנשים חגורות לצניעות (יבמות כד: וברש"י), וראה בדברי רבינו לעיל פכ"ד מהל' אישות הט"ו. (72) לח (לשון רבינו, שם). (73) רשת הפרושה כעין חופה מעל למיטה להגן על הישן. "מי זרק הרוק למעלה, כי אם השוכב ופניו למעלה, הילכך זינתה זו ורקקה בשעת תשימי" (רש"י ביבמות, שם). (74) "גנפין זה את זה, או שנכנסו זה אחר זה והגיפו דלתות", לשון רבינו בהל' אישות שם. (75) לחשוד, שטוענים עליו דברי לעז. (76) שמא נטמאה. (77) שלא להוציא לעז על בניה שנוולו מאשה האסורה לאביהם. (78) יבמות, שם. וכפירוש הרי"ף שם.

8 יד. בָּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ⁷⁹ בְּשִׁנְיָנוּ⁸⁰ הָעִיר עָלֶיהָ
9 וְעַל הַנִּטְעָן יוֹם וּמַחֲצָה אוּ יוֹתֵר וְאֲמָרוּ: פְּלוֹנִי זֶנָּה
10 עִם פְּלוֹנִית וְלֹא פָּסַק הַקּוֹל. וְהוּא שֶׁלֹּא הָיוּ לָהּ אוּ
11 לוֹ אוֹיְבִים שֶׁמַּעֲבִירִין אֶת הַקּוֹל. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה
12 שָׁם רִנָּה לְדָבָר זֶה בָּעִיר, אוּ שֶׁפָּסַק הַקּוֹל שֶׁלֹּא מִחֻמַּת
13 יִרְאָה, אִם נִשְׁאֵת לְנִטְעָן - לֹא תֵּצֵא, אֲף עַל פִּי שְׁאִין
14 לָהּ בָּנִים⁸¹. אֲפֹלוּ בָּא עַד אֶחָד שֶׁזִּנְתָה עִמּוֹ - לֹא
15 תֵּצֵא⁸².

(79) שאם לא היו לה בנים - תצא. (80) הלעיוז, כמבואר בבאורנו לעיל פ"א, ה"ח, הערה לד. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: "שנבוכה העיר". (81) יבמות כה, א. (82) כל עד אחד שלא קדם לו קינוי וסתירה - אינו נאמן, כי "אין דבר שבערורה פחות משנים" (קידושין סו.). ואם באו שני עדים, דינה מבואר בסמוך ה"טז.

16 טו. מִי שֶׁהוֹצִיָּאָה בַּעֲלָהּ בְּעֲדֵי דָּבָר מְכַעֵר, וְנִשְׁאֵת
17 לְאַחֵר וְגִרְשָׁה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְהַנָּשֵׂא לְנִטְעָן

15 לְשַׁעַר מִזְרָחִי שֶׁל עֲזָרָה¹⁴, שֶׁהוּא פִּנְגֵּד קִדְשׁ
16 הַקִּדְשִׁים¹⁵. וּמַעֲלִין אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם¹⁶ וּמִקְפִּין
17 בָּהּ, כְּדֵי לִנְגֹּעַ עַד שֶׁתִּקְצַר נַפְשָׁהּ, אוֹלֵי תוֹדָה.

(14) [מבית-הדין הגדול היושב בלשכת הגזית, מביאים אותה לשער המזרח, שהוא שער נקנור, כמו ששינינו (סוטה ז): "מעלין אותה לשער המזרח", וכפירוש רבינו שם: "מעלין אותה ומורידין - לפי שהיא בשער המזרח", הרי פירש המלים "לשער המזרח", כלומר: שהרי היא בשער המזרח, שמביאים אותה לשם מלשכת הגזית. וזוהי ההעמדה הראשונה הנאמרת בפרשת סוטה (במדבר ה, טז) "והעמידה לפני ה'", שזהו שער ניקנור, כמפורש ב'ספרי' שם]. (15) כי "השערים מכוונים זה כנגד זה, שער הר הבית (המזרחי) כנגד שער עזרת נשים, ושער עזרת נשים כנגד שער העזרה הגדולה, ושער העזרה כנגד פתח ההיכל" (לשון רש"י יומא טז. וראה הל' בית הבחירה פ"ו ה"א-ה). [וכל זה לקיים מה שנאמר (במדבר שם) "והעמידה לפני ה'"]. (16) סוטה ח, א. ולמדו כן ממה שנאמר במשנה (שם ז) מעלין אותה לשער המזרח, והרי היא למעלה בלשכת הגזית ליד שער המזרח, אלא הכוונה שמעלין ומורידין אותה ממקום למקום.

18 ד. אם עמדה בדבורה - מביאין אותה פִּנְגֵּד שֶׁעַר
19 הַמִּזְרָח מִבְּחוּץ¹⁷, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ שָׁם¹⁸. הֵייתָה
20 מִתְּפֶסֶה בְּלִבָּנִים - מִתְּפֶסֶה בְּשַׁחוּרִין¹⁹. וְאִם הָיָה
21 הַשַּׁחוּרִין נָאִין לָהּ - מִתְּפֶסֶה בְּכִגְדִים שְׂאִין לָהּ בִּהָן
22 נוֹי. וּמְסִירִין כָּל חָלִי כֶּסֶף וְזָהָב שְׁעָלֶיהָ.

(17) [זוהי ההעמדה השניה שבפרשת סוטה (במדבר שם, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", שהיא כלפי חוץ, באסקופת שער ניקנור, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' מחוסרי כפרה ה"ב, ואילו העמדה הראשונה - לפני מן השער כלפי העזרה]. ויש להעיר שבתוספתא סוטה פ"א ה"ג, שנינו: "היא עומדת מבפנים, והכהן עומד מבחוץ, שנאמר והעמיד הכהן את האשה לפני ה' - האשה לפני ה', ואין הכהן לפני ה'". (18) סוטה ח, א. שנאמר בה "לפני ה'" - והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי העזרה (רש"י). (19) כדי לכערה ולנוול (שם עמ' ב). וראה בסמוך ה"א.

23 ה. וּמִקְבָּצִין עָלֶיהָ קְבוּץ גָּדוֹל שֶׁל נָשִׁים; שֶׁכָּל
24 הַנָּשִׁים הַנִּמְצְאוֹת שָׁם חִיבוֹת לְרֵאשִׁיתָהּ, שְׁנֵאֲמַר:
25 וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָהּ כְּזִמְתִּכֶּנָּה. וְכָל אִישׁ
26 שֶׁיִּחַפֵּץ לְבֹא לְרֵאשִׁיתָהּ - יָבֹא וְיִרְאֶה²⁰. וְהִיא עוֹמֶדֶת
27 בֵּינֵיהֶן בְּלֹא רִידִי²¹ וּבְלֹא מְטַפַּחַת, אֲלֵא בְּבִגְדֶיהָ
28 וּכְפָה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁהָאִשָּׁה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ.

(20) אנשים - רשות, ונשים - חובה (שם). (21) צעיף, "החופה את כל גופה כמו טלית (לשון רבינו לעיל הל' אישות פ"ג ה"א, וראה שם פכ"ד ה"ב). וכן הכתוב אומר (שיר השירים ה, ז): "נשאו את רידי מעלי".

ו. וְאִין מְנִיחִין שָׁם לֹא עֲבָדֶיהָ וְלֹא שִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא מְפָרֶת אוֹתָן וְדַעְתָּהּ מִתְּלִשְׁבֶּת בִּהָן²².

(4) כמבואר למעלה פ"א ה"ב. ואם יבוא עליה לאחר שנאסרה עליו, שוב לא יבדוקה המים, שבזמן שאין האיש מנוקה מעוון, אין האשה נושאת את עוונה, כמבואר לעיל פ"ב ה"ח. (5) סוטה ז, א. שנאמר בה (במדבר ה, ל): "ועשה לה הכהן את כל התורה" ונאמר בזקן ממרא (דברים יז, יא): "על פי התורה אשר יורוך", ולמדו 'גזירה-שוה' 'התורה' - 'התורה' - מה להלן בשבעים ואחד, אף כאן בשבעים ואחד (שם עמ' ב).

1 ב. הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם, בֵּית דִּין הַגָּדוֹל מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ
2 בֵּינֵיהֶן, וּמְאִימִין עָלֶיהָ⁶ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ⁷,
3 וּמְפַחֲדִין אוֹתָהּ פַּחַד גָּדוֹל שֶׁלֹּא תִשָּׁתֵּה. וְאוֹמְרִים
4 לָהּ: בְּתִי, הִרְבָּה הִינִי עוֹשָׂה⁸, הִרְבָּה שָׁחוּק עוֹשָׂה,
5 הִרְבָּה יָלְדוֹת עוֹשָׂה, הִרְבָּה שִׁכְנִים רָעִים עוֹשִׂים. אֵל
6 תִּגְרָמִי לְשֵׁם הַגָּדוֹל שֶׁנִּכְתַּב בְּקִדְשָׁהּ שִׁמְיָהָ עַל
7 הַמֵּים. וְאוֹמְרִין לָהּ: בְּתִי, הִרְבָּה קְדֻמוֹת⁹ וְנִשְׁטָפוּ,
8 וְאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וְקָרִים תָּקַף יָצִין עָלֶיהָ וְנִקְשְׁלוּ.
9 וּמַגִּידִין לָהּ מַעֲשֵׂה יְהוּדָה וְתָמַר בְּלִטָּו¹⁰, וּמַעֲשֵׂה
10 רֵאשִׁיתָהּ בְּפִילגֶשׁ אֲבִיו עַל פִּשְׁטוֹ¹¹, וּמַעֲשֵׂה אֲמִנֹן
11 וְאַחֲתוֹ¹², כְּדֵי לְהַקֵּל עָלֶיהָ עַד שֶׁתּוֹדָה. וְאִם אָמְרָה
12 'הֵן נִטְמָאתִי', או 'אֵינִי שׁוֹתָה'¹³ - יוֹצְאָה בְּלֹא כְּתֻבָּה
13 וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

(6) כדי שתודה ולא יצטרכו למחוק בגללה את השמות שבמגילתה. (7) מפני שלבה גס בו, ותתגבר ולא תודה. וכמבואר בסמוך ה"ו ('מעשה רוקח'). ולדעת בעל 'מרכבת המשנה' הטעם הוא, אולי תבוש להודות בפני הבעל. (8) "וגורם לנערה ילדה שתבוא לידי קלקול, ושמא אמת הדבר אל תביאי עצמך לידי מיתה מנוולת זו" (שם ז. וברש"י). (9) קדמו אותך בעבירה זו, ונשטפו מן העולם לפי שלא הודו. [והוא ב'ספרי' פרשת נשא, על הפסוק והשביע אותה הכהן]. (10) שהודה ולא בוש, ככתוב (בראשית לח, כו): "צדקה ממני". (11) שהתורה כותבת עליו (שם לה, כב): "וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו" (אע"פ שלפי הדרש (שבת נה): "כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה. . . אלא שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה"). וגם ראובן הודה על חטאו, כמבואר בסוטה ז, ב. (12) המסופר בשמואל-ב, יג שנכשל בעבירת זנות, ולא מצאנו שהודה בחטאו [וזהו פירוש למה שכתב למעלה: "הרבה קדמוך ונשטפו", וראה ב'אור שמח']. (13) אע"פ שאפשר מאד, שלאחר האיום שאיימו עליה, פחדה ואמרה איני שותה, ובאמת טהורה היא, משמיענו רבינו שיוצאה בלא כתובה, שכל האומרת: "איני שותה" כאומרת "טמאה אני", כמבואר ב'ירושלמי' סוטה פ"ג ה"ג, וכן אמר רבי עקיבא (סוטה יט): "כלום אנו צריכים אלא לבדוקה, הלא בדוקה ועומדת", "כיון שאמרה איני שותה, מודה שהיא טמאה" (רש"י). וראה לעיל פ"ב ה"א: "אם אמרה איני טמאה ואיני שותה. . . תצא בלא כתובה", ושם מדובר קודם האיום (כסף-משנה ומעשה-רוקח).

14 ג. עֲמָדָה בְּדַבְרָהּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה - מְבִיאִין אוֹתָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(22) כן הוא במשנה בסוטה ז, ב. וכן פירש"י (שם): "כשאדם רואה בני ביתו, דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תורה".

1 ז. ואחר כך משפיעה הכהן בלשון שהיא מפרת,
2 ומודיעה בלשונה²³ שלא גרם לה אלא קנאי וסתירה
3 שקנא לה בעלה ונסתרה. ואומר לה בלשון
4 שמפרת: אם לא שכב איש אתך, ואם לא שטית
5 טמאה תחת אישך - הנקי ממי המרים המאריים
6 האלה. ואת פי שטית טמאה תחת אישך, וכי
7 נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך -
8 יתן יי אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך, בתת יי את
9 ירכך נופלת ואת בטנך צבה. ויבאו המים המאריים
10 האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך²⁴. והיא
11 אומרת 'אמן אמן' בלשון שמפרת. ומודיעה
12 שהבטן היא תלקה תחלה והירך בסוף²⁶, כדי שלא
13 להוציא לעז על המים²⁷.

(23) סוטה לב, ב. שנאמר (במדבר ה, יט): "ואמר אל האשה" - בכל לשון שהוא אומר, "אל האשה" - משמע דברים הנכנסים בלבה, שתהא מכרת בלשון" (רש"י).
(24) כל זה במס' סוטה יז, א. (25) "שכל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו" (הל' שבועות פ"ב ה"א).
ראה מס' שבועות לו, א. (26) אע"פ שבלשון ההשבעה הוא מזכיר: ירך תחילה ואחר כך בטן (כי ירך התחילה בעבירה תחילה, ואחר כך הבטן - סוטה ח:) - כשהמים בודקים אותה, דרך כניסתם לגוף, הבטן תחילה ואח"כ הירך. (27) שיאמרו לא עשו המים כסדר האלה, ואין פורענות זו על ידם (שם ט: וברש"י).

14 ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור²⁸, כמו ספר
15 תורה²⁹, וכותב עליה בלשון הקדש³⁰, כדי שזאין בו
16 קנקנתום³¹, לשמה של אשה³², כמו הגט. וכותב כל
17 הדברים שהשפיע אותה בהם³³ אות באות מלה
18 במלה, וכותב את השם ככתבו. ואינו כותב 'אמן'
19 אמן³⁴.

(28) של בהמה טהורה, וביירושלמי סוטה פ"ב ה"ד, אמרו הטעם: שמא תאמר איני שותה, ונמצא השם גנוז על עור של בהמה טמאה". (29) שאינו נכתב אלא על עור בהמה טהורה (פ"א מהל' תפילין ה"י). וראה לקמן פ"ד ה"ח, שמגילת סוטה דינה כספר-תורה לכמה דברים, משום שנאמר (במדבר ה, כג): "וכתב את האלות האלה הכהן בספר". (30) שכן אמרו (יומא לו): הילני המלכה עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה (ולא יצטרך להביא ספר-תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה - רש"י שם). ושם (בעמ' ב') שנינו: "כשהוא כותב, רואה וכותב מה שכתוב בטבלא". ובתוספתא (סוטה פ"ב ה"א) אמרו: "ממנה רואה וכותב, לא חסר ולא יתר" - הרי שבלשון הקודש כותבה (מעשה רב). (31) חומצת נחושת, ונקראת בלועזית: "ויטריאלור", ומטבע הקנקנתום לחזק את הדיו שלא יוכלו למחקה, והתורה אמרה (במדבר שם): "וכתב".

. . ומחה" - כתב שהוא יכול להמחות, כמבואר לקמן פ"ד ה"ט. (32) כלומר: לשם אשה זו, שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - שיהיו כל מעשיה לשמה (תוספתא גיטין פ"ב ה"י. וכן הוא במשנה, סוטה כ.).
(33) בפיו, כאמור בהלכה הקודמת. (34) סוטה יז, א. שנאמר: "וכתב את האלות האלה", האלה - פרט לקבלת אמן, שאע"פ שכתוב בפרשה: "ואמרה האשה אמן אמן" אינו כותבה, אלא אומרת בפיה ומקבלת השבועה.

ט. ואחר כך מביא פלי חרש³⁵ שלא נעשה בו מלאכה מעולם³⁶, ולא יראה בכלי בלה מאריך הזמן³⁷. ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש - כשר³⁸. ונותן לתוכו מים חצי לג³⁹ מן הפיור⁴⁰. ויבחיצי לג שהיה במקדש היה מודדו⁴¹. ונקנס בו להיכל⁴².

(35) "במדה שאדם מודד בה מודדים לו . . . היא השקתו יין משובח בכוסות משובחים, לפיכך כהן משקה מים המרים במקידה של חרש" פחותה ומגונה שבכוסות (סוטה ט. וברש"י). (36) למד 'גזירה שוה' מכלי חרס האמור במצורע (ויקרא יד, ה) "אל כלי חרש על מים חיים", מה שם חרס שלא נעשה בו מלאכה, כעין מים חיים שלא נעשה בהם מלאכה, אף כלי חרס האמור כאן (במדבר ה, יז), שלא נעשה בו מלאכה (סוטה טו:). (37) שם בגמרא: "אמר רבא, לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו, אבל נתאכמו פניו - פסולין". ומפרשה רבינו בכלי חדש, ודלא כפירש"י (כסף-משנה). (38) [בעייתו של רבא, שם. וסובר רבינו כי נפשטה שם בסוף הסוגיא, וכן נראה מדבריו בפ"א מהל' טומאת צרעת ה"א, ועי' כסף-משנה ולחם-משנה].
(39) לוג הוא מדה ממדות הלח (ויקרא יד, י) המכיל נפח שש ביצים בינוניות, וחצי ממנו - שלש ביצים. (40) שהיה במקדש, ובו מים לרחיצת ידיהם ורגליהם של הכהנים (שמות לו, יח-יט), ובסוטה נאמר (במדבר ה, יז): "ולקח הכהן מים קדושים" - "אין קדושים אלא שנתקדשו בכלי - אלו מי כיור" (ספרי' במדבר שם). (41) מנחות פח, א. (42) משנה, סוטה שם.

י. ומקום היה שם⁴³ אמה על אמה לימין הנקנס, ובו טבלא של שיש וטבעת קבועה בה⁴⁴. מגביה הטבלא ולוקח עפר מקרקע המשפן, ונותנו על גבי המים כדי שיראה על פני המים⁴⁵. ונותן לתוך דבר מר, כגון לענה⁴⁶ ופיצא בה, שנאמר: מי המרים⁴⁷. ומוחק לתוך המגלה לשמה⁴⁸. וימחק יפה יפה, עד שלא ישאר במגלה רשם הנקר כלל⁴⁹.

(43) ברצפת ההיכל. (44) לאחזה בה להגביה הטבלה משאר הרצפה שהיא כולה אבני שיש. (45) שיעור עפר שהיה נראה וניכר על פני המים, ולא יהא נבלע בתוכם (סוטה, שם). (46) צמח בר ועליו מרים, וזכור בתורה (דברים כט, יז). (47) סוטה כ, א. (48) סוטה יח, א. וכ, ב. (49) שם יט, ב.

יא. ואחר כך פהן אחד בא אליה מפהגי העזרה⁵⁰,⁵¹

מהל' כלי המקדש הי"ג). (62) בניגוד לשאר מנחות שנותן עליהן שמן ולבונה, והכל כדי "שלא יהא קרבנה מהדור, שהשמן קרוי אור, והיא עשתה בחושך, והאמהות נקראות: "לבונה" והיא פירשה מדרכיהן" (רש"י לתורה ע"פ מדרש תנחומא פ' נשא אות ג) וה'חינוך' (מצוה שטו) אומר: השמן הוא עליון כל כל המשקים שהוא צף על כולם, והסוטה שקלקלה מעשיה וכו', אין ראוי להדר קרבנה בשמן, הנכון לגדולה למשוך בו המלכים והכהנים הגדולים. (63) הרי שני לאוין נפרדים, וראה ב'ספר המצוות' לרבינו לא-תעשה קה, שמביא בשם מכילתא: "לא יצוק עליו שמן . . . מגיד שהן שתי אזהרות". והוא ב'ספרי' זוטא, פרשה נשא. (64) כן הוא בכ"י תימן. ובדפוסים שלפנינו, בטעות: "עליה". (65) כן הוא בכ"י תימן ובדפוס רומי. ובדפוסים שלפנינו, בטעות: "עליה".

יד. ובכל זמן שפוער ראשה ונותן העשורון על ידיה 15 יהיו המים בפלי ביד הפה, וינאח אותה את המים 16; שנאמר: וכיד הפה יהיו מי המרים 17 המארים 18.

(66) "כדי להטיל אימה עליה" (במדרב רבה פ"ט, לג).

טו. ואחר כך משקה אותה. ואחר שתשתה לוקח 19 כלי שרת שבו המנחה ונותנו על ידיה 20. וכהן מניח ידו תחתיה 21 ומניפה 22. כשאר כל התנופות 23, מוליך ומביא 24 מעלה ומוריד 25. ואחר כך מגיש המנחה 26 לקרן דרומית מערבית של מזבח 27, כשאר מנחות של יחיד 28, וקומץ, ומקטיר הקמץ, והשאר נאכל לפניהם 29.

(67) סוטה יט, א במשנה. (68) תחת יד האשה. (69) שהמנחה צריכה תנופת יד הכהן, משום שנאמר (במדרב שם, כה): "ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף את המנחה", ולמדו חז"ל שצריכה גם תנופת יד הבעלים, היא האשה, שהיא בעלת מנחה זו (שם וברש"י). וב'ירושלמי' פ"ג ה"א, שאלו: ואין הדבר מכוער? (שיניח הכהן ידו תחת יד אשה). ותיצו: "אין יצר הרע מצוי לשעה". כלומר, לשעה מועטת כזו לא חששו. (70) שהיו במזבח המזבח, כמבואר במנחות פ"ה מ"ו, וברמב"ם פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו. (71) לארבע רוחות הארץ. כלומר, להקב"ה שארבע הרוחות הן שלו (סוכה לז:). (72) למי שהשמים והארץ שלו (סוכה, שם). (73) משום שנאמר (במדרב שם, שם): "והניף את המנחה - והקריב אותה אל המזבח" - "זו ההגשה" (מנחות ס:). (74) סוטה יד, ב. (75) כמבואר בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב. (76) ככל יתר המנחות (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ט). ואם בעלה כהן - אין שריה נאכלים, כמבואר לקמן פ"ד ה"ט.

טז. אם טהורה היא - יוצאת והולכת לה, והרי היא מתרת לבעלה. ואם טמאה היא 26 - מיד פניה מוריקות, ועיניה בולטות, והיא מתמלאת גידין 27 גידין 28. והן 29 אומרים: הוציאה (הוציאה), כדי

1 ואוחז בבגדיה מפגד פניה, וקורע עד שהוא מגלה 2 את לבנה, ומגלה שער וסותר מחלפות ראשה 3, כדי לנוללה. ומביא חבל מצר 4, ואם לא מצאו מצרי - מביא חבל מצרים 5, שעשתה. ואם לא מצאו מצרי - מביא חבל מצרים 6. וקושרו למעלה מדיה, כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערמה, שהרי נקרעו 54.

(50) ובתוספתא (סוטה פ"א ה"ה) שנינו: "כהנים מטילים ביניהם גורלות, כל מי שעלה גורלו, אפילו כהן גדול - יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדיה" שלא יחשדו בכהן, שקפץ להשקותה כדי לראות שער ולבה (חסדי דוד, שם). (51) סוטה ז, א. ושם ח, א: "ופרע את ראש האשה - מלמד שהכהן סותר את שער", מרבה בגלויה, שסותר את קליעתה, ופרע - לשון גילוי הוא (רש"י). (52) עשוי מסיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו (רש"י שם ז:). (53) השטופים בזנות ("ירושלמי" שם פ"א ה"ו). וכן הכתוב אומר בפרשת העריות (ויקרא יח, ג): "כמעשה ארץ מצרים . . . לא תעשו". (54) סוטה, שם.

7 יב. ואחר כך מביא עשורון 55 קמח שעורים 56 משל בעל 57 ונותנו בכפיפה מצרית 58. והחבל והכפיפה באין משירי הלשכה 59. ונותנו לידה כדי ליגעה 60.

(55) עשירית האיפה (במדרב ה, טו) והיא העומר, שהוא שני קבים פחות חומש, שהם "כמו ארבעים ושלש ביצים בינוניות וחומש ביצה" (הל' בכורים פ"ו ה"ט"ז). וראה הל' מעשה הקרבנות פ"ב ה"ז). (56) "כשם שמעשיה מעשה בהמה (שהפקירה עצמה למי שאינו בן זוגה, רש"י), כך קרבנה מאכל בהמה" (סוטה טו:). (57) שנאמר (במדרב ה, טו) "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה". ואמרו ב'ירושלמי' (סוטה פ"ב, ה"א): "והביא את קרבנה עליה - בעלה". וכן הוא בנגעים פ"ד מ"ב (וכן נראה במשנה, סוטה כג). (58) סל עשוי מנצרי דקל, מהזרדים הגדלים סביבות הדקל (סוטה יד. וברש"י). (59) "ירושלמי" סוטה פ"א ה"ו. שירי הלשכה - כשגובים השקלים בכל שנה מכל ישראל "היו מניחים אותם בלשכה אחת מן הלשכות במקדש . . . וממלאים מכל השקלים שיתקבצו שם שלש קופות גדולות . . . והשאר מניחים אותו בלשכה, . . . וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקופות - הוא הנקרא שירי הלשכה" (לשון רבינו בפ"א מהל' שקלים ה"ד). (60) שתודה ולא תיבדק, מאחר שלא יקריבו מנחתה, כי אפילו לאחר ששתתה אם לא יקריבו מנחתה לא תיבדק (סוטה יד). שהרי קראה התורה מנחה זו בשם "מזכרת עון" (במדרב שם טו), כמבואר שם כ, ב.

10 יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הכפיפה ונותנה לכלי שרת 11, ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה 12. ואם נתן לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה 13. שנאמר: לא יצק עליה 14 שמן ולא יתן עליה לבונה.

(61) כלי קודש, שמשרתים בו במקדש. וכל כלי השרת היו מכסף או מזהב, ומותר לעשותם משאר מיני מתכת (פ"א

- 1 שְׁלֹא תִפְרֹשׁ נִדְהָ⁸⁰, וְהַנָּדוֹת מִטְּמְאוֹת עֲזֶרֶת נָשִׁים⁸¹.
 2 וְהֵן מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִעֲזֶרֶת נָשִׁים שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בָּהּ.
 3 וּבִטְנָה צָבָה בַּתְּחֵלָה⁸², וְאַחֵר כָּף תִּפְל יִרְכָּה
 4 וְתַמּוּת⁸³.

89) שמוליכה את בניה ללמוד תורה או ממתנה לבעלה כשהלך חוץ לעיר לעסוק בתורה (סוטה כא.).
 90) כמבואר בפ"א מהל' תלמוד תורה ה"א. 91) מאריך לה הזמן. 92) מיד. 93) מתנוונת. 94) סוטה כב, ב במשנה. 95) "יש זכות תולה שנה אחת. . . יש זכות תולה ג' שנים" (שם כ. במשנה). וב"ירושלמי" (שם פ"ג, ה"ד) אמרו: "שנה אחת - מנכוכדנצור, שכתוב בו (דניאל ד, כד-כו): וחסיד בצדקה פרוק. . . הן תהיו ארכא לשלותך. . . לקצת ירחין תרי עשר; שתי שנים - מאמנון, שנאמר בו (שמואל-ב, יג, כג-כח): ויהי לשנתיים ימים. . . הכו את אמנון והמיתם אותו, וכל אותן שתי שנים היה עוסק בתורה: שלש שנים - מאחאב, שנאמר בו (מלכים-א, כב, א): וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל. כל אותן שלש שנים היה עוסק במצוות" (לפי גירסת הפני משה, שם). 96) שם כב, ב במשנה.

- 25 כא. סוטה שששת מי המרים ולא מתה מיד - הרי
 26 היא מתרת לבעלה, ואפילו היה כהן. ואף על פי
 27 שהתחילו החלאים לבוא עליה וחלו שאר איבריה -
 28 הואיל ולא צבתה בטנה ולא התחיל ירכה לנפל, הרי
 29 זו מתרת⁹⁷. אבל משהתחיל בטנה לצבות וירכה
 30 לנפל - הרי זו אסורה ודאית⁹⁸.

97) ואין אומרים: ודאי זינתה באונס, ולפיכך באו עליה כל החלאים האלה, ומפני שלא זינתה ברצון ולא נתייסרה כדרך כל הסוטים - אלא מתירים אותה, מפני שחלאים אלו אינם סימן שזינתה, ומספק אין אנו יכולים לאסרה על בעלה (משנה-למלך להלן הכ"ד, עיי"ש). 98) בניגוד לחלאים הנ"ל, שאינם סימן ברור שזינתה באונס - אם צבתה בטנה, הרי זה ברור שזינתה ואסורה.

- 31 כב. סוטה שששת והיתה טהורה⁹⁹ - הרי זו
 32 מתחזקת ופניה מזהירות. ואם היה בה חלי - יסור.
 33 ותתעבר ותלד זכר. ואם היה ירכה לילד בקשי -
 34 תלד במהרה. היה ירכה לילד נקבות - תלד
 35 זכרים¹⁰⁰.

99) גמורה. ללא כל תליה באיזו זכות שהיא, או מפני שלא היה בעלה מנוקה מעוון. 100) שם. וב"ירושלמי" (סוטה פ"ג ה"ד) אמרו: "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא - וכי אין אנו יודעים שאם לא נטמאה טהורה היא? אלא סוף המקום פורע בה תחת ניוולה. . . יולדת בצער, יולדת בריוח" וכו'. ובתרגום יונתן (במדבר ה, כח) נאמר: "ואין לא אסתאבת אנתא. . . ותיפוק זכאי - נזויה מנהר" כלומר, תצא בפנים מזהירות.

- 36 כג. באו עדי טמאה אחר שששתה - הרי זו תצא
 37 בלא פתה ואסורה לבעלה, ואפילו לא ארע לה דבר
 38 מדברים אלו; מפני שאין המים בודקין אלא מי

77) לאחר הקרבת מנחתה על המזבח. 78) מתוך שבשרה נפוח, נראית כמלאה גידים (סוטה כ. במשנה וברש"י שם). 79) הנוכחים שם. 80) מחמת פחד מות, שהפחד הפתאומי מרפה הדמים ופותח המקור (סוטה כ.). 81) כלים פ"א מ"ח. אבל מחמת טומאת מת - אין אנו חוששים, שהרי מותר להכניס מת לעזרת נשים שהיא מחנה לוייה והיא בכלל הבית (פ"ז מהל' בית הבחירה הט"ז), ושער ניקנור - דינו כמחנה לוייה (שם הי"א). 82) כי המים בודקים אותה לפי סדר כניסתם לגוף, וכן הכתוב אומר (במדבר ה, כב): "ובאו המים. . . במעיך, לצבות בטן ולנפיל ירך". וראה למעלה ה"ז, ובהערה כה שם. 83) ראה בסמוך ה"כ.

- 5 יז. באותה שעה ששמות היא, ימות הנזאף⁸⁴
 6 שהשקה על ידו בכל מקום שהוא, ויאָרְעו לו
 7 מארעות שאָרְעו לה לצבות בטן ולנפיל ירך. וכל
 8 זה, אם לא בא בעלה בִּיָּאָה אֶסוּרָה מעולם; אבל
 9 אם בעל בעילה של אסור - אין המים בודקין את
 10 אשתו, כמו שפארנו⁸⁵.

- 84) סוטה כז, ב במשנה. 85) לעיל פ"ב ה"ח.
 11 יח. ואם עבר והשקה את אשתו - הרי זה מוסף
 12 על חטאתו פשע, שגורם לשם המקדש שימחה במים
 13 לבטלה, ומוציא לעז על מי סוטה, שאשתו אומרת
 14 לאחרות שזנתה ולא בִּדְקוּ בָּהּ המים, והיא לא תדע
 15 ששמעשי הבעל גרמו שלא בִּדְקוּ בָּהּ.

- 16 יט. לפיכך⁸⁶, משרבוי המנאפים בגלוי בבית שני,
 17 בטלו הסנהדרין⁸⁷ את מי המרים, וסמכו על הכתוב
 18 בקבלה: לא אפקוד על פנותיכם פי תזנינה⁸⁸ וגו'.

86) הואיל ואין המים בודקים אותה כשאין הבעל מנוקה מעוון. 87) סוטה מז, א במשנה. "ורבי יוחנן בן זכאי הפסיקו" (שם). 88) ומפרש רש"י (שם): "לא אפקוד על ניאוף נשותיכם לבדקן, ומפני מה? על בנותיכם כי תזנינה (שאפילו אם בניו ובנותיו נואפים, אין המים בודקים אותם, כמבואר שם מז) ועוד כי הם עם הזונות יפרדו, הם עצמם (הבעלים) נואפים כפרדים הללו", וכתב הרמב"ן (במדבר ה, כ): "ואין הכתוב אומר, שתהיינה הנשים הנואפות פטורות מן העוון בעבור שבעליהן נואפים, רק שלא יעשה בהן הנס הגדול הזה, שהוא נעשה לכבודם ולהיותם עם קדוש, והם לא יבינו בטובה הזאת ולא יחפצו בה. וזה אמר הכתוב (הושע ד, יד): "ועם לא יבין ילבט", כלומר ילכד בסכלותו".

- 19 כ. סוטה שיש לה זכות תלמוד תורה⁸⁹, אף על פי
 20 שאינה מצויה על תלמוד תורה⁹⁰ - הרי זו תולה⁹¹
 21 לה, ואינה מתה לשעתה⁹², אלא נמוקת⁹³ והולכת,

2) כל צרכי צבור אם היו תלויים, ועדיין לא הסתדרו, בית דין מזדרז להשלימם מאותו יום והלאה שהוא קרוב לסוף שנת תורה הנגמרת בסוף חודש אדר ובוודאי מי שהזדרז והקדים לעשות לפני זמן זה הרי זה משובח. (3) הואיל ובזמן זה שוקד בית הדין על תקנת הצבור כגון תיקון רחובות וציון קברות שהם צרכי רבים, הוא נפנה גם לצרכים אלו. (4) להתרות בה, שלא תיסתר עם פלוני, כגון מי שנתחרש בעלה והעם מרנן אחריה. (5) אבל אין בית דין יכול להשקותה. (6) כלומר, באותו זמן מצוה בית דין להזדרז ביותר על ביצוע השקאתה, אם לא השקוה עד כה, אבל ההשקאה עצמה קיימת בכל ימות השנה.

ב. ואין משקין את הסוטה אלא ביום. וכל היום פשוט להשקות סוטה. ואין משקין שתי סוטות כאחת, שנאמר: והעמיד אותה הפה.⁸

7) אף על פי שזרזים מקדימים למצוה - כל היום כשר לכך, מעלות השחר עד צאת הכוכבים. (8) ובנדרים עג. "שנאמר והשקה - אותה לבדה".

ג. סוטה שאמרה 'איני שותה' מחמת יראת פחד שיש לה - יכולה לחזור ולומר 'הריני שותה'; אבל אמרה 'איני שותה' והיא בריאה ואינה יראת ולא פחדת - אינה יכולה לחזור ולומר 'הניני שותה'.¹⁰

9) שמא יבדוקה המים ואפילו [=אם] היא טהורה [=יגרמו לה המים לכל הדברים הלא טובים הכתובים בפרשה]. (10) כיוון שאמרה איני שותה והיא בריאה הרי זו כאמרה: "טמאה אני" ואין צריכים עוד לבדוקה. שהרי בדוקה ועומדת היא.

ד. אמרה 'איני שותה' קדם שתמחק המגלה¹¹ - הרי מגלתה נגנזה¹², ואינה פשוט להשקות בה סוטה אחרת¹³, ומנחתה מתפזרת על הדשן¹⁴. ואם אמרה 'איני שותה' אחר שנמחק המגלה¹⁵ - מערערין¹⁶ אותה ומשקין אותה בעל פרהה.¹⁷

11) במים המרים. (12) כל כתבי הקודש שאינם ראויים לקרוא בהם נגזרים, שלא יתבזו. (13) שהרי לא נכתבה לשם זו. (14) מקום היה בעזרה, ששרפו בו קדשי קדשים שנפסלו ואף זו נתקדשה כבר בכלי שרת. ודינה להשרף שם. "מתפזרת", היינו נשרפת. (15) וגרמה שיימחק שם שמים על ידה. (16) מהממים ומכריחים אותה. ערעור - לשון בלבול ותימהון. כי אולי טהורה היא ומחמת פחד היא יראת לשותת. ורש"י מפרש: מערערים - "כלומר, פותחים פיה שלא בטובתה ושופכים המים לתוך גרונה".

ה. ומאימין עליה שתשתה, ואומרין לה: בתי, אם ברור לך הדבר שטהורה את - עמדי על פניהך¹⁷ וישתי ואל תפחד. לפי שאין המים דומין אלא לסם¹⁸ יבש מנח על פשוט חי: יש שם מכה - מחלחל¹⁹ ויורד, אין שם מכה - אינו עושה כלום²⁰.

17) ודאותך, ורש"י מפרש: נקיותך. (18) עשב מרפא.

1) שאין לה עדים שמודיעין זנותה¹⁰¹. ועוד, שמא בעלה אינו מנקה מעון, לפיכך לא בדקו המים את אשתו¹⁰². אבל אם בא עד אחד והעיד שהיתה טמאה - אינה אסורה¹⁰³, ותשב תחת בעלה, שהרי שתתה¹⁰⁴.

101) שנאמר (במדבר ה, יג): "ועד אין בה" - שאין מי שידע בה, אז המים בודקים אותה (סוטה ו). (102) ראה למעלה פ"ב ה"ח. (103) שעד אחד אינו נאמן לאסרה על בעלה. (104) ולא נבדקה, אבל אילו בא העד לפני ששתתה, היתה אסורה לבעלה ואינה שותה, כמבואר לעיל פ"א הי"ד.

6) כד. אשה שזנתה באנס או בשגגה¹⁰⁵, או שפא עליה זה שקנא לה עמו דרך איברים¹⁰⁶ - אין המים בודקין אותה. שנאמר: והיא לא נתפשה - פרט לאנסה, שהרי נתפשה בחזקה¹⁰⁷. ותמעל מעל באישה - פרט לשוגגת¹⁰⁸. ושכב איש אותה שכבת זרע - פרט לבא עליה דרך איברין¹⁰⁹.

105) כגון שאמרו לה מת בעלך, ואחרי שזינתה נתברר שהוא חי (רש"י סוטה לב:). או שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה הוחלפו של זה לזה (יבמות לג:). ובאשת ישראל, המדובר כאן, שהיא מותרת לבעלה אם זינתה באונס או בשגגה. (106) שוכב עמה בפריצות בקירוב בשר (רש"י סוטה כו:). (107) כתובות נא, ב. וירושלמי סוטה פ"ד ה"ד. וכן הוא בדברי רבינו למעלה פכ"ד מהל' אישות הי"ט. (108) ספרי זוטא פרשת נשא ה, כז. וכן מבואר בסוטה כח, א. וזו לא מעלה, "שהשגגה צד אונס יש בה" (לשון רבינו לעיל פכ"ד מהל' אישות ה"כ). אבל זינתה שסברה מותר לזנות, הרי זו כמזידה ואסורה לבעלה (שו"ע אהע"ז סי' קעח ס"ג). ובביאור הגר"א שם, אע"פ שלא מעלה במקום (= בהקבה), מעלה באישה. שלא נאמר בתורה: ומעלה מעל בה' אלא באישה. וראה למעלה הל' אישות שם הי"ט והערה צ. (109) סוטה כו, ב. ואף-על-פי שהבעל מקפיד על זה, לא נאסרה עליו בזה (שם). והעיר בעל המשנה למלך, כאן בדברי רבינו: מה משמיע לנו רבינו שכל אלו אין המים בודקין אותן, הלא פשוט הוא הדבר שהרי כל אלו מותרות לבעליהן.

יום חמישי ב' מרחשון ה'תש"פ

פרק רביעי

1) ביאר בו רבינו דיני השקאת הסוטה, דיני כתיבת המגילה ומחיקתה, ואם אמרה אחרי שנמחק המגילה טמאה אני, נשפכו המים, לנו הלילה, הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל, מנחת סוטה.

13) א. בחמשה עשר באדר נפנין בית דין לצרכי הרבים², ובדקין על הראויה לשותות להשקותה³, ועל הראויה לקנא לה⁴ ולהוציאה בלא כתובה⁵. ובכל זמן משקין את הסוטה⁶.

18 אָלֵא בְּדִיו שְׁאִין בּוּ קִנְיָנוֹתָם; שְׁנֵאמַר: וְכָתַב וּמָחָה
19 - כָּתַב שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַמְחִית. וְאִם כָּתַב בְּדָבָר
20 הַמְתַּקֵּים - פְּסוּלָה.

(35) והקטן פסול שאין לו כוונה לכתוב לשמה, שהרי אינו
בר דעת. (36) שרף האילן ומתיכו במים. (37) קיים,
שאינו יכול להימחק.

21 י. נִשְׁאַר בַּמְגִּלָּה רֶשֶׁם כָּתַב נָפֵר - פְּסוּלָה, עַד
22 שְׁיִמְחֶק יָפָה יָפָה. כָּתַב אוֹת אַחַת וּמָחָה, וְחָזַר
23 וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה וּמָחָה, עַד שֶׁהִשְׁלִים - פְּסוּלָה, עַד
24 שֶׁתִּהְיֶה כְּלָה כְּתוּבָה³⁸.

(38) שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - עד
שתהא כולה כאחד.

25 יא. כְּתִיבָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה, אוּ מְחָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה³⁹ -
26 פְּסוּלָה. כָּתַב שְׁתֵּי מְגִלּוֹת לְשִׁתֵּי סוּטוֹת וּמָחָק לְתוֹף
27 פּוֹס אַחֲדָה⁴⁰, אוּ לְתוֹף שְׁתֵּי פּוֹסוֹת וְעָרְבָן בְּכּוֹס
28 אַחֲדָה⁴¹, וְהִשְׁקָה לְשִׁתֵּיהֶן - פְּסוּלָה⁴², לְפִי שֶׁכָּל אַחַת
29 מֵהֶן לֹא שִׁתְתָּהּ מְגִלָּתָהּ. מְחָק בְּשְׁנֵי פּוֹסוֹת וְעָרְבָן,
30 וְחָזַר וְחָלַק לְשְׁנֵי הַפּוֹסוֹת - לֹא יִשְׁקָה אוֹתָן, וְאִם
31 הִשְׁקָה - כָּשֶׁר⁴³. וְאִם נִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם⁴⁴ - הָרִי זֶה כּוֹתֵב
32 מְגִלָּה אַחֶרֶת וּמֵבִיא מַיִם אֲחֵרִים⁴⁵. נִשְׁפְּכוּ וְנִשְׁתַּיַּר
33 מֵהֶן - לֹא יִשְׁקָה אֶת הַשָּׂאָר⁴⁶, וְאִם הִשְׁקָה - כָּשֶׁר⁴⁷.

(39) שבשעת המחיקה התכוון לשם סוטה אחרת, והפסוק
אומר: ועשה לה הכהן, שיהיו כל מעשיה לשמה.
(40) שאין המחיקה ניכרת במים שהיא לשמה. (41) אף על
פי שהמחיקה הייתה ניכרת בשעת נתינת המגילה לכוס כל
אחת לשמה. (42) שהרי נתערבו לבסוף ובשעת השתייה
אין החלקים ניכרים של מי הם. (43) בעיני שלא נפשטה,
ומספק אין אנו מחייבים לכתוב מגילה שנייה ולמחוק שם
שמים שנית, ואנו אומרים "יש ברידה", כאילו הוברר הדבר
אחרי חלוקת המים לשני כוסות - שכל אחת שתתה את
חלקה הראוי לה. (44) ולא נשאר מהם כלום. (45) ואין
אומרים לא נמחק בגללה שם שמים שתי פעמים. (46) כי
לכתחילה עליה לשתות את כל מי מחיקת המגילה כולה.
(47) בעיני שלא נפשטה ומספק אין אנו מחייבים לכתוב לה
מגילה שנית ולמחוק לה שם שמים פעם שנייה.

34 יב. מִי סוּטָה שֶׁלֹּא⁴⁸ - נִפְסְלִין בְּלִינָה⁴⁹. הַקִּדִּים עֹפֵר
35 לְמַיִם - פְּסוּלָה⁵⁰. לֹא הָיָה שֵׁם עֹפֵר בְּהִיכָל - מֵבִיא
36 עֹפֵר מִבְּחוּץ וּמֵנִיחוֹ בְּהִיכָל⁵¹, וְלֹאֲחַם מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן עַל
37 פְּנֵי הַמַּיִם⁵². וְאִינוּ מֵבִיא אֶפְרָיִם⁵³, אֲבָל מֵבִיא
38 רִקְבוּבִית⁵⁴ שֶׁהִיא כְּעֹפֵר.

(48) שעבר עליהם הלילה מאז שאיבתם מן הכיור ועד
להשקאה. (49) הואיל ונתקדשו בכלי שרת, שהרי בחצי
לוג שבמקדש היה מודד וגם נתקדשו בכיור, וכלי שרת
מקדשים להיפסל בלינה. (50) שנאמר: "ומן העפר... יקח
הכהן ונתן אל המים" - המים תחילה ואחר כך נתינת העפר
אל המים. (51) על קרקע ההיכל. (52) שלא נאמר

(19) חודר. (20) וכל זה "אומרים לה - כדי להתירה
לבעלה, שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני, והיא
טהורה, ותוציא לעז על עצמה ועל בניה".

1 ו. אָמַרָה טְמֵאָה אֲנִי, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְחָה הַמְגִּלָּה
2 - הַמַּיִם נִשְׁפְּכִין²¹, מִפְּנֵי שְׁאִין בְּהֶן קִדְּשָׁה²²,
3 וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדָּשָׁן²³.

(21) כיוון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא, ומים
המרים לא ניתנו אלא לברר הספק. (22) "שאף על פי
שנמחקה המגילה לתוכן, אין בהן משום קדושה שאין
קדושתה אלא לברר את הספק". רוצה לאמר שאין בהם
קדושה מצד שנמחקו בו השמות הקדושים, - והיה לנו
להשוותם לספר תורה שבלה או שנפסל שהוא צריך גניזה
- מכיוון שלכתחילה נכתבו השמות על מנת למחקם על
המים, אין הם דומים לספר תורה שנכתב לקיום ושוב
נמחק. וגם אין בהם קדושה לעניין מעילה אף על פי שהם
מן הכיור - לפי שכל קדושתם אינה אלא לברר את הספק
והרי נתברר, והרי זה ככל דבר שנעשה מצוותו שאין
מועלים בו. (23) שאינה באה אלא להזכיר עוונה, וזו -
עוונה זכור על פיה.

4 ז. מְגִלַּת סוּטָה שֶׁכְּתִיבָה בְּלִילָה - פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר:
5 וְכָתַב וְגוֹמַר, וְהִשְׁקָה וְגו', וְהַקְרִיב וְגו' - כָּשֶׁם
6 שֶׁקָּרְבָּנָה בַּיּוֹם²⁴, כִּף כְּתִיבָה הַמְגִּלָּה וְהִשְׁקָתָהּ
7 בַּיּוֹם²⁵. כְּתִיבָה לְמַפְרָע²⁶ - פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר: הָאֵלָה -
8 עַל הַפְּדִיר²⁷. כְּתִיבָה קֶדֶם שֶׁתִּקְבַּל עֲלֶיהָ הַשְּׁבִיעָה -
9 פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר: וְהִשְׁבִּיעַ וְכָתַב.

(24) שאין קרבן קרב בלילה. (25) בסוטה יז: למדוה מפסוק
אחר: "נאמר כאן: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת,
ונאמר להלן: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, מה
המשפט ביום אף מגילת סוטה ביום". (26) בסדר הפוך,
הקדים לכתוב המאוחר ואחר לכתוב המוקדם. (27) כמו
שהן כתובות בפרשה.

10 ח. כְּתִיבָה אֲגֵרֶת²⁸ - פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר: בִּסְפָר²⁹. כְּתִיבָה
11 עַל שְׁנֵי דַפִּיִּין³⁰ - פְּסוּלָה; שְׁנֵאמַר: בִּסְפָר - סֵפֶר
12 אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה. וְאִינוּ כּוֹתֵב לֹא עַל הַנִּיָּר³¹
13 וְלֹא עַל הַדִּפְתֵּרָא³², אֲלֵא בְּמִגְלַת סֵפֶר³³; שְׁנֵאמַר:
14 בִּסְפָר. וְאִם כְּתִיבָה עַל נִיָּר אוּ דִּפְתֵּרָא - פְּסוּלָה³⁴.

(28) שלא שירטט שורותיה. (29) והלכה היא: "שאין
כותבים ספר תורה... אלא בשרטוט". (30) כדפיין של ספר
תורה העשויים עמודים. (31) של עשבים, שכותשים אותם
עד שנעשה כמו עור. (32) עור שאינו מעובד כל צורכו, -
מלוח וקמוח אבל אינו מעופץ בעפצים. (33) קלף מעובד
כל צורכו. (34) כשם שאם כתבה איגרת פסולה מפני
שאינה "ספר", כמו כן נייר ודיפתרא שאינם "ספר" -
פסולים אפילו בדיעבד.

15 ט. וְאִם כְּתִיבָה יִשְׂרָאֵל אוּ בְּהֶן קָטָן - פְּסוּלָה;
16 שְׁנֵאמַר: וְכָתַב הַפֶּה³⁵. אִינוּ כּוֹתֵבָה לֹא בְּקוֹמוֹס³⁶
17 וְלֹא בְּקִנְיָנוֹתוֹם וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ נָפֵר וְעוֹמֵד³⁷,

עם פל אחד ואחד מהם - הרי זה מביא מנחה אחת
על ידי פלן כשמשקה אותה; שנאמר: מנחת קנאת
היא - מנחה אחת לקנויין הרבה.⁷⁰

(69) שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. (70) בכריתות
ט: דרשוה מהפסוק "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת
לקנויין הרבה, שלא נאמר "תורות", אלא "תורת".

יז. יש לפעל לגלגל⁷¹ בשבועה עליה שלא זנתה עם
איש זה שקנא לה בו ולא עם איש אחר⁷², ושלא
זנתה תחתיו משנתארסה קדם שתנשא ולא אחר
שנשאת⁷³. אבל אינו מגלגל עליה שלא זנתה קדם
הארוסין ולא אחר שגרשה, אם גרשה והחזירה;
שאם זנתה בעת זה⁷⁴ לא תאסר עליו⁷⁵, וכל שתפעל
ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה. לפיכך, אם
כנס יבמתו - אינו מגלגל עליה⁷⁶ שלא זנתה
כשהיתה שומרת יבם⁷⁷. אבל מגלגל עליה שלא
זנתה תחת אחיו⁷⁸; שאם זנתה תחת אחיו - הרי זו
אסורה עליו⁷⁹. וכן אם גרשה והחזירה - מגלגל
עליה שלא זנתה תחתיו כשנשואין הראשונים⁸⁰. ויש
לו לגלגל עליה בלהבא, שלא תזנה תחתיו, ושלא
תזנה אחר שיחזירה אם יגרש ויחזיר. לפיכך,
כשתזנה להבא - מים בודקין אותה, ויארעו לה
אותן המאצעות⁸¹. לכך נאמר: אמן אמן - אמן
מאיש זה, אמן מאיש אחר; אמן נשואה, אמן
ארוסה; אמן לשעבר, אמן להבא.

(71) לכלול, להטיל. (72) שלא קינא לה בו. (73) כלומר,
אף על פי שהארוסה אינו משביעה, אבל כשמשביעה גם על
זנות שאחר נישואין מוסיף הוא להשביעה על זנותה
משנתארסה, ואפילו לא קינא לה בהיותה ארוסה, ומכאן
ל"גלגול שבועה מן התורה". (74) בזמן גירושיה.
(75) שגרשה שזינתה מותרת לבעלה. (76) כשמשביעה
לאחר כניסתה. (77) שמת בעלה הקודם ומצפה ליבם
שייבמנה, שהרי שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם.
(78) כשהיה קיים [=חין]. (79) על היבם. (80) שאם זינתה
אז, נאסרה עליו לעולם. (81) "לכשתטמא מים מערערים
אותה ובודקים אותה" - חוזרים לה לתוך גרונה כאדם
הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערער.

יח. מצות חכמים על בני ישראל לקנאות⁸² לנשיהן,
שנאמר: וקנא את אשתו⁸³. וכל המקנא את אשתו,
נכנסה בו רוח טהרה⁸⁴. ולא קנא לה לא מתוך
שחוק ולא מתוך שיקה ולא מתוך קלות ראש ולא
מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה. ואם עבר
וקנא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו
- הרי זה קנוי.

(82) להזהיר ולהתרות בהן שלא יתנהגו בפריצות. (83) זו
חובה, כדברי רבי עקיבא. (84) ממרום, ששונא את
הפריצות.

בתורה: ומקרקע המשכן יקח, אלא: "ומן העפר אשר יהיה
בקרקע המשכן", לא הקפיד הכתוב אלא שיהא העפר מונח
על קרקעית המשכן שעה אחת, אבל אם יכניס עפר מבחוץ
להיכל ולא יתנונו על גבי הקרקע - אינו כשר להשקאה.
(53) שאין האפר נקרא עפר. ואף על פי שלעניין כיסוי הדם
גם האפר נחשב כעפר ומכסים בו - בסוטה נתמעט אפר
משום שנאמר בה: "בקרקע המשכן" - שיהא דומה לקרקע.
(54) ירק רקוב.

1 יג. ולא יחפור בקרדם בהיכל ויוציא עפר, שנאמר:
2 אשר יהיה בקרקע המשכן⁵⁵. ואם חפר והוציא עפר
3 - כשר.

(55) לא הקפיד הכתוב אלא שיהיה על קרקע המשכן, שהרי
לא נאמר: ומקרקע המשכן יקח.

4 יד. הקריב את מנחתה ואחר כך השקה - כשרה.
5 נטמאת מנחתה קדם שיניחנה בכלי שרת⁵⁶ - הרי זו
6 תפדה, ככל המנחות שנטמאו קדם שיתקדשו בכלי
7 שרת, ויביאו מנחה אחרת⁵⁷. נטמאת המנחה אחר
8 שקדשה בכלי שרת⁵⁸ - הרי זו תשרף. וכן אם אמרה
9 'טמאה אני' קדם שתקמן המנחה⁵⁹, או שאמרה
10 'איני שותה'⁶⁰, או שלא רצה בעלה להשקותה, או
11 שפאו עדי טמאה, או שמת הוא⁶¹, או שמתה היא
12 - הרי המנחה פלה נשרפת⁶². ואם ארע אחד מאלו
13 אחר שקרב הקמן - אין השירים נאכלין.

(56) שאין בה קדושת הגוף אלא קדושת פה בלבד.
(57) בדמי הפדיון. (58) שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאת
עוד לחולין, שכלי שרת מקדשים את הראוי להם, שלא יצאו
עוד לחולין ככתוב בהם: "כל הנוגע בהם יקדש".
(59) אינה ראוייה עוד להיקרב שהרי אינה באה אלא להזכיר
עוונה של זו שתיבדק, והרי היא בדוקה ועומדת, וגם אינה
ראוייה להיקרב נדבה, שמנחת שעורים אינה כשרה אלא
לסוטה ולעומר. (60) ועדיין לא נמחקה מגילתה, כי אם
נמחקה משקים אותה בעל כורחה. (61) ואין עוד צורך
במנחתה. (62) בבית הדשן.

14 טו. היה בעלה בהן - אין שירי מנחתה נאכלין,
15 מפני שיש לפעל חלק בהם⁶³; ואינה עולה כלה
16 לאשים כמנחת זכרי פהנה⁶⁴, מפני שיש לה חלק
17 בה⁶⁵; אלא הקמן קרב לעצמו, ושירים מתפזרין על
18 בית הדשן. נמצאו עדיה⁶⁶ זוממין⁶⁷ - מנחתה תצא
19 לחליון⁶⁸.

(63) שמשלו היא באה, והתורה אמרה: "וכל מנחת כהן
כליל תהיה לא תאכל". (64) שמנחתם אינה נקמצת אלא
עולה כליל על המזבח. (65) שלכפרתה היא באה ואין
מנחת זר קריבה בלי קמיצה. (66) עדי סתירתה שעל ידיהם
באה לכך. (67) שהעידו שקר. (68) בלא פדיון, שהכל
בטעות היה, והקדש טעות אינו הקדש.

20 טז. המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה⁶⁹, ונסתרה

1 (יד) שֶׁלֹא לִבְעַל אֵשֶׁת הַבֶּן. (טו) שֶׁלֹא לִבְעַל אֵשֶׁת
2 אָח. (טז) שֶׁלֹא לִבְעַל אֲחֻת אֵשֶׁתוֹ. (יז) שֶׁלֹא לִשְׁכַּב
3 עִם בְּהֵמָה. (יח) שֶׁלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה בְּהֵמָה עִלֶּיהָ. (יט)
4 שֶׁלֹא לִשְׁכַּב עִם זָכָר. (כ) שֶׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָב. (כא)
5 שֶׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אֲחִי אָב. (כב) שֶׁלֹא לִבְעַל אֵשֶׁת
6 אִישׁ. (כג) שֶׁלֹא לִבְעַל נָדָה. (כד) שֶׁלֹא לְהִתְחַתֵּן
7 בְּעוֹבְדֵי בֹכָכִים וּמְזֻלּוֹת. (כה) שֶׁלֹא יָבֹא עֲמוּנִי
8 וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱלָהּ. (כו) שֶׁלֹא לְהִרְחִיק דֹּר שְׁלִישִׁי
9 מִצָּרִי מִלְּבֹא בְּקֶהֱלָהּ. (כז) שֶׁלֹא לְהִרְחִיק דֹּר שְׁלִישִׁי
10 מִצָּרִי מִלְּבֹא בְּקֶהֱלָהּ. (כח) שֶׁלֹא יָבֹא מִמֶּזֶר בְּקֶהֱלָהּ.
11 (כט) שֶׁלֹא יָבֹא סָרִיס בְּקֶהֱלָהּ. (ל) שֶׁלֹא לְסָרֵס זָכָר
12 אֶפְלוּ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. (לא) שֶׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֱן גְּדוֹל
13 אֶלְמָנָה. (לב) שֶׁלֹא יִבְעַל כֶּהֱן גְּדוֹל אֶלְמָנָה אֶפְלוּ
14 בְּלֹא נִשְׁוֹאִין. (לג) שִׁישָׁא כֶּהֱן גְּדוֹל בְּתוּלָה
15 בְּנַעֲרוֹתֶיהָ. (לד) שֶׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֱן גְּרוּשָׁה. (לה) שֶׁלֹא
16 יִשָּׂא זִוְנָה. (לו) שֶׁלֹא יִשָּׂא חֲלָלָהּ. (לז) שֶׁלֹא יִקְרַב
17 אָדָם לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹא בָעַל.
18 וְבֹאֵר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1 (יבאר העריות שהן בכרת או במיתת בית דין: שאין מלקין
2 ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על
3 אחד מחייבי לארין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין
4 קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על
5 האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערה
6 כמתעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה
7 או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה
8 חייב וכן האשה: אם העדים נזקקים לראות בנאפים כמכחול
9 בשפופרת: מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה
10 שהוחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת
11 היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

12 א. הבא על אחת מכל העריות¹ האמורות בתורה
13 במזיד - חֵיב כֶּרֶת²; שְׁנֵאמַר: ³כִּי כָל אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל
14 הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת⁴ וְגוֹמַר - שְׁנֵי־הֵם,
15 הַבּוֹעֵל וְהַנִּבְעֵל⁵. וְאִם הָיוּ שׁוֹגְגִין - חֵיבִין חֲטָאת
16 קְבוּעָה⁶. וְיֵשׁ מִן הָעֲרִיּוֹת שֶׁהוּא בְּמִיתַת בֵּית דִּין⁷,
17 יֵתֵר עַל הַכֶּרֶת הַשָּׁוֶה בְּכָלֵן⁸.

18 (2) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והם
19 האמורות בפרשת אחרי-מות ה הנקראות עריות" (הל'
20 אישות פ"א ה"ה). (3) אפילו אלה שיבואר להלן שעונשם
21 מיתת בית דין, חייבים כרת אם אין עדים כשרים או שלא
22 התרו בו, ומה הוא עונש כרת מבאר רבינו בפ"ח מהל'
23 תשובה ה"א: שלא יזכה לחיי העולם הבא, אלא "נכרת
24 ברשעו ואבד כבהמה", וזה נוסף על העונש שימות תוך
25 זמנו. (4) בכתב-יד תימן: הנפשות העושות. (5) תורת
26 כהנים (אחרי, פ"ג ה"ו): "אין לי אלא איש שהוא ענוש
27 כרת על-ידי אשה, אשה ענושה כרת על-ידי איש, מניין?
28 תלמוד-לומר הנפשות העושות, הרי כאן שנים". (6) שני

1 יט. אין ראוי לקפץ ולקנאות בפני עדים תחלה⁸⁵,
2 אלא בינו לבינה, בנחת ובדרך טהרה ואזהרה, כדי
3 להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול⁸⁶. וכל מי
4 שאינו מקפיד על אשתו ועל בְּנֵי וּבָנֵי בֵיתוֹ וּמִזְהִירָן
5 וּפּוֹקֵד⁸⁷ דְּרָכֶיהֶן תָּמִיד עַד שִׁידַע שֶׁהֵן שְׁלָמִין מִכָּל
6 חָטָא וּמַעֲוֹן - הֲרִי זֶה חוֹטֵא; שְׁנֵאמַר: וַיִּדְעַת פִּי
7 שְׁלוֹם אֶהְיֶה⁸⁸, וּפְקֻדָּת נִדְּ⁸⁹ וְלֹא תִחָטֵא.

8 (85) בפעם הראשונה, שבזה הוא מטיל קנאה בינו לבינה,
9 שמביישה בפני אחרים וגורם לכעס ורוגז בבית, ואף על פי
10 שמצוה לקנאות, אין זה אלא בפעם השנייה, אבל בפעם
11 הראשונה אסור לו להטיל קנאה בינו לבינה. (86) אבל לא
12 להקניט ולצער, ובפרישה לטור מפרש דברי רבינו: "שיאמר
13 לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך אני מקנא לך אלא
14 שתיזהר מן הכיעור והדומה לו". (87) בודק ומבקר.
15 (88) זו אשתו. (89) אלו בני ביתו.

8 סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת סוּטָה, וְנִגְמַר סֵפֶר נָשִׁים בְּסִיעָתָא
9 דְּשִׁמְיָא.

10 וּמִנֵּן פְּרָקִיו חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים:
11 הַלְכוֹת אִישׁוֹת - עֲשָׂרִים וְחֲמֵשָׁה פְּרָקִים.
12 הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
13 הַלְכוֹת יָבוּם וְחִלְצָה - שְׁמֹנֶה פְּרָקִים.
14 הַלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה - שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים.
15 הַלְכוֹת סוּטָה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

16 פְּעַמֵּי הֶכֶן בְּאַמְרָתָהּ, וְאֵל תִּשְׁלַט בִּי כָל אֵן

סֵפֶר חֲמִישִׁי וְהוּא סֵפֶר קְדָשָׁה

17 הַלְכוֹתָיו שְׁלֹשׁ. וְזֶה הוּא סִדּוּרָן:
18 א. הַלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאַה.
19 ב. הַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.
20 ג. הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.
21 וְהַמִּצְוֹת הַנִּבְּלָלוֹת בֵּהֶן מִפְּרָשׁוֹת בְּשִׁמּוֹתָן
22 בְּמִקּוּמוֹתָן.

הַלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיאַה

23 יֵשׁ בְּכָלֵלָן שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. מִצְוָה אַחַת עֲשֶׂה,
24 וּשְׁלֹשִׁים וְיֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
25 (א) שֶׁלֹא לָבֹא עַל הָאֵם. (ב) שֶׁלֹא לָבֹא עַל אֵשֶׁת אָב.
26 (ג) שֶׁלֹא לִבְעַל אֲחֻת. (ד) שֶׁלֹא לִבְעַל בַּת אֵשֶׁת אָב.
27 (ה) שֶׁלֹא לִבְעַל בַּת הַבֶּן. (ו) שֶׁלֹא לִבְעַל הַבַּת. (ז)
28 שֶׁלֹא לִבְעַל בַּת הַבַּת. (ח) שֶׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבִתָּהּ.
29 (ט) שֶׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה וּבִת בָּנָהּ. (י) שֶׁלֹא לִשָּׂא אִשָּׁה
30 וּבִת בָּתָהּ. (יא) שֶׁלֹא לִבְעַל אֲחֻת אָב. (יב) שֶׁלֹא
31 לִבְעַל אֲחֻת אֵם. (יג) שֶׁלֹא לִבְעַל אֵשֶׁת אֲחִי הָאָב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 **כִּי תִחַל לְזִנָּה, בְּאִשׁ תִּשְׁרָף. וְאִם הָיְתָה נְעִרָה**
22 **מֵאַרְשָׁה - שְׁנֵיהֶם בִּסְקִילָה; שְׁנֵאֲמַר: כִּי תִהְיֶה נְעִרָה**
23 **בְּתוֹלָה וְגוֹמֵר, וִיִּסְקְלֶתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים. וְכָל מְקוֹם**
24 **שְׁנֵאֲמַר בְּתוֹרָה: מוֹת יוֹמְתוֹ דִּמְיָהֶם בָּם - הָרִי הֵן**
25 **בִּסְקִילָה²⁰.**

(16) גם מאורסה בכלל אם היא בוגרת (בת י"ג שנה ויום אחד), ראה לקמן פ"ג ה"ה. (17) סנהדרין נב, א. (18) שם עה, א. (19) שם פט, א. (20) שם נג, א.

26 **ז. שְׂאֵר הָעֲרִיּוֹת כֻּלָּן - בְּכֶרֶת²¹ בְּלִבָּד, וְאִין בָּהֶם**
27 **מִיתַת בֵּית דִּין. לְפִיכָד²², אִם הָיוּ שְׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה**
28 **- בֵּית דִּין מַלְקִין אוֹתָן²³; שְׁפַל חִיבֵי פְּרִתוֹת -**
29 **לוֹקִין²⁴.**

(21) כריתות ב, א. (22) הואיל שהלאו לא ניתן לעונש מיתת בית-דין, אבל כשיש עונש מיתת בית-דין - אין לוקין אפילו אם התירוהו למלקות (ראה למעלה הערה ח). (23) מכות יג, א. (24) שם.

30 **ח. הֵבֵא עַל אַחַת מִחִיבֵי לְאוּיִן²⁵ בְּמִזִּיד - הוּא לֹקֵה**
31 **וְהֵיא²⁶. וְאִם בְּשׁוּגָג - פְּטוּרִין מִכָּלִים²⁷. וְהֵבֵא עַל**
32 **אַחַת מִהַשְּׁנִיּוֹת²⁸ בְּמִזִּיד - מִכֵּין אוֹתוֹ²⁹ מִכַּת מִרְדּוֹת³⁰**
33 **מִדְּבָרֵיהֶם. אֲבָל הֵבֵא עַל אַחַת מִחִיבֵי עֲשֵׂה³¹ - אִינוֹ**
34 **לֹקֵה. וְאִם הִפּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין מִכַּת מִרְדּוֹת כְּדִי**
35 **לְהַרְחִיק מִן הָעֵבֶרָה - הָרְשׁוֹת בִּידָם³².**

(25) נשים שהתורה אסרה בעילתן בלאו, ולא הטילה על העובר עונש כרת, כגון ממזרת לישראל או גרושה לכהן הדיוט, ואלמנה לכהן גדול, ראה פ"א מהל' אישות ה"ז. (26) כריתות י, ב. (27) שאין קרבן על שוגג אלא בחייבי כריתות. (28) עריות האסורות מדברי סופרים, ונקראות שניות מפני שהן שניות לעריות ראשונות האסורות מן התורה, וכולן מנויות בפ"א מהל' אישות ה"ו. (29) חייבים להכותו. (30) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים" ('ערוך'). ולא קבעו חכמים מספר המכות, ונמסר לבית-דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (31) כגון מצרית ואדומית עד דור שלישי לגירות, שנאמר: "דור שלישי יבא להם בקהל ה'" (דברים כג, ט) ולא דור שני, וכן כהן גדול שבא על הבעולה, שנאמר: "בתולה מעמיו יקח אשה" (ויקרא כא, יד) ולא בעולה. ולאו הבא מכלל עשה - דינו כעשה. (32) סנהדרין מו, א: "בית-דין מכין ועונשין שלא מן התורה, כדי לעשות סייג לתורה" ('מגדל עוז'). וזהו שכתב רבינו כדי להרחיק מן העבירה. בשניות לעריות כתב רבינו: "מכין אותו", כלומר בית-דין מצווה להכותו, ואילו בחייבי עשה, דייק וכתב: "הרשות בידם", כלומר לפי שיקול דעתם.

36 **ט. אָנוּס - פְּטוּר מִכָּלִים, מִן הַמַּלְקוֹת וּמִן הַקְּרָפָן,**
37 **וְאִין צָרִיף לִזְמַר מִן הַמִּיתָה; שְׁנֵאֲמַר: וְלִנְעִרָה לֹא**
38 **תַּעֲשֶׂה דְּכָר³³. בְּמָה דְּכָרִים אָמּוּרִים? בְּשֵׁנֵאֲנוּס**
39 **הַנִּבְעֵל; אֲבָל הַבּוֹעֵל³⁴ - אִין לוֹ אָנוּס³⁵, שְׁאִין קִשּׁוּי³⁶**
40 **אֶלָּא לְדַעַת³⁷. וְאִשָּׁה שֶׁתַּחֲלַת בִּיאָתָה בְּאָנוּס וְסוּפָה**

סוגי חטאות הם: חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד, חטאת קבועה באה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד: עשיר מביא חטאת בהמה, ועני מביא תורים ובני יונה או עשירית האיפה סולת. ופרטי דיניהם מבוארים בפ"י מהל' שגגות ה"א. (7) ראה לקמן הלכות ד"ו. (8) אם עשה במזיד בלא עדים והתראה.

1 **ב. אוֹתָן הָעֲרִיּוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין, אִם הָיוּ**
2 **שְׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה וְלֹא פָּרְשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם - מִמִּיתָן**
3 **אוֹתָן מִיתָה הָאֲמּוּרָה בָּהֶן⁹.**

(9) בתורה, וכמבואר להלן.

4 **ג. וְאֶפְלוּ הָיָה הָעוֹבֵר תַּלְמִיד חָכֵם - אִין מִמִּיתָן**
5 **וְלֹא מַלְקִין¹⁰ עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׁם הִתְרָאָה; שְׁלֹא נִתְּנָה**
6 **הִתְרָאָה בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוּגָג לְמִזִּיד¹¹.**

(10) בעריות שיש בהם חיוב כרת בלבד והתרו בו למלקות, וכמו שכתב לקמן בה"ז "שכל חייבי כריתות לוקין", אבל חייבי מיתות בית-דין אין לוקין, שכל לאו שניתן לאזהרת מיתות בית-דין, אין לוקין עליו (פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (11) לשונו של רבי יוסי ברבי יהודה (סנהדרין ח:): "חבר (תלמיד חכם) אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג (שסבור שדבר זה מותר) למזיד" (היודע שדבר זה אסור). ורבינו אף-על-פי שפסק כחכמים - שגם תלמיד חכם צריך התראה - השתמש באותו המשפט אבל במובן אחר, כגון להבחין אם ידע שאשה זו היא קרובתו או שהיא נשואה, והבחנה זו שייכת גם בתלמיד חכם, וצריך התראה שכזו (מגיד-משנה).

7 **ד. הָעֲרִיּוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין - מִהֵן שְׁמִיתָתָן**
8 **בִּסְקִילָה, וּמִהֵן שְׁמִיתָתָן בְּשַׁרְפָּה, וּמִהֵן שְׁמִיתָתָן**
9 **בְּחֶנֶק¹². וְאִלוּ שְׁמִיתָתָן בִּסְקִילָה¹³: הֵבֵא עַל אִמּוֹ,**
10 **וְעַל אִשֶּׁת אָבִיו, וְעַל אִשֶּׁת בְּנוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת פִּלְתוֹ;**
11 **וְהַשּׂוֹכֵב עִם זָכָר; וְהַשּׂוֹכֵב עִם בְּהֵמָה; וְהָאִשָּׁה**
12 **הַמִּבִּיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עִלָּיה.**

(12) משנה, סנהדרין מט, ב. (13) שם נג, א.

13 **ה. וְאִלוּ הֵן הָעֲרִיּוֹת שְׁמִיתָתָן בְּשַׁרְפָּה: הֵבֵא עַל בֵּת**
14 **אִשְׁתּוֹ בְּחֵי אִשְׁתּוֹ¹⁴, וְעַל בֵּת בָּתָּה, וְעַל בֵּת בָּנָה;**
15 **וְעַל אִם אִשְׁתּוֹ, וְעַל אִם אִמָּה, וְעַל אִם אָבִיהָ; וְהֵבֵא**
16 **עַל בָּתָּה¹⁵, וְעַל בֵּת בָּתּוֹ, וְעַל בֵּת בְּנוֹ.**

(14) אבל לאחר מיתת אשתו, אינן בשריפה אלא בכרת, כמו שיתבאר לקמן פ"ב ה"ח. והוא-הדין לכל קרובות אשתו האמורות להלן, שאינן בשריפה אלא בחיי אשתו (שם). (15) אף-על-פי שאינה בת אשתו, כגון שנולדה לו בזנות - דינם בשריפה, והוא-הדין בתו מאשתו ומתה אשתו, שאמרנו למעלה שאין בה עונש שריפה משום בת אשתו.

17 **ו. אִין לָךְ עֲרוּה בְּחֶנֶק אֶלָּא אִשֶּׁת אִישׁ בְּלִבָּד¹⁶;**
18 **שְׁנֵאֲמַר: מוֹת יוֹמְתָה הַנֶּאֱפָה, וּמִיתָה הָאֲמּוּרָה**
19 **בְּתוֹרָה סָתֵם הִיא חֶנֶק¹⁷. וְאִם הָיְתָה בֵּת בָּהֶן - הִיא**
20 **בְּשַׁרְפָּה¹⁸, וּבּוֹעֵלָה בְּחֶנֶק¹⁹; שְׁנֵאֲמַר: וּבֵת אִישׁ כִּהֵן**

20 אָבֵל פּוֹסֵל הוּא מִן הַתְּרוּמָה⁵¹, וּבֵית דִּין מְפִין אֶת
21 שְׁנֵיהֶם מִכֶּת מִדְּרוֹת⁵².

49) בלשון הגמרא "משמש מת", היינו שהאבר כמו מת.
50) שבועות יח, א. 51) בת כהן כל זמן שהיא בבית
אביה, ואשת כהן מותרות לאכול תרומה. ואם נבעלה לפסול
לה - נפסלה מלאכול תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו).
ומשמיענו רבינו כאן, שאם הפסול לה שימש באבר מת, גם
כן פוסל אותה מן התרומה (סוטה כו:). 52) שלא נאמר
פטור אלא ממיתה ומעונש, אבל אסור לעשות כן, וכל
שעבר על דבר שהוא פטור אבל אסור, מכין אותו מכת
מרדות (מגיד-משנה).

22 יב. הָבָא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרִיּוֹת מִכַּתֶּסֶק⁵³, אָף עַל
23 פִּי שְׁאִין כּוֹנֵת לֶכֶךְ⁵⁴ - חֵיב⁵⁵. וְכֵן בְּחִיבֵי לֹאִין
24 וּבְשִׁנִּיּוֹת⁵⁶. אָבֵל הָבָא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרִיּוֹת וְהִיא
25 מִתָּה⁵⁷ - פְּטוּר מִכָּלָם. וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר בְּחִיבֵי לֹאִין
26 שֶׁהוּא פְּטוּר. וְהָבָא עַל הַטְּרִפָּה⁵⁸, אוֹ שֶׁשָּׂכַב עִם
27 בְּהֵמָה טְרִפָּה - חֵיב; חֵי הוּא⁵⁹, אָף עַל פִּי שְׁסוּפּוֹ
28 לְמוֹת מַחֲלִי זֶה. וְאָפְלוּ שְׁחִטָּה⁶⁰ בָּהּ שְׁנֵי סִמְנֵין וְעִדִּין
29 הִיא מִפְּרָקֶסֶת - הָבָא עָלֶיהָ חֵיב, עַד שֶׁתָּמוּת אוֹ עַד
30 שְׁתִּיתִיז רֹאשָׁהּ.

53) שלא נתכוין לכיאה ובא עליה. ויש מפרשים, שנתכוין
לאשתו ונזדמנה לו אחותו (מגיד-משנה). 54) ובשאר
עבירות - המתעסק פטור מקרבן (כריתות יט.). 55) קרבן,
בגמרא שם: "המתעסק בחלבים ועריות, חייב שכן נהנה",
שהנאה באה לו ממעשה איסור, וכל זה אינו אלא לענין
קרבן, אבל מיתה או מלקות אין עונשין אלא במזיד והתראה
(מגיד-משנה). 56) מתעסק חייב. כלומר, חטא וחייב
עונש מן השמים, כי אין קרבן בחיבי לאוין שוגגים, והם
פטורים מכלום (כסף-משנה). וראה רמב"ד. 57) יבמות
נה, ב. 58) סנהדרין עח, א. 59) יבמות קכ, ב.
60) חולין קכא, ב: "והרובעה חייב" (חידושים ומקורות על
הרמב"ם מהרש"ש).

31 יג. כָּל אִשָּׁה אֲסוּרָה מֵאֵלוּ, אִם הִיָּתָה בַּת שְׁלֹשׁ
32 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה, גְּדוֹל הָבָא עָלֶיהָ - חֵיב
33 מִיתָה אוֹ כָּרֶת אוֹ מִלְקוֹת; וְהִיא פְּטוּרָה מִכָּלָם⁶¹,
34 אֲלֹא אִם בֶּן הִיָּתָה גְּדוֹלָה. וְאִם הִיָּתָה פְּחוּתָה מִזֶּה -
35 הָרִי שְׁנִיָּהּ פְּטוּרִין, שְׁאִין בִּיאָתָהּ בִּיאָה⁶². וְכֵן אִשָּׁה
36 גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קֶטֶן: אִם הָיָה בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁶³
37 וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - הִיא חֵיבָת כָּרֶת אוֹ מִיתָה אוֹ
38 מִלְקוֹת, וְהוּא פְּטוּר; וְאִם הָיָה בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים
39 וְלִמְטָה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין.

61) קטנה אינה בת עונשין, נדה מד, ב. 62) בפירוש
המשנה לרבינו שם כתוב: "זוה הדבר הלכה למשה מסיני".
וכן משמע מגמרא שם מה, א. במעשה דרבי עקיבא.
63) שם מה, א.

40 יד. הָבָא עַל הַזָּכָר אוֹ הַבִּיא זָכָר עָלָיו, כִּיּוֹן
41 שֶׁהָעֶרְוָה⁶⁴, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם גְּדוֹלִים - נִסְקָלִים;

1 בְּרִצּוֹן - פְּטוּרָה מִכָּלָם³⁸; שְׁמִשָּׁהּתְּחִיל לְבַעַל פְּאֻנָּס
2 אִין בְּיָדָהּ שְׁלֹא תִרְצָה, שְׁיַצֵּר הָאָדָם³⁹ וְטָבְעוּ כּוֹפֶה
3 אוֹתָהּ לְרִצּוֹת.

33) ב'ספרי' (פרשת כי-תצא) דרשו מהמילים היתרות
שבכתוב זה, שאונסים פטורים מכל עונש, וגם מקרבן -
ששוגג חייב בו (מגיד-משנה). 34) שאנסוהו, כגון
שתקפתו אשה וקרבתו לעצמה לאנסו. [כתב במגיד-משנה,
שלדעת רבינו, אם אמרו לו גויים שיבוא על הערוה ואם
לאו יתירוהו, ובא עליה - הוא חייב מיתה, שאין קישוי אלא
לדעת. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר בפ"ה מהל' יסודי
התורה ה"ד, ששלוש העבירות החמורות: עבודה זרה, גילוי
ערוה ושפיכות דמים, שנאמר בהן ייהרג ואל יעבור, אם
עבר הרי זה ביטל מצות-עשה של קידוש השם, ועבר על
לאו של חילול השם, אבל אין ממיתים אותו ואין מלקים
אותו, מכיוון שאנסוהו לכך]. 35) כלומר, אינו יכול
להפטר בטענת אונס. 36) אבר המין. 37) אבל אם
נתכוין לאשתו ונתקשה, ותקפתו אחת מן העריות, הרי זה
נקרא אונס ופטור, כיון שהקישוי לדעת היה בהיתר, וראה
בהשגת הראב"ד. 38) כתובות נא, ב - כרבא. 39) שם
בגמרא: "יצר אלבשה", ולפיכך אפילו אם היא אומרת
בפירוש, שהיא רוצה בכך - פטורה.

4 י. הַמִּכְנִיס רֹאשׁ הָעֵטָרָה⁴⁰ בְּלֶבֶד - הוּא הַנִּקְרָא
5 מַעֲרָה⁴¹, מִלְשׁוֹן: אֶת מִקְרָה הָעֶרְוָה. וְהַמִּכְנִיס כָּל
6 הָאָבֶר - הוּא הַנִּקְרָא גּוֹמֵר⁴². וּבְכָל הַבִּיאוֹת
7 הָאֲסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. וְאָף עַל פִּי
8 שְׁלֹא הוֹצִיא שְׂכֶבֶת זָרַע⁴³, וְאָף עַל פִּי שֶׁפָּרַשׁ וְלֹא
9 גָּמַר, כִּיּוֹן שֶׁהַכְּנִיס רֹאשׁ הָעֵטָרָה נִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶם⁴⁴
10 מִיתָה בֵּית דִּין אוֹ כָּרֶת אוֹ מִלְקוֹת אוֹ מִכֶּת מִדְּרוֹת⁴⁵.
11 (וְאֶחָד⁴⁶ הָבָא עַל הָעֶרְוָה כְּדִרְפָּה וְאֶחָד הָבָא עָלֶיהָ
12 שְׁלֹא כְּדִרְפָּה⁴⁷) - מִשְׁעִרָה בָּהּ⁴⁸ יִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶן מִיתָה
13 אוֹ כָּרֶת אוֹ מִלְקוֹת אוֹ מִכֶּת מִדְּרוֹת. כִּיּוֹן שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִּין
14 בֵּין שְׁתֵּי עוֹמְדִים, עַל הַכְּנִסֶת הָעֵטָרָה הוּא הַחֵיב.

40) של האבר. 41) משנה, יבמות נג, ב. 42) שם,
במשנה. 43) שם נה, ב. 44) בנדה כתיב "את מקורה
הערה", מכאן להערה מן התורה. ושאר עריות למדים אנו
בהיקש מנדה (שם נד.). 45) כמבואר למעלה בהלכות
ד-ת. 46) כן היא גירסת ה'מגיד משנה' ו'מגדל עוז', וכן
הוא בדפוס רומי ר"מ, ובכת"י התימנים. 47) סנהדרין נד,
א: "משכבי אשה (ויקרא יט, יג). מגיד לך הכתוב ששני
משכבות באשה" - "לחייב בכל עריות כדרכה ושלא
כדרכה" (רש"י שם). 48) ואפילו שלא כדרכה (הוריות ד.)
ובכתב-יד התימנים: משהערה בה שלא כדרכה.

15 יא. כָּל הָבָא בִּיאָה אֲסוּרָה בְּלֹא קִשּׁוּי⁴⁹, אֲלֹא שֶׁהִיא
16 הָאָבֶר שֶׁלּוּ מְדַלְדֵּל כְּמוֹ אָבֶר הַמֵּתִים, כְּגוֹן הַחוּלִים,
17 אוֹ מִי שְׁנוּלָד כָּף, כְּגוֹן סָרִיס חֲמָה, אָף עַל פִּי
18 שֶׁהַכְּנִיס אֶת הָאָבֶר בִּידוֹ - אִינוּ חֵיב לֹא כָּרֶת וְלֹא
19 מִלְקוֹת, וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר מִיתָה; שְׁאִין זֶה בִּיאָה⁵⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה בן תשע⁸⁵ או פחות - אין סוקלין את הבהמה.
וכן קטנה בת שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה
וחיה עליה, בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה, בין
שהערתה בה הבהמה, (בין פדרפה בין שלא
פדרפה) - הבהמה נסקלת⁸⁶, והיא פטורה. ואם
היתה גדולה - שניהן נסקלין. ואם היתה מבת שלש
שנים ולמטה - אין הבהמה נסקלת⁸⁷.

(84 נדה מה, א. 85) שצריך שיהיה בן תשע שנים ויום
אחד, כמפורש בגמרא שם, ולמעלה הי"ד. (86 שם מד,
ב: "בת שלש שנים ויום אחד. . . ואם בא עליה אחד מכל
העירות. . . מומתין עליה". "אחד מכל עריות ואפילו
בהמה" (סנהדרין נה:). (87 שאין ביאתה ביאה.

יח. וכן השוכב עם הבהמה בשגגה⁸⁸, והאשה
שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה
נסקלת על ידו, ואף על פי שהן גדולים. כל העריות
כלן שהיה אחד גדול ואחד קטן - הקטן פטור,
והגדול חייב, כמו שבארנו⁸⁹. אחד ער ואחד יושן -
היושן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חייב,
והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון -
האנוס פטור, כמו שבארנו⁹⁰.

(88 בעיא בסנהדרין שם: אם מה שהבמה נסקלת הוא משום
שבאה על-ידה תקלה לאדם שנהרג, וכאן - כששגג - הרי
אינו נהרג, גם הבהמה אינה נהרגת. או משום קלון שבא
על-ידה, ואף בשוגג יש קלון, והבעיא לא נפשטה שם, ואין
סוקלין אותה מספק (מגיד-משנה). (89 למעלה הי"ג.
90 למעלה ה"ט.

יט. אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה
בזה והכניס כמכחול בשפופרת; אלא משיראו אותן
דבוקין זה עם זה⁹¹ בדרך כל הבועלין - הרי אלו
נהרגין בראיה זו. ואין אומרים שמה לא הערה,
מפני שחזקת צורה זו שהערה.

(91 מכות ז, א: "במנאפים - משיראו כמנאפים".

כ. מי שהחזק בשאר בשר - דינין בו על פי החזקה,
אף על פי שאין שם ראיה ברורה שהוה קרוב. ומלקין
ושוזרפין וסוקלין וחונקין⁹² על חזקה זו. פיצד? הרי
שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, וכא עליה בעדים
- הרי זה לוקה או נשדף או נסקל, ואף על פי שאין
שם ראיה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו,
אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה אחת שבאת
לירושלים ותינוק מרכב לה על כתפה, והגדילתו
בחזקת שהוא בנה, וכא עליה, והביאה לבית דין
וסקלוה. ראיה לדין זה: מה שדנה תורה במקלל אביו
ומכה אביו שיומת. ומניין לנו ראיה ברורה שהוה
אביו? אלא בחזקה⁹³. כף שאר קרובים בחזקה.

(92 קדושין פ, א. 93 "ירושלמי קידושין פ"ד, ה"י.

שנאמר: ואת זכר לא תשכב - בין שהיה בועל או
נבעל⁶⁵. ואם היה קטן בן תשע שנים ויום אחד
ומעלה⁶⁶ - זה שבא עליו או הביאו על עצמו נסקל,
והקטן פטור⁶⁷. ואם היה הזכר⁶⁸ בן תשע או פחות⁶⁹
- שניהן פטורין⁷⁰. וראוי לבית דין להכות הגדול
מבת מרדות⁷¹, לפי ששכב עם זכר, ואף על פי
שהוא פחות מבת תשע.

(64 סנהדרין נה, א. 65 שנאמר "לא תשכב", אזהרה
לשוכב (לבוועל), ואנו קוראים גם "לא תשכב" - אזהרה
לנשכב (לנבעל). כריתות ג, א. 66 סנהדרין, שם.
67 שאינו בן עונשין. 68 השוכב או הנשכב.
69 כלומר, שלא מלאו לו תשע שנים ויום אחד. 70 כרב,
בסנהדרין נד, ב שנסכב (נבעל) פחות מבן תשע שנים ויום
אחד, אינו מחייב את שוכבו. 71 כדרך מכת מרדות על
כל דבר שהוא פטור אבל אסור (מגיד-משנה).

טו. [אחד הפא על הזכר או] הפא על אנדרוגינוס⁷²
דרך זכרותו - חייב⁷³; [ואם פא עליו דרך נקבותו -
פטור]⁷⁴. והטמטום - ספק הוא⁷⁵. לפיכך, הפא על
הטמטום או על אנדרוגינוס [דרך נקבותו] - מפין
אותו מבת מרדות⁷⁶. והאנדרוגינוס מתר לשא
אשה⁷⁷.

(72 אדם שיש לו אברי המין של זכר ושל נקבה נקרא
אנדרוגינוס, מלה זו יוונית היא: אנדרו - זכר, גינוס - נקבה
(ערוך ערך אנתרופי). (73 כבא על הזכר, כרבי אליעזר,
יבמות פא, ב 74) שם פג, ב: "במה דברים אמורים,
בזכרות שלו. אבל בנקבות שלו - פטור". (75 אברי המין
אטומים, ואין אנו יודעים בו אם הוא זכר או נקבה.
76) כמבואר למעלה הי"א, הערה נ. 77) שם פא, א. אע"פ
שלגבי קידושין הוא ספק אשה (ראה בפ"ד מהל' אישות
הי"א) ו"נשים המסוללות (מתחככות משום תאוה) זו בזו
אסור" (להלן פכ"א הי"ח) - באנדרוגינוס מותר (מגיד-
משנה).

טז. הפא על הבהמה או שהביא בהמה עליו - שניהן
נסקלין⁷⁸; שנאמר: ובכל בהמה לא תתן שכבתך - בין
שרבעה או הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה⁷⁹
ועוף⁸⁰ - הפל בסקילה. ולא חלק הכותב בבהמה בין
גדולה לקטנה; שנאמר: ובכל בהמה - אפלו ביום
לדתה⁸¹, (הפא עליה בין פדרפה בין שלא פדרפה)⁸²,
בין שהערה בה⁸³ או שהערתה בו חייב.

(78 סנהדרין נד, א. 79) שהיה בכלל בהמה, בבא קמא נד,
ב. 80) היינו נרבע, שאין רובע בעוף, ראה זכחים פה, ב.
ובבבא-קמא נד, ב - אמרו שבכל מקום שוה עוף לבהמה,
לומדים בהמה בהמה משבת. 81) סנהדרין נד, ב: "בהמה
עשו בה קטנה כגדולה". 82) שם נה, א. 83) שם.

יז. קטן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הבהמה
או הביאה עליו - היא נסקלת על ידו⁸⁴, והוא פטור.

17 א. אִשֶּׁת אָבִיו, וְאִשֶּׁת בְּנוֹ, וְאִשֶּׁת אָחִיו, וְאִשֶּׁת אָחִי
18 אָבִיו - אֲרֻבַּעַת עֲרוּהָ עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין
19 בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין, בֵּין שֶׁנִּתְגַּרְשׁוּ בֵּין שֶׁלֹּא נִתְגַּרְשׁוּ,
20 בֵּין בְּחַיָּי בַּעֲלֵיהֶן בֵּין אַחֵר מִיתָת בַּעֲלֵיהֶן; חוּץ
21 מֵאִשֶּׁת אָחִיו² שֶׁלֹּא הָיִיתָ בָּן.³ וְאִם בָּא עַל אֶחָת מֵהֶן
22 בְּחַיָּי בַּעֲלָהּ - חֵיב שְׂתִימָה⁴; מִשּׁוּם שֶׁאֵין בְּשׂוֹר⁵,
23 וּמִשּׁוּם אִשֶּׁת אִישׁ; שֶׁהָיָה שְׂגִיחָה⁶ הָאֲסוּרִין בָּאִין
24 בְּאֶחָדָן.⁷

(2) שמת מבלי לגרשה. (3) כלומר, זרע, בן או בת או נכד ונין, שמצוה ליבמה, כמפורש בתורה (דברים כה, ה).
(4) שתי חטאות, אם שגג (סנהדרין נג.). (5) כלומר, משום קורבה: אשת אביו. (6) בכתב-יד התימנים: שני. (7) בשעת הקידושין, ולכן אין כאן משום "אין איסור חל על איסור" (יבמות לג. ולהלן פ"ז ה"ח), כי הכל מודים שבבת אחת חלים שני האיסורים.

25 ב. לְפִיכָף, הֵבֵא עַל אָמוֹ שֶׁהִיא אִשֶּׁת אָבִיו - חֵיב
26 שְׂתִימָה, בֵּין בְּחַיָּי אָבִיו בֵּין לְאַחֵר מִיתָת אָבִיו⁸: אֶחָת
27 מִשּׁוּם אָמוֹ, וְאֶחָת מִשּׁוּם אִשֶּׁת אָבִיו⁹. אֶחָד אָחִיו
28 מֵאָבִיו אוֹ אָחִיו מֵאָמוֹ¹⁰, בֵּין מִנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוּת¹¹
29 - אִשְׁתּוֹ עֲרוּהָ¹² עָלָיו. אֲבָל אִשֶּׁת אָחִי אָבִיו מִן הָאֵם
30 - הָרִי הִיא שְׂגִיחָה¹³, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ¹⁴. וְאֶחָד אָחוֹתָו
31 מֵאָבִיו אוֹ מֵאָמוֹ¹⁵, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוּת, כְּגוֹן
32 שֶׁזָּנְתָה אָמוֹ אוֹ אָבִיו עִם אֲחֵרִים וְהִיתָה לוֹ אָחוֹת
33 מִזְנוּת - הָרִי זֶה עֲרוּהָ עָלָיו; שְׁנֵאֲמַר: מוֹלֶדֶת בֵּית אוֹ
34 מוֹלֶדֶת חוּץ.

(8) סנהדרין נד, א. (9) שם נג, א. ולא כתב גם משום "אשת איש", שהרי מדובר כאן גם ב"לאחר מיתת אביו". ראה ב"לחם משנה". (10) יבמות נה, א. (11) שם כב, א. (12) שאחיו נקרא מכל מקום. (13) מדברי סופרים, שגזרו על אשת אחי האב מן האם, משום אשת אחי האב מן האב - שהיא ערוה מן התורה - שגם כאן יש צד אב (יבמות כא.). (14) ה"ל אישות פ"א ה"ה. (15) מכות ה, ב - שנאמר: "אחותן בת אביך או בת אמך" (ויקרא יח, ט).

35 ג. בַּת אִשֶּׁת אָבִיו שֶׁהִיא אָחוֹתָו מֵאָבִיו - הָרִי הִיא
36 עֲרוּהָ עָלָיו; שְׁנֵאֲמַר: עֲרוֹת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת
37 אָבִיךָ. אֲבָל אִם נָשָׂא אָבִיו אִשָּׁה, וַיֵּשׁ לָהּ בַּת מֵאִישׁ
38 אֲחֵר - אוֹתָהּ הֵבֵא מִתֵּרֵת לּוֹ¹⁶; שְׂאִין זֶה מוֹלֶדֶת אָבִיו.
39 וְהִלָּא¹⁷ מִשּׁוּם אָחוֹתָו חֵיב עָלֶיהָ, וְלָמָּה נֵאֶמַר: בַּת
40 אִשֶּׁת אָבִיךָ? לְחֵיב עָלֶיהָ אִם מִשּׁוּם זֶה¹⁸.

(16) 'תורת כהנים', קדושים סוף פרק יא: "יכול אפילו מאיש אחר, תלמוד-לומר מולדת אביך". (17) חזון לראש דבריו, ומן "אבל" עד "אביו" הוא מאמר מוסגר. (18) כלומר, אף משום בת אשת אב.

41 ד. לְפִיכָף, הֵבֵא עַל אָחוֹתָו שֶׁהִיא בַּת נְשׂוּאָת אָבִיו
42 - חֵיב שְׂתִימָה: אֶחָת מִשּׁוּם עֲרוֹת אָחוֹתָךְ, וְאֶחָת
43 מִשּׁוּם עֲרוֹת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ. אֲבָל אִם אָנֹס אָבִיו

17 כא. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁבָּאוּ מִמְּדִינַת הַיָּם, הוּא אוֹמֵר:
2 זאת אִשְׁתִּי, וְהִיא אוֹמֶרֶת: זֶה בְּעָלִי, אִם הִחֲזִיקָה
3 בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁹⁴ שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ - הוֹרְגִין עָלֶיהָ⁹⁵;
4 אֲבָל בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין הוֹרְגִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם
5 אִשֶּׁת אִישׁ⁹⁶.

(94) בבא-בטרא קסז, ב. (95) אם זינתה. (96) אבל מכת מדרות יש בה משום ספק, כמו שכתוב למעלה ה"טו, ולהלן פ"ג ועוד. ראה בהגהות רבי עקיבא איגר למעלה ה"טו.

6 כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִחֲזִיקָה נֶדְהָ⁹⁷ בְּשִׁכּוּנֹתֶיהָ⁹⁸ - בַּעֲלָהּ
7 לֹוָקָה עָלֶיהָ מִשּׁוּם נֶדְהָ. הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ⁹⁹ וְנִסְתַּרְתָּה,
8 וְבָא עַד אֶחָד וְהָעִיד וְנִשְׁתַּמָּא, וְהִיא בַּעֲלָה כְּהֵן וְבָא
9 עָלֶיהָ אַחֵר כֶּף - הָרִי זֶה לֹוָקָה עָלֶיהָ¹⁰⁰ מִשּׁוּם
10 זוֹנָה¹⁰¹; אִם עַל פִּי שְׂעָקָר הָעִדוֹת בְּעַד אֶחָד¹⁰², כְּבָר
11 הִחֲזִיקָה בְּזוֹנָה¹⁰³.

(97) קידושין פ, א. (98) "שראוה שכנותיה היום מלובשת בגדי נדותה" (רש"י שם). (99) "ירושלמי" סוטה פ"ו ה"ב. (100) אם העידו שנים שבא עליה. (101) שכהן אסור בה שכתוב: "אשה זונה . . . לא יקחו" (ויקרא כא, ז). ולאחר קנוי וסתירה אפילו עד אחד נאמן לומר שנטמאה (ראה פ"א מהל' סוטה ה"ד). (102) "ירושלמי" שם: "עיקר עדותו לא בעד אחד הוא". פירוש: העדות שבא עליה היא העדות העיקרית, ועל זה יש שני עדים. ובדפוס רומי ר"מ: "אע"פ שאין עיקר העדות בעד אחד". והכוונה אף-על-פי שבכל התורה כולה, אין עדות פחות משנים. (103) שלאחר קינוי וסתירה, גם עד אחד שהעיד שנטמאה - נאמן להחזיקה לזונה. [ביבמות נו, א - אמרו, שגם ישראל לוקה משום לא יוכל בעלה וכו', אולם ב"ירושלמי" ה"נל, ששם מקור דין זה, אמרו בפירוש "כהן", ומשמע שישראל אינו לוקה משום טומאה. וראה ראב"ד ומגיד-משנה כאן].

12 כג. הָאֵב שְׁאֲמַר: בְּתִי זֹוָה¹⁰⁴ מְקַדֶּשֶׁת הִיא לְזֶה, אִם
13 עַל פִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן¹⁰⁵ וְתִנָּשָׂא לּוֹ¹⁰⁶, אִם זָנְתָה - אֵינָה
14 נִסְקָלֶת עַל פִּי¹⁰⁷, עַד שֶׁיְהִי שֵׁם יְעִדִים שֶׁנִּתְאָרְסָה
15 בְּפִגְיָהּ. וְכֵן הָאִשָּׁה¹⁰⁸ שֶׁאֲמָרָה: מְקַדֶּשֶׁת אֲנִי - אֵינָה
16 נִהְרֶגֶת עַל פִּיהָ, עַד שֶׁיְהִי שֵׁם יְעִדִים אוֹ תִחֲזֹק¹⁰⁹.

(104) נערה. (105) שהתורה האמינתו, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב, טז). (106) לאיש הזה ואסורה לאחרים (קידושין סד.). (107) שהתורה האמינה לו רק לאיסורא, אבל לא לקטלא, כרב ולא כרב אסי (שם ג:). (108) שם. (109) באופן האמור בהכ"א.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו מזנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבועל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם ידור עמה במבוי: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּכֶרֶת³¹, וְאֵין בָּהֶן מִיתָת בֵּית דִּין³². שְׁנֵאֲמַר: בָּאֵשׁ
יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן; בְּזֶמֶן שִׁשְׁתִּיהֶן קִנְיָנוֹת, שֶׁהֵן
אֲשֶׁתוֹ זֶזוּ שָׂבָא עָלֶיהָ - הֲרִי הוּא וְהַעֲרָה נִשְׂרָפִין,
וּבְזֶמֶן שָׂאִין שְׁתִּיהֶן קִנְיָנוֹת - אֵין שָׁם שְׂרָפָה.

על אחת משש העריות שנזכרו למעלה. (31) שם עו,
ב - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופסק כרבי עקיבא
לפי הכלל: "הלכה כרבי עקיבא מחבירו" (מגיד-משנה).
ומה שאמרו שם: "ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא",
מפרש רבינו דהיינו איסור כרת, וביחס למיתות בית-דין קרא
לכרת "איסורא בעלמא", וכן נמצא בקידושין סב, א - "אם
שכב . . . אל איסורא בעלמא", אף-על-פי שיש שם כרת
(חדושי הרמ"ה לסנהדרין, ו'מאירי' שם). (32) כל
הקרובות המפורטות בהלכה זו, נלמדו מחמתו (סנהדרין
עו. עו.) וכיון שבחמתו לאחר מיתת אשתו אין בה שריפה,
הוא-הדין בשאר הקרובות הנלמדות מחמתו (מגיד-משנה).

ט. וְכֵן אַחֲוֹת אֲשֶׁתוֹ - עֲרֻה עָלָיו עַד שְׁתֵּמּוֹת
אֲשֶׁתוֹ³³. בֵּין אַחֲוֹתָהּ מֵאֲמָה³⁴ בֵּין אַחֲוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ,
בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת³⁵ - הֲרִי זֶז עֲרֻה עָלָיו.

(33) שכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח . . . בחייה"
(ויקרא יח, יח). (34) יבמות נה, א. (35) וכמו שביארנו
למעלה: דאין צורך לאישות בקרובות אלו.

י. עֶבֶר וְנֶאֱפָף עִם אַחַת מִשְׁבַּע נָשִׁים אֱלֹו, בֵּין בְּדוֹן
בֵּין בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֲפֶת בְּמִיתָת בֵּית
דִּין אוֹ בְּכֶרֶת - לֹא נֶאֱסָרָה אֲשֶׁתוֹ עֲלֵיו³⁶; חוּץ
מֵאַחֲוֹת אֲרוֹסָתוֹ³⁷, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אֲשֶׁתוֹ עָלָיו, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין³⁸.

(36) שם צה, א: "שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה
אוסרתה". (37) שם. (38) כלומר, באותו האופן המבואר
בפ"י מהל' גירושין הלכה ח"י, היינו במקום שאחות ארוסתו
צריכה גט, כגון ששמע שמתה ארוסתו ונשא אחותה
ואחר-כך נתברר שהיא חיה - השניה צריכה גט (ראה שם
הטעם), ולפיכך נאסרה עליו ארוסתו, שמה יאמרו נושא
אחות גרושתו, אבל אם בא על אחת ארוסתו בזנות, אינה
צריכה גט, ואינה אוסרת ארוסתו עליו, ובזה מסולקת השגת
הראב"ד (מגיד-משנה).

יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זָנוּת - לֹא נֶאֱסָרוֹ עָלָיו
קְרוֹבוֹתֶיהָ³⁹, שֶׁהֵן הַשְּׁבַע נָשִׁים שֶׁאֲמָרְנוּ. אֲכָל
חֻקִּים אֲסֻרוֹ⁴⁰ עַל מִי שֶׁנֶּאֱפָף עִם אִשָּׁה לִשְׂאֵת אַחַת
מִן הַשְּׁבַע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ כָּל זֶמֶן שֶׁהוֹנָה
קִנְיָתָה⁴¹; מִפְּנֵי שֶׁהוֹנָה בָּאָה לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבָקֵר
אוֹתָן, וְהוּא מִתְיַחַד עִמָּה, וְלָבוּ גַם בָּהּ, וְיָבוֹא
לְיָדֵי עֲבָרָה שִׁכְבַּעַל הָעֲרֻה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ
נִטְעָן⁴² עַל אִשָּׁה - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׂאֵל⁴³ אַחַת
מִקְרוֹבוֹתֶיהָ עַד שְׁתֵּמּוֹת זֶז שֶׁנִּטְעָן עָלֶיהָ. וְאִם
כִּנְסָה⁴⁴ הַקְּרוֹבָה שִׁזְנָה עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ - לֹא יוֹצֵא.

(39) יבמות צז, א. (40) שם: מדרבנן. (41) שם בגמרא על

אִשָּׁה אוֹ פֶתַח אוֹתָהּ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת וְכָא עָלֶיהָ -
אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא מִשּׁוּם אַחֲוֹת¹⁹ בְּלָבָד; שָׂאִין בֵּת
הַנְּנוּסָה בֵּת אֲשֶׁת אָבִיו.

(19) כמבואר בה"ב.

ה. אַחֲוֹת אִמּוֹ, בֵּין אַחֲוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ בֵּין אַחֲוֹתָהּ
מֵאֲמָה²⁰, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת²¹ - הֲרִי זֶז
עֲרֻה עָלָיו מִשּׁוּם אַחֲוֹת אִם. וְכֵן אַחֲוֹת הָאָב, בֵּין
מִן הָאִם בֵּין מִן הָאָב, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִזְנוֹת -
הֲרִי זֶז עֲרֻה עָלָיו מִשּׁוּם אַחֲוֹת אָב.

(20) יבמות נד, ב. (21) קרובות אלו הן "שאר בשר",
ואסורות אפילו בלא אישות (מגיד-משנה).

ו. הֵבֵא עַל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זָנוּת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת -
אוֹתָהּ הַבֵּת עֲרֻה עָלָיו מִשּׁוּם בֵּתוֹ²². וְאָף עַל פִּי
שֶׁלֹא נֶאֱמַר בַּתוֹרָה עֲרוֹת בֵּתוֹ לֹא תִגְלֶה, מֵאַחֵר
שֶׁאֲסָר בֵּת הַבֵּת שְׁתַּק מִן הַבֵּת²³. וְאִסּוּרָה מִן
הַתוֹרָה²⁴, וְאֵינוֹ מְדַבְּרִי סוֹפְרִים²⁵. לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל
בֵּתוֹ מִנְשׂוּאָתוֹ - חֵיב שְׁתִּים²⁶: מִשּׁוּם בֵּתוֹ, וּמִשּׁוּם
עֲרוֹת אִשָּׁה וּבֵתָה.

(22) סנהדרין עו, א. (23) "שתק הכתוב מלזכרה, להיותה
אפשר להתלמד בגזירה-שוה" (ספר המצוות' לרבינו, מצות
לא-תעשה שלו). (24) שאנו למדים זאת מ'גזירה שוה',
נאמר (ויקרא יח, י) "ערות בת בנך . . . כי ערותך הנה",
ונאמר (שם, יז) "ערות אשה ובתה . . . שארה הנה". כמו
שבאיסור אשה ובתה נאסרה בתה, כן גם באיסור בת בנו
נאסרה בתו (סנהדרין עו.) ובהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ב,
כתב רבינו, שמאחר שאסר בת הבת, מובן מאליו שהבת
אסורה, וזה כדעת אב"י שם. ואף-על-פי שאין לומדים
אזהרה מקל-וחומר, כאן גילויי דברים פשוטים ומובנים
(גילוי מילתא בעלמא, שם). (25) אף-על-פי שכל דבר
הנלמד באחת משלוש-עשרה מדות (שהתורה נדרשת בהן)
נקראים "דברי סופרים" (בשורש השני ב'ספר המצוות')
אולם כאן (באיסור בתו) - אם כי זה נלמד ב'גזירה שוה'
או בקל-וחומר (כמבואר בהערה הקודמת) - אומר רבינו
שאיסורה מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שזה רק
גילויי הדברים המובנים מאליהם. ראה מגיד-משנה כאן,
ובפ"א מהל' אישות ה"ב. (26) שתי חטאות אם שגג,
ששני האיסורין באו כאחד, וכמבואר למעלה ה"א.

ז. בֵּין שֶׁקִּדַּשׁ אָדָם אִשָּׁה נֶאֱסָרוֹ²⁷ עָלָיו מִקְרוֹבוֹתֶיהָ
שֵׁשׁ נָשִׁים, וְכָל אַחַת מֵהֶן עֲרֻה עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין
כִּנְסָה²⁸ בֵּין גִּרָשׁ, בֵּין בְּחַיִּי אֲשֶׁתוֹ בֵּין לְאַחֵר מוֹתָהּ.
וְאֵלֹו הֵן: אִמָּה וְאִם אִמָּה וְאִם אָבִיהָ, וּבֵתָה וּבֵת בֵּתָה
וּבֵת בְּנָה. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֶן בְּחַיִּי אֲשֶׁתוֹ - שְׁנִיָּהּ
נִשְׂרָפִין²⁹.

(27) 'דרך ארץ רבה' ריש פרק א. (28) הכניסה לחופה.
(29) סנהדרין עה, א.

ח. בָּא עָלֶיהֶן³⁰ לְאַחֵר מִיתָת אֲשֶׁתוֹ - הֲרִי אֱלֹו

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשנה האומרת: נושאין לכתחילה, היינו לאחר שהזונה מתה. (42) נחשד ויצא עליו קול (רש"י שם צו.). (43) שם כו, א. (44) תוספתא יבמות פרק ד, ה.

1 יב. מי שנטען על ערוה או שיעצא לו שם רע עמה
2 - לא ידור עמה במבוי אחד⁴⁵, ולא יראה פאותה
3 שכוונה. ומעשה באחד⁴⁶ שהיו מרגנין אחרי עם
4 חמותו, והפיו אותו חכמים מפת מדרות מפני שעבר
5 על פתח ביתה.

א. הבא על אשת קטן, אפלו היתה יבמה² שפא
עליה בן תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור³. וכן
הבא על אשת חרש⁴ ושוטה⁵ ואשת טמטום⁶
ואנדרוגינוס⁷, ועל החרשת⁸ ועל השוטה⁹ אשת
הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או מגרשת
בספק - בלן פטורין¹⁰. ואם היו מזידין - מפין אותן
מפת מדרות¹¹.

(45) למד דין זה ממעשה שהיה אצל רב ששת (קדושין יב:), שמוכא בסוף ההלכה כאן. ונראה מדברי רבינו שאין לוקין מכת מדרות אלא בחמותו, מפני שלבו גס בה, אבל לא בשאר עריות (מגיד-משנה). וב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן (קידושין שם) כתוב, שלמדו דין זה מכהן שגירש את אשתו, שאמרו (כתובות כז:): "לא תדור עמו במבוי". (46) קידושין, שם.

6 יג. הבא על אשה ובתה דרך זנות, או על אשה
7 ואחותה וכיוצא בהן - הרי זה כמי שפא על שתי
8 נשים נכריות; שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא
9 בנשואין, לא בזנות⁴⁷. וכן אם אנס אביו⁴⁸ או בנו
10 או אחיו או אחי אביו אשה או בתה אותה - הרי
11 זו מתרת לו וישאנה; שלא נאמר אלא אשת, ואין
12 כאן אישות.

(2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושי ונישואיו אינם אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא". (7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינם אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה ודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מדרות כבא על הפנויה לשם זנות וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנויה.

(47) יבמות צז, ב: "דרך ליקוחין אסרה תורה", "שהיתה ראשונה לקוחתו, חייב על השניה כשבא עליה" (רש"י). (48) שם.

13 יד. אביו או בנו שנסא אשה - הרי זה מתר לשא
14 בתה או אמה, כמו שבארנו⁴⁹. ומתיר לאדם לשא
15 אשת בן אחיו⁵⁰. ונושא אדם אשה ובת אחותה או
16 בת אחיה כאחת⁵¹. ומצות חכמים⁵² שישא אדם בת
17 אחותו, והוא הדין לבת אחיו⁵³; שנאמר: ומבשרך
18 לא תתעלם⁵⁴.

ב. הבא על הקטנה¹² אשת הגדול¹³, אם קדשה
אביה - הרי זה בחנק, והיא פטורה מכלום¹⁴.
ונאסרה על בעלה¹⁵, כמו שבארנו בהלכות סוטה.
ואם היא בת מאון¹⁶ - מפין אותה¹⁷ מפת מדרות,
והיא מתרת לבעלה, ואפלו היה בהן¹⁸.

(49) למעלה ה"ג בבתה של אשת אביו, והוא-הדין לאמה. (50) "ירושלמי" יבמות פ"א ה"ד, ודרך ארץ רבה" פ"א. (51) כריתות יד, ב: "שאשה אחת יכולה להיות חמותו ואם חמותו ואם חמיו והוא בהיתר, על-דרך זה שנשא אשה ובת אחיה ובת אחותה" (מגיד-משנה). (52) יבמות סב, ב. (53) ראה שם רש"י ו'תוספות'. (54) שם. "הנושא את בת אחותו, עליו הכתוב אומר: אז תקרא וה' יענה" (ישעיה נח, ט), "לעיל מיניה כתיב . . . ומבשרך לא תתעלם היינו . . . ונושא בת אחותו" (רש"י).

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון, ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים ש"פיתוי קטנה אונס הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך שוגגת על איסור קטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו

יום שישי ג' מרחשון ה'תש"פ

פרק שלישי

(1) יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. (30) שלא חייבה תורה סקילה בנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

ח. דין חדש³² יש במוציא שם רע. ומה הוא החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזנתה כשהיתה נערה מארשה, אף על פי שזנתה אחר שיצאה מבית אביה³³, ואפלו שזנתה אחר שנכנסה לחפה³⁴ קדם בעילת הפעל - סוקלין אותה על פתח בית אביה. אבל שאר נערות מארסות, שלא היה להן דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שיצאו מבית האב - הרי הן בחנק, כמו שבארנו. הא למדת, שבאשת איש³⁵ שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק³⁶, ויש אשת איש שהיא בחנק³⁷, ויש אשת איש שהיא בסקילה³⁸.

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא." (33) מרשות אביה. (34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה." (35) אשה נשואה. (36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה. (38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזנתה אחר כניסתה לחופה.

ט. והיכן סוקלין נערה מארשה שזנתה? אם זנתה בבית אביה, אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר שבאה לבית חמיה (ונסת) - הרי זו נסקלת על פתח בית אביה³⁹; זנתה בבית חמיה קדם שימסר אותה האב⁴⁰, אף על פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה - הרי זו נסקלת על פתח שער העיר ההיא⁴¹.

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם." (40) שדינה כדין ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם".

י. באו עדים אחר שבגרה⁴² או אחר שבבעלה בעלה, אף על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה נערה - הרי זו נסקלת בבית הסקילה⁴³.

(42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערות. (43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה." ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזנה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה.

יא. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה⁴⁴ - נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצותה

מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנויה שלא עשאה זונה.

ג. בת פהן שזנתה כשהיא אשת איש, בין שהיה בעלה פהן בין שהיה ישראל, ואפלו היה בעלה ממזר¹⁹ או נתין²⁰ או שאר מחיבי לאוין²¹ - הרי זו בשרפה, שנאמר: ובת פהן כי תחל לזנות, ובועלה בחנק. וכן בת ישראל אשת פהן - בחנק, כדין כל אשת איש.

(19) "הבא מערוה מהערוה." (20) אחד משבעה עממים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבסי וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר, כמו הגבוענים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה.

ד. הבא על נערה²² מארשה²³ - שניהן בסקילה. ואינן חייבין סקילה עד שתהיה נערה, בתולה, מארשה, והיא בבית אביה²⁴. היתה בוגרת²⁵, או שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה האב לשלוחי הפעל וזנתה בדרך - הרי זו בחנק.

(22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שנים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה." (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

ה. והבא על קטנה²⁶ מארשה בבית אביה²⁷ - הוא בסקילה, והיא פטורה²⁸. ונערה מארשה בת פהן שזנתה - בסקילה.

(26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

ו. באו עליה עשרה והיא בתולה ברשות אביה זה אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכל בחנק. (במה דברים אמורים? שבאו עליה פדרפה; אבל אם באו עליה שלא פדרפה - עדין היא בתולה, וכלן בסקילה).

ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת, אף על פי שנשתחררה ונתגיירה והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד²⁹ - הרי זו בחנק³⁰, ככל אשת איש³¹.

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חוזרים, אף

שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו - 29
פטור, עד שיגמר ביאתו. ואינו חייב אלא על 30
הגדולה⁵⁶, הבעולה, המזידה, וברצונה. אבל אם 31
היתה קטנה⁵⁷, או שלא היתה בעולה, או היתה 32
שוגגת או אנוסה או ישנה⁵⁸ - פטור. [וכן אם בא 33
עליה שלא בדרך - פטור; ששפחה חרופה לא 34
השורה ביאה בדרך לא ביאה שלא בדרך, שנאמר: 35
שכבת זרע. אבל בשאר ביאות לא חלק בין ביאה 36
לביאה; שנאמר משכבי אשה - מגיד [לך] הכתוב, 37
ששני משכבות באשה]. 38

~ נקודות משיחות קודש ~

"...המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו, פטור."

אבל בעריות, חייב אחד המערה ואחד הגומר, בין כדרכה ובין שלא כדרכה, בין לרצונה ובין שלא ברצונה. ויש לומר הטעם, מכיון שנאמר "ביקורת תהיה", היינו שהוא חייב קרבן רק כשהיא חייבת מלקות, ונמצא כל האיסור תלוי רק בה, לכן צריכה להיות גם הפעולה בה (הביאה) בשלימות וברצונה, מה שאין-כן בעריות שהחייב עליו כשם שהוא עליה, ולכן חייב בכל אופן שיהיה.

(על-פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 240 והערה 65)

(56) "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות. (58) שהיא פטורה ממלקות.

טז. כל מקום שאמרנו בשפחה שהיא פטור - הוא 39
פטור מן הקרבן, והיא פטורה מן המלקות. אבל 40
מפני אותו מפת מרדות מדבריהם, אם היו שניהן 41
מזידין וגדולים. 42

יז. בן תשע שנים ויום אחד שפחה על שפחה חרופה 43
- היא לוקה, והוא מביא קרבן⁵⁹. והוא שתהיה 44
גדולה ובעולה וברצונה, כמו שבארנו; שאין האיש 45
חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות, שנאמר: בקרת 46
תהיה והביא את אשמו. 47

~ נקודות משיחות קודש ~

"בן תשע שנים ויום אחד שפחה על שפחה חרופה, היא לוקה והוא מביא קרבן".

ומשיג הראב"ד "זה שיבוש, שלא מצינו קטן בר עונשין, וקרבן זה מן העונשין הוא, והוא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדיד, והכי איתא בכריתות".

והביאור בזה: קטן הוא אמנם לא בר עונשין, אבל מצינו בכמה מקומות שפעולה שמכשירה מצוה, מקבלת תוקף וחשיבות של מצוה. ודוגמאות רבות לדבר: א. מכשירי מצות מילה שמחללין את השבת עליהם לדעת ר"א, אף

1 לסקל אותה על פתח שער העיר, אם היתה עיר
2 שרבה עובדי כוכבים ומזלות-סוקלין אותה על
3 פתח בית דין⁴⁵. וכל מי שמצותה לסקל אותה על
4 פתח בית אביה, אם לא היה לה אב או שהיה לה
5 אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית
6 הסקילה. לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה.

(44) שאמה נתגיירה לאחר ההריון ולפני הלידה.

(45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

7 יב. הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חייב
8 ברת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה. אף על
9 פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי
10 הביאות נחשבות לו כעברות הרבה. וכן אם בא ביאה
11 אחת שחייבין עליה משמות הרבה⁴⁶, אם היה שוגג
12 - מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה
13 אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות. ואם היה מזיד
14 - הרי זו נחשבת לו כעברות הרבה. וכן יש בא ביאה
15 אחת ולוקה עליה מלקיות הרבה, כמו שיתבאר.

(46) מלאוין הרבה.

16 יג. שפחה חרופה האמורה בתורה⁴⁷ היא שחציה
17 שפחה וחציה בת חורין⁴⁸ ומקדשת לעבד עברי⁴⁹;
18 שנאמר: לא יומתו פי לא חפשה. הא אם נשתחררה
19 כלה - חייבין עליה מיתת בית דין⁵⁰; שהרי נעשית
20 אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

(47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש".

(48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חציה שפחה - החצי שלא שחררה, וחציה בת חורין - החצי ששחררה. (49) כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה, ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי בלבד, שמותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50) חנק.

21 יד. ביאת שפחה זו משנה מכל ביאות אסורות
22 שבתורה, שהרי היא לוקה, שנאמר: בקרת תהיה⁵¹,
23 והוא⁵² חייב קרבן אשם⁵³, שנאמר: והביא את
24 אשמו. אחד שוגג אחד מזיד⁵⁴ בשפחה חרופה
25 מביא אשם⁵⁵. והבא עליה ביאות הרבה, בין בידון
26 בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא חייבת
27 מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה,
28 כשאר חייבי לאוין.

(51) ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה. (52) הבעול. (53) אבל אינו לוקה. (54) אבל היא שחיובה מלקות, מוכן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55) ודווקא על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְדַתָּהּ⁸, וּבַת עֲשָׂרָה יָמִים⁹ מִטְּמֵאָה בְּזִיבָהּ¹⁰. וְדָבָר זֶה
מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹¹, שֶׁאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין גְּדוּלָּה
לְקִטְנָה לְטִמְאַת נְדוּת וְזָבוּת.⁷

(2) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור ערוה. ראה 'ספרא' קדושים פרשה ג, פרק יא; 'ירושלמי' סנהדרין פ"ז, ה"ה. 'תוספות' בבא קמא יא, א דיבור המתחיל דאין. (3) יבמות נד, א. (4) ראה למעלה פ"א, הערה מה. (5) כריתות ב, א. (6) שפחות מזה, אין ביאתו ביאה. ראה למעלה פ"א הערה נט*. (7) תינוקת, נדה מג, ב. (8) אם יצא ממנה דם, אלא שאינו חייב עליה משום נדה כשבא עליה לפני שהיא בת שלש שנים ויום אחד. (9) שם. (10) חלוקין הן דיני נדה מדיני זבה. ואם ראתה דם שלשה ימים רצופים אחר שעברו עליה שבעה ימי נדתה - הרי היא זבה, כמבואר להלן פ"ו. לפיכך כדי שתטמא בזיבה, צריכה להיות לפחות בת עשרה ימים. (11) שם לב, א: "הלכתא ניהו, ואסמכיהו רבנן אקראי".

ב. וְאֶחָד הַבָּא עַל הַנְּדָה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, וְאֶפְלוּ
לֹא רָאָתָה אֵלָא יוֹם רִאשׁוֹן¹², וְאֶחָד הַבָּא עַל יוֹלְדֵת¹³
זָכָר כָּל שִׁבְעָה אוֹ עַל יוֹלְדֵת נְקֵבָה כָּל אַרְבַּעַת עָשָׂר,
אוֹ עַל הַזָּבָה כָּל יָמֵי זִוְבָהּ¹⁴ וּסְפִירָתָהּ¹⁵, בֵּין שִׁפְחָה¹⁶
בֵּין מִשְׁתַּחֲרָת - הַכֹּל בְּכֶרֶת¹⁷. שְׁנֵאמַר בְּנִדָּה: שִׁבְעַת
יָמִים תְּהִיָּה בְּנִדָּתָה; וּבִזְבָּה נֶאֱמַר: כָּל יָמֵי זִוְבָּה
טְמֵאָתָה כִּימֵי נִדָּתָה תְּהִיָּה; וּבִיּוֹלְדֵת זָכָר הוּא אוֹמֵר:
כִּימֵי נִדָּת דְּיֻתָּה טְמֵאָה; וּבִיּוֹלְדֵת נְקֵבָה: וְטְמֵאָה
שִׁבְעִים בְּנִדָּתָה.¹⁶

(12) וטבלה בתוך שבעת הימים, שהטבילה אינה מטהרת בנדה אלא אחרי שבעה ימים "שבימים וטבילה תלה הכתוב" (להלן ה"ג). (13) שהיא טמאה כנדה ואף-על-פי שלא ראתה דם, כמבואר להלן פ"א ה"א. (14) הימים שהיא רואה דם. (15) שהיא סופרת שבעה נקיים להיות טהורה, כמבואר להלן פ"ו ה"ח, ואפילו כשטבלה בתוך אותו הזמן. (16) 'ספרא' מצורע פרק ז פרשה ה: "בין שפחה בין משוחררת". (17) שכולן נקראו נדה.

ג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שֶׁטְמֵאָה תְּלוּיָה בְּיָמִים¹⁸?
בְּשִׁטְבָּלָה בְּמֵי מְקוֹה אַחֵר הַיָּמִים הַסְּפוּרִים; אֲבָל
נִדָּה וְזָבָה יוֹלְדֵת שֶׁלֹּא טָבְלוּ בְּמֵי מְקוֹה, הַבָּא עַל
אֶחָת מֵהֶן אֶפְלוּ אַחֵר בְּמָה שָׁנִים - חַיֵּב כֶּרֶת;
שְׁבִימִים וְטָבִילָה תְּלָה הַפְּתוּב, שְׁנֵאמַר: וְרִחְצוּ
בְּמֵי. זֶה בִּגְנֵן אֲב¹⁹ לְכָל טְמֵאָה, שֶׁהוּא בְּטִמְאָתוֹ עַד
שִׁטְבָּל.²³

(18) שבעה לנדה וליוולדת זכר, וארבעה עשר ליוולדת נקבה, וימי זיבה ושבעה נקיים לזבה, ואחרי שיעברו היא טהורה. (19) דבר המפורש בתורה במקום אחד, משמש יסוד ללמוד ממנו גם במקומות אחרים. לימוד זה: "ורחצו" כבנין אב לכל הטמאים, לקוח מן הגאונים - שדבריהם דברי קבלה - "ויש מן הגאונים שלמדו זה מן הכתוב "ורחצו במים", זה בנין אב לכל הטמאים שיהיו בטומאתן עד שיטבלו" (רבינו

שהם עצמם אינן חלק ממצות המילה. ב. בניית סוכה שמברכין עליה לדעת הירושלמי, אף שאינה חלק ממצות הישיבה בסוכה, ועוד.

ברמה גבוהה יותר, מצינו גם דברים שמקבלים חשיבות לא רק בהיותם הגורמים את אפשרות המצוה אלא שהם עצמם הפכו לחיוב. ולדוגמא, חינוך הקטן, שאמנם החיוב הוא על האב, אבל הבן אינו רק אמצעי לקיום חיוב האב אלא שקיום המצוה על-ידו הוא חיובו האישי, כמובא בכמה מקומות ברמב"ם - "...שכל קטן שיוודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצוות", "הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצוות", "קטן שאינו צריך לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצוות", "קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצוות". על-דרך-זה אפשר להסביר את ההלכה ברמב"ם "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור". והגם שאין לכאורה משמעות למה ששחטו עליו בראשון, שהרי לא היה בר חיוב כלל, מכל-מקום כיון שהתורה אמרה שהקטן יכול להיות מהמנויים על קרבן הפסח, הרי שמצד מצוות התורה על האב, נמצא הקטן ב"גדר" קרבן פסח.

ומכאן נבוא גם להסביר הדין של קטן הבא על שפחה חרופה שחייב קרבן. בזה שהתורה תלתה את חיוב הקרבן שלו בחיוב המלקות שלה ולהיפך, נתנה תוקף וחשיבות למעשהו כזה הגורם חיוב מלקות, ולכן חייב קרבן על אף היותו קטן שאין עליו חיוב מצוות.

(על-פי לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 232)

(59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי לביאה מגיין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה חרופה כתיב.

פרק רביעי

(1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות: ודין נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

- 1 א. הנדה - הרי היא כשאר כל העריות.² המערה
- 2 פה³, [בין כדרכה בין שלא כדרכה⁴] - חייב כרת.
- 3 ואפלו היתה קטנה פת שלש שנים ויום אחד⁶,
- 4 כשאר עריות. שהפתי' מטמאה בנדה ואפלו ביום

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טהורה, כי במקווה לא חשובה הכוונה, כדמוכח מהגמ' בחולין (ל"א ע"א) "נדה שנאנסה וטבלה... טהורה לביתה" כי בזה אין נוגע כוונתה אלא רק שיבואו עליה המים, וממילא כיון שהטהרה נעשית ממילא ולא על-ידי פעולת הטבילה, הרי כשם שלא שייך לגזור (משום סרך בתה) שלא תהיה מכוסה במים, כך לא שייך לגזור שלא תטבול כיון שהטבילה אינה אלא דבר צדדי שע"ז נעשית מכוסה במים, ועל זה שכיסוי המים מטהר לא שייך גזירה ותקנה שלא יטהר.

אמנם אם נתאחרה ולא טבלה מרצונה, אז דנים גם על פעולת הטבילה, מכיון שביטלה פעולה זו מרצונה, ולכן שייך לגזור עליה שלא תטבול ביום משום סרך בתה.

(על-פי י"ן מלכות ט"ו ט"ה)

(27 יומא ו, א. (28) פסחים ז, א. "עד הערב". (29) למעלה ה"ב.

ז. נתאחרה ימים רבים³⁰ ולא טבלה, כשתטבל - לא תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום - יטעו, ותבוא נדה אחרת לטבל בפשיעתי³¹.

(30) וכל השבעה כולן היתה בנדתה. (31) נדה סז, ב.

ח. היתה חולה³², או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים או מפני הצנה או מפני שנועלין שערי המדינה בלילה - הרי זו טובלת ביום השמיני³³ או בימים של אחריו ביום.

(32) שם. (33) לכתחילה, דאמרינן בירושלמי' (נדה פ"ב ה"ד) אסור לשהות בטומאה.

ט. כל הנשים שיש להן וסת³⁴ - בחזקת טהרה לבעליהן³⁵, עד שתאמר לו: טמאה אני, או עד שתחזק נדה בשכנותיה³⁶. הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה, כשיבוא - אינו צריך לשאל לה; אפלו מצאה ישנה - הרי זה מתר לבוא עליה שלא בעונת וסתה, ואינו חושש שמא נדה היא. ואם הניחה נדה - אסורה לו³⁷, עד שתאמר לו: טהורה אני³⁸.

(34) קביעות זמן, רגילה לראות דם נדות באותו יום. (35) נדה טז, א. ודוקא אם יש לה וסת - מותר שלא בשעת וסתה, אבל אם אין לה וסת קבוע - צריך לשאול אותה אם ראתה דם (מגיד-משנה). (36) ראה למעלה פ"א הערה צד. (37) שם יא, ב. כיון שהניחה בחזקת טמאה. (38) טבלתי וטהורה אני.

י. האשה שאמרה לבעלה: טמאה אני, וחזרה ואמרה: טהורה אני³⁹, ודרך שחוק אמרתי לך תחלה - אינה נאמנת⁴⁰. ואם נתנה אמתלא⁴¹ לדבריה - נאמנת⁴². כיצד? תבעה בעלה, ואחותו או אמו עמה

בחי' על התורה, פרשת מצורע - הרב י. ל. מיימון במבוא לרמב"ם דפוס רומי). ראה 'תוספות' יומא עח, 'אוצר הגאונים' חגיגה יא.

ד. העפומים - אין חיבין עליהם משום נדה ולא משום זבה²⁰ ולא משום יולדת. וחכמים גזרו²¹ על כל העפומים, הזכרים והנקבות, שיהיו קזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו, לענן טמאה וטהרה. (20) נדה לד, א. (21) שם.

ה. כל דם שתראה היוולדת בתוך ל"ג של זכר²² וס"ו של נקבה²³ - הוא הנקרא דם טהרה²⁴, ואין מונע את האשה מבעלה; אלא טובלת אחר שבועה לזכר ואחר ארבעה עשר לנקבה ומשמשות מטתה²⁵, אף על פי שהדם שותת ויורד²⁶.

(22) אחר שבעת ימי הלידה. (23) אחרי שבועיים ללידה. (24) שנאמר (ויקרא יב, ד) תשב בדמי טהרה. (25) מזדווגת עם בעלה. (26) מתוך שבועה של זכר לאחר שבועה, או מתוך ארבעה עשר של נקבה לאחר ארבעה עשר, ואף-על-פי שממעין אחד הוא (שם לח:).

ו. כל חיבי טבילות - טבילתן ביום²⁷, חוץ מנדה ויולדת. שהרי הוא אומר בנדה: שבעת ימים תהיה בנדתה - השבועה פלן²⁸ בנדתה, וטובלת בליל שמיני. וכן יולדת זכר - בליל שמיני, ויולדת נקבה - בליל חמשה עשר; שהיוולדת בנדה, כמו שבארנו²⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל חיבי טבילות ביום חוץ מן הנדה ויולדת.. וטובלת בליל שמיני"

וממשיך בהלכה ז' שגם אם נתאחרה ימים רבים ולא טבלה, לא תטבול אלא בלילה, שאם תטבול ביום תבוא נדה אחרת לידי טעות ותטבול ביום השביעי. ומסיים בהלכה ח' שאם היתה חולה או שהיה המקום רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הליסטים כו' טובלת ביום השמיני."

והקשה הרוגוצובי בהערה קצרה: "עיי' בהך דעירובין דף מ ע"ב". ויש לומר שכוונתו אודות ברכת שהחיינו על הכוס ביוהכ"פ שאין להשקות לתינוק "דילמא אתי למיסרך" אחר המנהג הזה ויבוא לשנות ממנו ביוהכ"פ אחר, אחרי שיגדיל. וא"כ מוכח מדברי הגמרא שהחשש "דילמא אתי למיסרך" אינו מתבטל כשאין ברירה אחרת, ואם כן גם בענינו צריך היה להיות הדין שגם אם נתאחרה בטבילתה משום חולי וכו' היה מקום לחשוש דילמא אתי למיסרך אחריה ולטבול ביום השביעי.

ומתוך, שבטבילה ישנו עניין מיוחד, כי הטהרה אינה תלויה בפעולת האדם, וגם אם תדחפנה חברתה למים היא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) שכן הוזכר הבדיקה הכל באשה: בדקה, תבדוק (ביאורי הגר"א, יורה-דעה סי' קפו).

30 טו. בגדים אלו שמקנחין בהן צריכין שיהיו של
31 פשתן⁵³, שחקים ולבנים⁵⁴. והם הנקראים עדים
32 בענין זה. והבגד שמקנח בו הוא נקרא עד שלו,
33 והבגד שמקנחת היא בו נקרא עד שלה.

53) שם יז, א. ואפשר לומר שרבינו דקדק בלשונו, דוקא פשתן ודוקא בגד, אבל צמר אפילו נקי ורך אינו יפה לבדיקה. או יש לפרש שזהו רק לדוגמא שיהא דבר רך כמו מטלית של בגד פשתן שחוק ונוח לבדוק בו, והוא-הדין כל דבר רך כמו צמר נקי ורך, כמבואר שם בדברי שמואל (כסף-משנה). 54) אבל בגד שאינו שחוק או אפילו שחוק אלא שהוא צבוע, אינו יפה לבדיקה.

34 טז. הצנועות⁵⁵ אין משמשות אלא עד שיבדקו
35 עצמן תחלה קדם תשמיש. ואשה שאין לה וסת -
36 אסורה לשמש עד שתבדק⁵⁶. לפיכך היא משמשת
37 בשני עדים⁵⁷: אחד לפני התשמיש⁵⁸, ואחד לאחר
38 התשמיש⁵⁹. אבל אשה שיש לה וסת - אינה צריכה
39 עד לפני תשמיש, אלא משום צניעות בלבד. אבל
40 אחר תשמיש - הכל צריכין שני עדים⁶⁰: אחד לו
41 ואחד לה, אפלו מעברת ומניקה וזקנה. וקטנה⁶¹ לא
42 תשמש אלא בשני עדים: אחד לו ואחד לה. אבל
43 בתולה⁶² ויושבת על דם טהור⁶³ - אינה צריכה עדים,
44 שהרי הדם שותת ממנה.

55) שם יד, א. 56) שם יא, ב: "אמר רבי זירא אמר שמואל, אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק". 57) שתי בדיקות ב'עדים'. 58) בעד שלה. 59) והאיש בעד אחד בלבד לאחר תשמיש. 60) אפילו אלו שאינן מתנהגות כצנועות. ראה השגת הראב"ד. 61) שם יא, א. אף-על-פי שאינן עלולות לראות דם. 62) שלא ראתה דם מימיה, והדם שרואה בבעילה ראשונה הוא דם בתולים שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות הראשונות. כמבואר להלן פ"ה הי"ט. 63) בימי טהרה של יולדת.

45 יז. המשמש מטתו⁶⁴ פעמים רבות - אינן צריכין
46 לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא
47 מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה
48 וביאה של כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא
49 הדם על עד שלה או על עד שלו - הרי זו טמאה.
50 שמשה מטתה וקנחה עצמה ואבד העד⁶⁵ - הרי זו
51 לא תשמש פעם שניה עד שתבדק⁶⁶ בעד אחר
52 תחלה, שמא דם היה על העד שאבד.

64) שם טז, א. 65) שם. 66) "דהרי היא כמו שלא בדקה" (רש"י שם).

53 יח. הניחה העד⁶⁷ תחת הכר או תחת הכסת, ונמצא
54 עליו דם: אם משוף - טמאה, שחזקתו מן הקנחית;

1 בחצר, ואמרה: טמאה אני, ואחר כך חזרה ואמרה:
2 טהורה אני, ולא אמרתי לה טמאה אלא מפני אחותך
3 ואמך שמא יראו אותנו - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא
4 בפניה⁴³.

39) שלא הייתי נדה. 40) כתובות כב, א. 41) נתינת טעם על "אמרה טמאה אני". 42) שם. 43) כגון בטעות אמרתי, סבורה הייתי להיות נדה, ועתה מצאתי שלא כן, או שאמרה: מחמת תשות כח אמרתי שטמאה אני, הרי זו אמתלא מתקבלת על הדעת ונאמנת (הגהות מיימוני).

5 יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: נטמאתי -
6 לא יפרש מיד והוא בקשוי, שהנאה לו ביציאתו
7 כביאתו⁴⁴. ואם פרש והוא בקשוי - חיב פרת⁴⁵ כמו
8 שבעל נדה. והוא הדין בשאר עריות⁴⁶. אלא ביצד
9 יעשה? נועץ צפוני רגליו בקרקע, ושוהה ואינו
10 מזדעזע עד שנימות האבר, ואחר כך נשקט ממנה.

44) בהוצאת האבר כהכנסתו. 45) אבל היא פטורה, מכיוון שהיא רק הודיעה לו, אבל לא אמרה לו שיפרוש מיד, הרי היא אנוסה. ראה רמ"א יורה-דעה סי' קפה ס"ו, וב'פתחי תשובה' שם. 46) שבועות יח, א: "כי איתמר דאביר, בעלמא איתמר", כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה, ונמצאת אחותו" (רבינו חננאל).

11 יב. ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה⁴⁷,
12 שמא תראה דם בשעת תשמיש; שגאמר: והזרתם
13 את בני ישראל מטמאתם. וכמה? אם היה דרכה
14 לראות ביום⁴⁸ - אסור לשמש מתחלת היום; ואם
15 היה דרכה לראות בלילה - אסור לשמש מתחלת
16 הלילה.

47) רק בתשמיש אסור, אבל שאר פרישות לא החמירו עליו, כיון שווסתות אינן אלא מדרבנן (מגיד-משנה). 48) נדה סג, ב.

17 יג. עבר וסתה ולא ראתה - מתרת לשמש אחר
18 שתעבר עונת הוסת⁴⁹. ביצד? היה דרכה לראות
19 בשש שעות ביום - אסורה לשמש מתחלת היום;
20 עברו שש שעות ביום ולא ראתה - אסורה לשמש
21 עד לערב⁵⁰. וכן אם היה דרכה לראות בשש שעות
22 בלילה, ועברו ולא ראתה - אסורה לשמש עד
23 שתזרח השמש⁵¹.

49) שם. 50) היינו עד שקיעת החמה. 51) מתחילת הנץ החמה (מגיד-משנה).

24 יד. דרך בני ישראל ובנות ישראל לעולם לבדק
25 עצמם אחר התשמיש. ביצד? מקנח האיש עצמו
26 במטלית נכונה לו, ומקנחת האשה עצמה במטלית
27 נכונה לה, ורואין בהן שמא ראתה דם בשעת
28 תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו שתבדק⁵² במטלית
29 שלו; מתוך שגאמנת על שלה נאמנת על שלו.

(78) נדה, שם. (79) שהחזקה לראות דם מחמת תשמיש עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש, ולפיכך אסורה להנשא. (80) בגמרא שם, הגירסא: "עד שתבדוק עצמה", כלומר, עד שתבדוק אם נתרפאה מחולי זה, כמו שיתבאר בסמוך.

29 כב. פיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא
30 נרפאת? מביאה שפופרת של אבר⁸¹, ופיה רצוף⁸²
31 לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה,
32 ומכנסת בתוך השפופרת מכחול⁸³, ומוף מנח על
33 ראשו⁸⁴, ודופקת אותו עד שניגיע המוף לצואר
34 הרחם⁸⁵, ומוציאה המוף. אם נמצא דם על ראש
35 המוף - בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש
36 מן המקור; ואם לא נמצא על המוף כלום - בידוע
37 שהדם שרואה מדחק הצדדין, וטהורה היא, ומתרת
38 להנשא לאחרים, כמו שפארנו בהלכות אישות⁸⁶.

(81) שם. והוא-הדין בשאר מיני מתכת שאינם מסרטים, חוץ מברזל (ש"ך). אבל שפופרת של עץ או של קנה, אינה חלקה בראשה ויסרט ויוצא דם. (82) כפול. (83) שאם אין המכחול תוך השפופרת כשנמצא דם בראש המוף, אין ידוע בוודאות שהדם בא מן המקור. לא כן אם המכחול בתוך השפופרת, ונמצא דם על המוף, ברור שהוא מן המקור שהרי השפופרת חוצצת ומפסקת בינו לצדדים ('בית יוסף'). (84) שראש המכחול לא יסרט ויוצא דם (שם). (85) המקום שמגיעים לו בתשמיש. (86) פכ"ה ה"ח: "ויוציא ולא יחזיר לעולם (פירוש: אפילו אם נתרפאה) שם תתרפא ונמצא שלא גמר [בלבן] לגרשה בשעת גירושין". [נדע רבינו שהבדיקה הזו מתירה אותה להנשא לאחרים, אבל לא לבעל שהחזקה אצלו לראות דם מחמת תשמיש, כי מוטב שתינשא לאחרים שמה לא תראה ולא נצטרך לסמוך על הבדיקה (מגיד-משנה), אבל לא נתברר למה תצא מבעל שלישי ולא יחזיר, הרי כבר החזקה לכל ואף-על-פי-כן מתירים אותה להינשא מפני שסומכים על הבדיקה, ואם כן למה לא נתירה לבעל שלישי? ראה מגיד-משנה כאן].

פרק חמישי

(1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנדה ולזיבות: פירוש חדר, עליה ופרוודור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

39 א. האשה מתטמאת באנס² בין לנדה בין לזיבות³.
40 פיצד? בגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה
41 בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחקקה
42 וראתה דם⁴, וכן כל פיוצא בזה - הואיל וראתה דם
43 מכל מקום, נטמאת. ומטמאה בכל שהיא⁵. אפלו
44 ראתה דם טפה פחדל⁶ - הרי זו כמי שזב ממנה
45 דמים הרבה.

1 ואם היה עגול - טהורה⁶⁸, שאין זה אלא דם
2 מאכלת⁶⁹ שנהרגה תחת הכר.

(67) שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקינחה בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). (68) וכל זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאז אין לתלות בדם מאכולת (מגיד-משנה). (69) כנה.

3 יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה,
4 ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה⁷⁰, ואין
5 אומרים: שמא בשטחה אותה בירכה נהרגה
6 מאכלת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה⁷¹, ולא
7 ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנח בו או לא היה
8 נמצא עליו דם: אם היה הדם כגריס ועוד - הרי זו
9 נדה⁷²; היה פחות מכן - טהורה, שאינו אלא מן
10 המאכלת.

(70) שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם מאכולת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). (71) שלא בדקתו מעולם, אבל אם בדקתו והניחתו שעה אחת, ולא נודע שנכתם בו כתם דם, הרי העד בחזקת בדוק (מגיד-משנה). (72) השיעור של כגריס ועוד, מבואר להלן שם.

11 כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש - הרי זו מתרת
12 לשמש בשטחה פעם שניה. ראתה דם בפעם שניה
13 - משמשת פעם שלישית. ראתה דם בשלישית -
14 הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם⁷³. במה
15 דברים אומרים? בשלא היה שם דבר לתלות בו;
16 אבל אם שמשה סמוך לוסתה - תולה בוסת⁷⁴. היתה
17 בה מכה⁷⁵ - תולה במכה⁷⁶. ואם היה דם מפתה
18 משנה מדם שתראה בעת התשמיש - אינה תולה
19 במכה. ונאמנת⁷⁷ אשה לומר: מכה יש לי בתוך
20 המקור שממנה הדם יוצא, ותהיה מתרת לבעלה,
21 ואף על פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.

(73) שם סה, ב. (74) שם סו, א: "ואם יש לה וסת, תולה בווסתה". ראה שם ברש"י. (75) במקום מקור דם נדוטה. (76) שם. (77) כתובות עב, א.

22 כא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה
23 ושניה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו
24 תתגרש, ומתרת להנשא לשני⁷⁸. נשאת לשני וראתה
25 דם כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו
26 תתגרש, ותנשא לשלישי. נשאת לשלישי וראתה דם
27 כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש,
28 ואסורה להנשא⁷⁹ עד שתביא⁸⁰ מחלי זה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שם חמוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן".
- 1 ב. כל הנשים מתטמאות בבית החיצון⁷, ואף על פי
2 שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא
3 שמת, הואיל ויצא מבין השנים⁸ - הרי זו טמאה,
4 ואף על פי שעדין הדם בבשרה; שנאמר: דם יהיה
5 זוכה בבשרה. ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום
6 שיגיע אליו האבר⁹ בשעת גמר ביאה. ובין השנים
7 עצמו כלפנים¹⁰.
- (7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב:
"תלתולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם.
(10) שם. ואינן מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השניים.
- 8 ג. משל משלו חכמים באשה¹¹: הרחם שנוצר בו
9 הולד, הוא הנקרא מקור, והוא שדם נדה וזכה ויצא
10 ממנו - וקוראין אותו חדר, לפי שהוא לפני ולפנים.
11 וצואר הרחם פלו, והוא המקום הארץ שמתקבץ
12 ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח
13 הרבה בשעת לדה - קוראין אותו פרוזדור. כלומר,
14 שהוא בית שער לרחם.
- (11) שם יז, ב.
- 15 ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו
16 מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט
17 לפי האצבעות¹². ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור,
18 בין חדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים
19 של אשה והשכילים שבהן מתבשלת שכבת זרע
20 שלה - מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח
21 מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו
22 לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.
- (12) כינוי לאבר המין "שאין כל האצבעות שוות" (פסחים
ק"ב:).
- 23 ה. דם הבא מן החדר - פלו טמא; חוץ מדם טהר¹³
24 שהתורה טהרתו¹⁴, ודם קשי, כמו שיתבאר¹⁵. ודם
25 העליה - פלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעים
26 או בכבד או בפלגא וכיוצא בהן. ודם הנמצא
27 בפרוזדור: אם נמצא מן הלול ולפנים¹⁶ - הרי זה
28 טמא, שחזקתו מן החדר. וחיבין עליו על ביאת
29 מקדש¹⁷, ושורפין עליו תרומה וקדשים¹⁸; ואין
30 אומרים: שמה מן העליה ירד דרך הנקב, שרב
31 הדמים הנמצאין פאן¹⁹ - מן החדר. נמצא הדם
32 בפרוזדור חוץ לנקב²⁰ - הרי טמאתו בספק, שמה
33 מן החדר בא או מן העליה שמת דרך הלול. לפיכך
34 אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו
35 על ביאת המקדש²¹.
- (13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א.
(14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. (15) להלן פ"ז ה"ה.
(16) כלומר, לצד החדר. (17) אם נכנסה בשוגג למקדש
בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. (18) שנגעה בהם בימי
טומאתה. (19) בכת"י תימן: הנמצאים שם. (20) שנמצא
בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. (21) כדין ספק
טומאה.
- ו. לא כל משקה הבא מן החדר מטמא, אלא הדם
בלבד; שנאמר: דם יהיה זוכה. לפיכך, אם שמת
מן הרחם לבן או משקה ירק²², אף על פי
שסמיכתו²³ פדם, הואיל ואין מראו מראה דם -
הרי זה טהור²⁴.
- (22) כמראה אתרוג ('תוספות'), ויש מפרשים ירוק כזהב
(מגיד-משנה, 'הגהות מיימוניות'). וכל-שכן ירוק ככרתי.
(23) מעובה כדם. (24) שם יט, א כחכמים.
- ז. וחמשה דמים²⁵ טמאים פאשה, והשאר טהורין.
ואלו הן: האדם, והשחור, וקקן פרס²⁶, וכמימי
אדמה, וכיין המזוג.
- (25) שם. (26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו
(שמות לד, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).
- ח. האדם כיצד הוא? עינו פעמוד²⁷ שניצא ראשון
מדם הקנזה²⁸ של בני אדם. נותן הדם בפוס ומקיף²⁹
לו ורואהו. והשחור - פעין הדיו היבש³⁰. קקן
פרס כיצד? וביא פרס לח בגוש אדמה שעליו,
ולוקח מן הברור שבו הקנה האמצעי שלו. שכלו
כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל
קנה שלשה עלים. ומקיף הדם לעלה האמצעי
שבקנה האמצעי ורואה בו³¹. כמימי אדמה כיצד?
יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה,
ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר
פקלפת השום³². ואין שעור למים ולא לעפר.
ומעפין³³ בפלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו³⁴
כשהן עכורין. ואם צללו - חוזר ומעפין³⁵.
- (27) גון שלה. (28) שם, ב. (29) וסומך לו. (30) שם כ,
א. (31) שם. (32) שם. "ומציף מים", שיהיו המים צפים.
(33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. (34) כלומר,
אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא
יאמר אילו היה יבש היה טמא, "דאין לדיין אלא מה שענינו
רואות" (שם) ראה בש"ך ובט"ז י"ד סי' קפת. (35) שם.
- ט. ארבעה מראות³⁶ הללו³⁷, אם היה מראה הדם
במראה כל אחד מהן או עמק³⁸ מהן - הרי זה
טמא³⁹; הנה דהה⁴⁰ ממנו - הרי זה טהור⁴¹. כיצד?
היה הדם שחור יותר מדיו⁴² היבש - טמא; היה
פחות ממנו, כגון שהיה מראהו פעין היות השחור
או פעין הנפת או פעין העורב - הרי זה טהור. וכן
בשאר השלשה מראות.

- 36) אדום, שחור, כרכום וכמימי אדמה. (37) בכת"י תימן: האלו. (38) יותר אדום או יותר שחור. (39) שם כ, א. (40) פחות אדום או פחות שחור. (41) שם. (42) בכת"י תימן: מן הדיר.
- 1 י. פִּינָן הַמְּזוּג פִּיצֵד? חֶלֶק אֶחָד יֵינן, מִן הַיֵּינן
2 הַשְּׂרוּנִי⁴³ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חֵי⁴⁴ וְחֵדֶשׁ, וְשְׁנֵי חֶלְקִים
3 מֵיִם⁴⁵. הִיָּה מֵרָאָה הַדֶּם עֲמֵק מִמֶּנּוּ אוֹ דִּהָה מִמֶּנּוּ -
4 הָרִי זֶה טְהוֹר⁴⁶, עַד שֶׁיְהִיָּה כְּמִזְג זֶה בְּלִבְדּוֹ. וְנֶאֱמַנָה
5 אִשָּׁה לֹמֵר: כְּמֵרָאָה זֶה רְאִיתִי וְאִבְדֵּתִיו, וְהִחֲכֵם
6 מְטָמָא לָהּ אוֹ מְטָהֶר⁴⁷.
- (43) יין גפנים הנטועות בשרון. (44) לא מזוג. (45) שם יט, א. (46) שם כ, א. (47) שם, ב.
- 7 יא. פִּיצֵד מִקִּיף וְרֹאָה? לֹקֵחַ הַמְּטָלִית שֵׁשׁ בַּה
8 הַדֶּם בִּידוֹ, וּמְבִיט בּוֹ וּבִידּוֹ, אוֹ פִּעֵלָה שֶׁל פֶּרֶס, אוֹ
9 בְּדֵם הַקֶּזֶה שְׂבֻכּוֹס, אוֹ בְּמִימֵי אֲדָמָה, אוֹ בְּמִזְג
10 שְׂבֻכּוֹס, וְעוֹדֵךְ לָהּ⁴⁸ כְּפִי מַה שֶׁעֵינִיו רֹאֹת, וּמְטָמָא
11 אוֹ מְטָהֶר. וְאִינוּ מְבִיט בְּזִכּוּכִית שֶׁל כּוֹס מִבְּחוּץ,
12 אֲלָא בְּמִשְׁקָה שְׂבֻכּוֹס. וְיִהְיֶה הַכּוֹס רָחֵב מְשַׁקְלוֹ מִנָּה
13 וּמְחִזִּיק שְׁנֵי לִגְיִין⁴⁹, כְּדִי שֶׁתִּפְגַּס בּוֹ הָאוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה
14 אֶפֶל.
- (48) משער אם יש מראה אדום הדרוש. (49) שם כא, א. כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה, הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש מאות ושמונים גרם).
- 15 יב. אֵין בּוֹדֵקִין הַדֶּם אֲלָא עַל גְּבִי מְטָלִית לִכְנָה
16 וּבִחְמָה. וְעוֹשֶׂה צֵל בִּידוֹ עַל הַדֶּם, וְהוּא עוֹמֵד
17 בַּחְמָה, כְּדִי שֶׁיִּרְאֶה עֵינָיו כְּמוֹת שֶׁהִיא. וְלֹא כָּל
18 הָרֹאָה צָרִיךְ לְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים כָּכָל עַת שֶׁיִּרְאֶה,
19 אֲלָא טְבִיעוֹת עֵין יֵשׁ לְחֶכֶם בְּדָמִים, וּבַעֲת שֶׁיִּרְאֶה
20 מִיד יִטְמָא אוֹ יִטְהַר. וְאֵם נִסְתַּפֵּק לוֹ⁵⁰ כְּמֵרָאָה מִן
21 הַמֵּרָאוֹת - צָרִיךְ לְהִקְיָף וְלַעֲרֹךְ לְדִיו אוֹ לְדֵם הַקֶּזֶה
22 אוֹ לְשָׁאֵר הַמֵּרָאוֹת.
- (50) ראה להלן פ"א ה"ג, וב' מגיד משנה' שם.
- 23 יג. הַמְּפֻלֵּת חֲתִיכָה⁵¹, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲדָמָה: אֵם
24 יֵשׁ עִמָּה דָם - טְמֵאָה, וְאֵם לֹא - טְהוֹרָה⁵². וְאֶפְלוּ
25 נִקְרָעָה הַחֲתִיכָה וְנִמְצְאוּת מִלֵּאָה דָם - הָרִי זֶה
26 טְהוֹרָה⁵³; שְׁאִין זֶה דָם נָדָה, אֲלָא דָם חֲתִיכָה.
- (51) של בשר. (52) שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם כשהפילה, מפני שאפשר לפתחת הרחם בלא דם, ולפיכך אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת חתיכה אינה נקראת לידה. (53) דדווקא אם יש דם עמה טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).
- יד. הַפִּילָה חֲתִיכָה קְרוּעָה⁵⁴, וְדָם אֲגוּר⁵⁵ בְּתוֹכָהּ -
טְמֵאָה⁵⁶. הַפִּילָה כְּמִין קֶלְפָה, כְּמִין שְׁעָרָה, כְּמִין עֶפֶר, כְּמוֹ יִבְחוּשִׁין⁵⁷, אֵם הִיָּה מֵרָאָה דְּבָרִים אֱלוֹ
אָדָם - תְּטִיל לְמִים פּוֹשְׁרִין⁵⁸: אֵם נִמְוָחוּ⁵⁹ - הָרִי זֶה
טְמֵאָה, שְׁדָם הוּא וְקֶפֶה, וְכָל הָרֹאָה דָם יִבְשׁ⁶⁰ -
טְמֵאָה; וְאֵם שֶׁהוּא בְּפּוֹשְׁרִין מַעַת לַעַת⁶¹ וְאַחֵר כֶּךָ⁶²
נִמְוָחוּ - הָרִי זֶה סָפֵק טְמֵאָה⁶³; לֹא נִמְוָחוּ מַעַת לַעַת
- הָרִי אֱלוֹ מִמְּכָה, וּטְהוֹרָה הִיא.
- (54) שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה לכתחילה ולבודקה. (55) מכונס. (56) מכין שיש סדקים מבחוץ של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך הסדיקין, ונקרא זה "דם יהיה זובה מבשרה" ('קריית ספר'). (57) יתושים. (58) חומם כחמימות הרוק ('בית יוסף' בשם הריטב"א). (59) לפני שעברו עליהם שתיים-עשרה שעות (ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). (60) שם. ואפילו יבש מעיקרו. (61) עשרים וארבע שעות. (62) המלים "ואחר כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה היא: אחרי ששהו בפושרין במשך הזמן שנאמר למעלה, היינו מן שתיים-עשרה עד עשרים וארבע שעות. (63) הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת-לעת כשרץ ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת לעת, אפילו אחרי עבור שתיים עשרה שעות, הרי זה דם נדה וטמאה. או שבדם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה הבעיה בחיקו, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).
- טו. הַפִּילָה כְּמִין חֲגָבִים, כְּמִין דְּגִים, שְׁקָצִים
וְרִמָּשִׁים: אֵם יֵשׁ עִמָּה דָם - טְמֵאָה, וְאֵם לֹא -
טְהוֹרָה⁶⁴.
- (64) ראה למעלה הערה נ.
- טז. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה שְׂפּוֹפֶרֶת בְּפִרוֹדוֹר, וְרָאָתָה
הַדָּם בְּתוֹךְ הַשְּׂפּוֹפֶרֶת - טְהוֹרָה; שְׁנֵאָמַר: דָּם יִהְיֶה
זוֹכָה בְּבִשְׂרָה - עַד שֶׁתִּרְאֶה בְּבִשְׂרָה, כְּדִרְךְ שֶׁהַנָּשִׁים
רֹאוֹת, וְאֵין דִּרְךְ הָאִשָּׁה לְרֹאוֹת בְּשְׂפּוֹפֶרֶת⁶⁵.
- (65) שם כא, ב.
- יז. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁתִּינָה מִים וְצָא דָם עִם מִי רִגְלִים,
בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהִיא עוֹמֶדֶת בֵּין שֶׁהִשְׁתִּינָה וְהִיא
יוֹשֶׁבֶת - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁶⁶. וְאֶפְלוּ הִרְגִּישׁ גּוֹפָה
וְנִדְעָעָה - אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת; שֶׁהִרְגִּישׁ מִי רִגְלִים הִיא
זוֹ. שְׁאִין מִי רִגְלִים מִן הַחֲדָר, וְדָם זֶה דָם מִכָּה הוּא
בַּחֲלָלֶת⁶⁷ אוֹ בַּפִּלְאִי.
- (66) שם נט, ב. (67) "המעז האחרון שהוא שוה ואין בו עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).
- יח. דָם בְּתוֹלִים - טְהוֹר הוּא, וְאִינוּ לֹא דָם נָדָה וְלֹא
דָם זִיבָה, שְׁאִינוּ מִן הַמִּקּוֹר, אֲלָא כְּמוֹ דָם חֲפּוּרָה.
וְכִיצַד דִּין הַבְּתוּלָה בְּדָמִים? אֵם נִשְׁאֵת קִטְנָה⁶⁸, בֵּין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32 תִּרְאֶה הָדָם וְאַפְלוּ כְּשֶׁהִיא יּוֹשֶׁבֶת עַל הַפָּרִים
33 וְהַכִּסְתּוֹת - אֵין זֶה דָם מִכָּה, אֲלֵא דָם נִדָּה.⁸⁰
(80) שם.

34 כֹּד. הִיתָה רוֹאֶה בַּעֲת תְּשֻׁמִּישׁ⁸¹ - הָרִי זֶה מִחֲמַת
35 הַמִּכָּה. שְׁמֹשֶׁה מִטָּה וְלֹא רָאָתָה דָם, וְאַחֵר כֹּף
36 רָאָתָה דָם שְׁלֹא מִחֲמַת תְּשֻׁמִּישׁ - הָרִי זֶה דָם נִדָּה.
(81) ומחמת תשמיש (שם סד:).

37 כֹּה. הַבּוֹעֵל בְּתוֹלָה וְלֹא יֵצֵא מִמֶּנָּה דָם, וְחֹזֵר וּבֹעֵלָה
38 וְיֵצֵא דָם, אֲפֹלוּ הִיתָה קִטְנָה - הָרִי זֶה דָם נִדָּה;
39 שְׁאֵלוּ הִנֵּה דָם בְּתוֹלָיִם - הִנֵּה בָּא בְּתַחֲלָה. הַבּוֹעֵל
40 פְּחוּתָה מִבֶּת שֶׁלֹּשׁ וְיֵצֵא דָם - הָרִי זֶה דָם בְּתוֹלָיִם.⁸²
(82) שם סה, א.

יום ש"ק ד' מרחשון ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁעִי

1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד;
ימים הנקראים ימי נדתה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה
גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של
ספירה אחר הטבילה; וזבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי
ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני
לנדתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה
טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם
עולין לשבעה נקיים.

41 א. דָם הַנִּדָּה וְדָם הַזֵּבָה וְדָם הַקִּשְׁי² וְדָם יוֹלְדֵת וְדָם
42 טוֹהַר שֶׁל יוֹלְדֵת - כֻּלּוֹ דָם אֶחָד הוּא, וּמִן הַמִּקְוֶה
43 הוּא בָּא, וּמִעֵינֵן אֶחָד הוּא³, וּבְזִמְנֵי בִלְבָד הוּא
44 שִׁשְׁתֵּנָּה דִּינוֹ, וְתִהְיֶה רוֹאֶה דָם - זֹו טְהוֹרָה, וְזֹו
45 נִדָּה, וְזֹו זֵבָה.

2) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחווה חבלי לידה
והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם
הקושי". (3) "מעייין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה
טהרתו".

46 ב. בִּיצֵד? כְּשֶׁתִּרְאֶה הָאִשָּׁה דָם תַּחֲלָה⁴, או כְּשֶׁתִּרְאֶה
47 בְּשַׁעַת וְסִתָּה, וְהוּא הָעֵת שֶׁקִּבְּעָה לְנִדְתָּה - הָרִי זֶה
48 נִדָּה כֹּל שֶׁבַעַת הַיָּמִים, בֵּין רָאָתָה כֹּל שֶׁבַעַת בֵּין
49 שְׁלֹא רָאָתָה אֲלֵא טֶפֶה רִאשׁוֹנָה בִּלְבָד. רָאָתָה דָם
50 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי - הָרִי זֶה דָם זֵיבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּלָא
51 עַת נִדְתָּה⁵.

(4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.

52 ג. וְכֵן כֹּל דָם שֶׁתִּרְאֶה בְּתוֹךְ הַיָּמִים⁶ שְׁבִין וְסֵת נִדָּה
53 לְוִסֵּת נִדָּה - הָרִי הוּא דָם זֵיבָה. וְהִלָּכָה לְמֹשֶׁה
54 מִסִּינִי, שְׁאֵין בֵּין זִמְנֵן נִדָּה לְזִמְנֵן נִדָּה אֲלֵא אֶחָד עֶשֶׂר
55 יוֹם בִּלְבָד.

1 לֹא רָאָתָה דָם מִיָּמֶיהָ בֵּין שֶׁרָאָתָה דָם בְּבֵית אָבִיהָ -
2 הָרִי זֹו מִתְּרַת לְבַעֲלָה עַד שֶׁתַּחֲיָה הַמִּכָּה⁶⁹, שְׁכַל דָם
3 שֶׁתִּרְאֶה - מִחֲמַת הַמִּכָּה הוּא. וְאִם רָאָתָה דָם אַחֵר
4 שֶׁתַּחֲיָה הַמִּכָּה - הָרִי זֹו נִדָּה.

(68) לפני שתים-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם
מתחיל מימי נערות. (69) שתתרפא החבורה הבאה עלי-ידי
השרת הבתולים.

5 יט. נִשְׂאֵת כְּשֶׁהִיא נְעֻרָה⁷⁰: אִם לֹא רָאָתָה מִיָּמֶיהָ דָם
6 - הָרִי זֹו מִתְּרַת לְבַעֲלָה אַרְבַּעַת יָמִים⁷¹ בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה,
7 אִף עַל פִּי שֶׁהָדָם שׁוֹתֶת⁷². וְהוּא שְׁלֹא חִיתָה הַמִּכָּה.
8 וְאִם רָאָתָה דָם בְּבֵית אָבִיהָ וְאַחֵר כֹּף נִשְׂאֵת - אֵין
9 לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ אֲלֵא בְּעִילָה רִאשׁוֹנָה וּפּוֹרֶשׁ⁷³, וְיִהְיֶה
10 דָם בְּתוֹלָיִם זֶה כְּאֵלוּ הִיא תַּחֲלֵת נִדָּה. וּבּוֹגֶרֶת⁷⁴ שְׁלֹא
11 רָאָתָה⁷⁵ מִיָּמֶיהָ - נּוֹתֵנִין לָהּ כֹּל לֵילָה הָרִאשׁוֹן.

(70) שהגיע זמנה לראות. (71) שם סד, ב. (72) שמחמת
מכה הוא. (73) שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש
שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה).
(74) אחרי עבור ששה חדשים מימי נערות. (75) אבל
ראתה, בועל בעילת מצוה.

12 כ. אַרְבַּעַת לַיְלֹוֹת⁷⁶ שְׁנוֹתֵנִין לְנַעֲרָה שְׁלֹא רָאָתָה דָם
13 - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּסֻרוּגִין⁷⁷. בּוֹעֵל לֵילָה הָרִאשׁוֹן,
14 וּמִמֶּתִּין אֲפֹלוּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים או שְׁלֹשָׁה, וּבּוֹעֵל לֵילָה
15 שְׁנִי. וְהוּא שְׁלֹא חִיתָה הַמִּכָּה.

(76) כלומר, ארבעה ימים ובליילה, כמבואר למעלה הי"ט.
(77) שם סה, ב.

16 כֹּא. וְכֵן קִטְנָה⁷⁸ שְׁנוֹתֵנִין לָהּ עַד שֶׁתַּחֲיָה הַמִּכָּה,
17 אֲפֹלוּ לֹא חִיתָה שָׁנָה - הָרִי זֶה בּוֹעֵל כֹּל הַשָּׁנָה, בֵּין
18 בְּסֻרוּגִין בֵּין בַּיּוֹם אַחֵר יוֹם.

(78) אפילו ראתה.

19 כֹּב. קִטְנָה שְׁנִשְׂאֵת, וְנַעֲשֵׂת נַעֲרָה תַּחַת בַּעֲלָה, וְעֹדִין
20 הָדָם שׁוֹתֵת מִחֲמַת הַמִּכָּה - כֹּל בְּעִילֹוֹת שֶׁבַעֵל
21 כְּשֶׁהִיא קִטְנָה נִחְשָׁבוֹת לוֹ כְּלֵילָה אֶחָד, וּמִשְׁלִימִין
22 לוֹ כֹּל אַרְבַּעַת יָמִים⁷⁹ בַּיָּמִי הַנַּעֲרוֹת. וְאַפְלוּ הִיוּ
23 הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים שְׁנוֹתֵנִין לוֹ בַּיָּמִי הַנַּעֲרוֹת בְּסֻרוּגִין,
24 וּבַעֲל כֹּל שְׁנֵי חֲדָשִׁים לֵילָה אֶחָד - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
25 וְהוּא שְׁלֹא חִיתָה הַמִּכָּה.

(79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.

26 כֹּג. בִּיצֵד יוֹדְעִין אִם חִיתָה הַמִּכָּה או לֹא חִיתָה?
27 הִיתָה רוֹאֶה הָדָם בַּעֲת שְׁתַּעֲמֵד, וְכִשְׁתָּשֵׁב לֹא תִרְאֶה,
28 וּבַעֲת שֶׁתָּשֵׁב עַל הַקֶּרֶקֶע תִּרְאֶה, וְאִם תָּשֵׁב עַל גְּבִי
29 כְּרִים וּכְסֻתּוֹת לֹא תִרְאֶה - עֹדִין לֹא חִיתָה הַמִּכָּה;
30 פֶּסֶק הָדָם וְלֹא רָאָתָה כֹּלל בֵּין עוֹמֶדֶת בֵּין יּוֹשֶׁבֶת עַל
31 הַכֵּר - כִּכְּר חִיתָה הַמִּכָּה. וְכֵן אִם לֹא פֶּסֶק כֹּלל, אֲלֵא

עד ששקעה החמה, ומשמרת כל הלילה. ואם לא
ראתה כלום בלילה - משקמת למחר וטובלת אחר
שתגז החמה, ומשמרת כל היום. אם לא ראתה
כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא⁸,
והרי היא מתרת לבעלה לערב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

י. ראתה דם גם ביום השני, בין בלילו בין ביומו
אחר שטבלה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל
ליל שלישי. אם לא ראתה - משקמת למחר
וטובלת אחר שתגז החמה, ומשמרת כל היום. אם
לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד שני
ימים הטמאים, ומתרת לבעלה לערב.

(9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע.

יא. ראתה דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו -
הרי זו זבה גדולה, וצריכה לספור שבועה ימים
טהורים¹⁰ בלא דם; שנאמר: וספרה לה שבועת ימים
וגומר. וטובלת ביום השביעי אחר הגז החמה, והרי
היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה
קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.

(10) בלשון התלמוד: שבועה נקיים.

יב. זכה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או
זכה גדולה שטבלה בליל שביעי - פאלו לא טבלה,
והרי היא כנדה שטבלה בתוך שבועה.

יג. הבא על זכה גדולה ביום שביעי של ספינה
אחר שטבלה, או על זכה קטנה ביום השמור אחר
שטבלה - פטור מן הכרת; בין שטבלה בזמן
הראוי לטבילה - טהורה. ולאשה זו יהיה לה
תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה ומגעה תלויין¹².

(11) כלומר, לימוד וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד
שיבורר.

יד. כיצד הן תלויין? אם נשלם היום אחר הטבילה
ולא ראתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה
טהור, ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה
כלום¹³; ואם ראתה דם ביום זה אחר שטבלה -
נמצאת זכה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע - טמא,
והיא ובעלה חיבין בקרבן¹⁴. ולפיכך היא אסורה
לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) כבא על הזבח.

(15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן שמה תבוא לידי ספק".

טו. זכה שספרה ששת ימים נקיים, ובשביעי ראתה
דם, אפלו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל,

(6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן
בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

ד. כל שבועת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן -
הן הנקראין ימי נדתה, בין ראתה בהן דם בין לא
ראתה בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני
שהן ראויין לנדה, וכל דם שתראה בהם - דם נדה
יחשב.

(7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה
האחרון מונה שבועה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו
לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבועת הימים הוא
דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים
שלאחריהם, דם זיבה הוא.

ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבועה - הן הנקראין
ימי זיבתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה
נקראין ימי זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם
שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות
אלו, שהן: ימי נדתה וימי זיבתה.

ו. כל ימי האשה, מיום שיקבע לה וסת עד שתמות
או עד שיעקר הוסת ליום אחר, תספור לעולם שבועה
מתחלת יום הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן]
שבועה, ואחריהן אחד עשר. ותזהר במנין, כדי
שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או
בימי זיבה. שכל ימיה של אשה כך הן: שבועה ימי
נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה
הלדה, כמו שיתבאר.

ז. אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או
שני ימים זה אחר זה - נקראת זכה קטנה, ונקראת
שומרת יום כנגד יום. ואם ראתה שלשה ימים זה
אחר זה - הרי זו זכה גמורה, והיא הנקראת זכה
גדולה, ונקראת זכה סתם. שנאמר: ואשה פי יזוב
זוב דמה ימים רבים. מעוט 'ימים' - שנים, 'רבים'
שלשה.

ח. אין בין זכה גדולה לזכה קטנה אלא ספירת
שבועה והבאת קרבן: שזכה גדולה צריכה לספור
שבועה ימים נקיים, וזכה קטנה אינה סופרת אלא
יום אחד בלבד; וזכה גדולה מביאה קרבן
בשתטטה, [וזכה קטנה אינה מביאה קרבן
בשתטטה]. אבל לענין טמא ואסור ביאה - שתייהן
שוות.

ט. כיצד? ראתה דם בימי זיבתה, בין שראתה
בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום - הרי אותו
היום פלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראתה

1 וְהִזְרֵת לַמָּנוֹת מֵאַחַר הַיּוֹם הַטָּמֵא שֶׁבָּעָה יָמִים
2 נְקִיִּים.

31 רֹאֲתָה דָם בַּתְּשִׁיעִי וּבַעֲשִׂירֵי מִיָּמֵי זִיבָתָהּ, וְרֹאֲתָה
32 בְּסוֹף יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת - הֲרִי זֹו סֶפֶק
33 זָבָה; שָׁמָּה רֹאִיָּה אַחֲרֵיכָּה בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר הֵיטָהּ,
34 וְהֲרִי רֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה בִּימֵי זִיבָתָהּ.

(22) "משתשקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים
הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן
היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום".
(23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל,
ככל קרבן הבא על הספק.

35 כ. נָדָה שֶׁבִּדְקָה עֲצָמָה בַּתּוֹךְ יָמֵי נִדְתָּהּ וּמִצָּאָהּ
36 שֶׁפֶסֶק הָדָם, וְאִפְלוּ פֶסֶק בְּשָׁנִי לְנִדְתָּהּ²⁴, וְשָׁגָהּ אוֹ
37 הַזִּינָה וְלֹא בִּדְקָה עַד לְאַחֵר נִדְתָּהּ²⁵ יָמִים רַבִּים,
38 וּכְשֶׁבִּדְקָה מִצָּאָה טָמְאָה - אֵין אוֹמְרִים: שָׁמָּה כָּל
39 אוֹתָן הַיָּמִים הֵיטָה טָמְאָה וְתִהְיֶה זָבָה, אֲלֹא כָּל אוֹתָן
40 הַיָּמִים שֶׁלֹּא בִּדְקָה בַּחֲזָקָת טְהוּרָה²⁶. בִּדְקָה עֲצָמָה
41 וּמִצָּאָה טָמְאָה, אִפְלוּ בִּדְקָה בַּשְּׁבִיעִי לְנִדְתָּהּ, וּבֵין
42 הַשְּׁמֻשׁוֹת לֹא בִּדְקָה עֲצָמָה כְּדִי לְפָרֵשׁ מִטָּמְאָת נִדָּה,
43 אֲלֹא הַמְתִּינָה יָמִים וְאַחֵר כֹּף בִּדְקָה וּמִצָּאָה טְהוּרָה
44 - הֲרִי זֹו סֶפֶק זָבָה. וְאִם מִצָּאָה טָמְאָה - הֲרִי זֹו זָבָה
45 וְדֹאִית; שֶׁכֵּינֹן שֶׁבַּתְחִלָּה מִצָּאָה טָמְאָה וּלְבִסּוֹף
46 טָמְאָה - הֲרִי זֹו בַּחֲזָקָת שֶׁלֹּא פֶסֶק. וְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל
47 נִדָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאָה כּוֹ טְהוּרָה - הֲרִי זֹו כְּמִי
48 שֶׁמִּצָּאָה טָמְאָה; שְׂיוֹם רִאשׁוֹן כְּלוּ הַחֲזָקָה הַמְעִינֹן
49 פְּתוּחַ.

(24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעיין
פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. (25) לאחר שבעת ימי
נדתה. (26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה
זבה, וטובלת לנדתה ותיטרה.

50 כא. זָבָה שֶׁבִּדְקָה עֲצָמָה בְּרִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה
51 וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וְלֹא בִּדְקָה עַד יוֹם שְׁבִיעִי וּמִצָּאָה
52 טְהוּרָה - הֲרִי זֹו בַּחֲזָקָת טְהוּרָה, וּכְאִלוּ בִּדְקָה כָּל
53 שֶׁבָּעָה וּמִצָּאָה טְהוּרָה.

54 כב. וְכֵן אִם בִּדְקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה
55 וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי²⁷ וּמִצָּאָה טְהוּרָה - הֲרִי
56 זֹו בַּחֲזָקָת טְהוּרָה. בִּדְקָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְזִיבָתָהּ
57 וּמִצָּאָה שֶׁפֶסֶק הָדָם, וְלֹא בִּדְקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי
58 הַסְּפִירָה, וּבַשְּׁבִיעִי בִּדְקָה²⁸ וּמִצָּאָה טְהוּרָה - הֲרִי זֹו
59 בַּחֲזָקָת טְהוּרָה. וְהוּא הִדִּין לְזָב כָּל אֵלוּ הַבְּדִיקוֹת,
60 שֶׁהוּא טְהוּר וְעָלוּ לוֹ יָמֵי סְפִירָה.

(27) אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק
בתחילתם. (28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא
בתחילתם.

61 כג. כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא סֶפֶק נָדָה סֶפֶק זָבָה - צְרִיכָה
62 לִישֵׁב שְׁבַע יָמִים נְקִיִּים מִסֶּפֶק, וְטוֹבֵלֶת בְּלִיל

3 טז. פְּלִטָּה שֶׁכָּבַת זָרַע בַּתּוֹךְ יָמֵי הַסְּפִירָה¹⁶ - סוֹתֶרֶת
4 יוֹם אֶחָד; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּזָב שֶׁרֹאָה קָרִי, שְׁפוֹתֶר יוֹם
5 אֶחָד¹⁷. רֹאֲתָה דָם בַּעֲשִׂירֵי מִיָּמֵי זִיבָתָהּ וּבְאֶחָד עֶשֶׂר
6 וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר, אֵף עַל פִּי שֶׁרֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה
7 אַחֵר זֶה - אֵינָה זָבָה גְּדוּלָּה, אֲלֹא יֵצֵאת מִזִּיבוֹת
8 קִטְנָה לְנִדָּה; שְׂיוֹם שָׁנִים עֶשֶׂר מִתְחַלֶּת נִדְתָּהּ,
9 וְהִרְוָאָה בִּיָּמֵי נִדְתָּהּ - אֵינָה זָבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה
שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה
ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי,
היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון
קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים
הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום
המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה
הלכה ד': "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

10 יז. וְמָה הוּא זֶה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: אוֹ כִי תִזְכּוּב עַל
11 נִדְתָּהּ? שָׁאֵם רֹאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים סָמוּךְ לְנִדְתָּהּ - הֲרִי
12 זֹו זָבָה. כְּגוֹן שֶׁרֹאֲתָה בַּשְּׁמִינִי לְנִדְתָּהּ וּבַתְּשִׁיעִי
13 וּבַעֲשִׂירֵי, שֶׁהֵן רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי מִהָאֶחָד עֶשֶׂר
14 יוֹם שֶׁהֵן יָמֵי זִיבָתָהּ. רֹאֲתָה דָם בְּאֶחָד עֶשֶׂר מִיָּמֵי
15 זִיבָתָהּ וְטוֹבֵלָה לְעֶרֶב, שֶׁהוּא לִיל שָׁנִים עֶשֶׂר,
16 וְשִׁמְשָׁה מִטְּתָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמְאָה וּבוֹעֵלָה
17 טָמֵא וְעוֹשִׂין מִשְׁקָב וּמוֹשָׁב - אֵינָם חִיבִים כִּרְתִּי¹⁹;
18 מִפְּנֵי שֶׁאֵין יוֹם שָׁנִים עֶשֶׂר מִצְטָרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר
19 לְעִשׂוֹתָהּ זָבָה, הוֹעִילָה לָּהּ טְבִילַת לִיל זֶה לְהַצִּילָה
20 מִן הַקֶּרֶן.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה
לשמש מדרבנן.

21 יח. טוֹבֵלָה בְּיוֹם שָׁנִים עֶשֶׂר אַחֵר שֶׁתִּגַּן הַחֲמָה -
22 הֲרִי זֹו אִסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד לְעֶרֶב, כְּדִין כָּל זָבָה
23 קִטְנָה²⁰; וְאִם עָבַר וּבַעֲלָהּ - שְׁגִיחָהּ פְּטוּרִין מִכָּלֹם.
24 וְאִפְלוּ רֹאֲתָה דָם אַחֵר שָׁבָא עָלֶיהָ בְּיוֹם שָׁנִים עֶשֶׂר
25 - אֵין בְּכָף כָּלֹם²¹; שֶׁזֶה דָם נָדָה הוּא, וְאֵינוּ מִצְטָרֵף
26 לְיוֹם שְׁלִפְנָיו.

(20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה,
אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום
מדרבנן. (21) כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת
זיבה וטמאה כנדה.

27 יט. רֹאֲתָה דָם בְּסוֹף שְׁבִיעִי לְנִדְתָּהּ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת²²,
28 וְרֹאֲתָה בַּתְּשִׁיעִי וּבַעֲשִׂירֵי - הֲרִי זֹו סֶפֶק זָבָה²³; שָׁמָּה
29 רֹאִיָּה רִאשׁוֹנָה בְּלִיל שְׁמִינִי הֵיטָהּ, וְנִמְצָאת שֶׁרֹאֲתָה
30 שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה מִתְחַלֶּת יָמֵי זִיבָתָהּ. וְכֵן אִם

27 בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה
28 יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים
29 בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער
30 וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער
31 וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך
32 ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפי' סמוך ללדה -
33 הרי זו יולדת בזוב.

(9 נחה מן הצער.

34 ד. חל שלישי לראייה להיות ביום הלדה, אפלו כל
35 היום פלו בשפי' - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום
36 הלדה סמוך לקשי¹⁰. ראתה שני ימים ובשלישי
37 הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת
38 וספק זבה¹¹.

(10 מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לידי
זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לה קושי
גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב ('קריית ספר'). (11 שם
כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה,
שמא ראתה דם בפתיחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה
גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים
הראשונים.

39 ה. פיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבועה ימים
40 נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה,
41 ואחר כך יהיה לה דם טהר¹², ומביאה קרבן זבה
42 וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק
43 הדם ביום הלדה, סופרת שבועת ימים נקיים
44 וטובלת¹³; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים
45 ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן -
46 הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי
47 הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה
48 עד ליל חמשה עשר.

(12 עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. (13 שם לו,
א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן
בה"ב.

49 ו. פיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבועת
50 ימים נקיים - הרי עשרה; ועדין היא אסורה לבעלה
51 עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר¹⁴ היא
52 פגודה¹⁵. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב
53 לספירת שבועה אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה
54 עשר של נקבה? מפני שמי לדתה וימי נדתה
55 שאינה רואה בהן עולין לה¹⁶ לספירת שבועה, כמו
56 שיתבאר.

(14 ללידת נקיבה. (15 כמבואר למעלה פ"ד ה"ב.
(16 שם, כרבא.

ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהר¹⁷,
57

1 שמיני²⁹, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ומביאה
2 קרבן זבה ואינו נאכל, כמו שיתבאר במקומו.

(29 כנדה שאינה טובלת ביום.

פרק שביעי

(1 יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת
בזוב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר
ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך
שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן
המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

3 א. מעברת שהתחילה להצטער ואחזיה חבלי לדה,
4 והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם הוא
5 הנקרא דם הקשי. והיאך דינו? אם בא בימי נדתה
6 - הרי הוא דם נדה, והרי זו טמאה נדה; ואם בא
7 בימי זיבתה - הרי זו טהורה. שנאמר בזבה: דם
8 יהיה זובה בבשרה. מפי השמועה למדו³: זובה
9 מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ובכך שתלד ולד
10 חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים⁴. אפלו היה
11 הדם שותת ויורד עם החבלי והצער ארבעה עשר⁵
12 יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי וטהור; אבל אם
13 התחיל הדם קדם הלדה בחמשה עשר יום או יתר
14 - הרי זה דם זיבה, והרי היא יולדת בזוב⁶.

(2 מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי
יולדה יבאו לו" (הושע יג, יג). (3 נדה לו, ב. (4 שם
לח, ב. (5 שם "וטמאה שבועיים כנדתה (ויקרא יב, ה),
כנדתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה?
שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום
בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהולד
מטהר ארבעה-עשר יום. (6 כלומר, יש לה דין זבה. ואם
ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי
היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה
(מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת
בזוב.

15 ב. במה דברים אמורים? בשלא פסקו הציורים
16 והחבלי והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה;
17 אבל אם ראתה דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה
18 בצער וחבליים, ופסק לה הצער ורוח לה מן
19 החבליים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים
20 וארבע שעות או יתר, אף על פי שלא פסק הדם⁸
21 ואף על פי שחזר הצער והחבליים אחר עשרים
22 וארבע שעות - הרי זו זבה; שאלו היה הדם מחמת
23 הולד - לא פסק הצער ולא החבליים. ואם ילדה
24 אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

(7 שם לו, ב. (8 שם.

25 ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה,
26 או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. ימי לדתה וימי נדתה, אם לא ראתה בהן דם - 30
הרי אלו עולין לה לספירת שבועת ימים נקיים; ואם 31
ראתה בהן דם - אין עולין לה ימי הראיה ולא 32
סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספירה 33
בשיפסק הדם. שאין סותר הפל אלא ראיה של זוב, 34
אבל אלו סותרין יומן בלבד. 35

יב. מאחר שתבין כל העקרין שבארנו, יתבאר לך 36
מה שאמרו חכמים²⁸, שאפשר שתראה האשה דם 37
מן המקור יום אחד יום מאה וארבעה עשר יום ולא 38
תהיה זבה²⁹. פיצד? שנים לפני נדתה³⁰, ושבועה ימי 39
נדתה, ושנים לאחר ימי נדתה³¹, וארבעה עשר 40
קשי³², ושמונים של נקבה, ושבועה ימי נדה, ושנים 41
אחר ימי נדה³³. הא למדת, שכל דם שתראה האשה 42
אחר יום מלאת - הוא תחלת נדתה³⁴, ואין משגיחין 43
על וסתות שמקדם³⁵. לפיכך, הרוצה דם בסוף יום 44
מלאת³⁶ בין השמשות³⁷ - הרי זו ספק נדה; שמה 45
בלילה ראתה הדם, שהיא תחלת ימי נדתה. 46

(28) שם לח, א. (29) גדולה. (30) שני ימים האחרונים של 31
ימי זיבה. (31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. 32
(32) כמבואר למעלה (ה"א). (33) שני ימים הראשונים של 34
ימי זיבה. (34) שהלידה מפסקת המנין, שבלא לידה, דעת 35
רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבועה ימי נדה ואחד-עשר 36
ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל 37
הלידה מפסקת. (35) ואם ראתה אחרי ימי הטוהר שלא 38
בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. (36) שם נג, ב. 39
(37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

יג. כבר בארנו³⁸, שהנדה שראתה דם כל שבועה - 47
מתרת לשמש בליל שמיני אחר שתטבל. וזכה קטנה 48
משמרת יום אחד טהור וטובלת, ומתרת לשמש 49
לערב. וזכה גדולה - סופרת שבועת ימים נקיים 50
וטובלת, ומתרת לשמש בליל שמיני. ואין בין זמן 51
נדה לנדה אלא אחד עשר יום בלבד, ובאותן האחד 52
עשר תהיה זכה קטנה או גדולה. 53

(38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרין, יתבאר 54
לך זה שאמרו חכמים³⁹: האשה שהחזקה כל ימיה 55
יום תראה⁴⁰ דם ויום לא תראה - בתחלה⁴¹ משמשת 56
בליל⁴² שמיני ויביום שמיני⁴³, שהוא יום אחד אחר 57
ימי נדתה. ומשמשת בכל שמונה עשר יום ארבעה 58
לילות בלבד⁴⁴. ואינה יכולה לשמש בימים 59
הטהורים, שהיום הטהור הוא שומר ליום הטמא⁴⁵. 60
לפיכך, אם היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחלת 61
הלילה - אינה משמשת אלא בשמיני בלבד⁴⁶, שהוא 62
יום אחד אחר ימי נדתה. 63

(39) שם נד, א. (40) כלומר, רק ביום. (41) בראיה

1 אלא כל דם שתראה - פדם זיבה הוא. אבל אם
2 ספירה שבועת ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של
3 נקבה וטבילה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של
4 זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהר.

(17) שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם
זיבה.

5 ח. ספירה שבועה ימים נקיים ולא טבילה, ואחר כך
6 ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד;
7 שכל ימי טהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה¹⁸.
8 אבל עצמו של דם - טמא ומטמא¹⁹, כדין דם הנדה,
9 עד שתטבל.

(18) אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו
סותר בימי הטוהר. (19) כבית-הלל שם. שילדת בזוב -
בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא
טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

10 ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלה
11 נתעברה, והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים
12 - הרי הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי
13 לנפלים²⁰; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהר -
14 טהור הוא, עד שתפיל הולד²¹. וכשתפיל - תהיה
15 טמאה לדה: אם הפילה זכר - טמאת זכר, ואם
16 הפילה נקבה - טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי
17 מלאת מולד שני. אפלו היו תאומים²², והפילה
18 היום אחד והפילה האחר אפלו אחר כמה ימים -
19 מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת.

(20) שם, שמטהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני
שזה דם טוהר. (21) שם לח, ב. (22) שם כה, ב.

20 י. זכה שפסק זובה, והתחילה למנות שבועת ימים
21 נקיים, ובא לה דם קשי בתוך ימים נקיים - אינו
22 סותר²³, וימי הקשי עולים למנין שבועה²⁴. וכן אם
23 ילדה בשבועה ימים נקיים - אין הלדה סותרת²⁵,
24 וימי הלדה עולין לה למנין שבועה²⁶, אף על פי
25 שהיא טמאה בהן²⁷. שנאמר: ואם טהרה מזובה.
26 פיון שטהרה מזובה, אף על פי שהיא טמאה טמאה
27 אחרת, כגון טמאת לדה או טמאת נדה או טמאת
28 צרעת - הרי זו סופרת בהן, ואין טמאות אלו
29 וכיוצא בהן סותרין הספירה.

(23) שם לו, א. (24) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה
טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן
עולים ימי הקושי למנין השבועה, מה-שאיין-כן דם שראתה
בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שילדת
בזוב אין לה דם טוהר, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת
הראב"ד. (25) שם לד, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה,
כמבואר להלן בהי"א. (26) כשלא ראתה דם. (27) שם
לו, א. כרבא.

57) ונשאר השביעי טהור. (58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

כ. היתה רואה⁵⁹ שבעה⁶⁰ טמאין ושבעה⁶¹ טהורין
- משמשת השבוע הראשון⁶² הטהור הסמוך
לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא⁶³ - תקבע בו זכה,
והשבוע הטהור שיבוא אחריו⁶⁴ - לספירה, ואסורה
לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטתה בארבעה
שבועות אלא שבוע אחד⁶⁵. וכל ימיה⁶⁶ משמשת
שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. כיצד?
שבוע חמישי⁶⁷ - הרי היא זכה. שבוע ששי⁶⁸, שהיא
בו טהורה - לספירה. שבוע שביעי⁶⁹ - זכה. שבוע
שמיני⁷⁰ - לספירה. שבוע תשיעי⁷¹, שהיא רואה בו
- חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי
זיבה⁷²; משמרת יום אחד⁷³ מן השבוע העשירי
הטהור⁷⁴, ומשמשת⁷⁵ ששה. שבוע אחד עשר⁷⁶,
שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זיבה⁷⁷, וחמשה
מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים⁷⁸ משבוע
שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר⁷⁹ - זכה,
ושבוע ארבעה עשר⁸⁰ - לספירה. וכן שבוע חמשה
עשר⁸¹ - זכה, ושבוע ששה עשר⁸² - לספירה,
ושבוע שבעה עשר⁸³ - זכה, ושבוע שמונה עשר -
לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר:
שכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר
יום⁸⁴. ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה
ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל
השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות⁸⁵, שהן
שבעה ושבעים יום.

59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו
ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר
ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור
ימי נדה, שראייתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה.
וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל
מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה
שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים
ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום
1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי
זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126.
(60) בכתב-יד תימן: שבעה ימים. (61) שם:
ושבעה ימים. (62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו
רואה כל שבעה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"ד
שבהם לא ראתה דם. (63) המתחיל ביום טו וגומר בכ"א,
ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו נקבעה
לזבה. (64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא
ראתה דם, הם ימי ספירה. (65) השבוע השני, מ"ח
השבועות והוא הראשון לטהרה. (66) של אשה שדרכה
לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים.
(67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה.
(68) המתחיל ביום לו. (69) המתחיל ביום מג, וביום ה-מד

ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. (42) בכת"י
תימן: בלילה וביום שמיני. (43) שהרי בשביעי טבלה
לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום
השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר
בחשבון של אחד-עשר ימי זיבה, ויום העשירי הוא יום
השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה.
(44) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור
ל-יא, יג, טו ו-יז. (45) ראה למעלה פ"ו ה"י. (46) ששאר
הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא
רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

1 טו. היתה רואה שני ימים טמאין ושני ימים
2 טהורים - משמשת בשמיני ובשנים עשר⁴⁷ ובששה
3 עשר ובשערים.

47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי
הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום
השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יג"ד שהיא רואה
בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור,
ומותרת ביום טז, וימי יז"ח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר
הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו
כאמור למעלה.

4 טז. היתה רואה שלשה ימים טמאין⁴⁸ ושלשה
5 טהורין - משמשת שני ימים מהשלשה הטהורין
6 שאחר ימי נדתה; שהאחד מהן שמור לשנים
7 הטמאין הסמוכין לנדתה. ושוב אינה משמשת
8 לעולם; שהרי החזקה זכה גדולה, ואין לה שבועת
9 ימים נקיים.

48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן
שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים
הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום
העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

10 יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים⁴⁹ וארבעה
11 ימים טהורין⁵⁰ - משמשת יום אחד⁵¹ שאחר נדתה,
12 ושוב אינה משמשת לעולם⁵².

49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (50) ה, ו, ז, ח.
(51) יום שמיני. (52) שאין לה שבעה נקיים.

13 יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים⁵³ וחמשה
14 ימים טהורים⁵⁴ - משמשת השלשה הסמוכים
15 לנדתה⁵⁵, ושוב אינה משמשת לעולם⁵⁶.

53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (54) ו, ז, ח, ט,
י. (55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים.
(56) שהיא כבר זכה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים
בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

16 יט. היתה רואה ששה ימים טמאין⁵⁷ וששה ימים
17 טהורין - משמשת פחמשה⁵⁸ ימים הסמוכים לנדתה
18 תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשות שמונה. וכן
24 לעולם.

25 כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור,
26 ומעשרה ולמעלה אפלו אלף יום טמא ואלף יום
27 טהור - יהיה ימי שמושה⁹⁵ כמנן זיבתה⁹⁶. כיצד?
28 עשרה הטמאים - מהם שבעה נדה ושלשה זיבה;
29 עשרה הטהורים - סופרת מהן שבעה, ומשמשות
30 שלשה; נמצאו ימי השמוש שלשה, וימי הניבות
31 שלשה. וכן מאה יום טמאין ומאה טהורין; ומאה
32 הטמאין - שבעה מהן לנדה, ותשעים ושלשה
33 זיבות; המאה הטהורין - שבעה מהן לספירה,
34 ותשעים ושלשה לשמוש. וכן אלף. וכן כל מנן
35 ומנן על דרך זו.

(95) בימים הטהורים. כלומר, כמנן ימי טומאת
זיבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי
הספירה.

פרק שמיני

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת
שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת
בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין;
ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים
בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת
וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

36 א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת,
37 אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה
38 יום קבוע לראותה. וזו²⁰¹ שיש לה וסת, היא שיש לה
39 יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או
40 מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום, או
41 פחות או יותר.

(2) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: וזו.

42 ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפקחת³
43 ומתעטשת וחוששת פי כרסה ושפולי מעיה,
44 ויסתמר שערת פשרה או יחם בשרה, וכיוצא
45 במאצות אלו⁴. ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן
46 בפעם הקבועה לה מיום וסתה.

(3) נדה סג, א. (4) ראשה כבד עליה ורותת, שם. "כמו
שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב
הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב"
(פירוש המשניות לרבינו שם).

47 ג. כבר בארנו⁵, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה
48 לשמש עד שתבדק עצמה תחלה; ויש לה וסת -
49 אסורה לשמש בכל עונת הוסת: אם וסתה ביום -
50 אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה -
51 אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת⁷ יום הוסת
52 תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם⁸.

מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה.
(70) המתחיל ביום נ. (71) המתחיל ביום נז וגומר ב-סג,
וימי הנדה גומרים ביום סא. (72) יום סב ו-סג. (73) לשני
הימים של זיבה, כדין שומרת יום כנגד יום. (74) המתחיל
ביום סד. (75) אחרי טבילתה לערב כדין זבה קטנה.
(76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (77) יום
עא ו-רעב. (78) ששני ימים הראשונים של השבוע,
משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. (79) המתחיל
ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ.
(80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (81) המתחיל ביום
צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (82) המתחיל ביום קו
וגומר ביום קיב. (83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב-קיט.
וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי
הזיבה, ונעשית זבה גדולה. (84) בארבעה שבועות
הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה
ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל
שמונה-עשר יום. (85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם
בימי הזיבה.

1 כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור -
2 משמשות שמונה עשר יום, שהם כמו רביע הימים⁸⁶.
3 וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשות רביע ימי⁸⁸.

(86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביע, שרביע
משבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נד, א.
(88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.

4 כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים
5 טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך
6 ארבעים ושמונה ימים. כיצד? שמונה טמא
7 שבתחלה - שבעה מהן ימי נדתה, ויום אחד זיבות
8 סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה
9 הטהורין, ומשמשות שבעה. ואחר כך יבואו לה
10 שמונה טמאין⁸⁹ - מהן שנים תשלום ימי זיבתה⁹⁰,
11 ויששה מימי נדתה. ויבואו שמונה טהורין⁹¹ - יום
12 אחד מהן תשלום ימי נדתה⁹², ומשמשות שבעה
13 שניות. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאים⁹³ - מהן
14 ארבעה תשלום ימי זיבתה⁹⁴, וארבעה מימי נדתה.
15 נמצאת זבה גדולה, וצריכה ספירת שבעה. יבואו
16 לה שמונה טהורים - סופרת מהן שבעה, ומשמשות
17 יום אחד. נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל
18 ארבעים ושמונה.

(89) מיום השבעה עשר. (90) שהמחזור נשלם ביום
השמונה-עשר. (91) מיום עשרים וחמש. (92) יום שביעי
למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. (93) אחרי שלושים
ושנים ימים. (94) הנגמרים ביום שלושים ושש.

19 כג. היתה רואה תשעה ימים טמאים ותשעה ימים
20 טהורין - משמשות שמונה ימים בכל שמונה עשר
21 יום לעולם. כיצד? תשעה הטמאים - שבעה מהן
22 נדתה, ושנים זיבות סמוך לנדתה; משמרת להן יום

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם השלישית. (16) כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי תראה בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

ז. הִיָּה דְרָכָה לְהִיּוֹת רוֹאָה יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְשִׁנְתָּה לְשִׁשָּׁה עָשָׂר - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין¹⁸. שִׁנְתָּה לְשִׁבְעָה עָשָׂר - הִתֵּר שִׁשָּׁה עָשָׂר¹⁹ וְנִגָּסֵר שִׁבְעָה עָשָׂר, וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֲסוּרוֹ עוֹמְדוֹ²⁰. שִׁנְתָּה לְשִׁמוֹנָה עָשָׂר²¹ - נִגָּסֵר שְׁמוֹנָה עָשָׂר²², וְהִתֵּרוֹ כָּלָם.

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם אחת (כסף-משנה).

ח. הִיָּה דְרָכָה לְרִאיוֹת יוֹם עֶשְׂרִים, וְשִׁנְתָּה לְיוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאָתָה, שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים וְרָאָתָה - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְרָאָתָה - טֵהָר יוֹם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים; שֶׁהִי חֲזָרָה לְוִסְתָּהּ הַקְּבועֶה²³, וְנִנְעָקֵר שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְבַּע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

ט. אִין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וִסֵּת בְּתוֹךְ יָמֶיהָ נִדְתָּה²⁴ שְׁרָאָתָה בָּהּ; בִּין שְׁרָאָתָה יוֹם אֶחָד - אֵינָה קוֹבַעַת לָהּ וִסֵּת בְּכָל הַשָּׁבָעָה. וְכֵן אִין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וִסֵּת בִּימֵי זִיבְתָּהּ²⁵, שֶׁהִן אֶחָד עָשָׂר²⁶ יוֹם. אֲבָל קוֹבַעַת הִיא וִסֵּת בִּימֵי נִדְתָּה שְׁאֵינָה רוֹאָה בָּהּ²⁷. וְאִם נִקְבַּע לָהּ וִסֵּת בִּימֵי זִיבְתָּה - הִרי זֹ חוֹשֶׁשֶׁת לְוִסְתָּהּ²⁸. וְכָל וִסֵּת שֶׁקְּבַעַת בִּימֵי זִיבְתָּהּ²⁹, אִם נִנְעָקֵרָה אֶפְלוֹ פֶּעַם אַחַת - נִנְעָקֵרָה, וְאֵינָה צְרִיכָה לְהַעֲקֵר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, שֶׁחֲזָקַת דָּמִים מְסַלְקִין הֵן³⁰ בִּימֵים אֵלֶּה.

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן, ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש סיון קבעה לה וסת בראש—חודש, מכיוון ששתי הראיות הראשונות היו בימי נדוּתה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי זיבתה, כמבואר למעלה.

י. פִּיצֵד חוֹשֶׁשֶׁת³¹ לְוִסֵּת? אִם רָאָתָה דָּם בְּוִסֵּת זֹ³² אֶפְלוֹ יוֹם אֶחָד - תִּשָּׁב לְנִדְתָּה מִסְּפִק³³, וְאֲסוּרָה

(5) למעלה פ"ד הט"ז. (6) שם, הלכות יב"ג. (7) בדפוס רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה, וכן חזור לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

ד. לְפִיכָּךְ צְרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְהִזָּהֵר בְּוִסְתוֹת, עַד שֶׁתִּדַּע הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה שֶׁנִּקְבַּעָה בָּהּ וִסְתָּה. הִיָּה דְרָכָה לְרִאיוֹת בְּיוֹם עֶשְׂרִים, וְכֵן יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאָתָה, וְכֵן יוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים וְרָאָתָה - הִרי יוֹם עֶשְׂרִים וְיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין⁹. וְכֵן אִם רָאָתָה פֶּעַם שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רָאָתָה בְּיוֹם עֶשְׂרִים - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין. רָאָתָה פֶּעַם שְׁלִישִׁית בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רָאָתָה בְּיוֹם עֶשְׂרִים - טֵהָר יוֹם עֶשְׂרִים, וְנִנְעָקֵר הַוִּסֵּת לְיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים. שְׁאִין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וִסֵּת עַד שֶׁתִּקְבַּעַנָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְאֵינָה מְסַהֲרֶת מִן הַוִּסֵּת עַד שֶׁתִּנְעָקֵר מִמֶּנָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום השלושה ועשרים, וכן בפעם השנייה.

ה. כָּל וִסֵּת¹⁰ שֶׁנִּקְבַּע מַחֲמַת אָנֹס, אֶפְלוֹ רָאָתָה בּוֹ בְּמָה פְּעָמִים - אֵינָה וִסֵּת; שֶׁמִּפְּנֵי הָאָנֹס רָאָתָה. קִפְצָה וְרָאָתָה, קִפְצָה וְרָאָתָה¹¹ - קִבְּעָה לָהּ וִסֵּת לְיָמִים בְּלֹא קִפְצוֹת. פִּיצֵד? קִפְצָה בְּאֶחָד בִּשְׁבַּת וְרָאָתָה דָּם, וְלֹאֲחֵר עֶשְׂרִים יוֹם קִפְצָה בְּאֶחָד בִּשְׁבַּת וְרָאָתָה דָּם, וְלֹאֲחֵר תִּשָּׁעָה עָשָׂר קִפְצָה בְּיוֹם הַשְּׁבַּת וְלֹא רָאָתָה דָּם, וְלֹאֲחֵר שְׁבַּת רָאָתָה בְּלֹא קִפְצָה - הִרי נִקְבַּע אֶחָד בִּשְׁבַּת אֲחֵר עֶשְׂרִים; שֶׁהִי נוֹדַע שֶׁהַיּוֹם גָּרַם לָהּ לְרִאיוֹת וְלֹא הַקִּפְצָה¹², וְכִבְּרָה נִקְבַּע יוֹם זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְכֵן כָּל פִּיצוּא בָּזֶה.

(10) שם יא, א. (11) [בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים "קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושמטו המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה" בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרתו. ראה 'מגיד משנה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

ו. רָאָתָה יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּחֲדָשׁ זֶה, וְיוֹם שְׁשָׁה עָשָׂר בַּחֲדָשׁ שֶׁל אַחֲרָיו, וְיוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בַּחֲדָשׁ שֶׁל אַחֲרָיו, וְיוֹם שְׁמוֹנָה עָשָׂר לַחֲדָשׁ שֶׁל אַחֲרָיו¹³ - הִרי קִבְּעָה לָהּ וִסֵּת לְדִלּוּג¹⁴. בֹּא חֲדָשׁ רִבִּיעִי וְרָאָתָה בְּיוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר¹⁵ - עֲדִין לֹא נִקְבַּע לָהּ וִסֵּת¹⁶, וְכָל יוֹם שְׁרָאָתָה בּוֹ חוֹשֶׁשֶׁת לוֹ לְהִבָּא¹⁷. בִּין שְׁיִגִּיעַ אוֹתוֹ הַיּוֹם וְלֹא תִרְאֶה - טֵהָר אוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַוִּסֵּת; שְׁאִין צְרִיךְ עֲקִירַת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אֶלָּא יוֹם שֶׁנִּקְבַּע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50) נדה יג, ב. 51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה. 52) שם.

טז. כל אשה ששעתה ולא ידעה עת וסתה, וראתה דם - חוששת לזיבות⁵³. לפיכך, אם ראתה יום אחד או שנים - יושבת תשלוש שבועה, שמא דם זה בימי נדתה היא; ואם ראתה שלשה ימים - סופרת שבועת ימים נקיים, שמא בימי זיבתה היא עומדת.

53) מספק וגם לנדות.

יז. וכיצד היא עושה למקן וסתה⁵⁴, ולידע אם היא זבה ונדאית⁵⁵ או ספק זבה⁵⁶, ולידע ימי זיבתה⁵⁷? הכל לפי ימים שתראה בהן. כיצד? ראתה יום אחד או שנים - משלמת עליהן השבועה⁵⁹, ותתחיל למנות⁶⁰ האחד עשר יום מאחר השבועה.

54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. 55) מבואר לקמן ה"כ. 56) יבואר בהלכה הסמוכה. 57) להבא. 58) גמרא ערכין ח, א. 59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר למעלה ה"ז. 60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

יח. ראתה שלשה ימים - הרי זו ספק זבה; שמא יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים בתחלת הנדה. וכן אם ראתה ארבעה - שמא שנים קדם הנדה, ושנים מתחלת הנדה. ויושבת תמשה תשלוש ימי נדה⁶¹, ואחד עשר ימי זיבה⁶² אחר החמשה.

61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שנים והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. 62) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה; שמא שנים קדם ימי נדה, ושבועה של נדה. ומתחלת למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם⁶³. וכן אם ראתה אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה; שמא שנים קדם הנדה, ושבועה של נדה, ושנים של אחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה תשעה.

63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ונדאית. שאפלו היו מהן שנים לפני הנדה ושבועה של נדה - הרי שלשה לאחר הנדה. וישאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום - ישאר לה מימי זיבתה שבועה, והן ימי הספירה⁶⁴.

64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

כא. משכה בראית הדם, אפלו ראתה אלה יום -

1 לשמש באותו היום³⁴, ואפלו לא ראתה בשאר ימי הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים³⁵ - הרי זו זבה.

31) הנזכר בהלכה הקודמת. 32) אחרי שראתה שלש פעמים בימי זיבתה. 33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה שלשה ימים. 34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך לוסתה. 35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד - הרי זו משבחת³⁶, ואף על פי שיש לה וסת קבועה; שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה³⁷, ואינה צריכה בדיקה³⁸; אבל אחר ימי זיבתה³⁹ - צריכה לבדק.

36) שם יג, א. 37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר למעלה ה"ט. 38) שם לט, א. 39) ששוב מתחילים ימי נדה.

יב. שכתה⁴⁰ ולא בדיקה, בין באנס בין ברצון - הרי זו בחזקת טהרה⁴¹, עד שתבדק ותמצא טמאה.

40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה. 41) שם.

יג. האשה שלא בדיקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר ימים בדיקה ומצאה טמא, אף על פי שהיא טמאה למפרע עד שעת וסתה, כמו שיתבאר⁴² בענין טמאה וטהרה - הרי זו אינה מטמאה את בועלה למפרע⁴³. ואינה מונה אלא משעה שראתה דם⁴⁴. ואם מצאה עצמה טהורה - הרי זו בחזקת טהורה⁴⁵.

42) פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. 43) שם ו, א. כלומר, שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן הקילו, מפני שווסתות דרבנן. 44) שם. 45) שם טז, א.

יד. וכן אשה שראתה דם מחמת מפה שיש לה במקור, אף על פי שראתה בשעת וסתה - היא טהורה⁴⁶, והדם טהור⁴⁷. שהוסתות מדבריהם⁴⁸, כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משקב ומושב⁴⁹.

46) דתלינן במכה. 47) שאינו דם נדה ואינו מטמא. 48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה. 49) פ"ג ה"ט.

טו. הסומא - בודקת עצמה ומראה לחברתה⁵⁰. אבל

21 החרשת⁵¹ והשוטה - צריכות פקחות לבדק אותן⁵² ולקבץ להן וסתות, ואחר כך יהיו מתרות לבעליהן.

קע שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פְּשִׁיפְסֵק הָדֵם סוֹפֶרֶת שְׁבַעַת יָמִים נָקִיִּים, וְאַחֲרֵי
- 2 הַשְּׁבַעַת יִתְחִילוּ יָמֵי הַנֶּדֶה לָּזוֹ שְׁטַעֲתָהּ⁶⁵.

(65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

- 66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשולם שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון. (68) נקיים, כמבואר בה"כ.

- 3 כב. הִנֵּה לַמִּדֶּת, שְׁפָל הַטּוֹעָה - אֵינָה מוֹנֶה מְשִׁיפְסֵק
- 4 הָדֵם פְּחוֹת מִשְׁבַּעַת⁶⁶ וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁבַעַת עֶשְׂרִי⁶⁷,
- 5 וְיִבְאוּ יָמֵי נִדְתָּהּ. פִּיֶּצֶד? רָאִתָּה יוֹם אֶחָד וּפְסָק הָדֵם
- 6 - מוֹנֶה שְׁבַעַת עֶשְׂרִי: שֵׁשָׁה לְתַשְׁלוֹם נִדְתָּהּ, וְאַחֲרֵי
- 7 עֶשְׂרִי יָמֵי זִיבָתָהּ, וְיִבְאוּ יָמֵי נִדְתָּהּ. וְאִם רָאִתָּה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח תשרי-ד' מרחשון ה'תש"פ

יום ראשון כ"ח תשרי ה'תש"פ

הלכות גזילה ואבידה

פרק ארבעה עשר

(1) נתבאר בו, שיש דברים שהמוצאן אינו חייב להכריז עליהם, מפני שאין בהם סימן, ומפני שנודע שנתיאשו הבעלים. ונתבאר בו כל פרטי הדברים שאין להם סימן. וכן נתבאר בו כל פרטי הדברים למי מחזירים בטביעות עין, הדברים שאין להם סימן.

- 22 ב. זֶה הַפֶּלֶל בַּאֲבֵדָה: כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בוֹ סִימָן, כִּיּוֹן
- 23 שֶׁאֵבֵד וְיִדְעוּ בוֹ הַבְּעָלִים שֶׁאֵבֵד - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת
- 24 שְׁתִּיאֲשׁוּ בְּעֵלָיו¹⁷ מִמֶּנּוּ. כְּגוֹן מִסְמֵר אֶחָד אוֹ מִחֹט
- 25 אַחַת¹⁸ אוֹ מִטְּבַע, שֶׁהֲרִי אֵינָן יְכוּלִים לִתֵּן סִימָן
- 26 לְהַחְזִירוֹ לָהֶן. וּלְפִיכָף הֲרִי הוּא לָזֶה שֶׁמֻּצְאוֹ¹⁹.

- 10 א. הַשְּׁמָלָה בְּכָלֵל כָּל אֲבֵדָת אַחִיד²⁴ הִיתָה, וְכֵן
- 11 הַשּׁוֹר וְהַשֶּׁה³ וְחִמּוֹר⁴. וְלָמָּה פֶּרֶט הַפְּתוּב חִמּוֹר?
- 12 לְהַחְזִירוֹ בְּסִימָנֵי מִרְדַּעַת⁵. אֵף עַל פִּי שֶׁהִסְמִין בְּדָבָר
- 13 הַטָּפֶל לוֹ - נִחְזִיר. וְלָמָּה פֶּרֶט שּׁוֹר וְשֶׁה⁷ לְהַחְזִיר
- 14 אֶפְלֹי גִזַּת הַשֶּׁה⁸ אוֹ גִזַּת זֶנֶב⁹ שּׁוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
- 15 דָּבָר מוּעָט¹⁰. וְלָמָּה פֶּרֶט הַשְּׁמָלָה¹¹? לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ:
- 16 מָה הַשְּׁמָלָה מִיִּחְדָּת שֵׁשׁ לֵא סִימָנִין, וְחֻזְקָתָה שֵׁשׁ
- 17 לֵא תוֹבְעִין¹², וְחֻזְקָתָה לְהַחְזִיר¹³; אֵף כָּל דָּבָר שֵׁשׁ לוֹ
- 18 סִימָנִים - הֲרִי הוּא בְּחֻזְקָת שֵׁשׁ לוֹ תוֹבְעִין, וְחֻזְקָת
- 19 לְהַחְזִיר; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ תוֹבְעִין, אֲלֹא נִתְיָאֲשׁוּ¹⁴
- 20 מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים - הֲרִי הוּא שֶׁל מוּצְאוֹ¹⁵, אֵף עַל פִּי
- 21 שֵׁשׁ בוֹ סִימָנִים¹⁶.

- 17) מכיון שלא יוכלו להוכיח את בעלותם על החפץ.
- 18) בבא-מציעא כד. אם יש יותר מאחד, חייב להכריז, שהרי המספר הוא סימן. ראה לקמן פרק טז הלכה א.
- 19) כי הגיע לידו לאחר יאוש.

- 27 ג. וְכָל דָּבָר שֵׁשׁ בוֹ סִימָן, כְּגוֹן שְׁמָלָה וּבִהֶמָּה -
- 28 הֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת שֵׁשׁ אֲלֹא נִתְיָאֲשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּעֵלָיו; שֶׁהֲרִי
- 29 יִדְעוּן תְּלוּיָה לִתֵּן סִימָנֵין שֵׁשׁ בוֹ וְיַחְזִיר לָהֶן. לְפִיכָף
- 30 הַמוּצְאוֹ חֻזְקָת לְהַחְזִיר²⁰. אֲלֹא אִם כֵּן יָדַע שְׁתִּיאֲשׁוּ
- 31 הַבְּעָלִים, כְּגוֹן שֶׁשְׁמַע אוֹתָם אוֹמְרִים: וַיִּלְחֶסְרוֹן
- 32 כִּסִּי²¹, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֲלוֹ שְׁמִירָאִין שְׁתִּיאֲשׁוּ -
- 33 הֲרִי אוֹתָהּ הָאֲבֵדָה שֶׁל מוּצְאָהּ.

- 20) משנה בבא-מציעא כד: כז. (21) "כללא דאבידתא, כיוון דאמר ווי ליה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (שם כג.). בדבר שאין בו סימן אין צורך שיאמרו שמתיאשים, אלא בשעה שידעו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת שהתתיאשו.

- 34 ד. וְכֵן אִם מוּצָא דָּבָר שֵׁשׁ בוֹ סִימָן בְּיָם וּבְנֶהָר²²
- 35 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁרַבּוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים²³ -

- (2) "וכן תעשה לכל אבידת אחיד", ראה 'ספרי' תצא רכד, ומשנה בבא-מציעא כז. (3) דברים כב, א. (4) שם, ג. (5) בסימני האוכף שעל החמור, אף-על-פי שאין לו סימן בחמור עצמו (גמרא שם). (6) לולא פרט "חמור", הייתי אומר מחזירים אוכף בסימני החמור, אבל אין מחזירים חמור בסימני אוכף. (7) גמרא שם. (8) צמר השם שגזו, אפילו מצא את השם בלי צמר ונטענה אצלו (שם). (9) השער שבסוף הזנב יחזיר (שם). (10) ובאבידה שהיא דבר מועט, כגון פחות משווה פרוטה, אמרנו שאינו חייב לטפל בה ולא להחזירה (למעלה פרק יא הלכה יב), אבל כאן מחייבת התורה, מכיון שעיקר האבידה - השור - שוה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קעא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 יֵאוּשׁ נִתְּפֵן לְגִזֹּל אוֹתוֹ - עוֹבֵר מִשּׁוּם הַשֵּׁב
18 תְּשִׁיבָם³⁹. הַמֵּתִין לֵה⁴⁰ וְלֹא הוֹדִיעַ לְבַעֲלִים וְלֹא נָטַל
19 הַדִּינָר עַד שִׁדְעוּ הַבַּעֲלִים⁴¹ שְׁנֵפֶל, שְׁהָרִי נִתְּיָא⁴²ו
20 כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ⁴³, וְאַחֲרֵ כֵן נָטַל הַדִּינָר מֵעַל הָאֶרֶץ -
21 אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מִשּׁוּם 'לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם'⁴⁴. וְכֵן
22 כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה⁴⁵.

(38) גמרא שם. (39) שהרי נטל את הדינר לפני יאוש ונתחייב בהשבת אבידה, אבל על "לא תגזול" לא עבר, שהרי לאו זה אינו אלא בשעת נטילה, ואז התכוון להחזירו. כמו כן אינו עובר על "לא תוכל להתעלם", שהוא אזהרה לכובש את עיניו ונמנע מלהציל, אבל זה לא התעלם אלא נטלו על-מנת להחזירו. (40) לאבידה, בשעה שראה אותה. (41) כגון שמשמשו בכיסם ולא מצאו. (42) מכיון שאין במטבע סימן. (43) למעלה הלכה ב. (44) אבל משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם - אינו עובר, שהרי נטל את הדינר אחרי שהתייאשו הבעלים. (45) כל דבר שאין בו סימן.

23 ח. רָאָה סֵלַע אוֹ מִטְבֵּעַ שְׁנֵפֶל, אֶפְלוּ מִשְׁלֶשָׁה בָּנֵי
24 אָדָם⁴⁶, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ⁴⁷ שְׁוֵה פְרוּטָה לְכָל אֶחָד
25 וְאֶחָד⁴⁸ - חֵיב לְהַחֲזִיר; שְׁמָא שְׁתַּפִּין הֵן, וּמַחֲל אֶחָד
26 מֵהֶן חֵלְקוֹ⁴⁹ לְחִבְרוֹ, וְנִמְצְאָת אֲבִדְתּוֹ שֶׁל זֶה שְׁוֵה
27 פְּרוּטָה.

(46) שם. כדברי רבא לפי "איכא דאמרי" (יש אומרים). לפי גרסתינו בגמרא אין כל מחלוקת בדין זה, אבל רבינו חננאל והר"ף כנראה גירסא אחרת היתה לפניהם, ועל פיה נחלקו רב נחמן ורבא בזה, ופסקו כרבא שהוא אחרון, וגם רבינו פסק כמותם. טעמו של רב נחמן האומר "אינו חייב להחזיר", מפני שהבעלים התייאשו, מכיון שאינו יודע מי מהשנים לקח את אבידתו וכל אחד יכחיש. ורבא סובר שיש לחשוש שמא שלשתם שותפים ואינם חושדים זה בזה, ובטוח הוא שהמוצא יחזיר לו ולכן אינו מתייאש. (47) במטבע. (48) ויש מקום לומר שיזכה במציאתו "ממה-נפשו": אם אינם שותפים - הרי התייאש, ואם הם שותפים הרי אין באבידה שוה פרוטה, ונתבאר למעלה בפרק יא הלכה יב, שבפחות משה פרוטה אין מצוות השבה. (49) רבינו מדייק ואומר "אחד מהם", אבל אין חוששים ששנים או יותר מחלו. ו"נפקא-מינה" (ומזה יוצא) שאם המטבע שוה פחות מפרוטה וחצי פרוטה אינו חייב להחזיר, כי אפילו אם מחל אחד לחבירו עדיין אין האבידה שוה פרוטה.

28 ט. רָאָה חִבְרוֹ שְׁנֵפֶל מִמֶּנּוּ דִּינָר בְּתוֹךְ הַחוּל⁵⁰ או
29 בְּתוֹךְ הָעֶפְר⁵¹, וְנִתְּעַלֵּם מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה כְּנוֹפֵל לָיִם
30 אוֹ לְנָהָר, וְהָרִי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ; שְׁהָרִי נִתְּיָאשׁ מִמֶּנּוּ,
31 מִפְּנֵי שְׁאִין בּוֹ סִימָן. וְאֶפְלוּ רָאָה אוֹתוֹ מִבֵּיא כְּבָרָה⁵²
32 לְחִפְשׁ אַחֲרָיו - בְּדַעַת רְעוּצָה⁵³ הוּא מְחַפֵּשׁ, כְּדֶרֶךְ
33 שְׁמִחְפָּשִׁים בְּעֶפְר שְׁאָר הַבָּלְשִׁין שֶׁלֹּא נָפַל מֵהֶן
34 כְּלוּם, שְׁמָא יִמְצְאוּ מֵה שְׁנֵפֶל לְאַחֲרֵי⁵⁴, כֵּן הוּא
35 זֶה מְחַפֵּשׁ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּיָאשׁ.

1 הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁנִיתָאשׁוּ בְּעָלָיו מִמֶּנּוּ מִשְׁעָה
2 שְׁנֵפֶל²⁴. וּלְפִיכֵן הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ וְאָף עַל פִּי
3 שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ הַבַּעֲלִים²⁵ שְׁנִיתָאשׁוּ מִמֶּנּוּ.

(22) שם כא: כב: (23) שם כד: (24) ונודע לו שנפל, וא"כ הגיע ליד המוצא לאחר יאוש. (25) צ"ל: שהבעלים נתייאשו.

4 ה. יֵאוּשׁ שֶׁלֹּא מִדַּעַת²⁶, אֶפְלוּ בְּדָבָר שְׁאִין בּוֹ סִימָן²⁷
5 - אֵינוֹ יֵאוּשׁ²⁸. כִּי־צַד ? נָפַל מִמֶּנּוּ דִּינָר וְלֹא יָדַע בּוֹ
6 שְׁנֵפֶל, אָף עַל פִּי שֶׁכְּשִׁידַע בּוֹ שְׁנֵפֶל יִתְּיָאשׁ - הָרִי
7 זֶה אֵינוֹ יֵאוּשׁ עֲתָה, עַד שִׁדְעוּ הַבַּעֲלִים שְׁנֵפֶל. אֶבֶל
8 אִם עֲדִין אוֹמְרִים הַבַּעֲלִים: שְׁמָא נִתְּתִיו לְכַלּוֹנִי, אוֹ
9 בְּמַגְדֵּל²⁹ הוּא מִנָּח, אוֹ שְׁמָא טְעִיתִי בְּחֻשְׁבוֹן,
10 וְכִיּוֹצֵא בָּאלוּ הַדְּבָרִים - אֵין זֶה יֵאוּשׁ.

(26) כשידע המאבד שהחפץ אבד ממנו יתייאש, מכיון שאין בו סימן. אבל בשעה שמצא המוצא לא ידע עדיין בעל החפץ על מקרה האבידה, ועל כן לא התייאש, שם כא: (27) בדבר שיש בו סימן, אפילו שמעו במפורש שהמאבד התייאש לבסוף, אחרי שהגיעה האבידה ליד המוצא, לדעת הכל יאוש זה אינו קונה, מכיוון שהחפץ הגיע ליד המוצא לפני יאוש, ואסור היה למוצא לקחתה לעצמו (שם). (28) כדעת אב"י, ולא כרבא. ודין זה הוא אחד מן הששה דברים שנפסקה הלכה בגמרא כאב"י נגד רבא, כלל נקבע בגמרא: הילכתא כוותיה דאב"י ב"יעל קגם" (נוטריקון של ששת הדינים). ואפילו אם לא ברור הדבר אם נודע לבעלים שהחפץ אבד או לא, אסור למוצא לקחתו לעצמו (מגיד-משנה). (29) בארון.

11 ו. הָרוּאָה חִבְרוֹ³⁰ שְׁנֵפֶל מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאֶרֶץ וְלֹא
12 יָדַע בּוֹ³¹, וְנָטַל הַדִּינָר קִדָּם יֵאוּשׁ³² - עוֹבֵר עַל
13 עֲשֵׂה³³ וְעַל שְׁנֵי לְאוּיִן³⁴, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ³⁵. וְאֶפְלוּ
14 הַחֲזִיר לֹא הַדִּינָר לְאַחֲרֵ שְׁנִיתָאשׁ - מִתְּנָה הִיא זֵי³⁶,
15 וְכָבֵר עֹבֵר עַל הָאִסוּרִים³⁷.

(30) מימרא של רבא, בבא-מציעא כו: (31) ועל כן לא התייאש. (32) שלא שהה עד שימשמש המאבד בכיסו ויתייאש, ונטלו בכוונה לגזול. (33) השב תשיבם לאחר (דברים כב, א). (34) לא תגזול (ויקרא יט, ג), לא תוכל להתעלם (דברים כב, ג). (35) למעלה פרק יא, הלכות א"ב. (36) כי לאחר יאוש שייך הדינר למוצא, גמרא שם. (37) כי בשעה שנטל, היה הדינר קנינו של המאבד. [ויש לשאול: מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת, שאמרנו שהיאוש שבא אחרי שהמוצא נטל את האבידה אינו מקנה לו את החפץ? עמדו על זה כבר רבינו זרחיה בהשגותיו על הרי"ף, והרמב"ן שם ב"מלחמות", ושניהם אומרים, שקיים הבדל בין נטל ומתכוון לגזול, כגון הדין שבהלכה זו, ובין נטל אבידה סתם ובדעתו לזכות בה כדין. בנוטל על-מנת לגזולה קנה אפילו אם נתייאשו הבעלים אחרי שנטל את החפץ, מה-שאין-כן בנוטל אבידה שבהלכה הקודמת. וחלוקים הם בטעמו של דבר, ראה שם].

16 ז. נָטַל הַדִּינָר לְפָנֵי יֵאוּשׁ עַל מִנֵּת לְהַחֲזִירוֹ³⁸, וְלֹא־אֲחֵר

במסכתא או במטה או בבית שהוא מתארח בו.
 כיצד? היה עוסק במסכתא דנדה, ואמר: במקנאות
 אני שונה, כדי שלא ישאלוהו שאלות בענין נדה⁸⁰; או
 או שישן במטה זו, ואמר: בזו אני ישן, שמה
 ימצא שם קרי; או שנתארח אצל שמעון, ואמר:
 אצל ראובן אני מתארח, כדי שלא יטריח על זה
 שנתארח אצלו; או שהביא שלום בין אדם לחברו,
 והוסיף וגרע, כדי לחבבן זה לזה - הרי זה מתיר⁸¹.
 אכל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ מדברים אלו
 - אין מחזירין לו⁸² בטיעות עין.

76) שמחזירים תלמיד-חכם על-פי טביעות עין.
 77) "בעל מדות ומעלות טובות" (ערוך השלם, ערך ותיק).
 78) בבא-מציעא כד. 79) יבמות סה: וראה ר"ף לבבא-
 מציעא כאן. 80) משום שלא נעים לו לטפל בשאלות
 אלה. 81) כדעת רבי אילעא משום רבי אלעזר ברכי
 שמעון, ולא כדעת רבי נתן שאמר מצוה לשנות, יבמות שם.
 וראה ר"ף לבבא-מציעא כאן שפסק כרבי נתן. 82) שמה
 ישקר. מטעם זה אין מחזירים לעם הארץ בטיעות עין,
 משום שאנו חוששים שמה ישקר.

יום שני כ"ט תשרי ה'תש"פ

פרק חמשה עשר

1) נתבאר בו דיני מציאת דבר שהוא נראה שהבעלים
 הניחוהו שם לדעת או שהוא ספק וכל התלוי בזה בשלימות.
 וכן נתבאר בו קצת הדברים שהם מותרים למוצאם מפני
 שאין בהם סימן, או מפני שהם כהפקר.

א. כל המוצא אבדה, בין שיש בה סימן בין שאין
 בה סימן, אם מצאהו דרך הנחה² - אסור לגע בה³,
 שמה בעליה הניחהו שם⁴ עד שיחזרו לה; ואם
 יבוא לטלנה והיה דבר שאין בו סימן - הרי אבד
 ממוץ חברו בידו⁵, שהרי אין לו בה סימן להחזיר
 בו; ואם היה דבר שיש לו סימן - הרי זה הטריחן
 לדרך אחריה ולתת סימנה. ולפיכך אסור לו שיגע
 בה עד שימצאנה דרך נפילה⁶. ואפילו נסתפק לו
 הדבר ולא ידע⁷ אם דבר זה אבוד או מנח - הרי זה
 לא יגע בו⁸. ואם עבר⁹ ונטלו - אסור לו להחזירו
 לשם¹⁰. ואם היה דבר שאין בו סימן - זכה בו¹¹,
 ואינו חייב להחזירו¹².

2) ראה הלכה ב. 3) "מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא
 יגע בו" (משנה בבא-מציעא כה:). ושם מדובר בכלי שיש
 בו סימן, שהרי נאמר שם "אם מגולה נוטל ומכריז".
 4) "דאמרינן הני אינש אצנעניהו, ואי שקיל להו לית להו
 למרייהו סימנא בגווייהו, הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו
 ושקיל להו" (= שאנו אומרים: אלו - הגזולות שנזכרו
 במשנה - איש הטמינם. ואם המוצא יטול אותם, אין
 לבעליהם סימן בהם. משום כך יעזוב אותם עד שיבואו
 בעליהם ויטלו אותם, גמרא שם). 5) על-ידי שנטל את

50) מימרא של רבא, שם. 51) אדמה שנשחקה והיתה
 לאבק דק. 52) לנפות את החול, כדי למצוא את הדינר.
 53) חלשה ובלי בטוחה. 54) ולא מתוך תקוה חזקה
 למצוא את שלו.

1. המוצא⁵⁵ סלע בשוק, מצאו חברו ואמר לו: שלי
 היא⁵⁶, וחדשה היא, ושל מדינה פלונית היא, ושל
 מלך פלוני היא; אפילו אמר: שמי כתוב עליה - לא
 אמר פלוני⁵⁷, ואינו חייב להחזיר. שאין סימני
 המטבע סימן, מפני שחזקתו להוצאה⁵⁸, ואנו
 אומרים: שלו היתה⁵⁹, והוצאה מידו, ונפלה מיד
 אחר. והואיל ואינו סימן שסומכין עליו - משעת
 נפילה נתיאש⁶⁰, והרי היא של מוצאה.

55) ברייתא, שם כח: 56) ששמו טבוע במטבע.
 57) שאין זה סימן. 58) סתם מטבע להוצאה עומדת.
 59) ועל כן הוא יודע את הסימן. 60) אפילו במקרה שלא
 הוציאה ומידו נטלה.

9. יא. המוצא⁶¹ דבר שאין בו סימן⁶² בצד דבר שיש
 בו סימן⁶³ - חייב להכריז⁶⁴. בא בעל הסימן ונטל את
 שלו⁶⁵, ואמר שזה בלבד נפל ממנו - זכה המוצא
 בדבר שאין בו סימן.

61) ברייתא, שם כה. 62) כגון פירות. 63) כגון כלי.
 64) על הכל, ובעל הכלי יקבל גם את הפירות, משום שיש
 להניח שהפירות מתוך הכלי נפלו. וכל זה רק בפירות
 סגולגלים ויבשים שמטבעם להתגלגל וליפול מן הכלי. גמרא
 שם. וראה להלן פרק טו, הלכות יג-טו. 65) הכלי.

13. יב. המוצא כלי חדש וכיוצא בהן מפלים שצורת
 כלן שוה: אם פלים חדשים הם⁶⁶ - הרי הם שלו.
 שהרי הן כמו דינר⁶⁷ משאר הדינרים, שאין לו סימן;
 ואין הבעלים מפירים אותן, שהרי אינו יודע אם פן
 זה או צלוחית⁶⁸ זו שלו או של אחר⁶⁹. ואם היה
 פלים ששבעתן העין⁷⁰ - חייב להכריז. שאם יבוא
 תלמיד חכם⁷¹ ויאמר: אף על פי שאינו יכול לתן
 בכלי פנה סימן, יש לו בו טביעות עין⁷² - חייב
 להראותו לו; אם הפירו⁷³ ואמר⁷⁴: שלי הוא -
 מחזירין⁷⁵.

66) משנה בבא-מציעא כא. וגמרא שם כג: 67) למעלה
 הלכה ב. 68) כלי חרס צר וגבוה. 69) וכשם שהוא
 אבד, כך אחר אבד כלי בעל צורה כזו. 70) שהעין
 הורגלה בראיית הכלי והשימוש בו. 71) ראה לקמן הלכה
 יג. 72) מכיר את הכלי, לפי צורתו הכללית. 73) על-פי
 טביעות עין. 74) בוודאות. 75) אבל לא שבעתם העין,
 אין מחזירים. פסק כרבי שמעון בן אלעזר במשנתנו כפי
 פירוש הברייתא (שם כד.). [ותמה עליו בעל הגהות
 מיימוניות למה פסק כיחיד נגד רבים].

23. יג. במה דברים אמורים? בתלמיד ותיק⁷⁶, שאינו
 משנה⁷⁸ בדבורו כלל, אלא בדברי שלום⁷⁹ או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ט תשרי - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. מַצָּאָה רוּעָה בֵּין הַכְּרָמִים - חַיֵּב לְהַחְזִיר מְשֹׁם
אֲבֵדַת הַקֶּרֶקֶע²⁹. לְפִיכָּה, אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שֶׁל עוֹבֵד
כּוֹכְבִּים - אֵינָהּ אֲבֵדָה, וְאִינוּ חַיֵּב לְהַחְזִיר³⁰. וְאִם
חֲשִׁשׁ³¹ שָׁמָּה יִהְיֶה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים כְּשִׁימְצָאָנָה
מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסִידָה הַכְּרָם - הָרִי זֶה אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל
וּמְכִרִיז.

29) שאוכלת את הזמורות ומקלקלת את הכרם, אבל אבידת
בהמה אין כאן, שהריהי רועה בנחת ואינה נפצעת (שם).
30) כי אינו מצווה על אבידת גוי, ראה למעלה פרק יא,
הלכה ג. 31) גמרא שם.

ה. מַצָּא פָּרָה בְּרִשּׁוֹת הָרָפִים³², אִם עוֹמֶדֶת חוּץ
לְתַחוּם³³ - חַיֵּב לְהַחְזִיר³⁴. הִתְהַרְוֶה רוּעָה בְּעֶשְׂבִּים³⁵, או
שֶׁהִתְהַרְוֶה בְּרִפְת³⁶ שְׂאִינָה מִשְׁתַּמְרֶת³⁷ וְאֵינָה מְאֲבֶדֶת³⁸
- לֹא יִגַּע בָּהּ³⁹, שְׂאִין זֶה אֲבֵדָה. מַצָּא טְלִית או
קֶרֶדֶם: בְּצֵד הַגֶּדֶר⁴⁰ - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהּ; בְּסִרְטָא⁴¹
- הָרִי זֶה נוֹטֵל וּמְכִרִיז⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

32) משנה בבא-מציעא לב. 33) אלפים אמה מחוץ לעיר.
34) אבל בתוך התחום אפילו ברשות הרבים, לא יגע בה.
זה כלשון אחרון של רבי יצחק בגמרא שם. כלל בידינו
שהלכה כלשון אחרון. 35) ברייתא שם לא. הגירסא
בגמרות שלנו היא: רועה בין הכרמים, אבל בכת"י ה'
ובר"ף דפוס קושטא ובתוספתא, הגירסא היא: רועה
בעשבים. 36) משנה שם לב. 37) שאינה נעולה ויכולה
לצאת. 38) כגון שאין לה פתחים מכל ארבע רוחותיה
(טור חושן-משפט סימן רסא), שתעורר את הבהמה לברוח
משם, גמרא שם. 39) ואפילו חוץ לתחום, כרבי יצחק
בלשון אחרון. ראה לחם-משנה. 40) שדרך הפועלים
להניח שם כליהם (ברייתא שם לא). 41) בכביש.
42) שאין אדם מניח כלים בכביש, ובוודאי אבידה הם.

ו. מַצָּא גּוֹזְלוֹת⁴³ מִקְשָׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן⁴⁴ וּמִדִּינִין⁴⁵ אַחֵר
הַגֶּדֶר⁴⁶ או אַחֵר הַגֶּפֶה⁴⁷ או בְּשִׁבְלִין שֶׁבְּשִׂדּוֹת - הָרִי
זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, שָׁמָּה בְּעִלְיָהֶן הַנִּיחּוּם שֶׁם⁴⁸. וְאִם
נִטְלָן - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ⁴⁹. וְאִם הָיוּ קְשָׁרִין קָשֶׁר שֶׁהוּא
סִימָן⁵⁰ - חַיֵּב לְהַחְזִיר⁵¹. וְכֵן אִם מַצָּאֵן קְבוּעִים⁵²
בְּמִקְוֵמָן⁵³ - חַיֵּב לְהַחְזִיר; שֶׁהִמְקוּם סִימָן⁵⁴.

43) משנה בבא-מציעא כה: 44) שהכל קושרים כך, ועל
כן אין הקשר סימן (גמרא שם). 45) ומהלכים מעט מעט
(רבינו חננאל). 46) של אבנים. 47) של עץ או של קנים.
48) גמרא שם. 49) שהרי אין בהם סימן, ולא יוכל
להחזירם לבעליהם (ראה למעלה סוף ה"א). 50) שאין
הכל קושרים כך. 51) גמרא שם. 52) ולא מדדים, כגון
שקשורים ברגליהם. 53) כדעת רבא, בבא-מציעא כב: כג.
וכמו שמשמע מקושיית הגמרא, ולהוי מקום סימן, שם
כה:

ז. מַצָּא בְּאֶשְׁפָּה⁵⁴ כְּלִי מְכֻסֶּה⁵⁵ - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע
בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנִי⁵⁶. וְאִם אֶשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה
לְהַתְּפִנּוֹת הִיא, וְנִמְלָךְ עָלֶיהָ לְפִנּוֹתָהּ, אָף עַל פִּי

האבידה לידו. 6) כגון פירות מפוזרים בשוק, או פרה רצה
בין הכרמים. "או את שיו נדחים, כדרך הנדחים. מכאן אתה
אומר, איזו היא אבידה... פרה ורצה בין הכרמים" (ספרי)
כ"תצא (רכב). 7) כגון גוזלות מדדים מאחורי גדר
ומקושרים בכנפיהם, שהם ספק אבדו בשוק והגיעו
בקפיצות לגדר, ספק הניחום מאחורי הגדר, הואיל והם
מקושרים. 8) "כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול",
בבא-מציעא כה: ולדעת רבינו "כל ספק הינוח" פירושו בין
שאינו בו סימן ובין שיש בו סימן. וראה כסף-משנה, שהביא
דעת הרשב"א והר"ן, שביש בו סימן, אפילו בספק הינוח
נוטל ומכריז. 9) על דין "לא יגע בו". 10) "ואם נטל
לא יחזיר" (שם). והטעם שאסור לו להחזירו לשם הוא,
שמה בינתיים באו הבעלים ולא מצאו את החפץ שהניחו,
ושוב לא יחזרו לשם, ועל כן חייב המוצא שנטל להכריז.
וראה ירושלמי כאן ר'תוספות ד"ה ואם נטל. 11) שהרי
אין בו סימן ולא יוכל להחזירו לבעלים, ולהחזיר למקום
אינו חייב, כמו שאמרנו "ואם נטל לא יחזיר", ראה
כסף-משנה כאן. 12) בדבר שיש בו סימן אסור להחזירו,
משום שהוא חייב להכריז. בדבר שאין בו סימן אינו חייב
להחזירו, אבל אין אוסרים עליו להחזירו, מכיון שזכה בו.

ב. וְכָל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנֶּחֱה¹³ בֵּין
בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד¹⁴ בֵּין בְּרִשּׁוֹת
הָרָפִים¹⁵ - חַיֵּב לְהַחְזִיר. פִּיּוּצָא דֶּרֶךְ הַנֶּחֱה? כְּגוֹן
שֶׁמַּצָּא חֲמוֹר או פָּרָה רוּעִים בְּדֶרֶךְ¹⁶ בַּיּוֹם¹⁷, או
שֶׁמַּצָּא כְּלִי מְכֻסֶּה בְּאֶשְׁפָּה¹⁸ - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן;
שְׂנֵאמָר: נִדְחִים בְּדֶרֶךְ¹⁹. אֲבָל אִם מַצָּא חֲמוֹר וְכִלְיוֹ
הַפּוֹכִים, וּפָרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים²⁰, או כְּלִי מְגֻלָּה
בְּאֶשְׁפָּה - הָרִי זֶה אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמְכִרִיז.

13) בשעבר ונטלו, ראה הלכה א. 14) שאין רבים הולכים
בה, כגון סימטה. 15) שרבים הולכים בה, כגון שוק.
16) משנה בבא-מציעא ל: 17) שדרכם בכך, אבל בלילה
הריהם אבידה וחייב להכריז (גמרא שם, וראה הלכה ג).
18) משנה, שם כה: 19) ראה למעלה הערה ה.
20) שעלולה להיפצע וגם להזיק לכרם, ובוודאי בלי ידיעת
הבעלים היא כאן.

ג. רָאָה חֲמוֹר או פָּרָה רוּעִים בְּאַפְרָ²¹ בְּדֶרֶךְ²²:
כְּלִילָה - הָרִי זֶה אֲבֵדָה²³; בְּפִנּוֹת הַיּוֹם²⁴ וּבְנִשְׁשָׁה²⁵,
אִם רָאָה אוֹתָן שֶׁלֹּשָׁה יָמִים²⁶ זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי זֶה
אֲבֵדָה, וְנוֹטֵל וּמְכִרִיז. רָאָה פָּרָה רָצָה בְּדֶרֶךְ: אִם
פְּנִיָּה כְּלִפִּי הָעִיר²⁷ - אֵין זֶה אֲבֵדָה; כְּלִפִּי הַשָּׂדֶה²⁸ -
הָרִי זֶה אֲבֵדָה.

21) מקום מרעה. 22) כגון חמור וכליו מסודרים. 23) כי
אין דרך הבעלים להוציא בהמה למרעה בלילה (שם ל:).
24) משהחשיך קצת. 25) לפני עלות השחר. 26) פחות
משלושה ימים אין זו אבידה, שמה במקרה הוציאו את
הבהמה למרעה מוקדם יותר או השאירו אותה לאחר
חשכה. אבל שלושה ימים רצופים ודאי אבידה היא (גמרא
שם). 27) הריהי חוזרת לבעליה, ומשום כך אין זו אבידה
(שם לא). 28) הרי בורחת מבעליה, ועל כן היא אבידה.

בטיט - נקרא רשום" (רש"י ורבינו חננאל). (82) לולא זה היה המשקל סימן מובהק, ראה למעלה פרק יג, הלכה ה.

- י. מִצָּא פְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד: אִם דֶּרֶךְ נִפְּלָה - 20
- הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים⁸³, וְאִם דֶּרֶךְ הַנֶּחֱחָה - חֵיב לְהַכְרִיז⁸⁴; 21
- שָׂאָף עַל פִּי שְׂאִין לָהֶם סִימָן - הַמָּקוֹם סִימָן, (אִף) 22
- עַל פִּי שְׂאִינוֹ סִימָן מִבְּהָק. מִצָּא אֲלֻמוֹת⁸⁵, בֵּין 23
- בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁸⁶. 24

(83) משום שאין בהן סימן, והמקום גם כן אינו סימן, מכיון שנפלו בלי ידיעתו יש להניח שאינו יודע מקומן (גמרא שם כד.). (84) אם נטל, שהרי לכתחילה לא יטול, ראה למעלה הלכה א. רבינו מדייק בלשונו ומבחין בין "חייב להכריז" ובין "נוטל ומכריז" בהלכה זו כמו בהלכות הקדומות. ראה "חייב להכריז" תחילת הלכה ב' ומגיד-משנה שם, ובזה מיושבת קושיית "אור שמח" כאן. בגמרא שלנו הגירסא: "אי דרך הנחה, נוטל ומכריז", אבל בכתב יד ה', פ', "גירסת רבינו. (85) כריכות גדולות. (86) מכיון שהן כבדות וגדולות, יש להניח שהוא יודע באיזה מקום נפלו, ומפני שאינן מתגלגלות ברגלי אדם ובהמה לרגל כובדן אינו מתיאש, כי המקום נחשב סימן אפילו ברשות הרבים, גמרא שם.

- י.א. מִצָּא עֲגוּלָה⁸⁷ וּבִתּוּכָהּ חֲרָשׁ⁸⁸, כֶּפֶר וּבִתּוּכָהּ מַעוֹת, 25
- חֲתִיכָה שֶׁל פֶּשֶׁר שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה בַּחֲתִיכוֹת⁸⁹, דָּג 26
- נִשְׁוָף⁹⁰, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלּוּ - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן שְׁנוּי, 27
- חֵיב לְהַכְרִיז⁹¹; שְׁלֹא עֲשָׂאוֹם בְּעִלְיָהֶן אֱלָא לְסִימָן. 28

(87) דבילה. (88) משנה בבא-מציעא כא. (89) כגון בשר חתוך בצורת משולש (גמרא שם כג.). (90) ברייתא שם. (91) כדעת רבי יהודה החולק על רבי מאיר במשנה שם כא. הרא"ש לא גרס במשנתנו "דברי ר' מאיר", ועל כן פסק דלא כר' יהודה אלא כסתם משנה. רבינו גרס "דברי ר' מ", ור' מאיר ור' יהודה - הלכה כרבי יהודה (כסף-משנה).

- י.ב. מִצָּא פְּרוֹת מִפְּזָרִין בַּמָּקוֹם הַגֶּרֶנוֹת⁹²: אִם הָיוּ 29
- כְּמוֹ קֶבֶץ⁹³ בְּתוֹךְ אֲרָבַע אַמּוֹת אוֹ בְּיָתֵר עַל אֲרָבַע 30
- אַמּוֹת - הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשׁ, מִפְּנֵי שְׂאִין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים 31
- בְּאַסִּיפְתָּן⁹⁴. הָיוּ מִפְּזָרִין בְּפָחוֹת מֵאֲרָבַע אַמּוֹת - לֹא 32
- יָגַע בָּהֶן, שֶׁמָּא הַבְּעָלִים הַנִּיחֻם שָׁם⁹⁵. הָיוּ כְּמוֹ חֲצִי 33
- קֶבֶץ בְּשִׁתֵּי אַמּוֹת⁹⁶ אוֹ קֶבֶץ בְּשִׁמוֹנָה אַמּוֹת⁹⁷, אוֹ 34
- שֶׁהָיָה הַקֶּבֶץ מְשֻׁנֵּים וּשְׁלֹשָׁה מִיָּנִין, כְּמוֹ תַּמְרִים 35
- שֶׁמְשַׁמֵּין [וְרִמּוֹנוֹת] - כָּל אֵלּוּ סֶפֶק⁹⁹. לְפִיכָף לֹא 36
- יֵטֵל, וְאִם נָטַל - אֵינוֹ חֵיב לְהַכְרִיז¹⁰⁰. 37

(92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם כא.). (93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה. (94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה, והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב בארבע אמות דנפיש טירחיהו", אבל גירסת הר"ף היא: "קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים).

- 1 שְׁמִצָּאוּ מִכֶּסֶה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ פְּלִים
- 2 קִטְנִים, כְּגוֹן סִכִּין וְשִׁפּוֹד וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אֶפְלוּ הָיוּ
- 3 מְכֻסִּין בְּאַשְׁפָּה הַקְּבוּעָה⁵⁸ - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁹.

(54) משנה, שם כה: (55) וודאי הניחוהו שם הבעלים. (56) למעלה הלכה א. (57) שהרי עם פניו האשפה נתגלה הכלי, ואפשר שיקחנו אדם שאינו הגון ולא יחזירו (משנה וגמרא שם). (58) שאינה עשויה להתפנות. (59) שאבידה הם, שיש להניח שהשליכם שם עם האשפה שהוציא מן הבית, מבלי להרגיש בהם, מפני קטנותם (גמרא שם).

- 4 ח. מִצָּא פְּרוֹת מִפְּזָרִין⁶⁰: דֶּרֶךְ הַנֶּחֱחָה⁶¹ - לֹא יָגַע
- 5 בָּהֶן⁶²; דֶּרֶךְ נִפְּלָה⁶³ - הָרִי הֵן שְׁלֹשִׁים⁶⁴. וְכֵן אִם מִצָּא
- 6 כְּרִיכוֹת קִטְנוֹת⁶⁵ שֶׁל שְׂבָלִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁶⁶, שֶׁהָרִי
- 7 אֵין בָּהֶן סִימָן⁶⁷, אוֹ שְׁמִצָּא עֲגוּלִי דְּבִלָּה⁶⁸, וּכְפָרוֹת
- 8 שֶׁל נִחְתּוֹם⁶⁹, וּמַחְרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים⁷⁰, וְחֲתִיכוֹת שֶׁל
- 9 פֶּשֶׁר⁷¹, וְגִזִּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְּדִינַת⁷², וְאַנְיָצִי⁷³
- 10 פֶּשֶׁתָּן, וּלְשׁוֹנוֹת שֶׁל אֲרָבָן⁷⁴ - הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים⁷⁵,
- 11 מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶן סִימָן⁷⁶. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן סִימָן - נוֹטֵל
- 12 וּמַכְרִיז; שְׁסִימָן הָעֲשׂוּי לְדִרְס הָרִי הוּא סִימָן.

(60) משנה בבא-מציעא כא. (61) בסדר, גמרא שם. (62) שאין זו אבידה. (63) ללא סדר, גמרא שם. (64) מכיון שאין בהם סימן - התייאשו מהם הבעלים. ראה כסף-משנה. (65) אבל גדולות חייב להכריז, ראה לקמן הלכה י. (66) שמתגלגלות ממקום למקום על-ידי רגלי הבהמות, ואין המקום סימן. (67) אבל אם יש בהן סימן חייב להכריז, אף-על-פי שזהו "סימן העשוי להדרס" (פירוש: שאפשר שיטושטש ע"י דריסת רגלי אדם), כרוב שם כב: וכג. (68) תאנים יבשות צמודות זו לזו בצורת עיגול (משנה כא.). (69) כל ככרות הנחתומים שוות, ואין בהן סימן. (70) דגים חרוזים יחד בחוט, וכולם חרוזים כך. (71) כולן נחתכו במשקל אחד. (72) כמות שהן גוזזות לפני עיבודן בבית האומן. (73) חבילות. (74) צמר סרוק וארוז כעין לשון, וצבוע ארגמן ומצויים הם, ועל כן אין זה סימן. (75) וכל זה במצא ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד - מקום סימן. ראה ההלכות הבאות. (76) כל זמן שלא נדרס, כדעת רבא שם כב:

- 13 ט. אֲבָל אִם מִצָּא כְּפָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית⁷⁷, וְגִזִּי צֶמֶר
- 14 הַלְקוּחוֹת מִבֵּית הָאֶמֶן, בְּדִי יֵין וּבְדִי שֶׁמֶן - חֵיב
- 15 לְהַכְרִיז; שֶׁפֶל אֵלּוּ⁷⁸ יֵשׁ לָהֶם סִימָן מִבְּהָקִין⁷⁹. וְאִם
- 16 נִפְתְּחוּ הָאוֹצְרוֹת⁸⁰ שֶׁל יֵין וְשֶׁל שֶׁמֶן - הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשׁ.
- 17 וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵם רְשׁוּמִין⁸¹. שֶׁפֶל הַפִּדּוֹת כֶּף הָיוּ
- 18 רְשׁוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ אֵלּוּ הַפִּדּוֹת בְּכְפָרוֹת הַנֶּחֱחָתוֹם, שִׁישׁ
- 19 צוּרָה אַחַת לְכֶלֶן וּמִשְׁקָל אֶחָד⁸² לְכֶלֶם.

(77) משנה, שם כה. (78) בכדים הסימן הוא הרישום, פירוש: שהם מוגפים ומרוחים בטיט סביב המגופה. (79) ראה למעלה פרק יג, הלכה ג. (80) שהגיע זמן מכירת היין והשמן. והרבה אנשים מוציאים כדיהם למכירה (גמרא שם כג.). (81) "כיסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ט תשרי – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חשוב הן, והבעלים בודקים אותן לפעמים קרובות, והרגישו באבדן כעבור זמן קצר, והגיעו לידי המוצא לאחר יאוש (שם). (116) בדרך. (117) אף-על-פי שהתאנים של בעל התאנה הן. (118) ובעל התאנה מפקיר אותה. (119) כדין הפקר. (120) קשים הם ואינם נמאסים, אבל אינם חשובים כקציעות, ובעליהם אינם בודקים תכופות לראות אותם, ועל כן אפשר שאינם יודעים שנפלו, והרי זה יאוש שלא מדעת והבעלים אינם מפקירים אותם, כי אינם נמאסים.

טז. תמרים שמשירן הרוח - מתרות; שהפעלים¹²¹ מחלום¹²² לכל אדם, וזהו חזקתן¹²³. ואם היו של יתומים, שאינן בני מחילה¹²⁴ - אסורין. וכן אם הקפיד בעל השדה והקיף¹²⁵ מקום האילנות או תקן מקום שפילו בו הנבילות¹²⁶ עד שילקטם - הרי אלו אסורות; שהרי גלה דעתו שלא מחל.

(121) היודעים מראש שיש שהרוח משיר תמרים מן העץ. (122) מפני שבהמות וחיות אוכלות אותם מחמת מתיקות (בבא-מציעא כב:). (123) שהבעלים מחלום. (124) שקטנים הם (שם). ונראה שגם בתאנה של יתומים הדין כך. (125) בגדר, שלא יכנסו בהמות וחיות. (126) הפירות שלא בשלו, הנופלים מן העץ.

יז. חתול רע¹²⁷ שהורג¹²⁸ את הקטנים - אסור לקיימו, ואין בו משום גזל¹²⁹, ואין בו משום השב אבדה, אף על פי שעורו מועיל; אלא כל המוצא זכה בו, והורגו והעור שלו¹³⁰.

(127) בבא-קמא פו. (128) בגמרא שלנו הגירסא: "קטעיה לידא דינוקא" (=קטע ידו של ילד), אבל בכתב-יד פ' חסרה תיבת "לידא" (עיין דקדוקי סופרים), וגירסת רבינו היתה כנראה "קטליה לינוקא", וראה מגיד-משנה. (129) מכיון שאסור לקיימו - דינו כחתול ללא בעלים, גמרא שם. (130) דעת רבינא שם.

יח. גזל הנמצא קרוב לשוכה: בתוך חמשים אמה¹³¹ - הרי הוא של בעל השוכה¹³², חוץ לחמשים אמה - הרי הוא של מוצאו¹³³; שאין הגזל מדרה¹³⁴ יתר על חמשים אמה. נמצא בין שני שוכות¹³⁵ - הרי הוא של קרוב¹³⁶; מהצד למחצה¹³⁷ - יחלקו. במה דברים אמורים? בשהיו יוני שני השוכות שונים במגן; אבל אם היו יוני האחד רבים - הלך אחר הרב¹³⁸ אף על פי שהוא רחוק.

(131) בבא-בתרא כג: (132) שעד חמשים אמה מתרחק הגזל משוכו (שם). (133) כי מן ההפקר בא. (134) שם. (135) בתוך חמשים לשניהם. (136) "קרוב לזה שלו, קרוב לזה שלו" (משנה שם). (137) הרי זה ספק. (138) כגון תוך ארבעים אמה לשוכך שיוניו מרובות, ותוך עשרים אמה לשוכך שיוניו מועטות (גמרא שם).

(95) וישוּבו לקחתם. (96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן טרחה מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר, אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. (97) השטח הוא גדול והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. (98) תמרים ורימונים, שהם גדולים אין טרחה לאספם, ומשום כך אפשר לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב בשווים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום שזולים הם. לעומתם שומשמין חשיבותם מרובה וכדאי לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה. (99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. (100) כדין מציאה שאין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.

יג. המוצא צבוי פרות¹⁰¹, או פרות בכלי¹⁰², או פלי כמות שהוא¹⁰³ - חייב להכריז. מצא פלי ולפניו פרות¹⁰⁴ - הרי אלו שלו הפרות¹⁰⁵, והפלי נוטל ומכריז; שאני אומר: הפלי של אחד והפרות של אחר, והרי אין בו סימן. ואם מראין הדברים שהן של אדם אחד - חייב להכריז.

(101) המספר הוא סימן (משנה בבא-מציעא כד:). (102) והנותן סימן בכלי, מקבל גם את הפירות. (103) ריקן (לשון המשנה שם). (104) ברייתא, שם כה. (105) כלומר, הרי אלו הפירות שלו, וראה מה שכתב המגיד-משנה כאן.

יד. כיצד? הרי אחורי הפלי¹⁰⁶ לפני הפרות - הרי אלו שלו; היו פני הפלי לפני הפרות - חוששין שמא מן הפלי נשפכו¹⁰⁸. ואם היו אגנים¹⁰⁹ לפלי, אף על פי שפניו כלפי הפרות - הרי אלו שלו; שאילו נשפכו מן הפלי, היה נשאר מהן בתוכו מפני האגנים¹¹⁰. הרי מקצת הפרות בפלי ומקצתן בארץ¹¹¹ - חייב להכריז¹¹².

(106) אפשר לדעת אם הפירות שייכים לבעל הכלי ואם לא. (107) זה מראה שהפירות לא מן הכלי נשפכו, ומכיון שאין להם סימן, הרי הם של המוצא (גמרא שם). (108) ובעל הכלי הוא גם בעל הפירות. (109) שפה כפופה לתוך הכלי, ומונעת את הפירות מלהשפך לחוץ. (110) גמרא שם. (111) הדבר מוכיח שהפירות נשפכו מן הכלי, ברייתא שם. (112) ובעל הכלי יקבל גם את הפירות שמחוץ לכלי.

טו. המוצא קציעות¹¹³ בדרך, ואפילו בצד שדה קציעות¹¹⁴ - הרי אלו שלו¹¹⁵. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך, ונמצאו תאנים תחתיה¹¹⁶ - מתרות משום גזל¹¹⁷; שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת¹¹⁸. ופטורות משום מעשר¹¹⁹. אבל זיתים וחרובין¹²⁰ וכיוצא בהן - אסורין.

(113) תאנים ששוטחים ליבשן (שם כא:). (114) שנראה שהקציעות שייכות לבעל השדה. (115) כי הקציעות דבר

קען שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ל' תשרי - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שלישי ל' תשרי ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עָשָׂר

1) נתבאר בו גם כן קצת פרטים ממה שהוא של מוצאו, מחמת אי זה סיבה ונשלם ביאור זה בשלימות.

1 א. המוצא מחטים² וצנורות³ ומסמרים וכיוצא
2 בָּהֶן: אִם מֵצֵא אֶחָד אֶחָד - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ⁴, שְׁנִים
3 שְׁנִים אוּ יָתֵר - חֵיב לְהַכְרִיז; שְׁמִנֵּן סִמֵּן.

(2) ברייתא בבא מציעא כד. (3) כעין מזלוגת לטוות חוטי זהב. (4) שהרי אין בהם לא סימן ולא טביעת עין. ראה למעלה פרק יד, הלכה ב.

4 ב. וכן המוצא מעות מפזרים - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ⁵.
5 אִפְלוּ הָיוּ מִקְצַת מְטָבְעוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה⁶ - הָרִי הֵן
6 כְּמִפְזָרִין⁷. אָבָל אִם מֵצֵא צִבּוֹר מְעוֹת - חֵיב
7 לְהַכְרִיז⁸. מֵצֵא שְׁלֹשָׁה מְטָבְעוֹת⁹ זֶה עַל גֵּב זֶה וְהֵן
8 עֲשׂוּיִין כְּמַגְדֵּל¹⁰, אוּ שְׁהָיוּ אֶחָד מִמֶּנּוּ וְאֶחָד מִמֶּנּוּ
9 וְאֶחָד עַל גְּבִיתָהֶן¹¹, אוּ שְׁהָיוּ מִקְצַת זֶה עַל מִקְצַת זֶה,
10 כְּדִי שְׂאֵם יִכְנִיס קִיסִים בִּיגִיתָהֶן וְיִטְלוּ בְּכַת אַחַת¹² -
11 חֵיב לְהַכְרִיז. הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּשִׁיר¹³ אוּ כְּשׁוֹרָה¹⁴ אוּ
12 כְּחֻצְבָּה¹⁵ אוּ כְּסֶלֶם¹⁶ - הָרִי זֶה סָפֵק, וְלֹא יִטֹּל.

(5) שהרי אין בהן סימן. (6) מטבע אחד על השני, אבל בשלושה מטבעות פירש רבינו דינא למטה. (7) ונפלו מן הבעלים, ועל כן הרי הן של המוצא (בבא מציעא כה). (8) שהרי זה דרך הינוח, והמקום הוא סימן (ראה למעלה פרק טו, הלכה י). (9) משנה שם כה. המספר הוא סימן. בשתי מטבעות אין המספר סימן, שהרי המוצא מכריז מטבעות מצאתי, ומיעוט מטבעות שניים (גמרא שם). (10) שאין זה דרך נפילה. כך פירש רבי יצחק את המשנה שם. "שלושה מטבעות זה על גב זה", ו"כמגדל" פירושו, לפי רבי חנינא, הרחב למטה, הבינוני באמצע והקצר למעלה, ולפי רבי יוחנן אפילו כשהמטבעות ברוחב אחד והם מונחים זה על גב זה ואין אחד עודף על חבירו, הרי זה דרך הינוח וחייב להכריז (שם). (11) חציו על זה וחציו על זה (שם כה:). (12) דרך הינוח הוא (שם כה:). (13) עגול כצמיד (שם). (14) זה אצל זה. (15) כל אחד כנגד אוויר של שניים. (16) רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות, רש"י שם.

13 ג. המוצא מעות בקיס¹⁷, או פיס כמות שהוא - חֵיב
14 לְהַכְרִיז¹⁸. מֵצֵא פִּיס וּלְפָנָיו מְעוֹת מִפְזָרִים - הָרִי אֵלָיו
15 שְׁלוֹ¹⁹. וְאִם מֵרָאִין הַדְּבָרִים שְׁהָפִיס וְהַמְעוֹת שֶׁל
16 אָדָם אֶחָד²⁰ וּמִן הַפִּיס נָפְלוּ - חֵיב לְהַכְרִיז.

(17) בארנק (משנה שם כד:). (18) שהרי יש סימן בארנק. (19) שהמעות לא מהארנק נפלו, ולמעות מפזרות אין סימן (גמרא כה:). ראה למעלה פרק טו הלכה יג ויד. (20) כגון שמנעול הארנק הפתוח פונה לצד המעות, או שמקצת מעות בכיס ומקצתן על יד הכיס, שם.

17 ד. המוצא מעות בחנות: אם היו בין תבה²¹ לחנוני -

הָרִי הֵן שֶׁל פֶּעַל הַחֲנוּת²²; וְאִם מֵצֵאֵן עַל הַתֵּבָה, וְאִין
צָרִיף לֹאמַר מִתְּבָה וְלַחֲוִין - הָרִי הֵן שֶׁל מוֹצָאֵן²³.
וְלָמָּה²⁴ לֹא תִקְנָה הַחֲנוּת לְבַעֲלָיָהּ? לְפִי שְׁאִינָה חָצֵר
הַמְשַׁתְּמָרֶת²⁵. וְאִף עַל פִּי שְׁבַעֲלָיָה בְּתוֹכָהּ²⁶, צָרִיף
לֹאמַר: תִּקְנָה לִי חֲנוּתִי, כְּמוֹ שְׁיִתְּבָאֵר.

(21) שהחנוני יושב לפניו. (22) שמד החנוני נפל, שהרי שם מקומו. (23) שאנו אומרים מאחד הקונים נפל והתייאר. דעת רבי אלעזר שם. (24) ולמה לא זכה בהן החנוני הרי חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? (בבא מציעא יא.). (25) שהרי רבים יוצאים ונכנסים שם. (26) אין דינה כחצר המשתמרת, מהטעם הנ"ל.

ה. מֵצֵא מְעוֹת בַּחֲנוּת הַשְּׁלֹחֲנִי²⁷: בֵּין פֶּסָא²⁸
לְשֹׁלְחָנִי - הָרִי אֵלָיו שֶׁל שְׁלֹחֲנִי²⁹; מֵצֵאֵן עַל הַפֶּסָא
לְפָנָיו הַשְּׁלֹחֲנִי, אִפְלוּ הָיוּ צָרוּרִין³⁰ וּמִנְחִין עַל
הַשְּׁלֹחֵן - הָרִי אֵלָיו שֶׁל מוֹצָאֵן. וְהוּא, שְׁהָיוּ רֹב
עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים³¹, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; אָבָל אִם הָיוּ רֹב
יִשְׂרָאֵל - חֵיב לְהַכְרִיז, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרוּרִים³² יֵשׁ לָהֶם
סִמֵּן.

(27) מחליף מעות (משנה בבא מציעא כו:). (28) התיבה ששמים עליה את המעות, והמפרידה בין השולחני לקונים נקראת כסא. (29) שממנו נפלו, שהרי אין הקונה ניגש לשם. (30) ויש בהן סימן. וזהו גירסת רבינו חננאל והר"ף בגמרא. "אמר רבי אלעזר אפילו צרוורין ומונחין על גבי השולחן הרי אלו שלו" (של המוצא). ורש"י לא גרס "צרוורין", ראה שם. (31) שנתייארשו הבעלים אפילו מדבר שיש בו סימן, וראה בתוספות שם כו: דיבור המתחיל אפילו צרוורין. (32) אבל אם אינם צרוורים, אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן והבעלים מתייארשים מייד, והמעות הגיעו ליד המוצא לאחר ייאוש, ראה שם הלכה ב ובבא מציעא כא:

ו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת מִתְּבָרָו, אוּ שְׁשֹׁלֵחַ לוֹ חֲבֵרוֹ פְּרוֹת,
וּמֵצֵא בְּתוֹכָן מְעוֹת צָרוּרוֹת - נוֹטֵל וּמַכְרִיז³³; מֵצֵאֵן
מִפְזָרוֹת - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ³⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
כְּשֶׁהָיוּ הַפְּרוֹת מִן הַתֵּגָר³⁵ אוּ מִבַּעַל הַבֵּית שְׁלֹקֶתָן
מִן הַתֵּגָר; אָבָל אִם פֶּעַל הַבֵּית דֵּשׁ הַפְּרוֹת לְעֵצָמוֹ
אוּ עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַפְּנֻעִים³⁶ - הָרִי זֶה
חֵיב לְהַחֲזִיר³⁷.

(33) שהרי יש בהן סימן, הקשר או המספר. (34) שהרי אין בהן סימן (משנה שם). (35) הקונה פירות מהרבה אנשים ואין יודעים למי להחזיר, ולהכריז אי אפשר, שהרי אין במעות סימן והפירות באו מאנשים שונים ולא ידוע של מי הכסף, ועל כן המעות לקונה (שם כז:). (36) וכל מה שקנה עבד קנה רבו. (37) לבעל הבית, אף על פי שאין בהן סימן, שהרי יודעים של מי הן. ובעל הבית אינו מתייארש, שהרי הוא יודע למי מכר (גמרא שם). אבל כשדשם על ידי עבדיו העבירים אפשר שמהם נפלו המעות ונתייארשו.

ז. המוצא מטמון³⁸ בגל³⁹ או בכֶּתֶל יֶשֶׁן - הָרִי אֵלָיו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קעז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה י (כסף משנה), והכוונה שהמעות תופסות את כל רוחב הכותל. (57) בהתאם לדברי המשנה (שם) מחציו ולפנים של בעל הבית, מחציו ולחוץ של המוצא. אבל בסכין וכיס אפילו אם ממלאים כל עובי הכותל, סומכים על ההוכחות שנאמרו למעלה: הניצב של הסכין או פי הכיס מוכיחים.

י. ה'יו בתוך הכתל מעות או לשונות של זהב, שאין שם מוכיח⁵⁸: מחציו ולחוץ⁵⁹ - של מוצא⁶⁰, מחציו ולפנים⁶¹ - של בעל הבית⁶².

(58) אם בעל הבית שם אותן או אחד מבני רשות הרבים (גמרא שם). (59) בחצי הקרוב לרשות הרבים (משנה שם). (60) מתוך הנחה שעובר דרך הניח אותן שם ושכח, ובמשך הזמן התייאש מהן. (61) בחצי הקרוב לפנים הבית. (62) כי הוא הניח אותן ולא התייאש.

יא. ויראה לי, שאין הדברים אמורים⁶³ אלא כשטען בעל הבית שהמטמון שלו; או שהיה יורש, שאינו⁶⁴ טוענין לו⁶⁵ שמה של אביו הן; אבל אם הודה שהן מציאה - הרי הן של מוצא⁶⁶. לפיכך, אם היה משפיר ביתו לאחרים - הרי הן של שוכר אחרון⁶⁷. ואם השפירו לשלשה עובדי כוכבים⁶⁸ כאחד - הרי עשאָהוּ פְּנִדָּק⁶⁹, וכל הנמצא בו, אפילו בתוך הבית - הרי הוא של מוצא; מפני שאין אחד⁷⁰ יכול לטען שהן שלו או שהוא טמן, שהרי עשאָהוּ פְּנִדָּק.

(63) שהמטמון של בעל הבית. (64) הדיינים. (65) אף על פי שהוא עצמו אינו טוען. (66) ואין אומרים חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, שהרי החור הפתוח לרשות הרבים חצר שאינה משתמרת הוא. וזהו גם הטעם לדין המשנה, שמחציו ולחוץ של המוצא. (67) ולא של בעל הבית. (68) לאו דווקא לשלושה גויים, אלא אפילו לאחד הרי אלו של מוצאם, ורבינו נוקט לשון הגמרא שם. וראה רש"י שם. (69) שרבים מצויים שם. (70) ואף בעל הבית. ודווקא השכיר לגויים, אבל השכיר לשלושה ישראלים חייב להחזיר להם, שאפשר שהם שותפים ולכן אינם מתייאשים. דעת רבא שם כו: ופסק כמותו נגד רב נחמן מפני שהוא אחרון. וכן פסק גם הר"ף.

יום רביעי א' מרחשון ה'תש"פ

פרק שבעה עשר

(1) נתבאר בו איכות זכות המציאה שהיא של מוצא וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

א. כל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצא, אינו זוכה בה עד שתגיע לידו² או לרשותו³; אבל אם ראה⁴ את המציאה, אפילו נפל עליה⁵, ובא אחר והחזיק בה - הרי זה שהחזיק בה זכה בה.

(2) "ומצאתה דאתאי לידיה משמע" (בבא-מציעא ב.).

שלו; שאני אומר: של אמוריים הקדמונים⁴⁰. והוא, שימצאם מטה מטה⁴¹ בדרך כל המטמונות הישנות⁴²; אבל אם מראין הדברים שהן מטמון חדש, אפילו נסתפק לו הדבר⁴³ - הרי זה לא יגע בהן, שמה מנחים הם שם⁴⁴.

(38) טמון במקום סתר. (39) אבנים (משנה שם כה:). (40) ולכן אף על פי שידוע שבדורות האחרונים לא היו גויים במקום, הדין כן (גמרא שם). (41) בתוך הקרקע. הגירסה בגמרא שלנו "דשתין טפיי", כלומר, שהחפץ העלה חלודה מרובה, וזה מוכיח שהוא מונח מזמן רב. גירסת רבינו "דשתית", כלומר, מונח למטה אצל היסוד. (42) שמוצאים אותם בקרקע לאחר שקירות הבתים שוקעים באדמה. (43) אם זה מטמון חדש. (44) ויבואו לקחתו, ועל כן לא יגע כדין כל ספק הינוח (גמרא שם), ראה למעלה פרק טו, הלכה א.

ח. והואיל וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, כמו שיתבאר, למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון שבתוך הכתל הישן אף על פי שהוא של אמוריים, ותהיה מציאה זו לבעל החצר⁴⁵? מפני שאינו ידוע⁴⁶ לו ולא לאחרים, והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל אדם, ולפיכך הוא של מוצא. ומה אבדה של אדם⁴⁷, אמרה תורה: אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם⁴⁸, יצאת זו⁴⁹ שנפלה לים שאבדה ממנו ומכל אדם⁵⁰; קל וחמר למטמון קדמוני, שלא היה שלו מעולם⁵¹, והוא אבוד ממנו ומכל אדם. לפיכך הוא של מוצא.

(45) ומדוע מתירים למוצא לקחתה (ראה הלכה ז). (46) שיש מטמון. (47) שחי וקיים. (48) חייבים להחזיר. (49) שאין צריכים להכריז (שם). (50) וחזקה שנתיאשו הבעלים משעה שנפלה, ועל כן אבדו את זכותם על החפץ שלהם, ראה למעלה פרק יד, הלכה ד. (51) שאינו זוכה בה. וראה תוספות שם כו. דיבור המתחיל דשתין ובראב"ד כאן.

ט. מצא מטמון בכתל חדש⁵²: אם המטמון מוכיח שהוא לבעל הבית - הרי הוא שלו; ואם מוכיח שהוא של אחד מן השוק - הרי הוא של מוצא⁵³. כיצד? הספין - הרי הנצב שלו מוכיח⁵⁴; והפס - פיו מוכיח⁵⁵. ואם נמצא תוך הכתל מלא מהן⁵⁶ - חולקין⁵⁷.

(52) בתוך חור שבכותל (משנה שם כה:). (53) אף על פי שזה וודאי הינוח, הרי זה של המוצא, מכיוון שזה מטמון המונח זמן רב, והבעלים כבר נתיאשו. (54) שכן מחזיקים סכין בניצב, ואם הניצב פונה לפנים הבית, בעל הבית הטמין אותו שם, והרי זה שלו, ואם פונה לרשות הרבים, אחד מעובדי דרך הטמינו שם, ועל כן זה של המוצא (גמרא שם כו.). (55) אם פונה לפנים, הריהו של בעל הבית, ואם פונה לחוץ, הריהו של המוצא (שם). (56) שייך לסוף

קצת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמונת על גבי קרקע הוא. (25) שהרי לא הגביה את המציאה כולה מעל גבי הקרקע, וההגבהה של הפקח אינה מועילה לו, מיגו שלא קנה לעצמו, לא קנה לחרש. ואפילו "מפני דרכי שלום" אין כאן, כי החרש עצמו יאמר: פקח לא קנה, אני אקנה? (בבא-מציעא ח.). (26) שם. (27) לריב עם החוטפים מהם את המציאה.

ה. שנים שראו גמל או חמור²⁸ של מציאה, וקדמו שניהם והנהיגוהו או משכוהו²⁹, או שהיה אחד מנהיג ואחד מושך - קנו שניהם³⁰. במה דברים אמורים? ³¹ בחמור; אבל בגמל, אם היה אחד מנהיג ואחד מושך - המושך קנה, אבל לא המנהיג³².

(28) שם ח: (29) ועקר רגליו ממקומו. ראה הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו. (30) ואין אחד עדיף מחבירו, אף-על-פי שחמור דרכו בהנהגה, נקנה גם במשיכה. (31) זה נמשך אחר הדין: "אחד מנהיג, ואחד מושך". (32) כלשון אחרון שם. שהנהגה בגמל במקום משיכה אינה קונה. כלומר, אם שניהם מנהיגים שניהם קונים, אבל אם אחד מנהיג ואחד מושך, המושך עדיף ואין המנהיג קונה (שם ט.).

ו. בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסרה³³ - לא קנה³⁴, עד שימשך או ינהיג³⁵. וכן בנכסי הגר³⁶. אבל קנה המוסרה לבדה.

(33) חבל שקושרים בו בעל-חי. (34) אין האוחז במוסרה קונה את הבהמה אלא-אם-כן בעל הבהמה מוסר אותה בידו. כגון במקח וממכר או במתנה (שם ח:). (35) ראה הלכה ה. (36) שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם בנכסיו זכה בהם (שם).

ז. היה אחד רוכב³⁷ ואחז אוחז במוסרה - הרוכב קנה בהמה והמוסרה שעל לחיי בהמה³⁸ בלבד, וזה שאחז המוסרה קנה ממנה מה שאחז בידו³⁹, ושאר המוסרה לא קנהו אחד מהן⁴⁰.

(37) שם ט. (38) כדעת רב אשי, ובלשונו "בית פגיה". (39) ויותר לא, כי אין קונים חפץ מן ההפקר אלא-אם-כן הגביהו כולו. (40) וכל התופס בו זכה.

ח. חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו⁴¹, ואם נפלה בה מציאה - הרי היא של פעל החצר⁴². במה דברים אמורים? בחצר המשתמרת⁴³; אבל בשדה וגנה וכיוצא בהן: אם היה עומד בצד שדהו⁴⁴ ואמר: זכתה לי שדי - זכה בה; ואם אינו עומד שם, או שהיה עומד ולא אמר זכתה לי⁴⁵ שדי - כל הקודם זכה. וכן ארבע אמות⁴⁶ של אדם שהוא עומד בצדו - הרי אלו קונים לו⁴⁷, ואם הגיעה המציאה לתוך ארבע אמות שלו - זכה בה.

(41) שאינו יודע שהחפץ בחצרו (בבא-מציעא יא.), ואילו היה יודע היה רוצה לזכות בה. והטעם הוא שהחצר היא כהמשך לידו, שהרי כל מה שבידו נותן שם (נמוקי-יוסף

(3) כגון לחצרו. ראה להלן הלכה ח. (4) "בראיה בעלמא לא קני לה" (גמרא שם). (5) משנה בבא-מציעא י. והטעם שלא קנה, משום שלא הגיעה לידו ולא לרשותו. ואף-על-פי שתיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם קונות לו, זה רק בסימטה או בצידי דרכים שאין הרבה עוברים ושבים, אבל ברשות הרבים ממש אינן קונות. המשנה שממנה מקור דין זה מדברת ברשות הרבים, כמו שפירש אותה רב ששת שם י: וראה פירוש המשנה לרבינו כאן, ורבינו חננאל והרי"ף. וראה חושן המשפט סימן רסח סעיף טו, ובהג"ה ובביאור הגר"א שם. ומזה יוצא, שבסימטה קנה אפילו נפל עליה, בניגוד לפירוש הראשון שבגמרא שם. ויש לתמוה, למה סתם רבינו כאן והשאיר מקום לטעות.

ב. היה רוכב⁶ על גבי בהמה וראה את המציאה, ואמר לחברו⁷: זכה לי בה - פיון שהגביהה לו⁸ קנה הרוכב⁹, ואף על פי שלא הגיעה¹⁰ לידו¹¹. ואם אמר לו: תנה לי¹², ונטלה ואמר: אני זכיתי בה - זכה בה הנוטל¹³. ואם משנתנה לרוכב אמר: אני זכיתי בה תחלה¹⁴ - לא אמר כלום¹⁵.

(6) משנה בבא-מציעא ט: (7) ההולך רגלי. (8) ושתק, הרי עשה שליחותו. (9) כדעת רבי יוחנן (שם י.), שאמר: המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו. (10) בדפוס רומי ר"מ: הגיעה. (11) כי המגביה נעשה שליחו, ומרגע שהגביהה קנה אותה הרוכב. (12) משנה, שם. (13) כי הרוכב לא עשה אותו שליח לזכות בשבילו אלא לתת לו את המציאה, וכל עוד שלא נתן לו, הרשות בידו לחזור בו משליחותו. (14) כשהגביה את המציאה, משנה שם. (15) כי אפילו אם נכונים דבריו, שנתכוון לזכות בה לעצמו, הרי נתנה במתנה לרוכב כשמסרה לו. ראה רש"י שם.

ג. המגביה מציאה לחברו¹⁶ - קנה חברו¹⁷. ואף על פי שלא אמר לו¹⁸ כלום - [זכה בה]. הגביהו המציאה שנים¹⁹ - קנאוה שניהם²⁰.

(16) בשעת ההגבהה אמר: אני מגביה את המציאה לחבירי. (17) ואין המגביה יכול לחזור בו, שם י. (18) חבירו שיגביה את המציאה בשבילו. בהלכה הקודמת אמר לו חבירו: "זכה לי בה", והמגביה לא אמר כלום, וכאן אמר המגביה: "אני זוכה בה לחבירי", וחבירו לא אמר כלום. בשני המקרים זכה בה חבירו. (19) כששניהם מודים שהגביהו את המציאה ביחד (משנה שם ב. וגמרא ח.). (20) כי עזרו זה לזה בהגבהה, וכל אחד מהם הוא כמגביה מציאה לחבירו, ועל-ידיה זכו בה שניהם (שם ח.).

ד. הגביהה לו חרש²¹ או שוטה או קטן - לא קנה הפקח²², לפי שאין להן דעת²³. הגביהה חרש ופקח באחד - מתוך שלא קנה פקח²⁴ לא קנה חרש²⁵. היו שניהם חרשים - תקנו חכמים²⁶ שיקנו, כדי שלא יבואו להנצות²⁷.

(21) מלידה, אינו מדבר ואינו שומע ודינו כשוטה. (22) בבא-מציעא ח. (23) ראה משנה גיטין נט: ולקמן הלכה יב. (24) שהרי מה שהגביה החרש בשביל הפקח -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קעט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כך היא כידה לענין מציאה. (63) זה יוצא מדברי רב פפא (שם י:) שאמר, שבשדה חבירו לא תיקנו ארבע אמות, ואף-על-פי שהתורה נתנה לו זכות ללכת בו ולקחת פאה, אבל לא נתנה לו זכות שתהיה חצרו. משמע שארבע אמות דינן כחצרו. ועל כן הקטנה כשם שיש לה חצר, כך יש לה ארבע אמות. (64) שם י: (65) כי שלוחו של אדם כמותו. (66) בקידושין מא. למדנו ששלוחו של אדם כמותו, מהכתוב (דברים כד, א) "ושלחה מביתו", והפרשה מתחילה: "כי יקח איש" כלומר, גדול. (67) ראה לקמן הלכה יב.

יא. מי שראה⁶⁸ אחרים רצים אחר המציאה, והרי היא צבי שבור או גוזלות⁶⁹ שלא פרחו: אם היה עומד בצד שדהו⁷⁰ שהן בתוכה, ואילו היה רץ היה מגיע⁷¹, ואמר⁷²: זכתה לי שדי - זכתה לו שדהו; ואם אינו יכול להגיע - הרי אלו צבי שבור שהוא רץ פדרכו וגוזלות המפריחים, ולא אמר פלוס⁷³, אלא פל הקודם בהן זכה. ואם נתנו לו במתנה⁷⁴ - הואיל ואחר הקנם לו והרי הן מתגלגלין⁷⁵ בתוך שדהו, קנתה שדהו⁷⁶. ואם היה צבי רץ פדרכו וגוזלות מפריחין - לא קנתה לו שדהו⁷⁷.

(68) משנה בבא-מציעא יא. (69) נקטה המשנה לשון רבים, משום שדרכם לפרוח הרבה ביחד. (70) דעת שמואל, שם. (71) דעת רבי יוחנן, שם יב. (72) משנה, שם יא. דרושים כל שלושת התנאים: א. עומד בצד שדהו. ב. אילו היה רץ, היה מגיע. ג. אמר: זכתה לי שדי, משום ששדה חצר שאינה משתמרת היא, ועל-ידי קיום התנאים הנ"ל נעשית כחצר המשתמרת. (73) שהרי אפילו לא יקחהו אחר, לא ישאר בשדהו, משנה שם. (74) שם יב. (75) הצבי השבור והגוזלות שלא פרחו, ונתגלגל בשדה דינו כמונח בשדה. (76) ואין הנותן יכול לחזור בו. (77) אפילו במתנה, שדעת אחרת מקנה אותו, שהרי הצבי הרץ כדרכו והגוזלות המפריחים יעזבו מהר את שדהו, ודומים כאילו אינם בחצרו כלל.

יב. מציאת חרש⁷⁸ שוטה וקטן - יש בה גזל⁷⁹, מפני דרכי שלום⁸⁰. לפיכך, אם עבר⁸¹ אחר וגזלה מידן - אינה יוצאה בדניני⁸², ואם פפר בה ונשבע - אינו חיב בחמש⁸³.

(78) מלידה, וממילא הוא גם אלם וגם שוטה, ועל כן הוא נזכר תמיד יחד עם שוטה וקטן (משנה גיטין נט:). (79) אם בא אחר וחתף מידם. (80) כדי למנוע ריב בין המוצא וקרוביו ובין האחרים. אבל מצד הדין אין זה גזל, שהרי אין בהם דעת, ולא זכות במציאה, וכאילו היא מונחת עדיין על הקרקע (בבא-מציעא שם). (81) על תקנת החכמים. (82) כי הגזלן זכה מן הדין, וכדעת תנא-קמא שם. (83) גזלן שכפר ונשבע לשקר, חייב להחזיר את הקרן ולהוסיף חומש (ויקרא ה, כד), אבל בגזל זה שאינו יוצא בדנינים - אין גם חומש. ראה למעלה פרק ו, הלכה טז.

יג. מציאת פנו⁸⁴ ובתו הסמוכים על שלחנו⁸⁵, אף על פי שהן גדולים⁸⁶, ומציאת בתו הנערה⁸⁷, אף על

בשם הרנב"ר. (42) ואסור לאחר ליטלה. (43) כגון מוקפת גדר, ובעל החצר סומך על כך שאיש לא יכנס לחצרו לקחתה (שם). (44) דעת שמואל, שם. (45) משנה, שם. רבינו סובר, שבחצר שאינה משתמרת צריכים שני הדברים: עומד בצד החצר, וגם שיאמר זכתה לי חצרי. (46) ראה הלכה ט. (47) בבא-מציעא י. ארבע אמות קונות אפילו לא אמר "זכו לי". קנין ד' אמות עדיף מקנין חצר, מפני שיכול הוא להושיט יד ולקחת את המציאה.

ט. חכמים⁴⁸ תקנו דבר זה⁴⁹, כדי שלא יריבו המוצאין זה עם זה. במה דברים אמורים? בסמטא⁵⁰, או בעדי רשות הרבים⁵¹ שאין הרבים דוחקין בהן, או בשדה שאין לו בעלים⁵³; אבל העומד ברשות הרבים⁵⁴ או בתוך שדה חבירו⁵⁵ - אין ארבע אמות קונות לו⁵⁶, ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו⁵⁷.

(48) שם. (49) ארבע אמות קונות לו לאדם. (50) קרן זווית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים, כדעת רב ששת שם י: (51) שם. (52) ויש לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (53) בגמרא שלנו בדברי רב פפא כתוב "בעלמא", וגירסת רבינו חננאל, הרי"ף ורבינו היא: "בשדה דעלמא", ורבינו מפרש הכוונה "בשדה שאין לו בעלים". (54) שהצפיפות מרובה, ואין לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (55) אינה נעשית חצירו של אחר. מדברי רב פפא שם. (56) ברשות הרבים אין קונות לו, שהרי התקנה לא תועיל למנוע ריב, ובשדה חבירו אין קונות לו, שלא הפקיעו חכמים זכותם המליאה של הבעלים על-מנת לתת לאחרים זכות חצר. (57) ראה הלכה א.

י. קטנה - יש לה חצר⁵⁸ ויש לה ארבע אמות⁵⁹, וקטן⁶⁰ - אין לו חצר ואין לו ארבע אמות. מפני שהחצר של קטנה מידה למדנה⁶¹: שששם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה; וכשם שיש לה חצר לענין הגט, כך יש לה לענין מציאה⁶²; וארבע אמות של אדם פחצרו לענין מציאה⁶³. אבל האיש למדנו שהחצרו קונה לו משלוחו⁶⁴: פדרף שקונה לו שלוחו⁶⁵, כך תקנה לו חצרו; והקטן, הואיל ואינו עושה שליח⁶⁶, כך אין חצרו ולא ארבע אמות שלו קונין לו, עד שתגיע מציאה לידו⁶⁷.

(58) חצר המשתמרת קונה לה שלא מדעתה כמו לגדול (בבא-מציעא י: יא). (59) קונות לה מכוח תקנת החכמים, דברי רבי יוחנן שם. (60) דברי ריש לקיש. ולפי מסקנת הגמרא, גם רבי יוחנן מודה בקטן. ראה רבינו חננאל ורש"י. (61) כתוב בתורה: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כד, א). ודרשו בגיטין עז: "ונתן - מכל-מקום". כלומר, לאו דוקא בידה ממש אלא אפילו נתן את הגט לחצרה, הרי היא מגורשת, ודין החצר כדין היד, שם י: (62) בבא-מציעא יא. אמרו: "לפינן מציאה מגט", כלומר, אנו לומדים מציאה מגט, כשם שחצרה כידה לענין הגט,

באחריות, או כשאין ללוה נכסים אחרים. אבל כשקנו באחריות ויש ללוה נכסים, אין חשש קנוניה. (11) שהרי נפרע החוב, שם יג. (12) כדי שיחלקו ביניהם את קרקע הלוקחות. (13) זכות. (14) הסופר שכח לכתוב אחריות נכסים, והמלוה לא הפסיד את זכותו מפני טעותו של הסופר, כדעת החכמים במשנה. רבינו פסק כאב"י שם לג: בניגוד לדעת שמואל שסובר שאין חוששין לפרעון. שיטתו של שמואל הופרכה, שם יד. (15) כדעת רבא שאינו מבדיל בין שטרי הלואה ובין שטרי מקח וממכר (שם טו:). (16) מכיון שהדין "לא יחזיר" מנומק בזה ש"אחריות טעות סופר". (17) שהרי בשטר זה כתוב מפורש שאין בו אחריות, והמלוה ינכה מן הלואה בלבד, והוא הרי מודה שלא פרע. (18) שם יב: (19) מכיוון שנפל ולא נזהר בשמירתו, יש יסוד לחשוש שפרעו.

ב. וכן אם מצא שטר שזמנו בו פיוס²⁰, והיה מקיים²¹, והחביב מודה²² - יחזיר²³; ואם אינו מקיים - לא יחזיר, שפא פתב ללוות²⁴ ועדין לא לזה²⁵.

(20) שביום שנמצא נכתב. מימרא של רבי יוחנן, בבא מציעא יז. (21) אישור בית הדין שהשטר כשר. (22) שלא פרע ומהמלוה נפל, דברי רב כהנא שם. (23) למלוה. ואין חוששין לקנוניה כמו בהלכה א, כי הם יכולים לכתוב שטר אחר שזמנו כזמן השטר הנמצא, מה שאין כן בהלכה א. (24) הכין לעצמו שטר לשם קבלת הלואה. (25) ואינו משמיד את השטר, כי בדעתו ללוות אחר כך, וחס על שכר הסופר. והמלוה יטרוף שלא כדין מן הלוקחות, שקנו מהלוה קרקע בימים שבין כתיבת השטר ובין ההלואה, ועל כן לא יחזיר למלוה כשאינו מקיים אפילו כשהלוה מודה (גמרא שם). וראה חושן משפט סימן סה, סעיף ז, מאירת עינים שם סעיף קטן כב.

ג. מצא שטר פחמת²⁶ או בכלי עץ וכו' צא בהן - הרי זה יחזיר למי שנתן סימן²⁷. מצא שלשה שטרות פרוכין²⁸ בכרך אחד, או מנחין זה על זה²⁹ ואגודים אגד אחד - יחזיר למי שנתן סימן³⁰.

(26) נוד של עור, משנה שם כ. וגמרא כ: (27) מה שאין כן בשתי ההלכות הקודמות שאין מחזירים את השטר למלוה אפילו בסימן, שהרי השטר בידו היה, והוא מכיר את הסימן, ואין זו הוכחה שמידו נפל. (28) ראשו של זה בסופו של זה, משנה וגמרא שם. (29) אורכו של זה על אורכו של זה. (30) המוצא מכרזי "שטרות מצאתי", והמאבד יאמר את המספר, או שהיו כרוכין או אגודים, כסימן. על כן מדברת המשנה על שלושה שטרות, כי בשנים אין המספר סימן, שהרי המינימום של "שטרות" הוא שנים (גמרא ור"י שם).

ד. היה הלוה אחד³¹ והמלוהים שלשה³²: אם מקיימים³³ הם - יחזיר ללוה³⁴, ואם לאו - יחזיר למי שנתן סימן; שפא המלוהים נתנו שטרותיהן לסופר³⁵ לקימן ונפלו מיד הדין³⁶. היה המלוה אחד והלוהים שלשה - יחזיר למלוה³⁷. ואם היו שלשתן פכתב ידי

פי שאינה סומכת³⁸ על שלחנו, ואפלו היתה מכורה אמה³⁹, ומציאת עבדו ושפחתו הפנענים⁴⁰, ומציאת אשתו⁴¹ - הרי אלו שלו. אבל מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן, ומציאת עבדו ושפחתו העבירים⁴², ומציאת אשתו שהיא מגרשת ואינה מגרשת⁴³ - כל אלו המציאות אינן שלו.

(84) משנה בבא מציעא יב. (85) שאביהם מפרנסם. (86) דינם לענין מציאה קטנים, שם יב: והטעם שהמציאה לאב - "משום איבה", שהרי הוא מפרנסם. (87) בת שתיים-עשרה ויום אחד שהביאה שתי שערות, עדיין ברשות אביה היא (כתובות מו:). (88) זה יוצא מדברי הגמרא שאומרת, שמציאת שפחה עבריה, שלא הביאה שתי שערות, שייכת לאביה, אף על פי שאינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה, בבא מציעא יב: (89) מכורה כשפחה, אין המציאה שייכת לאדוניה אלא לאביה (שם). והטעם הוא משום איבה, שלא ישנא אותה ויקדשנה למנוול ולמוכה שחין (כתובות מז, וראה תוספות שם). (90) כל מה שקנה עבד קנה רבו (משנה, שם יב:). (91) כדי למנוע קטטה בינו לבניה, שהרי הוא מפרנסה. (92) ברשות עצמם הם (משנה, שם). (93) ספק מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לה ספק קרוב לו. אף על פי שעדיין חייב לפרנס אותה, בכל זאת המציאה שלה, שהרי בין כך וכך יש כבר איבה בינו לבניה (גמרא שם יב:).

יום חמישי ב' מרחשון ה'תש"פ

פרק שמונה עשר

(1) נתבארו בו דיני מציאת השטרות, איזה אלו שטרות שיהיו, והיות דיניהם חלוקים משאר המציאה, כמו שהוא מבואר שם.

א. המוצא שטר חוב², אף על פי שלא פרש³ בו אחריות נכסים⁴, ואף על פי שהחביב מודה⁵, ואף על פי שהוא מקיים⁶ - הרי זה לא יחזיר⁷; שפא פרעו, וקנוניה⁸ הם⁹ עושים פדי לטרף לקוחות¹⁰ שלא פדיין¹¹, ולפיקה¹² הודה לו. שהרי יש לו¹³ לטרף בשטר שלא פרש בו אחריות, שהאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות סופר¹⁴ הוא, בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר¹⁵. לפיקה¹⁶, אם פרש בשטר זה שהוא שלא באחריות: אם היה החביב מודה - יחזיר¹⁷; ואם לאו - לא יחזיר¹⁸, שפא פרעו¹⁹.

(2) משנה בבא מציעא יב: (3) שלא כתוב במפורש. (4) שנכסי הלוה אחראים לפרעון החוב, והמלוה יוכל לטרוף אותם גם מיד הלוקחות, שקנו אחרי ההלוואה. (5) שהלוה מודה שלא פרע, והשטר-חוב נפל מיד המלוה, וכל-שכן כשלא מודה וטוען שפרע (גמרא שם). (6) על-ידי העדים בבית-הדין (בבא מציעא טז). (7) למלוה. (8) הסכם של רמאות. (9) המלוה והלוה. (10) שקנו במפורש שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו רוצה לגרשה, והאשה טוענת שמידה נפל והיא מגורשת. (47) ראה סוף ההלכה. (48) ומתירים אשת איש בסימן מובהק, אף-על-פי שהבעל טוען שלא גירשה. (49) לשון הברייתא שם. (50) שם כח. (51) שסימני הבעל אינם כלום, שהרי הוא כתב את הגט ויודע בסימניו, ולא כבמציאה סתם שאמרנו "סימני וסימני יניח", כלומר באו שנים וכל אחד מהם נתן סימני האבידה כמו שנתן חבירו, לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או יעשו ביניהם פשרה. ראה גמרא שם, וראה למעלה פרק יא, הלכה ג, ופרק יג, הלכה ו. (52) בתנאי. (53) ולא נקב סתם, כי שמא ראתה את הנקב כשהגט היה ביד בעלה (גמרא שם).

ז. הוא אומר סימני החוט⁵⁴ שֶׁקָשַׁר בּוֹ הַגֵּט, וְהָיָה אוֹמֶרֶת סִימָנִי הַחוּט - יִנָּתֵן לָהּ. וְהָיָה, שֶׁתֹּאמַר סִימָן מִבֶּהֱקָה, כְּגוֹן אֲרָף מֵדַת הַחוּט; וְאָבֵל אִם אֲמָרָה: אָדָם אוֹ שָׁחַר הוּא - אֵין זֶה סִימָן מִבֶּהֱקָה⁵⁵. הוּא אוֹמֵר: בְּחֻמַּת הָיָה מִנָּח, וְהָיָה אוֹמֶרֶת: בְּחֻמַּת⁵⁶ הָיָה מִנָּח - יִנָּתֵן לוֹ; שֶׁאֵין זֶה סִימָן מִבֶּהֱקָה⁵⁷.

(54) בבא-מציעא כה. (55) שמא ראתה כשהגט היה ביד בעלה. (56) נוד של עור, שם. (57) שהאשה יודעת, שהבעל מחזיק כל שטרותיו בחמת.

ח. מֵצָא גֵּט שֶׁחֲרוּר⁵⁸: בְּזִמְן שֶׁהָרֵב מוֹדָה⁵⁹ - יִחְזִיר לְעֶבֶד⁶⁰; אֵין הָרֵב מוֹדָה⁶¹ - לֹא יִחְזִיר⁶² לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה.

(58) שטר ששחרר האדון את עבדו הכנעני. משנה, שם יח. (59) שנתנו לעבד להשתחרר בו, ומיד העבד נפל. (60) ברייתא, שם יט. (61) וטוען שכתב את השטר ונמלך בדעתו שלא ליתנו. (62) שם.

ט. מֵצָא שֶׁטֶר מִתְּנָה⁶³: אִם מִתְּנָה בְּרִיא⁶⁴ הִיא, וְאֵף עַל פִּי שְׁשִׁנְיָהּ מוֹדִים⁶⁵ - לֹא יִחְזִיר לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה; שֶׁמָּא כְּתֹב לָתֵן וְלֹא נָתַן⁶⁶, וְאַחֵר שֶׁכְּתֹב שֶׁטֶר זֶה מִכֵּר שְׂדֵה זֶה אוֹ נָתַן לְאַחֵר מִתְּנָה, וְחֲזֹר בּוֹ, וְזֶה⁶⁷ שֶׁמוֹדָה לְזֶה⁶⁸ כִּדִּי לַעֲשׂוֹת קְנוּיָא עַל הָאַחֲרוֹן⁶⁹ שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹ שֶׁמִּכֵּר לוֹ. וְאִם מִתְּנָה שְׂכִיב מִרְעָה⁷⁰ הִיא: אִם הוֹדָה - יִתֵּן, וְאִם לֹא - לֹא יִתֵּן; שֶׁשְׂכִיב מִרְעָה שֶׁנָּתַן לְשִׁנִּים זֶה אַחֵר זֶה - הָאַחֲרוֹן קָנָה⁷¹, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר⁷².

(63) משנה, שם יח. (64) שאין הנותן יכול לחזור בו לאחר שמסר את שטר המתנה למקבל, גמרא שם יט: (65) ברייתא שם יט. (66) ולא זכה חבירו. (67) הדבר הזה. (68) הראשון. (69) לומר ששטר המתנה שנמצא נמסר בשעתו לראשון, ומידו נפל, ואם נחזיר את השטר לראשון, הוא יוציא את השדה מן האחרון, שהרי שטר קודם לזה של האחרון, ויחלקו ביניהם את השדה (גמרא שם). (70) חולה מסוכן השוכב על ערש דוי (שם). (71) כי הנותן יכול לחזור בו, שאין כוונתו להקנות אלא לאחר מיתתו, ועל כן אפילו נחזיר את השטר לראשון לא

1 סוֹפֵר אֶחָד - יִחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן; שֶׁמָּא שֶׁלֹּשְׁתָּן
2 הוֹלִיכּוּ שְׁטָרֵיהֶן לְסוֹפֵר לְכָתֹב וּנְפְלוּ מִיַּד הַסּוֹפֵר³⁸.

(31) בשלושת השטרות שמצאם יחד (משנה בבא-מציעא כ.). (32) כגון ראובן לזה משמעון, מלוי ומיהודה. (33) גמרא, שם כ: (34) אפילו נתן המלוה סימן, שוודאי פרע הלזה את השטרות וקבלם חזרה ומידו נפלו, שאם מיד המלווים נפלו, מי קיבץ אותם למקום אחד. (35) של בית-הדין. (36) אבל בשטרות מקויימים אין חוששים שמא מיד הדיין נפלו, שאין דרכו של איש להשהות את שטרו המקויים אצל הדיין (שם). ובכ"י אוקספורד 591 הגירסא היא: "ונפלו מיד הסופר". (37) שוודאי מידו נפלו, שאם מיד הלויים נפלו, כיצד נודמנו למקום אחד (משנה וגמרא שם). (38) ומעולם לא לוי, ואין זה ודאי שמהמלוה נפלו, ועל כן לא יחזיר אלא למי שנתן סימן.

3 ה. מֵצָא שְׁטָרוֹת קְרוּעִין³⁹ וְשֶׁטֶר חוֹב בִּינְיָהֶן - לֹא
4 יִחְזִיר⁴⁰. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבֵר⁴¹, אֲפִילוּ בְּלֹא עֲדִים -
5 יִתֵּן שֶׁטֶר הַחוֹב לְלֹזָה⁴²; שֶׁאֵלּוּ לֹא הָיָה פְּרוּעַ, לֹא
6 הִשְׁלִיכוּ בֵּין שְׁטָרוֹת קְרוּעִים, וְהָרִי יֵשׁ עִמּוֹ כְּתֹב
7 שֶׁהוּא פְּרוּעַ.

(39) שם כ: (40) לא למלוה ולא ללוה, אפילו נתן המלוה סימן, שמא נפרע, שהריהו מושלך עם יתר השטרות הפרועים. (41) שכתוב בו שהשטר נפרע (משנה שם כ.). (42) שוודאי נפרע. לפי רבינו, מדברת משנתנו שם, באחד שמצא ברחוב שטרות קרועים, ושטר חוב ביניהם בצירוף שובר, ולא במלוה שמצא בין שטרותיו שובר על אחד השטרות, ראה אור-שמח ומשנה-למלך כאן.

8 ו. מֵצָא⁴³ גִּטִּי נָשִׁים: בְּזִמְן שֶׁהַבֶּעַל מוֹדָה⁴⁴ - יִחְזִיר
9 לְאִשָּׁה⁴⁵; אֵין הַבֶּעַל מוֹדָה⁴⁶: אִם נָתַן הָאִשָּׁה סִימָן
10 מִבֶּהֱקָה⁴⁷ - יִנָּתֵן לָהּ⁴⁸, וְאִם לֹא - לֹא יִחְזִיר לֹא לְזֶה
11 וְלֹא לְזֶה⁴⁹. אָמַר הַבֶּעַל⁵⁰: מִדִּי נָפַל, וְנָתַן סִימָנִי, וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: מִדִּי נָפַל, וְנָתַן סִימָנִי - יִנָּתֵן
12 לָהּ⁵¹. וְהוּא⁵², שֶׁתֵּתֵן סִימָן מִבֶּהֱקָה, כְּגוֹן שֶׁאֲמָרָה:
13 נָקֵב יֵשׁ בְּצֵד אוֹת פְּלוּנִיָּה⁵³; שֶׁאֵלּוּ לֹא הִגִּיעַ לִידָה, יִנָּקֵב
14 לֹא הִיָּתָה יוֹדֵעַת.

(43) בבא-מציעא יח: (44) שנתן את הגט לאשתו ומידה נפל. (45) להתירה להנשא, שלא כשטר חוב, שאף-על-פי שהחייב מודה לא יחזיר, למעלה הלכה א. והטעם הוא, ששטר-חוב לגביית החוב הוא בא, ואפילו מן הלקוחות, ועל כן לא תועיל הודאת הלוה, שהרי אדם שלישי (הלקוח) עלול להפסיד, אבל גט עיקרו בא להתיר את האשה להינשא. [אמנם קיים חשש, שמא כתב הגט בניסן ולא נתנו לאשה עד תשרי, ובינתיים מכר הבעל פירות של נכסי מלוג שלה, ועכשיו אחרי שיחזירו לידה את הגט תטרוף מן הלקוחות מה שקנו בין ניסן לתשרי. בגמרא שם יט. הקשו כך על גט אשה ועל שטר שחרור, והשיבו: מחזירים, כדי שתוכל להנשא, וכשתבוא להוציא מיד הלקוחות ידרשו ממנה להוכיח מתי הגיע הגט לידה, ותאריך הגט אינו קובע]. (46) והוא טוען שעדיין לא נתן לה את הגט ומידו נפל, וכעת

קפב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבא-מציעא כ. (86) מזון האשה והבנות. בית-דין כותבים שטר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות (ראה פירוש המשנה לרמב"ם). (87) יבמה שחלצה כותבים לה בית-דין שטר המאשר שחלצה בפניהם כדין, ומותרת לכל איש. דיני חליצה נתבארו בספר נשים, הלכות יבום וחליצה. (88) יתומה קטנה שהשיאיה אמה ואחיה יוצאת במיאון, שאומרת בפני שלושה אין רצוני בפלוני בעלי, ואינה צריכה גט. וכותבים לה בית-דין שטר שמיאנה בפניהם ומותרת להנשא. (89) כך פירשו בבבלי את "שטרי בירורין" שבמשנה שם. (90) זה דיין אחד וזה דיין אחד, שיהפוך בזכותו, ראה סנהדרין פרק ג, משנה א. (91) כגון שטר שהחליטו בית-דין נכסי לזה למלוה (בבא-מציעא טז:).

יד. כל השטרות הנמצאים שדינן שלא יחזיר, אם החזיר - הרי אלו פשרים⁹², וגובין בהן⁹³, ואין מוציאין⁹⁴ אותן מתחת יד בעליהם, והרי הם בחזקתן⁹⁵ ואין חוששין להם⁹⁶.

(92) כי הדין "לא יחזיר" בכל השטרות הללו הוא לכתחילה מתוך חשש, אבל אין לפסול אותם בגלל חשש. (93) כמו בכל שטר. ואם יטען בעל הדין שכנגד, שהשטר פרוע או טענות אחרות - דינו ככל שטר שיוצא מתחת יד המלוה. (94) על יסוד חשש וספק. (95) שהם כשרים. (96) לפרעון וקנוניא וכדומה. דעת עצמו. ולא נמצא כל מקור בתלמוד ובגאונים להלכה זו.

סליקו להו הלכות גזלה ואבדה בסיעתא דשמיא

יום שישי ג' מרחשון ה'תש"פ

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והוא דין חובל בחברו או מזיק קממו.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו החובל בחבירו שהוא חייב בחמשה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבתי ובושת, מנין לו זה מן התורה. ואיכות עשיית החבלה, בכוונה ושלא בכוונה, באי זה דבר, ובאי זה מקום.

א. החובל בחברו² - חייב לשלם³ לו חמשה דברים, ואלו הם: נזק, וצער, וריפוי, ושבתי, ובשת. וחמשה דברים אלו, פלוני משתלמים מן היפה שבנכסיו⁵, פדין כל המזיקין⁶.

(2) כגון, קוטע ידו. (3) ואין מקטעים ידו. (4) אלו שאין בהם חסרון כיש, כגון, צער ובושת. (5) מן הקרקע המעולה שבנכסי החובל, אם אין לו מטלטלין. (6) בממון חבירו, שאמרה תורה "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות כב, יד). וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י.

ב. נזק ניצד⁷? שאם קטע יד חברו או רגלו - רואין

יפסיד האחרון. (72) הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה טז.

י. מת שכיב מרע שנתנה במתנה, אף על פי שהירש מודה⁷³ שמורישו נתנה - הרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה; שמה פתח לתן ולא נתן, ומכרה הירש או נתנה, וחזר בו⁷⁴, והרי הוא רוצה לעשות קנוניא עם זה כדי להפקיע⁷⁵ נכסי זה האחרון.

(73) שם יט: (74) והרי אינו רשאי לחזור בו, שהרי מתנת בריא היא. (75) על-ידיה שיחזירו את השטר לראשון שזמנו קודם לזה של האחרון, ואחר-כך יחלקו ביניהם את השדה.

יא. מצא שוכר⁷⁶: בזמן שבעל השטר מודה שושבר שטר ופרעו או מחלו⁷⁷ - יתן⁷⁸ לבעל השוכר; אין שניהם⁷⁹ מודים - לא יחזיר⁸⁰ לא לזה ולא לזה.

(76) המאשר שהשטר נפרע (משנה, שם יח.). (77) תוקף השטר נשבר מפני שפרע לו את החוב, או שמחל לו בעל השטר על החוב. (78) ואין חוששים שמה מכר בעל השטר את השטר לאחר לפני פרעון החוב, ואם נחזיר את השוכר יפסיד הקונה, שהרי גם לאחר מכירת השטר - זכאי המוכר למחול על החוב (שם כ.). (79) ובעל השטר טוען שהכין את השוכר לעת הצורך, אבל החוב טרם נפרע. (80) שם יט:

יב. מצא פתבה⁸¹, אף על פי ששניהם מודים⁸² - לא יחזיר⁸³ לאשה; שמה נפרעה פתבה זו או נמחלה, ואחר כך מכר הבעל נכסיו, והרי הוא רוצה לעשות קנוניא⁸⁴ על הלקוחות.

(81) שטר שבו מתחייב הבעל לשלם סכום כסף לאשתו כשיגרשנה או כשתתאלמן ממנו. (82) שהכתובה לא נפרעה. (83) כדין כל שטר-חוב, ראה למעלה הלכה א. (84) להחזיר לאשתו את הכתובה, כדי לטרוף את הקרקע מן הלקוחות, ויחלקו ביניהם את הקרקע.

יג. מצא אגרות שום⁸⁵ ואגרות מזון⁸⁶, שטרי חליצה⁸⁷ ומאונקין⁸⁸, ושטרי טענות⁸⁹ שפותבין הדינין של בעל דין זה ושל חברו, או שמה שטרי בירורים, והם השטרות שבררו להן⁹⁰ בעלי דינין את הדינין שדינין להם וקבלו עליהם שידונו להם פלוני ופלוני, או שמה שכל מעשה בית דין⁹¹ - הרי זה יחזיר. פלוני של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון - לא יחזיר, שמה נפרע החוב; ואם היה החייב מודה, ואפשר שהודה כדי לעשות קנוניא עד שיפסיד את הלקוח או מקבל מתנה שלקוחו אחר זמן השטר, כדי שיפרעו מידם שלא פדין - הרי זה לא יחזיר, אף על פי ששניהם מודים; וכל שטר שאין בו צד לחשש לא לפרעון ולא לקנוניא - יחזיר לבעלו.

(85) שטר ששמו בית-דין נכסי לזה למלוה בחובו (משנה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) באותה פרשה למעלה. (22) בכתוב לפנינו: והיכה. (23) דהיינו חבורה. (24) וזהו לימוד המבוסס על פשט הכתוב, שאינו מובא בבבלי ומקורו במכילתא דרשב"י (ראה שם עמוד 176, הוצאת מקיצי נרדמים), ורבינו העדיף אותו על דרשות הבבלי בבא קמא פג. (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם). ובזה מיושבת קושיית הלחם משנה כאן, וקושיית "מראה הפנים" בירושלמי בבא קמא פרק א דיבור המתחיל שאם היה סומא. (25) בכתוב שלפניו. (26) באותו כתוב.

ו. ואף על פי שדברים אלו²⁷ נראין מענין תורה שפכת²⁸, וכל²⁹ מפרשין הן מפי משה רבנו מהר סיני³⁰ - כלן הלכה למשה הן בידינו, וכן ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה רבנו³¹ ועד עכשו.

שעין תחת עין, יד תחת יד וכו' פירושם ממון. (27) שהרי למדנו דינים אלו מן הכתובים. (29) צריך לומר: "כולם". (30) כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר. וראה הקדמה לפירוש המשנה). (31) ולא היה כל ספק, ש"עין תחת עין" פירוש ממון, וכל הדרשות מן הכתובים באות למצוא סימוכין מן התורה להלכה שהייתה מקובלת בידם.

ז. ומנין שמזיק בחברו חייב בצער³² בפני עצמו³³? שהרי נאמר באונס: תחת אשר ענה³⁴; והוא הדין לכל המצער³⁵ את חברו בגופו³⁶, שהוא חייב לשלם דמי הצער.

(32) ושיעור הצער - ראה להלן פרק ב הלכה י. (33) נוסף על דמי הנזק. (34) מכאן לומדים, שאונס משלם צער נוסף על בושת, פגם וקנס של חמישים סלעים כסף (ירושלמי כתובות פרק ג הלכה ה). לימוד זה מפורש יותר מהדרשה "פצע תחת פצע, ליתן צער במקום נזק" (בבא קמא פה). וראה הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה א. ובזה מיושבת תמיהת המגיד משנה כאן. (35) אפילו לא הזיק, כגון כוואו בשפוד או במסמר על ציפורנו במקום שאינו עושה חבורה, בבא קמא פג: וראה להלן פרק ב הלכה ג. (36) אבל אם גרם לו צער בלי שנגע בגופו, פטור מדיני אדם. ראה שם הלכה ז.

ח. ומנין שהוא חייב בפשת בפני עצמו ורפוי³⁸ בפני עצמו? שנאמר³⁹: רק שבתו יתן ורפא ירפא.

(37) ביטול מלאכתו מחמת החולי. וראה שם הלכה יא. (38) שכר הרופא ודמי הרפואות, וראה שם הלכה יד. (39) במכה איש ונפל למשכב. וראה בבא קמא פה.

ט. ומנין שהוא חייב בפשת בפני עצמו? שהרי נאמר: ושלחה ידה והחזיקה במבשיו, וקצתה את פפה⁴⁰; בכלל דין זה כל המביש⁴¹.

(40) ופירשו חכמינו ממון, כמו ביד תחת יד. ראה ספרי תצא,

1 אותו פאלו הוא עבד נמפר בשוק⁸, במה היה יפה⁹ 2 [אז] וכמה הוא יפה עתה, ומשלם הפחת שהפחית 3 מדמיו. שנאמר: עין תחת עין. מפי השמועה¹⁰ 4 למדו, שזה שנאמר 'תחת' - לשלם ממון הוא.

(7) מהו קנה המידה לחישוב הנזק? שהרי הנחבל לא ירצה בחבלה זו, אפילו תמורת תשלום רב. (8) זהו קנה מידה אובייקטיבי להערכת שווי של האדם מבחינת כושר העבודה בלי שים לב, אם אדם חשוב הוא או לא. בבא קמא שם. (9) היה שווה לפני שנחבל. (10) ששמע תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו.

5 ג. זה שנאמר בתורה: באשר יתן מום באדם פן ינתן 6 בו¹¹ - אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו; אלא 7 שהוא ראוי לחסרו איבר¹² או לחבל בו באשר עשה, 8 וליפקד משלם נזק¹³. והרי הוא אומר: ולא תקחו 9 כפר לנפש רצח - לרוצח בלבד הוא שאין בו כפר, 10 אבל לחסרון איברים¹⁴ או לחבלות יש בו כפר.

(11) והרי זה סותר לכאורה את הפירוש מפי השמועה שבהלכה הקודמת. (12) ראה אבן עזרא שמות כא, כד; ויקרא כד, יט. (13) כולל כל חמשת הדברים שנאמרו בהלכה א. (14) כגון קוטע ידו, אף על פי שאינה חוזרת לעולם ודומה למיתה, מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (משפטים כא, כה).

11 ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: לא תחוס 12 עיניך¹⁵ - שלא תחוס בתשלומין. שמה תאמר: עני 13 הוא זה¹⁶ ושללא בכונה חבל בו, ארחמנו; לכה 14 נאמר: לא תחוס עיניך¹⁷.

(15) ולפני זה כתוב "וקצתה את כפה", ולכאורה משמע חבלה גופנית ממש. רבינו מציין את הכתוב הזה ואומר: "שנאמר בחובל חברו ומזיקו", משום שגם ברוצח נאמר (דברים יט, יג) ולא תחוס עיניך, ושם כוונתו לעונש גופני דווקא. (16) כך פירש אבן עזרא, דברים כה, יב. (17) "אחד שוגג ואחד מזיד", ירושלמי בבא קמא פרק ח הלכה א.

15 ה. ומנין שזה שנאמר באיברים¹⁸ 'עין תחת עין', 16 תשלומין הוא¹⁹? שנאמר בו²⁰: חבורה תחת חבורה, 17 ובפרוש נאמר²¹: וכי יכה²² איש את רעהו באבן או 18 באגרף²³ וגומר, רק שבתו יתן ורפא ירפא, הא 19 למדת²⁴ ש'תחת' שנאמר בחבורה - תשלומין, והוא 20 הדין ל'תחת' האמור בעין²⁵ ובשאר איברים²⁶.

(18) היינו בחובל באברים. רבינו מציין "באברים", מכיוון שכתוב מעין זה נאמר גם במקום אחר (דברים יט, כא), בעדים וזממין. (19) דווקא, אפילו הסכים החובל שיחסירו לו אבר. שאלה זו מכוונת לנאמר למעלה (הלכה ב), "תחת לשלם ממון הוא". בהלכה ג' למדנו, שאין איסור לקחת כופר, וכאן אנו לומדים, שכופר בלבד מותר לקחת, אבל לא להחסיר אבר (לחם משנה). (20) באותו עניין.

19 יג. שְׁנֵים שֶׁחָבְלוּ בְּאַחַד בְּאַחַד⁵⁹ - שְׁנֵיהֶם חַיִּבִּין⁶⁰,
20 וּמִשְׁלֵשִׁין⁶¹ בִּיגִיָּהוּ. הֵיחָד אֶחָד מִתַּפְּנוֹ וְאֶחָד שְׁאִינוֹ
21 מִתַּפְּנוֹ - זֶה שְׁאִינוֹ מִתַּפְּנוֹ פְּטוּר מִן הַבִּשְׁת׃⁶²

(59) בבבא אחת. (60) בתשלומים, אבל אם מת, שניהם
פטורים ממיתה. שם כו: (61) ומחלקים, כלומר, כל אחד
מהם אינו משלם אלא חצי. (62) וחבירו ישלם הכל.

22 יד. הַמִּתַּפְּנוֹ לְבִישׁ אֶת הַקֶּטָן וּבִישׁ אֶת הַגָּדוֹל - נוֹתֵן
23 לַגָּדוֹל⁶³ דְּמֵי בִשְׁתּוֹ שֶׁל קֶטָן⁶⁴. נִתְּנוֹ לְבִישׁ הָעֶבֶד
24 וּבִישׁ אֶת בֶּן חוֹרִין - נוֹתֵן לְבֶן חוֹרִין דְּמֵי בִשְׁתּוֹ שֶׁל
25 עֶבֶד⁶⁵.

(63) אף על פי שלא נתכוון אליו. (64) דמי בושת שהיה
ראוי לתת לקטן אילו ביישו. בושתו של קטן נמוך משל
גדול. (65) שאף המבייש את העבד חייב בבושתו.

26 טו. הֵיחָד לוֹ אֶבֶן מִנִּחַת בְּחִיקוֹ, בֵּין שְׁלֹא הִפִּיר בָּהּ
27 מֵעוֹלָם⁶⁶ בֵּין שֶׁהִפִּיר בָּהּ וּשְׁכַחְתָּהּ⁶⁷, וְעַמֵּד, וְנִפְלָה
28 וְהִזְיקָה⁶⁸ - חַיִּב בְּנִזְק⁶⁹ בְּלִבְדּוֹ, וּפְטוּר מֵאַרְבָּעָה
29 דְּבָרִים⁷⁰. וְכֵן אִם נִתְּנוֹ לְזֶרֶק שְׂתִימָה⁷¹ וְזֶרֶק אֲרֻבָּע
30 וְהִזִּיק, אוֹ שֶׁהִזִּיק בְּשֹׂהוּא וְשֹׁן⁷² - חַיִּב בְּנִזְק, וּפְטוּר
31 מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

(66) כגון שהיה ישן, והניחה אדם אחר בחיקו. (67) והריהו
שוגג. (68) לאדם או לכלים. (69) אף על פי שהוא אנוס,
כי עשו בו אנוס כרצון ושוגג כמודד (אם הניזק לא פשע).
ראה למעלה הלכה יא. (70) שאינו חייב בהם אלא או מזיד
או קרוב למזיד. ראה למעלה הלכה יב. (71) למרחק שתי
אמות. (72) למעלה בהלכה יא מביא רבינו דין "ישן"
להשמיענו, שהוא חייב בנזק, וכאן - מודיענו שהוא פטור
מארבעה דברים.

32 טז. הַמִּזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכוֹנֶנָה⁷³ בְּכָל מְקוֹם⁷⁴ - חַיִּב
33 בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים. וְאִפְלוּ נִכְנָס לְרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ⁷⁵ שְׁלֹא
34 בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיקוֹ בְּעַל הַבֵּית - חַיִּב; שֵׁשׁ לוֹ רִשּׁוֹת
35 לְהוֹצִיאָו, וְאִין לוֹ רִשּׁוֹת לְהִזְיקוֹ. אֲבָל אִם הִזְקָה⁷⁶ זֶה
36 שְׁנִכְנָס בְּעַל הַבֵּית - הָרִי בְּעַל הַבֵּית פְּטוּר⁷⁷. וְאִם
37 הִזְקָה בּוֹ בְּעַל הַבֵּית - חַיִּב, מִפְּנֵי שְׁנִכְנָס שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת.
38 הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִשּׁוֹת⁷⁸ אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזְקוּ
39 זֶה בְּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין⁷⁹.

(73) מתוך ידיעה תחילה, ובלשון הגמרא "ידע ביה".
(74) בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. (75) כגון חצרו
או ביתו. (76) כגון שנתקל בבעל הבית. (77) כי הנכנס
שלא ברשות הוא שפסע. (78) כגון בחצר של שניהם או
שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס. (79) אם שניהם ברשות
פשע הניזק, שהיה צריך להיזהר, כי ידע שגם חבירו נמצא
שם. ואם שניהם שלא ברשות פשע הניזק מפני שנכנס שלא
ברשות.

40 יז. הַמִּבְכֵּעַ עֲצִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּפָרַח עֵץ מִהֶן
41 וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד⁸⁰; אוֹ שֶׁבָּקַע בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד⁸¹,
42 וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁸²; אוֹ שֶׁבָּקַע בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד,

ובבא קמא כח. (41) והחזיקה במבושיו לא באה אלא
כדוגמא בלבד, ומעין זה ספרי, שם, רצב.

1 י. הַמִּבְיֵשׁ אִינוֹ חַיִּב עַל הַבִּשְׁת׃ עַד שֶׁהִיָּה מִתַּפְּנוֹ⁴²,
2 שְׁנֵי אֲמָר: וְשִׁלְחָה יָדָהּ⁴³; אֲבָל הַמִּבְיֵשׁ חֲבֵרוֹ בְּלֹא
3 פְּנֵה - פְּטוּר. לְפִיכָךְ, יִשָּׁן וְכִינֹצָא בּוֹ שְׂבִישׁ - פְּטוּר.

(42) שלא כמזיק שחייב אפילו אינו מתכוון, ראה הלכה יא.
(43) ולמדו חכמינו עד שיתכוון לשלוח. בבא קמא פו: וראה
שם הגהות הב"ח. וראה ירושלמי פרק ח, הלכה ג וספרי
שם.

4 יא. אָדָם מוֹעֵד⁴⁴ לְעוֹלָם. בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מְזִיד, בֵּין
5 עַר בֵּין יִשָּׁן⁴⁵ בֵּין שְׁכּוֹר⁴⁶, אִם חָבַל בְּחֲבֵרוֹ אוֹ הִזִּיק
6 מִמּוֹן חֲבֵרוֹ - מִשְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שְׁבִנְכָסִיו. בְּמָה
7 דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהִשָּׁן חַיִּב לְשַׁלֵּם? בְּשְׁנֵים שֶׁשָּׁנוּ
8 בְּאַחַד, וְנִתְּהַפֵּךְ אֶחָד מֵהֶן וְהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ⁴⁷ אוֹ קָרַע
9 בְּגָדוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד יֹשֵׁן, וּבָא אַחֵר וְשָׁכַב בְּצִדּוֹ
10 - זֶה שָׁבָא בְּאַחֲרוֹנָה הוּא הַמוֹעֵד, וְאִם הִזִּיקוֹ הַיִּשָּׁן⁴⁸
11 - פְּטוּר. וְכֵן אִם הִנִּיחַ כָּלִי בְּצִד הַיִּשָּׁן וְשָׁכְרוֹ -
12 פְּטוּר; שֶׁהָיָה הוּא הַמוֹעֵד שֶׁשָּׁשְׁעוֹ⁴⁹.

(44) וחייב לשלם נזק שלם (שם כו:). (45) שהוא בבחינת
אונס. (46) שאמנם ער הוא, אבל דינו כאנוס. בגמרא שם
כו: פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס
כרצון. (47) בגופו. (48) כלומר הראשון ששכב לישון.
(49) שהניחם בצד הישן, שהיה צריך להעלות על דעתו,
שהישן ישכור אותם.

13 יב. מִי שֶׁנִּפְלַל מִן הַגֵּג בְּרוּחַ מְצוּיָהּ⁵⁰ וְהִזִּיק - חַיִּב
14 בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים⁵¹, וּפְטוּר מִן הַבִּשְׁת׃⁵². נִפְלַל בְּרוּחַ
15 שְׂאִינָה מְצוּיָהּ⁵³ - חַיִּב בְּנִזְק⁵⁴ בְּלִבְדּוֹ, וּפְטוּר
16 מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים⁵⁵. וְאִם נִתְּהַפֵּךְ⁵⁶ - חַיִּב בְּכָל, אֵף
17 בְּבִשְׁת׃⁵⁷; שֶׁכָּל הַמִּתַּפְּנוֹ לְהִזְיק, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
18 נִתְּנוֹ לְבִישׁ - חַיִּב בְּבִשְׁת׃⁵⁸.

(50) קרוב למזיד הוא, שהיה צריך להעלות על דעתו, שרוח
מצוייה תפיל אותו. (51) אף על פי שלא נתכוון להזיק.
(52) שהמבייש בלא כוונה פטור. ראה למעלה הלכה י.
(53) כגון סערה שפרצה פתאום, והרי זה אונס. (54) שאדם
מועד לעולם, ראה למעלה הלכה יא, ובמגיד משנה כאן
כתב, שאונס ממש פטור גם מדמי נזק ולא פטרתו תורה
אלא באונס שאינו גמור כעין רוח שאינה מצוייה שהפילתו.
ונראה שמפני כך קיצר רבינו בהלכה יא והשמיט את
המלים: "ועל האונס כרצון", שנאמרו בגמרא. (55) שאינו
חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד, כמתואר בכתוב
"וכי יריבון אנשים" (שמות כא, יח), המסיים בתשלומי
ריפוי ובושת. בבא קמא כו. (56) והתכוון ליפול על האדם,
כדי להקל את החבטה (רש"י שם כו:). (57) אף על פי
שאמרנו בהלכה י, שאינו חייב אלא כשהוא מתכוון.
(58) אף על פי שאינו מתכוון לבייש חייב, מכיוון שהתכוון
לעשות את המעשה הגורם בושה לניזק. שם כו. הלכה זו
מפרשת את הלכה י, ש"מתכוון" אין פירושו לבושת דווקא,
אלא לנזק עצמו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ראשו מן החלון וקבלה - פטור מקלום¹⁰⁵; שְׁנֵאמֶר: 20
2 וּמִצָּא אֶת רַעְהוּ¹⁰⁶ - פָּרֵט לְמִמְצִיא אֶת עֲצָמוֹ¹⁰⁷. 21

103) אין אומדים אותו, אם יש בו כדי להמית ולהזיק או לא. (104) וכל ברזל שיש לו חוד, כגון שפוד או סכין, אבל אם היכה אותו במוט ברזל, או אפילו בשפוד והנזק בא כתוצאה מן המשקל בלבד, אומדים אותו כדרך שאומדים עץ או אבן. ראה להלן הלכות רוצח פרק ג הלכה ד. דין זה שהברזל ממית בכל שהוא למדו מן הכתוב "ואם בכלי ברזל הכהו" (במדבר לה, טז), ואילו באבן ובכלי עץ כתוב "יד" (באבן יד, בכלי עץ יד). מכאן אמרו, שבאבן ועץ צריכים שיעור מלא אחיזת יד, מה שאין כן בברזל, שממית בכל שהוא, אפילו מחט (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס; סנהדרין עו:). בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ב) לומדים דין זה בדרך פשוטה יותר. באבן ובעץ כתוב "אשר ימות בה", ואילו בברזל כתוב סתם "ואם בכלי ברזל היכהו", ולא כתוב "אשר ימות בו" מכאן לומדים אפילו מחט קטנה, שעל ידי תחיבה בוושט יכולה להמית. לימוד זה פשוט יותר, ועליו מסתמך כנראה רבינו (ראה הלכות רוצח שם). (105) אפילו מנוק. פסק כרב פפא בשם רבא ולא כרב זבדי שם, וכן פסק הרי"ף. (106) מדובר על חוטב עצים ביער, ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו. (107) הלשון "ומצא את רעהו" משמע שרעהו כבר היה שם, משעה שנשל הברזל. מכאן שאם בשעת זריקת האבן לא היה שם, ורק אחר כך הוציא את ראשו, פטור (מכות ח. וספרי שופטים פיסקה קפג).

יום ש"ק ד' מרחשון ה'תש"פ

פרק שני

1) נכתבנו בו הדברים שהעושים חייב בכל חמשה דברים הנזכרים, והדברים שהעושים אינו חייב בכלם. ונכתבנו מהויות הארבעה דברים, שהם: נזק וצער וריפוי ושבת וכל פריטיהם.

22 א. החובל בחברו חבלה שהוא ראוי לשלם התמשה
23 דברים כלם - משלם תמשה². הדיקו נזק שאין בו
24 אלא ארבעה - משלם ארבעה³. שלשה - משלם
25 שלשה. שנים - משלם שנים. אחד - משלם אחד⁴.

2) בבא-קמא פג: 3) ואין אומרים כיון שאינו חייב על הנזק, אף על שאר הדברים לא ישלם. תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי פרק ח הלכה א. 4) כי לא כל החבלות שוות, ובית-דין מבררים פריטי כל חבלה כפי שהיא. כל החלכה בתוספתא שם, וכפי שנוסחה בירושלמי שם.

26 ב. פיצד⁵ קטע ידו⁶ או רגלו או אצבע מהן, או
27 שפסא עינו - משלם תמשה: נזק⁷, וצער⁸, ורפוי⁹,
28 ושבתי¹⁰, ובשתי¹¹. הבהו על ידו וצבתה¹², וסופה
29 לחזור; על עינו ומרדה¹³, וסופה לחיות - משלם
30 ארבעה¹⁴: צער, ורפוי, ושבתי, ובשתי. הבהו על
31 ראשו וצבה¹⁵ - משלם שלשה: צער, ורפוי, ובשתי.
32 הבהו במקום שאינו נראה¹⁶, כגון שהכה על פרקו
33 או בגבו¹⁷ - משלם שנים: צער ורפוי¹⁸. הבהו

1 והזיק ברשות היחיד אחר⁸³; או שנקנס לחנותו של
2 נגר⁸⁴, בין ברשות בין שלא ברשות⁸⁵, ונתזה בקעת
3 וטפחה על פניו - בכל אלו חייב⁸⁶ בארבעה דברים⁸⁷,
4 ופטור מן הבשת⁸⁸.

80) של אחר, חייב, כי ברשות הרבים אסור לאדם לבקע עצים. 81) שלו. 82) חייב, אף על פי שבחצרו מותר לו לאדם לבקע עצים, בכל זאת חייב, משום שהיה לו להזהר, שהרי רבים מצויים ברשות הרבים. 83) של אחרים, אף על פי שאין רבים מצויים שם, בכל זאת חייב, כי קיסמים הניתנים דרכם ליפול רחוק ממקום הביקוע. 84) שרבים רגילים להיכנס לחנות של אומנים. 85) שלא נטל רשות מבעל החנות. 86) והטעם, שחנות של נגר שלא נטל רשות הוא כמו ברשות, כמו שאמרנו למעלה. 87) שבכל המקרים האמורים כאן, קרוב למזיד הוא. 88) משום שלא התכוון לבייש, ואף לא להזיק.

5 יח. קשם שאומדין למיתה⁸⁹, כך אומדין לנזקין⁹⁰.
6 פיצד? הרי שהכה חברו בצרור קטן⁹¹ שאין בו כדי
7 להזיק, או בקיסם של עץ קטן, וחבל בו חבלה
8 שאין חפץ זה ראוי לעשותו - הרי זה פטור⁹²;
9 שְׁנֵאמֶר: באבן או באגרף⁹³ - דבר הראוי להזיק.
10 אבל חייב הוא בבשת⁹⁴ בלבד. אפילו רקק⁹⁵ בגופו
11 של חברו⁹⁶ - חייב בבשת. לפיכך⁹⁷ צריכין העדים
12 לידע במה הזיק, ומביאין החפץ שהזיק בו לבית
13 דין⁹⁸, עד שאומדין אותו⁹⁹ ודינין עליו. ואם אבד
14 החפץ, ואמר החובל: לא היה בו כדי להזיק, ויכמו
15 אנוס אני¹⁰⁰; והנחבל אומר: היה בו כדי להזיק -
16 ישבע הנחבל ויטל¹⁰¹, כמו שיתבאר¹⁰².

89) שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו, שנאמר (במדבר לה, יז): ואם באבן יד אשר ימות בה, היכהו (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס). 90) היכה חברו בדבר שאין בו כדי להזיק, פטור (בבא קמא צא). 91) באבן קטנה. 92) שמחמת חולשתו נחבל, ואנוס גמור הוא. ראה להלן פרק ו, הלכה ד ומגיד משנה שם. 93) ושם מדובר שהמוכה נחבל ולא מת. 94) כי התכוון לעשות אותו מעשה שגרם לבייש את חברו. 95) שאין בו נזק כלל, מה שאין כן באבן קטנה, שיכולה לחבול חבלה כלשהי, שם צ. 96) אבל רקק בבגדו פטור מלשלם, שם צא. וראה להלן פרק ג הלכה ה. 97) מאחר שאמרנו שאומדים לנזקים. 98) ואין סומכים על דברי העדים בלבד. פסק כשמעון התימני, שם צ: 99) אם חפץ זה ראוי היה לעשות נזק זה. 100) אנוס גמור ופטור. 101) חזקה שהנזק נעשה בחפץ שיש בו כדי להזיק, ומשום כך מאמינים לנחבל (בשבועה). ראה ראב"ד, ששייכת את דברי רבינו וממקם. 102) לקמן פרק ה הלכה ד, כשלא ראו העדים שחבל בו.

17 יט. הפרזל אין לו אמד¹⁰³. אפילו מחט קטנה¹⁰⁴
18 ראוייה היא להמית, ואין צריך לומר להזיק. הוזרק
19 אבן, ולאחר שניצאה מתחת ידו הוציא הלה את

ובגילוח שאינו חוזר, הפסד השער הוא הנזק שמנה רבינו לחוד, ושבת משמעותו ביטול מלאכה בתקופת המחלה עד שיתרפא]. אולי הכוונה לפאה נכרית. (33) משום שהוא חש בראשו. (34) לשון הגמרא שם.

ה. הא למדת³⁵, שכל המחסר חברו איבר שאינו חוזר³⁶ - חייב בכל החמשה דברים³⁷. אפלו הפיל שנו³⁸ - חייב בכל, שאי אפשר שלא יחלה פיו³⁹ שעה אחת. אף על פי שהשן אין לו רפואה, בשר השנים צריך רפואה.

(35) מקטע ידו וכו' בהלכה ב, ומשער שאינו חוזר בהלכה הקודמת. (36) ולא דוקא אלו שנזכרו בהלכות הקודמות. (37) ואינו יוצא ידי חובתו בתשלום נזק בלבד. (38) דינה כיתר האברים שאינם חוזרים. ומוכן, ששיני חלב שאחרות צומחות במקומן, דינן כאבר החוזר. ראה קידושין כד. (39) וצריך רפוי, וגם הוא בטל ממלאכתו באותה שעה.

ו. אפלו חסרו פשערה מעור⁴⁰ בשר - חייב בחמשה דברים; שהעור אינו חוזר⁴¹ אלא צלקת⁴². לפיכך, החובל בחברו וקרע העור והוציא ממנו דם⁴³ - חייב בחמשה דברים.

(40) דינו כמחסר אבר וחייב חמשה דברים, וראה ירושלמי סנהדרין פרק יא, סוף הלכה א. (41) ודינו כאבר שאינו חוזר. (42) המכה מתרפאת, אבל במקומה נשאר רושם לתמיד. (43) היינו פצע. ראה מכילתא משפטים פרשה ח.

ז. המבעית⁴⁴ חברו, אף על פי שחלה⁴⁵ מן הפחד - הרי זה פטור מדיני אדם⁴⁶ וחייב בדיני שמים⁴⁷. והוא⁴⁸, שלא נגע בו, אלא כגון שצעק מאחוריו או שנתראה [לו] באפלה וכיוצא בזה. וכן אם צעק באזנו וחרשו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אחר⁴⁹ ותקע באזנו וחרשו, או שנגע בו ודחפו בעת שהבעיתו, או שאחז בכגדיו, וכיוצא בדברים אלו - חייב בתשלומין.

(44) המבהיל, בבא-קמא צא. (45) והוא צריך רפוי, ואף בטל ממלאכתו. (46) מכיון שלא עשה מעשה בגופו, הרי זה גורם לנזק ופטור מדיני אדם. (47) מכיון שבגללו חלה חברו. (48) בתנאי. (49) בגופו, וזהו מעשה, ועל כן חייב.

ח. יראה ל⁵⁰, שהנחבל שאמר: נתחרשתי או נסמית עיני, והרי איני רואה או איני שומע - אינו נאמן⁵¹; שהרי אין אנו מפירין הדבר, שמא יערים. ואינו נוטל הנזק עד שיפדק זמן מרבה, ויהיה מחזק שאבד מאור עיניו או נתחרש, ואחר כך ישלם זה.

(50) סברת עצמו. (51) כי דין הנחבל כדין הנגול (שבועות מד:), ונגול הטוען שלקחו ממנו כליו שלא ברשות אינו נאמן אלא-אם-כן יש לו עדים (שם מו. הגר"א לחושן-משפט סימן תכ, סעיף לג).

ט. פמה הוא הצער? הכל הוא לפי הנזק⁵²: יש אדם

1 במטפחת שבידו או בשטר¹⁹ וכיוצא באלו - נותן 2 אחת, והיא הבשת בלבד.

(5) משלם פעם חמשה דברים, ופעם פחות. שאלת התוספת והירושלמי שם. (6) אבר שאינו חוזר. (7) ראה למעלה פרק א הלכה ב. (8) ראה להלן הלכות ט"י. (9) להלן הלכה יד. (10) להלן הלכה יא. (11) להלן פרק ג הלכה א. (12) והתנפחה, תוספתא וירושלמי שם. (13) יוצאה ממקומה. (14) כי על נזק אינו חייב אלא-אם-כן מחסר את חברו אבר שאינו חוזר, להלן הלכה ה. (15) שאף שבת אין כאן, שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו, שם. (16) לשון הירושלמי שם. רבינו מפרש, שמקום המכה מכוסה ואין רואים אותו. אבל הראב"ד מפרש שכוונת הירושלמי היא שאיש לא ראה את ההכאה, ונראים הדברים שאין מחלוקת ביניהם בנוגע לדין עצמו. רבינו מודה שאם הכה ואנשים רואים, הרי ביישו אף-על-פי שהמכה אינה נראית, והראב"ד מחייב בבושת אפילו אם איש לא ראה בשעה שהכה, אבל המכה ניכרת ונראית לעין. (17) שאפילו יתנפח, אין איש רואה. (18) ובושת אינו משלם, מכיון שהמכה במקום מכוסה, וגם הכהו באין רואים. (19) מכה קלה שאין בה צער אלא בזיון בלבד, והתכוון לביישו. ירושלמי שם.

3 ג. כפאה בשפוד²⁰ או במסמר על צפרניו, במקום 4 שאינו עושה חבורה²¹ ולא מעצב מלאכה²² - משלם 5 הצער בלבד²³. השקהו סם או סכו סם²⁴, וישנה 6 מראה עורו²⁵ - משלם לו רפוי בלבד²⁶, עד שיחזר 7 מראהו פשהיה. אסרו בחדר²⁷ - נותן לו דמי שבת 8 בלבד. וכן כל פיוצא באלו.

(20) בבא-קמא פג: (21) ואין בו לא נזק ולא רפוי. (22) ואין בו שבת. (23) ובושת אינו משלם, אם לא ראהו שום אדם (מגיד-משנה). (24) בבא-קמא פב: (25) במקום שאינו נראה, ולא גרם לו נזק ולא צער ולא בורש. (26) שכר הרופא ודמי הרפואות. (27) ובטלו ממלאכתו, שם (אם היה כבר בחדר וסגר עליו, שלא יוכל לצאת, הריהו גורם בנזקים ופטור מדיני אדם, רא"ש שם. וראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף יא).

9 ד. המגליח²⁸ שער ראש חברו - נותן לו דמי בשתו 10 בלבד, מפני שסופו לחזר. גלחו בסם או שפואהו 11 עד שאין סוף השער לחזר - חייב בחמשה דברים: 12 בנזק²⁹ בצער ורפוי - שהרי יתחמם ראשו מן הכויה 13 או מן הסם, ונמצא חש בראשו³⁰; ומשלם לו שבת 14 - שהרי הוא ראוי לרקוד³¹ ולנדנד דלת ראשו³² 15 בשעת רקוד, ונמצא בטל ממלאכה זו³³; ובשת - 16 שאין לה בשת גדול מזה³⁴.

(28) בתער. בבא-קמא פו. (29) שהרי השער אין סופו לחזור. (30) ויש בו צער, ואף טעון רפוי. (31) במי שמלאכתו בכך. (32) [מליצת המקרא (שיר השירים ז, ו) ודלת ראשך כארגמן - כל מפרשי המקרא פירשו: שער ראשך, קווצות או תלתלים, אבל מדברי רבינו כאן יוצא ברור שלא התכוון לשער, שהרי מדבר כאן על שבת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קפז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכיוון שהפסד זה נכלל בחשבון דמי הנזק. וראה מכילתא דרשב"י משפטים כא, יט. (67) ראה להלן הלכה יד. (68) ואינו יכול להיות שומר קישואים, שצריך להתהלך מסביב לגינה. [המדובר כשקטע שתי רגליו, כי ברגל אחת, אומרת המשנה (פג):] שמקבל כשומר קישואים, וכן בתוספתא שם נאמר: כאילו הוא חגר שומר קישואים. רא"ש שם]. (69) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי רגל, לאחר שיבריא. (70) הכוונה לשתי עיניו, כי סומא בעין אחת מסוגל לעבודה. [ורד"ק זה נאמר בסתם בן אדם, שאינו בעל מקצוע. אבל אם הוא בעל מקצוע, ויוכל לעסוק בו גם אחר חליו, משערים השבת לפי המלאכה שלו, שיוכל לעשותה לאחר שיתרפא, כגון מורה וקטעו ידו או רגלו, שלאחר שיתרפא יוכל להמשיך במלאכתו (רא"ש שם)].

יב. הִפְהִי ⁷¹ אֶת חֲבֵרוֹ עַל אֶזְנוֹ, או אֶחָד ⁷² וְתָקַע ⁷³ בְּאֶזְנוֹ, וְחָרְשׁוֹ ⁷⁴ - נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי כֶּלִי; ⁷⁵ שֶׁהָיָה אֵינוֹ רָאוּי לְמִלְאכָה כֶּלִי ⁷⁶.

(71) בבא-קמא צא. (72) שעשה מעשה בגופו, שם. השווה למעלה הלכה ז. (73) ואינו ניתן לריפוי. (74) מימרא של רבא, שם פה: (75) משמע שאם יש לו מלאכה, שיוכל לעשותה לאחר שנתחפש, אינו משלם דמי כולו. ראה שם תוספות דיבור-המתחיל חרשו.

יג. סָמָא אֶת עֵינָיו ⁷⁷ וְלֹא אֶמְדוּהוּ ⁷⁸, קָטַע אֶת יָדוֹ ⁷⁹ וְלֹא אֶמְדוּהוּ ⁸⁰, וְקָטַע אֶת רִגְלוֹ וְלֹא אֶמְדוּהוּ, וְאַחֵר כֶּף חֲרָשׁוֹ - הוֹאִיל וְלֹא אֶמְדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי כֶּלִי ⁸¹. אֶמְדוּהוּ ⁸² לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק וְאַחֵר כֶּף ⁸³ אֶמְדוּהוּ לְכָל ⁸⁴ - אֵין גּוֹבִיִּין מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּמֵי כֶּלִי כֶּלִי ⁸⁵; וְאִם תִּפְשֵׁהּ הַנֶּזֶק נֶזֶק כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר ⁸⁶ וְדָמֵי כֶּלִי ⁸⁷ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חרשו ... נותן לו דמי כולו".

כשם שבהבנת השכל ישנה 'דעת תחתון' שהיא הבנה באלקות כפי ערך שכלו של אדם, ו'דעת עליון' שהוא סוג שונה לגמרי ב'דעת' הבא מצד הקשר הפנימי של הנשמה היהודית עם הקב"ה, ועל-ידיה יכול יהודי להגיע להבנה אחרת לגמרי באלוקות, וכשם שבראיה ישנו הבדל עצום בין ראייה בפעם הראשונה שהיא ראייה שטחית, ובין ראייה הבאה לאחר התבוננות בדבר ביסודיות ובעמקות "התופסת" את האדם השקוע בה כאילו אין דבר אחר מלבד הדבר שרואה, כך גם בשמיעה ישנה שמיעה סתם וישנה שמיעה שפירושה קליטה מעמיקה ופנימית החודרת ומקיפה את כל מהות השומע - "יכנסו דברי באזן" - עד שהיא נוגעת לכללות ועצם האדם ויכולה לשנות את כל מהותו ותוכנו, לכן נפסק שאם "חרשו נותן לו דמי כולו" כי פגע בשמיעה שבכוחה לעצב את כל מהותו ותוכנו של האדם.

(על פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 161)

1 שֶׁהוּא רֶף ⁵³ וְעָנָג מֵאֲדָר ⁵⁴ וּבָעַל מָמוֹן, וְאֵלּוּ נִתְּנוּ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה לֹא הִיָּה מִצְטָעַר מַעֲט; וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא עֲמָלָן ⁵⁵ וְחֶזֶק ⁵⁶ וְעָנִי, וּמִפְּנֵי זֶה אֶחָד מִצְטָעַר צַעַר הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה ⁵⁷ אוֹמְדִין וּפּוֹסְקִין הַצֹּעֵר.

(52) בבא-קמא פג: (53) חלש, מפונק. (54) וקשה לו לעמוד אפילו בצער מועט, "אם היה מרוכך, מעורן ומפונק" (מכילתא משפטים פרשה ח). (55) עובר עבודה קשה. (56) ויכול לעמוד אפילו בצער רב. (57) "כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול" (שם). באומדן הצער, מביאים בחשבון את הצד הסובייקטיבי של הנחבל, מה-שאינ-כן בחישוב הנזק. ראה למעלה פרק א הלכה א.

6 י. בִּיצֵד מִשְׁעָרֵין הַצֹּעֵר בְּמָקוֹם שֶׁחֲסָרוֹ אֵיבָר ⁵⁸ הָיָה שֶׁקָּטַע יָדוֹ אוֹ אֶצְבָּעוֹ - אוֹמְדִים בְּמָה אָדָם פְּזָה רֹצֵה לָתֵן בֵּין לְקָטַע לוֹ אֵיבָר זֶה בְּסִיף אוֹ לְקָטַע אוֹתוֹ בְּסֶם ⁵⁹, אִם גָּזַר עָלָיו הַמֶּלֶךְ ⁶⁰ לְקָטַע יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ, וְאוֹמְדִין בְּמָה יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה וּמִשְׁלֵם הַמִּזְיק ⁶¹.

(58) שכבר שילם לו דמי האבר, בבא-קמא פה. ההלכה הקודמת נותנת תשובה מספקת לצער שלא במקום נזק, כגון כוואהו בשפוד על ציפורנו. ובהלכה זו מבאר רבינו כיצד משערים צער במקום שיש גם נזק, והחובל שילם דמי הנזק. (59) שאין בו צער. (60) כי לקטוע ידו לכתחילה לא יסכים, אפילו בדמים מרובים. (61) את ההפרש.

12 יא. בִּיצֵד מִשְׁעָרֵין הַשֶּׁבֶת? אִם לֹא חֲסָרוֹ אֵיבָר אֶלָּא חֲלָה וְנָפַל לְמִשְׁכָּב, אוֹ שֶׁצָּבְתָהּ יָדוֹ וְסוּפָהּ לְחֹזֶר ⁶² - נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי שְׁבֵתוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפּוֹעַל בְּטָל ⁶³ שֶׁל אוֹתָהּ מִלְּאכָה שֶׁבְּטָל מִמֶּנּוּ; וְאִם חֲסָרוֹ אֵיבָר ⁶⁴ אוֹ שֶׁקָּטַע יָדוֹ - נוֹתֵן דָּמֵי יָדוֹ, שֶׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשֶׁבֶת - רֹאִין אוֹתוֹ ⁶⁵ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִים ⁶⁶, וְרֹאִין בְּמָה הוּא שֶׁכָּר שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין חֲשֹׁבֹן כָּל יְמֵי חֲלָיו שֶׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ ⁶⁷. וְכֵן אִם קָטַע רִגְלוֹ ⁶⁸ - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל הַפֶּתַח ⁶⁹. סָמָא עֵינָיו ⁷⁰ - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא טוֹחֵן בְּרַחִים. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בְּזָה.

(62) ואינו משלם נזק, אף-על-פי שפחתו דמיו בזמן המחלה. (63) לא השכר המלא של יום עבודה, שעסק בה קודם המחלה, כי "אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל" (בבא-מציעא עו:), אלא מחשבים לפי השכר, שפועל באותה העבודה היה מסכים לקבל ליום ובלבד שלא יעבור. אם העבודה קשה, יסכים להפחתה גדולה, ואם המלאכה קלה, לא יסכים אלא להפחתה מועטת בלבד (ראה תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי שם פרק ח הלכה ג, שנותן לו שכר שלם, וראה מגיד-משנה הלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה ד). (64) בבא-קמא פג: פה: (65) כל ימי החולי. (66) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי יד, לאחר שיבריא. ואין מחשבים לפי שכר העבודה לפני שקטעו ידו,

קפת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 אֲרָפָא אֶת עַצְמִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 14
15 שְׁמָא לֹא תִרְפָּא עַצְמִי¹⁰³, וְאַחֲזַק אֲנִי מִמֶּזֶיק. אֲלֹא 15
16 נוֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוּ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנוֹתֵן דְּמֵי 16
17 הָרִפּוּי עַל יְדֵי בֵּית דִּין.

(102) את דמי הריפוי. (103) כי רוצה אתה להשאיר את הכסף בידך.

18 יח. אָמַר לוֹ הַמֶּזֶיק¹⁰⁴, אֲנִי אֲרָפָא¹⁰⁵ אוֹתְךָ, אוּ יֵשׁ 18
19 לִי רוֹפֵא שְׁמִרְפָּא בְּחִנָּם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹⁰⁶; אֲלֹא 19
20 מִבֵּיא רוֹפֵא אֲמֵן וּמִרְפָּאָהוּ בְּשֹׁכֵר.

(104) שם. (105) כגון שהיה רופא. (106) כי במקרה א' יכול הנחבל לטעון שאינו רוצה שאדם שחבל בו יטפל בריפוי, ובמקרה ב' - שרופא שמרפא בחינם, אין ריפוי שוה כלום.

21 יט. הָרִי שְׁלֹא פָּסַק עִמּוֹ¹⁰⁷, אֲלֹא הִיָּה מִרְפָּא יוֹם 21
22 וְיוֹם, וְעָלוּ בּוֹ צָמְחִים¹⁰⁸ מִחֲמַת הַמָּכָה, אוּ נִסְתָּרָה¹⁰⁹ 22
23 הַמָּכָה אַחֵר שְׁחִיתָהּ¹¹⁰ - חַיִּב לִרְפָּאתוֹ וְלָתֵת לוֹ דְּמֵי 23
24 שְׁבֻתוֹ¹¹¹. עָלוּ בּוֹ צָמְחִים שְׁלֹא מִחֲמַת הַמָּכָה - חַיִּב 24
25 לִרְפָּאתוֹ¹¹², וְאִינוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׁבֻתוֹ. עֹבֵר עַל דְּבָרֵי 25
26 רוֹפֵא¹¹³ וְהַקְפִּיד עָלָיו הַחֲלִי - אִינוֹ חַיִּב לִרְפָּאתוֹ¹¹⁴.

(107) מראש, כי אילו פסק עמו, לא היה מוסיף לו כלום, לא על דמי הריפוי ולא על דמי השבת. ראה למעלה הלכות יד-טו. (108) אבעבועות. בבא-קמא פג: פה. (109) וחזרה לקדמותה. (110) שנתרפאה, אבל לא לגמרי, שם. (111) כדעת תנא-קמא, שם. (112) צריך לומר: אינו חייב לרפאותו (מגיד-משנה). בכתבי-יד אוקספורד מספר 518 ר' מובא בהלכה זו רק הדין, שעלו בו צמחים מחמת המכה... חייב לרפאותו. וכל הפסקא של "עלו בו צמחים שלא מחמת המכה" איננה, ונוספה רק בגליין. (113) שם פה. (114) כי החולה פשע.

27 כ. בְּשֹׁפוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמֶּזֶיק וּמַחֲבִיבִין אוֹתוֹ 27
28 לְשֵׁלֶם¹¹⁵ - גּוֹבִינ מִמֶּנּוּ הַכֹּל¹¹⁶ מִיד¹¹⁷, וְאֵין קוֹבְעִין 28
29 לוֹ¹¹⁸ זֶמֶן כָּלֵל. וְאִם נִתְחַיֵּב בְּבִשְׁת בְּלִבְד¹¹⁹ - קוֹבְעִין 29
30 לוֹ זֶמֶן לְשֵׁלֶם, שְׁהָרִי לֹא חֲסָרוֹ מִמּוֹן¹²⁰.

(115) כלומר, לאחר מתן פסק הדין. (116) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. (117) "וכולם שמים ונותנים לו מיד", תוספתא שם. (118) לפי בקשתו. "אמר רבי חנינא: אין נותנים זמן לחבלות", בבא-קמא צא. (119) ראה למעלה הלכה ב. (120) גמרא שם. ואם חסרו ממון, אין קובעים לו זמן אפילו לאותם התשלומים שאינם באים מחסרון ממון.

(76) שם. בעיא של רבא שעלתה בתיקו. (77) בית-דין, ולא אמרו למזיק כמה עליו לשלם. (78) אחר-כך. (79) ורק לאחר שחרשו הם באים לדין. (80) כדין חרשו. ופסק כ"אם תמצוי לומר" שם. ותשלום זה כולל דמי עינו, ידו ורגלו. ואף דמי שבת אינו משלם, ופטור גם מצער ובושת וריפוי, שהרי שילם את דמי כולו, וכאילו קנה אותו לעבד. (81) שם, בעיא שעלתה בתיקו. (82) לאחר שחרשו. (83) כפי שהיה שוה לפני כל החבלות האלה. (84) מכיון שהבעיא עלתה בתיקו, פוסקים מספק לטובת המזיק, ואין מחייבים אותו בצער, ריפוי, שבת ובושת של החבלות הקודמות. (85) פירוש: צער, ריפוי ובושת של כל אבר ואבר, אבל שבת נכלל בדמי כולו. (86) כפי שהיה שוה קודם החבלות האלה. (87) מכיון שהוא ספק, פוסקים לטובת המחזיק (הפירוש של כל הלכה זו על-פי לחם-משנה).

1 יד. בַּיַּצֵּד מְשַׁעְרִין הָרִפּוּי⁸⁸? אוֹמְדִין בְּמָה יָמִים 1
2 יְחִיָּה⁸⁹ זֶה מִחֲלִי זֶה וְכַמָּה הוּא צָרִיךְ⁹⁰, וְנוֹתֵן לוֹ 2
3 מִיד⁹¹. וְאֵין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לָתֵן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ⁹². 3
4 וְדָבָר זֶה תַּקְנָה הִיא לַמֶּזֶיק⁹³.

(88) בבא-קמא צא. (89) לאחר כמה ימים יבריא. (90) לשכר הרופא, לדמי הרפואות וליתר ההוצאות, כגון מזון מיוחד להבראה. (91) דמי הריפוי לכל הימים, שם. "וכולן שמין ונותנין לו מיד" (תוספתא שם). (92) אפילו שהנחבל תובע זאת בטענה שאי-אפשר לדעת מראש כמה זמן ימשך הריפוי. (93) שאפילו ימשך הריפוי יתר על מה שאמדוהו, אינו מוסיף לו כלום, גמרא שם.

5 טו. וְכֵן הַשְּׁבֻתָּה⁹⁴ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ⁹⁵ וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיד⁹⁶. 5
6 אִם הִיָּה מִתְגַּלְגֵּל בְּחִלּוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאָרְךָ בּוֹ הַחֲלִי יִתֵּר 6
7 עַל מַה שְּׁאֻמְדוּהוּ - אִינוֹ מוֹסִיף לוֹ כְּלוֹם⁹⁷. וְכֵן אִם 7
8 הִבְרִיא מִיד - אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמָּה שְּׁאֻמְדוּהוּ⁹⁸.

(94) דמי הבטלה מעבודה בזמן החולי. (95) ראה למעלה הלכה יא. (96) גמרא שם. בתוספתא שם: "אפילו חמש שנים". (97) וזוהי התקנה למזיק שנזכרה בהלכה קודמת. (98) שמן השמים ריחמו עליו, גמרא שם.

9 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹⁹? בְּשִׁרְצָה הַמֶּזֶיק, שְׂזוֹ 9
10 תַּקְנָה הִיא לוֹ; אֲבָל אִם אָמַר הַמֶּזֶיק: אֵין רְצוֹנִי 10
11 בְּתַקְנָה זוֹ, אֲלֹא אֲרָפָאנוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ¹⁰⁰ - שׁוֹמְעִין 11
12 לָהּ¹⁰¹.

(99) שנותן הכל מיד. (100) ואם יתרפא מהר - הרווח שלו, ואם ימשך הריפוי זמן רב - ההפסד שלו. (101) שאינו חייב אלא בדמי ריפוי, והרי הוא נותן לו. וראה בבא-קמא פה.

13 יז. אָמַר לוֹ הַנֶּזֶק: פָּסַק עִמּוֹ¹⁰² וְתֵן עַל יְדֵי, וְאֲנִי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח תשרי-ד' מרחשון ה'תש"פ

יום ראשון כ"ח תשרי ה'תש"פ

מצות עשה ריז.

1 המצוה הרי"ז — הצווי שנוצטוינו שתחלוץ היבמה
2 (אשת האח שמת) ליבמה אם לא ישאנה, והוא אמרו
3 יתעלה: "והחלצה נעלו מעל רגלו" (דברים כה, ט) וכבר
4 נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לכך, והיא
5 מסכת יבמות. וכבר ידעת לשונם (ברכות יג. יבמות לט):
6 "מצות יבום (שאח המת ישאנה) קודמת למצות חליצה",
7 ולפיכך קראו למסכתא "יבמות", אף-על-פי שהיא
8 כוללת דיני היבום והחליצה כאחד.

יום שני כ"ט תשרי ה'תש"פ

מצות לא תעשה שנו.

9 המצוה השנ"ז — האזהרה שהזהירו שאר בני אדם
10 מלבוא על היבמה (אשת אח שמת ולא הניח זרע) כשהיא
11 תחת זקת (קשר, שחובה על אח המת — היבם — לישאנה)
12 יבמה, והוא אמרו: "לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש
13 זר" (דברים כה, ה). והעובר על לאו זה — לוקה, היא
14 והוא. וכבר נתבארו דיני מצוה זו ביבמות.

יום שלישי ל' תשרי ה'תש"פ

מצות עשה רכ. ריח. מצות לא תעשה שנו.

מצות עשה ריט. מצות לא תעשה שנט.

15 המצוה הרי"ח — הצווי שנוצטוינו בדין המפתה
16 (לזנות), והוא אמרו יתעלה: "וכי-יפתה איש בתולה"
17 (שמות כב, טו). וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק ג'
18 ופרק ד' מכתבות.

19 המצוה הרי"ח — הצווי שנוצטוה האונס (הבועל
20 בתולה בעל-כרח) לשא את-אנוסתו, והוא אמרו יתעלה:
21 "ולו-תהיה לאשה תחת אשר ענה לא-יוכל שלחה כל-
22 ימיו" (דברים כב, כט), וכבר נתבאר בגמרא מכות (טו).
23 שלא זו של אונס, שהוא לא יוכל לשלחה, הוא
24 לא-תעשה שקדמו עשה. וכך אמרו: "ואמאי, לא-תעשה
25 שקדמו עשה עשה הוא". הנה נתבאר שזה שנאמר: "ולו
26 תהיה לאשה" — מצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה
27 זו בפרק ג' (לט) ופרק ד' מכתבות (מב).

28 המצוה השנ"ח — האזהרה שהזהיר האונס מלגרש
29 אנוסתו, והוא אמרו: "ולו-תהיה לאשה [וגו'] לא-יוכל

שלחה כל-ימיו" (שם) ולא זו קדמו עשה, והוא אמרו:
31 "ולו תהיה לאשה" וכך בארו בגמרא מכות (טו). שזה
32 לאו שקדמו עשה, ושם אמרו: "אונס שגרש, אם ישראל
33 הוא (שבדו להחזיר ולקיים הצווי "ולא תהיה לאשה") —
34 מחזיר ואינו לוקה: ואם כהן הוא (שהגרשה אסורה עליו)
35 — לוקה ואינו מחזיר". ודע שאפלו היה ישראל וגרש
36 אנוסתו ומתה קדם שיחזירנה, או נשאת לאחר — לוקה,
37 שהרי לא קים עשה שבה, כפי הכלל שאצלנו: קימו ולא
38 קימו (כלומר חיוב במלקות או פטור מהם, תלוי במבחן אחד:
39 אם ניתן במצב זה, לקיים את העשה ה"מתקן", את הלאו —
40 שאז פטור ממלקות, או שלא ניתן במצב זה לקיים את העשה
41 — שאז מתחייב במלקות). וכבר נתבארו דיני מצוה זו
42 בפרק ג' ופרק ד' מכתבות.

43 המצוה הרי"ט — היא דין המוציא שם רע (נשא
44 בתולה והעליל עליה כי לא מצא לה בתולים), כלומר: הצווי
45 שנוצטוינו להלקותו ושתשאר אשתו עמו, לפי שגם בו
46 נאמר: "ולו-תהיה לאשה לא-יוכל לשלחה כל-ימיו"
47 (שם טו). ונתבאר בגמרא מכות (שם) גם בלאו זה, כמו
48 שנתבאר באונס, כלומר: שזה לאו שקדמו עשה (הרי לנו
49 שיש כאן עשה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ג' ופרק
50 ד' מכתבות (מה:).

51 המצוה השנ"ט — האזהרה שהזהיר מוציא שם רע
52 מלגרש את-אשתו, והוא אמרו גם בו: "לא-יוכל לשלחה
53 כל-ימיו" (שם). וגם לאו זה קדמו עשה והוא אמרו:
54 "ולו-תהיה לאשה" (שם) ודינו בגרושין לענין המלקות
55 בדין האונס, כמו שנתבאר בסוף מכות. ושם (מכות טו).
56 ובפרק ג' ופרק ד' מכתבות נתבארו דיני מצוה זו.

יום רביעי א' מרחשון ה'תש"פ

מצות עשה רכג. מצות לא תעשה קד.

57 המצוה הרכ"ג — הצווי שנוצטוינו בדין סוטה (אשה
58 שהזהירה בעלה שלא תתיחד עם אדם זר ולא נשמעה) והוא
59 אמרו יתעלה: "איש איש כִּי-תשטה אשתו" (במדבר ה,
60 יב), וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו ביצד משקין אותה
61 וכיצד תקריב קרבנה ושאר תנאיה, במסכתא המיחדת
62 לכך, כלומר מסכת סוטה.

63 המצוה הק"ד — האזהרה שהזהירו מלבולל
64 (לערבב) מנחת סוטה בשמן, והוא אמרו יתעלה: "והביא
65 את-קרבנה עליה וגו' לא יצק עליה שמן" (שם טו) ואם
66 הקריבה בשמן — לוקה.

יום חמישי ב' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה קה. של. שלא.

שלב. שלג. שלד.

1 המצוה הק"ה — האזהרה שהזהרנו מלתן לבונה
2 (מין שרף של עץ בשמים) במנחת סוטה, והוא אמרו
3 יתעלה: "ולא יתן עליו לבנה" (דברים ה, טו) ולשון ספרי
4 (נשא שם): "מגיד שאם נתן שמן או לבונה — עובר
5 בלא-תעשה, כשם שעובר על שמנו כף עובר על
6 לבונתו". ולפיכך גם העובר על לא זה — לוקה.
7 ובמכללתא: "לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה —
8 מגיד שהן שתי אזהרות".

9 המצוה הש"ל — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
10 האם, והוא אמרו: "אמר הוא לא תגלה ערותה" (ויקרא
11 יח, ז). והעובר על לא זה — בכרת. ואם נתקיימה העדות
12 עליו — נסקל אם היה מזיד; ואם היה שוגג — מקריב
13 חטאת קבועה.

14 המצוה השל"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
15 אשת אב, והוא אמרו: "ערוה אשת-אביך לא תגלה"
16 (שם, ח), והעובר על זה בכרת ואם נתקיימה עליו העדות
17 — בסקילה אם היה מזיד; ובשוגג, מקריב חטאת
18 קבועה. הנה נתבאר לך שהבא על אמו חייב עליה משום
19 אם ומשום אשת-אב, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת
20 אביו, כמו שנתבאר בסנהדרין (נד).

21 המצוה השל"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
22 האחות, והוא אמרו יתעלה: "ערוה אחותך בת אביך וגו'
23 לא תגלה ערותך" (שם, ט) והעובר על לא זה במזיד —
24 חייב כרת: ובשוגג — חטאת קבועה.

25 המצוה השל"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת
26 אשת האב אם היא אחותו, והוא אמרו יתעלה: "בת-
27 אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה"
28 (שם, יא) לאו זה בא לעשות בת אשת האב (איסור) ערוה
29 בפני עצמה. והראיה שבת אשת האב ערוה בפני עצמה
30 היא, שהבא על אחותו בת נשואת אביו (להוציא בתו
31 שלא מן הנשואין) חייב שתיים: משום אחותו ומשום בת
32 אשת אביו, כמו הבא על אמו שהוא חייב שתיים: משום
33 אמו ומשום אשת אביו, כמו שבארנו. וזה לשונם: אמרו
34 בפרק ב' מיבמות (כב): "תנו רבנן: הבא על אחותו והיא
35 בת אשת אביו — חייב משום אחותו וחייב משום בת
36 אשת אביו, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו חייב אלא
37 משום אחותו בלבד. מאי טעמיה דרבנן? (מה טעמם של
38 חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתיים) אמרי: מקדי
39 (הנה ראו): כתיב "ערוה אחותך בת אביך" וגו' —
40 "ערוה בת-אשת אביך מולדת אביך" למה לי? ששמע

מינה (מכאן משמע) לחיבו משום אחותו ומשום בת-אשת
אביו". והעובר על לא זה, כלומר: אחותו בת נשואת
אביו — בכרת, בלבד אם היה מזיד; ובשוגג מקריב
חטאת קבועה.

המצוה השל"ד — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
בת הבן, והוא אמרו: "ערוה בת-בןך וגו' לא תגלה"
(שם, י).

יום שישי ג' מרחשון ה'תש"פ

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלו. שלה. שלט.

המצוה השל"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
הבת עצמה, וזה לא נתבאר בלשון התורה, לא נאמר
לנו: ערוה בתך לא תגלה; אלא שמתק ממנה מחמת
פשטות הענין, לפי שכבר אסר בת הבן ובת הבת —
כל-שכן הבת. ובגמרא יבמות (ג). אמרו: "בתו עקר
אסורא מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר
רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (ב"גורה שוה)"
הנה הנה ואתיא זמה זמה", כלומר: שהוא אמר בבת
בןך ובת בתך "ערוהך הנה" (ויקרא יח, י), ואמר באסור
אשה ובתה ובת בנה ובת בתה "שאר הנה זמה הוא"
(שם, יז), כשם שבאסור אשה ובת בנה ובת בתה נאסרה
בתה, כף באסור בת בנו ובת בתו נאסרה גם בתו. ואמר
בענש: "אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא באש
ישלפו אתו ואתה" (שם כ, יד), וכן גם אשה. ובת בנה
ובת בתה בשרפה, לפי שנאמר בהן "זמה" ולמדו
בגזרה שנה "זמה" "זמה". והוא הדין לבתו ובת בתו
לענין ענש, שלמדו זאת מגזרה שנה של "הנה" "הנה"
שלגבי בת בנו ובת בתו כתוב "הנה", כמו שנאמר
"הנה" באשה ובתה. ולשון גמרא ברתות (ה): "אל תהי
גזרה שנה קלה בעיניך, שהרי (איסור) "בתו" אחד מגופי
תורה, ולא למדה הכתוב אלא בגזרה שנה: אתיא הנה
הנה אתיא זמה זמה". והתבונן (בדיוק הלשון) באמרו:
"לא למדה הכתוב", ולא אמרו "לא למדנוה" (חכמים),
לפי שכל-הדברים האלה קבלה מפי השליח (משה רבנו),
והוא פרוש מקבל, כמו שבארנו בהקדמת חבורנו הגדול
בפרוש המשנה, ולא שמת הכתוב מלהזכירה אלא מפני
שאפשר ללמדה בגזרה שנה (אבל לאמיתו של דבר נחשב
כאילו כתוב מפורש בתורה). וזהו ענין אמרו: "לא למדה
הכתוב אלא בגזרה שנה" ומספיק אמרו (= והו גם
משמעות הביטוי): "גוף תורה". היוצא מכל-מה-שקדם
כאן שהעובר על בתו או בת בתו או בת בנו —
בשרפה; ואם לא נודע או שלא נתקיימה עליו העדות —
בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג באחת מהן —
מקריב חטאת קבועה.

- 1 המצוה השל"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
2 בת הבת, והוא אמרו: "עֲרֹת בַת-בְּתֵךְ לֹא תִגְלֶה עֲרֹתָן
3 כִּי עֲרֹתֶךָ הִנֵּה" (שם, יח, י).
- 4 המצוה השל"ז — האזהרה שהזהרנו מלצרור (לישא
5 כאחד), אשה ובתה. והוא אמרו: "עֲרֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא
6 תִגְלֶה" (שם, יז), והעובר על זה, והוא שתהיה אחת מֵהֶן
7 אִשְׁתּוֹ וְכֹא עַל הָאֲחֵרָת — חֵיב שְׂרָפָה אִם נִתְקַיְמָה עָלָיו
8 הַעֲדוּת; והוא בְּכָרָת אִם הִיָּה מִזִּיד; וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג
9 מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- 10 המצוה השל"ח — האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
11 ובת בְּנָה, והוא אמרו: "אֶת-בִּתְּ בְּנָה" (שם). וְגַם זֶה
12 בְּשִׂרְפָה וְכָרָת אִם הִיָּה מִזִּיד, או חֲטָאת קְבוּעָה אִם הִיָּה
13 שׁוֹגֵג.
- 14 המצוה השל"ט — האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
15 ובת בתה, והוא אמרו יתעלה: "וְאֶת-בִּתְּ בָתֶּךָ לֹא תִקַּח"
16 (שם). והוא בְּכָרָת וּבְשִׂרְפָה אִם הִיָּה מִזִּיד וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג
17 — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- יום ש"ק ד' מרחשון ה'תש"פ
- מצות לא תעשה שמ. שמה.
שמב. שמג. שדמ. שמה.
- 18 המצוה הש"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
19 אֲחֹת הָאֵב, והוא אמרו: "עֲרֹת אֲחֹת-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה"
- (ויקרא יח, יב) והעובר על זה אִם הִיָּה מִזִּיד — חֵיב כְּרָת;
וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- המצוה השמ"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אֲחֹת הָאֵם, והוא אמרו יתעלה: "עֲרֹת אֲחֹת-אָמֶךָ לֹא
תִגְלֶה" (שם, יג). והעובר על זה אִם הִיָּה מִזִּיד — חֵיב כְּרָת;
וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- המצוה השמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אִשְׁתְּ אָחִי הָאֵב, והוא אמרו: "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דִּדְתֶּךָ
הוּא" (שם, יד). והעובר על זה, בְּכָרָת אִם הִיָּה מִזִּיד;
וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- המצוה השמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אִשְׁתְּ הַבֵּן, והוא אמרו: "עֲרֹת כָּלֹתְךָ לֹא תִגְלֶה" (שם,
טו). והעובר על זה — בְּסִקִּילָה. וְאִם לֹא נִתְקַיְמָה הַעֲדוּת
או שְׁלֹא נִדְעָ — הָרִי הוּא בְּכָרָת אִם הִיָּה מִזִּיד; וּבְשׁוֹגֵג
— מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- המצוה השד"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אִשְׁתְּ הָאֵח, והוא אמרו: "עֲרֹת אִשְׁתְּ-אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה"
(שם, טז). והעובר על זה, בְּכָרָת אִם הִיָּה מִזִּיד; וְאִם
הִיָּה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
- המצוה השמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אֲחֹת הָאִשָּׁה בְּחֵי הָאִשָּׁה, והוא אמרו יתעלה: "וְאִשָּׁה
אֶל-אֲחֵתָה לֹא תִקַּח" (שם, יח). והעובר על זה אִם הִיָּה מִזִּיד
— חֵיב כְּרָת; וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט מ"ח, תשכ"ג
ברוקלין.

מחות' הו"ח אי"א נו"נ הר"ש ש"י הכהן

שלום וברכה!

ת"ח על הבשורה טובה אשר חזר לביתו בשעה טובה ומוצלחת, ויהי רצון שתהיי רפואתו
שלימה וגם קרובה.

וע"פ הוראת רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, מ'דארף לעבען מיט דער סדרה פון דער וואך, הרי
זה גם כן ראשית והתחלת הפרשה, וירא אליו ה' וגו' כחום היום, וכפירוש חז"ל אשר הן הוריא אליו
והן כחום היום, היו בשביל רפואת אברהם אבינו.

בכבוד ובברכת שבתא טבא, ושבת היא מלזעוק ורפוי"ק לבוא ופ"ש כל ב"ב ש"י.

ירמיה פרק כג כו-לב

כו עַד־מָתִי הִיֵּשׁ בְּלֵב הַנְּבִיאִים נְבִיאֵי הַשָּׁקֶר וַנְּבִיאֵי תִרְמַת לֵבָם: כו הַחֲשָׁבִים לְהַשְׁפִּיחַ אֶת־עַמִּי שְׁמִי בַּחֲלוּמֹתָם אֲשֶׁר יִסְפְּרוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ בְּאֶשֶׁר שָׁכְחוּ אֲבוֹתָם אֶת־שְׁמִי בְּפַעַל: כח הַנְּבִיא אֲשֶׁר־אֶתּוֹ חֲלוֹם יִסְפֹּר חֲלוֹם וְאֲשֶׁר דִּבְרֵי אֶתּוֹ יִדְבֹּר דִּבְרֵי אֱמֶת מִה־לִּתְּבֹן אֶת־הַפֶּה נְאֻם־יְהוָה: כט הֲלוֹא כֹה דִּבְרִי כָאֵשׁ נְאֻם־יְהוָה וּכְפִטִּישׁ יִפְצֹץ סֵלַע: ל לִכֵּן הִנְנִי עַל־הַנְּבִיאִים נְאֻם־יְהוָה מִגִּנְבֵי דִּבְרֵי אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ: לא הִנְנִי עַל־הַנְּבִיאִים נְאֻם־יְהוָה הַלֹקְחִים לְשׁוֹנָם וַיִּנְאֲמוּ נְאֻם: לב הִנְנִי עַל־נְבִיאֵי חֲלוּמֹת שֶׁקֶר נְאֻם־יְהוָה וַיִּסְפְּרוּם וַיִּתְּעוּ אֶת־עַמִּי בְּשִׁקְרֵיהֶם וּבַפְּחֻזוֹתָם וְאֲנֹכִי לֹא־שִׁלַּחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְהוֹעִיל לֹא־יִוָּעִילוּ לְעַם־יְהוָה נְאֻם־יְהוָה:

רש"י

(ל) מגנבי דברי איש מאת רעהו. איש מאת רעהו יש להם מרגלים אצל נביאי האמת ושומעין סגנון שלהם שהם מתנבאים בו ואומרין נבואת שקר באותו לשון כמו שעשה חנניה בן עזור שמע את ירמיה מתנבא בשוק העליון הנני שובר את קשת עילם והוא ניבא בשוק התחתון שברתי את עול מלך בבל (לקמן כח) כמו שאמרו רבותינו בסנהדרין: (לא) הלוקחים לשונם. המלמדים לשונם לומר שקריהם בלשון נאום ה' כנביאי האמת למען יאמינו בם: (לב) ובפחוזותם. ל' תמהון אישטורדיוזין בלעז:

(כו) עד מתי. ינבאו שקר וכי יש בלבם של הנביאים הללו המנבאים שקר לקיים מחשבותם שהם חושבים להשכיח את עמי שמי וגו': תרמית. לשון מרמה: (כח) יספר חלום. יספרנו ל' הבאי כשאר חלומות ולא יחזקנו בדברי נבואה: מה לתבן את הבר. מה ענין שקר אצל אמת: את הבר. עם הבר: (כט) הלא כה דברי כאש. לא היה להם לטעות ולדמות חלומות לומר שהם נבואה כי דבר נבואה כשבאה בפי הנביא בגבורה היא באה בו כאש בוערת כענין שנאמר ותהי בלבי כאש בוערת (לעיל כ) ואומר ויד ה' עלי חזקה (יחזקאל ג): וכפטיש. פיי"ק בלעז ויש אומר מרטיי"ל בלעז:

מצודת דוד

(כו) ונביאי. הוי"ו במקום אבל: תרמית. ענין ערמה כמו שקר תרמיתם (תהלים קיט): (כז) החושבים. מלשון מחשבה: (כח) לתבן. קש: הבר. כן נקרא התבואה וכן לשבור בר (בראשית מג): (כט) וכפטיש. הוא המקבת כמו פטיש כל הארץ (לקמן ז): יפוצץ. ענין השבר לחתיכות רבות וכן ויתפוצצו הררי עד (חבקוק ג): (לא) הלוקחים. ענין לימוד והרגל כמו הטתו ברוב לקחה (משלי ז): וינאמו נאם. הוא ענין אמירה והוא לשון שהנביאים רגילים בו: (לב) ויתעו. מלשון תועה: ובפחוזותם. ענין קלות הדעת וכן אנשים רקים ופחוזים (שופטים ט): והועיל. מלשון תועלת:

מה לתבן. מה ענין תבן להדמותו עם הבר ר"ל מה ענין חלום דמיוני להדמותו עם חלום נבואי: (כט) הלא כה דברי. הלא החלום אשר הוא דברי באה בחזק רב ובהרגשה יתירה כאש הבערת וכפטיש המפוצץ את הסלע שהוא דבר המורגש מאד כן הוא חלום הנבואי ולא כן חלום הדמיוני כי הרגשתם קלה מאד: (ל) לכן הנני וכו'. ר"ל הואיל ויש הפרש רב בין חלום נבואי לחלום דמיוני ובזדון לבם יאמתו חלום דמיוני כחלום נבואי לכן כמו שהנני מוכן להביא פורעניות על הנביאים אשר גונבים דברי וכו' ר"ל שהיו שומעים דברי נביאי האמת והיו מגידים אותם מעצמם ואמרו שאליהם נאמרו וכאילו יגנבו דברי הנביאים מן הנביא האמיתי: (לא) הנני וכו'. וכמו שהנני מוכן להביא פורעניות על הנביאים המלמדים לשונם למהר לדבר צחות: וינאמו נאום. ר"ל שבודים שקרים מלבם וימתיקו אמריהם וידברום במקום נבואה ובלשון הנביאים כאילו היה דבר ה': (לב) הנני על נבאי חלומות. ר"ל כמו כן הנני מוכן להביא פורעניות על המנבאים חלומות שקר, כלומר שאומרים חלום דמיוני כאילו הוא חלום נבואי כי בזדון ידברו ואינם מוטעים: ויספרום. מתמידים לספרם כאילו היה דבר ממש: ויתעו. והמה מתעים את עמי בחלום הדמיוני שהוא דבר שקר: ופחוזותם. בקלות דעתם יפתו את העם להאמין בחלומותם הדמיוני: ואנכי וכו'. אמר כמתרעם על הנפתים להם ואמר הלא אנכי מעולם לא שלחתים ולא צויתי אותם שום צואה ומעולם לא הועילו לעם הזה בשום דבר וא"כ אין בידם לתת שום אות ומופת וגם היטב אין עמהם ובמה א"כ מחזיקים אותם לנביאים:

קהלת פרק ט"ז י"ח

יז דְבַרִּי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים מוֹעֶקֶת מוֹשֵׁל בְּפִסְיִלִּים: יח טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּלִי קָרֵב וְחוּטָא אַחֲד
יֶאֱבֵד טוֹבָה הֶרְבָּה:

קהלת פרק ט"ז א"ד

א זָבוּבֵי מוֹת יִבְאִישׁ יִבְיַע שְׁמֵן רוֹקֵחַ יִקָּר מַחֲכָמָה מִפְּבוֹד סְכָלוֹת מַעֵט: ב לֵב חֲכָם לִימִינוֹ וְלֵב פְּסִיל
לְשִׁמְאָלוֹ: ג וְגַם בְּדֶרֶךְ (כְּשֶׁהִסְכֵּל) בְּשִׁסְכָּל הַלֵּךְ לָבוֹ חֶסֶד וְאִמֵּר לִכָּל סָכָל הוּא: ד אִם־רוּחַ הַמוֹשֵׁל
תַּעֲלֶה עָלָיִךְ מִקוֹמְךָ אֶל־תִּנָּח בִּי מִרְפָּא יֵנִיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים:

רש"י

יקר מחכמה ומכבוד הסכלות מעט שהרי הכריע את כולם הרי שהיה אדם זה שקול במחצה עבירות ומחצה זכויות ובא ועבר עבירה אחת והכריעתו לכף חובה נמצאת סכלות זה שהוא דבר מועט יקר ושוקל וכבד יותר מכל החכמה והכבוד שהיה בו שהרי הכריע את כולם: יקר. לשון כובד, הוא כבד ושקול יותר מן החכמה וכבוד שבו, ומדרש אגדה מושלים יצר הרע לזבובי מות: יבאיש יביע. שם טוב שהוא ערב משמן רוקח: (ב) לב חכם לימינו. חכמתו מזומנת להטותו אל דרך המיומנת לטובתו: ולב פסיל לשמאלו. לעקשו מן הדרך המיומנת שהיא תפארת ונוחה לו: (ג) ואמר לכל סכל הוא. בהליכתו ובדבורו הכל מכירין שהוא שוטה: (ד) אם רוח המושל. מושל העולם תעלה עליך לדקדק אחריו במדת הדין: מקומך אל תנח. מדתך הטובה אל תנח לומר לו מה יועיל צדקתי לי: כי מרפא. דקדוקי הדין ביסורין הבאין עליך מרפא הוא לעוונותיך ויניח לך חטאים הגדולים:

(יז) בנחת נשמעים. מקובלים הם לבריות: מועקת מושל בכסילים. מלכי האומות ע"א, משה נפטר זה כמה שנים ועדיין גזירותיו מקובלים על ישראל וכמה מלכי האומות גוזרים גזירות על ישראל ואין דבריהם מתקיימין: (יח) טובה חכמה מכלי קרב. חכמתה של סרח שנאמר (שמואל ב כ) ותבא האשה אל העם בחכמתה עמדה להם, יותר מכלי קרב שהיה בידם להלחם עם יואב: וחוטא אחד יאבד טובה הרבה. אילולי שהרגה לשבע בן בכרי היו כולם אבודים על ידו, ד"א וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, הרי שהיו ישראל מחצה צדיקים ומחצה רשעים ובא אחד וחטא ועשאן מרובים נמצא שהכריע את כולם לחובה:

(א) זבובי מות יבאיש יביע וגו'. כגון בימי החורף שאין בזבובין כח והם קרובים למות גם אם בא לתוך שמן רוקח ומתערב בבשמים הוא מבאישו והוא מעלה קצף שקורין אשקו"מא בלעז ונראה בו כמין אבעבועות וזה משמעו של יביע הרי דבר קל שהפסיד דבר חשוב כך

מצודת ציון

(יז) בנחת. רוצה לומר, בשפלות קול: (יח) מכלי קרב. כלי מלחמה. כמו המלמד ידי לקרב (תהלים קמד א): (א) יבאיש. ענין סרחון: יביע. מלשון נביעה: רוקח. מעורב בבשמים. כמו רוקח מרקחת (שמות ל כה): יקר. ענין חשיבות. כמו אבנים יקרות (מ"א ז ט): (ד) רוח. ענינו כעס וחמימה. כמו ינחל רוח (משלי יא כט): תנח. ענין עזיבה: מרפא. מלשון רפיון: יניח. מלשון הנחה:

החכמה באומרים מה הועילה החכמה לזה החוטא, אם כן החוטא הזה יאבד טובה הרבה, כי על ידו רבים משכו ידיהם מן החכמה המביא טובה:

(א) זבובי מות. זבובים מתים כל אחד מהם שיפול לתוך שמן רוקח המריח הרבה, עם כל זה הזבוב הזה יבאיש את השמן ולא יפסיק הביאוש, כי הזבוב יביע את הביאוש כמעין הנובע, אם כן הרי דבר קל הפסיד דבר חשוב: יקר מחכמה. כן אדם היקר וחשוב בעבור החכמה והכבוד הנמצא בו, עם כל זה אם גם ימצא בו סכלות מעט, משחית הסכלות את חשיבותו: (ב) לב. רוצה לומר, השכל הנטוע בלב: לימינו. רוצה לומר, מזומן לו בכל עניניו ומיד ימצאנו בעת הצורך. ואמר בלשון השאלה, לפי שימין האדם מזומנת ומהירה יותר מן השמאלית: לשמאלו. רוצה לומר, אינו מזומן ואינו מהיר בעת הצורך: (ג) וגם בדרך. אפילו בהיותו בדרך שלא במקום מושבו אפילו כשהוא הולך ואינו מתעכב נראה לכל שהוא חסר שכל: ואמר לכל. רוצה לומר, מעשיו ועניניו לא בהשכל, וכאילו בפיו יאמר לכל שהוא סכל: (ד) אם רוח המושל. אם תעלה עליך חמת המושל אל תניח מקום מושבך לברוח מפניו: כי מרפא. כי הרפיון מה שתהיה רפוי ממנו ואינך נמסר בידו, זה יניח ויצבור חטאים גדולים, כי בברחך תוסיף חטא, ולא יחמול עליך כאשר ישיג אותך:

מצודת דוד

(יז) בנחת נשמעים. אף כי ידבר בנחת מבלי זעקה, המה נשמעים ומקובלים: מועקת. יותר מדבריו זעקת מושל הנחשב בין הכסילים, רוצה לומר, אחד מהכסילים. (הדבר הנאמר בזעקה מזרז יותר מדבר הנאמר בנחת ובשפלות קול): (יח) טובה חכמה. יותר תועלת בא מן החכמה, ממה שבא מכלי קרב, כי על ידי החכמה יוכל יותר להנצל מן המיתה ממה שינצל על ידי כלי קרב: וחוטא אחד. אם מבעלי החכמה נמצא חוטא אחד, אזי רבים מושכים ידיהם מן החכמה באומרים מה הועילה החכמה לזה החוטא, אם כן החוטא הזה יאבד טובה הרבה, כי על ידו רבים משכו ידיהם מן החכמה המביא טובה:

ה השוחט את המקדשין לאכול שליל, או שליא, בחוץ – לא פגל. המולק תורין בפנים לאכול ביציהם בחוץ – לא פגל. חלב המקדשין וביצי תורין – אין חיבין עליהן משום פגול, ונותר, וטמא. ו שחטו על מנת להניח את דמו, או את אמורי, למחר, או להוציאן לחוץ – רבי יהודה פוסל, וחכמים מכשירין. שחטו על מנת לתנו על גבי הכבש; שלא כנגד היסוד; לתן את הנתנין למטה, למעלה; ואת הנתנין למעלה, למטה; את הנתנין בפנים, בחוץ; ואת הנתנין בחוץ, בפנים; שיאכלוהו טמאים; שיקריבוהו טמאים; שיאכלוהו ערלים; שיקריבוהו ערלים; לשבר עצמות הפסח ולאכול ממנו נא; לערב דמו בדם פסולין – כשר; שאין המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והפסח והחטאת שלא לשמן.

פירוש ברטנורא

ה השוחט את המקדשין. כל היכא דנקט האי לישנא מיירי בנקבות: לאכול שליל. שבמיעה: או שליא. העור החופה את הולד. אין מחשבה זו פוסלת את הזבח. דשילי ושליא לאו גופא דזיבחה הוא: לא פיגול. הכי קאמר, השוחט את המקדשין לאכול שליל או שליא חוץ למקומו, לא פסל. ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו, לא פיגול: חלב המקדשין וביצי תורין אין חיבין עליהן משום פיגול. אם פגל בזבח ואכל מחלב שבדירה, לא מחייב עליה משום פגול, דלאו גופא דזיבחה הוא:

ו להניח את דמו או את אמורי למחר. לא שיקטירם למחר, דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול גמור הוי. אלא על מנת שיניח הכל למחר ולא יקטירם: ר' יהודה פוסל. הואיל ומופסל בהוצאה ובחנות, מופסל נמי במחשבת הוצאה והנחה. וכשם שאם הניח למחר פסול, דרם נפסל בשקיעת החמה, כך אם חשב עליהן להניחם למחר, פסל: וחכמים מכשירין. הואיל ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ לזמנו, וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו, אע"פ שחשב להניח למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל. והלכה כחכמים. והא דלא פסל ר' יהודה בכחש בדמים הנתנין למטה לתת אותם למעלה הואיל ואם עשה כן פסל, משום דסבירא ליה לר' יהודה שהחושב לזרוק דרם על המזבח אפילו שלא במקומו כאילו חשב לזרוק במקומו, ובכלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ לעזרה:

משניות מבוארות – קהתי

או להקטיר את האימורים למחר, אלא חשב להניח אותם למחר, או להוציאן לחוץ – שחשב להוציא את הדם או האימורים חוץ לעזרה, ולא על מנת להקריבם שם, רבי יהודה פוסל – את הקרבן משום מחשבה זו, שסובר רבי יהודה: הואיל והמעשה פוסל, שהרי אילו היה מניח דם הקרבן או אימוריו למחר, וכן אילו היה מוציאם לחוץ, כמו שחשב, היה הקרבן נפסל, לפיכך גם מחשבתו "על מנת להניח" או "על מנת להוציא" פוסלת את הקרבן. ונתקמים מכשירין – את הקרבן, שהואיל ולא חשב להקטיר או לזרוק או לאכול חוץ לזמנו, וכן לא חשב להקטיר או לזרוק או לאכול חוץ למקומו אף על פי שחשב להניח למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל את הקרבן. שחטו – שחט את הקרבן, על מנת לתנו – לזרוק את דמו על גבי הכבש – של המזבח; או על המזבח אלא שלא כנגד היסוד – שזו דריקה שלא במקומו; או לתן את הנתנין למטה – הדמים הנזקים למטה מחוט הסיקרא, חשב לזרוק למעלה – מחוט הסיקרא; ואת הנתנין למעלה – מחוט הסיקרא חשב לתן למטה – מחוט הסיקרא; או את הנתנין בפנים – על המזבח הפנימי, חשב לתן בחוץ – על המזבח החיצון; ואת הנתנין בחוץ – הדמים שדינם להיות נזקים על המזבח החיצון, חשב לזרוק אותם בפנים – על המזבח הפנימי שבהיכל; או שחשב בשעת שחיטת הקרבן, שיאכלוהו טמאים – שטמאים יאכלו מבשרו; או שיקריבוהו טמאים – שטמאים יקטירו מאמוריו על המזבח; או שיאכלוהו ערלים – אנשים שלא נימולו; או שיקריבוהו ערלים – והרי אסור לטמאים או לערלים לאכול מבשר הקרבנות או להקריב אמוריהם על המזבח; או שחשב בשעת שחיטת קרבן הפסח לשבר עצמות הפסח בניגוד לכתוב (שמות יב, טו): "ועצם לא תשברו בו", ולאכול ממנו נא – בניגוד לכתוב (שם שם, טו): "אל תאכלו ממנו נא"; או שחשב לערב דמו – של הקרבן שהוא שחט, בדם פסולין – בדם קרבנות פסולים, כפי שיבואר להלן (ח, ט); בכל המחשבות הללו, כשר – הקרבן, שאין המחשבה פוסלת – את הקרבן, אלא אם כן חשב, בשעה שעשה אחת מארבע העבודות – שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה – לאכול או להקטיר חוץ לזמנו וחוץ למקומו – או חוץ למקומו והפסח והחטאת – שכשעשה אחת מארבע העבודות חשב עליה שלא לשמן – שלא לשם פסח ושלא לשם חטאת אלא לשם קרבן אחר. בגמרא מבואר, שאף רבי יהודה, שחולק ברישא, מודה בכל המחשבות המנויות בסיפא, שאינן פוסלות את הקרבן, שכן לגבי

יוס ראשון

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה ללמד בחושב לאכול חוץ לזמנו דבר שאין דרכו לאכול, או אפילו דבר שדרכו לאכול אלא שאינו שייך לגופו של הזבח, אין הזבח פיגול; וכן החושב באחד הדברים הללו מחשבת חוץ למקומו, אינו פוסל את הקרבן.

השוחט את המקדשין – קרבנות נקבות, כגון כבשה או פרה, (כל מקום שנוקטת המשנה לשון "המקדשין" הכוונה היא לקרבנות נקבות. – ברטנורא). לאכול שליל – עובר שבמיעה, או שליא – עור דק שהעובר עטוף בו, בחוץ – שחשב לאכול אחד מהם חוץ למקומו או חוץ לזמנו, לא פגל – כלומר שלא פסל את הקרבן במחשבת חוץ למקומו ולא פיגל אותו במחשבת חוץ לזמנו, לפי ששילי ושליא אין דרכם לאכול, שכן רוב האנשים אינם אוכלים אותם (ורש"י; עיין ברטנורא, שמבואר שם טעם אחר; ועיין תוספות דבי עקיבא איגרו והגהות הרש"י). המולק תורין – קרבנות התורים, בפנים – בעזרה, לאכול ביציהם – שיימצאו במיעה, בחוץ – שחשב בשעת מליקה לאכול אותם חוץ למקומו או חוץ לזמנו, לא פגל – לא פסל את הקרבן במחשבת חוץ למקומו, ולא פיגל אותו במחשבת חוץ לזמנו, לפי שאינם גופו של הקרבן. – "המולק" פירושו: חתך הכהן בצפורנו את הראש של התור ממול ערפו, שכן בקרבנות שהביאו מן התורים או מן בני היונה לא היתה שחיטה אלא מליקה (ויקרא א, טו), כפי שיבואר פרטי דיניה להלן (פרק ו-ז). חלב המקדשין – החלב הנמצא בקרבנות נקבות לאחר שחיתן, וביצי תורין – והביצים הנמצאות בתורים לאחר מליקתם, אין חיבין עליהן משום פגול, ונותר, וטמא – כמבואר במשנה הקודמת, שאם הקרבן היה "פיגול", או שהחלב והביצים היו "נותר", או מי שהיה טמא בטומאת הגוף, ואכל החלב או הביצים אינו חייב עליהם כרת, לפי שאינם שייכים לגופו של הזבח. ברם על השליל והשליא חייבים משום פיגול, נותר וטמא, לפי שהם בגופה של האם, וגם יש קצת אנשים שאוכלים אותם.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמד – כפי שמפורש בסופה – שאין המחשבה פוסלת את הקרבן אלא מחשבת חוץ לזמנו ומחשבת חוץ למקומו, ובקרבן הפסח ובקרבן חטאת – מחשבת שלא לשמו. אבל מחשבה אחרת אינה פוסלת, כפי שיבואר.

שחטו – שחט את הקרבן, על מנת להניח את דמו, או את אמורי, למחר – כלומר שלא היתה דעתו לזרוק את הדם למחר,

פרק רביעי

א בית שמאי אומרים: כל הנתנין על מזבח החיצון, שאם נתנו מתנה אחת – כפר; ובחטאת שתי מתנות. ובית הלל אומרים: אף חטאת שנתנה מתנה אחת – כפר; לפיכך, אם נתן את הראשונה בתקנה, ואת השנייה חוץ לזמנה – כפר; נתן את הראשונה חוץ לזמנה, ואת השנייה חוץ למקומה – פגול וחיבין עליו פרת.

ב כל הנתנין על מזבח הפנימי, שאם חסר אחת מן המתנות – לא כפר; לפיכך, אם נתן פלן בתקנו, ואחת שלא בתקנה – פסול ואין בו פרת.

ג אלו דברים שאין חיבין עליהם משום פגול: הקמין, והלבונה, והקמרת, ומנחת פהנים, ומנחת פהן משיח,

פירוש ברטנורא

ד א בית שמאי אומרים כל הנתנין על מזבח החיצון. יש מהן שטעונין ארבע מתנות. ויש מהן שטעונין שתיים שהם ארבע. ויש שטעונין מתנה אחת, כרתנו באיך פרקין. והשאת קאמר דכולן שלא נתן אלא מתנה אחת בדיעבד כפר, דכתיב (דברים יב) ודם זבוחך ישפר, שפיכה אחת משמע, מולא כתיב סביב משמע שתי מתנות שהן ארבע: **ובחטאת שתי מתנות**. שלש פרשיות נאמרו בחטאות החיצונות בויקרא, אחת בשעיר נשיא, ושתיים בחטאות יחיד, אחת בכבשה ואחת בשעירה. בשתיים כתיב על קרנת חסר, והאחת מלא. ובית שמאי יש להן יש אם למקרא, הרי כאן ששה, ואין במזבח אלא ארבע, והשתיים יתירות לא נאמרו אלא ששנאן הכתוב לעכב. ובית הלל סברי אהני מקרא דמשמע שש, ואהני מסורת דמשמע, ארבע הילכך טפי חרא אמסורת ובצר חרא ממקרא והווי להו חמש, ארבע למצות וחד לעכב, ואם נתן מתנה אחת כפר: **לפיכך**. חטאת וכל הזבחים לבית הלל, ולבית שמאי שאר הזבחים חוץ מחטאת, נתן את הראשונה בתקנה ואת השניה במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה, כיפר, וכשר הקרבן ליקרב ע"י מתנה ראשונה, דאין השניה מתרת הבשר, שהרי הותר ע"י מתנה ראשונה, הלכך אינה מפגלת: **נתן את הראשונה חוץ לזמנה כו' פיגול וחיבין עליו ברת**. שאין מחשבת חוץ למקומו דשניה מוציאתו מידי פגול, שהרי הוקבע בראשונה שקרבו כל מתיריו:

ב אם חסר אחת מכל המתנות לא כפר. דבפר העלם דבר כתיב (ויקרא ד) ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו, ומקרא שאין צריך הוא, שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו, אלא לכפול באזהרת הזאות שבו הוא דאחא. והכי משמע, ועשה לו כאשר כתבתי לך עשיותי, ושנה עליהם לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר: **לפיכך (אם נתנו כולן בתקנו)**. הואיל וכולן מתירות, אין זו מתרת בלא זו ואין זו מפגלת בלא זו: **ואחת שלא בתקנה**. במחשבת חוץ לזמנו: **פסול**. שלא הותר בראשונות: **ואין בו ברת**. שאין מפגלים בחצי מתיר:

ג אלו דברים שאין חיבים עליהם כרת באכילתן משום פגול: הקמין. אם קמין על מנת לאכול שירים למחר, ונתפגלה המנחה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אין האוכל את הקמין בכרת, שאין פגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים. דפגול משלמים ולפינן ליה דכתיב (ויקרא י) ואם האכל יאכל

משניות מבוארות – קהתי

– ואת המתנה השניה נתן **חוץ למקומה** – במחשבת חוץ למקום, **פגול** – הקרבן נעשה פיגול, **וחיבין עליו פרת** – האוכל מבשרו חייב כרת; שכן למעלה שנינו (ב, ד), שאם חשב תחילה מחשבת "חוץ לזמנו" ואחר כך מחשבת "חוץ למקומו", אין הקרבן פיגול, לפי שלא קרב המתיר כמצוותו, דהיינו שמחשבת "חוץ למקומו" מוציאה את הקרבן מידי פיגול, ואילו כאן, באה המשנה ללמדנו, שאין מחשבת "חוץ למקומה" במתנה השניה מוציאה את הקרבן מידי מחשבת פיגול, שכבר חלה בו במתנה הראשונה, שהרי במתנה זו קרב המתיר כמצוותו.

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין הקרבנות שדמם נזרק על המזבח החיצון, מוסיפה משנתנו ללמד דין מחשבת פיגול לגבי הקרבנות שדמם נזרק על המזבח הפנימי.

כל הנתנין על מזבח הפנימי – כל הקרבנות שדמם נזרק על מזבח הזהב שבהיכל, **שאם חסר אחת מן המתנות, לא כפר** – כפי שנלמד בפרק הבא (ה, א-ב), ש"מתנה אחת מהן מעכבת", **לפיכך, אם נתן פלן בתקנו** – שנתן כל המתנות בלי מחשבת פסול, **ואחת** – מהן, **שלא בתקנה** – דהיינו במחשבת "חוץ לזמנו", **פסול** – הקרבן, שזריקת כל המתנות עבודה אחת היא, ולכן אם מתנה אחת היתה שלא כתיקונה, נפסל הקרבן, **ואין בו פרת** – אבל האוכל מבשרו אינו חייב כרת, שאינו נעשה פיגול עד שתהא מחשבת "חוץ לזמנו" בכל המתנות, שכן ההלכה היא, שאין מפגלים בחצי מתיר (כל המתנות יחד מתירות את הקרבן, ואילו חלק מהן אינו אלא "חצי מתיר", ואין מחשבת פיגול ב"חצי מתיר" מפגלת את הקרבן). לפי מסקנת הגמרא (בבבא מצא. א, ב) מבוארת משנתנו כדלקמן: "אם נתן כולן כתיקנו – דהיינו במחשבת פיגול ("כתיקנו לפיגול"), ואחת שלא כתיקנה – היינו שלא כתיקנה לפיגול, אלא במחשבת חוץ למקומו, או במחשבת שלא לשמו, והוא הדין בלי מחשבת פסול, פסול ואין בו ברת – שאין מפגלין בחצי המתיר.

יום שני

באור משנה א

בין הקרבנות שזורקים דמם על המזבח החיצון, ישנם קרבנות שדמם טעון ארבע מתנות (ווריקות). ויש שדמם טעון שתי מתנות שהן ארבע, ויש שטעון מתנה אחת בלבד, כפי שיבואר בפרק הבא. משנתנו באה ללמד, שהואיל ובדיעבד בכל הקרבנות אם לא נתן אלא מתנה אחת בלבד, כיפר לבעלים, לפיכך אין מחשבת "חוץ לזמנו" בשעת זריקת הדם פוסלת את הקרבן אלא אם כן חשב מחשבה זו בשעת המתנה הראשונה.

בית שמאי אומרים: כל הנתנין על מזבח החיצון – כל הקרבנות שדמם נזרק על המזבח החיצון, **שאם נתנו מתנה אחת בלבד, כפר** – בדיעבד לבעלים; **ובחטאת** – לא כיפר בדיעבד אלא אם כן נתן שתי מתנות – שבפחות משתי מתנות הקרבן פסול, **ובית הלל אומרים: אף חטאת שנתנה מתנה אחת, כפר** – בדיעבד, כדין כל הקרבנות, ובגמרא (זבחים לו) למדים כל זה מן המקראות: **לפיכך, אם נתן** – לדברי בית הלל בכל הקרבנות, ולדברי בית שמאי חוץ מחטאת, **את הראשונה** – את המתנה הראשונה, **בתקנה** – בלי מחשבת פסול, **ואת השנייה** – ואת המתנה השניה נתן במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה – הואיל והמתנה הראשונה היתה כתיקונה, **כפר** – בה לבעלים ושוב אין המחשבה פוסלת במתנה השניה, והקרבן כשר; **נתן את הראשונה** – את המתנה הראשונה, **חוץ לזמנה** – במחשבת חוץ לזמן, **ואת השנייה**

וּמִנְחַת נִסְכִּים, וְהֵדָם; וְהַנִּסְכִּים הַפְּאִים בְּפָנֵי עֶצְמָן; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף הַפְּאִים עִם הַהֶהָמָה. לֹא שָׁמֶן שֶׁל מִצְרַע – רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵין חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל. וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל, שְׂדֵם הָאֵשׁ מִתִּיר; וְכָל שֵׁשׁ לֹא מִתִּירִין בֵּין לָאֵדָם בֵּין לְמוֹזֶבֶת – חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל.

פירוש ברטנורא

מבשר זבח שלמיו וגו', מה שלמים מיוחדים שיש להם מתירין בין לאדם בין למוזבה, שהדם מותר להקטיר האמורין למוזבה, והאמורין מתירין הבשר לאדם, וחיבין עליהם משום פגול, אף כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למוזבה חיבין עליו משום פגול, לאפוקי כל הנך דחשיב במתניתין, שאין להם מתירין אלא הן עצמן מתירין לאחרים, שהאוכל מהן אינו חייב משום פגול; והלבושה. אין אחר מתירה. אלא היא מתרת את המנחה, כמו הקומץ: מנחת נדבת כהנים. כולה כליל ואינה נקמצת. הלכך אין אחר מתירה: מנחת כהן משיח. דהיינו חביתו כהן גדול שהיא קריבה בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב; ומנחת נסכים. לא גרסין דהא מפליג פליגי בה. ויש חילוק בין באה עם הזבח לבאה בפני עצמה; וזהו. הוא המתיר: והנסכים הבאים בפני עצמן. כגון שהתנרב מנחת נסכים בלא זבח, כדאמרין במנחות, מתנרב אדם מנחת נסכים בפני עצמה. אי נמי, הביאה בשביל הזבח אלא שהביא זבחו היום ונסכו למחר, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר. אבל אם הביאן עם זבחו ופגל בזבח, נתפלו הנסכים: והכמנים אומרים אף הבאים עם הבמה. דכיון דכולם להקריב נסכים למחר, נמצא שאין הזבח מתירין לקרב, אלא הן מתירין את עצמן. והלכה כחכמים: לוג שמן של מצורע. שיריו נאכלין: אין חיבין עליו משום פגול. אם פיגל באשם לא נפגל חלוג. ואע"פ שהחלוג תלוי באשם, דכתיב (שם י"ד) על דם האשם, דאם לא נתן מדם האשם תחלה אין נתינת השמן כלום, אפילו הכי כיון דאדם מכיא אשמו עכשיו ולונו עד עשרה ימים, נמצא שאין האשם מתירו. וכיון דאין לו מתירין, אין חיבין עליו משום פגול: ור"מ אומר. לוג הבא עם האשם בו ביום, חיבין עליו משום פגול אם פגל באשם. ואין הלכה כר"מ: בין לאדם בין למוזבה. או לזה או לזה:

משניות מבוארות – קהתי

– שהיה הכהן המשיח (הכהן הגדול) מקריב בכל יום קרבן מנחה, הנקראת "מנחת חביתין", וכתוב בה (שם שם, טו): "כליל תקטר", שקריבה כולה על המזבח, ואין לה קומץ המתיר אותה, ולכן אין חיבין עליה משום פגול; ומנחת נסכים – היין והסולת שמביאים עם הקרבן (במדבר טו): ויש שמביאים אותם בפני עצמם; – לפי רוב המפרשים אין גורסים כאן "ומנחת נסכים". שכן להלן במשנתנו נחלקו בה רבי מאיר וחכמים; וְהֵדָם – האוכל דם מקרבן שנעשה פיגול, אינו חייב כרת משום פגול, לפי שהוא המתיר ואין לו מתירין; וְהַנִּסְכִּים הַפְּאִים בְּפָנֵי עֶצְמָן – כגון שהתנרב להביא מנחת נסכים בלי קרבן, כמו שהזכרנו לעיל, או שהביאה בשביל הקרבן, אלא שהביא קרבנו אמתול ונסכיו היום – שכן דרשו: "ומנחתם ונסכיהם" אפילו למחר – אין חיבין על הנסכים משום פגול; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – הסובר, שדווקא על הנסכים הבאים בפני עצמם אין חיבין משום פגול; אבל אם הביא את הנסכים עם קרבנו, ונתפגל הקרבן, גם הנסכים נתפגלו; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף הַפְּאִים עִם הַהֶהָמָה – אף הנסכים הבאים עם הקרבן, אין חיבין עליהם משום פגול, כשנתפגל הקרבן, שהאויל ויכול להקריב את הנסכים למחר, נמצא שאין הקרבן מתירם, אלא הם מתירין את עצמם. והלכה כחכמים. לֹא שָׁמֶן שֶׁל מִצְרַע – במצורע שנתרפא כתוב (ויקרא יד, י"ז): "וביום השמיני יקח שני כבשים... ולוג אחד שמן... ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם... ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך אזן המטהר הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית... ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף... והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'... ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אזן המטהר... על דם האשם", רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵין חִיבִין עָלָיו – על לוג השמן, מִשּׁוּם פְּגוּל – שאם פיגל באשם, לא נתפגל לוג השמן; ואף על פי שלוג השמן תלוי באשם, שכתוב (שם): "על דם האשם". ומכאן שאם לא נתן מדם האשם תחילה, אין נתינת השמן כלום, מכל מקום הואיל ורשאי האדם להביא אשמו היום ולונו לאחר כמה ימים, נמצא שאין האשם מתירו, וכיון שאין לו מתירין, אין חיבין עליו משום פגול. וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל – לוג השמן הבא עם האשם בו ביום, חיבין עליו משום פגול, אם נתפגל האשם (ויש"י). שְׂדֵם הָאֵשׁ מִתִּיר – מתיר את השמן; ומובא בברייתא בגמרא (זבחים מז, ב): מופי שדם (האשם) מתירו לבהונות (ליתן ממנו על בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית), ונמצא שיש לו מתירין. ואין הלכה כרבי מאיר. וְכָל שֵׁשׁ לֹא מִתִּירִין בֵּין לָאֵדָם בֵּין לְמוֹזֶבֶת – או לאדם או למוזבה, חִיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פְּגוּל – כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו.

יוס שליש

באור משנה ג

כבר הזכרנו לעיל (ב, ג), שדין פיגול למדים מן השלמים, שכתוב בהם (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, המקריב אותו לא יחשב לו, פיגול יהיה". ואמר בברייתא בגמרא (זבחים מה, א): "מה שלמים מיוחדים שיש להן מתירין בין לאדם בין למוזבה – הדם מתיר את האימורים למוזבה. שכן אסור להקטיר את האימורים עד שיוזק הדם, והאימורים מתירים את הבשר לאדם. שכן אסור לאכול מבשר הזבח אלא אחרי הקטרת האימורים – וחיבין עליהם משום פגול; אף כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למוזבה, חיבין עליו משום פגול. מכאן, שאם נעשתה אחת מעבודות הקרבן במחשבת חוץ לזמנו, שהיא מחשבת פיגול, אין הפיגול חל אלא על הדברים שאחרים מתירים אותם לאדם או למוזבה, כגון על הבשר, שהקטרת האימורים מתירה אותו לאדם, או על האימורים, שדווקא הדם מתיר אותם למוזבה, כמו שבארנו לעיל; ואמנם האוכל מדברים אלו, חייב כרת משום פגול. אבל דברים שאין להם מתירין, והיינו שאין אחרים מתירים אותם לאדם או למוזבה, אלא שהם מתירים את אחרים, או שמתירים את עצמם, אין הפיגול חל עליהם, והאוכל מהם אינו חייב כרת משום פגול. משנתנו מונה דברים שאין להם מתירין, ולפיכך אין חיבין עליהם משום פגול.

אֵלֹו דְּבָרִים שֶׁאֵין חִיבִין עָלֵיהֶם מִשּׁוּם פְּגוּל – שהאוכל מהם אינו חייב כרת משום פגול: הַקֶּמֶץ – בקרבן מנחה כתוב (ויקרא ב, א-ב): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה, והקטיר הכהן את אוזרתה המזבחה... והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", מכאן שהקומץ מתיר את המנחה לכהנים, כמו שכתוב (שם ו, ט): "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו"; ואם הכהן קמץ את המנחה על מנת לאכלה חוץ לזמנה, או על מנת להקטיר את הקומץ חוץ לזמנו, עשה את המנחה פיגול, והאוכל ממנה חייב כרת, אבל האוכל את הקומץ עצמו, אינו חייב משום פגול, לפי שאין "מתירים" לקומץ, כלומר שאין דבר המתיר את הקומץ למוזבה, אלא הקומץ מתיר את הנותרת מן המנחה לאכילה (עיני רש"י במסכת מנחות יד, א; ועיני תוספות שם, ובמסכתנו מב, ב); וְהַלְבֻשָּׁה – הנקטרת עם הקומץ של המנחה, כמו שכתוב (שם): "וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה", האוכל ממנה אינו חייב כרת משום פגול, שהיה היא כקומץ, שאין לה "מתירים"; וְהַקֶּטֶר – קטורת הסמים, שהיו מקטירים בכל יום על המזבח הפנימי (שמות ל, ז-ח), אין חיבין עליה משום פגול לפי שהיא מתירה את עצמה; ומנחת כהנים – שנסרפת כולה על המזבח, ואין לה קומץ המתיר אותה, אלא היא מתירה את עצמה למוזבה, כמו שכתוב (ויקרא ו, טז): "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". הלכך אין חיבין עליה משום פגול; ומנחת כהן משיח

ד העולה – דמה מתיר את בשרה למזבח, ועורה לכהנים. עולת העוף – דמה מתיר את בשרה למזבח. חטאת העוף – דמה מתיר את בשרה לכהנים. פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים – דמן מתיר את אמוריהן לקרב. רבי שמעון אומר: כל שאינו על מזבח החיצון פשלמים – אין חיבין עליו משום פגול. ה קדשי גוים – אין חיבין עליהם משום פגול, נותר, וטמא. והשוחרטן בחוץ – פטור; דבריו רבי מאיר. רבי יוסי מתיב. דברים שאין חיבין עליהם משום פגול, חיבין עליהם משום נותר, משום טמא, חוץ מן הדם. רבי שמעון אומר: בדבר שדרבו להאכל, אבל בגון העצים, והלבונה, והקטרת – אין חיבין עליהם משום טמא.

פירוש ברטנורא

ד העולה דמה מתיר את בשרה למזבח. דכתיב (שם א) וזרקו את הדם, ותרד וערכו: ואת עורה לכהנים. דכתיב (שם ז) עור העולה אשר הקריב, אין לו אלא לאחר זריקה: חטאת העוף. שהיא נאכלת לכהנים. נפקא לן מדכתיב לכל חטאתם, לרבות חטאת העוף דלא תימא נבילה היא: פרים הנשרפים. פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ופר יום הכיפורים: ושעירים הנשרפים. שעיר של, יום הכיפורים ושעיר עבודה זרה. שכל אלו דמן מעון הויה לפנים, ואמוריהן קרבין על מזבח העולה ושאר הבשר נשרף בבית הדרשן. והואיל ודמן מתיר את אימוריהן ליקרב, אם פגל בהן ואכל את אימוריהן חייב עליהן משום פגול: כל שאינו על מזבח החיצון פשלמים. דפגול, בשלמים הוא דכתיב, מה שלמים מיוחדים שמתן דמן על מזבח החיצון, אף כל שדמן נתן על מזבח החיצון. לאפוקי פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שדמן מעון הויה ומתן דמים בפנים. ואין הלכה כר"ש:

ה קדשי נכרים. שהנכרים נודרים נדבות כישראל. דכתיב בפרשת אמור איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם, ודרשין איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות את הגוים שנודרים נדרים ונדבות כישראל: אין חיבין משום פגול נותר וטמא. דפגול יליף מנותר בגויה שזה דעון עון, ונותר יליף מטמא בגויה שזה דחלול חלול, ובטמא כתיב (ויקרא כ"ב) וינורו מקדשי בני ישראל, ולא מקדשי נכרים. ואין הלכה כרבי מאיר: דברים שאין חיבין עליהן משום פגול. כגון הקומץ והקטורת וכל השנוין במשנתנו: חיבין משום טומאה. האוכלן בטומאת הגוף חייב כרת: חוץ מן הדם. דמעטיה קרא דכתיב (שם י"ז) ואני נתתיו לכם, שלכם יהא כשאר חולין, ולא כקדשים. ועוד כתיב (שם) על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חיבין עליו לא משום טומאה ולא משום נותר ולא משום פגול, אלא משום אוכל דם נרידא: בדבר שדרבן להאכל. שדרבן בני אדם לאכלו, ואע"פ שהוא מן הנקטרים, כגון קומץ ומנחת כהנים וחרומים לה. אבל לבונה ועצים וקטורת אין חיבין עליהן משום טומאה. ורבנן פלוגי עליה ומרבו להו לטומאה מקרא דכתיב (שם ז) והבשר אשר יגע בכל טמא, והבשר יתירא לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים דעצים ולבונה נמי יש בהן משום טומאה. ואין דף עצים דמיטמאין אלא עצים של קרבן בלבד, שאם נגעה בהן טומאה אסור לשרפן על גבי המזבח:

משניות מבוארות – קהתי

יום רביעי

באור משנה ה

כתוב בתורה (ויקרא כב, יח): "איש איש מבית ישראל... אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם", ודרשו: "איש איש" לרבות את הגוים שנודרים נדבות כישראל.

קדשי גוים – קרבנות שהגויים מביאים, כמבואר לעיל, **אין חיבין עליהם משום פגול, נותר, וטמא** – אם הקרבן נעשה פיגול, ואכל מבשרו, אינו חייב כרת; וכן אם נותר מבשרו לאחר זמן אכילתו ואכלו, אינו חייב עליו; וכן טמא שאכל ממנו אינו חייב עליו משום אוכל קדשים בטומאה. **השוחרטן בחוץ** – השוחט קרבנות הגוים חוץ לעזרה, **פטור** – שכן בקדשי בני ישראל השוחטם בחוץ חייב כרת, ואילו בקדשי גוים פטור; **דבריו רבי מאיר** – ואין הלכה כמותו. **רבי יוסי מתיב** – כרת משום פיגול, נותר וטמא, וכן משום שחיטה בחוץ, אף בקדשי גוים; ובכרייתא בגמרא (זבחים מה, א) מובא: "אמר רבי יוסי: רואה אני בכולן להחמיר, שנאמר בהם (ויקרא כב, יח): "אשר יקריבו לה' לעולה". **דברים שאין חיבין עליהם משום פגול** – כגון הקומץ והלבונה והקטורת וכל אלו שנישנו במשנה ג, **חיבין עליהם משום נותר** – שהאוכל מהם כשהם נותר חייב כרת, **משום טמא** – שאם אכל מהם בטומאת הגוף, חייב כרת, **חוץ מן הדם** – שאין חיבין עליו משום נותר, אם אכלו אחר זמן אכילת הקרבן, ולא משום טומאה אם אכלו בטומאת הגוף, שכתוב בו (ויקרא יז, יא): "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם", ודרשו: "לכם" – שלכם יהא כשאר חולין ולא כקדשים, "לכפר" – לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חיבין עליו לא משום טומאה ולא משום נותר ולא משום פיגול אלא משום אסור דם בלבד. **רבי שמעון אומר: בדבר שדרבו להאכל** – שדרבן בני אדם לאוכלו, אף על פי שהוא מן הנקטרים, כגון הקומץ ומנחת כהנים וכיוצא באלו, חייבים עליו משום טומאה, **אבל בגון העצים** – עצי המערכה, **והלבונה** – הנקטרת עם הקומץ של המנחה, **והקטרת** – שכל אלו אין דרכם להאכל, **אין חיבין עליהם משום טמא** – שאם אכל אותם או הקריבם כשהוא טמא, פטור מכרת.

באור משנה ד

משנתנו באה לפרט דברים שיש להם מתירים וחיבים עליהם משום פיגול.

העולה – שהיא נשרפת כולה על המזבח, חוץ מן העור שלה שהוא ניתן לכהנים, **דמה מתיר את בשרה למזבח** – זריקת הדם מתירה את בשרה ליקרב על המזבח, ומכאן שחיבים על בשר העולה משום פיגול, **ועורה לכהנים** – שכל עוד שלא נזרק הדם אין הבשר קרב על המזבח ולא זכו הכהנים בעור. **עולת העוף** – עולה הבאה מן התורים או מן בני היונה, **דמה מתיר את בשרה למזבח** – רק לאחר מיצוי דמה מותר להקטיר בשרה על המזבח, ומכאן שבשרה יש לו מתירים. **חטאת העוף** – שבשרה נאכל לכהנים, **דמה מתיר את בשרה לכהנים** – שאין הבשר מותר לכהנים אלא לאחר שנמצה דם הקרבן אל יסוד המזבח (**ויקרא ה, ט**), ומכאן שיש "מתירים" לבשר חטאת העוף. **פרים הנשרפים** – פר כהן משיח, כמבואר במסכת הוריות (ב, א), ופר העלם דבר של ציבור (**כמבואר שם א, ח**), ופר יום הכיפורים, כל אלו נקראים "פרים הנשרפים", שכן דמם נזרק בהיכל, ואמוריהם קרבים על המזבח החיצון, ובשרם ועורם נשרפים מחוץ לירושלים בבית הדרשן; **ושעירים הנשרפים** – שעיר של יום הכיפורים, ושעיר עבודה זרה ששית דין חיבים על שגגת הוראה בעבודה זרה, שאף אלו דינם כפרים הנשרפים, שדמם נזרק בהיכל, ואמוריהם קרבים על המזבח החיצון, ובשרם ועורם נשרפים מחוץ לעיר בבית הדרשן; כל אלו **דמן מתיר את אמוריהן לקרב** – על המזבח, ולפיכך אם פיגל בהם ואכל את אימוריהם, חייב כרת משום פיגול. ברם, אם אכל בשרם פטור מכרת, שהרי אין לו מתירים, שבין כך ובין כך הבשר נשרף מחוץ לעיר (עיי' "תוספות יום טוב"; ועיי' תוספות רבי עקיבא איגר). **רבי שמעון אומר: כל שאינו על מזבח החיצון פשלמים** – כל קרבן שאין זורקים דמו על המזבח החיצון כמו השלמים, **אין חיבין עליו משום פגול** – שכן דין פיגול למדים משלמים, ומה שלמים מיוחדים שמתן דמם על מזבח החיצון, אף כל שדמם נזרק על המזבח החיצון, חייבים עליו משום פיגול; אבל פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, הואיל ודמם נזרק בפנים, אין חיבים עליהם משום פיגול. ואין הלכה כרבי שמעון.

ו לשם ששה דברים הִזַּבַּח נֶזֶבֶח: לשם זֶבַח, לשם זֶבַח, לשם הַשֵּׁם, לשם אֲשִׁים, לשם רִיחַ, לשם נִיחֹחַ; וְהִחַטָּאת וְהָאֶשֶׁם – לשם חֲטָא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם מִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לִשְׂם אֶחָד מִכָּל אֵלֹ – כָּשֶׁר, שֶׁהוּא תִנְיָא בֵּית דִּין; שְׁאִין הַמַּחֲשֶׁבֶה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחֵר הָעוֹבֵד.

פ ר ק ח מ י ש י

א איזהו מקומן של זבחים? קדשי קדשים – שחיטתן בצפון. פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון הִיָּה על בין הפדים, ועל הפרכת, ועל מזבח הִיָּה; מתנה אחת מהן מעפפת.

פירוש ברטנורא

ו לשם זבח. לאפוקי שינוי קודש, כגון לשם זבח אחר: לשם זֶבַח. לאפוקי שינוי בעלים. כדלפינן לעיל בריש פרק קמא ממוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה כח: לשם אֲשִׁים. לאפוקי אם שחטו על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים: לשם רִיחַ. לאפוקי אם צלאן תחלה חוץ למערכה, דתו לא מסקי ריחא: לשם הנחת רוח. נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו. וכל הני לפינן להו מדכתיב אשה ריח ניחוח: לשם חטא. לשם חטאו שהוא מביאו עליו: אִם מִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לִשְׂם אֶחָד מִכָּל אֵלֹ. אלא שחטו סתם, כשר: שהוא תנאי ביד. שישחוט סתם ולא לימא לשמן, דלמא אתי למימר שלא לשמן: שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. הלכך א' הוה אומר שלא לשמן אף כי אמרו הבעלים לשמן, לאו מירי הוה, דלאו בדידהו תליא מילתא, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב. והלכה כר"י:

ה א איזהו מקומן של זבחים, קדשי קדשים. עולות חטאות ואשמות: שחיטתן בצפון. עולה, בהדיא כתיב בה (שם א') ושחט אותו על ירך המזבח צפונה. חטאת, כתיב בה (שם ו') במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. אשם, כתיב בה (שם ו') במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם: שחיטתן בצפון. והא דלא תני הכא וקבול דמן בכלי שרת בצפון, אע"ג דכולהו קבלת דמן בצפון במקום שחיטה, דסמוך לשחיטה כתיב ולקח מדם הפר,

משניות מבוארות – קהתי

המבול וכדור הפלגה? אמר לו: לא. אמר לפניו: רבונו של עולם! "במה אדע" (בראשית טו, ח) ? אמר לו: "קחה לי עולה משולשת" (שם שם, ט; כלומר הקרבנות יכפרו עליהן). אמר לפניו: רבונו של עולם: תניח בזמן שביט המקדש קיים; בזמן שאין בית המקדש קיים, מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן כאילו מקריבים לפני קרבן, ומחל אני על כל עוונותיהם."

איזהו מקומן של זבחים – איזהו מקום שחיטתם, ומקום קבלת דמם ומקום זריקת דמם ומקום אכילתם? קדשי קדשים – והם: חטאת, עולה, אשם ושלמי ציבור (כבשי עצרת). כפי שיבואר להלן, שחיטתן בצפון – בצפונה של העזרה, שכן כתוב בעולה (ויקרא א, יא): "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה"; ובחטאת כתוב (ויקרא ו, יח): "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת"; וכן כתוב באשם (שם ב, א): "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם"; ושלמי ציבור למדים מעולה, שכתוב (במדבר י, י): "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" – מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים; מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון (ובזהו נה, א). פר ושעיר של יום הכפורים – מכאן מתחילה המשנה לפרט את הקרבנות, והיא פותחת בחטאות, שכן פר ושעיר של יום הכיפורים חטאות הן, כמו שכתוב (ויקרא טו, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו", וכן כתוב (שם שם, ט): "והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה", ונעשרו חטאות, שחיטתן בצפון – כמבואר למעלה, וקבול דמן בכלי שרת בצפון – שכתוב בעולת סיני (שמות כד, ו): "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות", ומכאן למדים לכל הזבחים, שטעונים כלי שרת; וכתוב (ויקרא ז, כ-ז): "ושחט את החטאת במקום העולה, ולקח הכהן מדמה באצבעו", ומכאן שקבלת הדם היא בצפון, שדורשים: "במקום העולה, ולקח הכהן מדמה", שאף הלקיחה מדמה היא במקום שחיטת העולה. ודמן טעון הִיָּה על בין הפדים – של הארון, כמו שכתוב (ויקרא טו, יז-טו): "ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו. ושחט את שעיר החטאת... ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר", היינו שהיה הכהן הגדול עומד בין שני בדי הארון ומוזה כנגד עוביה של הכפורת, אחת למעלה ושבע למטה, ועל הפרכת – שבהיכל, שכתוב (שם שם, טז): "וכן יעשה לאהל מועד", ודרשו: כשם שהוא עושה לפני ולפנים כך הוא עושה בהיכל, שמוזה מדם הפר ומדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה כנגד הפרוכת, ועל מזבח הִיָּה – שבהיכל, שכתוב (שם שם, יח-יט): "ויצא אל המזבח

ברם, חכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שאף עצים ולבונה חייבים עליהם משום טומאה, שכתוב (ויקרא ז, ט): "והבשר אשר יגע בכל טמא", ותביט "והבשר", שיתירה היא, באה לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמד, מה צריכות להיות כוונותיו של העובד בעבודות הזבח. לשם ששה דברים הִזַּבַּח נֶזֶבֶח – השוחט את הזבח צריך שיכוון לששה דברים דלקמן: א. לשם זֶבַח – כגון קרבן עולה צריך שתהא הכוונה, בשעת השחיטה, לשם עולה, ולא לשם זבח אחר; ב. לשם זֶבַח – לשם הבעלים של הזבח, ולא לשם מי שאינו בעליו; ג. לשם הַשֵּׁם – לשם הקב"ה; ד. לשם אֲשִׁים – לשם הקטרתו על גבי האש של המזבח, ולא על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים; ה. לשם רִיחַ – להעלות ריח מעל המזבח, ולא על מנת לצלותו תחילה חוץ למערכה ואחר כך להקריבו, ששוב אין זה מעלה ריח; ו. לשם נִיחֹחַ – על מנת לעשות נחת רוח להקב"ה, שאמר ונעשה רצונו, וכל אלו למדים מן הכתוב (ויקרא א, ט): "עולה אשה ריח ניחוח לה". וְהִחַטָּאת וְהָאֶשֶׁם – שמביא אדם לכפר חטאתו, צריך לכוון בשעת שחיטתו, לשם חטא – לשם החטא שהקרבן מובא עליו. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם מִי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לִשְׂם אֶחָד מִכָּל אֵלֹ – אלא שחטו סתם, כָּשֶׁר – הקרבן. שֶׁהוּא תִנְיָא בֵּית דִּין – שכן היא תקנת בית דין, שישחוט סתם ולא יאמר שהוא שוחט לשמם, שמה יטעה ויאמר שלא לשמם, שְׁאִין הַמַּחֲשֶׁבֶה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחֵר הָעוֹבֵד – ומחשבת הבעלים אינה מועילה כלום, שכתוב (ויקרא ז, יח): "המקריב אותו לא יחשב", ומכאן שאין הולכים אלא אחר מחשבת העובד, הלכך תיקנו שיהא העובד שוחט סתם ולא יאמר לשמם, שמה יבוא לידי טעות. ויש גורסים "ואין המחשבה הולכת"... כלומר שזה ענין מיוחד, ואינו טעם על האמור לפניו.

יוס ח מ י ש י

באור משנה א

כבר הזכרנו בפתחה, שפרק זה בא ללמד דיני מעשה הקרבנות וההבדלים שביניהם. והואיל והפרק כולל עיקרי הדינים של כל הקרבנות לפיכך הונסס לסידור התפילה, שיהא אדם לימדו בכל יום, שכן אמרו (מנחות ב, יא): "זאת תורת החטאת", "זאת תורת האשם" – כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם". וכן מובא בגמרא (מגילה לא, ב): "אמר אברהם לפני הקב"ה: שמה חס ושלוש ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור

שְׂרֵי הָדָם הִיָּה שׁוֹפֵךְ עַל יִסּוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם לֹא נָתַן – לֹא עֵבֶב.
ב פְּרִים הַנִּשְׁרָפִים וְשְׂעִירֵי הַנִּשְׁרָפִים – שְׂחִיטָתָן בַּצֶּפֶן, וְקִבּוּל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצֶּפֶן, וְדָמָן טַעוֹן הִזְיָה עַל הַפְּרִקָּה, וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב; מִתְּנָה אַחַת מֵהֶן מַעֲכָבֶת. שְׂרֵי הָדָם הִיָּה שׁוֹפֵךְ עַל יִסּוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן; אִם לֹא נָתַן – לֹא עֵבֶב. אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִשְׁרָפִין בְּבֵית הַדָּשָׁן.

פירוש ברטנורא

אלא, משום דאיכא אשמו של מצורע שהכהו היה מקבל מקצת דמו בכפר, דכתיב (שם י"ד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן, מה נתינה בעצמו של כהן, באצבעו, אף לקיחה בעצמו של כהן, משום הכי לא כתב הכא וקבל דמן, שאין קבל דמן שוה. ומשום דלא סגי ליה בלא קבלת כלי, שלאחר שקבל כהן אחד מקצת דם בידו. היה כהן אחר מקבל הדם בכלי, משום הכי הדר תני בהדיא אשם מצורע אשם תלוי שחיטתו בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון: **פר ושעיר של יום הכפורים.** אע"ג דצפון בעולה הוא דכתיב, הקדים תנא לחמאות ברישא, דאידיד דאתאי מדרשא חביבא ליה. וחמאות פנימיות אידיד דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חמאות. ואינהו נמי שחיטתן בצפון דכתיב (שם ד) ושחט את החמאות במקום העולה, וקרא יתירא הוא, דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החמאות, אלא זה בנה אב לכל החמאות שיהיו טעונות צפון: **וקבול דמן בכלי שרת.** דכתיב בעולה סיני (שמות כ"ד) וישם באגנות, וממנו למדו כל הובחים להיות טעונים כלי: **הזיה על בין הברדים.** עומד בין שני ברי ארון וזוהו אחת למעלה ושבע למטה כנגד עיניו של כפורת, ולא היו נוגעים בה; **ועל הפרוכת.** דכתיב (ויקרא מ"ז) וכן יעשה לאהל מועד; **ועל מזבח הזהב.** כדכתיב ויצא אל המזבח. בסדר עבודת יום הכיפורים בפרשת אחרי מות: **מתנה אחת מעכבת.** כדאמרן בפרק בית שמאי [דף ל"ז] דכפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החמאת כן יעשה לו, וקרא יתירא הוא, לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. ודרשנין ועשה לפר, זה פר יום הכיפורים, דבידיה נמי מתנה אחת מעכבת כמו פר העלם דבר: **שיירי הדם היה שופך על יסוד מערבי.** כדכתיב (ויקרא ד') אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד, ואוהל מועד למעברו של מזבח החיצון היה: **אם לא נתן.** שירי הדם ליסוד, לא עכב הכפרה. דבתר הזאות ומתן דמים לפנים כתיב (שם י"ז) וכלה מכפר את הקדש, דמשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן:

ב פְּרִים הַנִּשְׁרָפִים. פר העלם ופר כהן משיח, שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: **ושעירים הנשרפים.** שעירי עבודה זרה. שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם: **הזיה על הפרוכת.** שבע היות על הפרוכת. אבל בין הברדים לא כתיב בזה הוזה כמו בפר של יום הכיפורים דכתיב בית (שם) והוזה באצבעו על פני הכפרות: **אלו ואלו.** של יום הכיפורים ושאר הנשרפים: **נשרפים בבית הדשן.** למקום שמוציאים שם את הדשן של מזבח החיצון, דכתיב ביה (שם ו') והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. ובפרים הנשרפים כתיב (שם ד') על שפך הדשן ישרף:

משניות מבוארות – קהתי

הדם יתן על קרנות המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד. **מתנה אחת מהן מעכבת** – שכתוב (שם שם, כ): "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכפר עליהם הכהן". פסוק זה מיותר הוא, ובא הוא ללמדנו, שאם חיסר אחת מכל המתנות לא עשה כלום (גמרא זבחים לט, א). **שְׂרֵי הָדָם הִיָּה שׁוֹפֵךְ עַל יִסּוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן** – כמבואר במשנה הקודמת; **אם לא נתן** – את שיירי הדם על יסוד המזבח, **לא עכב** – שכתוב בפר כהן משיח (שם שם, כ): "וכפר עליהם הכהן ונסלח להם", ודרשו: אף על פי שלא נתן שיירי הדם על יסוד המזבח (גמרא זבחים לט, א). **אֵלּוּ וְאֵלּוּ** – פר ושעיר של יום הכיפורים ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, **נִשְׁרָפִין בְּבֵית הַדָּשָׁן** – והוא מחוץ לירושלים, מקום שמוציאים לשם את הדשן של המזבח החיצון, שכתוב (ויקרא ו, ז): "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור", ובפר הכהן המשיח כתיב (ויקרא ז, יב): "על שפך הדשן ישרף", והוא הדין לפר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה וכן לפר ושעיר של יום הכיפורים, שכן הוקשו זה לזה, כפי שלמדים בגמרא מן המקראות.

י ו ש ש י

באור משנה ג

בשתי המשניות הקודמות למדנו בענין החטאות שדמן נזרק בפנים ההיכל, על הפרוכת ועל מזבח הזהב (פר ושעיר של יום הכיפורים – גס על בין הבדים בקודש הקדשים); ומכאן – חטאות אלו נקראות "חטאות פנימיות". משנתנו באה ללמד בענין החטאות שדמן נזרק על המזבח החיצון שעמד בצורה, ונקראות הן "חטאות חיצוניות".

להבנת הלכות מעשה הקרבנות ובעיקר ענין זריקת הדם על המזבח החיצון, אנו נותנים לקמן את ציור המזבח, ונבאר כאן בקצרה את מבנהו על פי מסכת מדות (פרק ג משנה א). המזבח היה מורכב משלושה חלקים – בצורת שלושה ריבועים זה על גב זה: החלק התחתון נקרא "יסוד"; בליטתו למטה היתה גבוהה אמה ורחבה אמה. ביום בליטה זו של היסוד לא היתה מקיפה את כל צדדי המזבח, אלא היתה נמשכת על פני צד מערב – 32 אמה, ועל פני צד צפון – 32 אמה; וממערב היתה עוד נכנסת אמה אחת לצד דרום, וכן מצפון – אמה אחת לצד מזרח. וכל שאר צד דרום וצד מזרח היה בלי בליטת היסוד (אמנם יש דעות אחרות בענין זה, אך מכל מקום, לכל הדעות בוית דרומית מזרחית לא היתה בליטת היסוד).

אשר לפני ה' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב. והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים, וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל", כלומר שהיה מערב מדם הפר ומדם השעיר וזוהו משניהם ארבע היות על ארבע הקרנות של המזבח מבחוץ; מתחיל מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית; ואחר כך מזה שבע פעמים על טהורו של מזבח הזהב (למעלה). **מתנה אחת מהן מעכבת** – שאם חיסר אחת ממתנות דמיה, לא כיפר. בגמרא למדים זה מפר העלם דבר של ציבור (זבחים לו, ב). **שְׂרֵי הָדָם הִיָּה שׁוֹפֵךְ עַל יִסּוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן** – שכתוב (ויקרא ז, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד", ואוהל מועד למעברו של מזבח החיצון היה. **אם לא נתן** – אם לא שפך את שיירי הדם על היסוד, **לא עכב** – את הכפרה, שלאחר ההזאות ומתן הדמים בפנים כתיב (ויקרא טז, כ): "וכלה מכפר את הקודש", ומשמע שכבר הושלמו כל הכפרות כולן (גמרא זבחים נב, א).

באור משנה ב

פְּרִים הַנִּשְׁרָפִים – פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח (כמבואר עניינם במסכת הוריות א, א; ב, א), **וְשְׂעִירֵי הַנִּשְׁרָפִים** – שעירי חטאת של עבודה זרה, כמו שבארנו בפרק הקודם (משנה ד), שהוקשו לפר העלם דבר של ציבור לכל דבריהם; **שְׂחִיטָתָן בַּצֶּפֶן** – בצפונה של העזרה, **וְקִבּוּל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצֶּפֶן** – כמבואר במשנה הקודמת, **וְדָמָן טַעוֹן הִזְיָה עַל הַפְּרִקָּה** – שכתוב בפר העלם דבר של ציבור (ויקרא ז, יז): "ויטבל הכהן אצבעו מן הדם, והזה שבע פעמים לפני ה' את פני הפרוכת", וכן כתיב בפר המשיח (ויקרא ז, ו): "ויטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש"; וכיון שכתוב "הקודש" למדים שהיה מתכוון כנגד בין הבדים, אבל בין הבדים לא כתיב בהם; **וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב** – ארבע מתנות על ארבע קרנותיו, כמו שכתוב בפר כהן משיח (שם שם, ז): "ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטורת הסמים", וכן כתיב בפר העלם דבר של ציבור (שם שם, יח): "ומן

ג חטאות הצבור והיחיד – אלו הן חטאות הצבור: שעירי ראשי חֲדָשִׁים וְשֵׁל מוֹעֲדוֹת – שְׁחִיטָתָן בַּצֶּפֶן, וְקָבֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׁרֵת בַּצֶּפֶן, וְדָמָן טַעוֹן אַרְבַּע מִתְּנוֹת עַל אַרְבַּע קָרְנוֹת. בִּיצֵד? עֲלָה בִּפְכָשׁ, וּפְנָה לְסוֹבֵב, וְכֹא לֹא לִקְרָן דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית, מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, מְעֻרְבִית דְּרוֹמִית. שְׁעִירֵי הָדָם הָיָה שׁוֹפֵף עַל יִסּוֹד דְּרוֹמִי. וְנֶאֱכָלִין לִפְנֵים מִן הַקְּלָעִים, לִזְכְּרֵי כְהֻנָּה, בְּכָל מַאֲכָל, לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת. דְּהַעוֹלָה, קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים – שְׁחִיטָתָהּ בַּצֶּפֶן, וְקָבֹל דָּמָה בְּכָלִי שָׁרֵת בַּצֶּפֶן, וְדָמָה טַעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע,

פירוש ברטנורא

ג אלו הן חטאות הצבור. שאנו צריכין להזכירם, שהרי הפנימיות כבר נשנו: שעירי ראשי חֲדָשִׁים וְשֵׁל מוֹעֲדוֹת. שהן על מזבח החיצון: שְׁחִיטָתָן בַּצֶּפֶן. שהרי למדנו בבבלין אב לכל החטאות שהן טעוֹנוֹת צֶפֶן: עֲלָה בִּכְבֶּשׂ וּפְנָה לְסוֹבֵב. מפני שדמה ניתן על הקרנות ובאצבע, צריך לעמוד על גבי סובב. אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה, עומד על הרצפה אצל זוית המזבח וזורק מן הכלי, וכל מקום שיועיל למזבח כשר: וְכֹא לֹא לִקְרָן דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית. שבה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן (ויטא דף פ"ז) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, והכבש בדרום, וכשעולה בו ופניו למזבח נמצא ימינו למזרח, ופונה לימינו למזרח ובא לו לאותה הקרן והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב דהיינו דרך ימין, ואמה על אמה ברוב אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית וזוית שבו, קרוי קרן: עַל יִסּוֹד דְּרוֹמִית. דילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות ושיירי הדם בידו, מציאתו מן ההיכל ושיירי הדם בידו, מה יציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (ויקרא ד') אשר פתח אהל מועד, דהיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף ירידתו מן הכבש נותן השיירים בסמוך לו, דהיינו יסוד דרומי סמוך לכבש, שהכבש בדרום: לִפְנֵים מִן הַקְּלָעִים. לפי שבמשכן היו קלעים היקף להצר אהל מועד, ובחטאת כתיב (שם ו') במקום קדוש תאכל בחרצר אהל מועד. ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: לִזְכְּרֵי כְהוֹנָה. דגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר ככהנים יאכל אותה: בְּכָל מַאֲכָל. משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלא צלי, תנא בכלולו בכל מאכל: לְיוֹם וְלַיְלָה. דכתיב (שם ו') ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו, יאכל למדנו לתורה שנאכלת ליום אחד. חטאת ואשם מנין, תלמוד לומר ובה: עַד חֲצוֹת. סיג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה. דתא קרא לא יניח ממנו עד בוקר קאמר: דְּהַעוֹלָה קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים. היא. לופסל ביוצא, ובטבול יום, ובמחוסר כפורים ומועלים בת. ומשום דלא כתיב בה בקרא קדש קדשים היא כמו בחטאת ואשם, אשמועינן תנא הכא דהוא נמי קדשי קדשים בחטאת ואשם, שהרי היא שוה להם למקום שחיתתן וקבלת דמן: שְׁתֵּי מִתְּנוֹת. בקרן מזרחית צפונית, ובקרן

משניות מבוארות – קהתי

המערבי. אבל שיירי הדם של החטאות החיצוניות היו שופכים בנקב הדרומי; והטעם הוא, שלמדים ירידתו מן הכבש בחטאות חיצוניות, ושיירי הדם בידו, מציאתו מן ההיכל, ושיירי הדם של החטאות הפנימיות בידו – מה ביציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו, שהוא היסוד המערבי, כמו שכתוב (ויקרא ד, ז'): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", דהיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף בירידתו מן הכבש נותן השיירים בסמוך לו, דהיינו בידו הדרומי הסמוך לכבש (ממא ובזוים ג, א). וְנֶאֱכָלִין – בשר החטאות, לִפְנֵים מִן הַקְּלָעִים – לפנים מקלעי החצר של המשכן, שכתוב (ויקרא ו, יט): "במקום קדוש תאכל בחרצר אהל מועד"; ובבית המקדש היתה חומת העזרה במקום הקלעים. ונקטה כאן המשנה לשון "לפנים מן הקלעים", כדי להשמיענו, שבכל מקום שהוא תוך היקף הקלעים, אף שאינו עזרה ממש, כגון לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, מותר לאכול שם בשר החטאות. מה שאין כן לקמן "שחיתתן בכל מקום בעזרה", היינו בעזרה דווקא, ולא בלשכות (תפארת ישראל); לִזְכְּרֵי כְהֻנָּה – שאין אוכלים מבשר החטאות אלא כהנים זכרים, שכתוב בחטאת (ויקרא ו, כב): "כל זכר כהנים יאכל אותה". קדש קדשים היא, בְּכָל מַאֲכָל – בין צלי ובין מבושל, שלא כקרבן פסח שאינו נאכל אלא צלי, לְיוֹם וְלַיְלָה – ביום השחיטה ולילה שלאחריו, עַד חֲצוֹת – הלילה. בגמרא (זבחים לו, א) למדים זה מן הפסוק (ויקרא ז, טו): "ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר". – ובמסכת ברכות ששינו (א, א): "וכל הנאכלין ליום אחד, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר; אם כן למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העבירה" (שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר, ויתחייב כרת משום נותר).

באור משנה ד

הַעוֹלָה היא בכלל קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים – הואיל ולא נאמר במפורש בעולה "קדש קדשים היא" כמו בחטאת ובאשם, באה המשנה להשמיענו, שאף העולה בכלל קדשי קדשים היא, שהרי שווה היא בדיניה לחטאת ולאשם בענין מקום שחיתתה וקבלת דמה; ומכאן הנהגה בה הריהו מועל בקדשים, ואם בשרה יוצא חוץ לעזרה הריהו נפסל; שְׁחִיטָתָהּ בַּצֶּפֶן – כמפורש בתורה (ויקרא א, יא): "ושחט

החלק האמצעי היה 30 אמה על 30 אמה בגובה 5 אמות, בליטתו, שהיתה רחבה אמה וגובהה חמש אמות, נקראת "סובב", שכן היתה מקיפה את המזבח כולו. החלק העליון היה 28 אמה על 28 אמה בגובה 3 אמות, והוא נקרא "המזבח". בארבע פינותיו היו ארבע "קרנות המזבח", שכל אחת מהן היתה בת אמה מעוקבת, אמה על אמה בגובה אמה. נמצא המזבח היה גבוה עשר אמות: אמה אחת היסוד חמש אמות הסובב, שלוש אמות ה"מזבח", ואמה אחת הקרנות. באמצע גובהו, דהיינו בגובה חמש אמות מהרצפה, וארבע אמות מהיסוד, היקף את המזבח קר אדום ברוחב טפח, הנקרא "חוט הסיקרא", כמו שהזכרנו כבר לעיל (ב, א). מצידו הדרומי של המזבח היה הכבש, שבו היו עולים אל המזבח, ארכו (שיפועו) 32 אמה, ורחבו 16 אמה. משני צידי הכבש היו שני כבשים קטנים: אחד מצד ימין (ממזרחו) – שהיו עולים בו אל הסובב, ושני מצד מערב – שהיו יורדים בו מן הסובב אל היסוד. והרי ציור המזבח, (כפי שנוצב על ידי מכון המקדש) כפי באורנו (עם ציון פרטים נוספים).

חטאות הצבור והיחיד, אלו הן חטאות הצבור – היינו החטאות החיצוניות, כפי שבארנו בהקדמה: שְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֲדָשִׁים – שעירי המוספים של ראשי חֲדָשִׁים, וְשֵׁל מוֹעֲדוֹת – ושיעירי המוספים של המועדים (במדבר כח, יא-טז); כל החטאות הללו, בין חטאות הציבור ובין חטאות היחיד, שְׁחִיטָתָן בַּצֶּפֶן, וְקָבֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׁרֵת בַּצֶּפֶן – שלמדים בבבלין אב לכל החטאות, שהן טעוֹנוֹת צֶפֶן (ברטנורא). וְדָמָן טַעוֹן אַרְבַּע מִתְּנוֹת – ארבע זריקות, עַל אַרְבַּע קָרְנוֹת – של המזבח החיצון. בִּיצֵד – עֲלָה הכהן, עַם כָּלִי הָדָם שבידו, כבכש של המזבח, וּפְנָה לְסוֹבֵב – פנה לצד ימין ועלה בכבש הקטן אל הסובב, כמו שבארנו בהקדמה; ועמד הכהן על הסובב, כדי שיוכל לתת באצבעו את מתנות הדם על קרנות המזבח (דאח ויקרא ז, ל), וְכֹא לֹא לִקְרָן דְּרוֹמִית מְזֻרְחִית – שהכבש בדרומו של המזבח, והכהן היה פונה לימין, ופוגע תחילה בקרן דרומית מזרחית, ונותן מן הדם עליה; והיה הולך ומקיף בסובב, עד שהגיע לקרן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית – ונותן מן הדם עליה, ואחר כך לקרן צְפוֹנִית מְעֻרְבִית – ונותן מן הדם עליה. שְׁעִירֵי הָדָם – מה שנשתייר בכלי מן הדם, אחר המתנות, הָיָה שׁוֹפֵף עַל יִסּוֹד דְּרוֹמִי – שכן בקרן דרומית מערבית על גבי היסוד היו שני נקבים דקים, אחד פונה למערב ואחד פונה לדרום, ושם היו שופכים שיירי הדם. וכבר שנינו במשניות הקודמות ששיירי הדם של החטאות הפנימיות היו שופכים על יסוד מערבי, דהיינו בנקב

וּמַעֲוֵנָה הַפֶּשֶׁט, וְנִתְּנוֹת, וְכָלִיל לְאִשִּׁים.

ה' זִבְחֵי שְׁלָמִי צִבּוֹר וְאֲשָׁמוֹת – אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת: אֶשֶׁם גְּזֵלוֹת, אֶשֶׁם מַעֲוִלוֹת, אֶשֶׁם שְׁפָחָה חֲרוּפָה, אֶשֶׁם נִזִּיר, אֶשֶׁם מִצְרַע, אֶשֶׁם תְּלוּי – שְׁחִיטָתָן בַּצֶּפֶן, וְקָבִיל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצֶּפֶן, וְדָמָן טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע, וְנֶאֱכָלִין לִפְנֵים מִן הַקִּלְעִים, לְזִכְרֵי כְהֻנָּה, בְּכָל מַאֲכָל, לְיוֹם וּלְיֹלָה עַד חֲצוֹת.

פירוש ברטנורא

מערכת דרומית שכנגדה באלכסון. ומעמא, משום דקדן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנתנבא יעקב עליו (בראשית מ"ט) בבקר יאכל עד, באחסנתיה יתבני מקדשא, דבר המקודש לדרמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין, ואותו הקדן לא היה בחלקו, שהמזבח היה תופס בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה בדרומו כל אורך מורה ודרום בעובי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שבשמיניע לקדן מזרחית צפונות היתה כלה בתוך אמה לקדן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שבשמיניע לקדן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקדן אמה. נמצא יסוד לשלש הקדנות. הלכך היה מתחיל בקרן צפונות מזרחית. הואיל וקדן דרומית מזרחית אין לה יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף שנתנבא עליו יעקב. ועולה טעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד, הלכך כפי הנך תרתי דאמרון. דשתי מתנות שהן ארבע בעינין, כדי שיהא מתן הדרם בארבע רוחות המזבח, דכתיב (ויקרא א) וזרקו את הדרם על המזבח סביב, אי וזרקו יכול וירקנו בוריקה אחת, תלמוד לומר, סביב ואי אפשר להקיף בוריקה אחת. אי סביב יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואין וזיקה אלא מרחוק, וכחוט אי אפשר להקיף אלא באצבע. הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ארבע:

וּמַעֲוֵנָה הַפֶּשֶׁט וְנִתְּנוֹת. כדכתיב (שם) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה: וְכָלִיל לְאִשִּׁים. כולה נשרפת על גבי האש:

ה' זִבְחֵי שְׁלָמִי צִבּוֹר. כבשי עצרת: אֶשֶׁם גְּזֵלוֹת. האמור בשבועות הפקדון: אֶשֶׁם מַעֲוִלוֹת. הנחת מן הקדש: אֶשֶׁם שְׁפָחָה חֲרוּפָה. הבא על שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין המיועדת לעבד עברי שמוטר בשפחה ובבת חורין: אֶשֶׁם נִזִּיר. שנתנבא במת. דכתיב ביה (במדבר ו) והויר לה' את ימי נורו [וגו']. אֶשֶׁם תְּלוּי. ספק שנג כדבר שחייבין על ודונו כרת, ספק לא שנג. והוא כתיב בויקרא אצל אשם מעילות: אֶשֶׁם ודאי. לא גרסינן. שכל אלו אשם ודאי הן, חוץ מאשם תלוּי: שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע. וכאשם נמי כתיב וזיקה וכתיב סביב: וְנֶאֱכָלִין לִפְנֵים מִן הַקִּלְעִים. דכתיב באשם (במדבר י"ח) בקודש הקדשים תאכלנו. וזבחי שלמי צבור סמך אותן הכתוב לחמאת דכתיב (ויקרא כ"ג) ועשיתם שעיר עזים אחד לחמאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים,

משניות מבוארות – קהתי

ציבור קדשי קדשים, כמו שהזכרנו כבר בתחילת פרקנו. וְאֲשָׁמוֹת – שהתורה כתבה בהם במפורש, שקדשי קדשים הם, שנאמר (ויקרא ז, א): "וזאת תורת האשם, קודש קדשים הוא". אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת: אֶשֶׁם גְּזֵלוֹת – שחייב להביא מי שכפר בתביעת ממון של חברו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, כמו שכתוב (שם ה, כא-כח): "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה', וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל... ונשבע על שקר... והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל... או את הפקדון אשר הפקד אחר... ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו... ואת אשמו יביא לה', איל תמים מן הצאן". ונקרא "אשם גזלות", משום שכל אלה המגויים בפרשה, ענין גזילה הם, שעושק ממון חברו. אֶשֶׁם מַעֲוִלוֹת – שחייב להביא מי שמעל בקדשי ה', שנהנה מהם או שהוציאם מרשות הקודש, כמו שכתוב (שם שם, טז): "נפש כי תמעול מעל וחטאה בגשגה... והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן". אֶשֶׁם שְׁפָחָה חֲרוּפָה – שחייב להביא מי שבא על שפחה חרופה, דהיינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי, כמו שכתוב (שם יט, טכא): "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש... והביא את אשמו לה'... איל אשם". אֶשֶׁם נִזִּיר – נזיר שנטמא במת בתוך ימי נזירותו, הריהו מביא אשם לאחר שנטהר, כמו שכתוב (במדבר ו, ט-יב): "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו, וגזל ראשו ביום סהרתו... והביא כבש בן שנתו לאשם". אֶשֶׁם מִצְרַע – שמביא המצורע לאחר שנרפא מצרעתו ונטהר, כמו שכתוב בו (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". אֶשֶׁם תְּלוּי – שמביא אדם שעבר על ספק חטא, בעבירות שחייבים על זדון כרת ועל שגגתן חטאת קבועה, כגון שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן, ואכל מאחת מהן, ואינו יודע מאיזו מהן אכל, הרי הוא חייב אשם תלוּי, כמו שכתוב (ויקרא ה, יז-יח): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו. והביא איל תמים מן הצאן בער כך לאשם אל הכהן"; כל אלו, שְׁחִיטָתָן בַּצֶּפֶן – שכתוב (ויקרא ז, א): "במקום אשר ישחט את העולה ישחט את האשם", וְקָבִיל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצֶּפֶן – כמו שבארנו במשנה א, וְדָמָן טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע – שכתוב (שם): "ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ומכאן שדין האשם כדין העולה, שזורק הכהן שתי מתנות: בזוית צפונות מזרחית ובזוית דרומית מערבית, והדם מתפשט בארבע רוחות המזבח; וְנֶאֱכָלִין – בשר האשמות וזבחי שלמי הציבור,

ואתו על ירך המזבח צפונה", וְקָבִיל דָּמָה בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצֶּפֶן – כמו שבארנו הטעם במשנה א בפקדון, וְדָמָה טָעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע – שכתוב בעולה (שם שם, ח): "וזורק את הדם על המזבח סביב", ודרשו בתורת כהנים: "וזורקו" – יכול וזיקה אחת? תלמוד לומר: "סביב". אי "סביב" יכול יקיפנו כחוט? תלמוד לומר "וזורקו". הא כיצד? שתי מתנות שהן ארבע, כלומר שהכהן עומד למטה על הרצפה וזורק את הדם למטה מחוט הסיקרא, מתנה אחת בזוית מזרחית צפונות, ומתנה שנייה בזוית מערבית דרומית, וכיון שזורק הרבה מתוך הכלי על חדרה של הזוית, מתפשט הדם לשני הצדדים, ונמצא שתי מתנות הדם מתפשטות סביב לארבע רוחות המזבח; וזהו ששינוי: "שתי מתנות (בזוית מזרחית צפונות, ובזוית – שכנגדה באלכסון – מערבית דרומית) שהן ארבע" (שהדם מתפשט על כל ארבעת כתלי המזבח). ולמה דווקא בשתי הזויות הללו? לפי שבזוית מזרחית דרומית לא היה יסוד כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת, ועולה טעונה תחילת מתן דמיה כנגד היסוד (גמרא זבחים נא, א), וּבְטָעוֹנָה – העולה, הַפֶּשֶׁט, וְנִתְּנוֹת – כמו שכתוב (ויקרא א, ו): "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה", וְכָלִיל לְאִשִּׁים – כל הנתחים וכל החלב, הכל מקטירים על האש שעל גבי המזבח, כמו שכתוב (שם שם, ח-ט): "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר, על העצים אשר על האש אשר על המזבח. וקרב וזרעו ירחץ במים, והקטיר הכהן את הכל המזבחה". ברם, העור הוא לכהנים. – בענין שיירי הדם, דין העולה וכל שאר הקרבנות כדין החטאות החיצוניות, שהיו שופכים אותם על יסוד דרומי, וכיון שנישנה דין זה במשנה הקודמת, בחטאות חיצוניות, שוב אין המשנה חוזרת על דין זה בשאר הקרבנות. (ויש מבארים בדרכים אחרות: עיין תוספות זבחים ג, ב).

ש ב ת ק ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה

זִבְחֵי שְׁלָמִי צִבּוֹר – שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם, כמו שכתוב (ויקרא כג, יט-כ): "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים, קודש יהיו לה' לכהן", ולמה כתוב בהם "קודש יהיו"?... אלא לפי ששלמי יחיד קדשים קלים, בא הכתוב לומר בשלמי ציבור שהם קדשי קדשים. (דושי' על התורה), ובגמרא למדים זה מן הכתוב (במדבר י, י): "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" – מה עולה קדשי קדשים, אף שלמי

ו התודה ואיל נזיר, קדשים קלים – שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן מעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין בכל העיר, לכל אדם, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות. המזבח מהם – פיוצא בהם, אלא שהמזבח נאכל לפניהם, ולגביהם, ולעבדיהם.

פירוש ברטנורא

לומר לך שדינן כחמאת שאין נאכלין אלא לפניו מן הקלעים ולזכרי כהונה. אבל אין מעונים ארבע מתנות כחמאת, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חמאת בלבד:

ו התודה ואיל נזיר קדשים קלים. אין מועלין בהן: שחיטתן בכל מקום. אין מעונים שחיטה בצפון: ונאכלים בכל העיר. דגבי חמאת כתיב (שם י) ואכלתם אותה במקום קדוש, ואין שלמים במקום קדוש אלא במקום טהור דהיינו בכל העיר שהוא מקום טהור מליבנס שם מצורעים: לכל אדם. לזרים: ליום ולילה. בתורה כתיב (שם י) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר. ותניא, תורת שלמיו, לרבות שלמי נזיר: המזבח מהם. חזה ושוק שנתן מהן לכהן כשאר שלמים, דתורה לשלמים אתקוש דכתיב (שם) וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה וגו'. וארבע חלות מארבע מינים שבה כדכתיב (שם) אחד מכל קרבן לכהן הוורק וגו', ומזבח מאיל נזיר, זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה אחת ורקק אחד: פיוצא בהן. נאכלים בכל העיר ליום ולילה: לכהנים ולנשיהם. כדכתיב (שם י) וזאת חזה התנופה וגו' תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך:

משניות מבוארות – קהתי

טביב, ונאכלין בכל העיר – ירושלים, שכתוב (ויקרא י, יד): "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור" – ונשאלת שאלה: וכי את הראשונים (הקרבנות שנאמרו תחילה, כגון השעירים והמנחה) אכלו במקום טמא? אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוורקו אכילתם במקום קדוש, אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מליבנס שם מצורעים; מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר (דש"י על התורה; זבחים נה, ב): לכל אדם – לישראל, שכתוב בשלמים (שם ז, לד): "כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמייהם, ואתן אותם לאהרן ולבניו", ומכאן שכל שאר הבשר לבעלים. וכן כתיב (זבחים יב, יח): "כי אם לפני ה' אֵלֶיֶךָ תאכלנו, במקום אשר יבחר ה' אֵלֶיֶךָ בו, אתה ובניך ובתך ועבדך ואמתך"; בכל מאכל – בין צלוי, בין מבושל, וכיוצא בזה, ליום ולילה עד חצות – שכן בתורה כתוב (ויקרא ז, טו): "ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר", ודרשו (זבחים לו, ב): "תורת שלמיו" לרבות שלמי נזיר, ומכאן שזמן אכילתם ביום הוביחה ובלילה שלאחריה, אלא שחכמים עשו סייג ואמרו: עוד חצות, כדי להרחיק אדם מן העבירה, שלא יבוא לידי אכילת נותר, כמו שבארנו כבר במשנה ג. המזבח מהם – החזה והשוק, והחלות של התודה, הניתנים לכהנים, וכן המזבח מאיל נזיר – זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה אחת ורקק אחד, פיוצא בהם – דינם כתודה ואיל נזיר, ונאכלים בכל העיר ליום ולילה, אלא שהמזבח נאכל לפניהם, ולנשיהם, ולעבדיהם, ולעבדיהם – כמו שכתוב (ויקרא י, יד): "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור, אתה ובניך ובנותיך אתך".

לפנים מן הקלעים – דהיינו בתוך העזרה, לזכרי קהנה – שכתוב באשם (ויקרא ז, ו): "כל זכר בכהנים יאכלנו, במקום קדוש יאכל, קדוש קדשים הוא". וזבחי שלמי ציבור סמך אותם הכתוב לחטאת, שכתוב (ויקרא כג, יט): "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", לומר לך שדינם כחטאת, שאין נאכלים אלא לפניו מן הקלעים ולזכרי כהונה. ברם, אין למדים מחטאת שטעונים ארבע מתנות, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד, בכל מאכל – בין צלוי, בין מבושל, וכיוצא בזה, ליום ולילה עד חצות – כמבואר במשנה ג.

באור משנה ו

עד כה עסקנו בדיני קדשי קדשים. מכאן ואילך – עד סוף פרקנו – נעסוק בדיני קדשים קלים. משנתנו פותחת בתודה ואיל נזיר, שכל דיניהם כשלמים אלא שדין אכילתם כקדשי קדשים, שאינם נאכלים אלא ליום ולילה. מה שאין כן שלמים, שנאכלים הם לשני ימים ולילה אחד, כפי שיבאר במשנה הבאה.

התודה – קרבן תודה שכתוב בו (ויקרא ז, יב): "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן".... ואיל נזיר – שהנזיר מקריב ביום מלאת נזרו, כמו שכתוב (במדבר ו, יג-יד): "וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו... והקריב את קרבנו לה'.... ואיל אחד תמים לשלמים". קדשים קלים – ואין מועלים בהם, כמבואר במסכת מעילה, שחיטתן בכל מקום בעזרה – ואינם טעונים שחיטה בצפון, שדינם כשלמים, שכתוב בהם (ויקרא ז, ח): "ישחט אותה לפני אהל מועד", ומשמע שכל מקום שלפני ההיכל, בכל הצדדים, כשר לשחיטה, שהכל נקרא "לפני אהל מועד". ודמן מעון שתי מתנות שהן ארבע – שבשלמים כתוב כמו בעולה (ויקרא ג, ב): "וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח

המשך ביאור למסכת נדה ליום שישי עמ' ב

דמים ששנינו במשנתינו. ואם לאחר מכן קברו עליה שלש עונות
שלא ראתה בהם, ואז ראיתה, דיה שעתה, שמכיון שלא ראתה
שלש עונות היא בחזקת מסולקת דמים.
הגמרא דנה באופנים השונים בברייתא: אמר ר' – הובא לעיל
בברייתא, תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה שלש ראיות
והוחזקה לראות דם, ואחר כך קברו עליה שלש עונות שלא ראתה
בהם, ושוב חזרה וראתה, דיה שעתה, ואם עברו עליה עוד שלש
עונות שלא ראתה בהם ואז חזרה וראתה, עדיין אני אומר שדיה
שעתה.

1 עונות שלא ראתה בהם פעם שניה, ואז ראיתה, עדיין אני אומר
2 שדיה שעתה. ואם עוד קברו עליה שלש עונות שלא ראתה בהם
3 פעם שלישית, ושוב ראיתה, הרי היא בכל הנשים שאינן מסולקות
4 דמים, לפי שהתברר עכשיו, שהפסקות אלו לא היו משום שהיא
5 מסולקת דמים, אלא ששינתה זמן וסתה והיא רגילה לראות כל
6 תשעים יום, ומטמאה למפרע מעת לעת ומפקדה לפקדה.
7 ובשעה ג' זמנה לראות, כלומר שהגיעה לימי הנעורים והיא ראוייה
8 לראות דם, פעם ראשונה שראתה דם, דיה שעתה, ופעם שנייה
9 מטמאה למפרע מעת לעת ומפקדה לפקדה, שזו היא בתולת

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מקדמי = מקדימין. מחשבי = מעריבין. תא שמע והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה — שמע מינה: כל זמן שעסוקים במלאכה קרי יום, ולא קדמותא וחשבותא. משנה כל היום כשר — ואף על גב דקיימא לן ורזין מקדימין למצות, דכתיב "וישכם אברהם בבקר" (בראשית כב) אפילו הכי כשר כל היום. לוידי פרים — פר העלם דבר של צבור, ופר כהן משיח, שמתודין עליו חטא שהביאודו עליו. כדאמרינן במסכת יומא (לו), עליו: "והתודה" על חטאת עון חטאת. כתיב הכא "וכפר עליו הכהן" (ויקרא ד) וכתיב התם ביום הכפורים "יעמד חי לפני ה' לכפר עליו וגו'" (ויקרא טז) מה להלן כפרת דברים וביום, כדילף לקמן — אף כאן כפרת דברים וביום. למליקה — של עוף. לקבלה — לקבלת הדם. לחזיה — לזריקת הדם, והזיית פרים הנשרפין וחטאות הפנימיות שהיא זריקה שלהן. נמרא בכפרת דברים — וידוי. במסכת יומא (לו, ב) מסיים לה: אתה אומר בכפרת דברים, או אינו אלא בכפרת דמים? הרי הוא אומר "ושחט את פר החטאת אשר לו" למדנו שעדיין לא נשחט הפר. כי ביום הזה יכפר עליכם — אלמא כפרתו ביום. והניף והקריב — והקריבה היא הגשה, דאי אפשר לומר הך הקריבה היא הקטרת הקומץ — דהא כתיב בתריה "וקמץ והקטיר". ומה היא הגשה — מגיש את המנחה ומגיעה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודה של קרן, ואחר כך קומץ. ומקראי יליף לה במסכת סוטה (יד, ב) ובמנחות (יט, ב). לקמיצה ולחטירה — בהקטרת קומץ קאמר, שהיא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים, ואינה כשרה אלא ביום. אבל הקטר חלבים ואברים — תנן במתניתין דכשרים כל הלילה.

דף יט ע"ב: שנינו במשנה: וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר. מבררת הגמרא: מנהגי מילי שתחילת היום הוא מעלות השחר. משיבה הגמרא: אמר רבא, דאמר קרא (בראשית א ה) 'ויקרא אלהים לאור יום', כלומר, למאיר וקא כשאור השחר מתחיל לבוא ולהאיר קראו ה' יום. מקשה הגמרא: אלא מעתה לפי סברא זו, כיצד נפרש את מה שנאמר (שם) 'ולחשך קרא לילה' [האם גם בזה נפרש שלמחשיך וקא קרא לילה, כלומר שבשקיעת החמה שאז מתחיל החושך לבוא קראו לילה], והא קיימא לן להלכה דער צאת הכוכבים לאו לילה הוא, כלומר שתחילת הלילה הוא רק בצאת הכוכבים כשמחשיך לגמרי, ואם כן גם יום צריך לומר שהוא רק כשמאיר לגמרי דהיינו בהנץ החמה, ומנין שאף מעלות השחר נחשב יום. הגמרא מביאה מקור אחר לדין המשנה: אלא אמר רבי ירמיה, המקור לכך הוא מהבא, שנאמר בבנין חומת ירושלים על ידי עולי בבל (נחמיה ד טו) 'ואנחנו עושים במלאכה ונחצים מחזיקים פרמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים', ומבואר שתחילת היום הוא מעלות השחר. ועוד אומר הכתוב (שם ד טז) 'והיה [והיו] לנו הלילה (למשמר) [משמר והיום מלאכה]'. שואלת הגמרא: מאי 'ואומר', כלומר מדוע הוצרך רבי זירא להביא פסוק זה. משיבה הגמרא: ובי תימא שאין מהפסוק הראשון ראייה לכך, משום שניתן לומר שבאמת משעלה עמוד השחר לאו ימא הוא, וכן אפשר לומר שכבר מבי ערבא שמשא ליליא הוא, ואינהו שעשו במלאכה מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, היו מקדמי במלאכה קודם תחילת היום, ומחשבי במלאכתם לאחר סוף היום, לכן אמר רבי זירא, תא שמע זאת ממה שנאמר 'והיה' [והיו] לנו הלילה משמר והיום מלאכה, כלומר שמפסוק זה מוכח שהמלאכה היתה רק ביום, וממילא הזמנים שנתבארו בפסוק הראשון הרי הם מוכיחים על משך זמן היום, שהוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים. משנה המשנה מפרטת את המצוות שזמנן ביום, ושכל היום כולו כשר בהם: כל היום כשר לקריאת המגילה של יום הפורים, ולקריאת תהלה בימים שחייבים בה, ולתקיעת שופר בראש השנה, ולנטילת לולב ביום הראשון של סוכות, ולתפלת המוספין בימים שבהם היה קרבן מוסף במקדש, ולמוספין — להקריב קרבן מוסף במקדש, ולוידי הפרים — על פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד טו) ועל פר כהן משיח (שם ד ז), שמתוודים על החטא שעליו הוא בא, ולוידי מעשר, שבערב פסח של שנה רביעית ושביעית לשמיטה מבערים את המעשרות מהבית, ואומרים הפסוקים 'בפעת הקדש מן הבית' וגו' ואילך (דברים כו יג-טו), ולוידי יום הכפורים שהיה כהן גדול מתוודה על הקרבנות שהקריב (ויקרא טז כא), ולסמיכה על ראש הקרבנות (שם ג ב ועוד), ולשחיטה של הקרבנות, ולתנופה של העומר בהבאתו למחרת יום טוב הראשון של פסח (שם כא יא), ולחנשה ולקמיצה ולחטירה של המנחות, שמגשים אותן תחילה ליסוד קרן מערבית דרומית של המזבח (שם ב ח), והכהן קומץ מן הסולת והשמן ומקטירים על המזבח (שם ב ט), ולמליקה של קרבן העוף, ולקבלה של דם הקרבנות במזרק להזותו על המזבח, ולחזיה שלו על המזבח, ולחשקניית סוטה — אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, שהיו משקים אותה מים המאריים, והמים בודקים אותה אם זינתה (במדבר כד), ולעריפת העגלה — כשנמצא אדם הרגו מחוץ לעיר ולא נודע מי הכהו, היו זקני העיר יוצאים ועורפים את העגלה בנחל, ואומרים 'דינו לא שפכו את הדם הזה' (דברים כד ז), ולשחיתת המצורע — אדם שנפל בו נגע צרעת וטימאהו הכהן ויצא מחוץ למחנה, כשמתרפא מצרעתו מובא אל הכהן ורואה שאכן נרפא, ועושה סדר טהרה בהזאה והקריבה ככל המבואר בפרשת מצורע (ויקרא יב יז).

והושעים שמא כבר היה השרץ בקופה כשהיתה בזוית שנשמשו
בה טהרות.
הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן הסובר שמחזיקים טומאה ממקום
למקום. מקשה הגמרא: ומי מחזיקין – וכי מחזיקים טומאה ממקום
למקום, והתנן במשנה (טהרות פ"ה מ"ז), אם נגע באדם אחד
בלי לילה, ואינו יודע אם אותו שנגע בו היה זה אם לא, ולמחר השכים
ומצאו מת, רבי מאיר מטתה את הנגע, והכמים מטמאין, שכל
הטומאות דנים אותן בשעת מציאתן, וכיון שעכשיו מצאו מת
אומרים שבשעה שנגע בו בלילה כבר היה מת. והני ע"ה – ושנינו
בברייתא על משנה זו, שכל הטומאות אנו דנים אותן בשעת
מציאתן, ודווקא במקום מציאתן דנים אותו כך, שאם מצאו בבוקר
מת באותו מקום שנגע בו בלילה טמא, אבל אם מצאו במקום אחר
מת, טהור, ואין אומרים שגם במקום הראשון כבר היה מת. הרי
מוכח שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום, ואין אמר רבי יוחנן
שמחזיקים.
וכי תימא הני מילי – ואם תרצה לומר שדברים אלו שאמרנו
בברייתא שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום אינם אלא לענין
לשרוף תרומה שנגע בה, שאין מחזיקים אותה כודאי טמאה, אבל
לענין לתלות, לומר לענין שתרומה שנגע בה תהיה ספק טמאה
שאין אוכלים אותה וגם אין שורפים אותה, תלינן – תולים, וגם
רבי יוחנן שאמר שמחזיקים טומאה ממקום למקום אין כוונתו
בתורת דאי. אין לומר כן, שיש להקשות על כך, ומי תלינן – וכי
מחזיקים טומאה ממקום למקום לענין לתלות, והתנן במספה
(טהרות פ"ג מ"ה) מהם שידוע לנו שנטמאה, שנקצצת מלאה
תלויה או שכוברה על גבי טהרות, וכיון שהעלתה חלודה או
שנשברה אין עליה שם כלי ופקעה ממנה טומאתה, מהויה
מלטמא את הטהרות שנמצאה עליה, שכל הטומאות דנים אותן
בשעת מציאתן, ואין אומרים שנפלה עליהם כשהיתה שלימה
וטמאתן ואחר כך העלתה חלודה או שנברה, אלא אומרים
שכשנפלה עליהן כבר הייתה חלודה או שבורה, והתנן – ואם מה
ששנינו בברייתא שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום נאמר רק
לענין שאינו דאי טומאה ואין שורפים את התרומה שנגע בה,
אבל מכל מקום ספק טומאה היא ותולין, אם כן מדוע אומרת
המשנה שם שהטהרות שנמצאה עליהן המוטט טהרות, ליימא האי
מיעקרא מהם מעלייתא היא – נאמר שמתחילה בשעה שנפלה על
הטהרות היתה מחט טובה ולא חלודה, והשתא הוא דהעלה תלויה
– ועכשיו אחרי שנפלה על הטהרות העלתה חלודה, ולפי
שהעלתה חלודה כבר טמאה את הטהרות, ונטמא אותם מספק,
ומכך שאין אומרים כן אלא אומרים שהטהרות דאי טהורות,
מוכח שדין זה שכל הטומאות כשעת מציאתן הוא דין דאי ולא
ספק, וכמו שלענין מה ששנינו 'כל הטומאות כשעת מציאתן' אנו
אומרים שהוא דין דאי, הוא הדין לענין מה ששנינו שדנים אותן
'במקום מציאתן' ואין מחזיקים טומאה ממקום למקום הוא דין
דאי, ואם נמצא מת במקום אחד אין אומרים שכבר מת כשהיה
במקום אחר ששם נגע בו, והאדם שנגע בו טהור בודאי, וקשה
לרבי יוחנן הסובר שמחזיקים טומאה ממקום למקום.
הגמרא מביאה ראיה נוספת שמה ששנינו שאין מחזיקים טומאה
ממקום למקום הוא דין דאי: ועוד תנן במשנה (טהרות פ"ט מ"ט),
מצא שרץ שרוף על גבי היתים, שכיון שהוא שרוף אינו מטמא, וכן
אם מצא על גבי היתים מקלות הקהוקהם – בגד בלוי שהיה של
הזב ונטמא ממנו, שכיון שבלה אין לו דין בגד ופקעה ממנו
טומאתו, מהויר מלטמא את היתים שנמצאו עליהם, שכל
הטומאות דנים אותן בשעת מציאתן, ואין אומרים שנפל קודם
שנשרף או קודם שבלה וטימא את היתים, אלא אומרים שכשנפל
היה כבר שרוף או בלוי, ומכך שאין מטמאים אותם מספק מוכח
שכלל זה שכל הטומאות כשעת מציאתן הוא דין דאי ולא מספק,
וכמו שלענין מה ששנינו 'כל הטומאות כשעת מציאתן' אנו
אומרים שהוא דין דאי, הוא הדין לענין מה ששנינו שדנים אותן
'במקום מציאתן' שהוא דין דאי.

כי פליגי – מתי חולקים חזקתן ורבי יוחנן אם הטהרות שנעשו
בקופה טהורות, כשהניחו את הטהרות בקופה בדוקה משרצים,
מר – חזקתה סבר, הא בדקה – הרי בדקה לפני שהניח בה טהרות,
ולכן יש לנו להעמידה בחזקת טהרה ולומר שהשרץ נפל בה רק
עכשיו, ופר – רבי יוחנן סבר, אימור עם סילוק דין נפל – יכולים
אנו לומר שמיד כשסילק את ידו מהקופה אחרי שבדקה נפל
השרץ לתוכה.
מקשה הגמרא: והא דוימא דאשה קתני – והרי הספק ששנינו
בקופה מדובר בספק הדומה לספק ששנינו באשה הרואה דם,
שמקופה הוכיח הלל כשיטתו באשה ואמר שאין הפרש בין זו לזו,
ואשה בדוקה היא, שצריכה לבדוק בבוקר ובערב, ואם כן גם
בקופה צריך לומר שמדובר שבדקה משרצים, ואף על פי כן מודים
שאינו והלל שהטהרות שהיו בתוכה טמאות למפרע, וחזרת
קושיית הגמרא על חזקתה שאמר שהטהרות שהיו בקופה טהורות.
מתרצה הגמרא: באמת מדובר בקופה שאינה בדוקה משרצים,
וגם אשה בין דשכיחי – שמצויים בה דמים, כשאנינה בדוקה דמיא
– נחשבת כאינה בדוקה, ולכן הוכיח הלל מקופה כשיטתו באשה
הרואה דם.
תירוצן נוסף: ואיבעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב שגם שמאי
והלל וגם חזקתה ורבי יוחנן עוסקים בקופה בדוקה, וכך יש לחלק,
כי מודו שמאי והלל שאם נמצא שרץ בקופה טהרות הראשונות
טמאות, בקופה שאנינה מכוסה נפלה למעלה, ולכן יש לחשוש
שמצא מיד אחרי שדק את הקופה ופיה השרץ לתוכה, וכי פליגי
חזקתה ורבי יוחנן בקופה מכוסה, שאין לחוש שמא נפל שרץ
לתוכה, ולכן מטתה חזקתה.
תמזה הגמרא: אם מדובר בקופה מכוסה, הרי נפל – איך נפל
לתוכה שרץ זה שנמצא בה עכשיו. משיבה הגמרא: כיון
שתשמישה של אותה קופה על ידי כפוי, שכשהוא רוצה להכניס
לתוכה או להוציא ממנה מגלה את הקופה וחוזר ומכסה אותה,
ולכן סובר חזקתה שהטהרות שהיו בתוכה טהורות, שכל זמן
שהטהרות בתוכה נזהר בה וכיסה אותה, ואחרי שניטלו הטהרות
מהקופה לכסותה הסיח דעתו מלשמרה ונפל השרץ לתוכה.
מקשה הגמרא: והא דוימא דאשה קתני – והרי הספק ששנינו
בקופה מדובר בספק הדומה לספק ששנינו באשה הרואה דם,
שמקופה הוכיח הלל כשיטתו באשה ואמר שאין הפרש בין זו לזו,
ואשה מכוסה היא, שלא נופל בה דם מבחוץ, ואם כן גם בקופה
צריך לומר שמדובר שהיא מכוסה, ואף על פי כן מודים שמאי
והלל שהטהרות שהיו בתוכה טמאות למפרע, ולא כמו שתירצה
הגמרא שמדובר בקופה שאינה מכוסה, וחזרת קושיית הגמרא
על חזקתה שמטתה את הטהרות שהיו בקופה. מתרצה הגמרא:
באמת מדובר בקופה שאינה מכוסה, וגם אשה בין דשכיחי –
שמצויים בה דמים, כשאנינה מכוסה דמיא – נחשבת כאינה מכוסה,
ולכן הוכיח הלל מקופה כשיטתו באשה הרואה דם.
תירוצן נוסף: ואיבעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, כי
מודו שמאי והלל שאם נמצא שרץ בקופה טהרות הראשונות
טמאות, כשנמצא השרץ בנזית אחת של אותה הקופה שהיו בה
הטהרות, וכיון שהשרץ נמצא באותו מקום חוששים שמא כבר
היה שם בשעה שהיו בה הטהרות, ולכן מטמאים למפרע, וכי
פליגי חזקתה ורבי יוחנן כשנמצא השרץ בנזית אחת של הבית,
וכפי שתבאר הגמרא בסמוך. מקשה הגמרא: והא קופה קאמר –
והרי המחלוקת שנאמרה בשמם נאמרה בקופה ולא בבית.
מתרצה הגמרא: הרי קאמר – כך היא כוונתם, קופה שנקצצתה
בטהרות בנזית בית זו, ושלמלה והניחוה בנזית אחת של הבית
אחרי שניטלו ממנה הטהרות, ונקצצת שרץ בקופה כשעמדה בנזית
האחרת שבה הניחוה עכשיו, חזקתה סבר לא מחזיקין – אין
מחזיקים טומאה במקום למקום, ואנו אומרים שכיון שנמצא
השרץ כאן אין חוששים שמא כבר היה בקופה כשהיתה בזוית
אחרת, אלא תולים שאחר שהביא את הקופה לכאן נפל השרץ
לתוכה, ורבי יוחנן סבר מחזיקין – מחזיקים טומאה ממקום למקום,

הא דומיא דאשה קתני - בהדיא דהלל ושמאי דקתני "מה הפרש בין זו לזו". ואשה בדוקה היא - מקדם לכן, דהא כל שחרית וערבית היא בודקה, אפילו הכי טהרות דקופה טמאה, וקשיא לחזקה. כשאני בדוקה דמיא - וקופה נמי, בשאינה בדוקה עסקינן. ואיבעית אימא - הא דהא בדבדוקה, אלא דשמאי דהלל כשאני מבוסה, ופיה מלמעלה. הלכך, איבא למימר: עם סילוק דיו

נפלו. וחזקה במבוסה, משום הכי מטהר. מכוסה - בתמיה: היכי נפל האי שרץ, ודיכי אישחבה בה השתא? שתשמישה על ידי כסוי - כשהוא רוצה להכניס לתוכה ולחוציא מתוכה. מגלה ומבוסה אותה. הלכך, חזקה סבר: כל זמן שהטהרות בתוכה, נזרז בה ובסה. והשתא, לאחר שניטלו ממנה, הסיח דעתו משמירתה, ולא נזרז לכסותה. ונפל. ורבי יוחנן סבר: חיישנן שמא כשגילה להשתמש בה, בעוד שהטהרות בתוכה נפל. מכוסה היא - דלא נפל בה דם מעלמא, וקופה דכוותה במבוסה עסקינן, ואפילו הכי טמאה, וקשיא לחזקה. בוית בית - כדמפרש ואולי: שטלטלה לקופה בוית אחרת, לאחר שניטלו טהרות ממנה. מפסקים לפסקא - דלא אמרינן: מאידך וזית הזה בה שרץ עם הטהרות, אלא אמרינן: לאחר שהביאה כאן נפל בה. ובמקום פציאתן - אם מצאו שחרית מת באותו מקום שנע בו בלילה - טמא. אבל מצאו במקום אחר מת - טהור, ולא אמרינן: כי דיכי דהכא מת, הרי נמי היה מת במקומו הראשון. לשרוף - דלא מחזקינן טומאה ודאית ממקום למקום לשרוף עליה תרומה. אבל פתלא תלינן - דהרי משמע במקום מציאתן הוא, דהכנים מטמאין טומאה דאי. אבל שלא במקום מציאתן, טומאת דה ספק. ורבי יוחנן נמי, לתלות קאמר. חלודה - רדוליר"א. או שבורה - על גבי טהרות, ומכיר בה שהיא טמאה. פתורה בלפסא - טהרות שנמצאת עליהן. ולא אמרינן: שלמה נפלה עליהם, וטמאתם, ואחר כך נשברה. אלא אמרינן: שבורה או חלודה, כאשר היה עתה, נפלה עליהם. אלמא, כל הטהרות כשעת מציאתן מחזקינן להו, ואפילו תליה ליכא, דקתני "טהורה". אקא סלקא דעתא. דהוא הדין נמי למקום מציאתן דמחזקינן להו בטומאה, ולא מספקינן לה במקום אחר אפילו לתלות. וקשיא דרבי יוחנן. נמצא שרץ - השרץ. מטלית - טלית של זב הדתה. (המחוסה) - הבלייה. מצאה בליה על גבי וזיתים. פתורה - מלשון החיות, דאמרינן: הכי נפלה עליהו לאחר שבלתה וטהרה מטומאתה. אלמא, לא מחזקינן טומאה משעה אפילו לתלות.

דקתני "טהורה", והוא הדין ממקום למקום. וכי תימא לא דמי - דהכא משום הכי טהור, משום דשעת מציאתה ומקום מציאתה בטהרה הוא. דבתר שעת מציאתן אולינן בין לקולא בין לחומרא. בין לקולא - כי תבא, גבי מחט ומטלית לאחזוקי בטהרה דאי. בין לחומרא - כגון נגע באחד בלילה, לאחזוקי בטומאה ודאית. וישלא במקום פציאתן - דליכא גרלים לדבר כולי האי - משרף לא שרפינן. מתלא תלינן. הדין = קרש מונח על גבי יתדות כבנות. ומרף פסא - בגד טמא מונח תחת הדף בקרקע. בתורת כהנים קרי "מרף" לעלינו של זב. ו"מרף" - לשון טומאה קלה הוא. כדלקמן. וסלקא דעתך השתא, שהיו עלינו של זב טמא מדאורייתא. ומיהו טומאתו קלה משל מדרס, דלא הוי אב הטומאה לטמא אדם וכלים. ובא ומצא את הכבר על גבי הקרקע מן הבגד והלואה. ונפלה - ולא נפלה על גבי הדף, שנטלו מעל הדף והניחה לארץ. לא נצרכה - האי "שאני אומר". אלא למקום מדרון - שאף על פי שהדף שחברק עליה מקום מדרון, וראיה הכבר ליפול, ואם נפלה - נגעה בבגד, אפילו כי טהורה, שאני אומר כי. אלמא, לא מחזקינן טומאה ממקום למקום. דנימא: מעל הדף נפל ותגלגל לכאן.

כי פליגי חזקה ורבי יוחנן - בקופה בדוקה. מר סבר: הא בדקה. ומר סבר: אימור, עם סילוק ידו נפל. והא דומיא דאשה קתני, ואשה בדוקה היא! - פין דשכיחי בה דמים - כשאני בדוקה דמיא. ואיבעית אימא: כי מודו שמאי והלל - בקופה שאני מבוסה, כי פליגי חזקה ורבי יוחנן - בקופה מבוסה. - מכוסה, היכי נפל? - כגון שתשמישה על ידי כסוי. והא דומיא דאשה קתני, ואשה מבוסה היא! - פין דשכיחי בה דמים - כשאני מבוסה דמיא. ואיבעית אימא: כי מודו שמאי והלל - בוית קופה, כי פליגי חזקה ורבי יוחנן - בוית בית. - והא קופה קאמר! - הכי קאמר: קופה שגשגתמשו בה טהרות בוית בית זו, ומטלית בה בוית אחרת, ונמצא שרץ בוית אחרת. חזקה סבר: לא מחזקינן טומאה במקום למקום, ורבי יוחנן סבר: מחזקינן. - וכי מחזקינן? והתנן: נגע באחד בלילה, ואינו יודע אם חי אם מת, ולמחר השכים ומצא מת - רבי מאיר מטהר, והכנים מטמאין, שכל הפמאות פשעת מציאתן. ותני עלה: פשעת מציאתן, ובמקום מציאתן! וכי תימא: הני מיילי - לשרוף, אבל לתלות - תלינן. - וכי תלינן? והתנן: מחט שנמצאת מלאה חלודה או שבורה - מטהרה, שכל הפמאות פשעת מציאתן. ואמאי? לימא: האי מעיקרא - מחט מעלייתא היא, והשתא הוא דהעלה חלודה! ועוד, תנן: מצא שרץ שרף על גבי היזיתים, וכן מטלית המהומהם - מטהר, שכל הפמאות פשעת מציאתן! וכי תימא: פשעת מציאתן - בין לקולא בין לחומרא ובמקום מציאתן. אבל שלא במקום מציאתן - משרף לא שרפינן, מתלא תלינן, והתנן: פקר על גבי הדף, ומרף טמא מונח תחתיו, אף על פי שאם נפלה אי אפשר אלא אם כן נגעה - מטהרה, שאני אומר: אדם מטהר נכנס לשם ונפלה, עד שיאמר: "כרי לי שלא נכנס אדם שם", ואמר רבי אלעזר: לא נצרכה אלא למקום מדרון! - הרי פדקתני מעמא, שאני

כי פליגי חזקה ורבי יוחנן בקופה בדוקה - ואם תאמר: דבנגע באחד בלילה אמרו חכמים: אם ראהו חי מבערב - טהור, שספק טומאה ברשות הרבים - ספק טהור. משמע דברשות היחיד, אפילו ראוהו חי - טמא. והשתא דך קופה, היכי דמיא? אי ברשות הרבים - מאי טעמא דרבי יוחנן דמטמא? ואי ברשות היחיד - מאי טעמא דחזקה דמטהר? ויש לומר: דברשות היחיד איירית חזקה יפרש

הברייתא דבראוהו חי מבערב - טהור אפילו ברשות היחיד, וספק טומאה ברשות הרבים טהור דקאמר, היינו דהוי כאלו הוא ספק טומאה ברשות הרבים, כיון שהיא בדוקה תחלה. ואגב דברישא נקט האי לישנא במלחיה דרבי מאיר, היכא דלא ראוהו חי מבערב מתחלה, דקתני בתוספתא "רבי מאיר מטהר ברשות הרבים", נקט נמי במלתייהו דחכמים בסיפא "רשות הרבים". והא אשה מבוסה היא - פירוש רש"י: דלא נפל בה דם מעלמא. וקשה: דכל שכן שהיא טמאה, דאין לתלות בדם אחר אלא בא מגופה לכך יש לומר: "מבוסה היא" - שהמקום סתום, וכשהוא יוצא - נפתח, והיה לה להרגיש. ואם תאמר: והא בקופה בדוקה פליגי, דאי לא הכי מאי מועיל כשהיא מבוסה. ואם כן, מאי פריך? וזאת אע"פ מבוסה, מאי מועיל כסוי, כיון דלאו כבדוקה דמיא? ויש לומר: שרצה ליישב אפילו אי חשיב לה כבדוקה. שכל הטמאות כשעת מציאתן - לעיל פירשתי: דהיינו דוקא לקדשים. והא נמחט שנמצאת מלאה חלודה דטהורה, דכל הטמאות כשעת מציאתן אפילו להקל, לאו משום דהוי כשעת מציאתן דאורייתא, אלא משום דמדיק הטהרות אחזקתייהו. ואם תאמר: מאי פריך מכבר הנתונה על גבי דך, דלמא בכבר של חולין איירי? ויש לומר: דאפילו בחולין לא היה לנו לעשות כל כך, לתלות באדם טהור, שהנפילה נראית יותר. והיה לנו לטמא ממקום למקום, כיון דלא אפשר ליפול אלא אם כן נגע, אי בשום מקום או מחמירין אפילו בקדשים.

ומי תלינן והא דאן תנן כי - ואם תאמר: והיא הנותנה, משום דאולינן בתר שעת מציאתה לגמרי אפילו ממקום למקום לתלות לכך מחט שנמצאת מלאה חלודה טהורה לגמרי ואף על גב דמצינן למימר דהיינו דקאמר וכי תימא כשעת מציאתן לגמרי בין לקולא בין לחומרא מכל מקום מאי סלקא דעתך דמקשה ויש לומר: דסלקא דעתך כיון דמחמיר כל כך בטומאה לתלות אפילו ממקום למקום ועל כרחך אינו טעם גמור דדוקא בקדשים הוא ומשום חומרא אם כן במחט לא היה לנו לטהר לגמרי משום שעת מציאתה אלא היה ליה למימר השתא הוא דעתלה חלודה. ככר הנתונה על גבי דך - ואם תאמר: חלודה, הריהו שאין בו דעת לישאל, כדאמר בסמוך? ויש לומר: דפריך אי בשום מקום או מחמירין ממקום למקום, אפילו בקדשים לא היה לנו לעשות ספק ולתלות באדם טהור, ויותר יש לתלות בנפילה. שאני אומר אדם טהור - ואם תאמר: דהכא תלינן באדם טהור, ובפרק קמא דחולין (ט,ב) גבי "צלוחת שהניחה מבוסה ובא ומצאה מגולה" תלינן באדם טמא, וכן פרק קמא דפסחים (י,ב) גבי "קורידים" ופריך רבינו תם: דגבי כלים הנמצאין דוקא גורנין טומאה, משום דאית להו טהרה במקוה, וליכא פסידא אבל באובכלין, דאיכא פסידא, דלית להו טהרה במקוה - לא החמירי, אי נמי: הכא מוכחא מילתא דאדם טהור הסייה בכוותה, כדי שלא תפול על מרף טמא. אבל בעלמא - טמא, בין באובכלין בין בכלים, דליכא למימר: אדם בכוותה שעה לתקנא.

הכא נמי נימא ערב אתא ושדא - אף על גב דאדם שנשתמש בקופה יש בו דעת לישאל, מכל מקום פריך: כיון דעל ידי תליתא אדם טהור, אין אתה חושבו ספק, אף על גב שהנפילה נראה יותר. אם כן, דרבי מציח הוא, שאדם טהור בא לשם, הכא נמי נימא: אתא ערב ושדא, ולא הוי ספק. לא נצרכה אלא למקום מדרון - פירושו: שהמקום מלא מדרון, דאפילו נפל הכבר על גבי מרף - לא נשאר לשם. אבל אם המרף בקרקע שוה - פשיטא דטהור.

גדה. פרק ראשון – שמאי דף ד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

ואיבעית אימא בטמאה דרבנן — לא בא לתרץ דאפילו אי הוי דבר שיש בו דעת לישראל דאתי שפיר, דמה לו לתרץ זה, כיון דאמת הוא דכבר ומדף אין בזה דעת לישראל. אלא מותרין אפילו אין לתלות באדם טהור כמו בנפילה. לפי שהנפילה קרובה לודאי, כמו שסובר המקשה, אתי שפיר. דאיירי בטמאה דרבנן, ואיירי בבגדי עם הארץ

לפרושים. ורשי דפירש: בבגדי פרושים, דהוי מדרס לאוכלי תרומה, נראה שסובר שעתה בא לתרץ אפילו בשיש בו דעת לישראל. ולכן לא רצה לפרש בבגדי עם הארץ לפרושים, משום דהתם לא היינו מקילין, כדאמרין בשבת פרק קמא (טו.ב) דעל ששה ספקות שורפין את התרומה, וחשיב בגדי עם הארץ, דעל דואסי מגען — שורפין, ועל ספק מגען — תולין. ודחייבי בגדי עם הארץ. ולפי שטיתו היה יכול לפרש וסלקא דעתיה דמקשה ד"מדף" היינו בגדי עם הארץ. ושנא לא פירש כן, משום דבתורת כהנים איקרי "מדף" עליונו של זב. וכן במסכת זבין פירש הקונטרס: [ומשנה בן] ובעדיות פרק ששי ומשנה ב. **כל** אשה שיש לה וסת וידה שעתה — תימנה: למח הפסיק ושנה "ומעשמה בעדיות?" הוה ליה למיתני מיד "כיצד דיה שעתה?" ויש לומר: דקא משמע, אף על גב דיש לה וסת — צריכה לשמש בעדים, כדאמר בגמרא. אף על גב דהנן לקמן (יא.א.) "אף על גב שאמר דיה שעתה — צריכה להיות בודקת", הכא תנא ליה לאשמועינן: דאותה בדיקה חשבוה דהא למעט מעת לעת. דהוי חרוש, כדאמרין בגמרא. ודלקמן, היינו בארבע נשים דדיין שעתן. והא דמשמע הכא דאפילו אותן דדיין שעתן צריכין בדיקה, ובשילהי "בנות כותים" (גדה לח.ב) תנן דכל אחד עשר שבין גדה לגדה הרי היא בחזקת טהרה, ומפרש בגמרא: דאנה צריכה בדיקה, ואפילו הכי קאמר דהם דמטמא מעת לעת, בערות ה' אפשר לשם. וברייאא

שאינו אומר: "אדם טהור נכנס לשם, ונמלה". **הכא נמי** - **נימא:** "עורב אתא, ושדא!" **אדם דבכונה - אמרינן, עורב דשלא בכונה - לא אמרינן, מכרי, האי כפר - ספק טומאה ברשות היחיד הוא, וכל ספק טומאה ברשות היחיד - ספקה טמא! - משום דהו דבר שאין בו דעת לישראל, וכל דבר שאין בו ברשות הרבים בין ברשות היחיד - ספקו טהור. ואי בעית אימא: הכא בטומאה דרבנן. דיקא נמי, דקתני "מדף", פרכתיב "עלה נדף". "וחכמים אומרים: לא פדברי זה" כו'. תנו רבנן, ויחכמים אומרים: לא פדברי זה ולא פדברי זה. לא פדברי שפאי - שלא עשה סיג לדבריו, ולא פדברי הלל - שהפריז על מדותיו. אלא: מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה, ומפקדה לפקדה - ממעטת על יד מעת לעת. מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה, ביצד? פדקה עצמה באחד בשבת ומצאת טהורה, וישבה שני ושלשי ולא פדקה, ולרביעי פדקה ומצאת טמאה - אין אומרים: **תמא מפקדה לפקדה, אלא מעת לעת. ומפקדה לפקדה ממעטת על יד מעת לעת, ביצד? פדקה עצמה בשעה ראשונה ומצאת טהורה, וישבה לה שניה ושלשית ולא פדקה, ולרביעית פדקה ומצאת טמאה - אין אומרים: תמא מעת לעת, אלא מפקדה לפקדה. פשיטא, פיון דפדקה עצמה בשעה ראשונה ומצאת טהורה - לא ממינן לה מעת לעת! - אידי דתנא "מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה", תנא נמי "מפקדה לפקדה ממעטת על יד מעת לעת". אמר רבה: מאי טעמיהו דרבנן - אשה מרגשת בעצמה. אמר ליה אביו: אם כן, תהא דיה שעתה! ורבה - לחודי לאביהו דבעי. אלא מאי טעמיהו דרבנן? - כי הא דאמר רב יהודה, אמר שמואל: חכמים תקנו להן לבנות ישראל שיהיו בודקות עצמן שחרית וערבית. שחרית - להכשיר טהרות של לילה, וערבית - להכשיר טהרות של יום. וזו הואיל ולא פדקה - הפסידה עונה. מאי "עונה"? - עונה ותיורה. אמר ליה רב פפא לרבה: והא זימנין משכחת לה שלש עונות במעת לעת! - השוו חכמים מדותיהן, שלא תחלוק במעת לעת. איבעית אימא: שלא יהא חוטא נשפר. מאי בינייהו? - איכא בינייהו: דאתניסה ולא פדקה. **כל אשה שיש לה וסת** [וכו.]. לימא מתניתין רבי דוסא היא ולא רבנן, דתניא, רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן, בתולה, מעוברת, מניקה, וזקנה. רבי דוסא אומר: כל אשה שיש לה וסת - דיה שעתה! אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פלגי רבנן עליה דרבי דוסא - אלא שלא בשעת וסתה, אבל בשעת וסתה - מודו ליה, ומתניתין בשעת וסתה - ודברי הכל. מפלל דרבי דוסא אפילו שלא בשעת וסתה אומר. מאן תנא להא דתנו רבנן: אשה שיש לה וסת פתמה טמא למפרע, שאם תראה שלא בשעת וסתה - מטמאה מעת לעת, נימא רבנן היא ולא רבי דוסא? - אפילו תימא רבי דוסא, עד כאן לא פלגי רבי דוסא עליהו דרבנן - אלא בשעת וסתה, אבל שלא בשעת וסתה - מודי להו. ומתניתין - בשעת וסתה, ורבי דוסא היא, וברייאא****

שאינו אומר כו' — אבל בקופה, הא נמצא שרץ לתוכה, ושעת מציאתה טמאה היא. **עורב אייתי ושידא —** לאחר שטלטל הקופה לוית אחרת, ובוית הראשונה לא היה. **פברי האי כבר ספק טומאה הוא —** ספק נגע ספק לא נגע. אבל אקופה לא פריך, דהא לא איתחזק טומאה בוית של בית הראשון. וכי היכי דפריך אבכר, מצי למיפרך אמחט ואמטלית, ולשוני כדמשני. **שאינו בו דעת לישראל —** אם נגע אם לא נגע. **ספק טהור —** דהא קימא לן, ספק — טמא ברשות היחיד, משום דגמרינן מסוטה, שטוטה שיה דעת לישראל אם נטמאה אם לאו. **בטומאה דרבנן —** כגון הנך מעלות ד"חומר בקדש" (חגיגה כ.ב.) בגדי פרושין — מדרס לאוכלי תרומה (שם יח.ב.) ומשום הכי, אמרין ברשות היחיד — ספקו טהור. **עלה נדף —** דבר הקל. הכי נמי, טומאה קלה. **אית דאמר: "מדף" —** עליונו של זב, ושבוש הוא. דעליונו של זב טמא ככר מן התורה, בפרק "בנות כותים" (גדה לב.ג.) נתקן הכתוב מטמאה חמורה לטומאה קלה, לומר לך דאניו מטמא אלא אוכלין ומשקין, ומעיקרא כי אותבינה, הכי הוה סלקא דעתך דעליונו של זב הוא. **שהפריז —** שהגדיל והרחיב מדרתו, שטמאה למפרע מפקדה לפקדה. **אידי דתנא מעת לעת ממעטת על יד מפקדה לפקדה —** דאיצטריך למתניה, דלא תימא: עם סילוק ידיה ראתה באחד בשבת, תנא נמי כו'. **מאי טעמא דרבנן —** מאי האי שיעורא דמעט לעת. וברשלמא מפקדה לפקדה הוה נראה. דשמא עם סילוק ידיה ראתה, אלא מעת לעת מאי שיעורא הוא? **אשה מרגשת בעצמה —** ואם איתא דעם סילוק ידיה ראתה — הוה מרגשת. **אם כן —** דאשה מרגשת. **תנא דיה שעתה —** ואפילו מעת לעת אמאי מטמא למפרע. **חכמים תקנו להן וכו' —** מתניתין היא (גדה יא.א.) פסמים היא צריכה להיות בודקת כו'. שחרית — להכשיר טהרות של לילה, להוציא מכלל ספק טומאה, שאם תמצא טהורה — תדע שלא ראתה בלילה. ולכשתמצא ערבית טמאה — יצאו אלו מספק. וזו — שבדקה עכשיו נמצאה טמאה, והרי ימים רבים שלא בדקה. **הפסידה עונה —** כל טהרות שנתעסקה בהן בעונה הוה הפסידה. **מאי עונה —** הרי שתי עונות הן, היום והלילה, והיינו מעת לעת. כגון אם מצאה ערבית טמאה — הפסידה כל טהרות של יום ושל אמש. **ומפני עונה יתירה —** הפסידה משום קנס, שהרי הפסידה טהרות של אמש משום קנס. אבל טהרות של יום — לאו קנס הוא, דאי נמי איתא שחרית ומצאתה טהורה וערבית ומצאתה טמאה — הפסידה טהרות של יום, והיינו "מפקדה לפקדה ממעטת על יד מעת לעת". שלש עונות — כגון אם לא בדקה ימים רבים, ובדקה בצדדים — דמטמאין לה מעת לעת, דהוה להו שלש עונות: היום, אמש, ואתמול למפרע עד צדדים. והשתא קיטני לה שתי עונות, ורבנן חדא דהא דקנס, וזו לא. ומשני חכמים השוו מדותיהם — שלא תחלוק במעת לעת, זמן קבוע וחלוט נתנו לה למפרע. ואפילו עשתה אותו זמן משלש עונות, כגון שבדקה בצדדים, ולא בדקה שחרית ואמש — לא רצו לגרוע ולמעט זמנה הקבוע לה, אלא נמצא חוטא נשכר. דאיילו זו שלא בדקה עצמה ימים רבים, ובדקה לה היום שחרית — היתה נקנסת מעת לעת שלם. ומפני שאיחרה עד הצדדים, והוסיפה לחטוא — לא תפסיד אלא לילה וחצי יום. **דאיניסא —** שגאסא שחרית ולא בדקה. **ללישנא ד"חוטא נשכר" —** ליכא, דהא נאנסה. **ללישנא ד"לא תחלוק" —** איכא. **ארבע נשים דיין שעתן —** מפני שדמיון מסולקים, ואין דם מצוי בהן. בתולה דמיס, שלא ראתה דם מימיה, ואפילו היא נשואה קרי לה "בתולה". **דחבי מפרש במדותיהן, וכולה מפרש במדותיהן, רבי דוסא אומר כו' —** ופלגי רבנן בעלמא עליה. **אילא שלא בשעת וסתה —** וכיון דראתה שלא בזמנה, איכא למיחש ולמא מקמי הכי הוה, דהא ליכא למימה: אורח בזמנו בא. **כתמה טמא למפרע —** עד שעת הכבוס, אף על גב דבראיתא — היה שעתה, שטמאין בתמה למפרע. דהא אשכחין ברייא טומאה למפרע, שאם תראה שלא בשעת וסתה — טמאה למפרע. **לימא רבנן דהא —** דאמר: שלא בשעת וסתה — טמאה למפרע. ולקובא

הברייתא להשמינו, הרי בין בדיקה עצמה בשפה ראשונה של
היום ומצאת תורה ודאי לא מטימין לה – אין מטמאים אותה
למפרע מעת לעת, שהרי בתחילת יום זה בדיקה עצמה ומצאה
שהיא טהורה. מתרצת הגמרא: אידי דתנא – מכיון ששנה התנא
שמינת לעת מבעת על יד מפקדה לפקדה, שהוצרך להשמינו
דין זה שלא נאמר שטמאה למפרע מיום ראשון אחר שבדקה, לכך
תנא נמי – שנה גם שפסקיה לפקדה לפקדה מעת לעת, אף
אף שבדין זה אכן אין חידוש.
הגמרא מבאר טעמים של חכמים: אמר רבה, מאי מעמייהו דרבנן
– מה טעמים של חכמים הסוברים שטמאה מעת לעת, משום
שאשה מרנשת בעצמה ביציאת הדם, ואם ראתה אחרי שבדקה
היתה מרגישה.
הגמרא דוחה את טעמו של רבה. מקשה הגמרא: אמר ליה אביי
לרבה, אם בן שטעמם משום שאשה מרגישה ביציאת הדם, תהא
דיה שעתה כשמואי ולא תהא טמאה למפרע כלל. מבאר הגמרא:
ויהא שאמר טעם זה, לחידושי לאביי הוא דכעך – הוא רצה לחדד
את אביי, ולכן אמר טעם זה כדי שישאלנו על כך.
שואלת הגמרא: אלא מאי מעמייהו דרבנן – מה באמת טעמים של
חכמים הסוברים שטמאה מעת לעת. משיבה הגמרא: טעמים הוא
כי הא דאמר – כמו שאמר רב יהודה אמר שמואל, חכמים תקנו
לחן לבנות ישראל העוסקות בטהרות שיהיו בודקות עצמן שחרית
וערבית, שחרית כדי להכשיר מהרות של לילה, להוציאן מכלל ספק
טומאה, שאם תמצא טהורה תדע שלא ראתה בלילה,
ולכשתמצא אחר כך שהיא טמאה תדע שהטהרות שהתעסקה
בהם בלילה ודאי טהורות, וערבית כדי להכשיר מהרות של יום
להוציאן מכלל ספק טומאה אם תראה אחר כך, ואשה זו שבדקה
עכשיו ומצאה טמאה, ועברו ימים רבים שלא בדקה, הואיל ועברה
על תקנת חכמים ולא בדיקה שחרית וערבית, קנסה שהפסידה
עונה, דהיינו יום או לילה, שכל הטהרות שנתעסקה בהן בעונה
הזאת נפסדות. שואלת הגמרא: מאי – מה הכוונה שהפסידה עונה,
הרי הפסידה שתי עונות, יום ולילה, שהרי מטמאה מעת לעת.
משיבה הגמרא: הכוונה היא שהפסידה עונה ותיקנה משום קנס,
שהרי עונה אחת היתה מפסידה אף אם היתה בודקת כדן, כגון
אם בדקה בשחרית ומצאה טהורה ובדקה ערבית ומצאה טמאה,
הפסידה את הטהרות שנתעסקה בהם ביום, וזו שלא בדקה קנסו
אותה לטמא למפרע מעת לעת, שתפסיד גם את הטהרות
שנתעסקה בהם בלילה.
מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, והא וימנין משכחת לה –
והרי פעמים אתה מוצא שיש שלש עונות בבעת לעת, כגון אם לא
בדקה ימים רבים, ובדקה בצוהרים ומצאה טמאה, שאנו מטמאים
אותה מעת לעת משום קנס, ומטמאה שלש עונות, היום, בלילה
שעבר, ואתמול למפרע עד הצהרים, ונמצא שקונסים אותה שתי
עונות, והרי חכמים לא קנסו אותה אלא עונה אחת. תירץ רבא
לרב פפא: השווי חכמים מדייתיה ונתנו לה זמן קבוע שתטמא
למפרע מעת לעת ואפילו במקום שטמאה על ידי כך שלש
עונות, ולא רצו לגרוע ולמנוע זמנה הקבוע לה, כדי שלא תחלוק
בבעת לעת, כלומר שלא תתן דבריהם לשיעורין. תירץ נוסף:
אביעית אימא – ואם תרצה תאמר שהטעם שטמאה מעת לעת
גם באופן זה הוא כדי שלא יהא חוטא נשכר, שאם תאמר שנקנסו
אותה רק עונה אחת, דהיינו הלילה שלפני היום שבדקה בו, נמצא
חוטא נשכר, שאשה שלא בדקה ימים רבים ובדקה היום בשחרית
היתה נקנסת מעת לעת שלם, וזו שאיחרה מלבדוק עד הצהרים
והוסיפה לחטוא לא תפסיד אלא לילה וחצי יום. שואלת הגמרא:
מאי בינייהו – מהו ההבדל בין ביאור זה לביאור זה. משיבה
הגמרא: אימא בינייהו – יש הבדל בין התירוץ באופן דאמנא
ולא בדיקה – שנאנסה ולא בדקה בשחרית, ללשון שאמרה
שהטעם הוא כדי שלא יהא חוטא נשכר, כאן לא שייך טעם זה
שהרי נאנסה, ולא תטמא למפרע אלא מהלילה, וללשון שאמרה
שהטעם הוא כדי שלא לחלק בין אשה לאשה גם כאן שייך טעם

שאני אומר, אדם שהיה נכנס לשם ונמלה והניחה על הקרקע, אבל
בקופה שנחלקו בה חזקה ורבי יוחנן, הרי נמצא שרץ בתוכה
בוזית אחרת, ובשעת מציאתה טמאה היא, ולא שייך בה סברא זו
של שאני אומר, לכן סובר רבי יוחנן שמחזיקים טמאה ממקום
למקום וחוששים שמא נטמאה במקומה הראשון.
מקשה הגמרא: כמו שאנו אומרים לגבי ככר שעל גבי הדף שאדם
טהור הניחה על הקרקע, תנא נמי – גם כאן בקופה שנמצא בה
שרץ בוזית אחרת תנא עורב תנא ושאר – נאמר שעורב בא
והשליך את השרץ לקופה אחרי שהניחה בוזית זו, וכשהיה מונח
בוזית הראשונה לא היה השרץ בתוכה.
מתרצת הגמרא: אדם דבכונה עושה מעשיו, אמרין – אנו אומרים
שאפשר שאכן נטל את הככר והניחה על גבי הקרקע, אבל עורב
דשלא בכונה עושה מעשיו, לא אמרין – אין אומרים כן, שאינו
מסתבר יותר לומר שהשליך את השרץ לקופה מלומר שהיה שם
מתחילה.
הגמרא מבאר את הברייתא שהובאה למעלה בענין ככר שעל
גבי הדף. שואלת הגמרא: מדי הא בדיק – הרי כבר זו שנמצאה
על גבי הקרקע ספק מומאה ברשות היחיד הוא, שיש ספק אם נגעה
בבגד הטמא שהיה מונח תחת הדף, וכל ספק מומאה ברשות
היחיד, ספקה טמא, ומדוע הככר טהורה. משיבה הגמרא: משום
ההו – שכן זו היא דבר שאין בו דעת לישראל, שאי אפשר
לשאלה בין אם נגעה בבגד הטמא או לא, וכל דבר שאין בו דעת
לישראל, אין אם נמצא ברשות הרבים ובין אם נמצא ברשות היחיד,
ספקו מהו, כיון שהדין ספק טומאה ברשות היחיד טמא נלמד
מסוטה, וסוטה יש בה דעת לישראל אם נטמאה או לא, ודבר שאין
בו דעת לישראל לא נלמד מסוטה.
תירץ נוסף: ואביעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, תנא
– כאן בככר שעל גבי הדף מדובר שהבגד המונח תחתיו טמא
במומאה דרבנן, ולכן אפילו ברשות היחיד ספקו טהור. הגמרא
מוכיחה שאכן הברייתא מדברת בטומאה דרבנן: דיקא נמי –
מדוקדק כך גם מלשון הברייתא, דתנא – ששנינו מ'דף, משמעו
טומאה קלה, בדיקת – כמו שכתוב (ויקרא כו לו) 'עלה נדף',
והכוונה דבר קל, וטומאה דרבנן נחשבת כטומאה קלה יותר.
שנינו במשנה: והחכמים אומרים לא בדיק זה בו ולא כדברי זה,
אלא מעת לעת ממעט על ידי מפקדה לפקדה ומפקדה לפקדה
ממעט על ידי מעת לעת. הגמרא מביאה ברייתא המבאר את
דברי חכמים: תנו רבנן בברייתא, והחכמים אומרים לא בדיק זה ולא
בדיק זה, לא בדיק שמואי שלא עשה כיון – (חזקוני וגדרי) לדבריו
מדברין לטמא את האשה למפרע, ואמר שאשה הרואה דם היה
שעתה, ולא בדיק הלל שהפריז על מדייתו – שהגדיל והרחיב
מדתו להחמיר יותר מדאי, ומטמא למפרע מהבדיקה הקודמת אף
אם עברו ימים רבים, שודאי אין הדם מתעכב בבית החיצון זמן רב
כל כך, אלא מעת לעת, שהוא עשרים וארבע שעות, מבעת על
יד מפקדה לפקדה, כלומר את הזמן שמהבדיקה הקודמת,
ומפקדה לפקדה מבעת על ידי מעת לעת. מבאר הברייתא: מעת
לעת מבעת על ידי מפקדה לפקדה ביד, כגון שבדיקה עצמה
באחד בשפה, ומצאת עצמה טהורה, ושכח יום שני ושלישי ולא
בדיקה, ולביעית בדיקה ומצאה עצמה טמאה, אין אומרים תטמא
מפקדה לפקדה – מבדיקה לבדיקה, וכל טהרות שנגעה בהם
מיום ראשון אחר שבדקה תהיינה טמאות, אלא מטמאה רק
טהרות שנתעסקה בהם בתוך מעת לעת. ומפקדה לפקדה מבעת
על ידי מעת לעת ביד, כגון שבדיקה עצמה בשפה ראשונה של היום
ומצאה עצמה טהורה, ושכח לה שעה שניה ושלישית ולא בדיקה,
ולביעית בדיקה ומצאה עצמה טמאה, אין אומרים תטמא למפרע
את כל הטהרות שנתעסקה בהם בתוך מעת לעת, אלא מטמאה רק
מפקדה לפקדה, כלומר רק את הטהרות שנתעסקה בהם מהזמן
שאחר הבדיקה שבדקה בשעה ראשונה עד עכשיו.
שנינו בדברי חכמים 'מפקדה לפקדה ממעט על ידי מעת לעת'.
מקשה על כך הגמרא: פשיטא – פשוט הוא דין זה ולמה הוצרכה

1 וּבְרִייתָא שְׁשִׁינוּ שֶׁאִשָּׁה הָרואה שְׁלֵא בִשְׁעָתָא וּסְתָה מִטְמָאָה
2 לַמִּפְרָע מֵעַתָּה לַעֲתֵי כְּדִבְרֵי הַכֹּל הִיא שְׁנוּיָה.
3 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לִי וְלִקְרָא אִפְכָּא – וְנִעְמִיד לְהִיפֵךְ, וְכֻמוּ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ
4 בְּתִירוֹךְ הָרֵאשׁוֹן, וּמִשְׁנַתְנוּ שְׁנוּיָה שֶׁהָרואה דָם דִּיה שְׁעָתָה
5 עֹסֶקֶת בְּרֵאֵתָה בִשְׁעָתָה וּסְתָה וְכִדְבְּרֵי הַכֹּל, שְׁחֻכְמִים מְוִידִים לְרַבִּי
6 דּוּסָא בְּרֵאֵתָה בִשְׁעָתָה וּסְתָה שְׁדִידָה שְׁעָתָה, וְהַבְרִייתָא שְׁנוּיָה
7 שֶׁהָרואה שְׁלֵא בִשְׁעָתָה וּסְתָה מִטְמָאָה לַמִּפְרָע כְּחֻכְמִים, שְׁנַחֲלִקוּ
8 עַל רַבִּי דּוּסָא בְּרואָה שְׁלֵא בִשְׁעָתָה וּסְתָה מִטְמָאָה לַמִּפְרָע,
9 וּמֵאִיזָה טַעַם חֹזְרֵנוּ מִהִתִּירוֹךְ הַקּוֹדֵם. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: בִּיּוֹן דְּאִפְכָּא
10 לְאִקְוִי לְקוֹלָא וְלִחְוִיָּרָא – כִּיּוֹן שֶׁאִפְשֵׁר לַהֲעֵמִיד אֶת מַחְלֻקְתָם
11 שֶׁל חֻכְמִים וְרַבִּי דּוּסָא לְקוֹלָא וְשֶׁבְּרֵאֵתָה בִשְׁעָתָה וּסְתָה לְדִבְרֵי הַכֹּל
12 דִּיה שְׁעָתָה וְנַחֲלִקוּ בְּרואָה שְׁלֵא בִשְׁעָתָה וּסְתָה כֻמוּ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ
13 בְּתִירוֹךְ הָרֵאשׁוֹן, וְלִחְוִיָּרָא וְשֶׁנַּחֲלִקוּ בְּרֵאֵתָה בִשְׁעָתָה וּסְתָה, אֲבָל
14 שְׁלֵא בִשְׁעָתָה וּסְתָה לְדִבְרֵי הַכֹּל מִטְמָאָה לַמִּפְרָע כֻמוּ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ
15 בְּתִירוֹךְ הַשֵּׁנִי, לְחִוִּיָּרָא מִקְּמִינֵי – יֵשׁ לָנוּ לַהֲעֵמִיד אֶת מַחְלֻקְתָם
16 לְחִוִּיָּרָא כְּתִירוֹךְ הַשֵּׁנִי.
17 הַגְּמָרָא דְנָה דִּבְרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעִיל: קִתְּנֵי בְּרִייתָא
18 שֶׁהוּבָאָה לְמַעֲלָה, אִשָּׁה שֶׁמִּצָּאָה כְּתָם בִּשְׁעָתָה וּסְתָה טְמָאָה
19 לַמִּפְרָע, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵם הִיתָה רֹאֵה דָם בִּשְׁעָתָה וּסְתָה דִּיה שְׁעָתָה,
20 מִשּׁוּם שֶׁאֵם תִּרְאֶה דָם שְׁלֵא בִשְׁעָתָה וְקִתְּנֵי מִטְמָאָה לַמִּפְרָע מֵעַתָּה
21 לַעֲתֵי, וְכִיּוֹן שִׁישׁ אֹפֹן שֶׁמִּטְמָאָה לַמִּפְרָע בְּרֵאִיתָ דָם, גַּם בְּכַתָּם
22 אִפְשֵׁר לִוְרֵא שֶׁמִּטְמָאָה לַמִּפְרָע, וְאִין לַהֲקֻשּׁוֹת שְׁלֵא יֵדָה הַכְּתָם
23 חֲמוֹר לִוְרֵא גְּמִירוֹהּ. מִדְּרִיכָתָה הַגְּמָרָא: מִטְמָאָה דְּאִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְכֵת
24 הוּא דְּפִלְגִי רִבְּנָן בֵּין בְּתָמָה לְבְּרִייתָה – מִשְׁמַע שְׁדוּקָא בְּאִשָּׁה שִׁישׁ
25 לָהּ וּסְתָה חִילְקוּ חֻכְמִים בֵּין מִצָּאָה כְּתָם, שֶׁמִּטְמָאָה לַמִּפְרָע, לְרֵאֵתָה
26 דָם, שְׁדִידָה שְׁעָתָה. הָא שְׁאָר נְשִׁים שְׁאֵמְרוּ בְּהוֹן חֻכְמִים שְׁלַעוֹלָם דִּיּוֹן
27 שְׁעָתָה, וְאִין בְּהוֹן טְמָאָה לַמִּפְרָע, כְּגוֹן אַרְבַּע הַנְּשִׁים שֶׁהוֹזְכְּרוּ
28 בְּמִשְׁנָה לַהֲלֵךְ (ו.י). בְּתוֹלָה מְעוּבֶרֶת מְנִיקָה חֻקְנָה, בְּתָמָן בְּרֵאִיתָהּ,
29 שֶׁאִף בְּכַתָּם אֵינָן מִטְמָאוֹת לַמִּפְרָע, מִנֵּי – בְּרֵייתָא זוֹ בִּשְׁטִית מִי הִיא
30 הַלּוֹכֶת, הֵלֵא בִּשְׁטִית רַבִּי חִנִּינָא בֵּין אֲמִיגִינוֹם הָא, דְּאִמְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה
31 אִמְרֵי שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חִנִּינָא בֵּין אֲמִיגִינוֹם, כָּל הַנְּשִׁים שְׂרָאוֹ כְּתָם,
32 בְּתָמָן טְמָא לַמִּפְרָע, וְנְשִׁים שְׁאֵמְרוּ חֻכְמִים דִּיּוֹן שְׁעָתָה, דִּהִינּוּ אַרְבַּע
33 הַנְּשִׁים שֶׁהוֹזְכְּרוּ, בְּתָמָן בְּרֵאִיתָהּ, וְכֻמוּ שֶׁלְּגַבִּי רֵאִיתָ דָם אִמְרוּ
34 חֻכְמִים שְׁדִיין שְׁעָתָה, הוּא הִדִּין שְׁבִמְצִיאתָ כְּתָם דִּיּוֹן שְׁעָתָה, חִיּוֹן
35 מִתְּנִינְקָתָ שְׁלֵא הִנִּיעַ וְכִנָּה לְרֵאֵתָה, שְׁאֵפִילוֹ אִם נִמְצָאוּ סְרִינֵי שְׁלֵא
36 מְלֻכְכִין בָּדָם וְאֵינָה יוֹדַעַת אִם בֹּא מְגוּפָה, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, וְאִפִּילוֹ
37 מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא אֵינָה מִטְמָאָה לַמִּפְרָע אֲבָל גִּזְרוּ בָּהּ כֻלָּ דִּין כְּתָמִים.
38 דִּבְרֵי רַבִּי חִנִּינָא בֵּין אֲמִיגִינוֹם וְנְשִׁים שֶׁאִמְרוּ חֻכְמִים דִּיּוֹן שְׁעָתָה
39 כְּתָמָן בְּרֵאִיתָהּ מִבּוֹאֵר שִׁישׁ דִּין כְּתָמִים בֹּאֲרַבַּע הַנְּשִׁים הַמְּסוּלְקוֹת
40 דְּמִים. הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל כֵּי: וְכִי אֵיתָ לָהּ לְרַבִּי חִנִּינָא בְּתָם כָּלָל –
41 וְכִי רַבִּי חִנִּינָא סוֹבֵר שִׁישׁ דִּין טוֹמְאוֹת כְּתָמִים בֹּאֲרַבַּע נְשִׁים אֵלוֹ
42 וּמִטְמָאוֹת מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְהִתְנִיָּא בְּרֵייתָא. כָּל הַנְּשִׁים בְּתָמָן טְמָא,
43 וְאִף נְשִׁים שְׁאֵמְרוּ חֻכְמִים דִּיּוֹן שְׁעָתָה, דִּהִינּוּ בְּתוֹלָה מְעוּבֶרֶת מְנִיקָה
44 וְחֻקְנָה, בְּתָמָן טְמָא, רַבִּי חִנִּינָא בֵּין אֲמִיגִינוֹם אִמְרֵי, נְשִׁים שְׁאֵמְרוּ
45 חֻכְמִים דִּיּוֹן שְׁעָתָה אִין לָהֶן בְּתָם, מֵאִי לָאוּ – הָאֵם אִין כּוֹונָה
46 הַבְּרִייתָא לִוְרֵא שֶׁאִין לָהֶן דִּין בְּתָם כָּלָל, וְאִם מִצָּאוּ כְּתָם אֵינָן
47 טְמָאוֹת אִפִּילוֹ מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְלֹא כְּשִׁמוּאֵל שֶׁאִמְרֵי מִשְׁמֹ
48 שֶׁמִּטְמָאוֹת מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לָאוּ – אִין כּוֹונָה
49 הַבְּרִייתָא שֶׁאִין לָהֶם דִּין כְּתָם כָּלָל, אֲלֵא כּוֹונָתָה שֶׁאִין לָהֶן דִּין בְּתָם
50 לְטַמָּא לַמִּפְרָע, אֲבָל יֵשׁ לָהֶן דִּין בְּתָם לְטַמָּא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְכֻמוּ
51 שֶׁאִמְרֵי שְׁמוּאֵל מִשְׁמֹ.
52 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִם אֲבָן כּוֹונָתוֹ שֶׁל רַבִּי חִנִּינָא בְּרֵייתָא שֶׁאִין
53 לָהֶם דִּין כְּתָם לְטַמָּא לַמִּפְרָע מִכָּלֵל דְּתֵנָּא קָמָא חֲחוּלֵק עַל רַבִּי
54 חִנִּינָא וְאוֹמֵר כְּתָמָן טְמָא כָּבֵר שֶׁטְמָא אִפִּילוֹ לַמִּפְרָע, וְכִי מִסְתַּבֵּר
55 לִוְרֵא בְּמִסּוּלְקוֹת שְׁכַתְמָן חֲמוֹר מְרֵאִיתָהּ וְיֵהָא טְמָא לַמִּפְרָע.
56 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִין, בְּרֵייתָא זוֹ רַבִּי מֵאִיר הָא דְּמִתְקִיר לְנִי בְּתָמִים
57 יוֹתֵר מִבְּרֵאִיתָ דָם, וּמִטְמָא בְּכַתָּם לַמִּפְרָע אִף בֹּאֲרַבַּע נְשִׁים אֵלוֹ.
58 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר לְדִבְרֵי רַבִּי מֵאִיר: דְּתֵנָּא בְּרֵייתָא, כָּל
59 הַנְּשִׁים, בְּתָמָן טְמָא לַמִּפְרָע, וְאִף נְשִׁים שְׁאֵמְרוּ בְּהוֹן חֻכְמִים שֶׁאִין רֹאֵה
60 דָם דִּיּוֹן שְׁעָתָה, בְּתָמָן טְמָא לַמִּפְרָע, דְּבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי חִנִּינָא בֵּין

61 אֲמִיגִינוֹם אִמְרֵי, נְשִׁים שְׁאֵמְרוּ חֻכְמִים שֶׁאִין רֹאֵה דָם דִּיּוֹן שְׁעָתָה,
62 בְּתָמָן בְּרֵאִיתָהּ, וְאֵינָן מִטְמָא אֲלֵא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא, וְתִנּוּקָתָ שְׁהִנִּיעַ
63 וְכִנָּה לְרֵאֵתָה, יֵשׁ לָהּ דִּין בְּתָם לְטַמָּא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא אִף אִם לֹא רֵאֵתָה
64 דָם מְעוֹלָם, וְתִנּוּקָתָ שְׁלֵא הִנִּיעַ וְכִנָּה לְרֵאֵתָה, אִין לָהּ דִּין בְּתָם.
65 וְאִמְרֵי נִחְשָׁב שֶׁהִנִּיעַ וְכִנָּה לְרֵאֵתָה, מִשְׁהִנִּיעַ יְמֵי הַנְּעוּרִים, דִּהִינּוּ
66 שֶׁהִבֵּאָה שְׁנֵי שְׁעֵרוֹת אוֹ שְׁנַעֲשִׂית בַּת שְׁנֵים עָשָׂרָה שְׁנִים יוֹם
67 אַחַד אִף אִם לֹא הִבֵּאָה שְׁנֵי שְׁעֵרוֹת.
68 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: וְהַמְשָׁמֶשֶׁת בְּעֵדִים כו', הִרִי בְּדִיקָה זוֹ נִחְשָׁבֶת
69 כְּפִקְדָה, וּמִמַּעֲטָתָ עַל יָד מֵעַתָּה לַעֲתֵי וְעַל יָד מִפְקִידָה לְפִקְדָה.
70 הַגְּמָרָא דְנָה אִיזוֹ בְּדִיקָה נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה: אִמְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה אִמְרֵי
71 שְׁמוּאֵל, עַד שֶׁבְּדִיקָה בּוֹ לְפָנֵי תְּשֻׁמִּישׁ, אֵינָן מִמַּעֲטָ עַל יָד מֵעַתָּה לַעֲתֵי
72 בְּפִקְדָה, וְאִם תִּרְאֶה אַחֵר כֵּךְ בְּתוֹךְ מֵעַתָּה לַעֲתֵי לְבִדִּיקָה זוֹ תִּהְיֶה
73 טְמָאָה לַמִּפְרָע אִף מִהוֹמָן שְׁקוֹדֵם בְּדִיקָה זוֹ, מֵאִי מִטְמָא – מֵה
74 הַטַּעַם שֶׁבְּדִיקָה זוֹ אֵינָה נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה. אִמְרֵי רַבִּי קְטִינָא, מִתּוֹךְ
75 שְׁמִיחָה לְבִיתָה – מִתּוֹךְ שֶׁמִּמְהֵרָתָ לְשִׁמּוֹשׁ לְכָךְ אִין לְסוּמוֹךְ עַל
76 בְּדִיקָה זוֹ. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְכִי מִהוּמָה לְבִיתָה מֵאִי הָיוּ – וּמֵה בִּכְךָ
77 שֶׁמִּמְהֵרָתָ לְשִׁמּוֹשׁ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מִתּוֹךְ שְׁמִיחָה לְבִיתָה – מִתּוֹךְ
78 שֶׁמִּמְהֵרָתָ לְשִׁמּוֹשׁ חוֹשְׁשִׁים שֶׁאֵינָה מִכְּנָסָת אֶת הָעֵד לְחִוִּיָּרָא וְלִפְדִּיקוֹן
79 שְׁבִאוֹתָ מְקוֹם, וְלִכְךָ אִין לְסוּמוֹךְ עַל בְּדִיקָה זוֹ לַעֲנִין שְׁלֵא תִּטְמָא
80 טְהוֹרֹת שְׁנוּעָה בָּהֶם.
81 מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: תֵּנָּן בְּמִשְׁנָתָה, הַמְשָׁמֶשֶׁת בְּעֵדִים – אִשָּׁה שְׁבֹדֶקֶת
82 עֲצָמָה בִּשְׁעָתָה תְּשֻׁמִּישׁ, הָרִי בְּדִיקָה זוֹ נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה, מֵאִי לָאוּ –
83 הָאֵם אִין כּוֹונָה מִשְׁנָה הַמְשָׁמֶשֶׁת בְּעֵדִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים לִוְרֵא חֵד
84 וְ– עַד אַחַד לְפָנֵי תְּשֻׁמִּישׁ וְחֵד וְ– וְעַד אַחַד לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ, מִשְׁמַע
85 שֶׁאִף הַבְּדִיקָה שְׁקוֹדֵם הַתְּשֻׁמִּישׁ נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה, וְקִשָּׁה לְשִׁמוּאֵל
86 שֶׁאִמְרֵי שֶׁבְּדִיקָה שְׁקוֹדֵם תְּשֻׁמִּישׁ אֵינָה כְּפִקְדָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
87 לָאוּ, אִפְשֵׁר לִוְרֵא שֶׁאִירִי וְאִירִי – זֶה וְזֶה, כְּלוּמֹר שְׁנֵי הָעֵדִים שְׁשִׁינוּ
88 שְׁנַחֲשִׁים כְּפִקְדָה, עֹסֻקִים בְּבִדִּיקָה שְׁלֵאֲחֵר תְּשֻׁמִּישׁ, וְאִחַד לֹא,
89 שֶׁהֵבֵל מְקַנָּה בּוֹ אֶת עֲצָמוֹ לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ, וְאִחַד לָהּ, שֶׁהִיא
90 בּוֹדֶקֶת עֲצָמָה לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ, בְּדִתָּנָן בְּמִשְׁנָה (לַהֲלֵךְ י.ד.) דִּרְדָּךְ כְּנוֹתָ
91 יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּן מְשֻׁשׁוֹת בְּשָׁנֵי עֲדִים, אִחַד לֹא וְאִחַד לָהּ. אֲבָל לְעוֹלָם
92 בְּדִיקָה שְׁלִפְנֵי תְּשֻׁמִּישׁ אֵינָה נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה כִּיּוֹן שֶׁמִּמְהֵרָתָ וְאֵינָה
93 בּוֹדֶקֶת בְּחוּרִים וּבִסְדִּיקִים.
94 מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: הָאֵי מֵאִי – וְכִי מֵה פִּירוּשׁם שֶׁל דְּבָרִים אֵלוֹ, אִי
95 אִמְרֵי בְּשִׁלְמָא – אִם תֹּאמַר שֶׁעֵדִים שְׁשִׁינוּ בְּמִשְׁנָתָה הִינּוּ חֵד
96 לְפָנֵי תְּשֻׁמִּישׁ וְחֵד לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ מִזְכָּר, דְּאִיִּפְדִּיקוֹ לְהַשְׁמִיעֵנוּ
97 שֶׁבְּדִיקָה זוֹ נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה, דְּפִלְקָא דְּעִתָּה אִמְרֵי – שְׁדִידָה עוֹלָה
98 בְּדַעֲתָן לִוְרֵא שֶׁמִּתּוֹךְ שְׁמִיחָה לְבִיתָה לֹא בְּדִקָה שְׁפִיר – שְׁחִיחָה
99 שֶׁמִּמְהֵרָתָ לְשִׁמּוֹשׁ לֹא בְּדִקָה הֵיטֵב, קָא מְשַׁמַּע לָן שֶׁמִּכָּל מְקוֹם הָרִי
100 זוֹ בְּפִקְדָה, אֲלֵא אִי אִמְרֵי אִירִי וְאִירִי לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ – אֲבָל אִם
101 תֹּאמַר שְׁנֵי הָעֵדִים שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּמִשְׁנָתָה הַכּוֹונָה לְעֵדִים שְׁבֹדֶקֶת
102 בָּהֶם לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ, פְּשִׁטָּא – פְּשוּטָה הִדְבֵּר שְׁנַחֲשִׁים כְּפִקְדָה,
103 שְׁהִרִי אֵינָה מִמְהֵרָתָ, וְלִמָּה הוֹצִרְכָה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין זֶה.
104 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם שְׁנֵי הָעֵדִים שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּמִשְׁנָתָה הַכּוֹונָה
105 לְעֵדֵי שְׁבֹדֶקֶת בָּהֶם אַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ, וּמֵה שֶׁשָּׁלַתָ שֶׁאִם כֵּן פְּשוּטָה
106 שְׁנַחֲשִׁים כְּפִקְדָה, יֵשׁ לִוְרֵא דְּמֵהוּ דְּתִיבָא – שְׁדִידָה עוֹלָה עַל
107 דַּעֲתָן לִוְרֵא שִׁישׁ לְחֹשׁוֹשׁ שְׁמָא תִּרְאֶה מִפְּתָ דָם קִטְנָה בְּחִדְלָה,
108 וְתִתְפַּנֶּה שְׁכַבְתָּ וְרָעָה וְלֹא תִדַּע שֶׁרֵאֵתָה דָם, וְאִפִּילוֹ בְּדִיקָה שֶׁאִחֵר
109 תְּשֻׁמִּישׁ לֹא תִחְשַׁב כְּפִקְדָה, קָא מְשַׁמַּע לָן שֶׁאִין חוֹשְׁשִׁים לְכָךְ
110 וּבְדִיקָה זוֹ נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה. תִּירוֹךְ נֹסֶף: וְאִיִּבְעִיתָ אִמְרֵי, לְעוֹלָם
111 שְׁנֵי הָעֵדִים שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּמִשְׁנָתָה הַכּוֹונָה לְעֵד שְׁקוֹדֵם תְּשֻׁמִּישׁ וְעַד
112 שֶׁאִחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ, שְׁשִׁתִּי בְּדִיקוֹת אֲצִרְכֶּנָּה רִבְּנָן, חֵד לְפָנֵי תְּשֻׁמִּישׁ
113 וְחֵד לְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ, וְכִי קִתְּנֵי – וּמֵה שְׁשִׁינוּ עַל בְּדִיקוֹת אֵלוֹ
114 שְׁבֹדֶקֶת בִּשְׁעָתָה תְּשֻׁמִּישׁ וְחֵד זוֹ בְּפִקְדָה, אֲלֵאֲחֵר תְּשֻׁמִּישׁ – מְדוּבָר
115 עַל הַבְּדִיקָה שֶׁלֹּאֲחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ, אֲבָל הַבְּדִיקָה שְׁקוֹדֵם הַתְּשֻׁמִּישׁ
116 אֵינָה נִחְשָׁבֶת כְּפִקְדָה כִּיּוֹן שֶׁאֵינָה בּוֹדֶקֶת הֵיטֵב, וּמֵה שֶׁהוֹזְכְּרוּ
117 הַתֵּנָּא גַּם אֶת הָעֵד שְׁקוֹדֵם הַתְּשֻׁמִּישׁ אִף שֶׁאֵינָן נִחְשָׁב כְּפִקְדָה,
118 הוּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין נֹסֶף, שֶׁאִשָּׁה הָעוֹסְקָה בְּטְהוֹרֹת צִרְיָה לְבִדּוֹק
119 קוֹדֵם תְּשֻׁמִּישׁ וְאַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ.
120 מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא עַל הַתִּירוֹךְ הַשֵּׁנִי: וְהָא הַמְשָׁמֶשֶׁת קִתְּנֵי – וְהִרִי לְשׁוֹן

נדה. פרק ראשון – שמאי דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
רש"י
תוספות

וברייתא דברי הכל – דשלא בשעת וסתה – מטמא למפרע. אבל לגמרי לא אתי כרבנן, דלדידהו אפילו בשעת וסתה נמי. ואם תאמר: מעיקרא מאי סבר, דאמרין איפכא, ולא אמרין לחומרא? ויש לומר: דמעיקרא בעי לאוקומי מתניתין כבולי עלמא, אבל כשהביא הברייא – לא מצי לאוקומי כבולי עלמא, הדר ביה, וקאמר לחומרא. **הא** שאר נשים שאמרו חכמים דין שעתן בתמן כראייתא – משמע שיש להחזיר ביש לה וסת טפי מנאכרע נשים, אם כן דוסא דאמר ביש לה וסת דיה שעתה, כל שכן דאית ליה בארבע נשים. וקשה: דאם כן, לקמן (ז.ו.) דפסיק רבי אליעזר בארבע, אמאי חשיב הך בהדיחיהו כיון דרבי דוסא סבר כותיה, לא הוה ליה למחשובי דכהאי גוונא אמרין לקמן. ויש לומר: דאף דביש לה וסת כתמה טמא למפרע, לאו משום דחזמי טפי מאכרע נשים, אלא משום דגזור בשעת וסתה אטו שלא בשעת וסתה, אף על גב דבראיא לא גורין. **רבי** מאיר דמי דמחזמי בבתמים – פירש רש"י: דמחזמי בבתמים טפי מבראיא. ואין נראה, דאם כן, מה לו להתלמוד להאריך ולומר דמחזמי בבתמים הוה ליה למנמי: "רבי מאיר, היא דמניא" וכו', ולא יומרו וכו'. דבסמוך תניא: דהרואה כחם – מקולקלת למנינה, וברואה דם – אינה מקולקלת למנינה. אלמא שאר תנאים נמי אחזיזו טפי בבתמים מבראיא ודאף על גב דהך ברייתא כרבי מאיר, דקתני: "מטמאה את בועלה למפרע", ובפרק "כל דיד" (נדה טו,א) אמרין: דוקא לרבי מאיר מטמאה בועלה למפרע. מכל מקום, הא דמקולקלת למנינה, מידו אתי כבולי עלמא. וכן שיליה "בא סימן" (נדה נגב.) תניא: הוראה כחם – מטמאה עצמה למפרע בקדשים. וחיינו, לענין שמקולקלת למנינה, כמו שאפרש שם בעור' ה'. ונראה לפרש: "רבי מאיר היא דמחזמי בבתמים" – שהוא רגיל להחזיר בבתמים טפי מרבנן, כדתנן פיר' "בא סימן" (שם נגב.) דהוראה כחם – חוששין משום זוב, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין בבתמים משום זוב. ואמרין להם: מאן חכמים? – רבי חנינא בן אנטיגנוס, דמיקל יותר בבתמים, כדאמרין הכא, ובכמה דוכתי מחזמי רבי מאיר, כדאמרין לקמן (טו,ב.) גבי "אשה עששה צרכיה", ובפרק "כל דיד" (נדה י"א) אמרין: בדיק בעד ושאין בדיק לה, והניחה בקפסא, ולמחר מצאה עליו דם – רבי מאיר מטמא, וחכמים מטהרין. ולכן קאמר הכא: "רבי מאיר דמחזמי בבתמים", ואף על גב דבפרק "האשה" (נדה נט,א) תניא: השאילה חלוקה לגיהו – אינה תולה בגויה. רבי מאיר אומר: תולה בגויה. אלמא מיקל טפי מרבנן מכל מקום ברוב מקומות מחזמי. **כל** הנשים בתמן טמא למפרע ונשים שאמרו כו' – לא זו אף זו קתני. **תני** ומשמשת – אף על פי שאמרו דיה שעתה. **השתא** מעת לעת ממעט – פירשו: השתא מעת לעת, דפשעה ולא בדיק שחריה, בדיק חרשית ומצאה טמאה, בדיק של צדדים דלאחר תשמיש, מיעטה, דלא ממצאה מעת לעת. כל שכן כשברקה שחריה, ולא פשעה כלום – דממעט, דלא מטמאה משריית. מסייע

– **לְאַחַר תְּשֻׁמִּישׁ, וְכִי קָתַנִּי "הָרִי זֶה פִּקְקִידָה"** – **אֲלֵאחֲרֵי תְשֻׁמִּישׁ**. – **וְהָא "הַמְשֻׁמֶשֶׁת" קָתַנִּי** – **תֵּנִי: "וּמְשֻׁמֶשֶׁת"**. **"מִמַּעַמְטָה עַל יַד מַעַת לְעַת"**. **הַשְׁתָּא מַעַת לְעַת מִמַּעַמְטָה** מִפְּקִידָה

והכי קאמר: מצוה עליה לשמש בעדים, דהרי כפקידה – אבחרא. וקמא לא נקט ליה אלא לאשמעינן דמצוה לבדוק קודם תשמיש. השתא מעת לעת – דאתמול דומן ארך הוא, ממעטת פקידה זו דעדים.

ולוקמא איפכא – כדאוקמיה מעיקרא, ומאי טעמא דהרי בה, הא שפיר מצי לאוקמי מתניתין – דברי הכל, וברייא – רבנן. לקולא ולחומרא – מעיקרא אוקימנא לקולא, דבשעת וסתה – דברי הכל דיה שעתה, ובשלא בשעת וסתה – פליגי. והשתא אוקימנא פלוגתא – בשעת וסתה, ואיכא דמחזמי ומטמא לה למפרע. ושלא בשעת וסתה – דברי

הכל מטמאה למפרע. קתני **שאת תראה** – כמו "אמר מר", **שאת תראה** ב' – אלמא דטעם דכתמה מטמא למפרע, משום דאשכחן בהו ראייה טמאה למפרע, דהשתא לא הוה כתמה חמור מראייתה. ושמע מינה דאשה דיש לה וסת, הוא דפלוג רבנן בין כתמה לראייתה: דכתמה מטמא למפרע, ובראייתה ליה שעתה, משום דבראייתה שלא בשעת וסתה אשכחן טמאה למפרע. **הא שאר נשים שאמרו חכמים דין שעתן** – כגון ארבע נשים, דלא אשכחן בהו ראייה טמאה למפרע, כתמן נמי אינו טמא למפרע. כתמן כראייתן – מנאן ואילך טמאות. חוץ מתנייתך ב' – דאפילו מנאן ולהבא, נמי לא. והא דאמר: בתולת דמים כתמן כראייתן, מנאן ולהבא מיהא טמאה, חיינו כשהגיע זמנה לראות ולא ראתה. מלובלכין בדם – ולא ידעה אי אתי מגופה אי לא. אין חוששין לה – ואפילו אין לה במה לתלות, דבשקל של טבחים לא עברה, איכא למימר: עברה, ולא אדעתה. דהא בגופה אין לתלות כל עיקר, דכתמין דרבנן נינהו, וכי גזור רבנן – בהגיע זמנה, דדם מצוי בה. אבל בהא – לא גזור, הואיל ואין בה דמים. ולקמן מפרש איזה הוא זמנה, משיגיע ימי הנעורים, שהביאה שתי שערות, או בת שנים עשרה שנה ויום אחד ואף על פי שלא הביאה שתי שערות. ומי אית ליה לרבי חנינא כחם כלל – בארבע נשים, ואפילו מנאן ולהבא. דמחזמי בבתמים – טפי מבראייתא. דראית ארבע נשים, הואיל ואין דם מצוי בהן, אמרין: השתא אתי, ומכי אתי חזייתה. אבל כחם איכא למימר: אי בדיק לחלוק, מעיקרא הוה אישתבח. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר נשים שאמרו חכמים דין שעתן כתמן כראייתן – כלומר, נשים שאמרו חכמים דין שעתן, כתמן כראייתן לטמאה מנאן ולהבא. יש לה כחם – מנאן ולהבא, אף על פי שלא ראתה ממימה. אינו **ממעט** – על יד מנת לעת ועל יד מפקידה לפקידה. שמהומה לביתא = ממהרת לשמש. אחד לו – שמקנה בו בעצמו. ותחפנה שכבת זרע – ואפילו דלאחר תשמיש נמי לא ליהוי כפקידה, קא משמע לן. ואי בעית **אימא** – לעולם חד לפני תשמיש וחד לאחר תשמיש, ואפילו הכי "הרי זו כפקידה" אלאחר תשמיש קאי. ואם תאמר: עד שלפני תשמיש למה הוזכר? מתניתין תרתי קתני, ואשמעינן תנא דמתניתין דשני בדיקות אצרכו רבנן. והכי קאמר: "משמשת בעדים" – כלומר: מצוה עליה לשמש בעדים, ואף על פי שיש לה וסת. "הרי זו כפקידה" – ההוא דלאחר תשמיש. והא המשפשת קתני – דלאו לשון חובה הוא, אלמא חדא קתני, ומשום "הרי זו כפקידה" נקט לה. והכי קאמר: ואשה המשמשת בעדים – הרי זו כפקידה, ואקמא נמי קאי. דאי אבחרא לחודה, ראשון למה הוזכר. תני ומשמשת – ותרתני מילי נינהו, והכי קאמר: מצוה עליה לשמש בעדים, דהרי כפקידה – אבחרא. וקמא לא נקט ליה אלא לאשמעינן דמצוה לבדוק קודם תשמיש. השתא מעת לעת – דאתמול דומן ארך הוא, ממעטת פקידה זו דעדים.

הוא, ממעטת פקידה זו דעדים.

נדה. פרק ראשון – שמאי דף ה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

מסייע ליה לזעירי – תימה: דמנותינן לא שמעין לטמא אדם ובגדים; **מכרי** מטה אין בו דעת לישראל – מטהרות לא פריך, דכיון שעסקין בהן – מיקרי שפיר "יש בו דעת לישראל", כדפירש הקונטרס. **בשחברותיה** – נשאות אותה במטה – משמע הכא: דפשיטא דכיון דחברותיה נשאות אותה במטה – דמקרי מטה "דבר שיש בו דעת לישראל".

ותימה לרבינו יצחק בן אשר: דבסוף פרק קמא פסחים (ט"א) קאמר: ועל המחט שנמצא בבשר – שדוסכין וידיים טהורות. ומקף לה: במחט טמא מות, וטהורות – משום דעודה רשות הרבים הוא. אבל אי הוה רשות היחיד – הוה טמא. ופריך: אמאי? והא אין בו דעת לישראל? והא דאמר רבי יוחנן, דאמר: ספק טומאה הבאה בידי אדם – נשאלין עליה. והשתא, מאי מקשה התם, ומה צריך לאתויי? הך רבי יוחנן, דכיון דאדם תופס את הסכין – חשוב "דבר שיש בו דעת לישראל" אפילו בלא רבי יוחנן, כדמשמע הכא? ויש לומר: דהבא חשיב טפי "דבר שיש בו דעת לישראל" כשחברותיה נשאות אותה במטה, משום דנדה נמי המטמאה יש בה דעת לישראל. אי נמי: משום שגם חברותיה נשאות, גם הם טמאות במטה הנדה. אכן התם, אין האדם טמא, אלא הסכין שנגע במחט. והשתא נמי אתי שפיר דפריך בסמוך לרבי יוחנן מ"היה מתעטף בטליתו", ולא פריך נמי לזעירי – משום דאדם תופס הטלית, לא דמי לחברותיה שגם הן טמאות, ויש בהן דעת לישראל. וא משום שהנדה המטמאה יש בה דעת לישראל. **ספק** – טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה ואפילו בכלל המונח על גבי קרקע – ואם תלוי מאי קא משמע לן רבי יוחנן? מתנינן (הא) טהרות פרק רביעי משנה ח: תיסק שנמצא בצד העיסה כו'. דהבאים מטמאין, משום דעשו לתינוק "יש בו דעת לישראל", אף על פי שהעיסה איה בה דעת לישראל. ובמסכת טהרות פרק רביעי (משנה ט) תנן: טמא שפשטו גזלו לבין המושקין, ספק נגע ספק לא נגע – טמא בשרות היחיד. עוד תנן התם בספא: היה מקל בידו, ובראשו מלאה משקן טמאין, ורוקק לבין הכבדות, ספק נגע בו – טהור. וטעמא, משום דטומאת משקן לטמא אחרים לא דאורייתא, והוה ליה ספק (לטמא אחרים) דרבנן, כדמפרש התם. דלא הוה איה – ספקו טמאין לו לומר: דמצוי למימר כשהעיסה והמשקין דחבברת בידו אדם, וקא משמע לן רבי יוחנן: אפילו מונחים על גבי קרקע, או טהרות ביד טהור וטומאה מונחת על גבי קרקע.

היה מתעטף בטליתו – פירוש: טליתו טמא וטהרות בצדו, או טליתו טהור וטומאות בצדו, כגון שרץ ואינו יודע אם נגע בו. או טומאה וטהרות לפניו, וטליתו טהור, ואינו יודע אם נגע לטומאה ואחר כך לטהרות. וקא משמע לן, דלא הוי ספק ספקא: שמא לא נגע וטליתו בשרץ, ואפילו נגע – ספק לא נגע בטהרות. דאם נגע

בשרץ – כמו כן נגע בטהרות. **ואם** אי אפשר אלא אם כן נגע טמא – ואם תאמר: פשיטא, כיון דאי אפשר – דלאו "אי אפשר כלל" קאמר, אלא כלומר, "קריב לודאי". ובתוספתא נמי תניא: אם אי אפשר אלא אם כן נגע – ספקו טמא. מדקאמר רבן שמעון בן גמליאל: אומרים לו "שנה", דליכא למימר דארישא אתי, "ספק טהור", וקאמר איתו: "אומרים לו שנה", ואם נגע – טמא. דאם כן, לא הוי פליגי רבנן לומר: אין שוין בטהרות, דבפרק "צורואת" (נדה נ"א.) אמרינן דדוקא לוקל אין שוין, אבל להחמיר שוין. וכן בריש שחיטת חולין (ב"ב.) אמרינן: אי אמר "ברי לי שלא נגעתי", לאו דוקא "ברי", דעודה – רשות הרבים, כדאמרין בפסחים (ב.) **ומה** כלי חרס שהוא מוקף צמיד פתיל – ואם תאמר: ותימא, דיו במשכבות דאהל המת, דלא מטמא אדם ובגדים. או דיו בכלי חרס, דמעת לעת? ועוד, נימא: פכין קטנים יוכיחו, דטמאים במות וטהורים במעת לעת שבנדה, דלא אתו כללל מנגע, אף משכבות כמו כן ומיהו ר"י פירש דהכי עבד קל וחומר: ומה כלי חרס, שטהור באהל המת, מנא במעת לעת שבנדה כמו בנדה עצמה – משכבות ומושבבות, דטמאים באהל המת, אינו דין שיטמאו במעת לעת שבנדה כנדה עצמה? ומיהו דחיס, שכן אין לו טהרה במקוה: כדפריך בפרק "כשם" (סוטה כ"ט.), או, שכן מטמא מאורו: ויש לומר: טהרות דשאר כלים יוכיחו, שאין קל טומאת אור, ויש להם טהרה במקוה, וטמאין במעת לעת שבנדה כנדה עצמה, שהם ראשונים. דהא פשיטא ליה דאפילו משכבות טמאין במעת לעת, כדאמרין בפסחים (ב.) ועבד קל וחומר לטמא אדם ובגדים, ולא מצי למיעבד ביה קל וחומר: ומה כלי חרס, שאינו מטמא מגוב בכל טמאות, טמא תוכו במעת לעת שבנדה כנדה עצמה – משכבות, לא כל שכן כדאמר בפרק "בדחה המקשה" (חולין ע"א.) אטו מגבו קאמרין, מתוכו קאמרין. והתם מפרש הפשט.

[הכי] גרסינן הניצול באהל המת כו' – תימה: הא דאינו ניצול במעת לעת היינו בדיטס, דחשיב כאילו נגע בתוכו, דמריבא דמגע אתי. ובמגע אהל המת, נמי טמא, דכך צריך לומר (בכפרק) "רבי עקיבא" דקאמר: מה פכין קטנים, שטהורים בוב – טמא באהל המת, מפך, שטמא בוב – אינו דין שיטמא באהל המת? נימא: כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיחו אלא כדפירשתי. ויש לומר: דהתם עבד קל וחומר ממדרס, והשתא אין לומר מוקף צמיד פתיל יוכיח, דהא טהור מן המדרס.

מפקידה לפקידה – דשחרית היום, דזמן מועט מבעיא. **טעמא** משום דיה שעתה – משום דיש לה וסת. הא אם אין אלה וסת, דמטמא מעת לעת – מטה נמי טמאה, כמשכב נדה עצמה שטמא אדם הנוגע בו טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו, דכתיב (ויקרא טו): "וכל אשר יגע במשכבה יכבס בגדיו". הכי גרסינן: **לטמא אדם לטמא בגדים** – שהאדם מטמא בגדים שעליו, ואף על פי שלא נגעו

בגדים במטה. מכרי, הך מפה דבר שאין בו דעת לישראל הוא – ומעת לעת – ספק טומאה הוא, וכל שאין בו דעת לישראל כו'. בדשלמא אטהרות בלא מטה – ניהא, דכיון דהיא עסוקה בהן ואוחזתן בידה, הוה להו כידה, והיא יש בה דעת לישראל. אלא מטה, כיון דעל גבי קרקע מונחת, דלא בידה הוא, וספקו טהור. דכל ספק טומאה לטמא, מטמא גמרינן לה, וטוטה יש בה דעת לישראל. בשחברותיה נשאות אותה במטה – באותו מעת לעת, דהוא ליה הך מטה ביד חברותיה שיש בה דעת לישראל, הלכך טמאה. הבאה בידי אדם – כגון זו, דטומאה על ידה באה. וכגון נושא שרץ בידו, ספק נגע בכלי המונח על גבי קרקע ספק לא נגע. ואף על פי שאדם לא היה עסוק בכלי המטמא, הואיל והטומאה באה על ידי אדם, ספק נגעו הטומאה בכלי ספק לא נגעו – חשבינן לה כמו שיש בה דעת לישראל, וברשות היחיד ספקו טמא. נשאלין – כלומר, טמא. כמי שיש בו דעת לישראל – וכי אמרינן: דבר שאין בו דעת לישראל – ספקו טהור, כגון שרץ המונח אצל כלי על גבי קרקע ספק נגע ספק לא נגע. הך מפתקא בטהרות וטהרות בצדו – והוא היה טמא. ספק סימא טהרות בטלית כשהגבידו על כתפו, ספק לא נגע. או טמאות בצדו, כגון שרץ, והוא טהור. ספק נטמא טליתו, ספק לא נטמא. מהו – קא סלקא דעתך, דאפילו בפרשות היחיד, משום דהוי דבר שאין בו דעת לישראל, ואף על גב דבאה בידו אדם, הואיל וטהרות מונחות על גבי קרקע ואין אוחזן בידו, אין נשאלין עליהם. שנה – פעם אחת, אם יגע בעשו – בידוע שנגע בתחלה. אין שוין – שמא עכשו נגע וקודם לכן לא נגע, או חילוק. כמנקה – בכלי שנגעו בו נדה, שאינו מטמא אדם, שהרי ראשון הוא, ואינו מטמא אדם אלא אם כח טומאה. אי משכבה לא טעמא אדם – וקשיא לזעירי, דאמר: משכבה ומושבבה מטמא אדם אף לטמא בגדים. כלי חרס – ניצול באהל המת, דכתיב (במדבר טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא" הא יש צמיד פתיל עליו – טהור. אינו ניצול – אם הסיט בתוך מלעלע – טמא כאילו הסיטתה לאחד ראייתה, דכתיב בברייתא לקמן, אינו דין שאינו ניצולין במעת לעת – שיטמאו כמשכב נדה עצמה, אדם ובגדים שעליו.

כמנע
כמנע
דאי נגעו ויש לומר: דלאו "אי אפשר כלל" קאמר, אלא כלומר, "קריב לודאי". ובתוספתא נמי תניא: אם אי אפשר אלא אם כן נגע – ספקו טמא. מדקאמר רבן שמעון בן גמליאל: אומרים לו "שנה", דליכא למימר דארישא אתי, "ספק טהור", וקאמר איתו: "אומרים לו שנה", ואם נגע – טמא. דאם כן, לא הוי פליגי רבנן לומר: אין שוין בטהרות, דבפרק "צורואת" (נדה נ"א.) אמרינן דדוקא לוקל אין שוין, אבל להחמיר שוין. וכן בריש שחיטת חולין (ב"ב.) אמרינן: אי אמר "ברי לי שלא נגעתי", לאו דוקא "ברי", דעודה – רשות הרבים, כדאמרין בפסחים (ב.) **ומה** כלי חרס שהוא מוקף צמיד פתיל – ואם תאמר: ותימא, דיו במשכבות דאהל המת, דלא מטמא אדם ובגדים. או דיו בכלי חרס, דמעת לעת? ועוד, נימא: פכין קטנים יוכיחו, דטמאים במות וטהורים במעת לעת שבנדה, דלא אתו כללל מנגע, אף משכבות כמו כן ומיהו ר"י פירש דהכי עבד קל וחומר: ומה כלי חרס, שטהור באהל המת, מנא במעת לעת שבנדה כמו בנדה עצמה – משכבות ומושבבות, דטמאים באהל המת, אינו דין שיטמאו במעת לעת שבנדה כנדה עצמה? ומיהו דחיס, שכן אין לו טהרה במקוה: כדפריך בפרק "כשם" (סוטה כ"ט.), או, שכן מטמא מאורו: ויש לומר: טהרות דשאר כלים יוכיחו, שאין קל טומאת אור, ויש להם טהרה במקוה, וטמאין במעת לעת שבנדה כנדה עצמה, שהם ראשונים. דהא פשיטא ליה דאפילו משכבות טמאין במעת לעת, כדאמרין בפסחים (ב.) ועבד קל וחומר לטמא אדם ובגדים, ולא מצי למיעבד ביה קל וחומר: ומה כלי חרס, שאינו מטמא מגוב בכל טמאות, טמא תוכו במעת לעת שבנדה כנדה עצמה – משכבות, לא כל שכן כדאמר בפרק "בדחה המקשה" (חולין ע"א.) אטו מגבו קאמרין, מתוכו קאמרין. והתם מפרש הפשט.

[הכי] גרסינן הניצול באהל המת כו' – תימה: הא דאינו ניצול במעת לעת היינו בדיטס, דחשיב כאילו נגע בתוכו, דמריבא דמגע אתי. ובמגע אהל המת, נמי טמא, דכך צריך לומר (בכפרק) "רבי עקיבא" דקאמר: מה פכין קטנים, שטהורים בוב – טמא באהל המת, מפך, שטמא בוב – אינו דין שיטמא באהל המת? נימא: כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיחו אלא כדפירשתי. ויש לומר: דהתם עבד קל וחומר ממדרס, והשתא אין לומר מוקף צמיד פתיל יוכיח, דהא טהור מן המדרס.

כמנע

לישאל, ואפילו בכלי המונח על גבי קרקע נחשב כמי שיש בו דעת
לישאל, כיון שהדבר המטמא נמצא ביד האדם שיש בו דעת
לישאל.
מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי רבי יוחנן, שנינו בברייתא,
היה מתעטף בטליתו, וטהרות וטומאות – וטהרות או טומאות
מונחים בצדו, וטהרות וטומאות – או שהיו טהרות או טומאות
מונחים למעלה מראשו, ספק נגע ספק לא נגע, שאם היתה הטלית
טמאה והיו טהרות בצידו יש להסתפק אם כשהגביה על כתיפו
נגעה בטהרות וטימאה אותם או שלא נגעה, וכן אם היתה הטלית
טהורה והיה שרץ בצידו, יש להסתפק אם נגעה בשרץ ונטמאה או
לא נגעה, כהור, ואם אי אפשר שהתעטף בטלית אלא אם כן נגע,
סמא. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אומרים לו לאדם זה שנה,
כלומר חוזר והתעטף בטלית פעם נוספת, וישנה, ואם עכשיו יגע
בידוע שגם קודם נגע. אמרו לו חכמים לרבן שמעון בן גמליאל,
אין שונים בטהרות, כלומר אין אומרים לו שישנה ולפי זה נבריע
מה היה בפעם ראשונה, שמא עכשיו נגע וקודם לכן לא נגע, או
שעכשיו לא נגע וקודם לכן נגע. וקשה לרבי יוחנן, אמאי – מדוע
כשיש ספק אם נגע מטהרים רבנן, הא – הרי ספק טומאה הבאה
בידי אדם הוא, שהטומאה באה על ידי האדם שהתעטף בטליתו,
ולרבי יוחנן ספק טומאה הבאה בידי אדם נחשב כדבר שיש בו
דעת לישאל שספיקו טמא. מתרצת הגמרא: בר מנייה דהתיא –
חזי מננה, כלומר לא תביא להקשות מברייתא זו, דתני רב
הושעיא בברייתא שלו לפרש ברייתא זו, שאם היה מעשה זה
ברשות הנהיג, ספקו סמא, ואם היה ברשות הרבים, ספיקו כהור,
ולפי זה באמת דנים אותו כדבר שיש בו דעת לישאל, וכדעתו של
רבי יוחנן.
הגמרא דנה בדברי זעירי: גופא – נשוב לעצם דברי זעירי ונבאר
אותם, אמר זעירי, טומאת מעט לעת שגזרו חכמים בגדה, עושה גם
משכב ששכבה עליו הנדה ומושב שישבה עליו הנדה טמאים,
למפא אדם שנגע בהם למפא בגדים שעליו, ואף על פי שלא נגעו
בגדים אלו במטה, כנדה גמורה.
מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא, והא כי אתא – והרי כשבא
אבימי מבי חזוין ושם מקום, אתא ואיתי מתניתא בידה – בא
והביא ברייתא בידו, שטומאת מעט לעת שנגדה, משכבה ומושב
מטמא במנחה, מאי לאו – האם אין כוונתה להשמיענו שמה מנחה
של הנדה, כלומר כלי שנגעה בו, לא מטמא אדם ושהרי הוא
ראשון לטומאה, ורק אב הטומאה מטמא אדם, אף משכבה לא
מטמא אדם, וקשה לזעירי שאמר שמשכבה ומושב מטמא אדם
אף לטמא בגדים.
דוחה רבא את דעתו של המקשן: אמר רבא, ותקברא – וכי סבור
אתה לומר שמשכבה ומושב אינו מטמא אדם כמשכב ומושב
של נדה גמורה, והלא קל וחומר הוא, ומה כלי חרס המוקף צמיד
פתיל, כלומר שהוא מכוסה וחביסו צמוד ומודבק לכלי, הניצול
מן הטומאה באוחל הפת, אף על פי כן אינו ניצול במעט לעת
שנגדה, שאם הסיטה אותו בתוך מעט לעת לראייתו, טמא כאילו
הסיטנו לאחר ראייתו, כמו ששינו בברייתא המובאת להלן,
משכבות ומושבות שאין ניצולין באחל הפת, שהן כשאר כלים
שנטמאים באחל המת, אינו דין שאין ניצולין במעט לעת שנגדה,
ויטמאו כאילו ישבה עליהם לאחר ראייתו, שטמאין אדם לטמא
בגדים שעליו.
חזרת הגמרא לשאלתה הראשונה: והא אבימי מבי חזוין מתניתא
קאמר – והרי אבימי מבי חזוין הקשה מהברייתא ששינו
שמשכבה ומושב כמנחה, חיינו שמשכבה ומושב מטמא ככלי
שנגעה בו ואינו מטמא אדם. מתרצת הגמרא: אמאי – אמור לפרש
את הברייתא, משכבה ומושב

מפקידה לפקידה מיפניא – וכי נצרך לומר שממעטת גם על יד
מפקידה לפקידה, שאם בדקה בבוקר ומצאה טהורה, ושימשה
באותו יום בעדים, ואחר כך בדקה וראתה דם, אינה טמאה אלא
מהומן שאחר התשיש ולא מזמן בדיקת שחרית, הרי זמן זה
שמפקידה לפקידה הוא פחות ממעת לעת ושהוא עשרים וארבע
שעות קודם התשיש.
מתרצת הגמרא: המשנה הוצרכה להשמיענו שבדיקה זו ממעטת
על יד מפקידה לפקידה, דמהו דתימא – שמא תאמר שממעטת
דווקא על יד מעט לעת שהוא זמן רב, משום שחשו בה רבן
לפסידא דטהרות – שחששו להפסד הטהרות שנגעה בהם בתוך
מעת לעת, ולכן הקילו לסמוך על בדיקה זו, אבל על יד מפקידה
לפקידה שהוא זמן מועט לא הקילו שתמעט, קא משמע לן –
משמיענו התנא שאינו כן, אלא ממעטת גם על יד מפקידה
לפקידה.
שינו במשנה: אשה שיש לה וסת דיה שעתה, ביצי דיה שעתה
וכו', היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות, ופרשה מהמטה
וראתה דם, היא טמאה והן טהורות. הגמרא תבאר מדוע שנה
התנא דין זה באשה היושבת במטה. שואלת הגמרא: למה לי
למיתני – (לשנות) היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות, ליתני –
ישנה, היתה עסוקה בטהרות ופרשה וראתה, ומדוע הוצרך לומר
דין זה באופן שהיתה יושבת על המטה. משיבה הגמרא: הא קא
משמע לן – דבר זה בא התנא להשמיענו, מטמא – הטעם שהמטה
טהורה, משום דיה שעתה, כלומר משום שיש לה וסת קבוע ודיה
שעתה, הא – אבל אם לא היה לה וסת קבוע והיתה מטמאה
למפרע מעט לעת, מטה גמי מטמא – גם המטה שישבה עליה
היתה נטמאת. אומרת הגמרא: דין זה שמשמע ממשתנו שאשה
שטמאה למפרע מעט לעת מטמאה גם את המטה כסיעה ליה
לזעירי, דאמר זעירי, טומאת מעט לעת שגזרו חכמים בגדה עושה
גם משכב ששכבה עליו הנדה ומושב שישבה עליו הנדה טמאים
למפא אדם שנגע בהם למפא בגדים שעליו, ואף על פי שלא נגעו
בגדים אלו במטה.
מקשה הגמרא: מבי האי מטה – הרי מטה זו דבר שאין בו דעת
לישאל הוא, שאי אפשר לשאלה אם נגעה בטומאה או לא, וכל
דבר שאין בו דעת לישאל ספקו טהור, שהכלל שספק טומאה
ברשות היחיד טמא נלמד מסוטה, וסוטה יש בה דעת לישאל אם
נטמאה או לא, ודבר שאין בו דעת לישאל לא נלמד מסוטה,
וטומאת מעט לעת היא מספק שמא ראתה. מתרצת הגמרא:
תקנה זעירי – פירש זעירי את משנתנו, שמדובר בשחריתיה
נושאות אותה במטה בתוך מעט לעת לזמן שראתה בו, דהויא ליה
– שנחשבת מטה זו כיד חברתיה האוחזות בה, והן יש בהן דעת
לישאל, ולכן גם המטה טמאה למפרע.
תירוצ נוסף: והשתא – ועכשיו דאמר רבי יוחנן, ספק טומאה הבאה
בידי אדם, כגון טומאה זו שבאה על ידי הנדה, וכגון אדם הנושא
שרץ בידו ויש ספק אם נגע השרץ בכלי, נשאלין עליה, כלומר
טמא הוא משום שנחשב כדבר שיש בו דעת לישאל, ואפילו בכלי
המונח על גבי קרקע נחשב כמי שיש בו דעת לישאל, כיון שהדבר
המטמא נמצא ביד האדם שיש בו דעת לישאל, ומה שאמרנו
שדבר שאין בו דעת לישאל ספקו טהור היינו דווקא כגון שרץ
המוטל סמוך לכלי על גבי הקרקע ויש ספק אם נגע בכלי, שגם
המטמא וגם הנטמא אין בהם דעת להישאל, לפי זה מיושבת
משנתנו ששינו שהמטה שהנדה יושבת עליה טמאה אף על פי
שאין חברתיה נושאות אותה במטה, שהרי הנדה המטמאה את
המטה יש בה דעת לישאל.
הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן: גופא – נבאר את עצם דברי רבי
יוחנן, אמר רבי יוחנן, ספק טומאה בטומאה הבאה בידי אדם,
נשאלין עליה, כלומר טמא משום שנחשב כדבר שיש בו דעת

נָבִי מַעֲלֹת – ישנה התנא דין זה לגבי המעלות ששנינו (חגיגה כ):
 שעשו בקדשים והחמירו בהם יותר מבתרומה. מתרצת הגמרא: כִּי
 קָהְנִי הִכָּא דְאִית לִיה דְּרָרָא דְטוּמָאָה – לא שנה התנא שם אלא
 מעלות שיש להם שייכות וזיקה לטומאה, אֲכָל הִכָּא דְלִית לִיה
 דְּרָרָא דְטוּמָאָה לֹא קָהְנִי – אבל במקום שאין שייכות לטומאה לא
 שנה התנא, ולכך לא שנה התנא דין מעת לעת שבנדה שאין לו
 שייכות לטומאה, שהרי עכשיו ראתה ומן הדין אינה טמאה
 למפרע, אלא גזירה בעלמא היא שגזרו עליה.
 מקשה הגמרא: מִיָּתִיב, אשה הרוואה דם מטמאה מעת לעת, מָה
 הִיא מְטַמָּא, אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין, ויש לברר, מָאי לָאו – האם אין כוונת
 הברייתא שמטמאה אוכלין ומשקין בִּין דְּקָדָשׁ בִּין דְּתְרִימָה, שמכיון
 שפירט התנא אוכלין ומשקין היה לו לפרט גם שאינה מטמאה
 אלא אם הם של קודש, ומכך שלא פירש משמע שמטמאה גם
 אוכלים ומשקים של תרומה. מתרצת הגמרא: לֹא, אין כוונת
 הברייתא גם לאוכלים ומשקין של תרומה אלא דווקא לאוכלים
 ומשקין דְּקָדָשׁ, כגון שמן של מנחות ויין של נסכים.
 עוד מקשה הגמרא: תָּא שָׁמַע מהמשנה לחלן (יא), כהנות
 האוכלות תרומה צריכות לבדוק עצמן בשעה שאוכלות תרומה,
 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִי, אֵף בְּשַׁעֲת עֲבָרָתָן מְלַאכֹּל תְּרִימָה, כלומר אף
 בשעה שסיימו לאכול תרומה, וְהוֹיִנָּן בָּהּ – ונשאנו ונתנו בדבריו,
 הרי מָאי דְתָהוּ הָהּ – מה שהיה היה, ומדוע יש להן לבדוק אחרי
 שסיימו לאכול את התרומה, וְאִמְרִי רַב חֲסִידָא לֹא נִצְרְבָה אֱלָא לְתַנְּנָן
 שִׁירִים שְׂפָפְנִיָּה שנגעה בהם, שבדיקה זו מועילה שאם תבדוק
 בערב ותמצא טמאה לא תטמא למפרע אלא משעת בדיקתה,
 והשיריים שנותרו מהתרומה לא יהיו בכלל גזירת טומאה
 שלמפרע שהרי בדקה אחרי שסיימה לאכול. הרי שגזרו טומאת
 מעת לעת אף לענין תרומה, ולא כרב הונא שאמר שלא גזרו אלא
 לענין קודש. מתרצת הגמרא: רַב הוּנָא מְתִיב – רב הונא ישנה
 שבדיקה זו היא כדי לִשְׂרֹף שִׁירִים שְׂפָפְנִיָּה אם תמצא עצמה טמאה
 בטומאה ודאית, ולא לענין ספק טומאה שגזרו עליה למפרע מעת
 לעת, וכגון שְׂבָרָה עֲצָמָה בְּשִׁיעוּר וְסָת, כלומר מיד אחר שסיימה
 לאכול, שאז אם תמצא עצמה טמאה, ודאי כבר היתה טמאה
 בשעת אכילת התרומה, ושיריים אלו שנגעה בהם נטמאו וטעונים
 שריפה, והצריכה רבי יהודה לעשות בדיקה זו כדי שלא תבוא
 לאכול תרומה טמאה לאחר זמן, ולא כדי לברר ולהוכיח
 שהתרומה שנתעסקה בה קודם בדיקה זו לא תטמא למפרע, שלא
 גזרו טומאה למפרע מעת לעת לענין תרומה.
 עוד מקשה הגמרא: תָּא שָׁמַע מבריתא, נערה שעברו עליה שלש
 עונות של שלושים יום שלא ראתה בהם דם, לרבי אליעזר דיה
 שעתה, שכיון שלא ראתה שלש עונות הרי היא מסולקת דמים,
 ולרבנן טמאה למפרע מעת לעת ככל הנשים, וּמַעֲשֶׂה בֶּא לְפָנֵי רַבִּי
 בנערה שפסקה מלראות שלש עונות ואחר כך שוב ראתה דם,
 וְעָשָׂה [והורה] רַבִּי בְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שדיה שעתה, וטיהר טהרות
 שעשתה בתוך מעת לעת לראייתה, וְלֹאֲחֵר שְׂנֹכָר שלא יפה עשה
 במה שהורה כרבי אליעזר, אֲמַר, בְּדִי – ראוי הוא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 לְסַמּוֹךְ עָלָיו

כְּמַנַּע עֲצָמָה, כלומר הנוגע במשכבה ומושבה בתוך מעת לעת
 לראייתה הרי הוא כנוגע בבשר הנדה, והוא והבגדים שעליו
 טמאים, וכיון שהוא כנוגע בנדה יש ללמוד שמה מַנַּע עֲצָמָה מְטַמָּא
 אֲדָם לְטָמֵא בְּגָדִים שעליו, אֵף מְשַׁכְּבָה וּמוֹשְׁבָה בתוך מעת לעת
 לראייתה מְטַמָּא אֲדָם לְטָמֵא בְּגָדִים, וכדברי דעירי.
 הגמרא מביאה ראייה לרבא: תֵּנִיא בְּיוֹתֵיה דְּרָרָא שמעת לעת
 שבנדה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים, אשה
 הַרְוָאָה דֵּם, מְטַמָּאָה מעת לעת, ומה היא מְטַמָּאָה, מְשַׁכְּבֹת
 וּמוֹשְׁבֹת, אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין, וכלי חָרָם הַמוֹקֵף צְמִיד פְּתִיל, ומכל
 מקום אֵינָה מְקוֹלְקֶלֶת לְמַנְיָנָה, שלענין ימי נדה וימי זיבה אין
 אומרים שיש ספק שמא ראתה מאתמול, ואינה יודעת אימתי היא
 בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, אלא אומרים שודאי ראתה
 היום, שלא גזרו טומאת מעת לעת אלא לענין טהרות. וכן אֵינָה
 מְטַמָּאָה אֵת בּוֹעֵלָה לְמַפְרַע, שאם בא עליה בעלה בתוך מעת לעת
 לראייתה אינו נטמא כבועל נדה, שלא גזרו על בועלה טומאת
 מעת לעת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִי, מְטַמָּאָה אֵת בּוֹעֵלָה למפרע. מוסיפה
 הברייתא: וְאֵינָה מוֹנֶה ימי נדתה אֱלָא מַעֲשֶׂה שְׂרָאָתָה.
 ממשיכה הברייתא: הַרְוָאָה בָּתָם על בגדה, מְטַמָּאָה לְמַפְרַע עד
 השעה שכיבסה חלוק זה קודם לבישה זו. ומה היא מְטַמָּאָה,
 אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין, מְשַׁכְּבֹת וּמוֹשְׁבֹת, וכלי חָרָם הַמוֹקֵף צְמִיד פְּתִיל.
 וּמְקוֹלְקֶלֶת לְמַנְיָנָה, כלומר שגם לענין ימי נדה וימי זיבה אומרים
 שיש ספק שמא ראתה מקודם, ואינה יודעת מאימתי תמנה ימי
 נדתה ונתקלקל מניינה, וּמְטַמָּאָה אֵת בּוֹעֵלָה כבועל נדה, וְאֵינָה
 מוֹנֶה ימי נדתה אֱלָא מַעֲשֶׂה שְׂרָאָתָה את הכתם. וְהָיָה, כלומר בין
 הרוואה דם ובין הרוואה כתם, תוֹלִין – התרומה שנגעה בה הנדה
 בתוך מעת לעת, היא ספק טמאה, ולא אוֹכְלִין אותה שמא טמאה
 היא, וגם לֹא שוֹרְפִין אותה, שמא טהורה היא ואסור לשורפה.
 ובברייתא זו מפורש כדברי רבא שמעת לעת שבנדה מטמא משכב
 ומושב, ובפשטות היינו שלענין משכב ומושב גזרו עליה שתהא
 כנדה גמורה שעושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים.
 מקשה הגמרא: וְרַבָּא, אִי שָׁמַיע לִיה מְתִיבָתָא – אם שמע ברייתא
 זו, לִימָא מְתִיבָתָא – יאמר את הברייתא שמפורש בה כדבריו
 שמעת לעת שבנדה עושה משכב ומושב, ולמה למד כן בקל
 וחומר מכלי חרס, וְאִי לֹא שָׁמַיע לִיה מְתִיבָתָא, קַל וְחוֹמֶר מִנָּא לִיה
 – מנין לו ללמוד דין זה בקל וחומר מכלי חרס, הרי המקור לכך
 שכלי חרס המוקף צמיד פתיל נטמא במעת לעת שבנדה הוא
 מבריתא זו.
 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם שָׁמַיע לִיה מְתִיבָתָא – לעולם שמע רבא את
 הברייתא, וְאִי מְתִיבָתָא – ואם היה מביא ראייה מהברייתא שמעת
 לעת שבנדה עושה משכב ומושב, הָיָה אֲמִינָא שכונת הברייתא
 היא שמשכב זה מטמא או אֲדָם או בְּגָדִים שנגעו במשכב, אֲכָל
 אֲדָם וּבְגָדִים שעליו שלא נגעו במשכבה לֹא, מִשּׁוּם הֵכִי קָאֲמַר קַל
 וְחוֹמֶר – לכך הוצרך רבא ללמוד דין זה בקל וחומר מכלי חרס.
 הגמרא דנה בענין טומאת מעת לעת שגזרו חכמים בנדה: אֲמַר רַב
 הוּנָא, טומאת מַעַת לַעַת שְׂפָפְנִיה נאמרה לְקָדָשׁ, כלומר לענין
 קדשים, אֲכָל לֹא לְתְרִימָה, שלענין תרומה לא גזרו. מקשה הגמרא:
 אִי הֵכִי – אם כן שגזרו רק לענין קדשים ולא לענין תרומה, לִיתֵּי

גם אלו שהם בבחינת עיוור ופיסח, שבזה נכללים כל המומין מן הקצה אל הקצה, גם הם ייגאלו ויבואו בגאולה העתידה.

נדה. פרק ראשון – שמאי דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריג רש"י

כמעט עצמה – כנגיעת עצמה. כלומר, אדם הנוגע במשכבה בתוך מעת לעת, כאילו נוגע בבשר נדה עצמה, שהוא ובגדים שעליו טמאים. דכתיב (ויקרא טו): "וכל הנוגע בה טמא", והניא בתורת כהנים: יכול לא ידא הנוגע בה מטמא בגדים במגע? קל וחומר: אם משכבה – מטמא אדם לטמא בגדים, היא עצמה – לא כל שכן אם כן, למה נאמר "כל הנוגע בה טמא" – שאינו חוזר ומטמא אדם וכלי חרס. אף

משכבה – בתוך מעת לעת. הריאות בהם מפמא למפרע – עד שעת כיבוסו של חלוק זה שכבסה קודם לבישה זו. וכלי חרס המוקף בו – כלומר, אפילו הוא מוקף צמיד פתיל, שאי אפשר ליגע בתוכו – מטמאה אותו בהיסט. שהוב והנדה מטמאין כלי חרס בהיסט, מה שאין כן בשאר מטמאין, דכתיב (שם): "וכלי חרס אשר יגע בו אדם וישר". והניא בתורת כהנים: יכול מטמא חוב כלי חרס מאחוריו במגע? נאמר כאן "בו", ונאמר להלן "וכלי חרס אשר תבושל בו ישר", מה להלן – מאורו, אף כאן – מאורו, אם כן, מה תלמוד לומר "אשר יגע בו", והלא אור כלי חרס טמא בלא נגיעה, כדקיימא לן בהכל שחטין (חולין כ"א, תוכי, אף על פי שלא נגע בו, אלא איננו מגע שחוטא כבולו? – דהי אמת? זה היסט. מקולקלת למינה – אבדה פתח נדוטה. שאילו היתה יודעת יום ראייתה, תדא סופרת. אם תראה לאחר שבעה – שומרת יום כנגד יום, ואם תראה שלשיש – תהא זבה. אבל עכשיו שאינה יודעת יום ראייתה – אינה יודעת אימתו היא אחר עשר יום שבין נדה לנדה, והרי היא טועה. ואינה מקולקלת למינה – דהא רדאי מהשתא היא פתח נדוטה, וליום שמיני לראייתה יתחילו אחד עשר יום שבין נדה לנדה. ורבנן לא גזרו מעת לעת אלא לטהרות, אבל גבי בתמיס לא ידעין אימת נפיק מינה, ואינה מונה שבעה ימים דקודם טבילה אלא משעה שראתה. וכן בתבס, לטוף שבעה ימים טובלת וטהרה. אבל פתח נדוטה, לידע אימת מתחילין ימי זיבה – אבדה עד שתשב שבעה נקיים, כדנתיא בערבין (חא). ורבא – דפשיטא ליה בכלי חרס לעיל, וגמר משכבות מכלי חרס, מאי שנא דפשיטא ליה בכלי חרס טפי ממשכב? א' שמיני ליה א' לטהרות – דקתני "כלי חרס", ונימא מתניתא, ולפישוט מינה משכבה להדיא. ואי לא שמיני ליה מתניתא קל וחומר מנא ליה – מכלי חרס, הא כלי חרס אבתי לא קאמר ליה? א'

מפתינא – הוי אמניא: "למשכבות" דקתני: לטמא אדם או בגדים. אבל אדם ובגדים – שהאדם יטמא בגדיו שלא נגעו במשכבות, אימא לא – קא משמע לן קל וחומר מכלי חרס. והכי קאמר: ומה כלי חרס, שניצול באהל המת – אינו ניצול במעת לעת שבגדה מלטמא אדם, כאילו ניטס מנדה עצמה. משכבות, שאין נצולין באהל המת – אינו דין שאין נצולין במעת לעת שבגדה מלטמא במשכב נדה וגמורה נבי מעלות – בפרק "חומר בקדש" (חגיגה כ"ב). מעת לעת – ליכא דררא דטומאה, דהשתא הוא דחואי, אלא גזירה בעלמא היא. מה היא כפמא – היינו ברייתא דלעיל. לא קדש – כגון: שגן זמנחות ויין דנסכים. אף בשעת עברתן – מתניתין היא (נדה י"א, א): אף שבעה שהם מסתלקות ומסיימות לאכול תרומה, צריכות לבדוק. לתקן שירים שפניה – שנגעה בהם. ומנהיא לה דך בדיקה, שאם תמצא עכשיו טהורה, לכשתבדוק ערבית במשפטה ותמצא טמאה – לא תטמא למפרע אלא עד שעת בדיקה. ולא תהא תרומה בכלל טומאה דמפרע, שהרי בדקה לאחר העברתה. אלמא, טומאת מפרע לתרומה נמי גזיר. לתקן – דומיא ד"להכשיר" דאמר לעיל: שחורית – להכשיר טהרות של לילה בו, ומשנינן רב הונא מתי – ליה דרבי יהודה, שבדיקה זו באה לשרוף שירים שבדיה, אם תמצא טמאה – תשרפם, וכגון שבדוקת עצמה לאחר עברתה לאלתר. כשעור וסת – מיד סמוך לנגיעה בדיקה,

דאם תמצא טמאה – ודאי בשעת נגיעה נמי טמאה היתה, דאפילו חולין נמי מטמו. ומצריך לה רבי יהודה בדיקה לתרומה כשעור וסת, כי היכי דלא תיחיל תרומה טמאה לאחר זמן. אבל לתקן, לא כביארי ליה לרב הונא. דכל ממה דלא בדיק – מיתקא וקימא. דטומאת מפרע לא גזיר ביה רבנן. [בשעור] וסת – מפרש בפרק שני (נדה י"ב), משל לשמש ועד שעומדין בצד המשקוף, ביציאת השמש בכנס העד, ולשון "וסת" היינו מיד. מעשה ועשה רבי כרבי אליעזר – באשה ילדה שעברו עליה שלש עונות של שלשים יום שלא ראתה, ואמר רבי אליעזר במתניתין (נדה ו"ב): כל אשה שעברו עליה שלש עונות – דיה שעתה. ופליגי רבנן עליה, דאין ידה שעתה אלא שעברו עליה שלש עונות מחמת זקנה סמוך לקטנה. לאחר שזכור – שלא יפה עשה.

ואינה מונה אלא משעה שראתה – תימה: פשיטא, כיון דמקולקלת למינה משעת כיבוס, ואינה יודעת מתי ראתה, אם כן לא תוכל לספור שבעה ימים ולטבול, אלא מיום מציאת הכתם! ויש לומר: דמיירי שראתה יום אחד או שני ימים אחר מציאת הכתם, וקא משמע לן: דאינה מונה מיום מציאת הכתם, אלא מיום שראתה. דאמר: לאו מגופה אתא, אלא מעלמא.

[ואי] מנותניתא הוה אמניא או אדם או בגדים – הקשה הש"י: היכי מצי למימר "או אדם או בגדים", והא ברייתא דקתני, אבימי קתני: משכבה ומושבה כמגעה. והשתא מגעה לא מטמא, לא אדם ולא בגדים. ואי במגע עצמה, מטמאה אדם ובגדים. גילויין. אכל היכא דליכא דררא דטומאה לא קתני – ואם תאמר: ליחני ליה במעלות אחרות, דאמרין התם (חגיגה כ"ב): חמש בקיימא, אית להו דררא דטומאה דאורייתא – איתנהו בין בקדש ובין בחולין שנעשו על טהרת קדש. בברייתא, דלית להו דררא דטומאה דאורייתא – איתנהו ביה דררא דררא דטומאה דאורייתא, כלומר, שייכי בטומאה הנהגת בחולין דאורייתא. אבל בברייתא – לא שייכי כלל בטומאה דאורייתא הנהגת בחולין. אבל אין לפרש: דרישא קתני טומאה דאורייתא, וסיפא טומאה דרבנן – דהא קתני בקיימא "בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש", דהוי דרבנן, ובברייתא נמי קתני צירוף רבתי בקדש, דהוי דאורייתא. ויש לומר: דמעת לעת לית לאי אפילו דררא דטומאה דרבנן. ואם תאמר: והא מעת לעת אפילו בחולין טמא, כשנעשו על טהרת הקדש, כדאמר בסמוך: קבלה מנייה רב שמואל ברבי יצחק – בחולין שנעשו על טהרת הקדש. והך ברייתא ליתנהו בחולין שנעשו על טהרת הקדש, ואית להו דררא דטומאה ספי, כדפרישית, ויש לומר: לפרשילתו חזק קצת שנעקר דהם לפני ראייתה, לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו על טהרת הקדש, ואף לתרומה לאיכא דאמרי. ומכל מקום לית להו דררא דטומאה, משום דבשעה שעוסקין בטהרת אף שם ספק טומאה, ואין לה לחניא ולפרש מלעסוק בטהרות, שאינה יודעת מתי תראה אחר כך. מאי לאו בין דקדש בין דתרומה – ואם תאמר: ואמאי לא פריך ממתניתין דמטמאה מעת לעת, ונימא: מאי לאו בין דקדש בין דתרומה? ויש לומר: דפריך מהבא, משום דנחית לפרשי אוכלין ומשקין, והוה ליה לפרשי גם דקדש. ואם תאמר: ואמאי לא מייתי סיעתא מדתניא בפרק "בא סימן" (נדה נ"ג). דמטמאה עצמה וקדשים למפרע, דמשמע: קדשים – ולא תרומה, וקשה לאיכא דאמרי אף לתרומה? ויש לומר: דנקט התם קדשים – משום דרבי שמעון בן אפלור פליג התם אף בקדשים. כשבדיקה עצמה כשעור וסת – לאו בדיקה לגמרי קאמר, דבדיקה היא לחורין ולסדקין, כדאמר פרק "כל ודי" (נדה י"ב), דהויא טפי משעור וסת. אלא כלומר, קצחה עצמה. והוה מצי למימר בדיקה ממש, לתלות, דאפילו אחר זמן הוי ספיקא דאורייתא. דמחייב לקמן "כל ודי" (שם) אשם תלוי. ואפילו למאן דפטר, היינו משום דבעי חתיכה משתי חתיכות, אבל ספיקא דאורייתא משוי לה. אלא דנחית ליה למנקט שיעור וסת, ולשרוף (הג"ה: אף ברשות הרבים. דבשמעתין שיל פרודור מביח דאין חלוק בין רשות הרבים לרשות היחיד: דהויא דאורייתא אצטא מנופה. אבל לאחר זמן, אף על גב דהוה ספק דאורייתא – אין שורפין, כדאמר בשמעתין "דפרודור", ולקמן בפרק "האשה" (ס"ב). אמרין: כל שבעלה באשם תלוי – טהרותיו תלויות וכל שבעלה בחטאת – טהרותיו טמאות. ואיכא דאמרי: כל שבעלה בחטאת – טהרותיו תלויות, אבל טמאות – לא הוה.

בשעת

בשעת

בשעת הדחק – פירש רש"י: בשני בצורת. ולא דק, דבפירקין (נדה טז, א) אמר דאפילו ברנן מורד בשני בצורת. ויש לומר: דהאי "בשעת הדחק" היינו אדם שנגע במעט לעת שבגדה, ועשה מעט טהרות לפני ראיתו, ואחר הוראתו עסק בטהרות הרבה. ולא דמי לשני בצורת, כיון דמקום לבן אף היתה שעת הדחק, ואפשי בטהרות על ידי הוראת טעות. ועוד יש לומר: "שעת הדחק" – שהשואל חלץ לו, והיה

טורח גדול לדרוך אחריו, כדאמר בפרק "אף על פי" (כתובות טז, א): רהט אבתריה חלאת מילי בחלא, ולא אדרכיה.

דאפרשינהו בלישיהו – אף על גב דאין הלחם קדוש אלא משקרמו פניו בתנור, ונשחט עליו הובח (מנחות עח, ב). מכל מקום קרי להו "תרומה" – לפי שיחידו אותה לקרות לה שם תרומה לאחר אפייה ושושטת הובח, והיתה תרומתה בלישיהו. ולא לאחר אפייה, משום דבעודה עיסה יכול לעשותה עבות ונאות. ונראה דקדושת (הפת) איכא עליהו, ואסור לשנותה בחלות אחרות. כדמשמע סוף פרק קמא דנדרים (יב, א) "כחלת אהרן ובניו ובתרומתו" – ומתריץ, ודייק, הא "בתרומת לחמי" ו"תודה" – אסור ומזיק: דאפרשינהו בלישיהו.

ומדאסר הכבר שהתפיס בלחמי תודה, משמע דאיכא עליה קדושת הפת בעודה עיסה. **בשפתתו** של רבן גמליאל – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דהיינו רבן גמליאל חזק, דארמינן בשייליה פרק קמא דשבט (טז, א) הלל ושמוען, גמליאל ושמוען, נהנו נשיאותו לפני הבית מאה שנה. ומיהו אין גרילת להחזיר סתם "רבן גמליאל", אלא רבן גמליאל חזק. ויכול להיות שזוהו רבן גמליאל דיבנה, חברו של רבי אליעזר רבי יודע. **נולד** לה ספק טומאה עד שלא גלגלה – פירוש: נולד לה ספק טומאה, נהוגתה אף בחולין, קודם גלגול – יכול לגרום לה טומאה ודאית. ואין לאסור משום "משמרת תרומות", דקודם גלגול אבתי לא פתיכא ביה חלה. כמו המפריש חלתו קמח – דלא עשה ולא כלום. והפסד כהן נמי ליכא – כיון דנולד לה ספק טומאה כבר משגלגלה. "תעשה בטהרה" – פירוש: אם לאחר גלגול נולד לה ספק טומאה, דלא שייך בחולין אלא בחלה – תעשה בטהרה. אף על גב דחלתה תלויה, וליכא הפסד כהן – אסור לגרום לה טומאה, משום "משמרת תרומות". והוא הדין דאפילו נולד לה ספק טומאה דשייכא אף בחולין, דאסור לגרום טומאה. אלא דמפרש בבירייתא: איזה ספק אמרו, בספק חלה, דאפילו בספק טומאה דלא שייכא בחולין – חלתה תלויה. ופירוש: חולין הטהורין לחלה – כחלה דמו. אבל אלא לפרש דרישנא נמי, שנולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה, איירי נמי בספק חלה, דהיינו בטומאה דלא שייכא בחולין, ואף על גב דעיינן טהרה גמורה דאי – תעשה בטומאה ודאית. וקודם גלגול, אבתי לא איקרי "טבולה לחלה", ולא אסור משום "משמרת תרומות". והפסד כהן נמי ליכא, שפירש עליה ממוקם אורי.

דאין נראה דקרי "ספק טומאה" קודם גלגול, כיון שטהרה גמורה דאי. ואם תאמר: דאמר בעבודה זרה פרק "רבי ישמעאל" (נ, א ושם) אין בוצרין עם ישראל ועשה פירותיו בטומאה. ויש פירוש שפירש רש"י: ברם: משום דאסור לגרום טומאה לתרומה, משום "משמרת תרומות". ושתא, ולא אין קבע למעשר, אלא עד שיקפה, או עד שישלה. והכא אמר: עד שלא גלגלה – תעשה בטומאה? ויש לומר: דהתם, אם הפריש אפילו קודם שיקפה או שישלה – הוה תרומה, כמו בהקדימו בשבילן. אבל הכא, אם הפריש חלה קודם גלגול, הוה כמו הפריש חלתו קמח, דאמר ב"האיש מקדש" (קדושין מז, ב) דלא עשה ולא כלום. ולכן לא מיקריא "טבולה לחלה" (ועל פירוש הקונטרס קשה: דבתוספתא דחלה מסיים בה הכי: "וכן פירות, עד שלא נגמרה מלאכתן" – יעשו בטהרה. גילויין, אי נמי: יש לפרש: דהתם צמי לא אסור משום "משמרת תרומות" כפירוש רש"י, כיון דאבתי לא הוקבע לתרום. אלא משום הפסד כהן אסר לה. אבל הכא, כבר נולד לה ספק, וליכא הפסד

בשעת הדחק. והיינו בה: מאי "לאחר שנוצר"? אילומא לאחר שנוצר דאין הלכה פרבי אליעזר אלא פרבנו, בשעת הדחק היכי עבדי פותיה? אלא – (לאו) דלא איחמר להכתא לא כמר ולא כמר, ובין שנוצר – דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה, אמר "כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק". אי אמרת בשלמא לתרומה – היינו דהואי תרומה בימי רבי, אלא אי אמרת לקדש – קדש בימי רבי מי הוא? – פדעולא, דאמר עולא: חבריא מדכן בגלילא, הכא נמי בימי רבי. תא שמע: מעשה בשפחתו של רבן גמליאל שהיתה אופה כפרות של תרומה, ובין כל אחת ואחת מדיחה ידה בפנים ובודקת. באחרונה בדקה ומצאה טמאה, ובאת ושאלה את רבן גמליאל, ואמר לה: פולן טמאות. אמרה לו: רבי, והלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת? אמר לה: אם כן, היא טמאה וכולן טהורות. קתני מיהת "כפרות של תרומה"! – מאי "תרומה"? – תרומת לחמי תודה. – תרומת לחמי תודה באפיה מאי בעיא? –

דאפרשינהו בלישיהו. וכי הא דאמר רב טובי בר רב קמינא: לחמי תודה שאפאין ארבע חלות – יצא. והיינו בה: והא בעינן ארבעים? למצוה. – והא בעינן אפרשי תרומה מיניה? וכי תימא דמפריש פרוסה מקל חר וחר – "אחר" אמר רחמנא – שלא יטול פרוסה! ואמרנו: דאפרשינהו בלישיהו, הכא נמי – דאפרשינהו בלישיהו. תא שמע: שוב מעשה בשפחה של רבן גמליאל שהיתה גפה כחיות של יין, ובין כל אחת ואחת מדיחה ידה בפנים ובודקת. ובאחרונה בדקה ומצאה טמאה, ובאת ושאלה לרבן גמליאל, ואמר לה: פולן טמאות. אמרה לו: והלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת? אמר לה: אם כן, היא טמאה וכולן טהורות. אי אמרת בשלמא דא דקדש וחדא דתרומה היא, היינו דהדרה ושייליה, אלא אי אמרת אידי ואידי דקדש, למיה לא למיהדר ולישייליה? מעשה שהיה – בשתי שפחות היה. לישנא אחרנא אמרי לה: אמר רב הונא מעת לעת שגבדה

– ממומאה בין לקדש ובין לתרומה, ממיא? – מדלא קתני לה גבי מעלות. אמר ליה רב נחמן: והא תני תנא "לקדש אבל לא לתרומה"! קבלה מיניה רב שמואל בר רב יוחנן: שגגשו על מטהר קדש, ולא בחולין שגגשו על מטהר תרומה. תנן התם: נולד לה ספק טומאה, עד שלא גלגלה – תעשה בטומאה, משגלגלה – תעשה בטהרה. עד שלא גלגלה – תעשה בטומאה, חולין גמורה, ומותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל. משגלגלה – תעשה בטהרה, חולין המבולין לחלה – בחלה דמו, ואסור לגרום טומאה לחלה. תנא: וחלתה

בשעת הדחק – שני בצורת היו, ולא רצה להפסיד טהרות. אלא רבים פליגי עליה – ובטלן דברי היחיד, והתחיל להתחרט, ואמר "כדי הוא" כר. קדש בימי רבי מי הוה – כמה שנים היה אחר החורבן, בסוף התנאים. חבריא מדכן בגלילא – חברים שבגליל מטהרים ינם לנסכים, ושמן למנחות. שמא יבנה בית המקדש בימיהם, ולעולם קדש הוה. כך שמעתי ב"חומר בקדש", וכך היא שנויה. כולן ממואה – משום מעט לעת שבגדה. היא ממואה – משום פקידה לפקידה. תרומת לחמי תודה – ארבע חלות מארבעה מינין שבתודה נותנין לכהן, דכתיב (ויקרא ז) "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה" וגו'. באפיה מאי בעיא – הא ארבעים חלות בעי לה למיפא, וחדא אפרושי ארבע לתרומה, וארבעין לא מיקרו "תרומה" ומשני דאפרשינהו בלישיהו – לעולם מאי "תרומה" – תרומת לחמי תודה, ודאמר: באפיה מאי בעיא – כגון שהפריש לארבע מהארבעים חלות בעיסתן, ולאחר אפיית כולן שחט תודה עליהן. שאפאין ארבע חלות – עשר עשרונים של חמץ אפאין כולן בחלה אחת, חלשה עשרונות ושליש שבחלות מצה אפאין בחלה אחת, וכן של ריקקין, וכן של רבוכה. הא בעינן ארבעים – במנחות לפינן לה בפרק "התודה" (ע"א), ואמאי יצא? ומשני למצוה – אבל עיכובא – ליכא. והא בני אפרושי תרומה – אחת מכל מין, דהיינו אחת מעשר, ובין דליכא עשר – היאך יפרישו? וכי תימא דמפריש פרוסה – מכל חלה מעט לכהן. אחר אמר רחמנא – "והקריב ממנו אחד מכל קרבן" וגו' ודרשינן במנחות (ע"ב), שלא יטול פרוסה לתרומת כהן, דאפרשינהו בלישיהו – נטל אחד מעשר לתרומה, ותשע הותרים לבעלים, מכל מין ומין אפה בחלה אחת. נפה – סותמת ביט בידה, ומדיחה ידה מן היט. קבלה מיניה רב שמואל – להך תיובתא מרב נחמן, ואוקמא להא דקתני "לקדש אבל לא לתרומה", הכי קאמר: בחולין שגגשו על טהרת קדש כו' אבל בתרומה ממש – נהא. נולד לה – גרסינן. נולד בעיסה ספק טומאה. גלגול בחולין – זהו גמר מלאכה לחלה. תעשה בטומאה – אם ירצה – יטמאנה ביד, דסוף סוף חלת פסד היא. ולא תאכל. תעשה בטהרה – בכלים טהורים, ואל יטמאנה ביד. ואף על פי דסוף סוף חלתה אסורה – אסור לטמאה ביד. הואיל ונגמרה מלאכתה לחלה, אסור לגרום לה טומאה ודאית, דכתיב: "ואני נתתי לך את משמרת תרומות", ודרשינן בבכורות (ל"א), שתי תרומות במשמע, טהורה ותלויה, ואמר קרא: שומרנה.

וחלתה

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

ממנו

תרומה מלחמי התודה בעיסתן קודם אפיתן, ובכל מין אפה את
העיסה שהפריש לתרומה בפני עצמה ואת שאר העיסה עשה
חלה אחת ואפאה בפני עצמה, והקא נמי מדובר דאפרישניהו
בלשייהו – שהפריש תרומה מלחמי התודה קודם אפיתן כשעדיין
היו עיסה כמו שהתבאר.
עוד מקשה הגמרא לרב הונא: תא שמע מבריייתא, שוב היה מעשה
בשפחה של רבן גמליאל שהיתה נפה – סותמת בטיט בידיה חביות
של יין, ובין כל אחת ואחת היתה מדרקה ודיה מהטיט כמים, ובדרכת
עצמה אם ראתה דם, ובאחרונה, כלומר אחר סתימת החביות
האחרונה בקדקא ומצאה עצמה מומא, ובאת ושאלה לרבן גמליאל
מה דין החביות, ואמר לה, כולן מומאות משום טומאת מעת לעת
שבנדה, אמרה לו, והלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת – הרי
בדקתי עצמי בין חבית לחבית ומצאתי עצמי טהורה, אמר לה, אם
כן, היא – חבית זו האחרונה מומא, וכולן טהורות. הגמרא מוכיחה
שמדובר בחביות יין של תרומה: אי אמרת בשלמא תא דקדוש וחדא
דתרומה היא היינו דהדרה ושיילה – אם תאמר שמעשה אחד היה
בקדוש והיינו המעשה השני שסתמה חביות של יין, ומעשה אחד
היה בתרומה והיינו המעשה הראשון שהיתה אופה בכרות, מובן
הדבר שלכך חזרה השפחה ושאלה את רבן גמליאל מה הדין,
שאחר שהשיב לה שהבדיקה הועילה לטהר את הככר שלפניה
חזרה ושאלה אם גם לענין קודש מועלת הבדיקה, אלא אי אמרת
אידי ואידי דקדוש – אבל אם תאמר שגם זה וגם זה, כלומר גם
המעשה הראשון וגם המעשה השני, מדובר בקודש, למך לה
למחרת ולשיילה – למה לה לחזור ולשאל את רבן גמליאל מה
הדין, אלא צריך לומר שמעשה אחד מדובר בתרומה, ומוכח שגזרו
טומאת מעת לעת אף לענין תרומה, וקשה על רב הונא שאמר שלא
גזרו אלא לענין קודש.
מתרצת הגמרא: לעולם שני המעשים היו בקודש, ומעשה שהיה
בשתי שפחות הוה, ולכן גם במעשה השני שאלה השפחה את רבן
גמליאל מה הדין.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב הונא: לישנא אחרינא אמרי
לה – יש אומרים לשון אחר, אמר רב הונא, טומאת מעת לעת
שנבדה מומא פין לקדש ובין לתרומה. שואלת הגמרא: מומא –
ממה למד כן. משיבה הגמרא: מדלא קתני לה גבי מעלות – מכך
שלא שנה התנא דין זה לגבי המעלות ששינו (הגיגה כ) שעשו
בקדשים והחמירו בהם יותר מבתרומה.
רב נחמן מקשה על כך: אמר ליה רב נתן לרב הונא, והא תני תנא
– והרי שנה אחד החכמים ושהיה רגיל לשנות ברייתות, שטומאת
מעת לעת שבנדה נאמרה לקדש אכל לא לתרומה. אומרת הגמרא:
קבלה מינה רב שמואל בר רב יצחק – רב שמואל בר רב יצחק
קיבל את קושיית רב נחמן, ופירש שכוונת הבריייתא לקדש אבל
לא לתרומה היא שגזרו טומאת מעת לעת בחולין שנגעשו על
מחרת קדש, כלומר שנעשו בטהרה כמו ששומרים על קדשים, ולא
בחולין שנגעשו על מחרת תרומה, כלומר שלא גזרו טומאה זו
בחולין שנעשו בטהרה כמו ששומרים על תרומה, אבל בתרומה
ממש נהגת טומאת מעת לעת.
הגמרא מביאה ומבארת משנה בענין ספק טומאה בחולין
הטבולים לחלה ומקשה על הביאור מדברי רב שמואל בר רב
יצחק: תנן תתם – שינו שם (חלה פ"ג מ"ב). עישה שנולד לה ספק
טומאה, אם נולד הספק עד שלא נוללה את העיסה, כלומר קודם
שנולשה, תעשה העיסה בטומאה, כלומר אם ירצה יכול
לטמאותה בידים, אבל אם נולד הספק משנוללה, תעשה במטהרה,
כלומר בכלים טהורים, ואל יטמא אותה בידים.
הגמרא מבארת את המשנה: אם נולד הספק עד שלא נוללה,
תעשה בטומאה מפני שחולין גינהו – חולין הם, שעדיין לא
נתחייבה העיסה כחלה, ומותר לגרום טומאה לחולין שפאין
ישראל, אבל אם נולד הספק משנוללה, תעשה במטהרה, מפני
שחולין תפובין לחלה, כלומר שנעשו טבל, והיינו שכבר נתחייבו
בהפרשת חלה, כחלה דמו – נחשבים כחלה, ואסור לגרום טומאה
לחלה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המשנה: תנא – שינו לגבי
עישה שנולד בה ספק טומאה ועשו אותה בטהרה,

בשעת הדחק, ובשני בצורת היה מעשה זה, ולא רצה להפסיד
טהרות. והיונין בה – ונשאנו ונתנו בדבר זה (להלן ט); מאי לאחר
שנזכר, כלומר במה נזכר שמחת כן שינה דעתו, אילימא לאחר
שנזכר דאין חלה כרבי אליעזר אלא ברבנן, אם כן בשעת הדחק
היינו עבדי בתייה – איך הורה כרבי אליעזר בשעת הדחק ולא חזר
בו, הרי במקום שנפסקה הלכה כרבים, אין עושים כהיחיד אפילו
בשעת הדחק, אלא (לאו) צריך לומר שחבר דלא איתמר להבא
לא כמר ולא כמר – שלא נפסקה הלכה לא כרבי אליעזר ולא
כחכמים, ולכן לא חזר בו, ובין שנזכר דלא יחיד פליג עליה אלא
רבים פליג עליה – וכיון שנזכר רבי שלא יחיד חולק עליו אלא
רבים, ולא היה ראוי לפסוק כרבי אליעזר שהוא דעת יחיד,
שהכלל הוא יחיד ורבים הלכה כרבים, ודעת היחיד בטלה, אמר,
כרי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. מסיימת הגמרא את
בדיקתה על רב הונא, אי אמרת בשלמא לתרומה – אם תאמר
שגזרו טומאת מעת לעת אף לענין תרומה, מובן הדבר, היינו
דחויי תרומה בימי רבי – שהרי בימי רבי היה תרומה, אלא אי
אמרת לקדש – אלא אם תאמר כרב הונא שגזרו מעת לעת לקדש
ולא לתרומה, קדש בימי רבי מי הוא – וכי היה קדשים בימי רבי,
הרי רבי היה כמה שנים אחר החורבן בסוף ימי התנאים.
מתרצת הגמרא: בדעוילא, דאמר עולא, חקריא קדש גמליאל –
החברים שבגליל היו מטהרים ינם לנסכים ושמונם למנחות אף
שהיו אחר החורבן, שמא יבנה בית המקדש בימיהם, ויבנה נמי בימי
רבי היו חברים שהיו מטהרים ינם ושמונם, ודינם בקודש ממש,
ועל זה דן רבי אם נטמאו בטומאת מעת לעת שבנדה.
עוד מקשה הגמרא לרב הונא: תא שמע מבריייתא, מעשה בשפחה
של רבן גמליאל שהיתה אופה בפרות של תרומה, ובין כל אחת
ואחת היתה מדרקה ודיה כמים, ובדרכת אם ראתה דם, ובאחרונה,
כלומר אחר אפיית הככר האחרונה, בקדקא עצמה ומצאה שהיא
מומא, ובאת ושאלה את רבן גמליאל מה דין הככרות, ואמר לה,
כולן מומאות משום טומאת מעת לעת שבנדה, אמרה לו, רבי, והלא
בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת – הרי בדקתי עצמי בין ככר
לככר ומצאתי עצמי טהורה, אמר לה, אם כן, היא – ככר זו
האחרונה מומא, וכולן טהורות. קתני מינה – מכל מקום שינו
בבריייתא שהיתה עוסקה בפרות של תרומה, ורצה רבן גמליאל
לטמאותן משום מעת לעת שבנדה, הרי שגזרו טומאת מעת לעת
אף לענין תרומה, ולא כרב הונא שאמר שגזרו לקדש ולא
לתרומה.
מתרצת הגמרא: מאי תרומה, תרומת לחמי תודה, כלומר תרומה
מהחלות שהיו מביאים עם התודה, שהם קדשים, ואין הכוונה
לתרומה גדולה. מקשה הגמרא: תרומת לחמי תודה באפיה מאי
פניא – מה היא עושה, כלומר היכן מצאנו שתהא אפיה בתרומת
לחמי תודה. הרי בתחילה היו אופים ארבעים חלות ורק אחר כך
היו מפרישים מהם ארבע חלות לתרומה, ואם כן בשעת אפיה
עדיין לא היו תרומה, והיאך שייך לומר שאפתה בכרות של
תרומה. מתרצת הגמרא: לעולם אכן נתעסקה בתרומת לחמי
תודה, ומה שהקשו שלא שייך בזה אפיה, יש לומר שמדובר כגון
דאפרישניהו בלשייהו – שהפריש תרומה מלחמי התודה בעודן
בעיסתן קודם אפיתן, ולאחר אפיית הלחמים שחט עליהם את
התודה, ולכן שייך לומר שאפתה תרומת לחמי תודה. ובי הא
דאמר – וכמו שאמר רב טובי בר רב קטינא, לחמי תודה שאפאן
ארבע חלות, כלומר שעשה חלה אחת מכל מין במקום עשר חלות,
יצא, והיונין בה – ונשאנו ונתנו בדברי רב טובי הללו (מנחות עו).
והא קצין – והרי צריך שיהיו ארבעים חלות, ותימצנו, הצורך
בארבעים חלות אינו אלא למצוא לכתחילה, אבל אינו מעכב.
והקשינו עוד, והא קצין אפריש תרומה מינייהו – והרי צריך
להפריש חלה אחת מכל עשרה ולתתה תרומה לכהן, ואם עשאן
ארבע חלות איך יפריש תרומה לכהן, ובי תימא דמפריש פרוסה
מכל חד וחד – שמפריש פרוסה מכל חלה ונותנה לכהן, הרי
והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה, אמר רחמנא (ויקרא ז יד),
ומכך שנאמר 'אחד' דרשו חכמים, שם (עז) שלא יפול פרוסה ויתן
לכהן אלא יתן לו לחם שלם, ואיך יפריש תרומה מארבע חלות
אלו. ואמרין לתרץ שמדובר כגון דאפרישניהו בלשייהו – שהפריש

48 שהאשה שנגעה בה היא שני לטומאה ועושה את העיסה שלישי,
49 וְשְׁלִישִׁי מְהוּר בְּחוּלִין, שאין שלישי לטומאה נוגח אלא בתרומה
50 וקדשים. וְאִי אֶמְרַת – ואם אתה אומר שחולין הַמְּבוּלִין לְחֵלָה כְּחֵלָה
51 דְּמָה, אם כן הָא מְפִיתָהוּ – הרי טימאה היא את העיסה הטבולה
52 לחלה בנגיעתה.
53 מתרצת הגמרא: אֶמַר אַבְי, כָּל שְׂוֵדָאֵי שְׁלוּ מְטָמָא חוּלִין, כמו משא
54 הוב, שאם הסיט הוב חולין מטמא אותם. גְּזָרוּ עַל סְפִקוֹ שִׁיטְמָא
55 מְשֻׁם חוּלִין הַמְּבוּלִין לְחֵלָה, ולכך גזרו בספק טומאת נשען שיטמא
56 אף חולין הטבולים לחלה, וְהָאֵי מְבֻל יוֹם – אבל טבול יום זה, כִּיּוֹן
57 דְּלֹא מְטָמָא וְדָאֵי שְׁלוּ חוּלִין, שהטבול יום הוא שני ואינו עושה
58 שלישי בחולין, לֹא גְזָרוּ עָלָיו מְשֻׁם חוּלִין הַמְּבוּלִין לְחֵלָה, ולכך אין
59 האשה שהיא טבול יום מטמאה את העיסה שהיא טבולה לחלה.
60 הגמרא מקשה על תירוצו של אביי מדברי רב שמואל בר רב יצחק
61 לענין טומאת מעת לעת בחולין שנעשו על טהרת תרומה. מקשה
62 הגמרא: וְהָא – והרי טומאת מעת לעת שְׂבֻנְדָה, דְּוֵדָאֵי שְׁלֵה מְטָמָא
63 חוּלִין, שאם נגעה בחולין מטמאה אותם, וְלֹא גְזָרוּ עַל סְפִקָה מְשֻׁם
64 חוּלִין הַמְּבוּלִין לְחֵלָה, דְּאֶמַר מַר – שנאמר שמועה בשם אחד
65 החכמים, קְבֵלָה מִיְּמֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב רַב יִצְחָק – רב שמואל בר רב
66 יצחק קיבל את קושיתו של רב נחמן שם, ופירש שכוונת הברייתא
67 ששנינו שטומאת מעת לעת שבנדה נאמר לקודש אבל לא
68 לתרומה, שגזרו טומאת מעת לעת בְּחוּלִין שְׂנַעְשֻׁ עַל מְהֻרַת קִדְשׁ,
69 דהיינו שנעשו בטהרה כמו ששומרים על קדשים, וְלֹא בְּחוּלִין
70 שְׂנַעְשֻׁ עַל מְהֻרַת תְּרוּמָה, דהיינו שנעשו בטהרה כמו ששומרים על
71 תרומה. וכמו שבחולין שנעשו על טהרת תרומה לא גזרו, הוא
72 הדין בחולין הטבולים לחלה, שגם הם נעשים בטהרה מפני החלה
73 המעורבת בהם, מוכח שלא גזרו על חולין הטבולים לחלה
74 שיטמאו כחלה אף בטומאה שודאי שלה מטמא חולין.
75 מתרצת הגמרא: הָתָם לֹא פְתִיכָא בְּהוּ תְרוּמָה – שם בחולין שנעשו
76 על טהרת תרומה לא מעורבת בהם תרומה, אלא שקיבל על עצמו
77 לשמור בטהרת תרומה, ולכך אינם חשובים כתרומה, הָכָא
78 פְתִיכָא בְּהוּ תְרוּמָה – אבל כאן בחולין הטבולים לחלה מעורבת
79 בהם תרומה, כלומר חלה, ולכך חשובים כחלה ומקבלים טומאה
80 כחלה.
81 תירוצ נוסף: וְאִיכְּתִיב אֵיכָא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, הֵנָּח
82 לטומאת מעת לעת שהיא דְּרִבְנָן, ולכך לא החמירו שתטמא אף
83 חולין שנעשו על טהרת תרומה.

משנה

84 משנה זו מבארת באלו נשים לא גזרו שיטמאו למפרע קודם שעת
85 ראייתן: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרִי, אֲרִבְעָ נָשִׁים יֵשׁ שְׂדֵיָן שְׁעָתָן – שמטמאות
86 תרומה וטהרות שיגעו בהן משעת ראייה ואילך, ואין חוששים
87 שמא קודם לכן כבר היה הדם בבית החיצון ואם היתה בודקת
88 היתה רואה אותו, ואלו הן, בְּתוּלָה, מְעוּפָרָה, מְנִיקָה, וְזִקְיָנָה, לפי
89 שאינן רגילות לראות דם. אֶמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֲנִי לֹא שְׂמַעְתִּי שְׂדִיָּה
90 שעתה אֵלָּא לַגְבִּי בְּתוּלָה,
91

1 וְחֵלָתָה תְּלוּיָה, כלומר החלה שהפרישו ממנה היא ספק טהורה
2 ספק טמאה מחמת הספק שנולד בעיסה, לֹא אִיכְלִין אותה, שמא
3 טמאה היא ואסור לאכול תרומה טמאה, וגם לֹא שוֹרְפִין אותה,
4 שמא טהורה היא ואסור לשורפה, וּבְאִיזָה כֶּסֶף אֶמְרוּ, כלומר
5 באיזה ספק הוצרכו לומר שחלתה תלויה, כֶּסֶף חֵלָה, כלומר
6 בספק טומאה הנוהגת בחלה ואינה נוהגת בחולין כמבואר בסמוך,
7 והוצרך להשמיענו שאף שטמאה זו אינה נוהגת בחולין ועיסה זו
8 חולין היא, מכל מקום כיון שהיא טבולה לחלה נוהגת בה טומאה
9 זו.
10 מבארת הגמרא: מָאֵי – מה כוונת התנא באומרו כֶּסֶף חֵלָה, אַבְי
11 וְרַבָּא דְּאֶמְרֵי תְרִוּוּהוּ – שאמרו שניהם, שְׁלֵא תֵאמַר בְּהוּכְחֹת שְׂנִינֵי
12 – שלא תאמר שלא אמרו שהיא תלויה אלא בעיסה שיש בה ספק
13 טומאה מוכחת, כלומר בספק שקול שיש בו הוכחה לטומאה כמו
14 לטהרה, כְּמוֹ – כגון שְׁנֵי שְׂבִילִין שהיה אחד טמא ואחד טהור, ויש
15 ספק אם הלך בטמא או שהלך בטהור, דְּהָתָם חוּלִין גְּרִידָא נְמִי
16 מְטָמָו – שבספק כזה גם חולין שלא נטבול לחלה טמאים מספק,
17 ולא היה צריך התנא להשמיענו שבאופן זה חלתה תלויה, אֵלָּא
18 מדובר אפילו כֶּסֶף טומאת 'נִשְׁעָן', שהוא ספק טומאה שאינה
19 מוכחת, כלומר שהוא ספק שאינו שקול, שמסתבר יותר לומר
20 שאינו טמא, שלא אמרו בספק כזה שהוא טמא אלא לענין תרומה
21 ולא לענין חולין, והשמיענו התנא שכמו שנוהגת טומאה זו
22 בתרומה נוהגת גם בחולין הטבולים לחלה.
23 הגמרא מבארת משנה שבה מבואר מהו ספק טומאת נשען
24 שנאמר לענין תרומה ולא לענין חולין: דְּהָתָן בַּמִּשְׁנָה (זבים פ"ג
25 מ"ב), וְכִּי וְהוּרָה שְׁהִי פוֹרְקִין מִשָּׂא מִן הַמְּבֻרָה בִּיחָד, או שהיו מוֹעֲצִין
26 עליו משא, כִּיּוֹן שְׂמִשְׁאָן כְּבֵד, מְטָא הטהור, שאנו חוששים שמא
27 מתוך כובד המשא נשען הטמא על הטהור בעת נשיאתו, ונמצא
28 הטהור מסיטו כשנשען עליו, או שנשען הטהור על הטמא וניסט
29 על ידו, ובזמן שְׂמִשְׁאָן קָל, נשאר מְהוּר, וְכִּיּוֹן, כלומר כל אלו
30 שהוזכרו שם במשנה, ואפילו אלו שמשאן כבד, מְהוּרִין לְכַנִּי
31 הַכְּנִיָּה, כלומר טהורים לאלו האוכלים חולין בטהרה, שהרי
32 אפילו אם ודאי נשענו זה על זה אינו היסט גמור, וכל שכן עכשיו
33 שהוא ספק אם נשענו, וּמִמָּאִין לְתְרוּמָה מדרבנן, ואפילו שהוא ספק
34 אם נשענו זה על זה.
35 הגמרא מקשה על מה שאמרנו שחולין הטבולים לחלה כחלה.
36 מקשה הגמרא: וְחוּלִין הַמְּבוּלִין לְחֵלָה כְּחֵלָה דְּמָו – האם חולין
37 שנתחייבו בחלה הרי הם כחלה גמורה וטמאים אף בספק טומאת
38 נשען, (והתניא) [והתנין] במשנה (טבול יום פ"ד מ"ב), אִשָּׁה שְׂהִיא
39 מְבוּלָה יוֹם – שהיתה טמאה וטבולה ועדיין לא העריב שמשו,
40 שדינה כשני לטומאה, שמתמאה קדשים ותרומה ואינה מטמאה
41 חולין, לִישָׁה אֵת הָעִיסָה, וְקִיפָה הִימְנָה חֵלָתָה – וזוהתכת ממנה
42 חתיכה אחת בשביל החלה, ולא תקרא לה שם, שכל זמן שלא
43 קראה לה שם הרי היא כחולין ואינה מטמאה אותה, וּמִנִּיחָתָהּ
44 בְּכַפִּישָׁה אוּ בְּאֶנְחִיתָא, שהם כלים שאין להם בית קיבול ואינם
45 מקבלים טומאה, וּמִקְפָּתָה – ומקרכת את הכלי שבו מונחת חתיכה
46 זו לעיסה, וְקִיפָא לָהּ שָׁם, שאומרת על חתיכה זו 'הרי זו חלה', ואין
47 העיסה נטמאת מִכָּפִי שְׂהוּא, כלומר העיסה, שְׁלִישִׁי לטומאה,

כיוון שמצד פנימיות הנשמה הרי כל אחד ואחד מיישראל מקושר תמיד באלוקות . . . לכן גם אם בחיצוניות נמצא הוא במעמד ומצב של (כלה) חגיגת וסומא, הרי מצד פנימיות הנשמה יכולים לומר עליו כלה נאה כו'.

ממאמר שבת פרשת נח ה'תשכ"ח

נדה. פרק ראשון – שמאי דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"ש" תוספות

בחלה תלויה — כעשעשה בטהרה, משום ספק הגולל לה ראשון. באיזה ספק אמרו — כלומר: באיזה ספק הוצרכו לומר "חלתה תלויה", בספק חלה — בספק טומאה הנהוגת בחלה ואינה נוהגת בחולין, כגון נשען, כדמפרש בסמוך דטורח לבני הכנסת ואסור לתרומה. ואיצטרך לאשמעינן, דאף על גב דלא נהגא בחולין גרידא, הכא כיון דטבולין לחלה —

נהגא ביה. מאי ספק חלה — כלומר: מאי קאמר? שלא תאמר בהוכחות שנינו — בספק טומאה מוכחת. כגון שני שבילין — אחד טמא ואחד טהור, ספק הלך בטמא ספק הלך בטהור. והא ספקא דהא דמהניא בחולין הטבולין לחלה, אבל טומאה שאינה מוכחת — לא. דהא לא איצטרך לאשמעינן דאפילו לחולין גרידא נמי מהני לאובל חולין בטהרה, הלכך מהניא נמי הכא. אלא אפילו כנשען — דהוי ספק טומאה שאינה מוכחת, הוביל ותנן לקמן דמהניא לתרומה, מהניא נמי לחולין הטבולין לחלה. פורקין — משאוי. טמא — דשמא מתוך כובד המשא נשען זה על הטהור, ונמצא טהור מסיט, או טהור ניטט עליו, וכתבי במרכב חוב (וקרא טו): "הנושא אותם, וכל שכן וב עצמם. וכולן" — אפילו משא כבד. טהורין לבני הכנסת — אוכלין חולין. בטהרה. שאין להוסיט מור, וכל שכן שספק חולין. וטמאין לתרומה — מדרבנן, ואפילו בספק, וחולין הטבולין לחלה כחלה דמו — דמהני בהו ספק נשען, כחלה גמורה. וקוצה לת חלה — שכל זמן שלא קראה שם עליה, הרי היא בחולין, וטבול יום דינו כשני, ואינו עושה שליש בחולין. וכשהיא קוצה, לא תקרא לה שם. אלא מניחתה לחלה בכפישא או באנחותא, הם כלים שאין להם בית קיבול, כגון נסרים, ואין מקבלין טומאה. ואצרכיה רבנן הני, משום דהכרי, שלא תגע בה שוב מאחר שקראה לה שם. ודכותה אמר בסוף פרק "הניקין" (גיטין סא,א). ובתשובת רב האי ראתי: "אנחותא" — נסרים, לוחצין שמנסרין הנגרים ומשפין הלווחצין. ופקת — מקרבתה לכלי אצל העיסה, וקוראה לה שם, שמצוה לתרום מן המוקף. "מוקף" — סמוך, כמו "מקיפין שתי חביות" במסכת ביצה (לב,ב). וכמו "אין מקיפין בבעי" (חולין מו,ב) — שמקיפין זו לזו. לראות אם דומים הם בגביהן. שוראי ספא חולין — כמו משא חוב. דוראי — נדה ממש. ספקה — מעת לעת. ולא בחולין שנעשו על שחרת תרומה — וקא סלקא דעתך: הוא הדין לחולין הטבולין לחלה, דהם נמי נעשו בטהרה חלה המעורבת בהן. ושמענן חולין הטבולין לחלה חמירי — מחולין שנעשו על שחרת תרומה. דכאב — עריבא בהו חלה — אבל חלהם — נטירותא יתירתא קביל עליה. פתיכא = מעורבת.

העיסה, וקוראה לה שם, שמצוה לתרום מן המוקף. "מוקף" — סמוך, כמו "מקיפין שתי חביות" במסכת ביצה (לב,ב). וכמו "אין מקיפין בבעי" (חולין מו,ב) — שמקיפין זו לזו. לראות אם דומים הם בגביהן. שוראי ספא חולין — כמו משא חוב. דוראי — נדה ממש. ספקה — מעת לעת. ולא בחולין שנעשו על שחרת תרומה — וקא סלקא דעתך: הוא הדין לחולין הטבולין לחלה, דהם נמי נעשו בטהרה חלה המעורבת בהן. ושמענן חולין הטבולין לחלה חמירי — מחולין שנעשו על שחרת תרומה. דכאב — עריבא בהו חלה — אבל חלהם — נטירותא יתירתא קביל עליה. פתיכא = מעורבת.

הכנסת לחברים האוכלין חולין בטהרה, ובפרק "פסולי המוקדשין" (בבבא בתרא לז,ב) גבי "מומי בבור" קאמר דהתרתם על פי שלשה בני הכנסת, והם אפילו שלשה היהויות ששירום ויש לומר: דהכא נמי מוזכר "בני הכנסת" לגריעותא, כלומר: שאינם אוכלין תרומה. ומקפתא — וקרא לה שם — הכא משמע דאפילו בשעת קריאת שם צריך הקפה. וקשה: דאמר בסוטה פרק "כשם" (ל,א). רבי אליעזר אומר: חלה גיטלת מן המוקף מן הטהור על הטמא. כיצד? שתי עיסות, אחת טמאה ואחת טהורה — נוטל שיעור חלה מעיסה חלה הורמה לחלה, ונותן פחות מכביצה מעיסה טהורה באמצע, בין שיעור חלה לעיסה טמאה, כדי ליטול מן המוקף. והתניא: "כביצה"? ומשני: דך ברייתא סברה: חולין טבולין לחלה — לא כחלה דמה, ולזה לא אתי כביצה. דהוי נמי וטמא לשיעור חלה. והשתא, מכל מקום קשה: בשיקרא לה שם "חלה", יהיה שליש? אלא משמע דבשעת קריאת שם, ירדוק מעט שיעור חלה, שלא יאב בכביצה. וחשיב שפיר "מוקף", כיון דלפני קריאת שם היתה מחוברת ויש לומר: דהתם מיירי כשיש הרבה מעיסה טהורה, ולא שיעור חלה גרידא. כדקתני: שתי עיסות, אחת טהורה ואחת טמאה. ורצה להפריש קצת מן הטהורה, כדי לתקן עצמה ואף הטמאה. הלכך, כיון דחולין הטבולין לחלה — לא כחלה דמו, לאו האי ביצה דהוא שני מטמא העיסה הטהורה. וכי יפריש ממנה חלה, ויקף לה — אין בכך כלום. וועד יד ש' לומר: דאפילו ובלא מוקף, אפשר שיתעיל צירוף סל. ובפרק "כשם" דביע רבי אליעזר נגיעה — משום דמקפיד על נגיעתו משום טומאה, אין מועיל צירוף כלי. וכן משמע קצת בירושלמי, דאמר במסכת חלה בפרק שני: דבר שהוא מקפיד על (וחבורו) — אין חבית מצטרף (נראה: במקום "בית" גרסין "כלי"). אינו מקפיד על תערובתו — הכלי מצרף. עישה טהורה ועיסה טמאה, עשו אותם כדבר שמקפיד על תערובתו. גיליון. והא דפסקין לקמן כרבי אליעזר דאמר: הסל מצרף לחלה, ולא ביעי נגיעה — היינו להתחייב בחלה, אם לש פחות מכביצה. דהכי תנא במסכת חלה (פרק שני משנה ד): העושה עיסתו קבים, ונגעו זה בזה — פטורין מן החלה, עד שישוכו. רבי אליעזר אומר: אף הרודה ונותן לסל — הסל מצרף, וכן משמע ב"אלו עוברין" (פסחים מו,ב). והשתא אתי שפיר, דרבי אליעזר גופיה מצרף נגיעה בשעת קריאת שם, בפרק "כשם" (סוטה ל,א), ונכון בפסח להגיע כל המצות (בסל), כשמפרישין אחת על כולן, דאין הסל מצרף לכך. ואף על גב דאמרין בפרק קמא דביצה (טא,א) ובבבא בתרא בפרק "עד כמה" (כו,א) אמרין: תרומת חוצה לארץ אוכל וחולין, ואחר כך מפרשי. אף על גב דאין מוקף למה שאכל כבר, היינו בעיסה שנילושה יחד והיתה כבר מחוברת, הקילו בתרומת חוצה לארץ. וצריך עיון אי חשוב מוקף כנגיעה גרידא, בלא צירוף הכלי או בלא נשיכה. ד"נותן פחות מכביצה באמצע" מצינן לומר: דהינו נשיכה.

והאי טבול יום כיון דוראי לא טמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין — ותימה: דהכא משמע דאין שני פוסל בחולין הטבולין לחלה. ובברייתא נמי קתני: ובשליש טהור בחולין, משמע דכל שכן דאין שני פוסל בחולין שנעשו על שחרת תרומה. דכאבו בסמוך. דלמידי דקילי מחולין הטבולין לחלה. ובפרק שני חולין (לג,ב) אמרין: דשליש נהוג בחולין שנעשו על שחרת תרומה, "כשם" (סוטה ל,א) שבהאיתו לעיל מוכח דשני עושה משום חולין הטבולין לחלה. ולאן דאמר כחלה דמו ויש לומר: דאמרין יום קיל טפי, דאין צריך רק העבר משם. והא דתניא בברייתא דשליש טהור בחולין, היינו שליש טבול יום. אי נמי, הכי פירושו: כיון דשליש טהור בחולין דלעמאל, לא גזרו חכמים בחולין הטבולין לחלה ליטמא מטבול יום. ולכך פריך מנייה טפי א"נשען", ולא פריך מנייה אבל שליש נהוג בחולין הטבולין לחלה — משום דנשען נמי טומאה קלישא הוא, ומטמא אפילו משא קל. כדפרישית לעיל. הנה — מעת לעת דרבנן — אף על גב דנשען נמי דרבנן — טומאת מעת לעת קיל טפי, שאין שום ספק טומאה בשעה שעוסקת בטהרות. שמוחית

וחלתה תלויה — כעשעשה בטהרה, משום ספק הגולל לה ראשון. באיזה ספק אמרו — כלומר: באיזה ספק הוצרכו לומר "חלתה תלויה", בספק חלה — בספק טומאה הנהוגת בחלה ואינה נוהגת בחולין, כגון נשען, כדמפרש בסמוך דטורח לבני הכנסת ואסור לתרומה. ואיצטרך לאשמעינן, דאף על גב דלא נהגא בחולין גרידא, הכא כיון דטבולין לחלה —

נהגא ביה. מאי ספק חלה — כלומר: מאי קאמר? שלא תאמר בהוכחות שנינו — בספק טומאה מוכחת. כגון שני שבילין — אחד טמא ואחד טהור, ספק הלך בטמא ספק הלך בטהור. והא ספקא דהא דמהניא בחולין הטבולין לחלה, אבל טומאה שאינה מוכחת — לא. דהא לא איצטרך לאשמעינן דאפילו לחולין גרידא נמי מהני לאובל חולין בטהרה, הלכך מהניא נמי הכא. אלא אפילו כנשען — דהוי ספק טומאה שאינה מוכחת, הוביל ותנן לקמן דמהניא לתרומה, מהניא נמי לחולין הטבולין לחלה. פורקין — משאוי. טמא — דשמא מתוך כובד המשא נשען זה על הטהור, ונמצא טהור מסיט, או טהור ניטט עליו, וכתבי במרכב חוב (וקרא טו): "הנושא אותם, וכל שכן וב עצמם. וכולן" — אפילו משא כבד. טהורין לבני הכנסת — אוכלין חולין. בטהרה. שאין להוסיט מור, וכל שכן שספק חולין. וטמאין לתרומה — מדרבנן, ואפילו בספק, וחולין הטבולין לחלה כחלה דמו — דמהני בהו ספק נשען, כחלה גמורה. וקוצה לת חלה — שכל זמן שלא קראה שם עליה, הרי היא בחולין, וטבול יום דינו כשני, ואינו עושה שליש בחולין. וכשהיא קוצה, לא תקרא לה שם. אלא מניחתה לחלה בכפישא או באנחותא, הם כלים שאין להם בית קיבול, כגון נסרים, ואין מקבלין טומאה. ואצרכיה רבנן הני, משום דהכרי, שלא תגע בה שוב מאחר שקראה לה שם. ודכותה אמר בסוף פרק "הניקין" (גיטין סא,א). ובתשובת רב האי ראתי: "אנחותא" — נסרים, לוחצין שמנסרין הנגרים ומשפין הלווחצין. ופקת — מקרבתה לכלי אצל העיסה, וקוראה לה שם, שמצוה לתרום מן המוקף. "מוקף" — סמוך, כמו "מקיפין שתי חביות" במסכת ביצה (לב,ב). וכמו "אין מקיפין בבעי" (חולין מו,ב) — שמקיפין זו לזו. לראות אם דומים הם בגביהן. שוראי ספא חולין — כמו משא חוב. דוראי — נדה ממש. ספקה — מעת לעת. ולא בחולין שנעשו על שחרת תרומה — וקא סלקא דעתך: הוא הדין לחולין הטבולין לחלה, דהם נמי נעשו בטהרה חלה המעורבת בהן. ושמענן חולין הטבולין לחלה חמירי — מחולין שנעשו על שחרת תרומה. דכאב — עריבא בהו חלה — אבל חלהם — נטירותא יתירתא קביל עליה. פתיכא = מעורבת.

העיסה, וקוראה לה שם, שמצוה לתרום מן המוקף. "מוקף" — סמוך, כמו "מקיפין שתי חביות" במסכת ביצה (לב,ב). וכמו "אין מקיפין בבעי" (חולין מו,ב) — שמקיפין זו לזו. לראות אם דומים הם בגביהן. שוראי ספא חולין — כמו משא חוב. דוראי — נדה ממש. ספקה — מעת לעת. ולא בחולין שנעשו על שחרת תרומה — וקא סלקא דעתך: הוא הדין לחולין הטבולין לחלה, דהם נמי נעשו בטהרה חלה המעורבת בהן. ושמענן חולין הטבולין לחלה חמירי — מחולין שנעשו על שחרת תרומה. דכאב — עריבא בהו חלה — אבל חלהם — נטירותא יתירתא קביל עליה. פתיכא = מעורבת.

הכנסת לחברים האוכלין חולין בטהרה, ובפרק "פסולי המוקדשין" (בבבא בתרא לז,ב) גבי "מומי בבור" קאמר דהתרתם על פי שלשה בני הכנסת, והם אפילו שלשה היהויות ששירום ויש לומר: דהכא נמי מוזכר "בני הכנסת" לגריעותא, כלומר: שאינם אוכלין תרומה. ומקפתא — וקרא לה שם — הכא משמע דאפילו בשעת קריאת שם צריך הקפה. וקשה: דאמר בסוטה פרק "כשם" (ל,א). רבי אליעזר אומר: חלה גיטלת מן המוקף מן הטהור על הטמא. כיצד? שתי עיסות, אחת טמאה ואחת טהורה — נוטל שיעור חלה מעיסה חלה הורמה לחלה, ונותן פחות מכביצה מעיסה טהורה באמצע, בין שיעור חלה לעיסה טמאה, כדי ליטול מן המוקף. והתניא: "כביצה"? ומשני: דך ברייתא סברה: חולין טבולין לחלה — לא כחלה דמה, ולזה לא אתי כביצה. דהוי נמי וטמא לשיעור חלה. והשתא, מכל מקום קשה: בשיקרא לה שם "חלה", יהיה שליש? אלא משמע דבשעת קריאת שם, ירדוק מעט שיעור חלה, שלא יאב בכביצה. וחשיב שפיר "מוקף", כיון דלפני קריאת שם היתה מחוברת ויש לומר: דהתם מיירי כשיש הרבה מעיסה טהורה, ולא שיעור חלה גרידא. כדקתני: שתי עיסות, אחת טהורה ואחת טמאה. ורצה להפריש קצת מן הטהורה, כדי לתקן עצמה ואף הטמאה. הלכך, כיון דחולין הטבולין לחלה — לא כחלה דמו, לאו האי ביצה דהוא שני מטמא העיסה הטהורה. וכי יפריש ממנה חלה, ויקף לה — אין בכך כלום. וועד יד ש' לומר: דאפילו ובלא מוקף, אפשר שיתעיל צירוף סל. ובפרק "כשם" דביע רבי אליעזר נגיעה — משום דמקפיד על נגיעתו משום טומאה, אין מועיל צירוף כלי. וכן משמע קצת בירושלמי, דאמר במסכת חלה בפרק שני: דבר שהוא מקפיד על (וחבורו) — אין חבית מצטרף (נראה: במקום "בית" גרסין "כלי"). אינו מקפיד על תערובתו — הכלי מצרף. עישה טהורה ועיסה טמאה, עשו אותם כדבר שמקפיד על תערובתו. גיליון. והא דפסקין לקמן כרבי אליעזר דאמר: הסל מצרף לחלה, ולא ביעי נגיעה — היינו להתחייב בחלה, אם לש פחות מכביצה. דהכי תנא במסכת חלה (פרק שני משנה ד): העושה עיסתו קבים, ונגעו זה בזה — פטורין מן החלה, עד שישוכו. רבי אליעזר אומר: אף הרודה ונותן לסל — הסל מצרף, וכן משמע ב"אלו עוברין" (פסחים מו,ב). והשתא אתי שפיר, דרבי אליעזר גופיה מצרף נגיעה בשעת קריאת שם, בפרק "כשם" (סוטה ל,א), ונכון בפסח להגיע כל המצות (בסל), כשמפרישין אחת על כולן, דאין הסל מצרף לכך. ואף על גב דאמרין בפרק קמא דביצה (טא,א) ובבבא בתרא בפרק "עד כמה" (כו,א) אמרין: תרומת חוצה לארץ אוכל וחולין, ואחר כך מפרשי. אף על גב דאין מוקף למה שאכל כבר, היינו בעיסה שנילושה יחד והיתה כבר מחוברת, הקילו בתרומת חוצה לארץ. וצריך עיון אי חשוב מוקף כנגיעה גרידא, בלא צירוף הכלי או בלא נשיכה. ד"נותן פחות מכביצה באמצע" מצינן לומר: דהינו נשיכה.

והאי טבול יום כיון דוראי לא טמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין — ותימה: דהכא משמע דאין שני פוסל בחולין הטבולין לחלה. ובברייתא נמי קתני: ובשליש טהור בחולין, משמע דכל שכן דאין שני פוסל בחולין שנעשו על שחרת תרומה. דכאבו בסמוך. דלמידי דקילי מחולין הטבולין לחלה. ובפרק שני חולין (לג,ב) אמרין: דשליש נהוג בחולין שנעשו על שחרת תרומה, "כשם" (סוטה ל,א) שבהאיתו לעיל מוכח דשני עושה משום חולין הטבולין לחלה. ולאן דאמר כחלה דמו ויש לומר: דאמרין יום קיל טפי, דאין צריך רק העבר משם. והא דתניא בברייתא דשליש טהור בחולין, היינו שליש טבול יום. אי נמי, הכי פירושו: כיון דשליש טהור בחולין דלעמאל, לא גזרו חכמים בחולין הטבולין לחלה ליטמא מטבול יום. ולכך פריך מנייה טפי א"נשען", ולא פריך מנייה אבל שליש נהוג בחולין הטבולין לחלה — משום דנשען נמי טומאה קלישא הוא, ומטמא אפילו משא קל. כדפרישית לעיל. הנה — מעת לעת דרבנן — אף על גב דנשען נמי דרבנן — טומאת מעת לעת קיל טפי, שאין שום ספק טומאה בשעה שעוסקת בטהרות. שמוחית

שמותי הוא – פירש רש"י: שברכתו. וקשה: דמסתמא לא היה מחזיר לשון שמתא. ובמעשה גופיה דפרק "הזהב" (בבא מציעא נטג.) אינו מזכיר אלא לשון ברכה. ופירש רבינו תם ורבינו שמואל בן מאיר ד"שמותי הוא": דייגו, דהוה מתלמידי שמאי. וכן איתא בירושלמי פרק קמא דתרומות, דתנן: סאה של תרומה טמאה, שנפלה לתוך מאה של תרומה טהורה – בית שמאי אוסרין, ובית הלל מתירין. לאחר שהודו, אמר רבי אליעזר: תירום ותשרוף. מי הודה למי? וקאמר: בית שמאי לבית הלל. אמר רב אסי: מתניתין אמרה כן, לאחר שהודו, אמר רבי אליעזר: תירום ותשרוף. ורבי אליעזר לאו שמותי הוה? בתמיה. וכן מפרש באלפא ביתא דרבי מנחם. והקשה הרבי רבינו אלעזר בן יואל הלוי: דב"אלו מגלחין" (טו), איבעיא לן: מנודה מהו בתפילין? תיקו. ורבי אליעזר היה מניח תפילין, כדאמר בסוף פרק "ארבע מיתות" (סח,א!) ואין לומר: דלא חש לנדידו, דהא חליץ מנגעיו. פסק. גלילין.

רבי אליעזר אמר הרי היא בחזקת טהרה – מכאן משמע: אשה שספרה שבעה נקיים, ובדקה יום ראשון ויום שביעי ומצאה טהורה – דחשיב ספירה. רק שבדקה עצמה יום שפסקה בו לערב, והפסקה בסתירה. ודקא יום שביעי, אבל יום שמיני – לא. ומידו לבתחלה – ולא מועילו, וצריכה לבדוק בכל יום. משום דקילי – אבל תוך כלי פוסל אוכלין דתרומה, משום דהוי משומנה עשר דבר (שבת יגב.) האוכלין והכלים שנטמאו במשקין. ועל

אָבֵל הִלְכָּה פֶּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר. אִיזוּ הָיָא בְּתוּלָה – כֵּל שֶׁלֹּא רָאִתָּה דָם מִמֶּנִּיהָ, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁוֹאָה. מְעוּבֶּרֶת – מְשִׁיבֵדַע עוֹבְרָה. מִנִּיקָה – עַד שֶׁתִּגְמֹל אֶת בְּנָהּ. נִתְּנָה בְּנָהּ לְמִנִּיקָה, גְּמֻלָּתָהּ, אִזּוּ מֵת, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: מִטְּמֵאָה מֵעַתָּה, לְעַתָּה, וְהַכְּמִים אֹמְרִים: דִּיָּה שֶׁעָתָה. אִיזוּהִי זָקְנָה – כֵּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת סְמוּךְ לְזִקְנָתָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: כֵּל אִשָּׁה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת – דִּיָּה שֶׁעָתָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: מְעוּבֶּרֶת וּמִנִּיקָה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת – דִּין שֶׁעָתָה. וּבִפְנֵי אִמֶּר דִּיָּה שֶׁעָתָה – בְּרֵאשִׁית רֵאשׁוֹנָה, אָבֵל בְּשִׁנְיָה – מִטְּמֵאָה מֵעַתָּה לְעַתָּה. וְאֵם רָאִתָּה הָרֵאשׁוֹנָה מֵאוֹנֶם – אָף הַשִּׁנְיָה דִּיָּה שֶׁעָתָה. גְּמֵרָא תִּנְיָא, אִמֶּר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֵתָּה לֹא שִׁמְעָתָ, אֲנִי שִׁמְעָתִי. אֵתָּה לֹא שִׁמְעָתָ אֵלָּא אֶחָת, וְאֲנִי שִׁמְעָתִי הֶרְבֵּה. אֵין אֹמְרִים לָמִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַחֲדָשׁ: יָבֵא וְיַעֲרֵי, אֵלָּא לָמִי שֶׁרָאָהוּ. כֵּל מִיּוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיוּ עוֹשִׂין פֶּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לְאַחֵר פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַחֲזִיר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵת הַדָּבָר לְיוֹשֻׁעַ. פֶּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּחָיו מֵאִי טַעֲמָא לָא? מִשּׁוּם דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁמוּתִי הוּא, וְסָבַר: אִי עֲבָדִין

פְּנוּתִיה בְּחֶדָּא – עֲבָדִין פְּנוּתִיה בְּאַחֲרֵינִיתָא, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֹא מִצִּינוּ מִיָּנִין בְּהוּ. לְאַחֵר פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דִּמְצִינוּ מִיָּנִין בְּהוּ. הַחֲזִיר אֵת הַדָּבָר לְיוֹשֻׁעַ. אִמֶּר רַב יְהוּדָה, אִמֶּר שְׁמוּאֵל: הִלְכָּה פֶּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבַּע. חֶדָּא – דְּאֶמְרִין. וְאִידֵּךְ: הַמְקַשָּׁה פְּמֹה תִּשְׁפָּה וְתִהְיֶה זָכָה – מֵעַתָּה לְעַתָּה, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִלְכָּה פֶּרְבִּירָיו. וְאִידֵּךְ: הַיּוֹב הַזֶּה שֶׁדָּרְקוּ עֲצָמוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן – וּמִצִּאוֹ טָהוֹר, יוֹם שְׁבִיעִי – וּמִצִּאוֹ טָהוֹר, וְשָׂאָר הַיָּמִים לֹא בִדְקוּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: הֲרִי אֵלּוּ בְּחִזְקַת טָהֳרָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: אֵין לָהֶן אֵלָּא יוֹם רֵאשׁוֹן וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי בִּלְבָד. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִים: נִרְאִין דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְדְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא מִדְּבָרֵי כּוֹלֵי, אָבֵל הִלְכָּה פֶּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְאִידֵּךְ, דִּתְנִין: אַחֲרֵי כֵלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמִשְׁקִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: מִטְּמֵאִין אֶת הַפִּשְׁטָן וְאֵין פּוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין, מִטְּמֵאִין אֶת הַפִּשְׁטָן – וְאֵפִילוּ דְּחוּלִין, וְאֵין פּוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין – וְאֵפִילוּ דְּתְרוּמָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: מִטְּמֵאִין אֶת הַפִּשְׁטָן וְפּוֹסְלִין אֶת הָאוֹכְלִין. אִמֶּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: קָל וְחֹמֶר, וּמָה מְבֹבֵל יוֹם, שָׂאִין מִטְּמֵא מִשְׁקָה חוּלִין – פּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְרוּמָה, אַחֲרֵי כֵלִים, שֶׁנִּטְמָאוּ מִשְׁקָה חוּלִין – אִיזוּ דִּין שֶׁפּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְרוּמָה? וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – אַחֲרֵי כֵלִים דְּרִבְנָה, וּטְבֹבֵל יוֹם דְּאִדְרִייתָא, וְרִבְנָה מִדְּאִדְרִייתָא לֹא עֲבָדִין קָל וְחֹמֶר. דְּמִדְּאִדְרִייתָא אֵין אוֹכֵל מִטְּמֵא כְּלִי, וְאֵין מִשְׁקָה מִטְּמֵא כְּלִי, וְרִבְנָה הוּא דְּגִזְרוּ גְּזֵרָה מִשּׁוּם מִשְׁקִין דְּבֹב וְזָכָה. מִשְׁקִין דְּעוֹלָלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה – גִּזְרוּ בְּהוּ רִבְנָה, אוֹכְלִין דְּאֵין עוֹלָלִין לְקַבֵּל טוּמְאָה – לֹא גִזְרוּ בְּהוּ רִבְנָה. וּמֵאִי שָׂנֵא אַחֲרֵי כֵלִים דְּנִקְטָם – מִשּׁוּם דְּקִילִי, דִּתְנִין: כֵּלִי שֶׁנִּטְמָא מִטְּמֵאִין מִטְּמֵאִין, אַחֲרָיו מְטָא, תּוֹכּוֹ, אֲוִנּוֹ, אֲוִנּוֹ, דִּיּוֹ – מְהוֹרִין. נִטְמָא תּוֹכּוֹ – כּוֹלֵל טְמֵא. מֵאִי קָא מִשְׁמַע לָן שְׁמוּאֵל? בְּכּוֹלָהוּ תֵּנִי הִלְכָּתָא! וְכִי תִּימָא: אַחֲרֵי כֵלִים קָא מִשְׁמַע לָן, דִּלָּא תֵּנִי, וְלִימָא הִלְכָּה פֶּרְבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַחֲרֵי כֵלִים! אֵלָּא, הָא קָא מִשְׁמַע לָן: שָׂאִין לְמִדּוֹן הִלְכָּה מִפִּי תַלְמוּד. וְתוֹ לִיפָּא? וְהֵאִיפָּא דִּתְנִין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר:

מלמדן

אינשי דמדרבנן הוא, ולא נשרוף עליה תרומה וקדשים. שנטמאו במשקין – ומשקין בשרץ, והו רשאנים. ולא מטמא כלים מדאורייתא אלא אב הטומאה, ורבנן הוא דגזרו. מטמאין את המשקין – מדרבנן, דכיון דעלולין לקבל טומאה – מיטמו בכל דהו, להיות ראשנים. ויפסלו את השני בחולין, ואין פוסלין את האוכלין – רבותא קנתי: דאפילו מפסל לא פסלי, כדמפרש טעמא ואיל. טבול יום שני הוא – ואינו מטמא משק חולין, דקיימא לן: כל הפוסל את התרומה – מטמא משקא להיות תהלה, חוץ מטבול יום. וטעמא מפרש בפרק קמא דשבת (יד,ב.) אחורי כלים – בטומאות משקין דרבנן. דכלי אינו מקבל טומאה מדאורייתא אלא מאב הטומאה, בפרק קמא דפסחים (יח,א.) וטבול יום – לפסול אוכלי תרומה דאורייתא. כדקיימא לן: טבל ועלה – אוכל במעשה כר. ומכר, תוכיב נפקא לן ביבמות (עד,ב.) ואפילו בנגיעה. משום משקה זב וזב – רוקו ומימי רגליו, שהן אבות הטומאה, כדכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק חוב" וגו'. ומאי שנא אחורי כלים דנקט – תוכיב כלים, וכונן נגנעו משקין טמאין תוכיב, והו נמי דרבנן. משום דקילי – אבל תוכיב כלים, כיון דאחמירו בזה רבנן, דקנתי "שטמא תוכיב" – כולו טמא, מודה רבי אליעזר שפסלן את האוכלין. הָא קָא מִשְׁמַע לָן: מדאצטריך לימיר לזה הלכה, ששע מנה דאין למידין הלכה מפי תלמוד, מתוך המשנה וביריתא שטמא בהו "הלכה כפלוני" – אין למידין מהן. שהאמוראים האחרונים דקדקו בטעמי התנאים, והעמידו הלכה על בוריה. אבל הראשונים לא דקדקו איש בדברי חבירו, אלא כל אחד מהו ששמע מרבו מלמדו לתלמידו שמועה כמו שהיא. והיא היתה נקרא "משנה" ורבייתא". והיה נותן לכו לתת טעם לשמועתו, זה נותן טעם לדבריו, זה נותן בה טעם אחר. כדאמר (שבת סג,א.) ליגמר איניש, והדר ליסבר. ואותה סברא היתה נקראת "תלמוד" בימי התנאים, ומשנה ששניה בה פסק הלכה, מסברת תלמוד שלהן גישנית, ואין למידין דיימנה.

משנה והכמים אופרים דיה שעתה – עד עשרים וארבעה חדש, שהוא זמן הנקת התינוק. ובגמרא מפרש טעמא. שעברו עליה – שלא ראתה. שלש עונות – מפרש לה בגמרא. סמוך לזקנתה – מפרש בגמרא. כל אשה – והוא הדין לידה. מעוברת ומניקה כו' – אבל לא עברו עליה – לא. ופליג אדריבא אליעזר ואנתאן קמא דאמר לעיל: מעוברת דיה שעתה – משידוע העובר, ומניקה – משגולד. בראיה ראשונה – שראתה בתולה או המעוברת או הזקנה לאחר שלש עונות. אבל בשנייה מטמא מעט לעת – שהרי חזרה לקדמותה להיות דמים מצויים בה. גמרא אין אומרים למי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד – שראתה. שפותי – לשון שמתא, שהרי ברכוהו. כדאמרין ב"הזהב" (בבא מציעא נטב.) הלכך לא עבדינן כוותיה באחרניתא. דמצנין מחינן כו' – אי עבדי כוותיה באחרניתא, המקשה – מחמת ולד בתוך אחד עשר יום שכן נדה לנדה, וקשתה שלשה ימים וצופין, ובכל יום ראתה דם. וקיימא לן דאיתה זבה מחמת שלשה ימי קישוי, ליטען שבעה נקיים וקרנן, דכתיב: "כי יזוב זוב דמה", ודרשין ב"בנות כותים" דמה – מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ואם שפתה מן הצער, שעמדה בלם צער לאחר השלשה ימים, וילדה – נתגלה הדבר למפרע שלא בא הדם מחמת הולד, והרי היא יולדת בזוב, וצריכה שבעה נקיים לבד ימי טומאת לידה. וצריכה שני קרבנות: אחד לזוב, ואחד ללידה. וזמנה תשעה – תעמוד ותנוהו מצערה לאחר השלשה של קושי, ותהא זבה למפרע מחמת הקושי. מעט לעת – אם שפתה מחצות היום זה עד כעת מחו, איכא למימר דלאו משום ולד הוה, וקרין ביה "כי יזוב זוב דמה". ופליג רבי יהושע עליה בפרק "בנות כותים". שדריק עצמן – כשפסקו מחובן, הוצרכו לספור שבעה נקיים בלא ראייה, כדכתיב "וספר לו" וגו'. ובדקו עצמן ראשון ושביעי, ושאר חמשה ימים שבינתיים לא בדקו. בחזקת טהרה – האיל ותחלתו וסופו בטהרה, וטובל לערב של שביעי. אלא ראשון ושביעי – וצריכין למנות עוד חמשה ימים, דחוששים שמא ראו בינתיים. ומידו אי הוה ידיעה בראי שראתה בינתיים – סתרה נלקות הראשון, ודרחמנא אמר (ויקרא טו): "ואחד תטהר", "אחר" – אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת בינתיים. אבל השתא, חוששין דימא, ומנהו לסירוגין. אלא יום שביעי בלבד – דשמא ראתה ימים שבינתיים, וסתרה את טהרת יום הראשון. דכולהו נקיים בעינן, דכתיב: "ואחד תטהר", "אחר" – אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת בינתיים. מדברי רבי יהושע – שרבי אליעזר השהה מדותיו, דקסבר: כיון דטהרה וסופן בטהרה – מחזקינן נמי לאמצעיים בטהרה. אבל רבי יהושע, כיון דאמצעיים חייש לטומאה – נסתרה טהרת יום ראשון, אחורי כלים – דאמרין לקמן: אחורים – טמאין, ותוכו – טהור. וטומאת משקין לטמא כלים דרבנן, והכי הוה דגזרו שלא טמא תוכו בנגיעת אחוריו. וטעמא מפרש בבכורות: עבדו רבנן דהיכרא בדרך טומאה, דלידעו אינשי דמדרבנן הוא, ולא נשרוף עליה תרומה וקדשים. שנטמאו במשקין – ומשקין בשרץ, והו רשאנים. ולא מטמא כלים מדאורייתא אלא אב הטומאה, ורבנן הוא דגזרו. מטמאין את המשקין – מדרבנן, דכיון דעלולין לקבל טומאה – מיטמו בכל דהו, להיות ראשנים. ויפסלו את השני בחולין, ואין פוסלין את האוכלין – רבותא קנתי: דאפילו מפסל לא פסלי, כדמפרש טעמא ואיל. טבול יום שני הוא – ואינו מטמא משק חולין, דקיימא לן: כל הפוסל את התרומה – מטמא משקא להיות תהלה, חוץ מטבול יום. וטעמא מפרש בפרק קמא דשבת (יד,ב.) אחורי כלים – בטומאות משקין דרבנן. דכלי אינו מקבל טומאה מדאורייתא אלא מאב הטומאה, בפרק קמא דפסחים (יח,א.) וטבול יום – לפסול אוכלי תרומה דאורייתא. כדקיימא לן: טבל ועלה – אוכל במעשה כר. ומכר, תוכיב נפקא לן ביבמות (עד,ב.) ואפילו בנגיעה. משום משקה זב וזב – רוקו ומימי רגליו, שהן אבות הטומאה, כדכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק חוב" וגו'. ומאי שנא אחורי כלים דנקט – תוכיב כלים, וכונן נגנעו משקין טמאין תוכיב, והו נמי דרבנן. משום דקילי – אבל תוכיב כלים, כיון דאחמירו בזה רבנן, דקנתי "שטמא תוכיב" – כולו טמא, מודה רבי אליעזר שפסלן את האוכלין. הָא קָא מִשְׁמַע לָן: מדאצטריך לימיר לזה הלכה, ששע מנה דאין למידין הלכה מפי תלמוד, מתוך המשנה וביריתא שטמא בהו "הלכה כפלוני" – אין למידין מהן. שהאמוראים האחרונים דקדקו בטעמי התנאים, והעמידו הלכה על בוריה. אבל הראשונים לא דקדקו איש בדברי חבירו, אלא כל אחד מהו ששמע מרבו מלמדו לתלמידו שמועה כמו שהיא. והיא היתה נקרא "משנה" ורבייתא". והיה נותן לכו לתת טעם לשמועתו, זה נותן טעם לדבריו, זה נותן בה טעם אחר. כדאמר (שבת סג,א.) ליגמר איניש, והדר ליסבר. ואותה סברא היתה נקראת "תלמוד" בימי התנאים, ומשנה ששניה בה פסק הלכה, מסברת תלמוד שלהן גישנית, ואין למידין דיימנה.

אָבֵל הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאַרְבַּע נָשִׁים דִּיין שַׁעֲתָן.
הַמִּשְׁנָה מִבְּאֵרֶת אֶת פְּרִטִּי דִּינִיָּהן שֶׁל אַרְבַּעַת הַנָּשִׁים שְׂדִיין שַׁעֲתָן:
אִיזוֹ הָיָה בְּתוּלָה שֶׁשְּׁנֵינָה שְׂדִיָּה שַׁעֲתָה, כֹּל שֶׁלֹּא רָאָתָה דָם נִדוּת
מִקִּמָּהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁנָאָה וְרֹאתָה דָם בְּתוּלִים אוֹ דָם לִידָה.
מִקִּבְרָתָהּ שֶׁשְּׁנֵינָה שְׂדִיָּה שַׁעֲתָה, דִּינָה כְּמַעֲבֹרֶת מִשְׁנִידָה עֹבְרָה –
מִהוּמָן שֶׁנִּכְר שְׂדִיָּה מִעֹבֵרֶת.
מִנִּיקָה שֶׁשְּׁנֵינָה שְׂדִיָּה שַׁעֲתָה, דִּינָה כְּמִנִּיקָה עַד שֶׁתִּגְמֹל אֶת בְּנָה –
עַד שִׁיְהִיָּה הוֹלֵד בֶּן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעָה חֳדָשִׁים. אִם נָתַתָּה בְּנָה לְמִנִּיקָה
וְכֵן אִם גְּמָלָתָהּ אוֹ שָׂמָת וְאִינָה מִנִּיקָה עוֹד, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר אִם
רֹאתָה דָם מִטְּמֵאָה מִעֵת לֵעֵת, שֶׁמִּכּוּיִן שְׂדִיָּה מִנִּיקָה אִינָה מִסּוּלֶקֶת
דִּמְיָם. וְהַכְּמִים אֹמְרִים אֵף אִם אִינָה מִנִּיקָה דִּיָּה שֶׁעָתָה כֹּל זִמָּן
שְׂדִיָּה רֹאיהָ לְהַנִּיק, דִּהִינָה עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעָה חֳדָשִׁים מִחִלְדָּה.
אִיזוֹהִי זִקְנָה שֶׁשְּׁנֵינָה שְׂדִיָּה שַׁעֲתָה, כֹּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת
שֶׁלֹּא רֹאתָה בָּהֶן דָּם כְּמִדָּה לְזִקְנָתָה.
הַמִּשְׁנָה מִבִּיאָה דַּעָה הָאֻמְרָת שֶׁיֵּשׁ עוֹד נָשִׁים שֶׁאֵינָן מִטְּמָאוֹת
קֹדֶם שַׁעֲתָה רֹאיתָן: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, כֹּל אִשָּׁה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ
עֲזוּנוֹת שֶׁלֹּא רֹאתָה בָּהֶן דָּם, דִּיָּה שֶׁעָתָה, וְאִפְּלוֹ אִם אִינָה זִקְנָה.
הַמִּשְׁנָה מִבִּיאָה דַּעָה הַחוּלֶקֶת עַל הָאֻמּוֹר לַעֲלִיל בַּעֲנִין מִעֹבֵרֶת
וּמִנִּיקָה: רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, מִקִּבְרָתָהּ וּמִנִּיקָה שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲזוּנוֹת
שֶׁלֹּא רָאוּ בָּהֶן דָּם, דִּיָּין שֶׁעָתָה, אֲבָל קֹדֶם שֶׁעֲבָרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ
עֲזוּנוֹת מִטְּמָאוֹת לִמְפַרֵּעַ כִּשְׂאֵר נָשִׁים.
הַמִּשְׁנָה חוֹזֶרֶת לְבֹאֵר תַּנָּאי דִּין אַרְבַּעַת הַנָּשִׁים שְׂדִיין שַׁעֲתָן: וּבִפְנֵי
(אִמֵּר) [בְּרַאשִׁית] חֲכָמִים בְּכָל אַחַת מֵאַרְבַּעַת הַנָּשִׁים הָאֵלּוּ דִּיָּה
שֶׁעָתָה, בְּרַאשִׁית רֵאשׁוֹנָה, אָבֵל כָּפַעַם הִשְׁנִיָּה שְׂרֹאתָה מִטְּמֵאָה
לִמְפַרֵּעַ מִעֵת לֵעֵת כִּשְׂאֵר הַנָּשִׁים, שֶׁכּוּיִן שְׂרֹאתָה דָם הִרִי חוֹרָה
לְקַדְמוּתָהּ לְהִיָּת כִּשְׂאֵר הַנָּשִׁים הַרְאוּת דָּם. וְאִם רָאָתָה אֶת
הָרִאשִׁית הִרֵאשׁוֹנָה מֵאֻנָּס, כְּנֻן שֶׁקִּפְצָה וְאַחֵר כִּךְ רֹאתָה, וְקִפְצָה
גּוֹרֶמֶת לְרִאשִׁיתָה, אוֹ שְׂרֹאתָה מִחֲמַת פֶּחַד, אוֹ מִחֲמַת שֶׁאֲכָלָה דָּבָר
הַגּוֹרֵם לְרִאשִׁית הָדָם, אֵף הָרִאשִׁית הִשְׁנִיָּה דִּיָּה שֶׁעָתָה, שֶׁהָרִאשִׁית
הָרִאשׁוֹנָה אִינָה הוֹכֵחָה שְׂחוֹרָה לְקַדְמוּתָהּ כּוּיִן שְׂרֹאתָה מֵאֻנָּס.

גמרא

בַּמִּשְׁנָה אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאַרְבַּע נָשִׁים דִּיין שַׁעֲתָן, וְאָמַר לוֹ רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ אֲנִי לֹא שִׁמַּעְתִּי אֶלָּא בְּתוּלָה. הַגְמָרָא מִבִּיאָה בְּרִייתָא בַּה
מִוִּבֵּאת תְּשׁוּבַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: תִּנְיָא בְּבִרְיִיתָא, אָמַר לוֹ
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֵתָּה לֹא שִׁמַּעְתָּ מִרְּבוּתִיךָ מֵאֻס לִגְבִי דִּין
שֶׁל כָּל הָאֻרְבָּה נָשִׁים וְאִילוֹ אֲנִי שְׂדִיָּה מִרְּבוּתִי אֶת דִּין כּוֹלֵן, וְכִינָה
שֶׁאֵתָּה לֹא שִׁמַּעְתָּ אֵלָּא עַל אֶחָת שְׂדִיָּה שַׁעֲתָה, דִּהִינָה בְּתוּלָה, וְלֹא
שִׁמַּעְתָּ מֵאֻס לִגְבִי דִּין שֶׁל שֹׂאֵר הַנָּשִׁים, וְאֲנִי שִׁמַּעְתִּי בְּפִירוּשׁ עַל
הַרְבֵּה נָשִׁים שְׂדִיין שַׁעֲתָן, דִּהִינָה עַל כָּל אַרְבַּע הַנָּשִׁים, וְאִין לֶךְ
לְבֹאֵר וּלְהַתּוֹכַח עִמִּי עַל יִדְעֵתִי מִחֲמַת חֶסֶדן יִדְעֵתִיךָ, שְׂהִי אִין
אֹמְרִים לִמִּי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַחֶדֶשׁ – שֶׁלֹּא רָאָה אֶת מוֹלֵד הַלְּבָנָה,
שֶׁבֵּא וְיַעֲדִי שְׂרֹאָה, אֵלָּא לִמִּי שֶׁרָאָהּ אוֹמְרִים שִׁיעִיד.
מִסִּיקָה הִבְרִיתָא: כֹּל יָמִיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיוּ פּוֹסְקֵי הַהִלְכָה מוֹרִים
לְנָשִׁים לְהִיָּת עוֹשֵׂין כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַסּוֹבֵר שֶׁרַק בְּתוּלָה דִּיָּה שַׁעֲתָה,
אֲבָל לְאַחֵר פְּסִידָתָהּ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַחִידִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵת הַדְּבָר
לִישְׁנָה שִׁיְהִי נוֹחָגִים כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁכֹּל אַרְבַּעַת הַנָּשִׁים דִּיין שַׁעֲתָן.
מִבְּרִית הַגְמָרָא: בְּחִיָּו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מֵאִי מִטְּמֵאָה לֹא – מִדֶּה הַטֶּעַם
שֶׁלֹּא הוֹרָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּדִבְרֵיו, מִשּׁוּם דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׂמוּתָהּ הוּא –
מִשּׁוּם שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיָּה מְנוּדָה, וְכִפֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דָּא עֲבָדִין
בְּנוֹתֶיהָ בְּחִרָא עֲבָדִין בְּנוֹתֶיהָ בְּחִרָתָהּ אֲחֵרִיתָא – שֶׁאִם עֲשֵׂה כְּמוֹתוֹ
בְּהִלְכָּה זוֹ יִבְאוּ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתוֹ גַּם בְּהִלְכוֹת אַחֲרוֹת, וְאִין לַעֲשׂוֹת
כֵּן כּוּיִן שְׂנִידוּחָהּ, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֹא מִצִּינָה מִחִינָה בָּהּ –
לֹא נֹכַח לְמַחֲוֹת בָּהֶם שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ כְּמוֹתוֹ גַּם בְּהִלְכוֹת אַחֲרוֹת, וְלִכְךָ
הוֹרָה שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ כְּדִבְרֵיו, אֲבָל לְאַחֵר פְּסִידָתָהּ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
דְּמִצִּינָה מִחִינָה בָּהּ – שִׁכּוּלִים אֲנוּ לְמַחֲוֹת בָּהֶם, הַחִידִי אֵת הַדְּבָר
לִישְׁנָה שִׁיעֲשׂוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כֵּאֵן, וְאִם יַעֲשׂוּ לְפִסּוּק כְּמוֹתוֹ אֵף
בְּהִלְכוֹת אַחֲרוֹת, נִמְחָה בָּהֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר שְׂמוּאֵל הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבַּע הַלְּכוֹת,
וְאִילוֹ הֵן, הִרָא דְּאִמְרָן – הַלְּכָה אַחַת הִיא מִדֶּה שֶׁאֲמַרְנוּ כֵּאֵן, שֶׁאַרְבַּע
נָשִׁים דִּיין שַׁעֲתָן. וְאִידֵךְ – וְהָאֲחֵרָת, שֶׁשְּׁנֵינָה בְּבִרְיִיתָא (תּוֹסֵפֶת)
פִּי"ה ה"ד, הַמִּקְשָׁה – אִשָּׁה שֶׁאֲחֻזָּה צִירִי לִידָה שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימִי
זִיבָתָה וְרֹאתָה דָם בְּכָל אֶחָד מִיָּמִים אֵלּוּ, שֶׁשֹּׁתֶם שְׁלֹשָׁה יָמִי רֹאיתָ
דָּם בִּימִי זִיבָה מִטְּמָאִים מִשּׁוּם זִיבָה, אֲמַנָם דָּם הָבָא מִחֲמַת לִידָה
אֵינוֹ מִטְּמָא מִשּׁוּם זִיבָה, בְּכָתוּב תִּשְׁפָּח – כִּמְהָ זִמָּן תַּעֲמוֹד וְתוֹנֹה
מִצַּעֲרָה לְאַחֵר יָמִים אֲלוֹ כִּדִּי שְׂדִיָּה שֶׁהָדָם שֶׁהָדָם קֹדֶם שַׁעֲתָה
מִצִּירָה אֵינוֹ מִחֲמַת הַלִּידָה וְהָאֵל זָכָה – וְתוֹהָא טִמְאָה גַּם בְּטוֹמָא
זָכָה מִלְּבַד טוֹמָא לִידָה, מִעֵת לֵעֵת, דִּהִינָה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שַׁעֲתָה,
וְהַפְסָקָה זוֹ דִּי לְהוֹכִיחַ שְׂרֹאיתָ הָדָם לֹא מִחֲמַת לִידָה הִיא אֶלָּא
מִחֲמַת זִיבָה, דְּכַרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִלְכָּה כְּרַבִּי.
וְאִידֵךְ – וְהַהִלְכָה הָאֲחֵרָת שְׂבָה הַלְּכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁשְּׁנֵינָה
בַּמִּשְׁנָה (לְהֵלן סו"ה), הִנּוּ וְהִנּוּהָ שֶׁכָּדָרְקוּ עֲצָמָן הָאֵם יֵשׁ לָהֶם טוֹמָא
בְּיוֹם רֵאשִׁיתָה שֶׁל שְׂבָעָה נְקִיָּים וּמִצִּינָה כֹּל אַחַד אֶת עֲצָמוֹ שֶׁהוּא
סָהוּר, וּבְדָקוֹ שׁוֹב בְּיוֹם שְׁבִיעִי וּמִצִּינָה סָהוּר, וְשֹׂאֵר הַיָּמִים שֶׁכֵּן
הָרֹאשׁוֹן לְשִׁבְעִי לֹא כָדָרְקוּ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר הִרִי אֵלּוּ בְּחִזְקַת מִטְּמָא
כּוּיִן שֶׁבְּתַחֲלִיל שְׂבָעַת הַיָּמִים וּבְסוּפָם הִיוּ סָהוּרִים, וְטוֹבֵלִים בְּעֵרֵב
בְּמִצְרָא שְׁבִיעִי וְהֵם סָהוּרִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, אִין לָהֶן אֵלָּא יוֹם
הָרֵאשׁוֹן וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּלָבָד, שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִילוֹ לֹא מָנוּ אֶלָּא שְׁנֵי יָמִים
וְצִרְכִּים לְמָנוֹת עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים, שְׁחוּשִׁים שֶׁמָּא רָאוּ בִּינְתָיִים.
רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אִין לָהֶם אֵלָּא יוֹם שְׁבִיעִי בְּלָבָד, שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִילוֹ
לֹא מָנוּ אֶלָּא יוֹם אֶחָד, וְצִרְכִּים לְמָנוֹת מִיָּד אַחֲרָיו עוֹד שְׁנֵי יָמִים,
כּוּיִן שֶׁצִּירִי שִׁיְהִי שְׂבָעָה יָמִים רְצוּפִים. וְתִנְיָא בְּבִרְיִיתָא בַּעֲנִין זֶה,
רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יוֹסִי אֹמְרִים, נִרְאִין דְּכַרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר שֶׁמִּכּוּיִן
שֶׁתַּחֲלֹתן וְסוּפָן שֶׁל הַשְּׂבָעָה נְקִיָּים הִיָּתָה בְּטוֹרָה, מְחֻזְקִים גַּם אֶת
הַיָּמִים שֶׁבְּנֵתִים בְּטוֹרָה, נְכוּנִים לְהִלְכָה יוֹתֵר מִדְּכַרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
הַסּוֹבֵר שֶׁהִיָּם הָרֹאשׁוֹן וְהַשְּׁבִיעִי בְּלָבָד עוֹלִים לְמַנִּין, שֶׁלְּדַעְתּוֹ
קִשָּׁה, מִכּוּיִן שְׁחוּשִׁים שֶׁמָּא רָאוּ בִּימִים שֶׁבְּנֵתִים וְלִכְךָ אֵינָם עוֹלִים
לָהֶם לְשַׁבְּעָה נְקִיָּים, הִיָּה לוֹ לְמֹר שֶׁאֵף הַיּוֹם הָרֹאשׁוֹן אֵינוֹ עוֹלֵה
לְשַׁבְּעָה נְקִיָּים. וְדְכַרִּי רַבִּי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שֶׁצִּירִי שֶׁכֹּל שְׂבָעַת הַיָּמִים
הַנְּקִיָּים הִיָּיו רְצוּפִים וְאִין עוֹלָה אֶלָּא הַשְּׁבִיעִי בְּלָבָד נִרְאִין נְכוּנִים
מִדְּכַרִּי בּוֹלֵן, אָבֵל מְכַל מְקוֹם הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
וְאִידֵךְ – וְהַהִלְכָה הָאֲחֵרָת בַּה הַלְּכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָה
(טְהוֹרוֹת פ"ח מ"ז), אַחֲרֵי כָּלִים שֶׁנִּמְטָמָא בְּמִשְׁקֵין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר
כָּלִים אֵלּוּ מִטְּמָאִין אֶת הַמִּשְׁקֵין שֶׁנִּגְעוּ בְּכָלִים אַחֲרֵי כֵן, וְאִין פּוֹסְלִין
אֶת הָאֲבִילִין, שֶׁאֲכָל שֶׁנִּגְעוּ בְּכָלִים אֵלּוּ סָהוּר לְגַמְרִי.
וּמִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא, שֶׁמָּה שֶׁאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר 'מִטְּמָאִין אֶת הַמִּשְׁקֵין'
כּוּנוֹתָהּ שֶׁמִּטְמָאִים כָּל מִשְׁקִים וְאִפְּלוֹ מִשְׁקִים דְּחֻלִּין, וְמָה שֶׁאָמַר
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר 'וְאִין פּוֹסְלִין אֶת הָאֲבִילִין' כּוּנוֹתָהּ שֶׁאֵין פּוֹסְלִים שׁוּם
אוֹכֵל וְאִפְּלוֹ אוֹכֵל דְּתְרוּמָה, שֶׁלֹּא גּוֹרֵר טוֹמָא עַל אַחֲרֵי כָּלִים
לַעֲנִין אוֹכְלִים.
הַגְמָרָא מִבִּיאָה אֶת הַמִּשְׁךְ דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר, אַחֲרֵי
הַכָּלִים שֶׁנִּמְטָמוּ מִמִּשְׁקִים מִטְּמָאִין אֶת הַמִּשְׁקֵין שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶם שִׁיְהִי
רֹאשׁוֹן לְטוֹמָא, וְפּוֹסְלִין אֶת הָאֲבִילִין אֶת תְּרוּמָה, שֶׁגּוֹרֵר עַל
הַכָּלִים שִׁיְהִי שְׁנִי לְטוֹמָא אֵף לַעֲנִין אוֹכְלִים.
מִבִּיאָה הַגְמָרָא בְּרִייתָא (תּוֹסֵפֶת טָבֹל יוֹם פ"א ה"ד) בַּה מִוִּבֵּאת
תְּשׁוּבַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְהִרִי יֵשׁ לְלַמּוֹד
מִקָּל וְחוֹמֵר שֶׁאֲחֻזִּי כָּלִים וְפִסְלוֹ אוֹכְלִין, וְמָה כְּבוֹל יוֹם שֶׁהוּא שְׁנִי
לְטוֹמָא, שֶׁאֵין מִטְּמָא מִשְׁקָה חֻלִּין, מְכַל מְקוֹם פּוֹסֵל הוּא אוֹכְלִין –
מִכְּבָלִי תְרוּמָה, שֶׁשְׁנֵי לְטוֹמָא עוֹשָׂה שְׁלִישִׁי בְּתִרְמוּמָה, אַחֲרֵי כָּלִים
שֶׁנִּמְטָמוּ, שֶׁמִּטְמָא מִשְׁקָה חֻלִּין שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ, הָאֵם אִינִי דִּין – אִין זֶה קָל
וְחוֹמֵר שֶׁפּוֹסֵל אוֹכְלִי תְרוּמָה.
הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא דִרְשׁ קָל וְחוֹמֵר
זֶה: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר, שֶׁאֲחֻזִּי כָּלִים אֵינָם טְמָאִים עַל יְדֵי מִשְׁקִים
טְמָאִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶם אֶלָּא מִדְּרַבְּנָן (כְּמוֹ שִׁיְבּוּאֵר בְּסוּמָר), וְכָבוֹל יוֹם
מִטְמָא אֶת הַתְּרוּמָה מִדְּאֻרִייתָא, וְרַבְּנָן מְדַאֲרִיתָא לֹא עֲבָדִין קָל
וְחוֹמֵר – וְאִין דּוֹרְשִׁים קָל וְחוֹמֵר לְלַמּוֹד לְדִין דְּרַבְּנָן מִדִּין
דְּאֻרִייתָא.

מלמדן את הקטנה שתמאן בו ותעקור נישואיה הראשונים
למפרע, ומותר לייבם את הגדולה. ואמר רב יהודה אמר שמואל,
הלכה כרבי אליעזר הסובר שמלמדים את הקטנה למאן, ומדוע לא
אמר שמואל כאן שבחמשה מקומות הלכה כרבי אליעזר.
מתרצת הגמרא: כי אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בארבע ולא
יותר, בסדר טהרות, אבל בשאר סדרים איכא טוכא – ישנם עוד
הרבה מקומות שהלכה כרבי אליעזר.
הגמרא מביאה ראיה שבשאר הסדרים יש מקומות נוספים שבהם
סובר שמואל שהלכה כרבי אליעזר: והכי נמי מסתברא – וכך גם
מסתבר לומר שלא אמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר בארבע
בלבד אלא בסדר טהרות, דתנן במשנה (חלה פ"ב מ"ד), העושה
שתי עיסות שבכל אחת יש קב, אינן מצטרפות להתחייב בחלה עד
שיהיו דבוקות זו בזו, רבי אליעזר אומר, אף תלש כל עיסה בפני
עצמה ועושה מהן פת ומכניסן לתנור וידה אותן מן התנור ונותן
אותן לפי יחדיו, תל מצרפן לחלה, ואף שאינן דבוקות זו בזו.
ואמר רב יהודה אמר שמואל על משנה זו, הלכה כרבי אליעזר.
ומוכח שאכן בשאר הסדרים יש מקומות נוספים שבהם סובר
שמואל שהלכה כרבי אליעזר.
מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן יש להוכיח כן.
מקשה הגמרא: ומאי אולמיה דהאי מהאי – במה עדיפה המשנה
ששינינו לגבי חלה מהמשנה ששינינו לגבי מיאון, שאתה פושט מכך
שאמר שמואל שהלכה כרבי אליעזר בחלה שבשאר הסדרים יש
עוד מקומות שסובר שמואל שהלכה כמותו, הרי ממה שפסק
כמותו במיאון גם יש להוכיח כן.
מתרצת הגמרא: מכך שפסק שמואל כרבי אליעזר לגבי מיאון אין
להוכיח שסובר שבשאר הסדרים הלכה כמותו בעוד מקומות,
שאפשר שדווקא במיאון פסק כמותו משום דקאי רבי אליעזר בנותיה
– משום שהתנא רבי אלעזר וכן שמועו) גם הוא סובר כרבי
אליעזר. מביאה הגמרא את המקור לכך שרבי אלעזר סבר כרבי
אליעזר, דתנן במשנה (יבמות ק"א), מי שהיו לו שתי נשים, אחת
גדולה שנישואיה מהתורה, ואחת קטנה שנישואיה מדרבנן, ומת
בלא בנים, ובא אחיו ויבם את הקטנה, וחזר ויבם את הגדולה, או
שבא אח אחר ויבם את הגדולה, פסל את הקטנה. רבי אליעזר
אומר, מלמדן את הקטנה שתמאן בו ותעקור נישואיה הראשונים
למפרע, וזה כדעת רבי אליעזר לעיל שמלמדן למאן, ואפשר היה
ליישב שלכך פסק שמואל כרבי אליעזר בהלכה זו, כיון שרבי
אליעזר וכן שמועו סובר כמותו, אבל בכל שאר המקומות וחזן
מארבעה מקומות שבסדר טהרות) סובר שמואל שאין הלכה
כמותו, ואף במקומות שאינם בסדר טהרות, ולכך הוצרכנו להביא
ראיה מכך שפסק שמואל כרבי אליעזר בחלה אף ששם אין עוד
תנא הסובר כמותו, שבשאר הסדרים יש עוד מקומות שבהם סובר
שמואל שהלכה כרבי אליעזר, ורק בסדר טהרות אינו פוסק כמותו
אלא בארבעה מקומות.
דוחה הגמרא: ופי' קאי – וכי ניתן לומר שסובר רבי אלעזר כרבי
אליעזר, שהיה מקום לומר שלא פסק שמואל כרבי אליעזר אלא
ביבמות משום שסובר רבי אלעזר כמותו, והרי שם ביבמות
(ק"א) פסק שמואל בדין הראשון של שני אחין נשואין לשתי
אחיות שהלכה כרבי אליעזר ובדין השני של מי שהיה נשוי לשתי
נשים פסק שהלכה כרבי אלעזר, ואמר רבי אבהו ורבי אלעזר
למרדכי – ואמרנו שם שהוצרך להשמיענו בשני המקומות
שמלמדים את הקטנה שתמאן כיון שאינם דומים זה לזה, ומכך
שפסק בהלכה אחת שמלמדים את הקטנה שתמאן אין ללמוד
שהלכה השנייה, מוכח שאין טעמם של רבי אליעזר ורבי אלעזר
שוה, ואין לומר ששמואל פסק כרבי אליעזר משום שגם רבי
אלעזר סובר כמותו.
לכן מתרצת הגמרא תירוץ אחר מדוע עדיף להוכיח שדברי
שמואל שהלכה כרבי אליעזר בארבעה מקומות בלבד מוסיבים רק
על דבריו בסדר טהרות מהמשנה ששינינו לגבי חלה ולא מהמשנה
ששינינו לגבי מיאון: אלא לכך אין להוכיח ממה שפסק שמואל

כרבי אליעזר לגבי מיאון שסובר שבשאר הסדרים מלבד טהרות
במקומות נוספים הלכה כמותו, משום דקאי רבי יהודה בן בבא
בנותיה – משום שהתנא רבי יהודה בן בבא גם סובר כרבי אליעזר,
(דתינא) דתנן במשנה (ערויות פ"ו מ"א), רבי יהודה בן בבא העיד
המשנה בדברים, א. ששמאנים את הקטנות, כלומר שמלמדים את
הקטנות שימאנו. ב. ושמיאן את האשה שהלך בעלה למדינת
הים על פי עד אחד שאמר לה מת בעלך. ג. ושנפיקל תרנגול
בירושלים על שהיה את הנפש. ד. ועל יין בן ארבעים יום שנפיקל
על גבי המזבח, שיותר לנסך ממנו על המזבח משום שנקרא יין
גמור, אבל קודם לכן פסול לניסוך. ה. ועל תמיד של שחר שנקרב
בארבע שעות, אבל אם נתאחרו יותר אין להקריבו. ומבררת
הגמרא: מאי קטנות – מהי כוונת עדותו שמאנים את 'הקטנות'
בלשון רבים, לא תנא דרבי אליעזר וחד דרבי אליעזר – האם אין
הכוונה גם להלכה שאמר רבי אליעזר שמאנים את הקטנה וגם
להלכה שאמר רבי אלעזר שמאנים את הקטנה, ואם כן מוכח
שרבי יהודה בן בבא סובר כרבי אליעזר, ואפשר היה לפרש שלכך
פסק שמואל כרבי אליעזר בהלכה זו, כיון שרבי יהודה בן בבא
סובר כמותו, אבל בשאר מקומות וחזן מארבעה מקומות שבסדר
טהרות) סובר שמואל שאין הלכה כמותו, ולכך הוצרכנו להביא
ראיה מכך שפסק שמואל כרבי אליעזר בחלה אף שאין עוד תנא
שם הסובר כמותו, שבשאר הסדרים יש עוד מקומות שבהם סובר
שמואל שהלכה כרבי אליעזר ודבריו שהלכה כמותו בארבעה
בלבד לא אמרו אלא על סדר טהרות.
מנסה הגמרא לדחות: לא, אין כוונת רבי יהודה לקטנה שעליה
דיבר רבי אליעזר, אלא מאי – מהי כוונת רבי יהודה בן בבא במה
שאמר 'קטנות' בלשון רבים, קטנות דעלמא, כלומר שכל הקטנות
שיבואו לפנינו שיאירע להם מעשה זה שעליו דיבר רבי אלעזר
נלמד אותם שימאנו, אבל לעולם לא העיד רבי יהודה בן בבא
כלום על דברי רבי אליעזר ולא פסק כמותו.
מתרצת הגמרא: אם אכן מה שאמר רבי יהודה 'קטנות' בלשון
רבים כוונתו לכל הקטנות שיאירע להם כן, אי הכי – אם כן בעדות
שהעיד לגבי אשה שהלך בעלה למדינת הים, שמיאנים אותה על
פי עד אחד, נמי נתני נשים – גם ינקוט התנא נשים' בלשון רבים,
וניקא – ונאמר שכוונתו לנשים דעלמא – לכל הנשים שהלך
בעליהם למדינת הים בדרך שפירשונו כוונתו לגבי קטנות. אלא,
מהקרא – מכך שלגבי אשה שהלך בעלה למדינת הים קטני – שנה
התנא 'אשה' בלשון יחיד, והכא – ולגבי קטנה שמלמדים אותה
למאן קטני – שנה התנא 'קטנות' בלשון רבים, שמע מינה דקאי
קטני – יש להוכיח שבדווקא שנה כן, ובא להשמיענו שיש שני
מקרים שבהם מלמדים את הקטנה למאן, במקרה שבו דיבר רבי
אלעזר ובמקרה שבו דיבר רבי אליעזר, ולגבי אשה שאין שני
מקרים שנה בלשון יחיד.
מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן יש להוכיח שרבי יהודה בן בבא
סובר כרבי אליעזר. ולכן אי אפשר היה להוכיח ממה שפסק
שמואל כרבי אליעזר לגבי מיאון שסובר שבשאר הסדרים הלכה
כמותו בעוד מקומות, משום שאפשר שבמיאון פסק כרבי אליעזר
משום שרבי יהודה בן בבא גם הוא סובר כמותו.
הגמרא מביאה שיש אמורא נוסף הסובר כשמואל: וכן אמר רבי
אליעזר בן פדת והאמורא, הלכה כרבי אליעזר בארבע הלכות
בלבד.
מקשה הגמרא: ותו ליכא – וכי אין עוד מקומות שבהם סבר רבי
אלעזר בן פדת שהלכה כרבי אליעזר, והתנן במשנה (יבמות קט),
לגבי שני אחים הנשואין לשתי אחיות יתומות, אחת גדולה ואחת
קטנה, ומת בעלה של גדולה בלא בנים, רבי אליעזר אומר מלמדן
את הקטנה שתמאן בו, ואמר רבי אליעזר בן פדת (שם קי), הלכה
כרבי אליעזר, אם כן מדוע לא אמר רבי אלעזר שבחמשה מקומות
הלכה כרבי אליעזר. מציצה הגמרא: ופי' תימא – ואם תרצה
לתרץ כמו שתירצנו לעיל לשמואל שכי' אמר רבי אליעזר הלכה
כרבי אליעזר בארבע, בסדר טהרות, אבל בשאר סדרי סובר רבי

נדה. פרק ראשון – שמאי דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכא רש"י תוספות

מלמד¹ **את** הקטנה — בפרק "בית שמוא" ביבמות: שני אחין נשואין שתי אחיות יתומות,
אחת גדולה ואחת קטנה. מת בעלה של גדולה ונמצאת זקוקה ליבם בעל הקטנה,
דוחה וזקתה נישואי אחותה הקטנה, ואוסרתה עליה, שאין נישואי קטנה כלום. ואם
יגרשה לקטנה בגט — שוב אינו יכול ליבם את הגדולה, שאחות גרושתו היא. אלא

מַלְמְדִין אֶת הַקִּטְמָנָה שֶׁתִּמָּאֵן בּוֹ, וְאָמַר רַב הַיְּהוּדָה אָמַר:
שְׂמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר! - כִּי אָמַר שְׂמוּאֵל, הֲלָכָה
כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבָּעָה - בְּסֹדֶר טְהוֹרוֹת, אֲבָל בִּשְׂאֵר סְדָרִים
- אִיכָא טוּכָא, וְהִכִּי נִמְי מִסֵּתִפְרָא, דְּתֵנָן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר:
אֵף הָרֹדֶה וְנֹתֵן לִסֵּל - חֶסֶל מִצָּרְפֵן לְחִלָּה, וְאָמַר רַב הַיְּהוּדָה
אָמַר שְׂמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׂמַע מִיָּנָה. - וְאֵי
אוֹלְמִיָּה דִּתְהֵי מִהָאִי? - מִשּׁוּם דְּקָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כּוֹתִיבָהּ.
וְתֵנָן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: מַלְמְדִין אֶת הַקִּטְמָנָה שֶׁתִּמָּאֵן בּוֹ -
וְמִי קָאִי? וְהָא אֲצִרְכוּ מִצָּרְכֵינוּ לְהוֹ, וְלֹא דְמִיָּין לְהִדְרִי! -
אֱלָא מִשּׁוּם דְּקָא רַבִּי הַיְּהוּדָה בֵּן בְּבֹא כּוֹתִיבָהּ, דְּתֵנָא, רַבִּי
הַיְּהוּדָה בֵּן בְּבֹא הַעִיר חֲמִישָׁה דְּבָרִים, שְׂמָמָאִים אֶת
הַקִּטְמָנָה, וְשְׂמָשְׂוִיָאן אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עַד אַחֵר, וְשִׁנְסַקַל
תְּרַנְגוּל בִּירוּשָׁלַיִם עַל שֶׁהָיָה אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְעַל יוֹן בֶּן אֲרֻכְסַיִם
יּוֹם שְׁנַתִּנְסַף עַל גְּבִי הַמְּזוּזָה, וְעַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר שֶׁקָּרַב
כְּאַרְבַּע שָׁעוֹת. מֵאִי "קִטְמָנָה" - לֹא חָדָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַד
דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? - לֹא, מֵאִי "קִטְמָנָה" - קִטְמָנָה דְּעִלְמָא. אִי
הִכִּי, גְּבִי אִשָּׁה נִמְי, נִתְּנִי "נָשִׁים", וְנִימָא נָשִׁים דְּעִלְמָא! -
אֱלָא, מִדְּהִבָּא קִתְּנִי "אִשָּׁה", וְהִבָּא קִתְּנִי "קִטְמָנָה", שְׂמַע
מִיָּנָה: דְּקָא קִתְּנִי, שְׂמַע מִיָּנָה. וְכֵן אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֲלָכָה
כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבָּעָה. וְתוֹ לִיכָא? וְתֵנָן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹמַר: מַלְמְדִין אֶת הַקִּטְמָנָה שֶׁתִּמָּאֵן בּוֹ, וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר! וְכִי תִימָא: כִּי אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֲלָכָה
כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבָּעָה - בְּסֹדֶר טְהוֹרוֹת, אֲבָל בִּשְׂאֵר סְדָרֵי
- אִיכָא, וְמִי אִיכָא? וְתֵנָן: תְּהִירָה וְהַפְּסֵר וְהַלְטוּם וְהַקְטָף -
יֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית, וְלִדְמִיָּהוּ שְׁבִיעִית, יֵשׁ לָהֶן בִּיעוּר וְלִדְמִיָּהוּ
בִּיעוּר. וְאָמַר רַבִּי פֶּרֶת: מֵאֵן תִּנָּא קִטְפָא פִּירָא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
וְאָמַר רַבִּי יִירָא: חֲוִי דְּמִיָּנָה וּמִאֲבָדִי קִשְׁרִיתוֹ קִטְפָא לְעִלְמָא!
אֶתְ אֲמַרְתָּ מֵאֵן תִּנָּא קִטְפָא פִּירָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְאֲבָדִי אָמַר
הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבָּעָה. וְאֵם אִיתָא, לִימָא לִיה: כִּי
אָמַר אָבָא הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאַרְבָּעָה - בְּסֹדֶר טְהוֹרוֹת,
אֲבָל בִּשְׂאֵר סְדָרֵי - אִיכָא. - אֱלָא קִשְׁיָא הֵימָּא! מִשּׁוּם דְּקָא
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כּוֹתִיבָהּ, דְּתֵנָן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: מַלְמְדִים אֶת
הַקִּטְמָנָה שֶׁתִּמָּאֵן בּוֹ. - וְמִי קָאִי? וְהָא אֲצִרְכִּי מִצָּרְכֵינוּ לְהוֹ,
וְלֹא דְמִיָּין לְהִדְרִי! - אֱלָא מִשּׁוּם דְּקָא רַבִּי הַיְּהוּדָה בֵּן בְּבֹא
כּוֹתִיבָהּ, וְתוֹ לִיכָא? וְתֵנָן, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אוֹמְרָה בְּרַכָּה
רְבִיעִית בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: אוֹמְרָה בְּהוֹדָא.
וְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר! - אָמַר רַבִּי
אָבָא: הֵהוּא - דְּאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גְּמִלְיָאֵל, דְּתֵנָא,
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אוֹמְרָה בְּרַכָּה רְבִיעִית בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה,
רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמַר: אוֹמְרָה בְּהוֹדָא.
וְהָא

רבי פדת — בריה דרבי אליעזר בן פדת. מאן תנא — הוא דקתינן י"ש להן שביעית?
 דקסבר קטפא פירא — רבי אליעזר, בדאמר לקמן, רבי אליעזר אומר: המעמיד בשרף
 הערלה — אסור, שריתו קטפא — שבביעית, כרבי אליעזר בארבע — וזו לא, אלמא
 בקטפא פירא לא עביד כוותיה לחומרא, אומרם ברבא רביעית — להבדלה במוצאי
 שבתו, ואינו כוללה בחיובן הדעת'. ואמר רבי אליעזר הלכה כרבי אליעזר — בברכות
 ירושלמי.

זדהא

י: יקדום להן הוי "צין מגתו." אף על גב דאמרין
 2 | "צין מגתו אם יבוא" — בשו"ר, כן ארבעים יום —
 3 | אחר. **י"ז** לוח ביעור ולדמיה ביעור — אף על
 4 | בביעור בין דמיה לעצמה. כדתנן בפרק שני
 5 | דשביעית, כהן מאיר: אומר דמיה מתברכה עד
 6 | ראש השנה. אבל: לוח המועדע"ד הפסח.
 7 | **קט"א** — פירש רש"י: שם העץ. וכן בבבירא
 8 | פרק קמא דבריות (ה"א), רבן שמעון בן
 9 | גמליאל אומר: הציץ אינו אלא שורף מעצ
 10 | הקטף. ושרף עצמו נקרא "קטף", על שם העץ.
 11 | כדאמר הבא, דיש בו שבועית. ובסוכנו נמי אמר:
 12 | דקטפו פרוי. "וצרי ולוט" (בראשית לו) —
 13 | מרתנגנין: קטף שורף. ולוטא. מזה פשירש רש"י
 14 | עושה פירות, אלא שורף נוסף ממנו, וחזו פרוי —
 15 | אינו למאי דמוקי ליה רבי יוירא בסמוך: בטפא
 16 | דפיצי. ונראה דרש"י פירש כן לשינוא בתרא.
 17 | גילין. **ואמר** רבי פדת מאן תנא כי — ואם
 18 | תאמר: בדפרק קמא דברכות (ה"ב) אמר ליה —
 19 | חזון: ליה אעלוי: אי משום ב"ש, דין גרמא
 20 | דעשריארה ביר, משמע דלרבי אעלוי לא הוי לו
 21 | בנים ויש לומר: שאחרי כן נולד לו, או הוי לו
 22 | בנים הרבה ומתו מקצתם. ואמר ליה רבי יוחנן
 23 | כי כדו לנתנו. **מאן** תנא דאמר קטפא פירא
 24 | רבי אעלוי: — ואם תאמר: במאי פליגי, אי
 25 | ביעורו ונתתו שוה, אי טעמא דרבנן,
 26 | דאפילו עמים הוו אסירי בשביעית: אי לאו אר
 27 | תנאו וביעורו שוה. ואי אן תנאו וביעורו שוה
 28 | — לא אסור בשביעית: ואן סברא לומר: דפליגי
 29 | אי תנאו וביעורו שוה אי לאו. ויש לומר: דהאי
 30 | תנאו וביעורו שוה, ולפי שאינו כי אם לחדו
 31 | העץ — שרורבן, בדטל אגב העץ. ורבי אעלוי
 32 | סבר דתנאו חשיבא, ורבי פירי. **ואמר** אמר
 33 | רבי קריא אלעזר בארבע — אף על גב דבבא
 34 | יוסי קאי כותיה, דביהגול קמא" (דבא קמא
 35 | קמא), אית ליה דשביעית נוהגת בעצים, ואם כן
 36 | כל שכן קטפא. ומשום דרבי יוסי קאי כותיה, לא
 37 | חשיב ליה עם הנך. דטעמא דרבי יוסי, משום
 38 | דלא בעי תנאו וביעורו שוה, דאי קיימא לן
 39 | כותיה. לא אן שביעית נוהגת בעצים. ורבי
 40 | יוסי נמי מודה דקטפא לא פירא הוא לעצ
 41 | ערה. **[משום** דקאי רבי יהודה בן בבא
 42 | כותיה — אף על גב דבמתניתין נמי חזו בו רבי
 43 | יהושע וקאי כותיה, ואפילו הכי נמי לא בארבע
 44 | ויש לומר: דשמוא רבי יהושע סבר כרבי יוסי
 45 | דמצריך פירוש שנות במעבורת ומנא, דפליגי
 46 | ארבי אעלוי. אלא ליה ביה אלא ממזה שאמר
 47 | "אני לא שמעתי אלא בתולה". גילין.
 48 | **[ומי** קאי — הרב רבי מאיר זכורנו לברכה
 49 | אמר: דלא פריך מברייא אברייא. משום
 50 | דהוא אמנא דהדר ביה ממהאי דהוראה
 51 | (אחרינא שמו) מרבותיה. אבל השתא דקאמר
 52 | דקאי בשיטתיה: משמע דלא הדר ביה, דאם לא
 53 | כן אבתי תיסקי "והו" לזכאי", לכך פריך שפיר
 54 | "ומי קאי". גילין.]

55 **מפני** שצריך לומר הברלה בחזון הדיעה —
56 הקשה חרב רבינו יעקב מאורלישׁ:
57 ונכללה מכלל, דהכי פריך פרק ״תפלת השחר״
58 השנה מתפלל ״היבנו״, חזן ממוצאי שנה, מפני
59 יין: ונכללה מכלל ויש לומר: דהתם פריך, משום
60 שדוא מתפלל כל השנה, וכיון דסבר דכל השנה
61 והא קאמר רבי תנינא וכיון דסבידא ליה דכל
62 ורצאי יום הכפורים, מפני טורח הדיעה, לא ישנה
63 כד״י ציאמר הברלה ״בחוץ הדיעה״.

וזה

והא קשיש מיניה טובא — רבי אלעזר מרבי חנינא. פירש רש"י: שרבי חנינא היה בנו של רבן גמליאל דיבנה. וכן נראה, בדפדפק "המפלת" (נדה כגא) אמר רב חנינא בן גמליאל: נאיא דרבי רבי מאיר בבחמא ובחיה. ואם תאמר: הוא בתורת כהנים (פרשת אמור) גבי "פנחס איש תחת שלעה גורלו להיות כהן גדול" כ' אמר רבי חנינא בן רבן גמליאל: וכי

סתה, והלא חתניו היה, וחורש היה? ואי כן

רבן גמליאל דיבנה היה, היאך היה לו חתן כהן?

גדול, והלא היה אחר חורבן? ויש לתמונה: דלא

חתניו ממש קאמר, אלא חתן אבותיו. וכן משמע,

דלא אמר "חתני" אלא "חתניו היה".

במקפא דפירא מודו ליה דתנן אמר רב

יהושע בר' — ואם תאמר: ואם כן?

אמאי אוקי רבי פדת מתניתין כרבי אלעזר, כיון

דרבנן מודו במקפא דפירא? ואי משום דבעי

לאוקומי בכל מיני קטף, אפילו בדגוחא, מכל

מקום היכי קאמר ליה רבי יוירא: חזי דמשתריא

קטפא לעלמא, הא ודאי אמת הוא דקטפא דגוחא

שרי? דאף רבי יוירא מודה דאין הלכה כרבי אלעזר

אלא בארבעו ולכא למימר: דאתי למטעי

ולמשרי אף קטפא דפירא, מודלא מוקי רבן דפדת

מתניתין בקטפא דפירא ודברא זכא, מכלל דסבר

אף בקטפא דפירא רבנן הוא דשרו — הא לא אתי

למטעי, דהא חזיון במשנה שאוסר רבי יהושע

שרף הפגיוס ויש לומר: שטיעו ויסברו שרבי

יהושע "שמעתי" קאמר, וליה לא סבירא ליה,

מודלא מוקי רבי פדת מתניתין כוותיה, ובקטפא

דפירא. ואפטר דרבי פדת כבד דקטפא דפירא

שרי, ורבי יהושע קאמר "שמעתי" וליה לא

סבירא ליה. **מאן** חכמים (אמר רב יוחנן) רבי

אלעזר — אף על גב דתנא בלשון "חכמים", נהא

ליה לאוקומי כרבי אלעזר, ולא לימא שלש

מזלוקות בדבר.

קשי

דרבי אלעזר? אמר ליה ההוא סבא, הכי אמר רבי יוחנן: מאן חכמים — רבי אלעזר דאמר קטפא

זהו פרוי. אי רבי אלעזר, מאי איריא אילן שאינו עושה פרי? אפילו אילן העושה פרי — קטפא זהו

פרוי! — לדרביהם דרבנן קאמר להו, לדידי — אפילו אילן העושה פירות נמי קטפא זהו פרוי, לדידכו

— אודו לי מיהת באילן שאינו עושה פירות דקטפא זהו פרוי, ורבנן אמרי ליה: לא שנא. "איזו היא

בתולה — כל שלא ראתה" כו'. תנו רבנן: נשאת וראתה דם מחמת גישה, וילדה וראתה דם

מחמת לידה — עדיין אני קורא לה "בתולה", שהרי בתולה שאמרו — בתולה דמים, ולא בתולה

בתולים. איני, והאמר רב הונא, תנא, שלש בתולות הן: בתולה אדם, בתולה קרקע, בתולה

שקמה. בתולה אדם — כל זמן שלא נבעלה, נפקא מינה — לכהן גדול, אי נמי — לכתובתה מאתים.

בתולה קרקע — כל זמן שלא נעברה, נפקא מינה — לנחל איתן, אי נמי — למקח ומכר. בתולה

שקמה — כל זמן שלא נקצצה, נפקא מינה — למקח ומכר, אי נמי — למקצצה בשביעית, בדתנן:

אין קוצצין בתולות שקמה בשביעית, מפני שהיא עבודה. ואם איתא, ליתני נמי הא! — אמר רב

נחמן בר יצחק: כי קתני — מידי דלית ליה שם לווי, אבל מידי דאית ליה שם לווי — לא קתני. רב

ששת בריה דרב אידי אמר: כי קתני — מידי דתלי במעשה, מידי דלא תלי במעשה — לא קתני.

רבי חנינא בריה דרב איקא אמר: כי קתני — מידי דלא הדר לבריות, מידי דהדר לבריות — לא

קתני. רבינא אמר: כי קתני — מידי דקפיד עליה ובינא, מידי דלא קפיד עליה ובינא — לא קתני.

ולא קפדי? והתניא, רבי חייא אומר: בשם שהשאר יפה לעיפה — כך דמים יפין לאשה, ותניא

משום רבי מאיר: כל אשה שדמיה מרובין — בניה מרובין! — אלא: כי קתני — מידי דקפין עליה

ובינא, מידי דלא קפין עליה ובינא — לא קתני. תנו רבנן: איזוהי בתולה קרקע — כל שפעלה

רשויין ואין עברה תיחוח, נמצא בה חרס — בידוע שנעברה, צונמא — הרי זו בתולה קרקע. "מעוברת משידוע עוברת", וכמה הפרת

העובר? סומכוס אומר משום רבי מאיר: שלשה חדשים. ואף על פי שאין ראיה לדבר — זכר לדבר, שנאמר: "ויהי כמשלש חדשים" וגומר.

"זכר לדבר"? קרא פתיה, וראיה גדולה היא! — משום דאיכא דילדה לתשעה, ואיכא דילדה לשבעה. תנו רבנן: הרי שהיתה בתוקת

מעוברת וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא — הרי היא בהחלתה, ודיה שעתה. ואף על גב שאין ראיה לדבר —

זכר לדבר, שנאמר: "הרינו חלנו כמו ולדנו רוח". מאי "זכר לדבר"? הרי ראיה גדולה היא! — כי פתיה היא קרא — בוכרים פתיה.

ורמינהי: קשתה שנים, ולשלישי הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא — הרי זו יולדת בוזב. ואי אמרת לידה מעלייתא היא,

קשי

והא קשיש מיניה טובא — דהא רבי אלעזר היה בימי רבן גמליאל בנו של תנחומי
בהרוגו מלכות, ובעל אחותו היה, כדאמרין ב"הוב" (בבא מציעא נטב), ורבי חנינא
— בנו של רבן גמליאל היה. אור = ליל בניסתי. מעין שמנה עשרה — שאומר בשבעה
ברכות מעין שמונה עשרה, כגון שלש ראשונות ושלש אחרונות כתקן, ואומר "הביננו"

באמצע, ומסיים ב"שמע תפלה", כדאמרין

בברכות (כטא), ויש בה מעין כולם. הפעמיד

חלב בחמא לעשרה גביה. **בכפא** דגוחא

— בשרף הנוטף מן העץ, כדעץ בעלמא הוי.

אבל קטף הוי שרף הפגיוס, ומודו כהו רבנן. לאו

רבנן דפלגי עליה דרבי אלעזר — בשאר

אילנות, וחזיון דבקטף סבירא להו כוותיה.

בתולת דמים — דמי נדה ולא דמי בתולים,

דאפילו נבעלה — עדיין היא בתולת דמים.

לכחן גדול — שמצודה ליקח בתולה. לכתובתה

מאתים — דאם נבעלה — תו לא מיקרי

"בתולה", וכתובתה מנה. למקח ומכר —

שאם אמר לו "קרקע בתולה אני מוכר לך" —

נותן לו קרקע שלא נעברה, לפי עשושה פירות

מרוכין ושמיים, שלא נקצצה — כן מנהג

לקוצצה, כדי שירבה עוביו ויציא ענפים

הרבה במקום החתך, ונקרא "סדן שקמה".

למקח ומכר — לפי שנוח לו בבתולה, שלדה

היא, ויקצצה ומתעבה. ליתני נמי הא —

ונימא: "ארבע בתולות הן", שם לווי — כגון

בתולה דמתניתין לאו "בתולה" תתם מבישא,

אלא "בתולת דמים", דסתם "בתולה" בנשים

היינו בתולת בתולים. וכן קרקע בתולה, וכן

שקמה בתולה, לא בעי שם לווי. דתלי במעשה

— שאינו מאבד שמו אלא על ידי מעשה, אבל

ראיית דם — מאיליה באה, ואבדה שם

"בתולה". דהדר לבריות — כגון זקנה,

שמתחלקין דמיה. דקפדי עליה ובינא — נותן

עניו כבך, כגון בתולה נוחה לישא מעברה,

וכן קרקע ושקמה. אבל בתולת דמים — אין

אדם נותן עניו בדמים, דלא חייש אי חזיא אי

לא חזיא. דקפין עליה — שנוחה בתולה

ללקוחות, כגון בתולת בתולים וקרקע ושקמה.

אבל בתולת דמים, כל כמה דחזיא — ניהא

ליה טפי, כדאמרין: רשויין = אבנים דקין

שקורין פרוי. לשון אחר: רבני אדמה שקין,

שאין עפרם מתפרס. חרס = מכירת חרשים.

בידוע שנעברה — דאי לא נעברה, חרס זה

מאין בא לתוכה? צונמא = סעל דילדה

לשבעה — שמא ניכר עוברת שליש מיה,

דהיינו שני חדשים ושליש — קא משמע לן

דאולין בתר רוב נשים. דיה שעתה — לא

אמרין: איגלאי מילתא למפרע דלאו חזיון

הוא, ונטמאו טהרות דמעת לעת של ראיה.

זכר לדבר — דהחיון רוח שמה החיון. קשתה

שני ימים — בתוך אחד עשר ימי זוב, ולשלישי

נמי ראתה, ואחר כך הפילה רוח ביוס, ולא

פתחה מן הצער — דהרי לידה זו בוזב. ועריכה

שבעה נקיים, וקרבן לזיבתה, בדיון דלאו ולד

הוא — דהיא זיבה מעליא.

קשי

העובר? סומכוס אומר משום רבי מאיר: שלשה חדשים. ואף על פי שאין ראיה לדבר — זכר לדבר, שנאמר: "ויהי כמשלש חדשים" וגומר.

"זכר לדבר"? קרא פתיה, וראיה גדולה היא! — משום דאיכא דילדה לתשעה, ואיכא דילדה לשבעה. תנו רבנן: הרי שהיתה בתוקת

מעוברת וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא — הרי היא בהחלתה, ודיה שעתה. ואף על גב שאין ראיה לדבר —

זכר לדבר, שנאמר: "הרינו חלנו כמו ולדנו רוח". מאי "זכר לדבר"? הרי ראיה גדולה היא! — כי פתיה היא קרא — בוכרים פתיה.

ורמינהי: קשתה שנים, ולשלישי הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא — הרי זו יולדת בוזב. ואי אמרת לידה מעלייתא היא,

קשי

שדברי הכל חשוב פרי, ואין הכרח לומר שהמשנה שנויה כדעת
רבי אליעזר, ולכן הקשה רבי זירא על רבי פדת שהעמיד את
המשנה כדעת רבי אליעזר ולא העמידה גם כדעת חכמים.
תירץ נוסף, ואיבעית אימא – ואם תרצה תאמר, כי פליגי רבנן עליה
דרבי אליעזר ואמרו שחלב שהעמידוהו בקטף של ערלה מותר,
בקטף היוצא מאילן העושה פירות, אבל בקטף היוצא מאילן שאינו
עושה פירות מודו רבנן לרבי אליעזר דקטפו זהו פרי – שקטף זה
הוא הפרי של אותו אילן, ויש בו קדושת שביעית, ולכן הקשה רבי
זירא על רבי פדת שהעמיד את המשנה כרבי אליעזר, שלדעתו גם
חכמים מודים שקטף היוצא מאילן שאינו עושה פרי שיש בו
קדושת שביעית.
רבי זירא מביא ראיה שמודים חכמים בקטף היוצא מאילן שאינו
עושה פירות שחשוב פרי: דתנן במשנה, רבי שמעון אומר, אין
לקטף קדושת שביעית, וחכמים אומרים, יש לקטף קדושת שביעית,
מפני שקטפו זהו פרי. ומבשרת הגמרא: מאן חכמים – מי הם
החכמים החולקים על רבי שמעון, לאו רבנן דפליגי עליה דרבי
אליעזר – האם אינם אותם חכמים החולקים על רבי אליעזר
במעמיד חלב בשרף היוצא מהאילן וסוברים שהחלב מותר כיון
שהשרף אינו חשוב פרי, ומכל מקום אמרו חכמים שבאילן כזה
ש'קטפו זהו פרי' ואין לו פרי אחר יש לקטף קדושת שביעית.
דוחה הגמרא: אמר ליה ההוא סבא – אותו זקן, הכי אמר רבי יוחנן,
מאן חכמים, רבי אליעזר, דאמר קטפו זהו פרי, אבל לדעת חכמים
החולקים על רבי אליעזר אין הקטף חשוב פרי כלל, ואף באילן
שאינו עושה פרי, ולא כמו שתיירץ רבי זירא.
מקשה הגמרא: אי רבי אליעזר – אם אכן חכמים החולקים על רבי
שמעון ואומרים שיש לקטף קדושת שביעית הם רבי אליעזר, מאי
איריא – מדוע נקט התנא שיש לקטף קדושת שביעית דווקא באילן
שאינו עושה פרי, הרי לדעתו אפילו קטף של אילן העושה פרי יש
בו קדושת שביעית, שקטפו זהו פרי, אלא על כרחך חכמים
החולקים על רבי שמעון הם חכמים החולקים על רבי אליעזר
בחלב שהעמידוהו בקטף ערלה, ושבה הראיה לדברי רבי זירא
שחכמים מודים באילן שאינו עושה פרי שהקטף היוצא ממנו
חשוב פרי.
מתרצה הגמרא: לעולם חכמים החולקים על רבי שמעון לגבי
שביעית בקטף הם רבי אליעזר, ומה שהקשו אם אכן רבי אליעזר
הוא מדוע נקט שיש קדושת שביעית דווקא באילן שאינו עושה
פרי והרי לדעתו אין בעושה פרי יש קדושת שביעית, שיתירץ
שלדבריהם דרבנן אמר להו – אמר כן לדעת רבנן ורבי שמעון
החולקים עליו, וכך אמר להם, לדידי – לשיטתי אפילו קטף של אילן
העושה פירות נמי קטפו זהו פרי, ומשום כן יש לו קדושת שביעית,
אבל לדידי – לשיטתכם שאתם סוברים שקטף אינו חשוב פרי,
אודי לי מיהת – הודו לדברי ושהקטף חשוב פרי לכל הפחות באילן
שאינו עושה פירות משום דקטפו זהו פרי.
הגמרא מבארת את דעת חכמים לשיטה זו שאף קטף אילן שאינו
עושה פרי אינו כפרי: ורבנן אמרי ליה, לא שנא בין אילן העושה
פרי לאילן שאינו עושה פרי, ובכל אופן אין הקטף חשוב פרי.
שנינו במשנה: איזו היא בתולה שדיה שעתה, כל שלא ראתה בו
דם מימיה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת אלו דמים אינם
נחשבים לבטל דין בתולה: תנו רבנן ברייתא, אשה שנשא
וראתה דם מחמת נישואין, כלומר שראתה דם בתולים, או שילדה
וראתה דם מחמת הלידה, אבל דם נדה לא ראתה מעולם, עדיו אני
קורא לה בתולה ששנינו במשנה שדיה שעתה, שהרי בתולה
שאמרו שדיה שעתה הכוונה לבתולת דמים, דהיינו שלא ראתה
דם נדה מעולם, ולא בתולת בתולים, דהיינו שלא נבעלה מעולם.
מקשה הגמרא: איני – וכי כך הוא שאשה שלא ראתה דם נדה
מעולם קרויה בתולה אף אם כבר נבעלה, והאמר רב כהנא, תנא
ברייתא, שלש בתולות הן – שלשה דברים יש שנקראים בתולה,
בתולת אדם, בתולת קרקע, בתולת שקמה, וכפי שיבואר בסמוך.
ומבארת הברייתא: אימתי נקראת בתולת אדם, כל זמן שלא

מקשה הגמרא: וכי אפשר לומר שאת דין הבדלה אמר רבי
אליעזר בשם רבי חנינא בן גמליאל, והא קשיש מיניה מוכא – והרי
רבי אליעזר היה מבוגר בהרבה מרבי חנינא בן גמליאל, ולא
מסתבר שיאמר המבוגר שמועה בשם הצעיר ממנו.
מתרצה הגמרא: באמת לא אמר רבי אליעזר שמועה זו בשם רבי
חנינא בן גמליאל, אלא הטעם שלא מנה רבי אליעזר דין הבדלה
בין הארבע שבהם הלכה כמותו אף שפסק כמותו בדין זה, משום
דקאי רבי חנינא בן גמליאל בשיטתיה – משום שרבי חנינא בן
גמליאל גם סובר כרבי אליעזר, ומה שאמרנו שהלכה כרבי
אליעזר בארבע הוא דווקא במקומות שאין תנא נוסף הסובר
כדעתו.
מקשה הגמרא: ופי קאי – וכי אכן סובר רבי חנינא בן גמליאל כרבי
אליעזר בהלכה זו, והתנא בברייתא, אור – כליל יום הפסחים,
מתפלל בתפילת העמידה שבע ברכות, ומתודה בסופן, וכן בשחרית
מתפלל שבע ברכות ומתודה, וכן במוסף מתפלל שבע ברכות
ומתודה, וכן במנחה מתפלל שבע ברכות ומתודה, וכן בגעילה
מתפלל שבע ברכות ומתודה, ובגערבית של מוצאי יום הכפורים
מתפלל שבע ברכות שהן מעין שבעה עשרה. רבי חנינא בן גמליאל
משום אבותיו אומר, בערבית של מוצאי יום הכפורים מתפלל
שבעה עשרה, מפני שאמר לומר הקדלה בברכת 'חונן העולם', ואם
אומר 'הביננו' אינו יכול לומר הבדלה, שאין בה ברכת 'חונן
הדעת'. הרי שלא סבר רבי חנינא בן גמליאל כדעת רבי אליעזר
הסובר שאומרים בתורה בהודאה אלא בחונן הדעת.
מתרצה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, איהו אמר משום אבותיו
וליה לא סבירא ליה – מה שאמר רבי חנינא בן גמליאל שאומרים
הבדלה בחונן הדעת הוא בשם אבותיו, אבל הוא עצמו אינו סובר
כן, אלא כמו שאמר ברייתא לעיל שאומרים הבדלה בהודאה.
הגמרא שבה לדברי רבי פדת לעיל (ע"א) שהתנא ששנה את
המשנה בשביעית בה מבואר שלקטף יש קדושת שביעית הוא רבי
אליעזר הסובר שהקטף נחשב פרי ויש לו קדושת שביעית, ואמר
לו רבי זירא 'ראה שמתוך דברך ושרבי אליעזר הוא הסובר
שהקטף חשוב פרי' ודברי אביך ושהלכה כרבי אליעזר בארבע
מקומות) אתם מתיירים את הקטף לכל העולם, ואין צריך לנהוג בו
קדושת שביעית.
מקשה הגמרא: אמר ליה רבי ירמיה לרבי יודא, מדוע הקשית על
רבי פדת שאמר שרבי אליעזר הוא ששנה את המשנה בשביעית
בה מפורש שלקטף יש קדושת שביעית, ואת לא חסבך דמאן תנא
קטפא פריא רבי אליעזר הוא – וכי אתה אינך סובר שהתנא האומר
שהקטף חשוב פרי רבי אליעזר הוא, והתנן במשנה (ערלה פ"א
מ"ז), רבי אליעזר אומר, המעמיד חלב בשרף של אילן שיש לו דין
ערלה כדי שיעשה גבינה, אסור לאכול את הגבינה משום שהשרף
יש לו דין פרי, ואסור משום ערלה ואסור את הגבינה, ורבנן
חולקים וסוברים שאם העמידו בשרף הנוסף מעצי ערלה מותר.
אם כן על כרחך רבי אליעזר הוא הסובר שהקטף, דהיינו השרף
הנוסף מהאילן, חשוב פרי.
מתרצה הגמרא: אפילו תימא – אפילו אם תאמר שהמשנה ששנינו
שיש קדושת שביעית לקטף דברי רבנן היא, לא יקשה ממה ששנינו
שרק לדעת רבי אליעזר השרף חשוב פרי, שכן עד כאן לא פליגי
רבנן עליה דרבי אליעזר – לא נחלקו רבנן על רבי אליעזר בדין
המעמיד חלב בשרף ערלה, אלא אם מעמיד בקטפא דגנוזא –
בשרף הנוסף מהעץ, שלדעת רבי אליעזר חשוב פרי, ולדעת רבנן
החולקים עליו אינו חשוב פרי, אבל בקטפא דפריא – בשרף הנוסף
מהפרי, מודי ליה רבנן לרבי אליעזר שחשוב פרי, דתנן באותה
משנה בערלה כדעת החולקים על רבי אליעזר, אמר רבי יהושע,
שמעתי בפירוש שהמעמיד חלב בשרף הנוסף מן העץ, או בשרף
הנוסף מן העיקרין – מעיקר העץ, דהיינו מהגזע או מהענפים,
מותר, אבל המעמיד בשרף הנוסף מן הפתיל – מהפירות שלא
נתבשלו כל צרכם, אסור, מפני שהוא חשוב פרי. ואפשר להעמיד
את המשנה האומרת שהקטף חשוב פרי בקטף הנוסף מהפירות,

שהרי דם הבא מחמת קושי – חבלי לידה, שהוא קמוץ ללידה, ולא
 פסק הכאב עד הלידה, הַחֲמָא טַהֲרִיָּה – התורה טיהרה אותו שלא
 יחשב דם יזבה. ומכך שאנו אומרים שחשובה כילדת בזוב, משמע
 שלידת רוח אינה לידה ולכך הויבה אינה קושי הסמוך ללידה.
 ואם כן אף הריון רוח אינו הריון, ומדוע אמרה הברייתא שדיה
 שעתה בראיית שבהריון זה, הרי כיון שלבסוף הפילה רוח,
 התברר שלא הייתה מסולקת דמים, ויש לנו לטמא למפרע את כל
 הטהרות שנתעסק בהם בתוך מעת לעת.
 מתרצת הגמרא: אִמֶּר רַב פְּפִי, לעולם לידת רוח אינה לידה, ולכך
 אם אחווה צירי לידה שלשה ימים וראתה בהם דם ואחר כך ילדה
 רוח, הרי היא זבה, אבל הִנֵּה לטומאת מַעַת לַעַת, שהיא מדרבנן,
 כלומר אל תקשה מכך שדיה שעתה ואינה כשאר נשים הטמאות
 מעת לעת, שהרי כל טומאת מעת לעת היא מדרבנן, והקילו
 שבענין זה רוח יחשב כולד.
 תירוצו נוסף: רַב פְּפִי אָמַר, לעולם לידת רוח אינה לידה, ומכל
 מקום אם ילדה רוח דיה שעתה בראיות שבימי עיבורה, מפני
 דמירי הוא טַמְאָה – וכי אין הטעם שהמעוברת מסולקת דמים,
 אֵלָּא מִשּׁוּם דְּרֹאשָׁה כְּבֵד עָלֶיהָ וְאַבְרִיָּה כְּבֵדִין עָלֶיהָ מחמת חולי,
 וְהָכָא נִמֵּי – וגם כאן, בהריון של רוח, רֹאשָׁה וְאַבְרִיָּה כְּבֵדִין עָלֶיהָ,
 ולכך לענין טומאת מעת לעת דינה כמעוברת שהיא מסולקת
 דמים.
 הגמרא מביאה דין נוסף הנובע מכך שסילוק הדמים בזמן העיבור
 תלוי בראשה ואבריה כבדים עליה: כְּעָא מִינִיה – שאל רבי ירמיה
 מרבי ירמא, רִאֲתָה דם, ומיד אחר כך הופר עופרה, מהו – מה דינה,
 כִּיּוֹן דְּבַעֲיָנָא דְּחֹזָא לֹא הוּכַר עוֹפְרָה מְטַמְא – האם כיון שבשעה
 שראתה עדיין לא הוכר עובריה מטמאה למפרע מעת לעת, או
 דְּלָמָּא כִּיּוֹן דְּמִסּוּךְ לָהּ חֹזָא לֹא מְטַמְא – או שמא כיון שראתה
 סמוך לזמן הכרת העובר אינה מטמאה מעת לעת.
 אָמַר לִיה רבי זירא לרבי ירמיה, מירי הוא טַמְאָה – וכי אין הטעם
 שהמעוברת מסולקת דמים, אֵלָּא מִשּׁוּם דְּרֹאשָׁה כְּבֵד עָלֶיהָ וְאַבְרִיָּה
 כְּבֵדִין עָלֶיהָ, וזו שראתה מעט קודם להכרת עובריה, כְּעִיָּנָא דְּחֹזָא
 – בזמן שראתה, אִין רֹאשָׁה כְּבֵד עָלֶיהָ וְאִין אַבְרִיָּה כְּבֵדִין עָלֶיהָ,
 ולכך אינה מסולקת דמים, ומטמאה למפרע מעת לעת.
 הגמרא מביאה ספק נוסף: כְּעָא מִינִיה הוּא סָבָא – שאל זקן אחד
 מרבי יוחנן, הִנֵּיעַ עַת וְסָתָה בִּימֵי עוֹפְרָה, כלומר הגיע זמן הוסת
 שלה אחר שכבר הוכר עובריה, וְלֹא בְּדָקָה, מהו – מה דינה, ומבאר
 אותו זקן את צדדי הספק, קָא מִיבְעִינָא לָהּ אֵלֶּיָּא דְּמָאן דְּאָמַר –
 הספק שלי הוא לדעת האומר וְסָתָה דְּאֹרִיָּתָא – אותה בדקה
 שהצריכה לאשה לבדוק עצמה בשעת וסתה היא מן התורה,
 שהלכה למשה מסיני היא שדם הוסת בא בזמנה, ואם בא יום הוסת
 ולא בדקה אנו מחזיקים שהיא טמאה. מֵאֵי – מה דינה אם הגיע
 וסתה אחר שהוכר עובריה ולא בדקה עצמה, האם כִּיּוֹן דְּסָתָה
 דְּאֹרִיָּתָא, כְּעָא – [צריכה] בְּדִיקָה אף שהיא מעוברת, וכיון שלא
 בדקה טמאה, או דְּלָמָּא – או שמא, כִּיּוֹן דְּמִיָּה מְסוּלָּקִין, אם עבר
 יום הוסת ולא בדקה, לֹא כְּעָא – אינה צריכה בְּדִיקָה, והיא טהורה
 אף שלא בדקה.
 אָמַר לִיה רבי יוחנן לאותו זקן, תַּנִּיתוּהָ – שנינו זאת כבר במשנה
 (לט.), רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אִם הָיְתָה בְּמַחְמָא מחמת פחד מצור או
 ליסטים, וְהִנֵּיעַ שַׁעַת וְסָתָה, וְלֹא בְּדָקָה עצמה, מְהִירָה, שְׁחִירָה
 מְסָלָקָת אֵת הַדָּמִים, ומשמע דַּמְעָמָא דְּאִיבָא חֲרָדָה – הטעם
 שטהורה הוא מפני שיש לה חרדה, והיא מסולקת דמים, הָא לִיכָּא
 חֲרָדָה – אבל אשה שאין לה חרדה, וְהִנֵּיעַ וְסָתָה וְלֹא בְּדָקָה, טַמְאָה.
 אֵלֶּיָּא – מוכח שלדעת רבי מאיר וְסָתָה דְּאֹרִיָּתָא, שאם וסתה
 דרבנן היתה טהורה אף אם לא בדקה. וְאָף עַל פִּי כֵן, כִּיּוֹן דְּאִיבָא
 [–יש] חֲרָדָה, דְּמִיָּה מְסוּלָּקִין, וְלֹא כְּעָא – [צריכה] בְּדִיקָה, מוכח
 שאף לדעת האומר שוסתה דאורייתא, אם היא מסולקת דמים
 אינה צריכה בדקה, ואם לא בדקה טהורה. אם כן, הָכָא נִמֵּי – גם
 כאן במעוברת, דְּמִיָּה מְסוּלָּקִין ולכך לֹא כְּעָא בְּדִיקָה ואם לא בדקה
 טהורה, אף לדעת האומר שוסתה דאורייתא.

שנינו במשנה (לעיל ז:): מְנִיקָה שְׂדִיָּה שעתה היינו עַד שְׁתַּגְמוּל וכו'
 את בנה. נתנה בנה למניקה, וכן אם גמלתה או שמת ואינה מניקה
 עוד, רבי מאיר אומר מטמאה מעת לעת, וחכמים אומרים דיה
 שעתה. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תַּנּוּ רַבֵּנן בְּבִרְיָתָא,
 מְנִיקָה שִׁמְתָּ בְּנָה בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע חֹשׁ מְלִידָתוֹ, הֲרִי הִיא כְּכָל
 הַנָּשִׁים, וּמְטַמְאָה לַמַּפְרַע מַעַת לַעַת וּמְסָלָקָה לְפָקִידָה – או מהזמן
 שמהבדיקה הקודמת, שכיון שפסקה מלהניק אינה מסולקת דמים.
 לְפִיכָּה, כלומר כיון שההנקה היא הגורמת לסילוק הדמים, אִם
 הָיְתָה מְנִיקָתוֹ וְהוֹלֶכֶת אַרְבַּע או חֲמֵשׁ שָׁנִים, כל אותו הזמן דִּיהָ
 שַׁעֲתָה, דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרִים,
 אף אם פסקו מלהניק דִּיּוֹן שַׁעֲתָה כָּל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע חֹשׁ, שסילוק
 הדמים אינו מחמת ההנקה, אלא מחמת צער הלידה הגורם
 שדמיה יסתלקו עשרים וארבעה חודשים, ולכך אין חילוק אם
 התינוק חי או מת. לְפִיכָּה, כלומר כיון שהלידה היא הגורמת
 לסילוק הדמים, אִם הָיְתָה מְנִיקָתוֹ אַרְבַּע וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, וראתה דם
 אחר עשרים וארבעה חודשים מהלידה, מְטַמְאָה מַעַת לַעַת
 וּמְסָלָקָה לְפָקִידָה כשאר הנשים.
 מבארת הגמרא: כְּשִׁתְּמַטָּא לִזְמַר – כשתדקדק בדבריהם ותעמוד
 על סוף דעתם, תמצא שְׁלֹדְבִי רַבִּי מֵאִיר היא מסולקת דמים מפני
 שהדם נדוּת שלה נֶצְקָה – [נדיה עכור] מחמת הלידה וְנִצְעָה חֻלָּב,
 ולכך כל זמן שהיא מניקה אין בה דם, וְלִדְבָרִי רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יְהוֹדָה
 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, סילוק הדמים הוא מחמת שמתוך צער הלידה אַבְרִיָּה
 מְתַפְּרָקִין, וְאִין נִפְשָׁה – דמה חוֹזֶרֶת עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע חֹשׁ.
 מקשה הגמרא: לְפִיכָּה דְּבָרִי מֵאִיר לָמָּה לִי – מדוע כתבה הברייתא
 בדברי רבי מאיר 'לפיכך אם היתה מניקתה והולכת ארבע או חמש
 שנים דיה שעתה', הלא מכיון שאמר שאם פסקה מלהניק בתוך
 עשרים וארבעה חודשים הרי היא ככל הנשים, מובן שסילוק
 הדמים תלוי בהנקה, ופשוט שאף אם מניקה ארבע או חמש שנים
 היא מסולקת דמים.
 מתרצת הגמרא: מה שכתבה המשנה בדברי רבי מאיר 'לפיכך'
 הוא מִשּׁוּם 'לְפִיכָּה' דְּבָרִי יוֹסִי. מְמַשִּׁיכָה הַגְמָרָא וּמְבַאֲרָתָּ: וְלִפְיָכָה דְּבָרִי יוֹסִי לָמָּה לִי – מה הטעם
 שהוצרכה המשנה להזכיר בדברי רבי יוסי הסובר שסילוק הדמים
 תלוי בצער הלידה 'לפיכך אם היתה מניקתה ארבע וחמש שנים
 מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה', הלא פשוט הוא. מבארת
 הגמרא: מהו דְּתִיבָא – שמא תאמר, רַבִּי יוֹסִי תַּרְתִּי אֵת לִיה –
 שרבי יוסי סובר את שתי הסיבות, והיינו שלדעתו סילוק הדמים
 נגרם גם מחמת צער הלידה וגם מחמת ההנקה, ובתוך עשרים
 וארבעה חודשים היא מסולקת דמים מחמת שאבריה התפרקו אף
 אם פסקה מלהניק, וכשמניקתה עד ארבע או חמש שנים, אף
 שדמיה חזרו לאחר עשרים וארבעה חודשים, מכל מקום היא
 מסולקת דמים מחמת שהדם נעבר ונעשה חלב, קָא מְשַׁמַּע לָן –
 משמיעה הברייתא שאין הדבר כן, אלא לרבי יוסי רק צער הלידה
 גורם לסילוק הדם, ולכן אף אם ממשכינה להניק אחרי עשרים
 וארבעה חודשים מהלידה אינה מסולקת דמים.
 הגמרא מביאה ראייה מברייטא, שטעם המחלוקת הוא כמו
 שנתבאר: תַּנִּינָא נִמֵּי חֲבִי – שנינו כן גם בברייטא, דָּם נֶצְקָה וְנִצְעָה
 חֻלָּב, דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אַבְרִיָּה מְתַפְּרָקִין וְאִין נִפְשָׁה
 חוֹזֶרֶת עָלֶיהָ עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע חֹשׁ.
 הגמרא מבארת את המקור לדברי רבי מאיר: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מֵאִי
 טַמְאָה דְּבָרִי מֵאִיר – מה טעמו של רבי מאיר הסובר שהדם נעבר
 ונעשה חלב, כלומר מנין שכן הוא. דְּתַבִּיב (איוב יד ד'), מֵי יָתֵן
 מְהִיר מְטַמְא לֹא אַחֲרֵי, כלומר מי נותן דבר טהור מדבר טמא,
 דהיינו חלב מדם, וכי לא הקדוש ברוך הוא שהוא יחידו של עולם.
 שואלת הגמרא: וְרַבֵּנן, איך הם יפרשו את הפסוק. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא:
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לרבנן 'טהור משמא' זו שְׁכֶבֶת יָדַע, שְׁהוּא טַמָּא,
 וְאִיִּם הַנּוֹצֵר מִמֶּנּוּ טָהוֹר. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, לרבנן 'טהור משמא'
 אֵלּוּ מֵי תַּנְהָה – מים שמעורב בהם אפר פרה אדומה שזמים אותם
 על טמא מת לטהרו, שְׁחִמְיָה אֹתָם וּמֵי שְׁמִיּוֹן אֹתָם עָלֶיהָ, מְהִיר

1 קושי סמוך ללידה — שלא שפתה בינתים, ודם הקושי מחמת הולד הוא בא. רחמנא
2 מחריה — מזיבה בתוך אחד עשר יום, בפרק "בנות כותים" (נדה לו.ב). אמר רב פפי —
3 אין, ודאי דלא לידה היא, אבל לענין דיה שעתה חשיב ולד, דמעת לעת דרבנן. רב פפא
4 אמר — אף על גב דלאו ולד הוא, אפילו הכי דיה שעתה, דטעמא דמעוברת דיה שעתה
5 משום דראשה ואבריה בכדין מחמת חול,
6 ולפיכך דמיה מסולקין, הלכך בבריין של רוח,
7 נמי ראשה ואבריה בכדין. ואחר כך הובר עוברה
8 — סמוך לראייתה מיד, וסתות דאורייתא —
9 אותה בדיקה שהצריכה לאשה להברק בשעת
10 וסתה — דבר תורה הוא, הלבכה למשה מסיני.
11 דאורח בזמנא בא, ואם בא יום וסתה, ולא בדיקה
12 — מתוקנין לה טמאה, לקמן בפרק "כל היד"
13 (טו.א), וקא בעמיא לן; אם לא בדיקה ביים וסתה,
14 בימי עיבורה מהו, אם היתה כפחמא — מחמת
15 פחד כרכום או ליסטיין, הכי גרסינן; אלמא
16 וסתות דאורייתא — וכיון דאיכא חרדה בו, הכי
17 נמי — במעוברת, הואיל ודמיה מסולקין —
18 טהורה, ונפמאח מעת לעת — שאין הדבר תלוי
19 אלא בהקטת התינוק, לפי שהדם נעבר ונעשה
20 חלב, וכיון שמת — חוזר הדם לקדמותו, לפיכך
21 — כיון דביניקה תליא מילתא, אם היתה מניקתו
22 בו, דיה שעתה — אף על פי שמת, שאין השטם
23 תלוי ביניקה הולד, אלא מתוך צער לידה
24 אבריה מתפרקין, ודמיה מסתלק, ואינו חוזר עד
25 עשרים וארבעה חודש, הלכך לא שנא מה, לא
26 שנא חי, לפיכך — כיון דלאו בתינוק תליא
27 מילתא, אם היתה מניקתו בו, שהרי לסוף
28 עשרים וארבעה חודש חוזר הדם, נפשה = דמה.
29 למא לי — כיון דאמר "יורי היא ככל הנשים",
30 אלמא בתינוק תליא מילתא, פשיטא דאם
31 מניקתו לעולם דדיה שעתה מהו דתימא, רבי
32 יוסי תרתי אית ליה — דם נעבר, ואבריה
33 מתפרקין, והיכא דמת בתוך עשרים וארבעה
34 חודש — דיה שעתה, משום דעדיין לא חזר דמה.
35 והיכא דמניקתו חמש שנים — נמי דיה שעתה,
36 אף על פי שחזר נפשה לסוף עשרים וארבעה
37 חודש, הנקט תינוק עוברת לדם ונעשה חלב, קא
38 פשמע לן — "לפיכך", דדוקא קאמר רבי יונק
39 שאין חשתי תלוי אלא בפירוק אברים, בין יונק
40 בין שאינו יונק — דיה שעתה עשרים וארבעה
41 חודש, לא פחות ולא יותר. אבל "לפיכך" דרבי
42 מאיר, לא איצטריך, לדבריו מאיר אין סילוק
43 דמים תוך עשרים וארבעה חודש טפי מלאחר
44 עשרים וארבעה חודש, דאי יש סילוק, אמאי
45 אמרינן דבי מת תוך עשרים וארבעה חודש
46 טמאה מעת לעת? וכיון דאין סילוק — אין
47 חזרה, והלכך כי מניקתו לעולם, על כרחך דיה
48 שעתה, מאי טעמא דרבי מאיר — כלומר, מאי
49 ליה לרבי מאיר דדם נעבר ונעשה חלב, מהו?
50 מטמא — חלב מדם, לא אחר — בתמימה, כלומר,
51 יחידו של עולם, ורבנן אמר רבי יוחנן — כלומר,
52 ורבנן האי קרא מצי אמר עבדי ליה — לכדברי יוחנן
53 בו, ועוד נוגע לא בעי כבוס — דכתיב: "ומזה מי
54 הגדה יכבס בגיורו והנוגע במי הגדה יטמא עד
55 הערב", הניחא למאן דאמר בו? — פלוגתא היא
56 במסכת זבחים בפרק "כל הובחים שנתערבו"
57 (פ.א), כדי שיתבול ראשי גבעולין — של אוזב,
58 ולא שיתפוסק בקינות, אמרתי, אחכמה — בטעם
59 זה: למה מזה ומזין עליו — טהור, ונוגע — טמא.
60 ודיא רחוקה ממני.

1 קושי סמוך ללידה — שלא שפתה בינתים, ודם הקושי מחמת הולד הוא בא. רחמנא
2 מחריה — מזיבה בתוך אחד עשר יום, בפרק "בנות כותים" (נדה לו.ב). אמר רב פפי —
3 אין, ודאי דלא לידה היא, אבל לענין דיה שעתה חשיב ולד, דמעת לעת דרבנן. רב פפא
4 אמר — אף על גב דלאו ולד הוא, אפילו הכי דיה שעתה, דטעמא דמעוברת דיה שעתה
5 משום דראשה ואבריה בכדין מחמת חול,
6 ולפיכך דמיה מסולקין, הלכך בבריין של רוח,
7 נמי ראשה ואבריה בכדין. ואחר כך הובר עוברה
8 — סמוך לראייתה מיד, וסתות דאורייתא —
9 אותה בדיקה שהצריכה לאשה להברק בשעת
10 וסתה — דבר תורה הוא, הלבכה למשה מסיני.
11 דאורח בזמנא בא, ואם בא יום וסתה, ולא בדיקה
12 — מתוקנין לה טמאה, לקמן בפרק "כל היד"
13 (טו.א), וקא בעמיא לן; אם לא בדיקה ביים וסתה,
14 בימי עיבורה מהו, אם היתה כפחמא — מחמת
15 פחד כרכום או ליסטיין, הכי גרסינן; אלמא
16 וסתות דאורייתא — וכיון דאיכא חרדה בו, הכי
17 נמי — במעוברת, הואיל ודמיה מסולקין —
18 טהורה, ונפמאח מעת לעת — שאין הדבר תלוי
19 אלא בהקטת התינוק, לפי שהדם נעבר ונעשה
20 חלב, וכיון שמת — חוזר הדם לקדמותו, לפיכך
21 — כיון דביניקה תליא מילתא, אם היתה מניקתו
22 בו, דיה שעתה — אף על פי שמת, שאין השטם
23 תלוי ביניקה הולד, אלא מתוך צער לידה
24 אבריה מתפרקין, ודמיה מסתלק, ואינו חוזר עד
25 עשרים וארבעה חודש, הלכך לא שנא מה, לא
26 שנא חי, לפיכך — כיון דלאו בתינוק תליא
27 מילתא, אם היתה מניקתו בו, שהרי לסוף
28 עשרים וארבעה חודש חוזר הדם, נפשה = דמה.
29 למא לי — כיון דאמר "יורי היא ככל הנשים",
30 אלמא בתינוק תליא מילתא, פשיטא דאם
31 מניקתו לעולם דדיה שעתה מהו דתימא, רבי
32 יוסי תרתי אית ליה — דם נעבר, ואבריה
33 מתפרקין, והיכא דמת בתוך עשרים וארבעה
34 חודש — דיה שעתה, משום דעדיין לא חזר דמה.
35 והיכא דמניקתו חמש שנים — נמי דיה שעתה,
36 אף על פי שחזר נפשה לסוף עשרים וארבעה
37 חודש, הנקט תינוק עוברת לדם ונעשה חלב, קא
38 פשמע לן — "לפיכך", דדוקא קאמר רבי יונק
39 שאין חשתי תלוי אלא בפירוק אברים, בין יונק
40 בין שאינו יונק — דיה שעתה עשרים וארבעה
41 חודש, לא פחות ולא יותר. אבל "לפיכך" דרבי
42 מאיר, לא איצטריך, לדבריו מאיר אין סילוק
43 דמים תוך עשרים וארבעה חודש טפי מלאחר
44 עשרים וארבעה חודש, דאי יש סילוק, אמאי
45 אמרינן דבי מת תוך עשרים וארבעה חודש
46 טמאה מעת לעת? וכיון דאין סילוק — אין
47 חזרה, והלכך כי מניקתו לעולם, על כרחך דיה
48 שעתה, מאי טעמא דרבי מאיר — כלומר, מאי
49 ליה לרבי מאיר דדם נעבר ונעשה חלב, מהו?
50 מטמא — חלב מדם, לא אחר — בתמימה, כלומר,
51 יחידו של עולם, ורבנן אמר רבי יוחנן — כלומר,
52 ורבנן האי קרא מצי אמר עבדי ליה — לכדברי יוחנן
53 בו, ועוד נוגע לא בעי כבוס — דכתיב: "ומזה מי
54 הגדה יכבס בגיורו והנוגע במי הגדה יטמא עד
55 הערב", הניחא למאן דאמר בו? — פלוגתא היא
56 במסכת זבחים בפרק "כל הובחים שנתערבו"
57 (פ.א), כדי שיתבול ראשי גבעולין — של אוזב,
58 ולא שיתפוסק בקינות, אמרתי, אחכמה — בטעם
59 זה: למה מזה ומזין עליו — טהור, ונוגע — טמא.
60 ודיא רחוקה ממני.

ימי

1 הוזהר? — כדי שיתבול ראשי גבעולין ויזה, והיינו דאמר שלמה: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". "איוז היא זקנה — כל ששקרו עליה
2 שלש עונות" [סמוך לזקנתה]. היכי דמי "סמוך לזקנתה"? אמר רב יהודה: כל שחברותיה אומרות עליה "זקנה היא", ורבי שמעון אומר:
3 כל

כל שקורין לה אמא אמא ואינה ברשה — ובידושלמי פריך: וכי בדעתה תליה הדבר? ומשמני: כל שראיה לקרותה "אמא".

ימי טומאה וימי טהרה — פירש רש"י: שבעה ימי נדות, ושלושה ימי יובא, אך קצת דוחק דקרי לאחד עשר יום "ימי טומאה", ולקמן תנן בפרק "בנות כותים" (לחג): כל אחד

ימי טומאה וימי טהרה — מראיה ועד ראיה שלשים יום. ימי טומאה עשרה; שבעה לנדא ושלושה לזיבה, ועשרים ימי טהרה. **הרי היא ככל הנשים** — דכיון דעשתה כך שלש פעמים, אין זה סילוק דמים אלא שינוי וסת. וכי תימא: תיגלי מלתא למפרע שאף בראשונה מתוך שדמים מצויין בה ראתה, ונטמא טהרות למפרע לא אחמור רבנן כולי

האי במעת לעת. בשכונתה — שראתה שלש ראיות אלא בתשעים יום או כיום תשעים ואחד. **אלא אפילו פחתה** — כגון ראשונה לתשעים ושלושה, ושניה לסוף תשעים ושנים, ושלישית לתשעים ואחד. או הותירה, כגון ראשונה לתשעים ואחד יום, ושניה לתשעים ושנים, ושלישית לתשעים ושלוש — אפילו הכי מטמאה מעת לעת. ולקמן פריך: מאי "אפילו", הא דאי הכי הוה דמטמאה מעת לעת, דכיון שפחתה או הותירה, במה נטהר? וסת אין כאן, סילוק דמים אין כאן! אבל אם כוונה, יש כאן וסת, ודיה שעתה. **איפכא מיכני ליה** — ולא כשפחתה או הותירה בלבד אמרו חכמים שתטמא מעת לעת. **אלא אפילו כוונה** — דאיכא למימר: יש כאן קביעות וסת, ודיה שעתה — אפילו הכי דמטמאה מעת לעת, כרבנן דפליגי עליה דרבי דוסא. **ואיבעית איפא** — סמי מכאן "אפילו", ורבי דוסא היא, והכי קאמר: ולא כשכונתה, דאי כוונה — קבעה וסת ודיה שעתה, אלא שפחתה והותירה. בהיתלו — שם מקום. שני בצורת חוו — ואיכא הפסד מרובה, חששו לאחר שנוכח — שלא יפה הורה. שניה דיה שעתה — שבראיה ראשונה לא הוחזקה בדמים, הואיל ולא הגיע זמנה לראות, עד שתתחזק כשאר חזקות. שלישית מטמאה מעת לעת — וכדאמר לקמן, דהא מתניתין רבי היא, דאמר בתרי זמני הוה חזקה. הלכך בשני ראיות הוחזקה להיות דמים מצויין בה, ומשהוחזקה ואילך גזור בה רבנן מעת לעת. עברו עליה שלש עונות וראתה — סילוק דמים הוא זה, ואפילו בהגיע זמנה לראות אית ליה להאי תנא דעברו עליה שלש עונות דיה שעתה, כדקתני סיפא, ורבי אליעזר היא, דאמר במתניתין: כל אשה שעברו עליה שלש עונות — דיה שעתה, כולקמן, בספריס אדריס אינו. הכי גרסינן: חנו רבנן: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, וראתה פעם ראשונה — דיה שעתה, שניה — דיה שעתה, שלישית — דיה היא ככל הנשים, ואף על גב דלגבי בתולת דמים במתניתין תנן: במה אמרו דיין שעתן — בראיה ראשונה, אבל בשניה — מטמאה מעת לעת. חני מילי בהגיע זמנה לראות דמים, ודמים מצויין בה, ובחזא זימנא איתחזקה. אבל זו שאינה ראיה לראות צריכה שתתחזק בחזקה גמורה, ובתרי זמני

כל שקורין לה "אמא, אמא" ואינה בוששה. רבי ירמיה ורבי שמואל בר רב יצחק, חד אמר: כל שאינה מקפדת, וחד אמר: כל שאינה בוששה, מאי בינייהו? איכא בינייהו: בוששה ואינה מקפדת. וכמה עונה? אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית, שלשים יום. ורבא אמר רב חסדא: עשרים יום. ולא פליגי, מר קחשיב ימי טומאה וימי טהרה, ומר לא חשיב ימי טומאה. תנו רבנן: זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה — דיה שעתה, ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה — דיה שעתה, ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה — דיה היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומקפדה לפקדה. ולא (מיבעיא) שכונתה, אלא אפילו פחתה (ואפילו) והותירה. אפילו פחתה, ולא מיבעיא כוונה? אדרבה, כי פוונה — קבעה לה וסתה, ודיה שעתה! וכי תימא: רבנן היא, דפליגי

עליה דרבי דוסא, דאמרי אשה שיש לה וסת — מטמאה מעת לעת, איפכא מיכני ליה, ולמיא: ולא שפחתה והותירה, אלא אפילו כוונה! — תני: לא שפחתה והותירה אלא אפילו כוונה. ואיבעית אימא, הכי קאמר: ולא שכונתה אלא שפחתה והותירה, אבל פוונה — קבעה לה וסת ודיה שעתה, ומני — רבי דוסא היא. "רבי אליעזר אמר: כל אשה שעברו עליה" וכו'. תניא, אמר להם רבי אליעזר לחכמים: מעשה ברביה אחת בהיתלו שהפסיקה שלש עונות, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעתה. אמרו לו: אין שעת הדחק ראתה. מאי "שעת הדחק"? איפא דאמרי: שני בצורת חוו, איפא דאמרי: טהרות אפיש לעבידא, והשו רבנן להפסד דטהרות. תנו רבנן, מעשה ועשה רבי רבבי אליעזר, לאחר שנופר אמר: כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. מאי "לאחר שנופר"? אלימא — לאחר שנופר דאין הלכה ברבי אליעזר אלא ברבנן, בשעת הדחק היכי עבד פוותיה? אלא — דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר, ומאי "לאחר שנופר" — לאחר שנופר דלאו יחיד פליג עליה, אלא רבים פליגי עליה, אמר: כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. תנו רבנן: תנוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה — דיה שעתה, שניה — דיה שעתה, שלישית — דיה היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומקפדה לפקדה. עברו עליה שלש עונות וראתה — דיה שעתה, ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה — דיה היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומקפדה לפקדה. וישתהניע זמנה לראות, פעם ראשונה — דיה שעתה, שניה — מטמאה מעת לעת ומקפדה לפקדה, עברו עליה שלש עונות וראתה — דיה שעתה. אמר מר: עברו עליה שלש עונות — דיה שעתה, הדר

הוא חזקה, דהא מתניתין רבי היא, וכדמוקמין ליה לקמן. הילכך בשתי ראיות הוא חזקה, ובשלישית מטמאה מעת לעת. ובהיא ראיה איתחזקה בה לא גזור רבנן טומאה למפרע, כי היכי דבתולה דמתניתין להגיע זמנה לראות, דמיחזקה בחזא ראיה, ואמרו רבנן: דיה שעתה באותה ראיה. אף זאת המוחזקת בראיה שניה, דיה שעתה, עד שתראה את השלישית. עברו עליה שלש עונות — לאחר שהוחזקה וראתה. דיה שעתה — כרבי אליעזר אוקמין לה לקמן, דאמר: כל אשה שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה, כדקתני סיפא אף בהגיע זמנה לראות. עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה, אלמא רבי אליעזר היא. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה — לקמן לבי גמרא דאי לא עברו עליה שלש עונות שניות, אלא לסוף ענה חזאי כשאר נשים מאי לפי שיש לנטות הדבר לשני צדדים, כדביע לפרוש בספא. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה — מטמאה מעת לעת, דאיגלאי מילתא דהנך הפסקות לאו סילוק דמים הם, אלא שינוי וסת. ולא שכונתה אלא שפחתה והותירה, כדאמרין לעיל. ואף על גב דלרבי הוי חזקה בתרי זמני, והוכחה דשינוי וסת לדילוג לאו סילוק דמים הו, אפילו הכי לא מטמאין לה בשניה מעת לעת. דכיון דלא הגיע זמנה לראות היא הפסקה ראשונה, מחזקין לה בחזרת לקדמותה שלא ידו עוד דמים מצויין בה, וצריכה שתתחזק כבתולה, ופעם ראשונה ושניה — דיה שעתה, ושלישית — מטמאה מעת לעת. הלכך ראיה הסמוכה לה לשלש עונות קמאי — היא ראשונה, והסמוכה לשניה — היא השניה, ובשלישית — תטמא מעת לעת. ואף על גב דבהפסקה חזיתה — שינוי וסת הוא, ולא סילוק דמים. עד כאן. וכשהגיע זמנה לראות פעם ראשונה דיה שעתה שניה מטמאה מעת לעת — דהיינו בתולה דמתניתין, דתנן בה: "במה אמרו דיה שעתה — בראיה ראשונה, אבל בשניה — מטמאה מעת לעת", עברו עליה כו' — רבי אליעזר היא, דאמר: אפילו ילדה שעברו עליה שלש עונות — דיה שעתה. אמר מר — גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, וראתה שלש פעמים, ואחר כך עברו עליה שלש עונות וראתה — דיה שעתה, הדר

באופן שפיתחה או הותירה מטמאה מעת לעת, אלא אפילו אם
 ראתה בהפלגות שוות וקבעה וסת מטמאה מעת לעת.
 ואינך יודעת אימא – ואם תרצה תוכל ליישב, שיש למחוק תיבת
 'אפילו', והכי קאמר – וכך כוונת הברייתא לומר, ראתה שלש
 פעמים בהפסקת שלש עונות מטמאה מעת לעת, ולא אמרנו כן
 באופן שכוונה ראיותיה, אלא רק באופן שפיתחה והותירה, אבל
 אם כוונה ראיותיה, קבעה לה וסת לתשעים יום, ודיה שעתה. ופני
 – וכדעת מי שנויה בברייתא, רבי דוסא היא, הסובר שאשה
 שקבעה וסת דיה שעתה.
 שנינו במשנה (לעיל ז): רבי אליעזר אומר, כל אשה שקברו עליה
 וכו' שלש עונות שלא ראתה בהם דם, דיה שעתה, ואפילו אם
 אינה זקנה. אך לתנא קמא, רק בזקנה נאמר דין זה. הגמרא מביאה
 ברייתא בענין זה: תנאי בברייתא, אמר להם רבי אליעזר לחכמים,
 מעשה ברביה – נערה אחת פתלה ו-שם מקום, שהפסיקה
 מלראות דם שלש עונות, ואחר כך חזרה וראתה, וכן מעשה לפני
 חכמים, ואמר, דיה שעתה. וממעשה זה יש ראייה לדעת, שכל
 אשה, בין זקנה ובין נערה, שלא ראתה שלש עונות, היא מסולקת
 דמים ואינה מטמאה מעת לעת. אמרו לו חכמים לרבי אליעזר, אין
 שעת הדחק ראייה. כלומר, מעשה זה היה בשעת הדחק, ולכן הורו
 לה שאינה מטמאה מעת לעת. ואין להביא ראייה משעת הדחק
 לשאר מקומות שאינם שעת הדחק, שכל אשה שלא ראתה שלש
 עונות אינה מטמאה מעת לעת.
 שואלת הגמרא: מאי מה היא שעת הדחק שהיתה באותו זמן.
 משיבה הגמרא: אימא דאמר – יש שאמר, שני בצורתו הווי ו-היו,
 ואם היו מטמאים את הטהרות שנתעסקה בהם בתוך מעת לעת,
 היה הפסד מרובה. ואימא דאמר – ויש שאמר, מהירות אפי'
 לעבידא – אותה נערה התעסקה בהרבה טהרות בתוך מעת לעת
 לראייתה, וחשו ו-חששו רבנן להפסד הטהרות, ולכן הקילו
 ואמרו שדיה שעתה.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן בברייתא, מעשה
 בא לפני רבי בנערה שפסקה מלראות שלש עונות ואחר כך שוב
 ראתה דם, וקשה רבי כשיטת רבי אליעזר שדיה שעתה, וטיהר
 טהרות שעשתה בתוך מעת לעת לראייתה. לאחר שנוכר שלא יפה
 עשה במה שהורה כרבי אליעזר, אמר, כרי – ראוי הוא רבי אליעזר
 לקמור עליו בשעת הדחק.
 שואלת הגמרא: מאי ו-מהו? לאחר שנוכר, כלומר, במה נוכר
 שמחמת כן שינה דעתו. אימא – אם נאמר שהכוונה לאחר
 שנוכר דאין חלכה כרבי אליעזר אלא כרבנן, אם כן בשעת הדחק
 היכי עבדי כוותיה – איך עשה כרבי אליעזר בשעת הדחק ולא חזר
 בו, הרי במקום שנפסקה הלכה כרבים, אין עושים כיחיד כלל
 אפילו בשעת הדחק. משיבה הגמרא: אלא על כרחך צריך לומר
 דלא איתמר חלכתא לא כמר ולא כמר – שלא נפסקה הלכה לא
 כרבי אליעזר ולא כחכמים, ולכן לא חזר בו רבי, ומאי – ולפי זה
 מה הכוונה 'לאחר שנוכר', הכוונה היא, לאחר שנוכר דלאו יחיד
 פליג עליה אלא רבים פליג עליה – לאחר שנוכר רבי שלא יחיד
 חולק על רבי אליעזר אלא רבים חולקים עליו, ולא היה ראוי
 לפסוק כרבי אליעזר שהוא דעת יחיד, שהכלל הוא יחיד ורבים
 הלכה כרבים, ודעת היחיד בטלה, אמר, כרי הוא רבי אליעזר
 לקמור עליו בשעת הדחק.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין אשה שלא ראתה שלש עונות: תנו
 רבנן בברייתא, תנוקת שלא הגיע זמנה לראות, כלומר שלא הגיעה
 לימי הנעורים שהיא ראויה לראות בהם דם, וראתה דם, פעם
 ראשונה שראתה, דיה שעתה, פעם שנית, דיה שעתה, אבל
 כשראתה פעם שלישית, הרי היא בכל הנשים שאינן מסולקות
 דמים, ומטמאה למפרע מעת לעת ומפקדה לפקדה. אם לאחר
 שראתה שלש פעמים אלו והוחזקה לראות דמים, קברו עליה שלש
 עונות של שלשים יום שלא ראתה בהם, ואז ראתה דם, דיה שעתה,
 מפני שהיא נעשית בכך מסולקת דמים. ואם עוד קברו עליה שלש

כל שקורין לה בפניה 'אמא אמא' מחמת זקנותה, ואינה בושא בכך.
 הגמרא מביאה מחלוקת בדברי רבי שמעון: רבי ירמיה ורבי שמואל
 בר רב יצחק נחלקו בדבריה, חד – אחד מהם אמר, שכוונתו כל
 שאינה מקפדת כשקוראים לה אמא, וחד אמר, שכוונתו כל שאינה
 בושא כשקוראים לה אמא. שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מהו
 ההבדל בין רבי זירא לרבי שמואל בר רב יצחק. משיבה הגמרא:
 אימא בינייהו – יש הבדל ביניהם, באופן שהיא בושא כשקוראים
 לה אמא, ואינה מקפדת, שבזמן הסמוך לזקנה אף שאינה מקפידה
 על מי שקורא לה זקנה, עדיין מתביישת היא בכך משום שאינה
 רגילה למצבה זה. ובאותו הזמן, לדעה שאינה מקפדת דינה
 כזקנה, ולדעה שאינה בושא אינה כזקנה אלא ככל הנשים.
 שנינו במשנה, שכשעברו על הזקנה שלש עונות שלא ראתה, הרי
 היא מסולקת דמים. הגמרא מבררת מהו שיעור זה. שואלת
 הגמרא: וכמה היא עונה. משיבה הגמרא: אמר ריש לקיש משום
 רבי יהודה נשיאה, עונה בינונית, כלומר עונה של רוב הנשים, והיא
 שלשים יום. ורבא אמר בשם רב חסדא, עונה היא עשרים יום.
 מבאר הגמרא: ולא פליגי – ולא נחלקו רבי יהודה נשיאה ורב
 חסדא, אלא מר – רבי יהודה נשיאה קחשיב – חישוב ומנה גם את
 ימי הנומא שהם עשרה ימים וגם את ימי הפתירה שהם עשרים
 יום, ולכן אמר שעונה היא שלשים יום, ומר – רב חסדא לא קחשיב
 ימי הנומא, ולכן אמר שעונה היא עשרים יום, ולדברי כולם
 מראייה ועד ראיה יש שלשים יום. וזקנה שלא ראתה שלש
 עונות של שלשים יום היא מסולקת דמים.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין זקנה: תנו רבנן בברייתא, זקנה
 שקברו עליה שלש עונות סמוך לזקנותה שלא ראתה בהם דם, ואז
 ראתה דם, דיה שעתה, שכיון שלא ראתה שלש עונות היא
 מסולקת דמים. ואם עוד קברו עליה שלש עונות וראתה, עדיין אני
 אומר שדיה שעתה. ואם עוד קברו עליה שלש עונות וראתה, הרי
 היא בכל הנשים שאינן מסולקות דמים, ומטמאה למפרע מעת לעת
 ומפקדה לפקדה. מוסיפה הברייתא, ולא (מיבעיא) רק באופן
 שכוונה ראיותיה, כלומר שראתה שלש ראיות אלו במרחק שוה
 של תשעים או של תשעים ואחד יום זה מזה, אלא אפילו אם
 פיתחה, דהיינו כגון שראתה ראייה ראשונה אחרי תשעים ושלשה
 יום, ושניה אחרי תשעים ושנים, ושלשית אחרי תשעים ואחד,
 (ואפילו) והותירה – או שהותירה, דהיינו כגון שראתה ראייה
 ראשונה אחרי תשעים ואחד יום, ושניה אחרי תשעים ושנים,
 ושלשית אחרי תשעים ושלשה, מכל מקום הרי היא ככל הנשים
 שאינן מסולקות דמים, ואם ראתה דם מטמאה מעת לעת.
 מקשה הגמרא: מלשון הברייתא שאמר 'אפילו פיתחה והותירה'
 משמע שאפילו אם פיתחה מטמאה מעת לעת, ולא מבעיא כוונה
 – ואין צריך לומר שאם כוונה ראיותיה וראתה אותם במרחק שוה
 מטמאה מעת לעת, וקשה, שהרי אדרבה, כי ו-א-אשרו כוונה
 ראיותיה וראתה אותם במרחק שוה של תשעים יום זה מזה, קבעה
 לה וסת לראות אחת לתשעים יום, ואם ראתה שוב בהפלגה של
 תשעים יום דיה שעתה, שהרי שנינו (ב), אשה שיש לה וסת קבוע
 דיה שעתה, ואין חוששים שמא קודם לכן כבר יצא הדם לבית
 החיצון, שודאי הדם בא בזמנו הקבוע, וכיצד מבואר בברייתא
 שמתמאה מעת לעת. וכי תימא – ואם תאמר שמשנתנו היא
 כשיטת רבי דוסא (לעיל ד): וברייתא זו כרבנן היא דפליגי עליה
 דרבי דוסא – החולקים על רבי דוסא, דאמר ואומרים שאשה שיש
 לה וסת מטמאה מעת לעת, ולכן אף אם כיוונה ראיותיה מטמאה
 מעת לעת, עדיין קשה ואיכא מבעיא ליה – היה לה לברייתא
 לשנות להיפך, ולימא כן, ולא רק באופן שפיתחה והותירה
 מטמאה מעת לעת, אלא אפילו כוונה ראיותיה וקבעה וסת, מכל
 מקום מטמאה מעת לעת, שדין זה הוא חידוש גדול יותר שאף
 שקבעה וסת מטמאה מעת לעת כרבנן החולקים על רבי דוסא.
 מתרצת הגמרא: תני – אכן יש לשנות את הברייתא להיפך,
 ולגרס 'לא שפיתחה והותירה, אלא אפילו כוונה', כלומר, לא רק

לקדמותה להיות כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, אלא דינה
 ככל אשה שהגיע זמנה לראות וראתה, ואחר כך הפסיקה
 מלראות שלש עונות, שאין אומרים דיה שעתה אלא בראייה
 ראשונה, אבל בשניה מטמאה מעת לעת, ולכן כשהפסיקה שלש
 עונות שניות וראתה, זוהי הראייה הראשונה שמתחזקת בה, ודיה
 שעתה, ואחר כך כשהפסיקה עונה אחת וראתה, מטמאה מעת
 לעת.
 משיבה הגמרא: **אמר רב כהנא אמר רב גידל אמר רב, פעם ראשונה**
 – בראייה הראשונה שראתה לאחר ההפסקה השניה, **דיה שעתה,**
 אבל בראייה השנייה **מטמאה למפרע מעת לעת ומפקדה לפקדה,**
 ואף שראתה אחר עונה אחת, כמו הצד השני של הספק.
 הגמרא דנה כדעת מי שנויה ברייתא זו. מקשה הגמרא: **מני רבי**
היא – מי הוא השונה ברייתא זו, הלא רבי הוא, **האמר רבתי וימי**
הוי חזקה – שאמר שבשתי פעמים יש חזקה, כמו שביארנו למעלה
 שגם הרישא וגם המציעתא נשנו כדעת רבי, ואם כן קשה, **אימא**
סיפא – אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, ששנינו לגבי מי
 שהגיע זמנה לראות וראתה, שאם אחר כך **עברו עליה שלש עונות**
 שלא ראתה בהם, ואז **ראתה, דיה שעתה, איתאן** – באנו בזה לדעת
 רבי **אליעזר** במשנתנו (לעיל ז:). הסובר שכל אשה שלא ראתה דם
 שלש עונות דיה שעתה. **וכי תימא** – ואם תרצה לתרץ ולומר
 שהברייתא **רבי היא, שרבי שנאה, וקדין** אשה שהפסיקה לראות
 שלש עונות **כבר לה כרבי אליעזר, שבכל אשה דיה שעתה.** יש
 לדחות, **ומי כבר לה** – וכי יתכן לומר שרבי סובר כרבי אליעזר
 בדין זה, **והא** – והרי בברייתא לעיל (ט:). **לאתר שגובר קאמר,**
 כלומר, נאמר שם שרבי הורה כרבי אליעזר, ונוכר שזוהי שיטת
 יחיד, וקיים את הוראתו זו רק משום שעת הדחק. משמע שהוקשה
 בעיניו על שעשה כמותו, ואם כן אין לומר שסובר כמותו.
 מתרצת הגמרא: **אלא הברייתא כדעת רבי אליעזר היא, שהוא**
שנאה, ובסותות כבר לה כרבי, שבשתי פעמים האשה קובעת וסת.
 שנינו בברייתא בתניוקת שלא הגיע זמנה לראות, שבפעם
 ראשונה ושניה שראתה דיה שעתה, ובראייה השלישית מטמאה
 מעת לעת, ודינה כאשה שהגיע זמנה לראות, שבראייה השניה
 כבר הוחזקה בדמים, ולכן מהראייה השלישית מטמאה מעת לעת.
 ובברייתא לעיל (ה). שנינו, שתינוקת שלא הגיע זמנה לראות לא
 גזרו חכמים על כתמיה, ואפילו אם הסדינים שלה מלוכלכים בדם,
 טהורה אפילו מכאן ולהבא. הגמרא דנה בענין ראיית כתם של
 תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, קודם שראתה שלש פעמים: **בתם**
שנמצא בבגדיה של תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, בין ראייה
ראשונה ושנייה, ודאי טהור – אין האשה טמאה מחמת כתם זה, לפי
 שעדיין לא נתחזקה שהיא רואה דם. אבל כתם שנמצא בבגדיה
 בין ראייה שנייה ושלישית, **חזקה אמר טמא, רבי יוחנן אמר טהור.**
 הגמרא מבארת את סברת המחלוקת: **חזקה אמר טמא, בין דאילו**
חזקה מןמאה – כיון שאילו היתה רואה דם אחרי הראייה השניה
 היתה מטמאה מעת לעת, ומוכח שבראייה השניה הוחזקה שדמים
 מצויים בה, ודינה ככל אשה שהגיע זמנה לראות, **לכך בתמה נמי**
טמא, ככל אשה שהגיע זמנה לראות וראתה, שאם מצאה כתם
 על בגדה טמאה. **ורבי יוחנן אמר טהור, בין דלא אתחזקה בדם,**
 כלומר, כיון שעדיין לא נהגנו בה דין של אשה שהגיע זמנה
 לראות שמטמאה מעת לעת. **לכך בתמה נמי לא מטימין לה** – גם
 על כתמה לא גזרו שיהא טמא.

שואלת הגמרא: אם לאחר הפסקה ראשונה שלא ראתה שלש
 עונות, **הדר קחיה בעונות** – חזרה וראתה אחרי עונה אחת של
 שלשים יום, **מאי** – מה דינה, האם דיה שעתה או מטמאה למפרע
 מעת לעת. והספק הוא האם מה ששנינו בברייתא כתינוקת שלא
 הגיע זמנה לראות והוחזקה שהיא רואה דם ועל ידי שראתה שלש
 פעמים, שבראתה אחר שהפסיקה פעם שניה שלש עונות דיה
 שעתה, הוא דווקא באופן זה שההפסקה השניה היתה של שלש
 עונות והיא בחזקת מסולקת דמים, אבל אם ראתה אחר עונה אחת
 מטמאה מעת לעת. או שמא אינו בדווקא, וגם אם ראתה אחר
 עונה אחת דיה שעתה.
 וצדדי הספק הם, מהו גדרו של סילוק דמים זה, האם כיון שכבר
 הוחזקה שהיא רואה דם, לא חזרה לקדמותה בסילוק זה להיות
 כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, אלא דינה ככל אשה שהגיע
 זמנה לראות וראתה, ואחר כך הפסיקה מלראות שלש עונות,
 שאין אומרים דיה שעתה אלא בראייה ראשונה, אבל בשניה
 מטמאה מעת לעת. או שמא, בסילוק זה חזרה לקדמותה להיות
 כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, וצריכה עכשיו להתחזק בשתי
 פעמים שדמים מצויים בה ורק בראייה השלישית מטמאה מעת
 לעת, ככל קטנה שלא הגיע זמנה לראות, ולכן גם כשראתה פעם
 שניה אחר עונה אחת, דיה שעתה.
 משיבה הגמרא: **אמר רב גידל אמר רב, פעם ראשונה** – הראייה
 הראשונה שראתה לאחר הפסקת שלש עונות, **ושנייה** – והראייה
 השניה שראתה אחר כך לאחר עונה אחת, **דיה שעתה,** כמו הצד
 השני של הספק, ואם תראה פעם **שלישית** אחר עונה אחת,
מטמאה למפרע מעת לעת ומפקדה לפקדה, שבראייה שניה כבר
 הוחזקה שהדמים מצויים בה.
 עוד שנינו בהמשך הברייתא לגבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות,
 שראתה שלש ראיות, ואחר כך לא ראתה שלש עונות וחזרה
 וראתה, **ועוד עברו עליה שלש עונות** שלא ראתה בהם, ואז **ראתה,**
 עדיין אני אומר שדיה שעתה.
 שואלת הגמרא: **הדר קחיה בעונות מאי** – אם לאחר הפעם השניה
 שראתה לאחר הפסקת שלש עונות, חזרה וראתה אחרי עונה
 אחת של שלשים יום, מה דינה, האם דיה שעתה בראייה זו, או
 מטמאה למפרע מעת לעת. והספק הוא, האם מה ששנינו
 בברייתא שאם ראתה פעם אחרת אחר ההפסקה השלישית של
 שלש עונות טמאה למפרע, הוא דווקא באופן זה שהפסיקה שלש
 עונות, והוחזקה לראות בהפלגה של שלש עונות, אבל אם ראתה
 אחר עונה אחת דיה שעתה, כיון שלא הוחזקה לראות בדילוג של
 שלש עונות. או שמא אינו בדווקא, וגם אם ראתה אחר עונה אחת
 מטמאה מעת לעת.
 וצדדי הספק הם, שזה ודאי, שכשלא ראתה שלש עונות בפעם
 הראשונה, הרי זה סילוק דמים וחזרה לקדמותה להיות כתינוקת
 שלא הגיע זמנה לראות. ואינה מטמאה מעת לעת, עד שתראה
 עוד שלש ראיות. אך אם סמוך להפסקה הראשונה ראתה,
 והפסיקה עוד שלש עונות ולא ראתה, יש להסתפק איזה סילוק
 דמים גורמת ההפסקה השניה. האם גם בה חזרה לקדמותה לגמרי
 להיות כתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, וצריכה עכשיו להתחזק
 בשתי פעמים שדמים מצויים בה ורק בראייה השלישית מטמאה
 מעת לעת, ככל קטנה שלא הגיע זמנה לראות, ולכן גם כשראתה
 עכשיו אחר עונה אחת, דיה שעתה. או שמא בהפסקה זו לא חזרה

קודם ירידתה למטה הייתה הנשמה בבחינת עמידה, ועל ידי ירידתה למטה ניתוסף בה בחינת ההליכה, כמו שכתוב ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

ממאמר שבת פרשת נח ה'תשכ"ח

נדה. פרק ראשון – שמאי דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רכט רש"י

קחויא בעונות מאי — פירש רש"י: דמבעיא ליה אי חזיא לסוף שלשים שלאחר הפסקת שלש עונות ראשונות, אם מטמאה מעת לעת. דכיון דהוחזקה לראות קודם הפסקת שלש עונות ראשונות — הרי היא כהגיע זמנה לראות, וככל אשר שעברו עליה שלש עונות דאין דיה שעתה אלא בראשונה. ודוק בחזרו ועברו עליה שלש עונות שניות

דיה שעתה, כרבי אליעזר, ואף על גב דלא חזינן דמייירי רבי אליעזר בעונות שניות אלא בעונות ראשונות, מיהו מודה דדיה שעתה בשניות ועד שתתחוק, או כרבי או כרבן שמעון בן גמליאל. ואף על גב דרישא רבי היא, סיפא רבן שמעון בן גמליאל. דלרבי, כי חזיא לסוף עונות שאחר הפסקת שלש עונות (ראשונות) — מטמאה מעת לעת, ודמאי להגיע זמנה לראות. וכי חזרו ועברו עליה שלש עונות שניות — נמי מטמאה מעת לעת. דכיון דחזרי ויזמי חזיא בהפסקה, איגלאי מילתא לרבי דשינוי וסת הוא, ולא סילוק דמים, שאין זו צריכה להתחוק בדמים, ולפירוש זה הא דתניא (נדה זב.) וקנה שעברו עליה שלש עונות שניות, דדיה שעתה, אתיא דלא כרבי. דלרבי, מטמאה מעת לעת כאלו חזיא לסוף עונה. וכן פירש רבינו שמואל בן מאיר ברפך אחרון (סמא), ואין נראה, דלא היה להתלמוד להסתפק בזה, והיה לו לפסוק: מדרישא רבי, סיפא נמי רבי. ובחזיא לסוף עונה — נמי דיה שעתה, כמו בחזרו ועברו עליה שלש עונות. לכך נראה דאפילו מטמאה מעת לעת, כי חזיא לסוף עונה שלאחר הפסקת שלש עונות ראשונות, בהפסקת שלש עונות שניות, דהויא מסולקת בדמים — דיה שעתה, אפילו לרבי, כיון שלא הגיע זמנה לראות.

וואין חילוק בין לא הגיע זמנה לראות לזקנה. והדא בריתא דזקנה, נמי רבי היא. וצריך עיון בהגיע זמנה לראות, ועברו עליה שלש עונות שניות לרבי אליעזר מי אמרינן דיה שעתה כמו בוקנה לרבנן. ומדלא אשמעינן בהגיע זמנה לראות, דהוי דיה שעתה עד הפסקת שלש עונות שלישיות, דהויא רבותא טפי מבלא הגיע זמנה לראות — אין להוכיח דאפילו ראתה סוף הפסקת שלש עונות שניות מטמאה מעת לעת, דמצינו למימר: דמשום הכי אשמעינן בלא הגיע זמנה לראות, דאפילו הכי מטמאה בשלישית מעת לעת.

ברוב ספרים גרסין: "וכשהגיע זמנה לראות, פעם ראשונה דיה שעתה, שניה מטמאה מעת לעת מני רבי היא" — ושבוש הוא, ולא גרסין ליה. אלא הכי גרסין: "מני רבי היא". ומוכח מרישא, מתנוקת שלא הגיע זמנה לראות, דקתני: שלישית הרי היא בכל דנשים, היינו משום דבדתי ויזמי הוי חזקה, ובהדא מיתחזקא לא מטמאה מעת לעת. דאילו לרבן שמעון בן גמליאל, עד ראיא ברביעית לא הויא כל הנשים, אבל סיפא להגיע זמנה לראות, דשניה מטמאה מעת לעת — אתי כבול' ע'למא, דבראייתה ראשונה הוחזקה, כדתנן: במה אמרו דיה שעתה בראי ראשונה כו'. ומתניתין על כרחך אתיא כרבן שמעון בן גמליאל, דבפרק "הבא על יבמתו" (יבמות סדב.) אמרינן: וסתות ושור דמועד — סתם לן תנא כרבן שמעון בן גמליאל, אבל כרבי לא סתם לן תנא. ועוד: אי מסיפא דייק, ורישא כרבן שמעון בן גמליאל, תקשי: רישא — רבן שמעון בן גמליאל, וסיפא — רבי? ואם תאמר: דהכא אמר דבהדא ראיא דמחזקין לה לא מטמאה מעת לעת, ובפרק "אלו הנשרפין" (סנהדרין פאב.) גבי "מי שלקח ושהנה" אמר דאין עבירות מחזקות, אחר שעבר שתי עבירות — מיד כונסין אותו לכפיה, אליבא דרבי? ויש לומר: דהתם, כיון שהוחזק לעבירה, מנא לן להמתין עד שיעבור פעם שלישית. אבל הכא, חכמים תקנו מעת לעת אם תראה אחר שהוחזקה לראות. **רבי** יוחנן אמר טהור — משמע: הא בתם שאחר שלשי — טמא. דהיינו כרבי. ובשלהי פרק "הבא על יבמתו" (יבמות סדב.) אמר רבי יצחק כרבי יוסי אמר רבי יוחנן גבי "מלה בנה ראשון" כו' כרבן שמעון בן גמליאל? ויש לומר: דהתם מסיק דרבי יצחק סומקא לאו בר סמכא הוא. אי נמי: כל דך סוגיא קיימא אבריתא דלעיל, דאתא כרבי. וכי

דאיירי בלא הגיע זמנה לא מצוי למיפרך ליה, דאיכא למימר: בהדא אפילו רבנן מודו דחזרו לקדמותה היא. ובעונות סבר לה כרבי אליעזר. והא לאחר שנובר קאמר — למדנו שהוקשה בעינו על ששעה כמותו. ובוספות סבר לה כרבי — דאמרו: בתי ויזמי היא חזקה לכל דבר. בתם שבין ראשונה לשניה — שנמצא בבגדה של תינוקת שלא הגיע זמנה — ודאי טהור, דאבתי לאו בחזקת דמים היא. ואמרינן לעיל (הא.) תינוקת שלא הגיע זמנה, לראות אפילו סדינין שלה כו'. חזקה אמר **טמא** — דהא בתי ויזמי איתחזקה בדמים והויא חזקה, דאילו הדרא חזיא — מטמאי למפרע, אלמא בחזקת דמים הוחזקה. ורבי יוחנן אמר טהור כיון דלא איתחזקה בהם — כלומר, כל זמן שלא נהגו בה עדיין תורת מוחזקת בדמים לטמאה למפרע, לא גזרו על כתמה.

מתקן

הדר קא חזיא בעונות — אחר ראיא זו. מאי — דיה שעתה או מטמאה מעת לעת? מי אמרינן: הא דקתני בתרה "ועוד עברו עליה שלש עונות", דוקא קתני "עברו", דאי חזיא לסוף עונה — מטמאה מעת לעת. דאף על גב דלא הגיע זמנה, כיון דהוחזקה רואה קודם הפסקת שלש עונות ראשונות הרי היא כהגיע זמנה, וכי הפסיקה בראשונות וראתה, דיה שעתה בהדא ראיא, כרבי אליעזר, וכי חזיא תו

לסוף עונה מטמאה מעת לעת, ככל אשר שעברו עליה שלש עונות, דאין דיה שעתה אלא בראשונה. אבל היכא דחזרו ועברו שלש שניות וראתה, דיה שעתה בהדא ראיא, כרבי אליעזר. ואף על גב דלא חזינן דמייירי רבי אליעזר אלא בהעברה ראשונה, מיהו מודה דדיה שעתה בשניות עד דתתחוק, או כרבי או כרבן שמעון בן גמליאל. ואף על גב דרישא רבי היא, סיפא כרבן שמעון בן גמליאל. דאי כרבי, כיון דחזיא בעונות הוה מדמינן לה להגיע זמנה, כי חזיא בהפסקה נמי, כיון דחזרי ויזמי חזיא בהפסקה איגלאי מילתא למפרע דשינוי וסת הוא ולא סילוק דמים, ובשניה מטמאה מעת לעת. שאין זו צריכה להתחוק בדמים. או דילמא, אי חזיא לסוף עונה נמי כל שני דדיה שעתה, דמוכח מילתא דהפסקה ראשונה זו סילוק דמים היתה ולא שינוי וסת, ויש לומר: חזרה לקדמותה, וצריכה להתחוק עד אחר ההפסקה בשתי ראיות כבתחלה. והאי דנקט "ועוד עברו וראתה דיה שעתה" — רבותא אשמעינן: אף על גב דחזרי ויזמי חזיא בהפסקה, לא אמרינן: איגלאי מילתא דשינוי וסת הוא ולא סילוק דמים, ותטמא בשניה מעת לעת. אלא

אפילו לרבי דיה שעתה, דהפסקה קמייתא לעולם בחזרת לקדמותה נדון אותה, ולא דמאי להגיע זמנה, וצריכה שתתחוק בשתי ראיות, ובשלישית תטמא מעת לעת, דכדקתני ואילו. **אמר רב גידל** **פעם ראשונה** — היא הראיה הסמוכה להפסקה ראשונה. ושניה — היא הראיה שתראה לסוף עונה — דיה שעתה. ושלישית — אם תראה עוד לסוף עונה. **מטמאה מעת לעת** — והאי דנקט תנא "ועוד עברו עליה שלש עונות" — רבותא הוא דנקט, כדפירש דכל שכן אי חזיא בעונות, דמוכחא מילתא דהפסקה קמייתא סילוק הואי, וכולה רבי היא. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה הדר קחויא בעונות — אחר ראיא זו. מאי — דיה שעתה או מטמאה מעת לעת? מי אמרינן: הא דהדר תנא בתרא ראיא שלישית בהפסקה, דוקא נקט, דהכא הוא דמטמאה מעת לעת, דאיגלאי מילתא דשינוי וסת חזיא הפסקותיה לראות בדילוג, שהרי הוחזקה בהפסקות, ואי נמי לא חשבת להפסיק בהדידיה — הא מחזקא בתרתי בתרייתא, אבל אי חזיא לסוף עונה — הרי היא דיה שעתה, דלא אתחזק בדילוג, ואמרינן: הפסקה שניה נמי חזרת לקדמותה, וכל דמיה מסולקין, וצריכה להתחוק בשתי ראיות, אחת הסמוכה להפסקה שניה, והשניה היא שתראה לסוף עונה, ובשלישית תטמא מעת לעת. או דילמא, כולי האי לא אמרינן דחזרה לקדמותה, ובהפסקה שניה דיינינן לה כהגיע זמנה, והפסיקה וראתה. דבהדא ראיא לחודה הוא דדיה שעתה, אבל בשניה תטמא מעת לעת. והאי דנקט תנא בשלישית "ועוד עברו עליה וראתה מטמאה מעת לעת" — הוא הדין נמי אם לא עבר, ורבותא אשמעינן: דלא תימא כל ראיא הסמוכה להפסקה דיה שעתה, אלא כיון דאיתחזק בדילוג, אמרינן: שינוי וסת הוא ולא סילוק דמים. **אמר רב גידל** **אמר רב** — ראשונה לסדר ראיות הללו שאנו עוסקין בהן לישאל קא חזיא בעונות, מאי היא הראיה הסמוכה להפסקה שניה דעלה קיימנן דיה שעתה, ושניה היא הראיה שתראה לסוף עונה מטמאה מעת לעת. והא דתנא הפסקה שלישית גבי מעת לעת — לרבותא הדר דנקט, כדפירשית, דלא תימא: כל ראיא שלאחר הפסקה תהא דיה שעתה. מני רבי הוא — דהא בן רישא בן סיפא כרבי שנינו לה. **אימא סיפא** — דהגיע זמנה לראות, אתאן לרבי אליעזר דאמר: כל אשר שעברו עליה שלש עונות דיה שעתה. ומרישא דאיירי בלא הגיע זמנה לא מצוי למיפרך ליה, דאיכא למימר: בהדא אפילו רבנן מודו דחזרו לקדמותה היא. ובעונות סבר לה כרבי אליעזר. והא לאחר שנובר קאמר — למדנו שהוקשה בעינו על ששעה כמותו. ובוספות סבר לה כרבי — דאמרו: בתי ויזמי היא חזקה לכל דבר. בתם שבין ראשונה לשניה — שנמצא בבגדה של תינוקת שלא הגיע זמנה — ודאי טהור, דאבתי לאו בחזקת דמים היא. ואמרינן לעיל (הא.) תינוקת שלא הגיע זמנה, לראות אפילו סדינין שלה כו'. חזקה אמר **טמא** — דהא בתי ויזמי איתחזקה בדמים והויא חזקה, דאילו הדרא חזיא — מטמאי למפרע, אלמא בחזקת דמים הוחזקה. ורבי יוחנן אמר טהור כיון דלא איתחזקה בהם — כלומר, כל זמן שלא נהגו בה עדיין תורת מוחזקת בדמים לטמאה למפרע, לא גזרו על כתמה.

מתקן

גדה. פרק ראשון – שמאי דף י עמוד ב – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י

תוספות

וכי מה בין זו לבתולה שדמיה טהורין — דאם נשתנו מראה דמיה למחרת מראית שעת תשמיש — טמאה, ואילו מצאה כתם לאחר תשמיש — טהורה, כדאיתא בפרק "האשה" (נדה ס.א.) תולה בבתולה שדמיה טהורין, ומדלא מפליג משמע: אפילו הדם משונה — טהור; ומשני: הכא, אין שירפה של טהרה מצוי, דאם הכתם אם מגופה — טמאה ודאי; אבל התם, שירפה של טהרה מצוי.

לכך טהורה, דאיכא למימר: האי כתם מעלמא בא, ואפילו אי אתא מגופה — איכא למימר: דם בתולים הוא, (ואיכא למימר) ולא חיתה עדיין המכה.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק — משמע: שדחה רבו, ובפרק "זה בורר" (סנהדרין ב.א.) קרי ליה ריש לקיש רבי שמעון בן יהוידק "רועי בקר", ולא היה מוחה רבי יוחנן על כבוד רבו ואומר רבינו תם: דתרי הוי. **רוקה** בשוק טהור — פירושו: בשוק, שאין ידוע אם ראתה אם לאו — אין להחזיקה כרואה, כיון שלא הגיע זמנה לראות לא ראתה שלשה פעמים, ומיירי אפילו בבת עם הארץ, אבל בבית, ידוע אם ראתה אם לאו.

למחיה דבריו של אחד במקום שנים — ואם תאמר: ודילמא רבי שמעון בן יהוידק סבר לה כרבן שמעון בן גמליאל דבתל תימני חי חזקה, וחזקה נמי מודה לרבן שמעון בן גמליאל כתבמה טהור; ויש לומר: דרוקה ומדרסה קיל טפי מבכתמה מדמספקא ליה בכתם אי טמא אם לאו. וכיון דקיל טפי, אי סבירא ליה כרבן שמעון בן גמליאל, הוה ליה לטהר רוקה ומדרסה עד פעם רביעית.

הרי הן בחזקת טהרה — ואם תאמר: במתניתין דקתני "צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה" כו' אמאי לא מפקא מי שלא הגיע זמנה, וההוא ד"בנות כותים" (נדה להב.) דכל אחד עשר בחזקת טהרה, ומפרש בגמרא לענין שאינה צריכה בדיקה; ויש לומר: דלא מפרש במתניתין אלא הנזר דאין צריכים בדיקה מחמת דאין קפידא בראיתם, נדרה — בלאו הכי טמאה, ויושבת עד לסוף טהור — אפילו אם תראה לעולם טהור. אבל לא הגיע זמנה לראות ואחד עשר, דאינה צריכה בדיקה מחמת דמסולקין ברמיס, לא קתני.

פתחת בתרי וסיימת בחדא — ואם תאמר: ודא במתניתין נמי "ארבע נשים" קתני "במה אמרו דיה אשה ראייתם, נדרה — ויש לומר: דהתם ליכא למיטעי, אבל הכא איכא למיטעי ולומר: מעוברת והיא מניקה. **דהויא** מניקה ואיעברה — ואם תאמר: והכי איעברה בלא ראייה, ודא אמרין בשלחי (נדה לאב.) דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה או לטושתה; ויש לומר: דרוב פעמים כך הוא, ויחזנין דמיתריה ומיעברה. אי נמי: בימים שהיא רגילה לראות אין מתעברת אלא סמוך לטבילתה או סמוך לטושתה.

דיין כל ימי עיבורן — משמע: אפילו רואה כמה פעמים. ואף על פי דבאל הגיע זמנה לראות ונמצא עובר עליה שלש עונות, ויחזנין דמיתריה ומיעברה. אי נמי, בימים שהיא רגילה לראות, ויחזנין דמיתריה ומיעברה. אבל הכא, מעוברת ומניקה המסתלקין עדיין קיימים, ואפילו לא נסתלקו בתחלה, מסתלקין והולכין בסוף. ואם תאמר: מאי שנא דלא הגיע זמנה לראות לא בעיא בדיקה, ומעוברת ומניקה בעיא בדיקה, דקתני במתניתין "צריכה להיות בודקת" אכולהו; ויש לומר: דכל זמן שלא החזקה, היא מסולקת ברמיס יותר מכול.

אלא

מתקף לה רבי אלעאי: וכי מה בין זו לבתולה שדמיה טהורין? אמר ליה רבי ירמיה: זו — שירפה מצוי, וזו — אין שירפה מצוי. אמר עולא, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה ושניה — רוקה ומדרסה בשוק טהור, כתמה נמי טהור, ולא ידענא אם ידידה אם דרביה. למאי נפקא מינה? למיתוי דבריו של אחד במקום שנים. כי אתא רבין וכל נחותי ימא אמרוה דרבי שמעון בן יהוידק. אמר רב חלקיה בר טובי: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, אפילו שופעת כל שבעה — אינה אלא ראייה אחת. אפילו שופעת — ולא מבטיא פוסקת? אדרבה, פוסקת הויה לה בשתי ראיית! אלא: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, ושופעת כל שבעה — אינה אלא ראייה אחת. אמר רב שימי בר חיאי: מרלפת אינה כרואה. והא קחוי! אימא: אינה בשופעת אלא כפוסקת. מרלל שופעת (נמי) — כי נהרא? אלא אימא: אינה אלא בשופעת. תנו רבנן: חזקה, בנות ישראל עד שלא הגיעו לפרקן — הרי הן בחזקת טהרה, ואין הנשים בודקות אותן. משהגיעו לפרקן — הרי הן בחזקת טומאה, ונשים בודקות אותן. רבי יהודה אומר: אין בודקין אותן ביד — מפני שפעויותות אותן, אלא סכות אותן בשמן מפנים ומקנחות אותן מבחיין, והן נבדקות מאליהן. "וכי יום אומר מעוברת" וכו'. תני תנא קמיה דרבי אלעאי: רבי יום אומר מעוברת ומניקה שעברו עליה שלש עונות — דיה שעתה, אמר ליה: פתחת בתרי וסיימת בחדא! דלמא מעוברת והיא מניקה קאמרת, ומילתא אנב אורחיה קא משמע לן — דימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה וימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה. פרתניא: ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה, וימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה; ביצד, דהפסיקה שתיים בימי עיבורה ואחת בימי מניקותה, שתיים בימי מניקותה ואחת בימי עיבורה, אחת ומחצה בימי עיבורה ואחת ומחצה בימי מניקותה — מצטרפות לשלש עונות. בשלמא ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה משפחת לה — דקמניקה ואולא ומיעברה, אלא ימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה היכי משפחת לה? איבעית אימא: בלידה יבשתא, ואיבעית אימא: דם נדה לחוד ודם לידה לחוד, ואיבעית אימא: תני **"כמה אמרו דיה שעתה" וכו'. אמר רב: אפולוגה, ושמואל אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה — דיין כל ימי עיבורה, דיין כל ימי מניקותה. וכן אמר רבי שמעון בן לקיש: אפולוגה, ורבי יוחנן אמר: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה — דיין כל ימי עיבורה, דיין כל ימי מניקותה. פתנא, מעוברת ומניקה שהיו שופעות**

ותעברה, והפסיקה תחלת עונה קצת בימי מניקותה, והשלמה בימי עיבורה. אלא ימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה היכי משפחת לה — דא ראתה דם בלידה, ונמצא שלא עובר עליה שלש עונות וני דא — ידענו עולין לה לימי מניקותה, ולא חיתני "ימי מניקותה עולים לה לימי עיבורה". אכולהו — ארבע נשים כולו

מתקף לה רבי אלעאי — לחזקה: מה בין זו לבתולה שדמיה טהורין? שדמיה טהורין עד שתחזיק המכה דתלינן בבתולים, ויש שדמיה טהורין ארבעה לילות, ויש שדמיה טהורין כל לילה הראשונה, כדאמרין פרק בתרא (נדה סד,ב.) וכולו קיימא לן דכל זמן שדמיה טהורין — אין לה כתם, דקתני בפרק "האשה" (נדה ס.א.) ושון שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה ובביתא שדמיה טהורין. מיתחם שנוענין דאין לה כתם, ואף על גב דראתה פעם אחת. דלא מפלגין בין הגיע זמנה ללא הגיע, בין שראתה פעם אחת בבית אביה, שהיא אחת מן הבתולות שדמיה טהורין, והא הכא, דאילו חות בשניי מראה דמיה מטמאה מעת לעת, דהגיע זמנה לראות וראתה בבית אביה, אפילו הכי לא מטמאין כתמה, ומאי שנא דך מזה. וזו שירפה מצוי — בתולה שדמיה טהורין שרף שלה מצוי מחמת בתוליה, הילכך כתמה טהור, דתלינן ברם בתולין. וזו אין שירפה מצוי — לטהרה, ולתלות בו. רוקה ומדרסה בשוק טהור — כגון שנמצא רוקה בשוק, וקיס לן שקודם לכן ראתה שתי פעמים, ואין ואין יודעים אם נדה היא אם לאו — מספיקא לא מחזקינן לה כספק דרוקין, הואיל ולא החזקה רואה. ולא ידענא כו' — עלא הוא דקאמר: לא ידענא אי אמר רבי יוחנן מסקנא דהא מילתא דקאמר: "כתמה נמי טהור" מדעתיה, או משמיה דרבי שמעון בן יהוידק כרוקה ומדרסה. דבריו של אחד במקום שנים — אי אמר להא "ובכתמה נמי טהור" משמיה דרביה, הוי חזקה דאמר לעיל טמא — אחד במקום שנים, דהא פליג עליה רבי יוחנן לעיל מלביה, וחזין דקאי רבי שמעון כותיה. הכי גרסינן: אמור כרבי שמעון בן יהוידק — בשמו של רבי שמעון בן יהוידק, וזהו לחזקה אחד במקום שנים, ושמע מינה הלכה כרבי יוחנן. אינה אלא ראייה אחת — לאחזקה כרואה, ודיה שעתה עד שתפסק ותחזור ותראה שתי ראיית. ולא מבטיא פוסקת — חוזרת ורואה. ושופעת כל שבעה — סמי מנאן "מרלפת" — טיף אחד טיף. אינה כרואה — דמשמע, דאפילו בראיה אחת, אינה חשובה. אלא בפוסקת — והווי להו ראיית טובא, וחזקה רואה, ולכשתפסק ותחזור ותראה — מטמאה מעת לעת. ופרסני: מכלל דשופעת דאמר לעיל, אינה אלא ראייה אחת, היינו דשופעת כי נהרא? בתמיה. כדן דמרלפת אינה חשובה שופעת, ואי אפשר להיות שופעת כמעין כל שבעה, וזהו, בחזקת טומאה — כלומר, בחזקת דמים מצוים בהם. שפעויותות אותן — כלומר, מסרסין לה בצפורן, ומייתו לה ליד ראייה. מכפנים — שסיבת שמן מביא הדם אם זמנו הוא. פתחת בתרי — מעוברת ומניקה, וסיימת בחדא — דקאמר "דיה שעתה", ויין שעת"ן מביעי ליה מעוברת והיא מניקה — שנולד עובר ומניקה. אי נמי, מניקה ותעברה. והוא היין למעוברת גיריאת. והא נקט "מעוברת והיא מניקה" לומר לך שמצטרפין ימי מניקה לימי עיבורה לשלש עונות, כגון שהפסיקה שתיים בימי עיבורה ואחת בימי מניקותה, או חלוקה דכבי משמע "מעוברת והיא מניקה" בתוך דהפסקה העונות הללו. ימי עיבורה עולין לה לימי מניקותה — כגון אם היתה מניקה ונתעברה, והפסיקה תחלת עונה קצת בימי מניקותה, והשלמה בימי עיבורה. אלא ימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה היכי משפחת לה — דא ראתה דם בלידה, ונמצא שלא עובר עליה שלש עונות וני דא — ידענו עולין לה לימי מניקותה, ולא חיתני "ימי מניקותה עולים לה לימי עיבורה". אכולהו — ארבע נשים כולו

נדה דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלא

– משמע מזה דשופעת (נמי) כי נהרא – ששופעת' שאמר רב
חלקיה בר טובי שנחשב כראייה אחת, היינו ששופעת כמעין
הזורם ללא הפסק, ולא יתכן לפרש כן, שאי אפשר שתהיה שופעת
שבעה ימים ותחיה. מותרת הגמרא: אלא אימא – אמרנו] בכונתו
של רב שימי, שהמדלפת אינה אלא בשופעת, ואינה אלא ראייה
אחת.
הגמרא מביאה ברייתא בענין בדיקת קטנות: תנו רבנן בברייתא,
חזקה, בנות ישראל עד שלא הגיעו לפרקן, כלומר לימי הנעורים,
הרי הן בחזקת טהרה, כלומר בחזקה שאין הדמים מצויים בהם,
ואין הנשים בודקות אותן, כלומר אין צריך לבדוק אם ראו דם.
אבל משהגיעו לפרקן, הרי הן בחזקת טומאה, כלומר בחזקה
שהדמים מצויים בהם, ונשים גדולות בודקות אותן, כדי לברר
שלא ראו דם. רבי יהודה אומר אין בודקין אותן ביה מפני
שמצוותן – שמקלקלות אותן, כלומר, ששורטות אותן
בציפורניהן, וגורמות שיראו דם. אלא כבות אותן בשמן מבפנים,
ומקנחות אותן מבחוץ, והן נבדקות מאליהן, שסיבת השמן גורמת
לדם שיצא אם הגיע זמנו, ועל ידי הקינוח יראו את הדם אם אכן
יצא.
שינוי במשנה: רבי יוסי אומר, מעופרת וכו' ומניקה שעברו עליהן
שלש עונות שלא ראו בהם דם, דין שעתה, אבל קודם שעברו
עליהן שלש עונות מטמאות מעת לעת כשאר נשים. הגמרא
מביאה ברייתא שנשנו בה דברי רבי יוסי: תני תנא קמיה רבי
אלעזר – שנה אחד החכמים שהיה שונה ברייתו לפני רבי אלעזר,
רבי יוסי אומר, מעופרת ומניקה ששקרו עליה שלש עונות שלא
ראתה בהם דם, היה שעתה.
הגמרא מבארת את הברייתא: אמר רבי אלעזר לאותו ששנה
את הברייתא לפניו, פתחתה בתי – פתחת דברך בשתיים, שאמרת
מעוברת ומניקה, וסיפתה בתי – וסיימת דברך באחת, שאמרת
דיה שעתה' בלשון יחיד, והיה לך לומר 'דיין שעתה' בלשון רבים,
ולא מעופרת והיא מניקה קאמרת – שמוא כוונתך לומר שגדול
עברה והיא מניקה אותה, או שהיא מניקה את בנה ותתעברה, ולא
התכוונת לומר מעוברת או מניקה, ולכך אמרת 'דיה שעתה'
בלשון יחיד. ובאמת כן הוא הדין גם במעוברת לבד ומניקה לבד,
והברייתא שנקטה דין זה במעוברת והיא מניקה, מילתא אנב
אורחיה קא משמע לן – השמיעה לנו דבר בדרך אנב, דימי – שימי
עיבורה עולין לה להצטרף להפסקת דמים בימי מניקותה, וימי
מניקותה עולין לה להצטרף לימי עיבורה. והיינו, שימי העיבור וימי
ההנקה מצטרפים להשלים שלש עונות שאינה רואה בהם דם,
כגון שלא ראתה שתי עונות בימי עיבורה ועונה אחת בימי ההנקה
שאחריהן, או שלא ראתה שתי עונות בימי ההנקה ועונה אחת
בימי העיבור שאחריהן, הרי היא מסולקת דמים ודיה שעתה.
ביתנא – וכמו ששינוי בברייתא, ימי עיבורה עולין לה לימי
מניקותה, וימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה. מבארת הברייתא:
ביצד, אם הפסיקה לראות שתיים בימי עיבורה, ואחת בימי
מניקותה, או שהפסיקה לראות שתיים בימי מניקותה, ואחת בימי
עיבורה, או שהפסיקה לראות עונה אחת ומחצה בימי עיבורה,
ועונה אחת ומחצה בימי מניקותה, מצטרפות להפסקה של שלש
עונות, ואם תראה דם אחר כך, אף לרבי יוסי הסובר שאינה
מסולקת עד שיעברו עליה שלש עונות, דיה שעתה.
מקשה הגמרא: בשלמא – מובן מה ששינוי שימי עיבורה עולין לה
לימי מניקותה, דמשפחת לה דקמניקה ואולא ומיעברת – שמוצא
אתה מקרה כזה באופן שהיא מניקה, ובתוך ימי ההנקה נתעברה.
אלא מה ששינוי שימי מניקותה עולין לה לימי עיבורה, הרי
משפחת לה – באיזה אופן תמצא מקרה כזה, הרי ראתה דם
בלידתה, ואם כן לא עברו עליה שלש עונות רצופות שלא ראתה
בהם דם.
מתרצת הגמרא: איבעית אימא – אם תרצה תוכל ליישב, שמדובר
בלידה בשתא – בלידה יבשה, שלא ראתה דם בשעת לידתה.
תירוצי נוסף: ואיבעית אימא, דם נדה לחוד ודם לידה לחוד, שכל

הגמרא מקשה על חזקה: מתקנה לה – הקשה רבי אלעאי על
חזקה, וכי מה ההבדל בין קטנה זו שנמצא כתם על בגדה לאחר
הראייה השניה, שאתה אומר שמחמת שאם תראה דם תהא
מטמאה מעת לעת, אף כתמה טמא, לבין בתולה שנישאת, שדמייה
קטנה מפני שתולים שהם דם בתולים ולא דם נדה, ואם מצאה
כתם כל זמן שדמיה טהורים אינו טמא, אף שאם תראה דם שיש
לו מראה אחר מדם הבתולים תהא מטמאה. מתרצת הגמרא: אמר
ליה רבי יודא, זו – בתולה שנישאת, שדמייה קטנה – מצוי שיהיה בה
דם טהור מחמת הבתולים, ויש לתלות את הכתם בדם בתולים, וזו
– קטנה שנמצא כתם על בגדה, אין שדמייה קטנה – אין מצוי בה
דם טהור לתלות בו את הכתם, ואם בא הכתם מגופה, ודאי
טמאה.
הגמרא דנה בענין רוק ומדרס וכתמים של קטנה: אמר עולא, אמר
רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, תינתק שלא הגיע זמנה
לראות, וראתה פעם ראשונה ואתה, אם נמצא רוקה ומדרסה
בשוק, כלומר שידוע שהוא שלה, ואין אכן יודעים אם היא נדה
הוא טמא, או שאינה נדה והוא טהור, הרי הוא טהור, מפני שלא
הוחזקה שהיא רואה. ופתמה נמי – גם טהור. עולא מסתפק בדברי
רבי יוחנן: ולא ידענא – ואיני יודע אם מה שאמר רבי יוחנן שכתמה
טהור, הוא ידיה – מדברי עצמו, אם דרייה – או שגם דין זה הוא
משום רבי שמעון בן יהוצדק רבו.
שואלת הגמרא: למה נפקא מינה אם אמר כן משום עצמו או
משום רבו. משיבה הגמרא: למיתני – שיהיו דבריו של חזקה
חשובים כדבריו של אחד במקום שנים, ואין הלכה כמותו. שאם
אמר הלכה זו משום של רבי שמעון בן יהוצדק רבו, נמצא שחזקה
הוא יחיד כנגד רבי יוחנן שחלק עליו לעיל (ע"א) משום עצמו,
וכנגד רבי שמעון בן יהוצדק הסובר כרבי יוחנן. אך אם רבי יוחנן
אמר כן משום עצמו, אין כאן אלא יחיד כנגד יחיד.
הגמרא פושטת את הספק: כי תתא רבן – כשברא רבין וכל נחותי
ימא – וכל סיעת החכמים היורדים מארץ ישראל לבלב, אמרה
כרבי שמעון בן יהוצדק – אמרו הלכה זו שכתמה טהור משום של
רבי שמעון בן יהוצדק. ונמצא שדברי חזקה חשובים כדבריו של
אחד במקום שנים, ואין הלכה כמותו אלא כרבי יוחנן, שתינתק
שלא הגיע זמנה לראות, וראתה שתי פעמים ונמצא כתם על
בגדה, הכתם טהור.
הגמרא דנה עוד בענין קטנה הרואה דם: אמר רב חלקיה בר מוכי,
תינתק שלא הגיע זמנה לראות ורואה עכשיו דם בפעם הראשונה,
אפילו אם היא שופעת דם כל שבועה ימי נדתה, אינה חשובה אלא
ראיה אחת, ואינה מטמאה מעת לעת עד שתפסיק ותראה עוד
שתי ראיות.
מקשה הגמרא: מלשון של רב חלקיה 'אפילו' שופעת, משמע
שאם האשה שופעת יש בזה חידוש גדול יותר שנחשב רק ראייה
אחת, ולא מבקיא – ואין צריך לומר שאם היא פוסקת מלראות
וחוזרת ורואה, שאינה אלא ראייה אחת, שזהו דין פשוט יותר. ואי
אפשר לומר כן, שהרי אדרבה, אם היא פוסקת וחוזרת ורואה,
היא – הרי זה נחשב כשתי ראיות. מתרצת הגמרא: אלא כך
אמר רב חלקיה בר טובי, תינתק שלא הגיע זמנה לראות, ושופעת
דם כל שבועה ימי נדתה, אינה חשובה אלא ראיה אחת. ואכן רב
חלקיה לא אמר תיבת 'אפילו', ואם היא פוסקת וחוזרת ורואה אכן
נחשב כאילו ראתה ראיות נפרדות.
הלכה נוספת בענין קטנה הרואה דם: אמר רב שימי בר חייה,
מילפת, כלומר קטנה שיוצא הדם מגופה טיפה אחר טיפה, אינה
נחשבת כרואה דם. הגמרא: והא קתניא – והרי רואה דם,
ואיך יתכן שאינה נחשבת כרואה. מתרצת הגמרא: אימא – אמור
בכונתו של רב שימי, שמדלפת אינה נחשבת בשופעת דם, שהכל
נחשב כראייה אחת, אלא בפוסקת וחוזרת ורואה, שנחשב כאילו
ראתה ראיות נפרדות, ואם אחרי שתסור תחזור ותראה, תטמא
מעת לעת. חוזרת הגמרא ומקשה: אם נפרש כן בכונתו,
שבשיוצא מגופה טיפה אחרי טיפה אינה נחשבת כשופעת, מכלל

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

ד וכן לא תצא אשה במטופת יי, והוא כמין ציץ על מצחה, ומגיע לה מאזן לאזן יידייט, ולא בשרביטין, והוא
גם בן כמין ציץ שפורכתו על ראשה ותולה לה על לחייה מפאן ומפאן י, בין שהם של כסף וזהב, בין
שהם של מיני צבעונין כא. והוא שאינן תפורים לשבכה כב, שאז יש לחוש שמא תשלפם להראותה
לתברותיה. אבל אם הם תפורים לשבכה כג - אין לחוש לכך, שודאי לא תחלצם עם השבכה, שלא תגלה
שערה.

במה דברים אמורים? בגשואה, אבל בתולה שאינה חוששת לגלוי שערה 24 - יש אומרים שאסורה לצאת
בהם אף אם הם תפורים בשבכה, שמא תחלצם עם השבכה כדי להראות נזיה ואחר כך תשכח ותביאם
בידה כד:

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף ד

ביאורי הלכה

תכשיט גם כשהם ממיני צבעונין 22.
כב] שאינן תפורים לשבכה - כיסוי ראש העשוי מרשת
צפופה.
כג] הם תפורים לשבכה - תכשיטים של כסף וזהב,
מותר לצאת בהם, אפילו אינם תפורים אלא קשורים
בקשר של קיימא, אבל תכשיטים של מיני צבעונין
חוששים שמא יפלו אפילו הם קשורים לבגד, אלא אם
כן הם תפורים לבגד 23.
כד] ותביאם בידה - גם הבתולות יכולות לצאת בכובע
או כיסוי ראש אחר 25, אך יקפידו שיהיה מהודק היטב
שלא יעוף ברוח 26.

יז] במטופת - נקרא טוטפת לפי שניתן למעלה מן
המצח במקום הטוטפת (תפילין) 20.
יח] מאזן לאזן - הטוטפת אינו קשור מאחורי ראשה,
אך ניתן לקשרו בשבכה.
יט] מאזן לאזן - מותר לצאת בשבת עם "קשת"
לשיער, אך יש להזהר שתהיה מהודקת היטב ללא
חשש נפילה, וכן שלא תוליכנה בידה מחמת
שהתרופפה 21.
כ] מכאן ומכאן - תכשיט שכורכים על הראש (בקדמת
הראש מעל הלחיים) כעין "קשת לשיער" שבימינו,
ושני צדדיו יורדים עד הלחיים.
כא] מיני צבעונין - טוטפת או שרביטין נחשבים

ציננים והוספות

חוששים (בתכשיטים) שמא ייפול ותביאנו בידה, אלא אם
כן הוא תכשיט יקר שתוקעין אותו יפה שלא ייפול, וכן
מדויק מלשון שוע"ר כאן "תפורים לשבכה", אבל בפמ"ג
מש"ז ס"ק ה הסתפק בזה, ובתהל"ד (ס"ק א, וכן בס"א שא
ס"ק טו, וכן בביאור הלכה ד"ה והוא) כתב להתיר כשהם
קשורים לשבכה בקשר של קיימא, ולא חוששים שמא ייפול
אלא שמא תסירם.
24) ראה לעיל סי' עה ס"ד: בתולות שדרכן לילך פרועות
ראש... מותר לקרות כנגדן כיון שרגילין בהן.
25) על פי מה שנהגו היתר בתכשיטין (כדלהלן סכ"ג)
מותר לצאת גם בכובע המשמש לקישוט בלבד, וראה להלן
סעיף טז לענין פאה נכרית.
26) כיון שאינן מכסות ראשן תמיד, צריכות להקפיד שלא
ייפול כמבואר לעיל סי' שא סעיף ג.

20) רבינו חננאל דף נו ע"ב ד"ה ואיתוקמה.
21) שו"ת באר משה ח"א סי' כז: נשאלתי אי שרי
להבתולות לצאת עם מסרק - העשוי בחצי עיגול -
שבשערותיהן, וצורת המסרק כחצי לבנה, ועי"ז אוגרת
שערותיה, ומסרק הזה אינו נעשה כלל לסרוק שערותיה, כי
השיניים של מסרק כזה רחוקות זה מזה הרבה.. ומסרק זה
אי אפשר שיפול משערה כי הדק היטב נאחזין שיני המסרק
בשער ראשה.
השבתי שאם אין דרך הבתולות בחול להסיר מסרק כזה דרך
הילוכן ולהשכיב השערות העומדות אנה ואנה שרי,
ובלאה"כ אסור.
22) אף שרק נשים עניות הולכות כך ואינו חשוב ככסף
וזהב, חוששים שמא תורידם להראות לחברותיה.
23) נתבאר לעיל על סי' שא סכ"ב שאף שלא חוששים
להתרת תכשיט הקשור בקשר של קיימא, מכל-מקום

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפלה – לפי לוח "רב יומי"

ח לא תקנו תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לה בלבד כגון
אם טעה ולא התפלל שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית
שמים האחרונה לתשלומי מנחה שהיא תפלה הסמוכה
לערבית אבל שחרית אין לה תשלומין וכן בשאר תפלות.
ומכל מקום אם טעה ולא התפלל שחרית בשבת מתפלל
מנחה שמים אע"פ שכבר עבר מוסף לפי שאין ענין למוסף
עם שחרית ומנחה שהם במקום התמידים ולכן הם נקראות
סמוכות זו לזו אע"פ שהמוסף מפסיק ביניהם כיון שהוא
ענין אחר לגמרי:

ט אע"פ שאין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה לאותה
תפלה ותפלות אחרות שהפסיד אין להם תשלומין מכל
מקום אם רוצה להתפלל אותן נדבה ושיחדש בהן דבר כמו
שנתבאר בסי' ק"ז הרשות בידו ונכון לעשות כן ולכן מי
שהיה חולה או תפוס בתפיסה ולא היה המקום נקי נכון
הדבר שכשיצא יתפלל כל התפלות שהפסיד ויחדש בהן
דבר.

ואם יצא מתפיסה בראש חודש מזכיר בכלל יעלה ויבא.
(אבל אם יצא בשבת לא ישלימן בנדבה עד למחר כמו
שנתבאר בסי' ק"ז):

* * *

י עבר כל היום ולא התפלל מוסף אין לה תשלומין שהאין
יקרא הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא תקנו ז'
ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו בלבד
ובזה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות שהן
בקשת הרחמים ולואי שיתפלל כל היום:

יא לא תקנו תשלומין אלא לשוגג או לאנוס אבל מי
שהזיד ולא התפלל תפלה אחת אין לה תשלומין אפילו
בתפלה הסמוכה לה ועליו נאמר מעוות לא יוכל לתקן וגו'
ומכל מקום אם רוצה יתפלל אותו נדבה וא"צ חידוש שכיון
שאם היה שוגג היה חייב להשלימה בלי שום חידוש
ועכשיו שהוא מתפלל בנדבה עושה מזיד כשוגג ויש לו
שכר תפלת תחנונים ובקשת רחמים אלא שאין לו שכר
תפלת מצוה אלא שכר תפלת הרשות:

יב אינו נקרא מזיד אלא כשמבטל התפלה בשאט בנפש
בלי שום טרדא אבל מי שהיה טרוד בצורך ממונו שלא
יבא לידי הפסד ועל ידי כך הפסיד מלהתפלל אע"פ שעשה
שלא כדין שאסור לעבור זמן תפלה משום הפסד ממון מכל
מקום אינו נקרא מזיד ופושע לענין שלא יהא תשלומין
לתפלתו.

וכן מי שהיה שכור ולא היה יודע הזמן חשוב אונס אע"פ
שהתחיל לשתות אחר שהגיע זמן התפלה מפני שהיה סבור
שיהיה לו שהות להתפלל לאחר שיפיק מן היין המועט
שהתחיל לשתות כדיעה מיושבת ואח"כ נמשך לבו אחר
המשתה ושכח על התפלה ונשתכר כל כך עד שלא נשאר
שהות להסיר יינו מעליו טרם עברו זמן התפלה.

וכן מי שהיה מתעסק באיזה עסק ולא התפלל בעוד שהיה

א טעה או נאנס ולא התפלל שחרית צריך להתפלל מנחה
שמים הראשונה לשם מנחה והב' לתשלומין שצריך
להקדים תפלת המנחה שהיא חובת שעה לתפלת התשלומין
ואם היפך שהיתה בדעתו שתהא הראשונה לתשלומין לא
יצא ידי חובת תפלה שהיא לתשלומין וצריך לחזור אותה
אחר התפלה שהוא חובת שעה (לפי שלא תקנו תשלומין
אלא כשעוסק בתפלה שהיא חובת שעה שאז חוזר ומשלים
מה שפסק בתפלותיו ולא קודם לכן ולא אח"כ כמו
שיתבאר) וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה
לתשלומין.

ויש מפקפקים לומר שא"צ לחזור ולהתפלל אלא א"כ גילה
דעתו בפירוש בתפלתו שהשניה היא לשם חובה והראשונה
לתשלומין וכגון שהוא מוצאי שבת והבדיל בשניה ולא
הבדיל בראשונה כמו שיתבאר ויש לחוש לדבריהם לחדש
איזה דבר כשחוזר ומתפלל שאז אין חשש ברכה לבטלה
לדברי הכל כמו שנתבאר בסי' ק"ז סעיף א':

ב טעה או נאנס ולא התפלל מנחה צריך להתפלל ערבית
שמים הראשונה לשם ערבית והב' לתשלומין ואע"פ
שהתפלות הן כנגד הקרבנות אין אומרים כיון שעבר יומו
בטל קרבנו כיון שמכל מקום התפלות הן בקשת הרחמים
וכל אימת שיתפלל יש לו שכר תפלה אלא שאין לו שכר
תפלה בזמנה:

ג טעה או נאנס ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שמים
הראשונה לשם שחרית והשניה לתשלומין ואסור לאכול
עד שיתפלל השניה ואם התחיל אין צריך להפסיק:

ד אבל קריאת שמע יש אומרים שאין לה תשלומין וברכות
קריאת שמע לדברי הכל אין להן תשלומין כמו שנתבאר
בסימן נ"ח:

* * *

ה וטוב שלא יתפלל לתשלומין מיד אחר תפלת שחרית
אלא יפסיק ביניהם באשרי (שאחר נפילת אפים) כדי
לעמוד גם בתפלת תשלומין מתוך דברי תנחומין של תורה
כמו שיתבאר בסי' רל"ד סעיף ב'.

וכן כשמתפלל מנחה שמים או ערבית שמים טוב לומר
אשרי בין תפלה לתפלה אע"פ שמן הדין די בשהייה כדי
הילוך ד' אמות כמ"ש בסי' ק"ה אך הזהיר הזהיר שלא
לומר מזמור תהלה לדוד אחר מנחה או אחר ערבית אא"כ
יאמרנו כקורא בתורה ולא בתורת חובה:

ו מי שצריך להתפלל שחרית שמים או מנחה שמים והוא
ש"ץ יוצא במה שמחזיר התפלה בקול רם:

ז אין תשלומין לתפלה שהפסיד אלא בזמן תפלה
(הסמוכה לה) אבל לא בשעה שאינה זמן תפלה כגון אם
שהה הרבה אחר שהתפלל תפלה שהיא חובת שעה אינו
יכול להתפלל עוד לתשלומי תפלה שהפסיד לפי שלא תקנו
תשלומין לתפלה שהפסיד אלא בזמן שעוסק בתפלה שהיא
חובת שעה שאז כיון שהוא עסוק בתפלה הוא חוזר ומשלים
מה שפשע בתפלותיו:

לו לשם ערבית ראשונה לא עלתה וצריך לחזור ולהתפלל
 י"ח לתשלומי מנחה לפי שגילה דעתו שכיון בראשונה לשם
 תשלומי מנחת שבת ולכן לא הבדיל בה ובשניה כיון לשם
 ערבית מוצאי שבת והוא שלא הבדיל במזיד אבל אם שכח
 מלהבדיל בה א"צ לחזור שהרי לא גילה דעתו כיון שעשה
 בלא דעת:

יד טעה במנחה של שבת והתפלל י"ח ולא הזכיר של שבת
 אע"פ שלא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהתפלל אם
 הוא נזכר מבעוד יום מכל מקום אם לא נזכר עד שחשכה
 א"צ להתפלל ערבית שתים שהרי בערבית ג"כ לא יתפלל
 רק י"ח של חול כמו שהתפלל במנחה ולא ירויח כלום
 בתשלומין אלו ויש אומרים שכיון שלא יצא במנחה ה"ז
 כאלו לא התפלל כלל שצריך להתפלל ערבית שתים והדבר
 מוכרע ולצאת ידי ספק יתפלל חב' בתורת נדבה וא"צ
 לחדש בה דבר שכיון שמתפלל על הספק אין לך חידוש
 גדול מזה כמו שנתבאר בסי' ק"ז.

וכן אם לא הזכיר יעלה ויבא במנחה של ראש חודש ובלילה
 אינו ראש חודש אבל אם בלילה ג"כ ראש חודש צריך
 להתפלל ערבית שתים לדברי הכל שהרי ירויח הזכרת יעלה
 ויבא בתפלת תשלומין וכן הדין בליל יו"ט ב'.

וה"ה אם שכח ותן טל ומטר או משיב הרוח שירויח אותם
 בתפלת תשלומין:

יח הטועה ומזכיר מאורע שאר ימים בתפלה שלא בזמנה
 כגון יעלה ויבא שלא בראש חודש וחולו של מועד או
 של שבת ויו"ט בחול אם נזכר שטעה פוסק מיד אפילו
 באמצע הברכה ואם לא נזכר עד לאחר שגמר הברכה או כל
 התפלה יש אומרים שאין הזכרת מאורע שאר ימים חשובים
 הפסק בתפלה להצריכה לחזור לראש או לתחלת הברכה
 שהפסיק בה וי"א שדינו כאלו הפסיק בשיחה באמצע
 התפלה שצריך לחזור לראש או לתחלת הברכה שהפסיק בה
 על דרך שנתבאר בסי' ק(י"ד) (ולענין הלכה) אע"פ שספק
 ברכות להקל מכל מקום בתפלה הואיל והלואי שיתפלל
 אדם כל היום לפיכך כל מקום שהדבר מוכרע יחזור ויתפלל
 בתורת נדבה ואין צריך לחדש בה דבר כמו שנתבאר:

חלק א' סימן קח מי שלא התפלל לסיבת טעות או אונס:

א הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין י"ח (של
 מנחה) ואין השעה עוברת עדיין אם יכול להתחיל י"ח
 ולגמור עד שלא יגיע הש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל
 יתפלל עד שיענה אמן אחר האל הקדוש שאמן זה חשוב
 כקדושה ואם שמע כבר קדושה או שידוע שישמע אח"כ
 א"צ להתמתין.

ואם מצא הצבור מתפללין ערבית אם יכול להתחיל ולגמור
 עד שיגיע ש"ץ לקדיש שלאחר י"ח בענין שיוכל לענות
 אחריו יהא שמיה רבא על דרך שנתבאר בסי' נ"ו אפילו אם
 לא יוכל לענות אמן יהא שמיה רבא כמ"ש שם יתפלל ואם
 לאו אל יתפלל אע"פ ששמע כבר קדיש בערבית לפי
 שהקדיש אין לו קצבה.

לו זמן להתפלל מפני שהיה סבור שעדיין ישאר לו זמן
 לאחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו ובין כך ובין כך
 שכח על התפלה ונמשך בעסקו עד שעבר זמן התפלה אינו
 נקרא מזיד שהשוכח כאנוס הוא ויש לו תשלומין אפילו אם
 העסק הוא מהעסקים האסורים משהגיע זמן התפלה והוא
 התחיל בעסק זה באיסור כיון שלא ביטל התפלה בשאט
 בנפש אלא היה סבור להתפלל אחר שיגמור העסק ושכח
 אח"כ:

* * *

יג מי שבא לבית הכנסת סמוך לערבית וירד לפני התיבה
 והתפלל ערבית מבעוד יום ועדיין לא התפלל מנחה אין
 לדמותו להזיד ולא התפלל כיון שעדיין לא עבר זמן המנחה
 לפיכך צריך להתפלל מנחה מיד ואף אם תמצא לומר שאי
 אפשר לו להתפלל תפלת המנחה באותה שעה כיון שכבר
 עשאו לילה בתפלת ערבית מכל מקום לא יהא אלא ערבית
 שתים והשניה לתשלומי מנחה.

ואם הוא ראש חודש יזכיר יעלה ויבא גם בשניה כיון שכבר
 קבל עליו ראש חודש:

יד טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל ערבית
 שתים של שבת הראשונה לשם ערבית והשניה
 לתשלומין ואם התפלל השניה של חול לא יצא ידי
 תשלומין שאין תפלה בשבת בלי הזכרת שבת.

וכן אם לא התפלל מנחה בערב ראש חודש מתפלל ערבית
 שתים של ראש חודש ואם אמר יעלה ויבא בראשונה ולא
 בשניה או שלא אמר בשתייהן א"צ לחזור שאין חזרין
 בשביל הזכרת ראש חודש בערבית מפני שאין מקדשין את
 החודש בלילה כמו שיתבאר בסי' תכ"ב אבל אם הזכיר
 בשניה ולא בראשונה צריך לחזור ולהתפלל בשביל
 תשלומין לפי שגילה דעתו שכיון בראשונה לשם תשלומי
 מנחת ערב ראש חודש ולכן לא הזכיר בה של ראש חודש
 ובשניה כיון לשם ערבית של ראש חודש והמקדים תפלת
 תשלומין לתפלה שהיא חובת שעה לא יצא ידי תשלומין
 כמו שנתבאר למעלה והוא שעשה כן במזיד אבל אם שכח
 להזכיר בראשונה א"צ לחזור כמו שיתבאר:

טו טעה ולא התפלל ערבית בראש חודש והתפלל שחרית
 שתים ושכח יעלה ויבא בב' צריך לחזור ולהתפלל
 אע"פ שהוא לתשלומי ערבית ובערבית אין חזרין בשביל
 הזכרת ראש חודש זהו מפני שאין קידוש החודש בלילה
 אבל עכשיו שמתפלל אותה ביום צריך לחזור ולהתפלל:

* * *

טז טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית במוצאי
 שבת שתים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל
 בשניה לפי שהבדלה די בפעם אחת מה שאין כן בהזכרת
 ראש חודש שצריך להזכיר בכל התפלות שבהן לכן צריך
 ג"כ להזכיר בתפלת תשלומין שמתפלל בהם כמו שנתבאר
 ואם הבדיל בשתייהן יצא וכן אם לא הבדיל בשתייהן א"צ
 לחזור שאין חזרין בשביל הזכרת הבדלה בתפלה הואיל
 ויכול לאומרה על הכוס כמו שיתבאר בסי' רצ"ד.

אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה שניה עלתה

והוא הדין אם יכול להגיע למודים או לאחת מהברכות
ששוחים בהן כשיגיע ש"ץ למודים יתפלל ואף על פי שלא
יכול לומר מודים שהצבור אומרים אין בכך כלום כיון
ששוחה עמהם.

במה דברים אמורים במוסף או במנחה או אפילו בתפלת
שחרית וממתין קודם חתימת גאל ישראל אבל אם אמר עד
גאל ישראל שאינו יכול עוד להמתין ולענות משום סמיכת
גאולה לתפלה ומוכרח להתחיל ולהתפלל מיד ונזדמן לו
שמגיע ש"ץ למודים והוא באחת הברכות באמצען ישחה
עמו שמותר לשחות באמצע כל הברכות אבל אם אינו
מוכרח להתחיל מיד לא יתחיל על סמך שישחה באמצע
איזו ברכה כי שמא לא יוכל לצמצם שיהיה באמצע ברכה
כשמגיע ש"ץ למודים אלא יהיה בתחלת ברכה או בסופה
ואין שוחין בתחלת ברכה או בסופה אלא באבות והודאה
בלבד כמו שיתבאר בסי' (קל"ג) [ק"ג] ואם יתן לבו לצמצם
בוזה יטרד ולא יכוין יפה בתפלתו:

חלק א' סימן קט דין איך יתנהג היחיד לכיון בתפלתו עם הצבור:

ומכל מקום הקדישים שמן עלינו ואילך בין בשחר בין בערב
כיון שאינן אלא מנהג אפשר שא"צ להמתין עליהם.
אבל אם פורסים על שמע והוא לא שמע עדיין ברכו צריך
להמתין בשביל ברכו ואפילו אם אומרים אותו בלא קדיש
כגון בערבית:

* * *

ב ואם נכנס לבית הכנסת אחר קדושה או שנכנס קודם לכן
והמתין עד לאח"כ אם יכול להתחיל ולגמור עד שיגיע
הש"ץ לשומע תפלה בכדי שיוכל לענות אמן אחר ברכת
שומע תפלה שאמן זה ג"כ חשוב כקדושה וקדיש יתפלל
ואם לאו אל יתפלל עד לאחר מודים וכן בשבת ויו"ט ומוסף
ראש חודש שאין בהם אמן של שומע תפלה לא יתפלל אלא
אם כן יכול לגמור קודם שיגיע ש"ץ למודים כדי שישחה
עם הצבור במודים שאם הם יכרעו והוא לא יכרע עמהם
יהא נראה ככופר במי שחביריו כורעים ומשתחוים לו (וכן
בכל מקום שהצבור כורעים ומשתחוים כגון בעלינו).

תורה אור' פרשת נח – הפרשה החסידית

ויאמר ה' הן עם אחד¹

הו"ו"ה ורק בהפלים הוא בְּחֶסֶד שם 'אל' כו', ובתפארת
אפילו בהפלי מאיר שם הו"ו"ה⁵.

ולחבין זה – מפני מה בתפארת הוא הפלי גם כן
מבחינת שם הו"ו"ה מה שאין כן בשאר הספירות?
יש לחבין מה שכתוב במאמר ד"פתח אליהו"⁶:

"אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר
ספירין [...] חסד – דרועא ימינא כו', חכמה – מוחא [...],
בינה – לבא כו'. וכל ספירה אית לה שם ידיעא כו', ואנת
לית לה שם ידיעא. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא,
אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא".

דהנה תחלה הזכיר חכמה ובינה: "חכמה – מוחא"
ו"בינה – לבא", ומהו שאמר אחר כך "אנת הוא חכים",
דאין רצונו לומר "אנת הוא חכים" שמתלבש באותו
בחינת חכמה שהזכיר תחלה, שהוא מהעשר ספירות;
דמדקאמר "וכל ספירה אית לה שם ידיעא, ואנת לית

"ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לבלם כו', ועתה לא
יבצר מהם וגו'" (פרשתנו יא, ו).

ולבאורה תמוה: איך לא יבצר מהם נגד רצונו
יתברך?

ומי זה אומר ותהי – אם ה' לא צוה?
גם: מה היה מחשבותם לעשות "מגדל וראשו
בשמים"? (פרשתנו יא, ד) – שכל זה תמוה.

אף הנה ב"לקוטי תורה" להרח"ו ז"ל כתב בענין דור
הפלגה: ש"כוננתם היה להמשיך להם השפעת טובה
בהכרח, בכח שמוש השמות, אף אם לא היו טובים כו",
עיין שם.³

וביאור הענין יובן במה שכתוב ב"כתבי האריז"ל"
וב"פרדס" בענין ז' שמות שאינן נמלקין: שם 'אל' בְּחֶסֶד,
שם 'אלקים' בגבורה ושם הו"ו"ה בתפארת. ופירושו,
דהיינו בהפלים דחג"ת. כי האור הוא בכולם משם

הלכה ב. עץ חיים שער מה פרק ג. וראה לקוטי שיחות חלק בא עמוד 195
הערה 60 ושם נסקנן.

5. (ועיין מה שנתבאר בפְּרִשְׁת בֹּא, בפסוק "בְּעֵצִים הָיוּ הָהָרָה" (לקמן ס,
א).

6. (תקוני זוהר בהקדמה יז, א).

1. (תנחת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי נדפסה בספר מאמרי אדמו"ר הנקן
על פְּרִשְׁת הַתּוֹרָה בראשית שמות עמוד סא. וראה אור התורה נח (בראשית
כרך ו) עמוד תתרט"ה, א. ובארוכה – תורת חיים נח סג, ג).

2. (על פי איכה ג, לו: "מי זה אומר ותהי, אך לא צוה").

3. (לקוטי תורה מהאריז"ל סוף פְּרִשְׁת נח).

4. (שבעות לה, א. א ב ובר"ה ורא"ש שם. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו

הוא שְׁנַחֲלֵקוּ לְעֶשֶׂר נְקוּדוֹת; וּבְרִידִים הוא עוֹלָם הַתְּקוּן,³⁹
בְּחִינַת פְּרָצוּפִים כו'.⁴⁰

וְזֶהוּ שְׂאוֹמֵר אֵלֵיהֶו "אֲנֵת" הוּא דְאִפִּיקַת עֶשֶׂר תְּקוּנִין"⁴¹
– שֶׁהֵם עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִידִים, אֲמֵנָם שְׂרָשָׁם וּמְקוּרָם
שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲקוּדִים, הֵרִי הֵם "בְּכָלִי אֶחָד" מִמֶּשׁ כָּל
הַבְּחִינּוֹת, חֲכֵמָה וּבִינָה כו'. וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהֵם לְמַעַלָּה
מַעַלָּה מִמָּהוּת בְּחִינַת חֲכֵמָה וּבִינָה הִידוּעִים דְּאִצִּילוֹת,⁴⁵

(וְהַתְּהוּוֹת חֲכֵמָה וּבִינָה דְאִצִּילוֹת הוּא יֵשׁ מֵאֵין. הֵינּוּ עַל
יְדֵי צִמְצוּם א"ק וְצִמְצוּם הַדִּיקְנָא⁴⁶, עַד דְּאִבָּא וְאִימָא יוֹנָקִים
רַק מִבְּחִינַת שְׁעֵרוֹת כו'. מִה שְׂאִין בֶּן מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיָּה אֵינוֹ
רַק עַל יְדֵי "פְּרָסָא", שְׂאִינוֹ מַעֲרָךְ הַצִּמְצוּמִים אֵלּוֹ שְׁבִין א"ק
לְאִצִּילוֹת, וְלִכֵּן נִקְרָא "הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת".⁴⁷

וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת".⁵¹

וְיֻבֵּן עַל דֶּרֶךְ מְשָׁלִי: כִּי הִנֵּה כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַמְתַּלְבָּשִׁים
בְּאֲבָרֵי הַגּוּף, הֵרִי הֵם מִתְחַלְקִים כָּל כַּח מְהוּת בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ
וּבְאֲבָר מִיּוּחָד בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ – כַּח הָרִאִיָּה בְּעֵין, וְכַח
הַשְּׂמִיעָה בְּאֹזְן, וְכַח הַמַּעֲשָׂה בְּיָדִים; וְכֵן בַּכַּחוֹת עֲלִיוֹנִים
מִזֶּה – כַּח הַשְּׁכָל בְּמוֹחַ וְכַח הַמְדוּת בְּלֵב.⁵⁶

וְהִנֵּה כָּל כַּחוֹת אֵלּוֹ נִמְשָׁכִים וּמִתְפַּשְׁטִים מִן הַנֶּפֶשׁ
הַאֲחוּת שֶׁהִיא עֵצֶם אֶחָד. וְאֵם בֶּן, הַחִילּוּקִי כַּחוֹת הַנֶּ"ל
כְּשֶׁהִיוּ עֲדִינִן כְּלוּלִים בְּהַנֶּפֶשׁ, וְדָאִי הִיוּ כּוֹלֵם הַתְּחַלְּלוֹת
אֲחוּת מִמֶּשׁ בְּלִי שׁוּם הַתְּחַלְּלוֹת; וּבְכֹמוֹ הַנֶּפֶשׁ הִיא עֵצֶם
אֶחָד – וְאִיךָ הוּא זֶה? וְהֵלֵא אֲנִי רֹאִים רֹאִיָּה וְשְׂמִיעָה
הֵם שְׁנֵי בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת זֶה מִזֶּה!⁶²

אֵלֵא וְדָאִי מִשׁוּם כְּשֶׁהִיוּ בְּחִינּוֹת כַּחוֹת אֵלּוֹ בְּנֶפֶשׁ, הֵם
בְּבְחִינָה דְקָה וְרוּחָנִית יוֹתֵר לֵאמֹר שִׁיעוּר מִכְּשֶׁהֵם אַחֵר כֶּךָ
בְּגוּף הַחוּמָרִי, עַד שֶׁשֶּׁם הֵם כּוֹלֵם מִיּוּחָדִים כְּאֵלּוֹ הֵם רַק
דְּבָר אֶחָד מִמֶּשׁ.⁶⁶

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹבֵן הַנֶּמְשָׁלִי: שְׁעִנֵּן עֶשֶׂר סְפִירוֹת
דְּאִצִּילוֹת, שֶׁהֵם כָּל בְּחִינָה בְּכָלִי בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ: חֲכֵמָה –
בְּחִינָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, וְחֶסֶד בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה כו'; אֲבָל בְּשִׂרְשָׁן
בְּבְחִינַת עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת הֵם בְּעִלּוּי יוֹתֵר דָּק
וְנִעְלָה לֵאמֹר קָצֵן, עַד שֶׁשֶּׁם הֵם כּוֹלֵם רַק דְּבָר אֶחָד מִמֶּשׁ.
וְזֶהוּ שֶׁחֵן "עֲקוּדִים בְּכָלִי אֶחָד" מִמֶּשׁ. וְזֶה שְׂבָאֲצִילוֹת
חֲכֵמָה וְחֶסֶד הֵם שְׁנֵי דְבָרִים שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה, הֵינּוּ לְפִי
שְׂחֲכֵמָה דְאִצִּילוֹת אֵינָה בְּעֶרְךָ כָּלִל מְהוּת הַחֲכֵמָה
דְּעֲקוּדִים, וְכֵן לֵ"ל שֶׁהִיא הַנִּקְרָא "חֲכֵמָה יְדִיעָא".⁷⁵

לֶךְ שֵׁם יְדִיעָא – אֲנֵת הוּא חֲכִים, זֶה מוֹרָה דְּפִירוֹשׁ "אֲנֵת"
הוּא חֲכִים" הוּא גַם בֶּן בְּבְחִינָה "לִילִית לֶךְ שֵׁם יְדִיעָא";¹
וְאֵלּוֹ בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת אֹרֹךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
דְּאִצִּילוֹת, אִזִּי נִקְרָא הוּא יְתִבְרָךְ בְּשֵׁם, לְפִי הַסְפִירוֹת
שְׂמֵתִלְבֹּשׁ בָּהֶן; כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בִּ"פְרָדִס" שְׁעַר הַשְּׂמֹת'²
בְּאִרְכּוֹת, וְכֵן לֵ"ל שֵׁם אֵל בְּחֶסֶד כו'. וְאֵם בֶּן, אִיךָ יְתִבְרָךְ
בְּחִינַת "אֲנֵת הוּא חֲכִים" וְגַם "לִילִית לֶךְ שֵׁם יְדִיעָא"?⁷

אֵלֵא הַפִּירוֹשׁ, דְּמִתְחַלָּה אֲמַר "אֲנֵת הוּא חֵד וְלֵא
בְּחוּשָׁבֵן", וְאִיךָ עַל גֵּב דְאִפִּיקַת עֶשֶׂר תְּקוּנִין" שֶׁהֵם עֶשֶׂר
סְפִירוֹת דְּתְקוּן דְּאִצִּילוֹת, אֲשֶׁר כָּל סְפִירָה הִיא בְּחִינָה
מִיּוּחָדִת מְזוּלָתָה – חֲכֵמָה, חֶסֶד כו', וְאֵם בֶּן הֵיךְ סֵלָקָא
דְּעֶתְךָ שֶׁגַם בְּהַעֲצֻמוֹת יֵשׁ חֲסִי־שְׁלוֹם גַם בֶּן בְּחִינּוֹת
מִיּוּחָדוֹת – חֲכֵמָה, חֶסֶד כו', לִזֶּה אֲמַר שְׂאִינוֹ בֶּן, כִּי
בְּחִינַת "אֲנֵת הוּא חֲכִים" הוּא "וְלֵא בְּחֲכֵמָה יְדִיעָא".¹⁴

רְצוֹנוֹ לֹמַר: כִּי חֲכֵמָה דְאִצִּילוֹת נִקְרָא "חֲכֵמָה
יְדִיעָא", אִיךָ עַל פִּי שֶׁהִיא גַם בֶּן בְּאִמְתָּ לְמַעַלָּה מַעַלָּה
מִמָּהוּת חֲכֵמָה דְּבִי"ע, מִכָּל מְקוֹם בִּיּוֹן שֶׁהִיא מְקוֹר
וְשִׂרְשָׁן לֶהֱן, נִקְרָא "חֲכֵמָה יְדִיעָא". וְהֵינּוּ שֶׁשֶּׁם הוּא
בְּחִינַת כְּלִים מִמֶּשׁ – חֲכֵמָה יֵשׁ לָהּ כְּלִי בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ, בִּינָה
בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ. וְזֶהוּ דִּיִּיקָא בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת, אֲבָל
מִה דִ"אֲנֵת הוּא חֲכִים" הוּא "לֵא בְּחֲכֵמָה יְדִיעָא" כָּלִל,²¹
עַד שֶׁהַתְּהוּוֹת חֲכֵמָה דְאִצִּילוֹת מִבְּחִינַת "אֲנֵת הוּא
חֲכִים" הוּא עַל דֶּרֶךְ הַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין וְלֵא בְּחִינַת עִילָה
וְעִלּוֹל כָּלִל.²⁴

וְלֵא עַל דֶּרֶךְ הַתְּהוּוֹת חֲכֵמָה דְּבִי"ע מִחֲכֵמָה־
דְּאִצִּילוֹת, שֶׁזֶּה נִקְרָא גַם בֶּן הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, שְׁלִכְךָ נִקְרָא
חֲכֵמָה־דְאִצִּילוֹת "חֲכֵמָה יְדִיעָא" – וְאִיךָ הִיא יְדִיעָא?
אֵלֵא שְׁלִפִי שְׂחֲכֵמָה דְּבִי"ע נִתְהוּוֹת מִמֶּנָּה עַל יְדֵי
הַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת, וְהִיא גְלוּיָה וְיִדּוּעָה, לִכְךָ גַם הַחֲכֵמָה־
דְּאִצִּילוֹת נִקְרָא חֲכֵמָה־יְדִיעָא. וּבְכֹמוֹ עַל דֶּרֶךְ שְׂנִקְרָא
אֲדָם־דְאִצִּילוֹת – אֲדָם־דְּעִשְׂיָה. מִה שְׂאִין בֶּן בְּחִינַת
"אֲנֵת הוּא חֲכִים" הוּא "לֵא בְּחֲכֵמָה יְדִיעָא". וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
בְּלִשׁוֹן הַפְּרָדִס²⁸ "עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת בְּמֵאֲצִילָן", שְׁעַל
זֶה אֲמַר "אֲנֵת הוּא חֲכִים כו'".³⁴

וְעִנֵּן זֶה עוֹלָה בְּקִנָּה אֶחָד עִם מִה שְׂכֵתוֹב בִּ"עֵץ
חַיִּים"³⁶ שִׁישׁ "עֲקוּדִים, נְקוּדִים וּבְרִידִים". וְהֵינּוּ,
שְׂבָעֲקוּדִים כָּל הַעֶשֶׂר סְפִירוֹת הֵם עֲקוּדִים בְּכָלִי אֶחָד,
וְאֵין שֵׁם שׁוּם הַתְּחַלְּלוֹת כָּלִל לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת; וּבְנִקְוִדִים³⁸

7. (שַׁעַר כו').

8. (רֹאה פְּרָדִס שַׁעַר הַ (שַׁעַר סֹדֵר הָאִצִּילוֹת) פְּרָק ד. שַׁעַר יא (שַׁעַר הַצִּחְחוֹתוֹת)
פְּרָק א וְאִילָךְ. וְרֹאה גַם עֵץ חַיִּים שַׁעַר א (דְּרוֹשׁ עֲגוּלִים וְיוֹשֵׁר) עֲנָף ד. נִתְבָּאָר
לְקַמֵּן הוֹסְפוֹת וְזִידִי קג. סוֹף עֲמוּד בִּיג. לְקוֹשִׁי תוֹרָה בְּחֻקֵּי מו, ג. וְרֹאה סִפֵּר
הַתְּרַכִּים חֲבִיד כְּרָךְ ג עֲמוּד רַכָּה וְאִילָךְ).

9. (עֵץ חַיִּים שַׁעַר הָעֲקוּדִים שַׁעַר ו וְאִילָךְ – עַל הַפְּסוּק (וְצִא לֵא, יא): "עֲקוּדִים,
נְקוּדִים וּבְרִידִים").

10. (רֹאה עֵץ חַיִּים שַׁעַר הַנְּקוּדִים פְּרָק ב. תְּנִיָּא. שַׁעַר הַיְחִיד וְהָאֲמוּנָה פְּרָק ט
בְּהַנְּהָה. בְּבִיאור יוֹתֵר בְּכֵמָה מְקוּמוֹת בְּדִא"ח – לְדוּגְמָא שַׁעַר הַיְחִיד (לֵאמֹר
הָאֲמֻנָּה) פְּרָק ז וְאִילָךְ. הַנִּסְמָן בְּהַמְשָׁךְ יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה תְּרַס"ו עֲמוּד
רַסוּ הַעֲרָה 163).

אָחד בחינה בפני עצמו. ואחר כך עולם הברודים הוא
עולם התקון, שנעשו בבחינת פרצופים, שהוא להיות
בחינת התכללות, שלא יהיה חכמה בפני עצמה כי אם
תהיה כלולה גם כן מכל העשר ספירות. ונקרא פרצוף
אבא, וכן פרצוף ז"א שעיקרו בחינת המדות. אך כולן
היו כלולים יחד, וגם המוחין דאבא ואימא מאירים בהם.
והרי זה מעלה יתירה מבחינת נקודים שהיה רק כל
בחינה בפני עצמה – חסד לבדו וגבורה לבדו. אבל
בתקון יש בחינת התכללות והתחברות.

(כמו על דרך משל חבור האותיות שנפרדו להיות
מצטרפין יחד לתיבות. ומכל מקום אין זה כמו בחינת עקודים
שהיו כולן דבר אחד ממש עד שהיו רק בכלי אחד. מה שאין
כן בברודים שכל ספירה יש לה כלי בפני עצמה, רק
שמתכללים מכל העשר ספירות וכו'.

ומכל מקום על ידי התכללות זו מאיר בהן הארה עליונה
מאין-סוף ברוך-הוא, כי אור אין-סוף ברוך-הוא מאיר ונמשך
דוקא במקום שיש חבור והתכללות.

וכמו למטה: "זכר ונקבה בראם" (בראשית ה, ב), ועל ידי זה
ו"יברך אותם" (שם) – על ידי ההתכללות כו'. וכמו בצירוף
עשרה – אומרים דבר שבקדושה, ד"אכל בי עשרה שכינתא
שרא"י¹⁶, מה שאין כן אם היו אלו העשרה כל אחד בפני
עצמו כו'.

וזהו על ידי שם מ"ה המאיר בעולם התקון, ששרשו
למעלה מבחינת נקודים. כי הוא שם מ"ה דא"ק, שהוא
בחינת האור הכללי, על דרך הנ"ל בעקודים, על כן
ממנו נמשך התקון שיהיה נעשה ההתכללות בברודים.
והיינו כי שם מ"ה הוא בחינת בטול, מלשון "ונחנו מה"
(בא טז, ז), וההתכללות נמשך מחמת הבטול לאור אין-סוף
ברוך-הוא. ולכן על ידי שם מ"ה נעשה גם כן
ההתכללות בעשר ספירות דתיקון כו' :

ומעתה יובן מה דכתפארת בהכלי גם כן הוא מבחינת
שם הוי"ה, מה שאין כן בפלים דחסד וגבורה:

כי הנה עיקר ההתכללות הנעשה בעולם התקון הוא
על ידי קו האמצעי, שהוא בחינת תפארת, מדתו של
יעקב – "שלימו דאבהן"¹⁷, "ישב אהלים" (תולדות כה, כז),

והנה אחר כך נמשך בחינת עולם הנקודים, ושם כל
ספירה בפני עצמה, והן עשר נקודות. והיינו שכבר ירדו
בירידה גדולה ממדרגת עשר ספירות דעקודים שהן
כולם דבר אחד בנ"ל, מה שאין כן בעשר ספירות
דנקודים, וזהו כמו בחינת "חכמה ידיעה" כו'.

(והרי מובן גודל הצמצום והירידה, כי מלבד זה שבעקודים
ועשר ספירות הגנוזות היו בעילוי רב יותר, עד שנקראו "חכים
ולא בחכמה ידיעה" בנ"ל, הרי עוד זאת, כי התם, כיון שכולן
בכלי אחד ואין בהם שום התחלקות, אם כן בהמשכת בחינת
חכמה על דרך משל, הרי יש בזה כל העשר ספירות הגנוזות
יחד, ולא בחינת חכמה בפני עצמה, כיון דהתם אין חכמה
בחינה בפני עצמה כלל לבדה, כי אם כל העשר ספירות
הגנוזות הם דבר אחד ממש, אם כן אין שייך כלל לומר
המשכת חכמה בפני עצמה, כי אם המשכת דבר הנקרא "עשר
ספירות הגנוזות" כו'¹¹. יחד. מה שאין כן בבחינת עשר
ספירות דנקודים, נתצמצם להיות חכמה נמשכת בחינה אחת
לבדה ממש, וכן חסד כו'.

והרי מובן, שאין ערוך כלל בחינת חכמה כשהיא בפני
עצמה לבחינה הכוללת כל העשר ספירות יחד ממש. וכמו
שאין ערוך אות אחת הנפרדת מתיבת "למשפחותיכם"¹² על
דרך משל, לגבי התיבה כולה כשהיו כל האותיות יחד.
מלבד מה שבחינת החכמה זו כשהיא בפני עצמה
נקראת "חכמה ידיעה", מה שאין כן החכמה ד"עשר
ספירות דעקודים" נקרא "חכים ולא בחכמה ידיעה". וגם
על זה שייך "אנת הוא חד ולא בחושבן" כיון שאין שם
בחינת התחלקות עשר ספירות בנ"ל.

ומכל מקום, אור אין-סוף ברוך-הוא עצמו הוא למעלה
מעלה מבחינת עקודים, כי גם עקודים נקרא "אדם דבריאה"
לגבי אין-סוף ברוך-הוא¹³.

ועל דרך זה ההפך בין הארת הקו להרשימו
שנשאר אחר הצמצום ומקום פני. והנה הארת הקו
מאיר בכל עולם לפי ערכו, אך הרשימו היא בחינה
הכוללת לכל העולמות¹⁴ :

והנה בעולם הנקודים היה שבירת-הכלים¹⁵, שהיו ענני
עולם התהו. והיינו לפי שהיו רק בבחינת נקודות, כל

מִהִרְשִׁימוֹ. וְעֵינֵי בְּאַגְרֵת הַקֹּדֶשׁ" (סימן כ), מֵאֵמֶר "אִיהוּ
וְחִיּוּהִי": "הָאֶרֶת הָקוֹ, וְהָאֶרֶת דְּהָאֶרֶת, וְהָאֶרֶת דְּהָאֶרֶת
דְּהָאֶרֶת כו'".

15. (ראה עץ חיים שער ז פרק א).

16. (ברכות ו, א).

17. (זהר חלק א וישלח קעא, א).

11. וְנִרְאָה לִי בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר (פירושו): כּוֹלֵם – הָעֲרוֹת וְחִקּוּנִים מִכְבוֹד
קְדוּשַׁת אֱדֻמוּרָי.

12. (בא יב, כא. מסעי לג, נד).

13. וְעֵינֵי מִה שְׁנֵתִבָּאָר עַל פֶּסוּק "אֵת שְׁבוּתֵי תִשְׁמוּרִי", בְּעֵנֵן
שְׁנֵת־תִּמְאָה וְשְׁנֵת־עֲלָאָה (ראה לקוטי תורה בחר מג, ב).

14. (וצריך עיון, דמבואר בכמה מקומות דהקו גבוה הרבה

ההשפעה מבחינה שלמטה במדרגה, שמשם יניקת
החיצונים, שניקתם מאחוריים דשם אלקים, ונקרא לך
(יתרו ב, ב) "אלקים אחרים כו"; כי זהו כל עיקר מעלת
עולם התקון שהוא בחינת ההתפללות. ולכן נאמר גבי
יעקב "שבעים נפש" (שמות א, ח) – לשון יחיד, מה שאין כן
בעולם התהוה מחמת שלא היה התפללות נמשך שביצור
הכלים.

ואמנם הם ידעו אשר לקבל מעולם התקון הוא על
ידי בטול היש, כנ"ל בענין התקון על ידי שם מ"ה, והם
לא רצו בזה. וכמו שכתב ב"לקוטי תורה" להר"ח ו'ל'27:
שרצו לילך בשרירות לבם, ושאף על פי כן יומשך להם
השפעת טובה כו, על כן נתחכמו לעשות המגדל והעיר.

והוא שנתיעצו, שעל ידי האחדות שיהיה ביניהם
להיות "חבור עצבים" (הושע ד, יז), על כן על ידי זה ימשיכו
להם טובה והשפעה גשמית על כל פנים, אף אם לא
יהיה להם הבטול ועבודת השם יתברך.

והיינו כי ידעו בכח שמוש השמות עליונים, שבבחינת
התפללות מאיר אור עליון ביותר. וכמו שנתבאר לעיל
בענין "עקודים בכלי אחד", שהוא בחינת ומדרגה גבוהה
מאד, שהוא למעלה מעולם התהוה ומעולם התקון.

ועל כן אמרו "ונעשה לנו שם", שימשיכו גם כן משם
הו"ה, דהיינו ממקום הכולל לכל ההשתלשלות בשוה,
שהוא אור כללי כנ"ל, ולא יצטרכו להיות נכנעים תחת
ידי הקדושה דעולם התקון דאצילות, שמשם אי אפשר
להם לקבל רק מבחינת חיצוניות כו. והיינו על ידי
האחדות וההתפללות שיהיה ביניהם.

ולכן עשו ה"עיר ומגדל" (פרשתנו שם), דהיינו שהיה
סימן להם שלא יתפרדו איש מעל אחיו. כי רועי צאן
היו, זה הולך אנה וזה אנה, על כן עשו עיר ומגדל גבוהה
כדי שיתקבצו כולם שם ולא יפרדו איש מעל אחיו28.
וגם על פי רוחניות גם כן, ענין העיר והמגדל היה
לתועלת החבור והיחוד29.

שמחבר בחינת חסד וגבורה18. ולכן יעקב המשיך בחינת
עקודים נקודים וגבורים, שהמשיך מבחינת עקודים גם
בגבורים על ידי שם מ"ה, להיות התפללות כו.

ולכן תפארת נקרא (יהושע ב, יב) "אות אמת"19, מפני
שמחבר ועושה התפללות שלא יהיו המדות חסד
וגבורה נגדיים זה לזה.

והנה "הגדול הגבור"20 הוא בחינת חסד וגבורה,
ו"הנורא" הוא בחינת תפארת. ויש בו תוספת וי"ו –
ו"הנורא", שנמשך המשיכה עליונה שעל ידי זה נעשה
ההתפללות. ובענין הנ"ל דהתקון וההתפללות הוא על
ידי המשיכה שם מ"ה. וכן בייעקב נאמר (ויצא כח, יז): "מה
נורא המקום הזה"21.

וזהו דבכלי התפארת הוא מאיר שם הו"ה, שהוא
הארה גדולה ונעלית יותר מבכלים דחסד וגבורה, והיינו
כי על ידי שם הו"ה נמשך בחינת ההתפללות, וזהו
שכתוב (ואתחנן ו, ד): "הו"ה אחד"22.

והנה התורה נקראת (בא יג, ט): "תורת הו"ה", כי
בתורה כתיב (משלי ג, יז): "וכל נתיבותיה שלום", וכמו
שכתוב: "או יחזק במעוזי יעשה שלום לי וגו'"23 – "שלום
בפמליא של מעלה, ובפמליא של מטה"24, שיהיה בחינת
ההתפללות ויחוד הספירות וההיכלות, ועל ידי זה
יומשך גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא.

והתפללות זו הוא על ידי הבטול. וזהו יסוד כל
התורה: להיות בטול היש לאין. וכל השלשה דברים
שעליהם העולם עומד25, היינו: תורה ועבודה וגמילות-
חסדים – כולם ענינם בטול היש לאין. ועל ידי הבטול
נעשה ההתפללות, מה שאין כן בבחינת יש כו.

והנה דור הפלגה אמרו (פרשתנו יא, ד): "ונעשה לנו שם
פן נפוצ כו" – פירושו26: שרצו גם כן שיקבלו השפע
מבחינת שם הו"ה שהוא המשיכה עליונה. וזהו "ונעשה
לנו שם פן נפוצ" – פירושו: שלא רצו שיומשך להם

18. (כמו שכתוב בזהר חלק ב סוף פרשת תרומה דף קעה עמוד ב. ויקרא יב, ב. וישלח קטז, ב – נסמן בלקוטי תורה ואתחנן ה, ב).

19. (ענין בזהר ריש פרשת ויקרא).

20. (תחלת תפילת העמידה: "הגדול הגבור והנורא". על פי עקב י, יז. נחמיה ט, לב).

21. (ראה זהר חלק ב יתרו עח סוף עמוד ב. תקוני זהר תקון ע קכג, א).

22. (וענין מה שנתבאר על פסוק "לתת נקמת הו"ה במדון" (לקוטי תורה מטות דבור המתחיל "החלצו מאתכם" פו, ד. פח, ב)).

23. ("שלוש יעשה לי". ישעיה כו, ה).

24. (סנהדרין צט, ב: "כל העוסק בתורה לשמה משיג שלום בפמליא של מעלה

ובפמליא של מטה שצאמר: או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי).

25. (אבות א, ב: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים").

26. (ראה אור התורה שיר השירים (כרך ו) עמוד איג).

27. (סוף פרשת נח שם).

28. וכמו שכתב הרב אבן עזרא והובא בספר המאמרים תר"ל עמוד ז: "שהכונה שלהם בבגין עיר ומגדל כדי שיהיה להם אחדות, על כן עשו עיר ומגדל כדי שיתקבצו שם כולם ולא יפרדו איש מעל אחיו, ועל ידי האחדות שלהם היו יכולים להמשיך טובה והשפעה גשמית אף שלא יהיה להם הביטול ועבודת השם יתברך".

29. (ענין בזהר פרשת נח, דף ע"ד ע"ב ע"ה).

11 גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם" – ואין זה ראוי, כיון שפבר
12 נפגם על ידי עץ הדעת אם כן ימשיך תוקף זה דעץ החיים
13 בסטרא אחרא, ויגביר הרע. וכמו שנתבאר במקום אחר³³, וכך
14 הוא כפאן.
15 ועל כן: "הבה ונבלה שפתם כו"³⁴ – "פיזור לרשעים
16 הנאה להם והנאה לעולם"³⁵, ו"כנוס לצדיקים" – שיש
17 בהם הבטול להשם יתברך – "הנאה להם והנאה
18 לעולם", כי על ידי ההתכללות נמשך ממקום עליון
19 כנ"ל. ולכן השלום הוא ה"כלי המחזיק ברכה":

1 וזהו מה שאמר הקדוש ברוך הוא (פרשתנו יא, ו) "הן עם
2 אחד ושפה אחת לכולם כו", ועתה לא יבצר מהם כל
3 אשר יזמו לעשות".
4 פירושו: כי לפי שבאמת על ידי ההתכללות והחבור
5 נמשך ממקום עליון ביותר, וכמו שכתוב "חבור עצבים
6 וגו"³⁰, ואם כן "לא יבצר מהם כו", ואם כן הרי חס'
7 ושלום ימשיכו "המים היוצאים מבית ה'" – לבית הכסא
8 כו, אשת הוזהר כו"³¹, כיון שהם היו הולכים בשרירות
9 לבם³² כו, ולא רצו לקבל הבטול והעול.
10 (וזהו כעין מה שכתוב (בראשית ג, כב): "פן ישלח ידו ולקח

כל הארץ").

35. (סנהדרין עא, ב במשנה ופירוש רש"י: "פיזור לרשעים – הנאה להן והנאה
לעולם" ו"שהן נפרדים זה מזה ואין יכולים להנציץ עצמם רעה ולסייע זה את זה")
לצדיקים – רע להן ורע לעולם. מסכת פלה רבתי פרק ו הלכה ד: כינוס
לצדיקים, הנאה להם והנאה לעולם. . פיזור לרשעים, הנאה להם והנאה
לעולם. וראה פסיקתא וזרתא (לקח טוב) אסתר בהקדמה. ושם: "כל זמן
שהרשעים מכוונים רע להם ורע לעולם. . וכשנתקבצו בדור הפלגה, מה כתיב
בהם, הן עם אחד ושפה אחת לכולם וגו', וכתיב ופיץ ה' אותם").

30. ("אפרים הנח לו". הושע ד, יז. וראה רש"י שם י, ב: "לפי מדרש אגדה: גדול
השלום שאפילו ישראל עבדו עבודה זרה ושלום ביניהם אין השטן מקטרג
ביניהם שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו").

31. (נוסח סדר נזיפה לאחר התרת נדרים: "המים היוצאים מבית ה' הולכים
מבית המלכות לבית הכסא מקום הטינופת אשת הוזהר אוזבתיך". מיוקאל כג,
מד: "אשת הוזהר").

32. (על פי ירמיה יא, ח: "והכלב איש בשרירות לבם").

33. (ראה לעיל בראשית ה, דא).

34. (נח יא, דה: "הבה נרדה ונבלה שם שפתם. . ופיץ ה' אתם משם על פני

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

19 עבודה ג"כ כנ"ל וזהו בחי' עבודה שבגדלות המוחין
20 דחכמה בחי' מה העצמי כו' (וז"ש במשיח והריחו כו'
21 דמורה ודאין בבחי' חוטמא דע"י ששרשו מגיע במל'
22 דא"ס נשמתא דפרחא מחי העולמים שרש ומקור לג"ר
23 דא"ק כו' וזהו מאד כנ"ל וזהו למעלה גם מעבודה
24 דגדלות המוחין דח"ע כי זהו מבחי' פנימיות ומקור
25 התענוג הפשוט ורצון הפשוט כו' כידוע ומבואר
26 במ"א) אבל בחי' עבודה שבקטנות המוחין שהוא
27 ביטול היש הנפרד לאין כמו מאלמים אלומים כו'
28 מלאכה זו נעשית ע"י אחרים וז"ש ועמדו זרים כו'
29 שיהיו הגרים דאזה"ע במדריגת עבודה דישאל עכשיו
30 כנ"ל ואע"פ שלא יהיה לעולם בחי' נפרד כלל וא"כ
31 איך שייך עבודה דקטנות לעולם גם בזרים כו' הענין
32 הוא דעבודה דקטנות דלע"ל ג"כ למעלה הרבה מבחי'
33 הברורים דרפ"ח עכשיו כי אז יהיה העבודה דקטנות
34 בבחי' בירור דנוג"ה דאצי' שאין שם בחי' רע כלל
35 כמ"ש לא יגורך רע כו' רק בחי' ביטול והעדר הרגשת
36 עצמותו לבד כמה שכתוב במ"א בפ"י ראומה ראו מ"ה

1 **וביאור** הדברים הנה ידוע בענין מאלמים אלומים כו'
2 שיש ב' מיני בירורי' א' בחי' בירור דבחי'
3 ב"ן כו' שזהו הנקרא בחי' ביטול היש לאין מעולם
4 הפירוד לעולם היחוד כו' וזהו בחי' בירורים דרפ"ח
5 כו' כעה"ד טוב ורע כו' אבל בחי' בירור שני הוא
6 בירור אחר בירור שלאחר שכבר נברר הכל בבחי'
7 ביטול היש לאין חוזר ועולה ונכלל בבחי' אין עצמו
8 והוא בחי' בירור מ"ה ומזה נמשך בחי' המשכת אא"ס
9 באצי' תמיד בבחי' ביטול העצמי דשם מ"ה כו' ולא
10 בחי' ביטול היש כלל וכמ"ש במ"א וזהו קמה אלומתי
11 בחי' בירור ב' דיוסף בחי' יסוד ז"א דאצי'
12 ותשתחווינה לאלומתי כו' הרי גם בבחי' ביטול דמ"ה
13 שייך לשון עבוד' מאחר שנקרא אלומתי כו' רק שאין
14 זה ביטול היש הנפרד כו' אלא בחי' ביטול האמיתי
15 כמו ענין תורתו אומנתו שפטור מן התפלה שאינו רק
16 ביטול היש כו' וזהו בחי' העבודה דישאל שיהיה
17 בימות המשיח גם שיבוער הרע מכל וכל והוא בחי'
18 ביטול היש אבל בבחי' מ"ה דאצי' הרי שייך בחי'

אומנתו בבחי' בירור הב' שבמ"ה דאצי' אמר אפשר
 אדם חורש וזורע כו' אלא בזמן שישראל עושין רש"מ
 מלאכתן נעשית ע"י אחרים כמ"ש ועמדו זרים כו'
 דבעושים רש"מ תליא מלתא ולא מצד תשלוש
 הברורים לע"ל אלא גם עכשיו כשעושין כו' לפי שאין
 פ' עושין רש"מ בקיום המצוות שהוא הברורים
 דביטול היש לבד אלא הפי' הוא מבחי' מקור הרצון
 הפשוט שהוא בעל הרצון שמשם עושין רצונו של
 מקום ולא בבחי' ביטול יש נפרד אלא בחי' הב' דבחי'
 מ"ה וגם לזה שייך עבודה דבירור דנוג"ה דאצי' וכנ"ל
 אם אפשר אדם חורש כו' אלא זה נעשה על ידי אחרים
 ג"כ כנ"ל והיינו ע"י אהבה דבכל מאדך וכמ"ש רשב"י
 בחד קטירא אתקטרנא כו' וכמ"ש במ"א וד"ל:

צינוד. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

כו' וזהו גם כן על ידי זרים שהן הגרים שיעבדו ויתקנו
 לבחי' היש דנוגה דאצי' להביאו לבחי' אין ומ"ה
 דאצי' כו' וגם זה לא בשביל עצמם אלא יהיו טפלי'
 ובטלי' לישראל לעבוד עבודתם וזה שאמר ורעו צאנכ'
 דוקא שלא יסתיר לישראל בבחי' גדלות המוחין הנ"ל
 בבחי' היש דנוג"ה דאצי' ואין לישראל לעבוד בעצמ'
 בחי' קטנו' עבודה כזו ג"כ כמ"ש לעבוד עבודתו
 נכריה עבודתו כו' אלא מלאכה זו נעשית על ידי זרים
 מאומות העולם שיעבדו בשבילו ובעבור עבודתם
 לישראל נכללו ונטפלו לישראל וזהו עליי' שלהם
 משא"כ כשהיה בחי' דבר נבדל בפ"ע הרי הן בבחי'
 נוג"ה גם לאחר הבירור שלהם דכתיב אז אהפוך אל
 העמים שפה ברורה כו' וד"ל. וזהו שרשב"י שתורתו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

(קצ"ו) שלא לבעול אחותו, שנאמר: "אחותך היא כו"12.

וזהו על ידי שהחסד "פריש גזעין", שמשפיע תוספת
 גילוי אלקות, אזי נפרדים זו"נ, שניכר המשפיע למשפיע
 והמקבל למקבל, כי אין ערוף כלל בין השגת המשפיע
 להשגת המקבל, שקצר השגתו מהשיג העומק של
 ההשפעה הנמשכת מפנימיות אלקותו יתברך.

אלא שאחר-כך מתייחדים, ונמשך במקבל גלוי אור
 אינ"סוף על ידי מוחין חדשים כו'. והרי זה היחוד נקרא
 אח ואחות מטעם הנ"ל, להיותם תחלה דבוקים יחד, ועל
 ידי הנסירה נעשים איש ואשתו כו'.

ובל זה הוא למעלה דוקא, ד"איהו וגרמוהי חד"
 כנ"ל, מה שאין בן למטה חייבים ברת.

ובדכתיב¹¹: "ואיש אשר יקח את אחותו כו' חסד הוא
 ונכרתו כו'", ופירש רש"י: אם תאמר קין נשא אחותו –
 חסד המקום היה לבנות עולמו, כמו שכתוב "עולם חסד
 יבנה"²⁰.

רוצה לומר, כי זיווג זו"נ שנתבאר לעיל היה על ידי

מוכן על פי מה שנתבאר במקום אחר, בביאור מאמר
 הזהר פרשה אמור ק' עמוד ב'¹³ הנ"ל על פסוק "אחותי
 בת אבי היא כו"¹⁴, כי הו"א ונוקבא בעודם בעיבור במעי
 אימא, בבטן אימא נקראים אח ואחות, ולשון חיבור
 הוא¹⁵, כידוע בענין 'אחונא'¹⁶ שגדלים באחיה. ואחר-
 כך בשנולדים הם 'אחור באחור', וננסרים על ידי החסד,
 כדאיתא בזהר פרשה אחרי¹⁷: "אתא חסד ופריש גזעין".

וזה מבואר גם בן במקום אחר בענין הנסירה דראש
 השנה¹⁸: "שמתחלה כותל אחד לשתייהן". רוצה לומר,
 כשהשפעה נמשכת בלוש עב ומעלים, עד שהמשפיע
 שוה בהשגת ההשפעה עם המקבל ואין לו יתרון עליו,
 מסיבת קטנות השפע שהמקבל משיג בו כמו המשפיע,
 ולכן אז אינו נקרא יחוד, כי היחוד ענינו גילוי אור
 אינ"סוף דוקא.

12. אחרי יח, יא.

13. בביאור מאמר הזהר פרשת אמור ק' עמוד ב. ביאורי הזהר פ, ג ואילך.

14. וירא, יב.

15. בלקוטי תורה בהר לט, סוף עמוד ג (ועוד): אחותי הוא מלשון אחיחי
 אלקסנדרית שבגמרא ומועד קטן כו, ב, שהוא מלשון חיבור שמחבר שני דברים
 יחד להיות לאחדים כגוף אחד ממש.

16. שבת דף כ, א. וברש"י, ערכה. ראה תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט
 תשרי עמוד קעד הערה 31.

17. דף עז, ב: "אתיא חסד אתער גביה, ופריש לון, ונפיק גזעין מתחת לעילא".

18. ראה פרי עץ חיים שער (כד) ראש השנה סוף פרק ב. וראה עץ חיים שער
 הנסירה פרק א. שער הכללים פרק י. שער הארת המוחין (שער לב). נתבאר
 בסידור עם דא"ח שער התקיעות רמז, א ואילך. דבור המתחיל "תקעו" תשכ"ז
 סעף ה ואילך. וקם נסמן. דבור המתחיל "שיר המעלות" תשכ"ז סעף ג ואילך.

19. קדושים, יז, וראה אור התורה שיר השירים כרך ב עמוד תרלט ואילך.

20. תהלים פט, ג.

- 1 "חֶסֶד עֲלֵיוֹן דְּפָרִישׁ גִּזְעִין" בְּשִׁבְלִי לִבְנוֹת הָעוֹלָמוֹת כו'.
2 (וּמֵאִי שָׁנָא קִיָּן? יֵשׁ לוֹמֵר מִשּׁוּם כִּי בְּעוֹדָם "אֲחוּר בְּאֲחוּר"

איסור ערות אצותו, פרשת אחרי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **וכמו"כ** יובן בענין יהושע שנק' נער כשהי' מקבל
2 ממשו רבו הי' ג"כ במדרגה היותר נעלה, כי
3 הנה ארז"ל פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה
4 וכמו שהלבנה בעת שהיא מקבלת הארתה מהשמש
5 היא במדרגה יותר גבוהה, כמ"כ יהושע בעת שהי'
6 מקבל ממשו רבו הי' יותר נעלה שהי' מקבל תמיד
7 מבחי' משה שמש ה' כו', ואח"כ כשנעשה משפיע
8 בפ"ע הי' ע"ד כמו הלבנה בעת שהיא משפעת ומאירה
9 על הארץ ואינו דומה כו'.
10 **והנה** למעלה נק' מלאך מט"ט בשם נער כמ"ש נער
11 הייתי גם זקנתי וארז"ל שרו של עולם אמרו,
12 שהוא מט"ט, וע"ד הקבלה מט"ט ו"ק דיצי". והנה יש
13 בזה ג"כ שני בחי', הא' היא היינו כשו"ק דיצי'
14 מקבלים מאצי', והב' היינו כמו שהם עצמן ומשפיעין
15 למטה כו' ולכן יש מיט"ט מלא ביו"ד אחר המ"ם
16 (מיט"ט), ויש בלא יו"ד (מט"ט), והיינו בעת שהוא
17 מקבל מאצי' נק' מיט"ט ביו"ד (כי יו"ד הוא השפעה
18 מאצי' יו"ד חכ' כו', בפרד"ס שער אבי"ע פ"ד המל'
19 כשהיא כלולה מכל הע"ס דאצי' נק' יו"ד וכשמתלבשת
20 במט"ט אזי נק' מיט"ט ביו"ד), ובעת שהוא משפיע
21 למטה נק' מט"ט בלא יו"ד (וכמ"ש בזה"ב דפ"ח ע"א
22 וכ"כ בזה"ב ח"ב דס"ג ע"ב דההוא יומא מתברכין מיני'
23 כל שית יומין, וכל חד יהיב מזונא לתתא כל חד ביומוי
24 מההיא ברכה דמתברכי' ביומא שביעאה, אלא שיש
25 באצי' ג"כ בחי' זו והיינו שג' מדות דאצי' מקבלי'
26 מיומא שביעאה היינו בחי' בינה). ופי' נער שהשפעה
27 היא בבחי' קטנות ע"ד אתון רברבין אתון זעירין, פי'
28 שאתון זעירין הוא כמו אתון רברבין אלא שהם
29 בצמצום וכמ"כ בחי' נער הוא שהשפעה בקטנות.
30 **והנה** במשה כתי' הנה אנכי שולח מלאך כו' אל תמר
31 בו כו' כי שמי בקרבו כו' כי ילך מלאכי לפניך
- 32 (וארז"ל שמי בקרבו זה מט"ט ששמו כשם רבו מט"ט
33 גימ' שדי) ולא רצה משה לקבלו כמ"ש אם אין פניך
34 הולכים כו', פי' ששלח מלאך בחי' מט"ט כמו שהוא
35 מקבל מאצי' וזהו מלאכי, כי שמי בקרבו שם שדי
36 בקרבו והיינו כמו שהוא מקבל מאצי', ואעפ"כ לא
37 רצה משה לקבלו והיינו לפי שפני משה כפני חמה
38 שמש ה' היינו בחי' אצי' לכן לא רצה לקבל המלאך
39 כי המלאך הי' מקבל מאצי' משא"כ משה הי' בחי'
40 שמש ה' בחי' אצי' עצמו שהוא מדרגה היותר נעלה
41 כו', אבל ביהושע (ה' י"ד) כשבא אליו המלאך כתי'
42 שר צבא ה' עתה באתי ויפול יהושע על פניו ארצה
43 וישתחו, ופרש"י עתה באתי לעזורך, אבל בימי משה
44 רבך באתי ולא חפץ בי שנא' ע"ש, פי' יהושע שהי'
45 בחי' נער כמו שהוא בחי' משפיע (ולא כמו שהוא
46 מקבל כנ"ל) לזה כשבא אליו המלאך בחי' נער כמו
47 שהוא מקבל מאצי' כמ"ש שר צבא ה' קבלו יהושע
48 ואף שהמלאך הי' ג"כ בחי' נער אעפ"כ הי' בחי' נער
49 כמו שהוא מקבל מאצי' וכנ"ל.
50 **וכל** זה הי' בימי משה ויהושע כו', אבל עכשיו כתי'
51 (ישעי' ג' ד') ונתתי נערים שריהם, פי' נערים קאי
52 על מט"ט וסנד"ל, מט"ט ביצי' וסנד"ל בעשי' (כי
53 בחו"ל אינו מאיר כ"א מעשי' כידוע), ושני בחי' אלו
54 הם רק מבחי' נער כמו שהוא בפ"ע ולא כמו שהוא
55 מקבל מאצי' כו'. אך מ"מ השפעה זו היא גבוה מכל
56 שאר ההשפעות, כי שאר ההשפעות הוא מע' שרים,
57 משא"כ בחי' ההשפעה לישראל הוא מבחי' מט"ט
58 שהוא כולל ע' שרים ולכן נק' שרו של עולם שהוא
59 הכולל כל השרים כו', ולכן כתי' כי מלאכיו יצוה לך
60 לשמרך שהם בבחי' שומרים בחי' מקיפים כמ"ש אמר
61 שומר אתא בוקר (ישעי' ק"א י"ב) ואיתא בזהר שקאי
62 על מט"ט ששומר את ישראל כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

29 ואחר כך ילמוד את התוספות על הסוגיא.
30 ולאחר שהסוגיא על פי פירוש רש"י מבוררת
31 ומסודרת אצלו, ונקלטה היטב במוחו, יראה:
32 אם התוספות בפירושם רק מבארים יותר הענין, והוא
33 גם כן על פי שיטת רש"י, רק שמבארים או מפרטים
34 פרטים בזה, ובזה הוא קושייתם ותינוצם עד שיוצא
35 בירור הדבר, או פרטי הדברים שרצונם לפרט, וצריך
36 לידע מה שנתחדש לו על ידי פירושם;
37 ולפעמים מפרשים בענין אחר, ומבארים מה שלא
38 נחא להו לפי שיטת רש"י, ומפרשים לפי שיטתם הם.
39 ולפעמים נוגע חילוק הפירושים בכל הסוגיא, ולפעמים
40 רק בפרט אחד ממנה. ולאחר שהסוגיא מבוררת אצלו
41 לא יקשה לו לידע את הדבר, ולא יתבלבל בחילוקי
42 השיטות והפירושים, וידע דלפי פירוש רש"י הסוגיא כך
43 וכך, ולפי פירוש התוספות כך וכך.
44 ומצוי ושיכיח הדבר שמקשים התוספות ממקומות
45 אחרים בש"ס, ויש לפעמים שנוחץ לעיין הגמרא
46 שמקשים ממנה בכדי לידע היטב קושייתם. וכאשר
47 מפלפלים התוספות בהענין, הן בהסוגיא במקומה, וכל
48 שכן אם ממקומות אחרים, נחוץ לזה מתינות גדולה,
49 ולקשר שכלו (צוטרנגען זיך) לידע פונתם, היינו עצם
50 הסברא שלהם, להבין הדבר; ואחר כך, מה שמקשים על
51 סברא זו ובאים לידי סברא אחרת או לעומק יותר
52 בסברא זו עצמה; ואחר כך, לחזור גם כן בעל פה כל
53 הפלפול שלהם, שיהיה מבורר ומסודר ובקליטה טובה,
54 וידע מה שנתחדש בהסוגיא הזאת מהפלפול שלהם.
55 קיצור. יפרש אופן הלימוד בגפ"ת.

1 **כח) והנה הידיעה על פי פשוט היא לידע את ההלכה**
2 **על פי פירוש רש"י, לידע את הפשט ולא יטעה את**
3 **עצמו.**
4 ובדיעות תנאים או אמוראים בענין אחד, ידע טעם
5 וסברא של כל אחד ואחד, ובשקלא וטריא דגמרא,
6 בקושיות ופירושים, צריכים לידע היטב מה היתה סברתו
7 תחלה בהלכה שמשום זה הוקשה לו, ומה נתחדש
8 עתה על ידי התינוץ; ואם התינוץ מבטל סברת המקשן
9 לגמרי, או מקיים סברת המקשן אלא שמסיר קושייתו,
10 אם שמראה לו שאינה קושיא, או שמחדש לו דבר
11 בהלכה ומבארה יותר, שבוזה סרה קושייתו, ואם כן,
12 צריך לידע איך הוא פונת ההלכה לאחר התינוץ.
13 ובדרך כלל צריכים לשמור סדר וקישור הקושיות
14 והתינוצין. ולפעמים משתנה הענין על ידי הקושיות.
15 ובפרט בשמקשין לתרי תנאי או אמוראי דפליגי, צריכים
16 לשמור מאד הסדר בזה, והמתחדש מהפירושים בעצם
17 הדין לכל אחד ואחד, וסברתם, ובטעמיהם, והשקלא
18 וטריא דגמרא בדין המשנה, לידע איך הוא פשט ובפונת
19 המשנה לפי האוקימתא דגמרא, ומה שנתחדש בזה.
20 והכלל הוא: שידע כל פרטי הסוגיא, כל דיעה וכל
21 סברא - שתהיה ברורה אצלו. היינו כל סברא בפני
22 עצמה תהיה ברורה, וכולם יהיו מסודרים אצלו, שכל
23 אחד על מקומו ובוא.
24 ואחר שגמר את הסוגיא בפנים, יחזור עליה בפני
25 עצמו (הנקרא "איבער ריידען"), כל דיעה, ומה שהקשו
26 עליה ומה שתירצו, ואיך הוא מסקנת הדבר. ויקלוט כל
27 זה היטב במוחו, ולא יכבד עליו לחזור בעל פה כמה
28 פעמים באופן הנ"ל, עד שיוקלט אצלו הדבר היטב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - ה"ש"ת

6 נכון שהשם יתברך ברא את העולם הזה בשביל תכלית
7 וכוונה, והתכלית היא רצון הבורא, כי כך עלה ברצונו
8 ית' שהוא ברוך-הוא יברא כזה עולם שיהיה גשמי.
9 כתוב "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה
10 בתחתונים", הבורא ברוך-הוא התאוה לעשות לעצמו

1 **והנה** הבל הוא דרגה של טוב, ובעבודה זו הדרגה של
2 צדיק, כמו שכתוב "אמרו צדיק כי טוב". הבל
3 היה סבור שהעיקר הוא העולם הבא, העולם הזה אינו
4 אלא מקום שבו האדם יכול לעשות הכנה לעולם הבא.
5 הבל הביט על הבריאה שהשם יתברך ברא במבט שכלי

26 מתעורר להתגבר על הרע. וזו המלחמה של היצר הרע
27 והיצר הטוב שהיא תמידית. ובמלחמה, הנה לפעמים
28 אחד מתגבר ולפעמים השני, ואם קורה פעם שהרע
29 מתגבר על הטוב חס־ושלום, צריך האדם לא ליפול
30 ברוחו בעיני עצמו אלא לדעת שיש עצה של תשובה,
31 כי היצר הרע משפיל את האדם שחטא וזו אחת מדרכי
32 היצר הרע לבלבל את האדם ולהשפיל אותו כדי שלא
33 יעשה תשובה, וצריך האדם להתחזק נגד הבלבולים
34 של היצר הרע ולעשות תשובה על כל מה שחטא, כמו
35 שכתוב בספרים כיצד צריך לתקן כל חטא. וכל אדם,
36 לפי ערך המהות והטבע שלו, נותנים לו מלמעלה כחות
37 הן על תשובה והן על עבודה, ובאמת הנה גם אלה
38 שהם בדרגה של קין לא עלינו, כפי שאנו רואים בחוש
39 שישנם אנשים רעים מאד בעלי מדות רעות וחכמים
40 להרע שזה אצלם בטבע מלידה, באמת יש להם גם
41 כוחות שאיתם הם יכולים לשנות ולהפך את המידות
42 הרעות למידות טובות. ולכן בשם קין כתוב טעם מדוע
43 נתנו לו שם קין, הגם שהרי קין הוא בעל מדות רעות,
44 הנה הטעם של שמו "קנתי איש את הוי'", כי כך הוא
45 הרצון העליון שהאדם ישנה ויהפך את המידות הרעות
46 למידות טובות, ולכן כתוב כאן שם הוי' שזהו רחמים,
47 ואצל השם שת שזוהי תשובה כתוב השם אלקים
48 דווקא, כי תשובה באה על־ידי חוץ. וזהו "ותקרא את
49 שמו שת", זו היא המדרגה של תשובה שעל־ידי־זה
50 האדם מגיע למדרגות הכי גבוהות.

בס"ד, בראשית, ש"ת

1 דירה בין הנחותים, אמר הרבי [אדמו"ר הזקן] נשמתו
2 עדן שאין טעם על הבריאה, כי כל הטעמים אינם
3 טעמים [מובנים], אלא כתוב "נתאוה הקדוש־ברוך"
4 הוא ועל תאוה אין כל קושיא. להיות שהעולם הוא
5 רצון הבורא, במילא הרצון עצמו הוא התכלית
6 ובתכלית יש כוונה, הכוונה היא שהאדם יעשה
7 מגשמיזם רוחניות. איך עושים מגשמיזם רוחניות, אמר
8 הרבי שגשמיזם של יהודים היא רוחניות, הפירוש של
9 גשמיזם של יהודים הוא שכאשר הגשמיזם היא על פי
10 דיני התורה, הן הגשמיזם של עסק ומסחר והן
11 הגשמיזם של אכילה ושתייה ושאר צרכי בני אדם,
12 כאשר כל זה הוא על־פי תורה, אזי האדם ממלא את
13 הכוונה העליונה ואז נעשית מהגשמיזם רוחניות, זאת
14 אומרת שהכוונה העליונה מתבצעת על־ידי האדם,
15 וככל שהאדם עושה [יותר] מגשמיזם רוחניות, כך
16 מתמלאת הכוונה העליונה יותר, שעל־ידי עבודה זו
17 נעשית השלמות של האדם, ולכן הבל היה רועה צאן,
18 כדי שהוא יוכל להיות רגוע ולהתבונן בגדלות הבורא
19 ברוך־הוא, כמו שכתוב "מה רבו מעשיך הוי'" שריבוי
20 הנבראים מורה הבורא ברוך־הוא, שענין הבריאה הוא
21 רק בחיק הבורא ברוך־הוא, והתבוננות זו פועלת גם
22 שנהיות אצלו מידות טובות באמת.
23 והנה "את זה לעומת זה עשה האלוקים". הטוב והרע
24 עומדים במלחמה תמידית, ככתוב "רשע מכתיר
25 את הצדיק", הרע מכתיר ומקיף את הטוב, והטוב

ספר השיחות - ה'תש"ב־תש"ג בלה"ק

14 לנשמה על־ידי־זה. כך הדבר בענין של תורה וכך
15 הדבר בענין של השגחה פרטית, כפי שרואים
16 במוחש, שכמה בני אדם נעשו בעל־תשובה על־ידי
17 ענין של השגחה פרטית.
18 בלומדי ומלמדי תורה ישנם מלמדים שונים, מלמד
19 דרדקי, מלמד גמרא, ראש־ישיבה. כל אחד הוא
20 מלמד רק בדבר אחד. מלמד דרדקי אינו יכול ללמד
21 את אלה שזקוקים לראש־ישיבה, וראש־ישיבה אינו
22 יכול ללמד את אלה שזקוקים למלמד דרדקי.
23 הוד כ"ק רבנו הזקן פתח את השער, שיכולים
24 ללמוד אצל כולם, אלא שיש לדעת מה ללמוד ואיך
25 ללמוד, עד "וצריך לקבולי בשמחה"⁵, וכאשר
26 מקבלים בשמחה נעשה הדבר טוב גלוי. לאמיתו של

1 ב. (כ"ק אדמו"ר שליט"א ציווה לש"ץ הרב רש"ל
2 גרינברג שיחי' לומר תפילת אב הרחמים, ה"יהי
3 רצון" - שתיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א - לשלום
4 המדינה, ו"מי שברך" לכלל ישראל ולצעירי בני
5 ישראל העובדים בצבא בכל מערכות המלחמה. כ"ק
6 אדמו"ר שליט"א עמד על רגליו בכל העת שהש"ץ
7 אמר את התפילות, ואמר בלחש עם הש"ץ מלה
8 במלה. ואחר־כך אמר):
9 דוד המלך אומר³ "מכל מלמדי השכלתי". הגמרא
10 אומרת⁴ "מלפנו מבהמות הארץ". כל דבר, הן דבר
11 טוב והן הפכו, בא ללמד. סובבו אותנו ב'מלמדים'.
12 מכל הדברים יכולים לראות את הכוונה בבריאת
13 האדם בעולם, הן התיקון לגוף והן העליה שיש

צריכים לומר לאבא, לאמא ולאחות המחללים
שבת ואינם שומרים על טהרת המשפחה, שהם
שולחים את ילדיהם ואחיהם לאש. באים אמנם
המלאכים הנוצרים מהתפילין, 'ארבע כנפות' ו"שמע
ישראל" של החיילים - וממליצים טוב. אך לעומתם,
מביאים מלאכי הדין את האבות והאמהות מחללי
השבת, את האחיות שאינן שומרות על טהרת
המשפחה, ואז קשה גם למלאך מיכאל לעמוד נגדם.
לפי החינוך שנותנים להם, הילדים הם באמת
צדיקים, אך האבא והאמא מחללי שבת-קודש,
דוחפים את ילדיהם אל תוך האש - ח"ו.
אבות, אמהות, אחיות! שימרו על השבת, שימרו
על טהרת המשפחה ותצילו את ילדיכם. כל בני
ישראל צריכים לחזור בתשובה, כל אחד לפי ערכו.
צריכים ללכת מבית לבית ולעורר את ההורים,
הסבים והסבתות, לשלוח את ילדיהם ונכדיהם
לתלמודי-תורה כשרים. אלה ששולחים את ילדיהם
לתלמודי-תורה לא כשרים, צריכים לדעת שהם
מוסרים את ילדיהם לשמד רח"ל.
המורים הלא-כשרים שאינם שומרי שבת, אינם
מניחים תפילין, אינם מתנהגים בכשרות - הרי הם
כמו מיסיונרים, וזאת צריכים לפרסם ברבים.
בעצם, זוהי עבודתה של 'אגודת הרבנים' שהיו
צריכים להסביר ליהודים אודות חינוך בכלל, וחינוך
הכשר בפרט. בוודאי יגיע הזמן כש'אגודת הרבנים'
תתעורר מהתרדמה, ובכאב לב יצטערו על אי-ניצול
זמן זה.
יש להסביר לכולם את המצב כמו שהוא, לא לריב
אלא להסביר. למחללי שבת צריכים לומר: מה הוא
רוצה ממני. מילא על עצמו - הוא גם-כן אינו 'בעל
הבית', צריכים לומר לו שהיו גיבורים גדולים ממנו,
והם נמצאים כיום ל"ע... צריכים לומר לו שכל יחיד
נוגע לכלל, הזמן כעת הוא כמו בשעת מגיפה רח"ל.
ה. חשבתי לא לחגוג השנה "י"ט כסלו", רק בגלל
ענין סודי שאינני יכול לגלות, וכן בגלל שזה הרבה
שנים שעורכים סעודת "י"ט כסלו" - לא רציתי לבטל
זאת. הרי שמחה פורצת גדר, יעזור השי"ת שבזכות
בעל השמחה וכל הצדיקים-רביים, יתעורר כל יהודי
בהתעוררות של תשובה.
כל דברי המוסר שדיברו כאן, למרות שכל דברי
תורה - זה טוב, וכן גם התעוררות תשובה אפילו
לשעה - זה גם-כן טוב, מכל-מקום העיקר הוא,
שהדברים יבואו לידי פועל. צריכים לחזור בתשובה,
ולא לחכות לרב-החובל שיעורר.

דבר, הרי הרע הוא גם-כן טוב, וגם את המצב
הנוכחי צריך לקבל בשמחה.
ג. כעת הם חבלי משיח. יודעים את המחלה,
ומחלה שיודעים את סיבתה - זה כבר חצי רפואה.
כבר לפני אלף וחמש מאות שנה, חזו חז"ל את חבלי
משיח הנוכחיים, הם גם ידעו את סוד הגאולה.
מה שעושים עם אחינו ומשפחותיהם מעבר לים,
צריכים לצייר לעצמינו כאילו עושים זאת לנו.
הורגים את האח שלנו, תוחבים לו סכין בלב, הדם
ניגר, הרי שיש לצייר לעצמו כאילו זה נעשה בו,
הורגים אותו, תוחבים סכין בלבו - ח"ו - וציור זה
צריך לפעול להימנע מאכילה ושתייה של תענוג,
לבושי יופי והדומה.
כיצד הוא יכול לשבת ולאכול במנוחה, כשהוא
יודע שאחיו גווע מרעב. כיצד הוא יכול לייפות את
עצמו כשבן אחיו מתהלך ערום ויחף בשלג ונופל
מיסורים, והוא באותו זמן אוכל גלידה במנוחה, אחרי
ארוחה דשנה ומייפה את עצמו?! אלא מה - הוא
מכניס את ידו בכיס ונותן מטבע לצדקה. הרי זו
קופסא של מוות - צדקה תציל ממוות - הריהו
משליך משהו לקופסת המוות, ואת המוות הוא
משאיר לאחרים. צדקה צריכים לתת מתוך הרגש,
להרגיש את השני.
ד. יונה הנביא ברח מהקב"ה, למרות שהיה נביא
זוכה לנבואה על-ידי שמחת בית השואבה, אף-על-
פי-כן סבר שהוא יכול להתחבא מהקב"ה, וברח
בספינה, נרדם ולא ידע כלל שהספינה טובעת.
כולם כבר השליכו את חבילותיהם לים, ויונה
המשיך לישון, עד שרב-החובל בא וצעק עליו, "מה
לך נרדם", יהודי אמריקה קפצו על אניה, מדינה
מאוד טובה, ונרדמו, ולא יודעים כלל שהספינה
בסכנה. מדוע מחכים עד שרב-החובל יעורר.
יהודים המגלחים את זקנם, עוברים על חמשה
לאוין, הם אינם יודעים את ההבדל בין סם לתער,
ועוברים כל הזמן על חמשה לאוין, וכך הם דוקרים
חמש דקירות בלב היהודי. הם הולכים בשבת לפארק
ומחללים שבת, אם זה מבלי שידעו על כך או בגלל
העדר שימת לב, איך שיהיה - הם מחללים שבת
בפרהסיא. נשים יהודיות הולכות לקנות דברי מאפה
טריים בשבת, היא חושבת שלא יכולים לאכול
מזונות שנאפו אתמול, והולכת לקנות בשבת. על-ידי-
זה הן עושות את עצמן חולות, ועושות את בעליהן
וילדיהן - חולים, הם מקבלים כאבים, מקבלים
זריקות והולכים ח"ו מהעולם.

שליט"א):

10 מלכותא דארעא - כעין מלכותא דרקיע⁷. כל מה
11 שיש בעולם הזה - יש בעולם הבא. ברור הדבר,
12 שה"י"ט כסלו" הנוכחי בעלמא עילאה הוא עצוב. כל
13 הצדיקים בגן-עדן העליון ובגן-עדן התחתון עצובים,
14 כדוגמת כל אלה אשר בעולם הזה. יקבל השי"ת את
15 דמעוניהם של כל אחד, ויתן לכל בני ישראל
16 התעוררות תשובה.

י"ט כסלו, תש"ג

1 רבנים, שוחטים ובעלי בתים, צריכים להקים
2 חברות הסברה להסביר לכל אחד את מצב הזמן כפי
3 שהוא כעת.
4 בני תורה, בני ישיבה, צריכים להיות הראשונים
5 בהסברת האמת לכל אחד. צריכים להימנות על
6 "מחנה ישראל" ולעשות הכל מה שצריכים לעשות,
7 וצריך לדעת שזה לא רק החזקת היהדות אלא הצלת
8 עם ישראל.
9 ו. (אחר ברכת המזון, אמר כ"ק אדמו"ר

(7) ברכות נח, א. זח"א קנז, א. זח"ג קנז, ב.

אגרות קודש

בי"ה, ד' מרחשון, תשי"א
ברוקלין

ידידי ווי"ח אי"א מוהרמ"ל שי

1 שלום וברכה!

2 התבוננתי כי טוב יותר אשר יבא בעזה"י על ש"ק
3 הבע"ל לפה, ובטח בימים האחדים שיהי' עמהם יודע
4 הכל כדרוש. והנני כותב לו היום באוירון ובמהיר בכדי

המשך ביאור למסכת נדה ליום שישי עמ' א

1 וְנוֹגַעַת בָּהֶם כְּמָא.

2 הגמרא מקשה על רבי אלעזר: וּמָהּ מִי נִדָּה מְהוּר, וְהִתְיָבִי - זהרי
3 כתוב (במדבר יט כא) 'וּמָהּ מִי הִנָּדָה יָכֶסֶם בְּגִדָיו', והיינו שהוא
4 טמא אף לענין שהבגדים שעליו נטמאו. מתרצת הגמרא: מָא -
5 מה הפירוש 'מָה' האמור בכתוב, נִגְעַ, שהנוגע במי נדה נטמא
6 ומטמא בגדים, אבל המזה אינו נטמא. מקשה הגמרא: וְהִתְיָבִי
7 -וזהרי כתוב 'מָה' וְהִתְיָבִי 'נוֹגַעַ', שבהמשך הפסוק (שם) נאמר
8 'וְהִנָּגַעַת בְּמִי הִנָּדָה יִטְמָא עַד הָעֶרֶב', ואם 'מזה' פירושו 'נוגע' מדוע
9 הוצרך הכתוב להזכירו שתי פעמים. ועוד קשה: שהרי לגבי מָה
10 נאמר דַּעְיָ [שצריך] כְּפֹסֶם בגדים, ולגבי נִגְעַ לא נאמר דַּעְיָ
11 [שצריך] כְּפֹסֶם בגדים, שלא נאמר בו אלא 'יִטְמָא עַד הָעֶרֶב', ואם
12 כן לא יתכן לפרש שה'מזה' שנאמר בו שצריך לכבס את בגדיו
13 הוא 'נוגע', שהרי הנוגע אינו צריך לכבס את בגדיו.

14 ולכן מבארת הגמרא: אֵלָּא מָא - מה הפירוש 'מָה', נושא,
15 שהנושא מי נדה נטמא ומטמא בגדים, אבל המזה אינו נטמא.
16 מקשה הגמרא: אם 'מזה' פירושו נושא, וְלִיָּבִיב - שיכתוב הפסוק
17 בפירוש 'נושא', ומדוע נאמר 'מזה', מתרצת הגמרא: קָא מְשַׁמְעֵן לָן
18 - הפסוק בא להשמיענו דַּעְיָ דְּדָרִי בְּשִׁיעוּר הָוָה - שאינו נטמא עד
19 שישא מי נדה שיש בהם שיעור שיכולים להזות ממנו על הטמא.
20 מקשה הגמרא: הִנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר (זבחים פ.) שהוָּאָה של מי נדה
21 צְרִיכָה שִׁיעוּר כְּדִי לַטְהַר, אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר שהוָּאָה אֵין צְרִיכָה
22 שִׁיעוּר, מָא אֵיבָא לְמִימַר - מה יש לומר, הרי לדעתו אין לפרש

5 שיוכל לסדר הכל לבואו בעזה"י על ש"ק. ויודיע בתלגרמה
6 זמן בואו לפה, כי ביום ועש"ק העבר הלכו לקבל פניהם
7 ולא באו, וצריכים לדעת ביום קודם, והשי"ת יהי בעזרו
8 בגשמיות וברוחניות.

ידידי הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ נדך יז

23 שנאמר בפסוק נושא בלשון 'מזה' להשמיענו שצריך שיעור, ואם
24 כן מדוע לא נאמר בפירוש 'נושא'. מתרצת הגמרא: אֵפִילוּ לְמָאן
25 דְּאָמַר שהוָּאָה אֵינָה צְרִיכָה שִׁיעוּר, הֵנִי מִלִּי אֵנְכָא דְנִבְרָא אֵכָל בְּמָנָא
26 בְּעִינָא שִׁיעוּר - דברים אלו אינם אלא לגבי האדם, שאין שיעור
27 לכמות מי החטאת שתגיע עליו בהוואה, אך בכלי שמטביל בו את
28 גבעולי האזוב כדי להזות, צריך שיהיה בו שיעור. בְּדִתָּנָן במשנה
29 (פרה פ"ב מ"ה), כְּמָה יִהְיֶה כְּמִים וְיִהְיֶה כְּהֵן כְּדִי הָוָה, כְּדִי שִׁימְבִיל
30 בו את ראשי הנְבִיעוּלִין של האזוב וְיִזָּה, כלומר שיהיה בהם שיעור
31 שיוכל להטביל את האזוב טבילה שיוכל להתיז ממנה על הטמא
32 חוץ ממה שהאזוב עצמו בולע, ולא יהיה צריך לקנח ולנגב את
33 הכלי באזוב לצורך ההוואה. וכיון שבכלי צריך שיעור, לכך אמרה
34 התורה נושא בלשון 'מזה', ללמדנו שאין הנושא מי נדה נטמא עד
35 שישא שיעור זה.

36 מסיימת הגמרא: וְהִינֵנו - וזהו מה דְּאָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ז כג),
37 אֲמַרְתִּי אֲחֻכְמָה, וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי, כלומר, הייתי סבור להחכים
38 ולידע את הטעם מדוע המזה ומי שמזים עליו טהורים, והנוגע
39 טמא, ולא השגתי אותו.
40 שנינו במשנה: אִיזוּ הִיא זְקֵנָה שְׂדִיָּה שֶׁעָתָה, כָּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ
41 עֲשׂוֹנוֹת שֶׁלָּא רָאִתָּהּ בָּהֶם דָּם [סמוך לזְקֵנָתָה]. הגמרא מבארת מהו
42 'סמוך לזקנותה'. שואלת הגמרא: הִיכִי דָּמִי - מהו הזמן הקרוב
43 סְמוּךְ לְזְקִנְתָּהּ. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל שֶׁחָרְוִיתָהּ
44 אוֹמְרוֹת עָלֶיהָ שֶׁלָּא בִּפְנֵיהָ, זְקֵנָה הִיא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר,

פרשת נח

ו אֱלֹהִים תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְחַלְּד־נֹחַ: וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֹא הָאָרֶץ חָמָס: ב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ: ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ: י עָשָׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי־גִפְרִית קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וּכְפָרֶת אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: יא וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: יב צֹהַר י תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלְכְּנָהּ מִלְּמַעַלָּה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשְׁתִּים תַּחְתִּית שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: (לז) יג וְאֵנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמָּבּוּל מִיָּם עַל־הָאָרֶץ לַשָּׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ: יד וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתִי אֶל־הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ: טו וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֶל־הַתֵּבָה לְהַחֲיָהּ אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יִהְיוּ: (ישראל) טז מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיָהּ: יז וְאֹתָהּ קָח־לָךְ מִכָּל־מֵאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וּלְחָם לְאֵכְלָהּ: יח וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים בֶּן עֹשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (220 שיעורים א' עמ' 10)

ומכל החי (ו, יט)

נח נצטוו להקניס אל התבה את כל עניני העולם העוליים ללכת לאבוד במבול. הרי אומר: אם הגיע לידיעתו של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד - מוטל עליו להשתדל להקניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהעלותו

לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו ידיעה זו, בהשגחה פרטית, כדי שיעלה את החפץ הזה.

שני ז א וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא־אִתָּהּ וְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֵתְךָ רְאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְּדֹר הָזֶה: כ מִכָּל א הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח־לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: ג גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּה לַחַיִּים זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: ד כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה אֲנֹכִי מִמַּטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמָחִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: ה וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: ו וְנֹחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמָּבּוּל הָיָה מִיָּם עַל־הָאָרֶץ: ז וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי־בְנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל: ח מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רֶמֶשׂ עַל־הָאֲדָמָה: ט שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וְנִקְבָּה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ: י וַיְהִי לַשְּׁבַעַת הַיָּמִים וּמִי הַמָּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: יא בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה גִּבְקֻעוֹ כָּל־מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רָבָה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: יב וַיְהִי הַגֹּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יג בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־זָחַם וַיִּפֹּת בְּנֵי־נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נִשְׁי־בְנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה: יד הָמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינֵהוּ כֹל צִפּוֹר כָּל־כְּנָף: טו וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל הַבָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים: טז וְהַבָּאִים זָכָר וְנִקְבָּה מִכָּל־בָּשָׂר בָּאוּ כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדָיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון

התשמ"ה)

ידועה תורת הבעל-שם-טוב ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, וזהו ענין "בא גו' אל התיבה" - שיהודי צריך להקניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידיהן ביטולו לינצל ממי המבול, "מים רבים" שבעולם.

שלישי ויחי המבול ארבעים יום על-הארץ וירבו המים וישאו את-התבה ותרום מעל הארץ: ויגברו המים וירבו מאד על-הארץ ותלך התבה על-פני המים: והמים גברו מאד מאד על-הארץ ויכסו כל-ההרים הגבהים אשר-תחת כל-השמים: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים: ט ויגוע כל-בשר ו הרמש על-הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל-השרץ השרץ על-הארץ וכל האדם: י כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו מפל אשר בחרבה מתו: יא וימח את-כל-היקום ו אשר על-פני האדמה מאדם עד-בהמה עד-רמש ועד-עוף השמים וימחו מן-הארץ וישאר אד-נח ואשר אתו בתבה: יב ויגברו המים על-הארץ חמשים ומאת יום: ח ויזכר אלהים את-נח ואת כל-החיה ואת-כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על-הארץ וישפו המים: יג ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויכלא הגשם מן-השמים: יד וישבו המים מעל הארץ הלוד ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום: יו ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה-עשר יום לחדש על הרי אררט: ז והמים היו הלוד וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים: ויחי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את-חלון התבה אשר עשה: וישלח את-הערב ויצא יצוא ושוב עד-יבשת

המים מעל הארץ: ח וישלח את-היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה: ט ולא מצאה היונה מנוח לכף-רגלה ותשב אליו אל-התבה פרימים על-פני כל-הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו אל-התבה: יו ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את-היונה מן-התבה: יז ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה-זית טרף בפיה וידע נח פיקלו המים מעל הארץ: יח ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את-היונה ולא-ימצא שוב-אליו עוד: יט ויחי באחת ושש-מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את-מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה: כ ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש יבשה הארץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קסז)

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה הנה ענש כליה כזה. ויש לומר, דהנה שבעת המצוות שנתנו לפני המבול ענינן ישוב העולם, לשבת יצרה (ונקמזות באותיות א-ז: אבר, ברפת ה', גול, דינים, הכל (מעשה מעתועים של עבודה-גרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפיות דמים), ונות). וכינן שאנשי דור המבול עברו על שבע מצוות אלה, לא נתקיימה התכלית שלמענה נברא העולם, ובמילא - בטלה הקריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

רביעי ויבבר אלהים אל-נח לאמור: טא צא מן-התבה אתה ואשתך ובניך ונשי-בניך אתך: י כל-החיה אשר-אתך מכל-בשר בעוף ובבהמה ובכל-הרמש הרמש על-הארץ כתיב הוצא קרי היצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על-הארץ: יא ויצא-נח ובניו ואשתו ונשי-בניו אתו: יב כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף כל רמש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן-התבה: יג ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מפל ויעל בהמה ובהמה וכל-העוף הטהור ויעל

עֲלֵת בַּמִּזְבֵּחַ: ^א וַיֵּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֶסְפָּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יַעַר לִבִּי הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אֶסְפָּה עוֹד לַהֲבוֹת אֶת־כִּלְחִי בְּאִשֶּׁר עָשִׂיתִי: ^ב עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקָיִץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ: ^ג וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ: ^ד וּמוֹרָאֲכֶם וַחֲתֻכְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דִּגְי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנוּ: ^ה כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה בִּירֶק עֹשֵׁב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל: ^ו אֲדָם־בָּשָׂר בִּנְפֹשׁוֹ דָּמּוֹ לֹא תֹאכְלוּ: ^ז וְאֹדָם אֶת־דָּמָכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֲדַרְשָׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֲחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם: ^ח וְשִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמּוֹ יִשְׁפֹּךְ כִּי בַצֶּלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם: וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׂרְצוּ בָאָרֶץ

ורבוֹבָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון

התשמ"ח)

אָמֵנָם, לְאַחֲרֵי עֲנִין "בֹּא גו' אֶל הַתִּיבָה" - בֹּא הַצִּיּוּרִי "צֹא מִן הַתִּיבָה גו'". וְהַעֲנִין בָּנָה: תַּכְלִית הַפְּנִיָה הִיא - "צֹא מִן הַתִּיבָה גו'" [וְכֵן "כָּל הַחַיָּה גו' הִצָּא אִתָּךְ", "הוֹצִיאֵם אִתָּךְ" (בְּעַל־פְּרָחִים)], הִנֵּנוּ, לִפְעוֹל בְּעוֹלָם כְּפִי שְׁהוּא בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב "דְּתַתְּחוּן" (וְלֹא בִּק הַהַעֲלוֹתוֹ לְמַצֵּב נִעְלָה, לְהַכְנִיסוֹ לַתִּיבָה).

חמישי ^א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: ^ב וְאַנִּי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זֶרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם: וְאֵת כָּל־נַפְשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּהֵמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתֵּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ: ^ג וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמִּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל

לְשַׁחַת הָאָרֶץ: ^א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נַפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: ^ב אֶת־קַשְׁתִּי נָתַתִּי בַּעֲנָן וְהִיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: ^ג וְהָיָה בַּעֲנָנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וּנְרָאֲתָה הַקַּשְׁתִּי בַּעֲנָן: ^ד וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נַפְשׁ חַיָּה בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד הַמִּבּוּל לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר: ^ה וְהִיתָה הַקַּשְׁתִּי בַּעֲנָן וּרְאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נַפְשׁ חַיָּה בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: ^ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 33)

זאת אות הבְּרִית . . . לְדֹרוֹת עוֹלָם (ט, יב)

פָּרַט לְשֵׁנֵי דֹרוֹת . . . חִזְקִיָּה . . . אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה (מדרש

רבה)

יֵשׁ לְתַמָּה, בִּיצֵד אֲפָשָׁר לֹמֵר שֶׁרַק בְּשֵׁנֵי דֹרוֹת אֵלוֹ לֹא הָיָה צִרְף בְּקָשָׁת, וְהָרִי כָּל זְמַן שֶׁאֵין מַצֵּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר אֵין מְקוֹם לְמַבּוּל? וְיֵשׁ לֹמֵר, שֶׁרֵאִית הַקַּשְׁתִּי אֵין מִשְׁמַעוּתָהּ שֶׁהַעוֹלָם רָאוּי לְמַבּוּל חֶסֶד־וְשָׁלוֹם, אֲלֵא הִיא אוֹת וְזָכְרוֹן לְכָךְ שֶׁגַּם אִם הָיָה הַעוֹלָם בְּמַצֵּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר - מְבֻטָּחִים אָנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל. וְאִי־רֵאִית הַקַּשְׁתִּי בְּשֵׁנֵי דֹרוֹת אֵלוֹ מוֹרָה עַל גְּדֻלַּת זִכְרוֹתָיו שֶׁל צִדִּיק הַדּוֹר: אֲפִילוֹ אִם הָיָה דּוֹרוֹ בְּשֶׁפֶל הַמַּצֵּב, וְגַם לֹא הָיְתָה הַבְּטָחָת ה' - הִנֵּה בְּזָכְרוֹתָיו לֹא הָיוּ נִעְנָשִׁים.

ששי ^א וַיְהִיו בְּנֵי־נֹחַ הַיֹּצְאִים מִן־הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן: ^ב שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ: ^ג וַיַּחֲלֵל נֹחַ אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם: ^ד וַיִּשְׁתַּי מִן־חַיִּין וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֶהְלָה: ^ה וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אֲחָיו בְּחוּץ: ^ו וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמִלָּה וַיְשִׁימוּ עַל־שִׁכְּם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכּוּ אֶת־רֵגְלֵי וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֶת־רֵגְלֵי וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא

ראו: כ ויקץ נח מינו וידע את אשר-עשה לו בנו הקטן: כ ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו: כ ויאמר ברוך יהוה אלהי שם ויהי כנען עבד למו: כ יפת אלהים ליפת וישפן באהלי-שם ויהי כנען עבד למו: כ ויחיר-נח את-המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה: כ ויהי כל-ימי-נח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימת: פ י ואלה תולדות בני-נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול: כ בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשד ותירס: ג ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ד ובני יון אלישה ותרשיש פתים ודדנים: ה מאלה נפרדו אי הגוים בארצותם איש ללשנו למשפחתם בגויהם: ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען: ז ובני כוש סבא וחווילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא וידן: ח וכוש ילד את-נמרד הוא החל להיות גבר בארץ: ט הוא-היה גבר-ציד לפני יהוה על-כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני יהוה: י ותהי ראשית ממלכתו בכל וארד ואבד וכלנה בארץ שנער: יא מן-הארץ ההוא יצא אשור ויבן את-נינוה ואת-רחבת עיר ואת-כלח: יב ואת-רסן בין נינוה ובין כלח הוא העיר הגדלה: יג ומצרים ילד את-לודים ואת-ענמים ואת-להבים ואת-נפתחים: ד ואת-פתרסים ואת-פסלחים אשר יצאו משם פלשתים ואת-כפתרים: ס ווכנען ילד את-צידן בכור ואת-חת: ט ואת-היבוס ואת-האמרי ואת-הגרגשי: ז ואת-החוי ואת-הערקי ואת-הסיני: ח ואת-הארודי ואת-הצמרי ואת-החמתי ואחר נפצו משפחות הכנעני: ט ויהי גבול הכנעני מצידן באכה גררה עד-עזה באכה סדמה ועמרה ואדמה כתיב וצבים

קרי וצבאים עד-לשע: כ אלה בני-חם למשפחתם ללשנתם בארצותם בגויהם: ס ולשם ילד גם-הוא אבי כל-בני-עבר אחי יפת הגדול: כ בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם: כ ובני ארם עין וחול וגתר ומש: ט וארפכשד ילד את-שלח ושלח ילד את-עבר: כ ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן: ט ויקטן ילד את-אלמוזר ואת-שלח ואת-חצרמות ואת-זרח: ט ואת-הדורם ואת-אוזל ואת-דקלה: כ ואת-עובל ואת-אבימאל ואת-שבא: כ ואת-אופר ואת-חווילה ואת-יובב כל-אלה בני יקטן: ז ויהי מושבם ממשא באכה ספרה הר הקדם: ח אלה בני-שם למשפחתם ללשנתם בארצותם לגויהם: ט אלה משפחת בני-נח לתולדותם בגויהם ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 24)

וערות אביהם לא ראו (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שהיו פניהם אחרונים, הרי מוכן מעצמו שלא ראו. ויש לומר, דהנה כאשר אדם רואה רע בזולתו, עליו לראות רק את ה"הלכה למעשה" שבדבר, רק מה שנוגע אליו לעשות: להוכיחו ולהחזירו למוטב. ואם הוא רואה ומרגיש את רעת חברו - סימן שהרע הזה קדם גם בו, וכתורת הפעל-שם טוב הידועה, שהזולת הוא ראי. זהו וערות אביהם לא ראו - לא ראו ולא הרגישו ערוה וחסרון באביהם, אלא התרכזו במה שהם צריכים לעשות (ויכסו את ערות אביהם), ותו לא.

שביעי יא ויהי כל-הארץ שפה אחת ודברים אחדים: כ ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם: ג ויאמרו איש אל-רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן ותחמר היה להם לחמר: ד ויאמרו הבה | נבנה-לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה-לנו שם פן-נפויז על-פני

כִּלְהָאָרֶץ: ה וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־
הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן
עִם אֶחָד וְשִׁפָּה אֶחָד לְכֻלָּם וְזֶה הַחֹלֶם לַעֲשׂוֹת
וְעַתָּה לֹא־יִבְצֹר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:
יִהְיֶה גֵרֹדָה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ
אִישׁ שִׁפְת רֵעֵהוּ: ה וַיִּפֶּן יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם
עַל־פְּנֵי כִלְהָאָרֶץ וַיַּחֲדִלוּ לִבְנֹת הָעִיר: ט עַל־כֵּן
קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי־שָׁם בָּלָל יְהוָה שִׁפְת פֶּלִי־
הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִים יְהוָה עַל־פְּנֵי כִלְ־
הָאָרֶץ: פ אֱלֹה תּוֹלְדֹת שָׁם שָׁם בְּנִי־מֵאֵת שָׁנָה
וַיּוֹלֵד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֵר הַמִּבּוּל:
י וַיְחִי־שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט וַאֲרַפְכְּשָׁד
חִי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שֵׁלַח: י וַיְחִי
אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט
י וּשְׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־עֵבֶר:
י וַיְחִי־שֵׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט
י וַיְחִי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־
פֶּלֶג: י וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט
י וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־רֵעוּ:
י וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רֵעוּ תִשַׁע שָׁנִים
וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט י וַיְחִי רֵעוּ
שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שְׂרוּג: ט י וַיְחִי
רֵעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שִׁבְע שָׁנִים
וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט י וַיְחִי
שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־נֶחֱוֹר: ט י וַיְחִי
שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֶחֱוֹר מֵאֵתִים שָׁנָה
וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט י וַיְחִי נֶחֱוֹר תִּשַׁע
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־תֵּרַח: ט י וַיְחִי נֶחֱוֹר
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֵּרַח תִּשַׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה

וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ט י וַיְחִי־תֵרַח
שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־נֶחֱוֹר וְאֶת־
הָרָן: ט וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תֵּרַח תֵּרַח הוֹלִיד אֶת־
אַבְרָם אֶת־נֶחֱוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:
ט וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תֵרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ
בְּאוּר כַּשְׂדִּים: ט וַיָּקַח אַבְרָם וְנֶחֱוֹר לָהֶם נָשִׁים
שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נֶחֱוֹר מִלְכָּה
בַּת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: י וַתְּהִי שָׂרִי
עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד: י וַיָּקַח תֵּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ
וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת שָׂרִי כַּלְתּוֹ אִשְׁת
אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מְאוּר כַּשְׂדִּים לָלֶכֶת
אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־הָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: י וַיְהִי
יְמֵי־תֵרַח חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיָּמָת תֵּרַח
בְּחָרָן: *

חצי קדיש

וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
כְּרַעֲוִיתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן וְהָא שְׁמָה רַבָּא מְכַד
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְּרַד: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְכַרְד לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְּרַד, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,
וַיִּתְנַשָּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

פפפ קנ"ג פסוקים, בצלא"ל סימן. אב"י יסב"ה לוי"ט סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש י עמ' ב)

וְאֵלֹה הִיָּה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (רש"י ו, ט)

וְקָשָׁה, הָרִי אַבְרָהָם אָבִינוּ נולד נ"ח שָׁנָה לִפְנֵי מֵיתַת נֹחַ
(וּכְפִי שְׁכֵתָהּ הָאֵבֶן־עֶזְרָא: אַבְרָהָם אָבִינוּ בֶּן נ"ח שָׁנָה כְּאֶשֶׁר
מֵת נֹחַ), וְאִידֵךְ אֶפְשָׁר לִזְמַר שֶׁנֹּחַ לֹא הִיָּה בְּדוֹרוֹ. וְיֵשׁ לִזְמַר,
שֶׁ"בְּדוֹרוֹ" הַכְּנֻגָּה בְּדוֹר שְׁלוֹ, הַדּוֹר שֶׁהוּא הַפְּרָגָס שְׁלוֹ
וּמִנְהִיגוֹ. וְכֵלְשׁוֹן רַצ"ל: דוֹר דוֹר וּפְרָגָסִיו.

וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוֹר פְּשָׁדִים לְלַכֵּת אֶרֶצָה כְּנָעַן
וַיָּבֹאוּ עַד־חֶרֶן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: 63 וַיְהִי וַיְמַלֵּךְ
חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחֶרֶן*:

(*) ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423

מפטיר כט וַיִּקַּח אֲבָרָם וַנְּחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אֲשֶׁת־
אֲבָרָם שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת־נְחֹר מִלֶּכָּה בַת־חֶרֶן
אֲבִי־מִלֶּכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: 64 וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין
לָהּ יֶלֶד: 65 וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט
בְּנֵי־חֶרֶן בְּנֵי־בְנוֹ וְאֶת שָׂרִי כָלָתוֹ אֲשֶׁת אֲבָרָם בְּנוֹ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִיִּחִים הֵינּוּ לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיךָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָה,
בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגִדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) רַנִּי, לְשׁוֹן רַחֵם וְשִׁמְחָה. עֲקָרָה לֹא יֵלְדָה, אֵת יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
הֵייתָ כְּעֲקָרָה שְׁלֹא יֵלְדָה, כִּי אֲנִישׁוֹךְ גָּלוּ מִפֶּן וְאִינָם. אֲכַל עֵתָה בִּזְמַן
הַנְּאֻלָּה תִּרְצִי וְתִשְׁמְחִי. פִּצְחִי רַחֵם, פִּצְחִי רַחֵם,
פִּתְחִי פֶה לְהַרִּים קוֹל רַחֵם. וְצִחֲלִי,
וְעֲלִי בְּקוֹל גָּדוֹל. לֹא חֲלָה, שְׁלֹא
יֵלְדָת. וְהוּא עַל שֵׁם חֲבִלִי הַלְדָּה,
כְּמוֹ "חִיל בְּיִלְדָּה" (תהלים מ.ז).
כְּנִי שׁוֹמְמָה, כְּנִי יְרוּשָׁלַם שִׁחְרוּר
מִתְּגָלוּת. כְּעוֹלָה, אֶרֶץ אֲדוֹם
שִׁחְרוּתָה מִשָּׁבֶת. (ב) מִי־תִרְדֵּךְ, הֵם

עטרת מרים

א אֵת יְרוּשָׁלַם רַנִּי אֲשֶׁר הֵייתָ כְּעֲקָרָה אֲשֶׁר לֹא יֵלְדָה עַל כִּי אֲנִישִׁים כָּלוּ
מִפֶּן וְאִינָם. הֵנָּה עֵתָה בִּזְמַן הַנְּאֻלָּה, פִּצְחִי פִתְחִי פֶה בְּקוֹל רַחֵם וְצִחֲלִי
אֲשֶׁר הֵייתָ עַד עַכְשָׁיו כְּאִשָּׁה אֲשֶׁר
לֹא־חָלָה שְׁלֹא יֵלְדָה בִּירְבִּים כְּנִי
שׁוֹמְמָה עֵתָה כְּנִי יְהוֹי רַבִּים מִכְּנִי
כְּעוֹלָה מִכְּנִי מִדְּבַר אֲחֵרָה, כִּי הָיִיתָ
לֹת בַּעַל וְיֵלְדָה לוֹ בָּנִים אֲמֹר יְהוֹנָתָן:
ב הִרְחִיבִי | מְקוֹם אֲחֵלָךְ לְהִתְחַיֵּק

הפטרה לפרשת נח לקריאה בציבור

ולשמו"ת ישעיהו פרק נד

א רַנִּי עֲקָרָה לֹא יֵלְדָה פִּצְחִי רַחֵם וְצִחֲלִי
לֹא־חָלָה בִּירְבִּים בְּנִי־שׁוֹמְמָה מִכְּנִי
כְּעוֹלָה אֲמֹר יְהוֹה: ב הִרְחִיבִי | מְקוֹם אֲחֵלָךְ וִירִיעוֹת

שי למורא

עטרת מרים

התבליים, ובשכיל שייכלו לתרוב את האהל, צריך להאריך את התבליים.
(ג) תפריץ, תתחזק. (ד) כי לא תבושי, כי לא תבושי עוד לעולם להיות בגלות. לא תחפירי, כי תהי מבטחת שלא תהי עוד להרפה. עלומיך, נעוריד. והוא רמז על גלות בית ראשון ובית שני. אלמנותיך,

חסרון המלכות. (ה) כי בעליך עשיריך, כי אדונך מגדיל אותך. (ו) ואשת נעורים וגו', כמו אשת נעורים, שאם תמאס בעיני בעלה לא תמיר המאוס, כי ישוב וירחם. (ז) ברגע קטן עזבתך, אחר-כך שאתה ימי הגלות, כלם יהיו נחשבים שיהיו גדולים ברגע קטן כגדל הרחמים שיהיו גדולים בשאקבצך. "ברגע", כמו בזמן. (ח) בשצף קצף, במעט קצף. (י) ההרים ימושו והגבעות תמוטנה, אף אם תכלה זכות האבות והאמהות.

משפנותיך ויטו אל-תחשכי האריכי מיתריך ויתדתיך חזקי: ג כיימיך ושמאול תפריצי וורעך גוים יידיש וערים נשמות יישיבו: ד אל-תיראי כירלא תבושי ואל-תכלמי כי לא תחפירי כי בשת עלומיך תשפחי וחרפת אלמנותיך לא תזכירי-עוד: ה כי בעליך עשיריך יהנה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי כל-הארץ יקרא: ו כייכאשה עזובה ועצובת רוח קראך יהנה ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך: ז ברגע קטן עזבתך וברחמים גדלים אקבצך: ח בשצף קצף הסתירתי פני רגע מפך ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהנה: ט כיימי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מירנח עוד עליהארץ פן נשבעתי מקצף עליך ומגער-בך: י כי ההרים ימושו והגבעות תמוטנה וחסדי מאתך לא ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יהנה:

את כל בניך המרובים ויריעות משפנותיך ויטו גוים לארך ולרחב אל-תחשכי אל תמנעי מלהטותם. האריכי מיתריך התבליים התולים בשפולי האהל שיהא נוח לקשרם היטב ליתדות ויתדתיך התקועות בארץ חזקי: ג כיימיך ושמאול תפריצי את הגבולים, ותמשוך ארצך חזין לגבולים האלה, וורעך גוים יידיש

וען שערי ישראל לא יספיקו לכן יידיש עוד ערי עכו"ם, וגם אלה לא יספיקו להם עד וערים נשמות בין מארץ בין משאר ארצות יישיבו אותם: ד אל-תיראי אל תפחד שיתנה צאתך מגלות זה בצאתך משאר גלויות שמצאוך בארצך עם צרות רבות ורעות בבית ראשון ובבית שני, כירלא תבושי עוד לעולם אחר שמצאי מזה הגלות. ואל-תכלמי להרים ראש ולתראות גדולה בחשבך פן תגלה שוב כי לא תחפירי לא תבושי עוד ללכת גולה כי בשת עלומיך כי הבושת שתהי לך בימי נעוריד כאשר הית גולה ומטולטלת תשפחי כי לא יקרה לך עוד וחרפת אלמנותיך הנצרות שהיו לך בגלות שהיית פאלמנה לא תזכירי-עוד כי מרוב טובה תשכחי כל הנצרות הראשונות: ה כי בעליך כלומר אדונך, הוא עשיריך יהנה צבאות שמו ותוכלת בידו כי הוא אדון צבאות מעלה ומטה, ועוד וגאלך הוא קדוש ישראל אשר אלהי כל-הארץ יקרא יהוה בכל משלה: ו כייכאשה עזובה ועצובת רוח קראך יהנה לשוב אליו ואשת נעורים כי תמאס בעיני בעלה, הנה

לא תמיר המאוס כי ישוב וירחם, פן אמר אלהיך לרחם עליך: ז ברגע קטן עזבתך ימי הגלות כולם יהיו נחשבים ברגע קטן מול הקבוצ כי וברחמים גדלים אקבצך ותמיר לאורך ימים: ח בשצף קצף הסתירתי פני רגע מפך אל מול החסד תחשב רק לרגע, מאחר ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהנה: ט כיימי נח זאת לי שבעה בדי אשר נשבעתי או מעבר מירנח עוד עליהארץ פן נשבעתי שתי שבעות מקצף עליך על ידי ענף ומגער-בך להגלותך: י כי לפעמים יקרה אשר ההרים ימושו וסורי מקומם והגבעות תמוטנה מלשון נסיה עלידי רעש, אבל וחסדי מאתך לא ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך יהנה:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:

נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אִז בָּאֲרֶץ: (ישעיהו) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לֹדְרֶעֶךָ אֶתֶּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו: ה וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֵהָלָה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבֹן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ט וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנִסּוֹעַ הַגִּגֵּבָה: פ וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרִימָה לָגוּר שָׁם כִּי-כָבֵד הָרָעַב בָּאָרֶץ: י וַיְהִי כֹאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא יֹדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתֹּ-מִרְאָה אֵת: יא וַיְהִי כִּי יִרְאוּ אֶתֶּךָ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וַהֲרֵגוּ אֹתִי וְאַתָּה יַחֲיוּ: יב אִמְרִי-נָא אֲחֹתִי אֵת לְמַעַן יִטְבַּלִּי בְּעַבְדְּךָ וְחַיְתָה נַפְשִׁי בְּגֻלְלָךְ:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
יב « וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֹדְךָ מֵאֲרָצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ: יג וַאֲשַׁעֲשֵׁךְ לִגְוִי גָדוֹל וַאֲבָרְכְךָ וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה: יד וַאֲבָרְכָה מִבְּרָכֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֲאֹר וְנִבְרָכוּ כָךְ כָּל מוֹשְׁפָחַת הָאָדָמָה: (לח) וַיִּגְלֹךְ אַבְרָם כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיִּגְלֹךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: ט וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רִכּוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ כְחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלִכְתֹּ וְאֲרָצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֲרָצָה כְּנָעַן: י וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	05:52	05:57	08:02	08:04	08:36	08:38	09:34	09:35	11:54	11:55	16:57	16:52	17:23	17:18	16:32	17:29
חיפה (ח)	05:53	05:58	08:02	08:04	08:36	08:39	09:34	09:35	11:54	11:54	16:57	16:52	17:21	17:16	16:23	17:26
ירושלים (ח)	05:51	05:56	08:01	08:03	08:35	08:37	09:32	09:34	11:53	11:53	16:59	16:54	17:21	17:16	16:15	17:26
תל אביב (ח)	05:53	05:58	08:03	08:05	08:37	08:39	09:34	09:36	11:55	11:54	16:56	16:51	17:23	17:17	16:31	17:28
אוסטריה, וינה (ח)	06:32	06:41	08:19	08:23	09:03	09:07	09:56	09:59	12:08	12:08	16:45	16:35	17:19	17:10	16:18	17:23
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:20	06:13	09:00	08:55	09:40	09:36	10:50	10:47	13:38	13:38	19:50	19:56	20:18	20:25	19:37	20:37
אוקראינה, אודסה (ח)	06:31	06:39	08:21	08:25	09:04	09:08	09:57	10:00	12:11	12:11	16:51	16:41	17:24	17:15	16:25	17:28
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:05	06:14	07:53	07:57	08:37	08:41	09:30	09:33	11:43	11:42	16:19	16:10	16:54	16:44	15:53	16:58
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:17	06:27	08:04	08:08	08:48	08:53	09:41	09:44	11:54	11:53	16:30	16:20	17:04	16:55	16:03	17:08
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:46	06:57	08:29	08:34	09:16	09:21	10:08	10:11	12:19	12:19	16:51	16:41	17:27	17:17	16:24	17:31
אוקראינה, קייב (ח)	06:39	06:50	08:22	08:26	09:08	09:13	10:01	10:04	12:12	12:11	16:43	16:33	17:19	17:09	16:16	17:23
איטליה, מילאנו (ח)	06:55	07:03	08:47	08:51	09:29	09:33	10:23	10:25	12:37	12:37	17:21	17:12	17:51	17:43	16:55	17:55
אקוודור, קיטו (ח)	05:54	05:54	08:25	08:24	08:54	08:54	09:57	09:56	12:28	12:28	18:01	18:01	18:24	18:24	17:43	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:58	05:51	08:38	08:34	09:16	09:12	10:24	10:22	13:11	13:11	19:19	19:25	19:46	19:52	19:06	20:04
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:39	06:31	09:19	09:14	10:02	09:58	11:13	11:10	14:03	14:04	20:20	20:27	20:51	20:59	20:08	21:12
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:29	07:35	09:30	09:32	10:07	10:10	11:03	11:05	13:20	13:20	18:11	18:04	18:41	18:34	17:47	18:45
ארה"ב, ברוקלין (ק)	07:20	07:27	09:19	09:22	09:58	10:01	10:53	10:55	13:10	13:09	17:59	17:51	18:29	18:22	17:34	18:33
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	07:21	07:27	09:20	09:23	09:58	10:02	10:53	10:56	13:10	13:10	17:59	17:52	18:29	18:22	17:35	18:34
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:59	08:06	09:56	09:59	10:35	10:39	11:30	11:32	13:46	13:46	18:32	18:24	19:03	18:56	18:08	19:08
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:31	07:36	09:43	09:44	10:16	10:18	11:14	11:15	13:35	13:35	18:40	18:35	19:05	19:00	18:18	19:10
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	07:07	07:12	09:14	09:16	09:49	09:52	10:46	10:48	13:06	13:06	18:04	17:59	18:32	18:26	17:42	18:37
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:26	07:30	09:41	09:43	10:13	10:15	11:12	11:13	13:35	13:34	18:43	18:39	19:08	19:04	18:22	19:14
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	07:17	07:24	09:15	09:18	09:54	09:57	10:49	10:51	13:06	13:05	17:54	17:46	18:24	18:17	17:29	18:28
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:44	07:51	09:43	09:46	10:22	10:25	11:17	11:19	13:34	13:34	18:23	18:16	18:53	18:46	17:59	18:58
ארה"ב, שיקגו (ק)	07:17	07:24	09:14	09:17	09:53	09:57	10:48	10:51	13:04	13:04	17:52	17:44	18:22	18:15	17:27	18:26
בוליביה, לה-פס (ח)	05:57	05:55	08:34	08:32	09:05	09:03	10:10	10:09	12:48	12:48	18:36	18:38	18:59	19:02	18:19	19:11
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:26	07:36	09:06	09:11	09:54	09:59	10:46	10:49	12:56	12:56	17:26	17:15	18:03	17:52	16:59	18:06
בלגיה, בריסל (ח)	07:25	07:35	09:07	09:11	09:54	09:59	10:46	10:49	12:56	12:56	17:27	17:16	18:03	17:53	17:00	18:07
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:24	05:20	08:02	08:00	08:35	08:33	09:42	09:40	12:23	12:23	18:22	18:25	18:42	18:46	18:07	18:56
ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)	05:13	05:09	07:51	07:49	08:24	08:22	09:30	09:29	12:11	12:11	18:04	18:08	18:29	18:33	17:49	18:43
בריטניה, לונדון (ח)	06:44	06:55	08:25	08:29	09:12	09:17	10:04	10:07	12:14	12:14	16:45	16:34	17:20	17:10	16:21	17:24
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:58	07:09	08:33	08:38	09:23	09:29	10:14	10:18	12:23	12:23	16:47	16:35	17:26	17:14	16:22	17:29
גרמניה, ברלין (ח)	06:53	07:04	08:31	08:35	09:19	09:25	10:11	10:14	12:20	12:20	16:49	16:37	17:25	17:14	16:21	17:29
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:06	07:16	08:49	08:54	09:36	09:40	10:28	10:31	12:39	12:39	17:11	17:01	17:47	17:37	16:45	17:51
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:22	05:17	08:01	07:58	08:35	08:32	09:42	09:40	12:24	12:24	18:27	18:31	18:46	18:51	18:13	19:01
הודו, מומבאי (ח)	06:37	06:39	08:57	08:58	09:27	09:29	10:27	10:28	12:52	12:52	18:08	18:05	18:32	18:29	17:47	18:38
הודו, פונה (ח)	06:32	06:35	08:53	08:54	09:23	09:24	10:23	10:24	12:48	12:48	18:05	18:02	18:28	18:26	17:44	18:35
הונגריה, בודפשט (ח)	06:19	06:28	08:08	08:11	08:51	08:56	09:45	09:47	11:58	11:57	16:35	16:26	17:09	17:00	16:09	17:13
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:25	06:32	08:24	08:27	09:02	09:06	09:58	10:00	12:14	12:14	17:03	16:56	17:33	17:26	16:39	17:38
יוון, אתונה (ח)	06:45	06:51	08:48	08:50	09:25	09:28	10:21	10:23	12:39	12:39	17:32	17:26	18:01	17:55	17:09	18:06
מולדובה, קישינב (ח)	06:39	06:48	08:29	08:32	09:12	09:16	10:05	10:08	12:19	12:18	16:57	16:48	17:31	17:22	16:31	17:35

רנה

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:34	06:37	08:54	08:55	09:25	09:26	10:24	10:25	12:50	12:49	18:05	18:01	18:29	18:26	17:44	18:35
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	05:16	05:07	07:55	07:49	08:43	08:38	09:55	09:51	12:48	12:49	19:11	19:20	19:46	19:55	19:01	20:09
נפאל, קטמנדו (ח)	06:11	06:15	08:24	08:26	08:57	08:59	09:55	09:56	12:18	12:17	17:24	17:19	17:50	17:45	17:02	17:55
סין, בייג'ין (ח)	06:37	06:43	08:37	08:40	09:15	09:18	10:11	10:13	12:28	12:28	17:19	17:12	17:49	17:42	16:53	17:53
סינגפור, סינגפור (ח)	06:46	06:46	09:16	09:16	09:45	09:45	10:48	10:47	13:19	13:18	18:51	18:50	19:13	19:13	18:32	19:22
פולין, ורשא (ח)	06:22	06:33	08:00	08:05	08:49	08:54	09:40	09:44	11:50	11:50	16:17	16:06	16:55	16:44	15:50	16:59
פרו, לימה (ח)	05:38	05:35	08:13	08:11	08:43	08:42	09:47	09:46	12:23	12:23	18:07	18:08	18:30	18:32	17:50	18:41
צרפת, ליון (ח)	07:13	07:21	09:04	09:08	09:47	09:51	10:41	10:43	12:55	12:54	17:35	17:26	18:08	17:59	17:10	18:12
צרפת, פריז (ח)	07:29	07:39	09:15	09:19	10:00	10:04	10:52	10:55	13:05	13:04	17:41	17:31	18:14	18:05	17:14	18:18
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:41	05:42	08:10	08:09	08:39	08:39	09:41	09:40	12:10	12:10	17:39	17:38	18:02	18:01	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ק)	07:47	07:54	09:41	09:45	10:22	10:26	11:16	11:19	13:31	13:31	18:18	18:10	18:47	18:39	17:53	18:51
קנדה, מונטריאול (ק)	07:26	07:35	09:18	09:22	10:00	10:04	10:54	10:57	13:08	13:08	17:50	17:41	18:22	18:13	17:25	18:26
קפריסין, לרנקה (ק)	07:01	07:07	09:08	09:10	09:43	09:46	10:40	10:41	12:59	12:59	17:57	17:51	18:25	18:19	17:34	18:30
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:48	08:00	09:20	09:25	10:12	10:18	11:03	11:06	13:10	13:10	17:31	17:18	18:11	17:59	17:02	18:15
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:24	07:37	08:54	08:59	09:47	09:53	10:37	10:41	12:43	12:43	17:05	16:52	17:43	17:31	16:36	17:46
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	06:56	07:05	08:45	08:49	09:28	09:33	10:22	10:25	12:35	12:35	17:13	17:04	17:47	17:38	16:47	17:51
שווייץ, ציריך (ח)	07:01	07:10	08:50	08:54	09:33	09:38	10:27	10:29	12:40	12:39	17:22	17:12	17:51	17:42	16:56	17:55
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:11	06:13	08:35	08:35	09:05	09:05	10:05	10:05	12:32	12:32	17:53	17:51	18:16	18:14	17:33	18:23

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגְיַעֲנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׁמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתִּיב לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שׁי **הלוי** בן חנה
וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר
ויוצאי חלציהם
צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**
שלום יצחק **הלוי** ומשפחתו
רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**
זבולון הלוי וזוגתו **רות**
חגית ובעלה **גבריאל סופייב**
שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**
אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**
יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו
לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00704
27/10/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

